સને ૧૮૬૭ ના ૨૫ મા આક્ટ પ્રમાણે આ પુસ્તક રજીસ્ટર
કરાવ્યું છે, અને તેના હક પ્રસિદ્ધ કરનારે સ્વાધીન રાખ્યા છે.

અર્પણ પત્રિકા.

શ્રી અખંડ પ્રૌઢ પ્રતાપી દીર્ઘાયુષી,
કેડવા કુળમણી, શ્રી હજુર, દરબાર શ્રી,
શ્રીશ્રી ૧૦૮ શ્રી સુરજમલસિંહજી જોરા-
વરસિંહજી સાહેબ—

શુભસ્થાન—પાટડી.

આપ નામદાર શુભ સંચીત કર્મ અનુસાર, વિદ્યા, જ્ઞાન,
બળ, બુદ્ધિ, સૌંદર્ય સહ, જ્યોતિરૂપ બિરાજમાન, અમારા
પુજનીય છો. આપના પ્રતાપના પ્રકાશથીજ સુરજમલસિંહજી
નામ પડેલું છે, તે જાણે પહેલેથીજ, આપનું ભવિષ્ય વ
દઇને પડેલું નહોય, એવો મને અનુભવ થાય છે. આ
મહા પરીશ્રમ લઇને, ઇંગ્રેજી સ્કુલ. લાયબ્રેરી, વાડી વીગે
જનહિત કાર્યો કર્યાં છે, તથા ધાર્મીક અને સુધારાની બા
બતનાં કાર્યો કરવામાં સારો ઉત્સાહ રાખો છો, વળી ઉ
મરમાં વૃદ્ધ હો એવા કુળદીપક કુમાર શ્રી દોલતસિંહજી
સહ, નિરંતર સુખ શાંતી સંપત્તિ, ઇત્યાદી વિધ વિધ
ચીઢીથી સંપૂર્ણ રહો, અને અમારા વડીલભાઇ, કવિ. જેસં
ભાઇ ચીકમદાસનું રચેલું " સુબોધ રત્નમાળા છત્રીશી
એ નામનું પુસ્તક છપાવીને, કવિના પુત્ર સોમનાથની સ
મતીથી, પુર્ણ પ્રેમના ઉદગારથી. આ પુસ્તક આપ
પવિત્ર સેવામાં અર્પણ કરૂં છું, અને તે આપ નામદાર પ
ઉમંગથી, સ્વિકાર કરશો એવી આશા રાખું છું. શ્રી કૃષ્ણ
યનમઃ શ્રી કૃષ્ણાયનમઃ શ્રી કૃષ્ણાયનમઃ

લી. આપનો આજ્ઞાંકિત સેવક,

પટેલ છગનલાલ હરજીવનદાસ.

મુકામ—બાવળા.

પ્રસ્તાવના.

પ્રિય વાંચકો, આજકાલ નાટકો, નોવેલો, વાર્તાઓ, કાવ્યો, વીગેરેનાં ઘણાં પુસ્તકો છપાઈ બહાર પડે છે, તેજ રીતે આ પુસ્તક, કવિ જેસંગભાઈએ, તૈયાર કરીને બહાર પાડવાનો ઇરાદો રાખેલો હતો, પરંતુ દૈવ ઇચ્છાથી, તેમનો મનસુબો પાર પડી શક્યો નહી, કારણ કે આ પુસ્તક પુરૂં થતાં અગાઉ, તેમનો દેહકાળ થઇ ગયો, અને આ પુસ્તક અધુરૂં રહી ગયું. તેને પાછળથી અમોએ, સંપુર્ણ કરીને છપાવી બહાર પાડ્યું છે. તો તેને વિષે જો કાંઇ અમારી, ભુલ ચુક જોવામાં આવે, તેને માટે અમો, વાંચનાર સજ્જનોની પાસેથી પ્રથમથીજ નમ્રતાપૂર્વક માફી માગી લઇએ છીએ.

આ પુસ્તકનું નામ "સુબોધ રત્નમાળા છત્રીશી" એવું રાખવામાં આવ્યું છે, અને તેનું કારણ એ છે કે, આ પુસ્તકમાં છત્રીસ માળાઓ છે, અને તે દરેક માળાની અંદર, એકસોને આઠ મણકારૂપે, ગઝલો કરેલા છે. અને તે માળાઓના છંદમાં ઘણોજ સુબોધ સમાયેલો છે, તેથીજ એ નામ આપવામાં આવેલું છે.

સંવત ૧૯૫૨ ની સાલમાં, કવિ જેસંગભાઈએ, "જેસંગ કાવ્ય" એ નામનું નવરેં પ્હેલું પુસ્તક, છપાવી બહાર પાડ્યું હતું. અને તે પુસ્તક સાધારણ રીતે ઘણું સારૂં હતું, તથાપી તે પુસ્તકનો, મનમાનતો ઉઠાવ નહી થવાથી, કવિના મનને ભારી લાગણી થઇ આવી કે, આ વખતે હું સર્વને ઉપયોગી અને સુબોધ-

વળી આ પુસ્તકની અંદર એમ પણ જોવામાં આવે છે કે, કોઈ પણ છંદમાં અનુક્રમે વિષય લઇને સંકળાના બંધ, એક પછી એક ચોગ કોઈ વિષય ચલાવ્યો નથી. તેથી કરી, છંદે છંદે જુદી જુદી બાબતના વિષયો આવ્યા છે. તેનું કારણ એ છે જે, કવિએ હરકોઈ પ્રસંગે હરકોઈ છંદ બનાવ્યો, અને ઉતારી લીધો, એવી રીતે આખા પુસ્તકમાં કરેલું છે. અને પાછળથી પણ અનુક્રમે છંદો ગોઠવ્યા નથી. અમોએ પણ તેમના લખ્યા પ્રમાણે રહેવા દીધેલુ છે કારણ કે અમોને તે બાબતનું પુરેપુરૂ જ્ઞાન નહી હોવાથી કાયમ રાખેલું છે.

આ પુસ્તકમા ઘણે ઠેકાણે પીંગળના માપથી જોવા જતાં, જતી ભંગ, ગણમાપ માત્રા મેળ વીગેરેની ખામીઓ જોવામા આવે છે, તથા વ્યાકરણ સબંધી દોષો, ભાષાના દોષો, એમ અનેક પ્રકારના દોષો છે, તે હું સાધારણ રીતે સ્હેજસાજ ક રી શકુ, પણ હું પુસ્તક છપાવવાને પ્રેસમા આપી, કામની મોસમ આવવાથી, પરદેશમા નોકરી કરવા સારૂ ચાલ્યો ગયો હતો. તથા બીજુ કારણ એ છે જે, આ પુસ્તક જે પ્રેસમાં છાપવાને આપ્યુ, તે પ્રેસના કામ કરન ર માણસો, નવા શીખાઉ જેવા બીન અનુભવી હોવાથી, ઘણા દોષો આવેલા છે, તથા જે જે ફરમા છપાય વે તે ફરમાની ગોલીઓને, અમારા ગામનો, તપાસી શકે એવો કો અનુભવી માણસ નહી હોવાથી, સુધારવાનુ કમ બની શક્યું નથી.

હરકોઇ પુસ્તક લખવુ, વ મીને છાપવું, છપાવીને ખપાવવુ, એમ ઉત્તરોત્તર ઘણું અઘરૂં કામ છે, એમ ધારીને, પુસ્તકમા સાધારણ કાગળ વાપરીને, ઓછું ખરચ થાય એમ કરેલુ છે, તો તે અમારી મોટી ભુલ થએલી છે, અને તેને. પાછળથી સુધારો કરવો તે વ્યર્થ

છે, એમ સમજી વાંચનાર સદ્ગૃહસ્થો પાસેથી માફી માગીએ છીએ.

છેવટમાં આ પુસ્તક સબંધી કહેવાનું એજ કે, આ પુસ્તક ઘણીએક ખામીઓથી ભરેલું હશે, તથાપી હરકોઇ માણસ આ પુસ્તક વાંચીને વિચાર કરી, પુરે-પુરો અર્થ સમજીને અંતરમાં ઉતારશે, તો તે પણ ઉપયોગી છે, કારણ કે તેમાંથી ઘણીએક બાબતનું જ્ઞાન મળે એવું છે, માટે આ પુસ્તક એકંદર જોતા જવાં, પણંજ સારૂં છે એમ હું માનું છું.

આપણા માનવંતા મહાન કવીશ્વર, દલપતરામ ભાઈની કવિતા, આ ઠેકાણે યોગ્ય જાણીને, જરા દ્રષ્ટાંત તરીકે નીચે દાખલ કરૂં છું.

(દોહરા.)

સારી ચોપડીઓ શોધાય, હેતુ તે દેખી હરખાય;
પણ વિગતેથી જો વંચાય, તો તેમાંથી કારજ થાય.

જીવ ધારીને વાંચે જેમ, તેમાં સમજણ આવે તેમ;
વાંચે પણ નહિ કરે વિચાર, તે સમજે નહિ સઘળો સાર.

તેવીજ રીતે આ પુસ્તક માટે, વાંચનાર સદ્ગૃહ-સ્થોએ સમજવું જોઇએ, જે કોઇ માણસ આ પુસ્તક વાંચીને તેનો અર્થ સમજી શકશે તો તેને આ પુસ્તકના ઉપયોગીપણાની ખાત્રી થશે, આ પુસ્તક સર્વ જ્ઞાતીના, નાના મોટા જનોને સરખી રીતે વાંચી શકાય તેવું છે, તથા સરખુંજ ઉપયોગી છે. આ પુસ્તક વાંચવાથી, કોઇ પણ પ્રકારનો ગેરફાયદો થાય એવું નથી, માટે એકંદર જોતાં સારૂ છે.

રૂપીઆ પાંચ તેમને, સ્કોલરશીપના મળવાનું કહ્યા છતાં, કોલેજમાં દાખલ થયા નહી અને રૂપીઆ છના પગારથી આસિસ્ટંટની જગા ઉપર તે ફરીથી નિશાળમાં કાયમ થયા.

ત્યાર પછી કેટલી એક મુદત ગયા બાદ તેમણે અમદાવાદ હાઇસ્કુલમા પરિક્ષા આપી અને ત્યાંથી સેકન્ડ-કલાસ સર્ટિફિકેટ મેળવી લીધું હતું.

સંવત ૧૯૩૨ની સાલમાં, વડોદરામા ગાયકવાડ સરકાર તરફથી, "વર્નાક્યુલર ઑફ સાયન્સ" એ નામની નવી કોલેજ નિકળવાથી, તે તથા તેમના મિત્ર, મિ. ત્રિભોવન ગંગાદાસ તથા મી. શ્રીધર કહાનદાસ એ ત્રણે પાસ થવાથી, ઇનજીનીયર કલાસમાં સ્કોલરશીપ લઇ ભણવાને ઉમેદવાર તરીકે દાખલ થયા, ત્યાં કેટલીક મુદત રહી અભ્યાસ ઉપરથી મન ઉઠી જવાથી ત્રણે જણ ઘેર આવ્યા, અને કવિ પોતાની જે આસિસ્ટંટની નોકરી હતી તે કરવા લાગ્યા

સંવત ૧૯૩૫ની સાલમા "બાલલગ્ન સુધારા સુબેચ્છક" મંડળી ઉભી કરી હતી, અને સંવત ૧૯૩૭ની સાલથી પુનર્લગ્નના હિમાયતી તરીકે તેઓ બહાર પડયા, અને સંવત ૧૯૪૦ની સાલથી, 'સ્વદેશહિત બોધક' એ નામનું ત્રિમાસિક કાઢવા માડયું. તેને બીજા વર્ષથી માસિકના રૂપમાં ફેરવી નાંખ્યું, જેને લગભગ છ વર્ષ સુધી ચાલું રાખ્યું હતું

સંવત ૧૯૪૨ ની સાલથી શેઠ કાળીદાસ અમરચંદની દુકાને મુનીમ તરીકે નીમાયા, અને તે નોકરી બાર વર્ષ સુધી કરીને છેવટે, સંવત ૧૯૫૪ ની સાલમા છોડી, તે વખતે તેમને વારસીક રૂપીઆ ૩૫૧) પગાર મળતો હતો.

નોકરી છોડયા પછી, તે પોતાના ઘરનો વેપાર રોજગાર ચલાવતા હતા, અને તેમના પિતા શ્રીકરામ સંવત ૧૯૩૮ ના કારતક શુદિ બીજના રોજ ૭૮ વર્ષની ઉંમરે ગુજર્યા હતા. તથા તેમની માતુશ્રી છબીબાઇ સંવત ૧૯૪૯ ના અષાડ વદી-૧ ના રોજ ગુજરી ગયાં હતાં. કવિએ તેમના પિતાની ઇજ્જત આબરૂ કરતાં, પોતાની અક્કલ હોંશીઆરીથી, પૈસામાં તથા ઇજ્જતમાં સારો વધારો કર્યો હતો.

આ કવિ જેસંગભાઇની યાદશક્તિ એવી હતી કે, જુનો બનેલો હરકોઇ પણ બનાવ, અથવા ફલાણી સાલમાં કઇ કઇ વખતે વરસાદ થયો, અથવા ફલાણો માણસ કઇ તારીખે ગુજરી ગયો, એવી હરકોઇ બાબત કોઇ પુછે તો, તે તારીખ બંધ કહી આપતા હતા.

તેમણે તેમની સત્તર વરસની ઉમરથી ત્રીશ વર્ષની ઉંમર સુધી કેળવણી ખાતામાં નોકરી કરી હતી, અને ઓગણત્રીશ વર્ષની અવસ્થાથી એમને, કાવ્ય બનાવવાનો કુદરતી શોખ પ્રગટયો હતો, પ્રથમ તે દેશી ઢાળની ગરબીઓ વિગેરે બનાવતા, અને ત્યાર પછી પિંગળના આધારથી, છંદ વિગેરેમાં કવિતા બનાવતા હતા, અને પોતાના ઘરનો વેપાર સારી રીતે ચલાવતા હતા.

સંવત ૧૯૬૧ ની સાલે બાવળા ગામમાં, પ્લેગનો ઉપદ્રવ થવાથી, પોતાના કુટુંબ સહીત ગામ કેરાળે જઇ રહ્યા, ત્યાં ગયા પછી તેમને ગુદાના ઉપરના ભાગમાં ગુમડું થયું ને ગામ ધોળકે ઇસ્પીતાલમાં દવા કરાવવા ગયા ત્યાં ડાકતરોના ઉપાય કરવાછતાં કાંઇપણ આરામ થયો નહી, છતાં પોતાના ગામમાં, પ્લેગ રોગની શાંતી

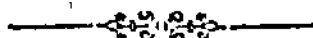
થવાથી ઘેર આવ્યા, ઘેર પણ ડાકતરની દવા ચાલુ હોવા છતા કાંઈ આરામ થયો નહી, કારણ કે તે ભગંદરનો રોગ હતો, તેથી અંતે શક્તિહીણ થઈ ગયા. અને સંવત ૧૯૬૧ ના શ્રાવણ વદિ એકાદશી ને વાર શનીવારના રોજ સ્વર્ગવાસી થયા હતા, તેમને પ્રજામા બે પૂત્ર છે, અને બે પૂત્રિઓ છે, તથા તેમની વિધવા સ્ત્રી છે કવિને પોતાના સુધ્ધાત ચાર ભાઈ હતા, તેમાં સૌથી મોટા હરીભાઈ હતા, તે ઓગમાન ભાઈ હત, અને તે સંવત ૧૯૪૨ ના ચૈત્ર વદી ૧૦ ના રોજ બાવન વરસની ઉમરમા ગુજરી ગયા તથા તેથી નહાના લાલભાઈ સંવત ૧૯૫૬ ના શ્રાવણ વદી ૪ ના રોજ બાવન વર્ષની ઉમરમા ગુજરી ગયા હતા તથ તેથી નહાના કવિ જેસંગભાઇ હતા, તે પણ બાવનમા વરસમા ગુજરી ગયા છે અને તેમનાથી નાહાના ભાઇ ગોપાળદાસ હાલ જે હયાતી ભોગવે છે, તેમને નહાના કવિ જેસંગભાઈએ પોતાના એકાવનમા વરસ પછી, બાવનમા વરસની શરૂઆતમાજ કહ્યું હતુ કે હું આ બાવનમુ વરસપુરૂ જીવી શકવાનો નથી કારણ કે આ પણા બન્ને ભાઇઓ પણ બાવનમા વરસમા ગુજરી ગયા છે અને હું પણ બાવનમા વરસમા બચવાનો નથી એમ અગાઉથી કીધું હતું, અને તેજ પ્રમાણે બન્યુ છે

કવિએ નીચે મુજબ પુસ્તકો છપાવી પ્રસિધ્ધ કર્યાં છે, તેની નોંધ.

વિવિધોપયોગી વિષય—(ભાગ ૧ લો.)

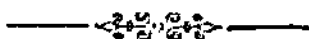
ડ્ડ રોયલ સોળપેજી, સાડાત્રણ ફારમ.—કીંમત ચાર આન

આ પુસ્તક તેમણે તથા તેમના મિત્ર મી૦ ત્રીભોવન ગંગાદાસ બેઉએ મળી છપાવ્યું હતું. તેની અંદર ઇસ્વીસન ૧૮૫૬ થી ૧૮૭૦ સુધીના 'બુધ્ધિપ્રકાશ' અને 'બુધ્ધિવર્ધક' પત્રમાં આવેલા જાણવા જોગ પરચુરણ વિષયોનો સંગ્રહ કરી સંવત ૧૯૨૭ ની સાલમાં છપાવ્યું હતું.

ઉખાણાં સંગ્રહ—ડ્ડ ડેમી સોળપેજી, બે ફારમ. કીંમત દોઢ આનો.

આ પુસ્તક તેમણે તથા તેમના મિત્ર મી. શ્રીધર મ્હાનદાસ બેઉએ મળી છપાવ્યું હતું. તેની અંદર કથનસપ્તશતી, કથનાવળી વગેરેમાં નહી આવેલ લગભગ પાંચસો ગુજરાતી કહેવતો તથા ઉખાણાઓનો સંગ્રહ કરી સંવત ૧૯૩૨ ની સાલમાં છપાવ્યું હતું.

ગુજરાતી શબ્દ સંગ્રહ—(ભાગ ૧ લો.)

ડ્ડ ડેમી બારપેજી, અગિયાર ફારમ—કીંમત રૂપિઓ એક

આ પુસ્તકમાં નર્મકોષમાં નહી આવેલા ગુજરાતી બારસો શબ્દો સંગ્રહ કરી સંવત ૧૯૩૨ ની સાલમાં છપાવ્યું હતું.

દુકાળ વિષે નિબંધ—૬૬ ગેયલ આઠપેજી.

મત્તર ફારમ,-પુંઠું પાકું—કીમત રૂપિયો રોક.

આ પુસ્તક ઈસ્વીસન ૧૮૭૭—૭૮ માં ગુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાઈટીએ દુકાળ વિષે નિબંધ લખાવા માટે ઈનામ છપાવ્યું હતુ, તે ઉપરથી આ પુસ્તક છપાવ્યું. એવી રીતે બીજા પાચ સાત જણના નિબંધો થયા, તેમાં બે નિબંધ પાસ થયા, પેહેલે નંબર મુંબાઇના પારસીનો થયો. અને બીજે નંબર આ નિબંધ પાસ થયો હતો. આની અંદર પેહેલા પ્રકરણમાં સંવત ૧૬૮૭ થી સંવત ૧૯૩૫ સુધીમાં ગુજરાતમાં જુદે જુદે વખતે ચીશ દુકાળ પડેલાનુ વર્ણન આપ્યું છે અને તે વખતના અનાજ વગેરેના શા ભાવ હતા તે લખેલા છે બીજા પ્રકરણમાં સંવત ૧૩૪૧ થી સંવત ૧૯૩૪ સુધી જે [illegible] જુદે વખતે, અનતખંડમાં જણાવેલ દુકાળનું [illegible] આપ્યું છે. ત્રીજા પ્રકરણમાં [illegible] ઉપાડવા ખેતીવાડીમાં સુધારો વધારો કરવા અને દુકાળ સામે ટક્કર ઝીલવના ઉપાયોનું વર્ણન છે આ પુસ્તક સંવત ૧૯૩૭ ની સાલમાં છપાયું હતુ

——❦——

પુનર્લગ્ન કરનાર પુરૂષાતની પુરૂષ—૩૦ [illegible] મા

આરપેજી પચ્ચીસ ફારમ—[illegible]

કિંમત રૂપિયા [illegible]

આ પુસ્તકના ઈસ્વીસન ૧૮૭૯ ના [illegible] જુના મે. વડોદરા વકીલ, દામોદરદાસ [illegible] દેવચંદ [illegible] ની [illegible] નિધવા [illegible] સાથે પુનર્લગ્ન કર્યું તે [illegible]

ક્રીડા તથા તે સ્ત્રી પુરૂષને લગતો, અંગાડનો ઇતિહાસ આપેલો છે. આ પુસ્તક સંવત ૧૯૪૦ ની સાલમાં છપાયું હતું.

વિજયા વૈધવ્ય દુઃખદર્શક નાટક—ડ૦ રોયલ સોળપેજી, આઠ ફારમ,—કિંમત ૭ આના.

આ પુસ્તક વિધવાઓનાં દુઃખ સંબંધી લાગણીથી પુનર્લગ્નની તરફેણમાં રચવામાં આવ્યું છે, ને તે સંવત ૧૯૪૧ ની સાલમાં છપાયું હતું.

જેસંગ કાવ્ય—ડ૦ રોયલ બારપેજી, પંચ્યોતેર ફારમ,-પૂંઠું પાકું—કિંમત રૂપિયા ચાર.

આ પુસ્તકમાં સંસાર સંબંધી, ઇશ્વર સંબંધી નીતિ સંબંધી, સ્વદેશાભિમાન સંબંધી, વિદ્યા સંબંધી પ્રીતિ સંબંધી અને સ્ફુટ વિષય સંબંધી, એમ સા વિભાગો છે. ને ઉપરમાં, જેસંગ સતવાઇ, માણેકશા ચરિત્ર, અને કમળા સ્વયંવર એ ત્રણ વિષયો ના નાના જુદા પુસ્તકની ટખનાંજ છે, તેમાં "માણેકશા ચરિત્ર" સંવત ૧૯૪૦ ની સાલમાં છપાયું હતું, ને "કમળાસ્વયંવર" સંવત ૧૯૪૧ ની સાલમાં છપાયું હતું તે છે. એમ તે બંને પુસ્તકનો ઉમેરો કરીને, પુસ્તક સંવત ૧૯૫૨ ની સાલમાં છપાયું હતું

લ્હાવ જગતનો સર્વે લઇને,
સ્વર્ગે જઇને કીધો વાસ,
ઉંમર આખી સુખમાં ગાળી,
નથી થવાનું કાંઇ નિરાશ;
પ્રજા તણું સુખ પૂરણ ભાળ્યું,
કરી ગયા વળી શુભ કમાઇ,
અસાર આ સંસાર તજીને,
જતા રહ્યા કવિ જેસંગભાઇ. ॥ ૩ ॥

ગામ બાવળે જન્મ ધરીને,
કીર્તિવતાં કીધાં કામ,
દામ રળીને કામ કરીને,
કાવ્ય કરીને રાખ્યું નામ;
નાત જાતમાં ઇજ્જત વધારી
સૌના કરતાં કરી સવાઇ,
અસાર આ સંસાર તજીને,
જતા રહ્યા કવિ જેસંગભાઇ. ॥ ૪ ॥

બિના બનેલી અગાઉ જેજે,
જેજે વખતે જગમાં જેહ,
નામ પ્રસંગે કોઇ પુછે તો
તુરત બતાવી દેતા તેહ,
ઉત્તમ એવી યાદ શક્તિ તો,
જન બીજામાં નથી જણાઇ,
અસાર આ સંસાર તજીને,
જતા રહ્યા કવિ જેસંગભાઇ ॥ ૫ ॥

દાઝ ધરી દિલ સ્વદેશિઓની,
સ્વદેશ હિત બોધક માસીક,
પ્રગટ કરી છ વરસે ચલાવ્યું,
આપીને ઉપદેશ અધીક;
પુનર્લગ્નનો પ્રચાર કરવા,
ચરચા તેની ખૂબ ચલાઇ,
અસાર આ સંસાર તજીને,
જતા રહ્યા કવિ જેસંગભાઇ. ॥ ૬ ॥

કલમ કશીને લેખ લખીને,
કાવ્ય કરીને કીધા ગ્રંથ,
મૃત્ય લોકમાં માન મેળવી,
સ્વર્ગ લોકનો લીધો પંથ;
ધામ ધરા ધન તન દારાની,
છોડી દીધી સર્વ સગાઇ,
અસાર આ સંસાર તજીને,
જતા રહ્યા કવિ જેસંગભાઇ. ॥ ૭ ॥

એક વાતની હતી અપેક્ષા,
અને કરી ભલામણ એહ,
સુબોધ રત્ન માળા બાકી,
છપાવવાની કીધી તેહ;
છગન કહે પછી રામનામ લઇ.
શાંત્તી પામ્યા છે સુખદાઇ,
અસાર આ સંસાર તજીને,
જતા રહ્યા કવિ જેસંગભાઇ. ॥ ૮ ॥

સુબોધ રત્નમાળા છત્રીશી.

માળા ૧ લી.

મનહરછંદ.

કાશીએ જૈ કોર કરી, ગંગાજીમાં સ્નાન કરી,
વિશ્વનાથ મહાદેવને નજરે નિહાળીએ;
દૂર દેશ દ્વારકાંમાં, દરિઆ કિનારે જઇ,
રાય રણછોડજીને, ભાવ ધરી ભાળીએ;
માળવામાં કાળેશ્વર દક્ષિણમાં રામેશ્વર,
પૂર્વમાં જગન્નાથ, નેક ધરી ન્યાળીએ;
એહ ફળ આપે એથી અધિક આપે છે ફળ,
જેરાગ માબાપ ગુરૂ સેવી ધર્મ પાળીએ. ॥ ૧ ॥

સુધારાનું રાજ ધરી કુધારાની રીત રાખી,
મોટી મોટી સભાઓમાં આપવા જે ભાષના;
બાળલગ્ન વિરૂદ્ધની, ચરચા ચલાવી ખૂબ,
પણ પોતે પોતાનું, કરી નવ પાળના;
વિધવા વિવાહ માટે મોટા મોટા લેખ લખે,
પણ પોતે પેલ કરી દ્રષ્ટાંત ન દાખના.
કહે જવસંગદાસ. બોકે તે ન કરે કદી,
ભસવાની ટેવ પડે, બહુ બકી નાંખના. ॥ ૨ ॥

સંસાર સુધારા માટે મંડળમાં બેસા મળી,
કાયદા કાનુન બાંધે બીજાને બનાવવા;

પરમા કરેલ પાપ, તે તો કદી ન તજાય,
નારા ખપ બીજાને માટે છે નથાવાદ;
કેક અણસરે આવે કોઇ બોદા વરા કરે,
બીજાને ન કરવાનું કહીએ વધારવા;
કરે અણમગ એમ બોગાત્માન અરમાની,
નારા કરે છે નામ નારક આગળ ॥ ૩ ॥

[illegible] ॥ ૪ ॥

[illegible]

ભાગો ભાર [illegible] હિંદુઓની [illegible] જેવી આ રીત,
[illegible] માન તણું [illegible];
ઘરમાં ન આવશે તે. શુદ્ધ કે સમાજ નહિ,
એવા એ [illegible] સમજી [illegible];
શાસ્ત્રમાંથી વિચાર્યું એ [illegible] ચાલી,
ધર્મોમાં ફેર કરે છે, જગત [illegible];
કહે જયગંગ [illegible] ન તેવું હોય.
તો તે [illegible] કારણ આ મનને [illegible]. ॥ ૭ ॥

સ્ત્રીઓમાં [illegible] ને દિવાના બને,
દિવાન કરે છે રાજ, રાજ તો દિવાના છે;
રાજ તણી આમદાની [illegible] ઉડાવી દે છે,
ખજાના કરે છે ખાલી દિવાનો શા કામના છે.!
દેશમાં [illegible] થાય, નોંધ [illegible] નહીં,
જાણે તો એ દિવાનો શું ? દિલ [illegible] છે!
કહે જયગંગ એવા [illegible] અમલમાંહી,
દિવાનો [illegible] છે. ॥ ૮ ॥

કવિ તણી વાણી ધન્ય [illegible] જાણે,
આર્ય મુનિની વાણી [illegible];
ધર્મ અર્થ કામ અને મોક્ષ એ ચારે ચાર,
કવિ તણી [illegible] પ્રમાણવી;
ઈશ્વરની [illegible] જગમાં [illegible],
અનેક [illegible] એની [illegible];
કહે જયગંગ, [illegible] સમુદ્ર [illegible],
કવિવર [illegible]. ॥ ૯ ॥

કવિ આત્મજ્ઞાન તણા [illegible] દીસે,
આત્મજ્ઞાન [illegible] જણાય છે;
[illegible] ચિત્તમાં [illegible],
કવિ ચિંતામણિ [illegible] છે;
કવિનાં વચન [illegible],
[illegible] સમાન [illegible];

કહુ જયશંગદાસ કવિ તણું સુણી કાવ્ય,
વૈરાગ્ય વૃત્તી કરીને મોક્ષ તો પમાય છે ॥ ૧૦ ॥

નિરંજન નિરાકાર રૂપ તણું પ્રતિબિંબ,
પાડે પૂર્ણ કવિરાજ ઓળખાણ આપીને;
શ્રુતી તણો મુખ્ય તત્વ વિચાર એ કવિવર,
સમજાવે નિજરૂપ પુર્ણ રીતે પાપીને
મોક્ષ ઈચ્છનારને એ મોક્ષપદ આપી શકે
સમજાવી શુદ્ધજ્ઞાન કુબુદ્ધિ સૌ કાપીને;
કહે જયશંગદાસ સિદ્ધ મન સમાધાન,
કરનાર મૂળ કવિ સિદ્ધાંતને સ્થાપીને. ॥ ૧૧ ॥

કવિ ધર્મ સાધન છે શાંતિનો ઉદય એ છે,
નમનતા તણું મૂળ કારણ ગણાય છે,
દેવ પ્રેમ જાગ્રત કરે છે રૂડા કવિરાજ,
વાણીનો પ્રસાદ પામી પ્રકાશ પમાય છે,
જ્ઞાની ધ્યાની તપ દાની વગેરે સ ન ત કવિ
તર્ક તણી શક્તિ સહુ આધીન સમાન છે
કહે જયશંગદાસ ધન્ય કવિ અવતાર,
સુધી ઘણા જ્ઞાન અથ કીરતી કમાય છે ॥ ૧૨ ॥

કવિની કવિતા વીણ થાય ન ઉદ્ધાર કદી,
માટે એહ જગતના આધાર જણાય છે;
અનેક વિદ્યા ને જ્ઞાન જ્ઞાનિઓ મદદ કરે,
તેહ પણ કવિ તણા પ્રતાપથી ગણાય છે;
મુનિ તણી મુદતના લક્ષ્મિ તણી મહુતાઇ,
સિદ્ધિઓનો નિશ્ચય સૌ કવિથી કથાય છે;
કહે જયશંગદાસ સભા તણી શોભા અને,
શાસ્ત્રોનું સારું તે કવિઓ જણાય છે. ॥ ૧૩ ॥

શબ્દ તણી સ્તુતી અને ઋષિઓની મહતાઈ,
દેવ રૂપ જણાય છે, કવિઓના મુખથી,
એ વાણિમાંથી હેત મર્મ એ જ ઈશ્વર પાય,
ને એહ સત્ય સહુ વિવેકના પ્રભાવથી,

વિદુરનિતિની વાત વાંચી સૌ વિચારે મન,
સદગુણ ગ્રહી દૂર ખસે અનરથથી;
કહે જયસંગદાસ એવા એવા કવિવર,
વેદ તણા અવતાર દૈવી પદારથથી. ॥ ૧૪ ॥

જગતને ચતુર કરે છે કવિ કોડ કરી,
માટે કવિ ચતુરાઇ મૂરતિ મનાય છે;
પર ઉપકાર માટે ઘણા ઘણા લેખ લખે,
ભલાં ભલાં ભાષણો એ મુખથી ભણાય છે;
જન મન સંશયનું છેદન કરીને એહ,
સત્યવાન સમજાવી સૌનું સારૂં ચહાય છે;
કહે જયસંગદાસ ગુણના સમુદ્ર રૂપ,
કવિ તણી વાણી માંહી સરવે સમાય છે. ॥ ૧૫ ॥

મનુષ્યના મનમાં જે નવરસી નદી વહે,
તેહ તણા મૂળનું મથક કવિ જાણવા;
કવિ રસ સરોવર ભરેલું રસિક ખુબ,
રસિકોને રોજ રોજ મોજ સુખ માણવા;
રસહિન રોઝ જેવા મનુષ્યોને રસપાન,
કરાવે છે કવિરાજ ઉરે રસ આણવા;
કહે જયસંગદાસ કવિ સૌને તમે કરે,
માટે કવિ રસ કેરા સમુદ્ર પિછાણવા. ॥ ૧૬ ॥

વિવેકના કોષ[1] કવિ અનેક વિચાર ધરી,
મનુષ્યના આકારમાં જગમાં જણાય છે;
જગતનાં ભાગ્ય ભલાં ઉદય થવાથી આંહિ
કામધેનું કવિઓનો અવતાર થાય છે;
પ્રભુએ પૂરણ પ્રેમ કરી આપી થાપણ આ,
સર્વ થકી શ્રેષ્ઠ કવિ થાપણ કહાય છે;
કહે જયસંગદાસ સંસાર સમુદ્રમાંહી
કવિ રૂપ જહાજ થકી જગતથી તરાય છે. ॥ ૧૭ ॥

---

૧ ભંડાર.

નિ [illegible] જન નિનામ રૂપી કમળ [illegible],
કવિ તણા હૃદયતીની હમણ [illegible] છે
કવિના મથન ગણી [illegible] દશા [illegible] થતા,
કવિના મળા [illegible] માટે જ્ઞાનીઓ [illegible] છે;
ભક્તિ તણું ફળ મળે મનુષ્યને જે [illegible] થકી,
એક એવા સાધનોથી [illegible] છે,
કહે જયમંગળ [illegible],
હેવી ગુરુ નિ [illegible] છે ॥ ૨૮ ॥

આકાશ [illegible] માટા [illegible] ગુણ,
જેની રાણી [illegible],
મોટી મોટી કથાઓ [illegible] માહી.
વાંચી વચી આનંદના [illegible].
મ્હોય ન જ્યાં કદી [illegible].
એવી ઈંગ વણી આન [illegible]
કહે જ સગરામ એવા [illegible],
તેને મારા પ્રણામ [illegible] થી [illegible] ॥ ૨૯

માત તાત વૃદ્ધ વયે પાળીને [illegible]
પુત્ર [illegible] પ્રેમ [illegible] પેર [illegible]
સ્નેહીનો સબંધ સુખ સમ [illegible]
શિર આવે સંકટ તો રહેજે [illegible] છે,
પતિનું પાલન પતિવ્રતા [illegible]
હોય તેવા [illegible] જણાય છે.
કહે જયમંગળદાસ પતિ [illegible] પત્નીમાં
પ્રેમનો [illegible] અચ્છી રીતે ઓળખાય છે ॥ ૩૦

સરિતામાં પૂર ચઢે [illegible] તે [illegible],
સાગરમાં આવી મળે સદા શાંત થાય છે,
[illegible] જ્ઞાનવાળા મૂરખોમાં [illegible]
પંડિતોની સભા માહી, મૌન [illegible]
અધમ ગુરુએ બહુ અજ્ઞાનોમાં [illegible]
સાચ [illegible] સમાજમાં નિસ્તેજ જણાય છે,

કહે દલપતરામ મુખમાં [illegible],
પણ પડે [illegible] કરાય કે. ॥ ૬૧ ॥
વળી [illegible] થાનમાં ન [illegible] કાંઈ,
[illegible] ટેવ [illegible] ન જાય;
કામનો [illegible] વાત વદે,
પણ કામ કરવામાં ધ્યાન નહિં [illegible];
[illegible] ન દીઠી હોય, [illegible] ન [illegible] હોય,
એવી એવી વાતો [illegible];
કહે દલપતરામ [illegible],
[illegible] ॥ ૬૨ ॥
[illegible] હોય [illegible],
[illegible] અનુસરી [illegible];
[illegible] ન [illegible],
[illegible];
[illegible],
[illegible];
કહે દલપતરામ [illegible],
[illegible] ન [illegible]. ॥ ૬૩ ॥
[illegible],
[illegible];
[illegible],
[illegible];
[illegible],
[illegible];
કહે [illegible],
[illegible]. ॥ ૬૪ ॥
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

જગતમાં જનમીને જેણે મોજ માણી નહીં,
તેનો જન્મ મિથ્યા જાણો લીધા વિના લ્હાવથી,
કહે જયસંગ એવાં અસાધુનાં વેણ સુણી,
સાધુ કહે સાચ તમે બુડશો એ નાવથી. ॥ ૨૫ ।

નાગણનો ડશ થાય અને જો ઈલમ મળે,
તો તો તેનું ઝેર પણ. ઝટ દૂર થાય છે;
સોમલ અફીણ આદી ખાધા થકી ઝેર ચડે,
તેનું ઝેર દવા થકી તરત તજાય છે;
મરકીના જંતુ અને કોલેરાની ભૂંડી હવા,
ઝર ભર્યાં હોય પણ ઔષધે હણાય છે;
કહે જયસંગ પણ વિષ ભરી વનિતાનું,
વિષ ચડ્યું હોય તો તે જીવ લેઈ જાય છે. ॥ ૨૬ ॥

[illegible] ઝેરી પણ જીવ લેઈ જાય પણ,
[illegible] સાંભળ્યા થકી ઝેર [illegible] જાય છે;
કાચો પારો ખાધા થકી ફુટી નીકળે છે અંગ,
[illegible] અનુપાને મહા શુદ્ધ થાય છે;
[illegible]
એવા ઉપાય થકી સહેજ એ સમાય છે;
કહે જયસંગ પણ [illegible],
ઝેર નિરંતર બહુ [illegible] જણાય છે. ॥ ૨૭ ॥

[illegible] ગાજની કરે,
[illegible] કહ્યા કરે રાત્રિદિન [illegible];
[illegible] રાણીઓની રચી [illegible] રહે,
[illegible] પરમાનંદ;
ગુરૂ [illegible] મીઠી મીઠી [illegible],
તો તે ગુરૂ [illegible];
કહે [illegible] અવનીમાં એવી રીતે
[illegible] ॥ ૨૮ ॥
[illegible]
[illegible]

જેણે પાંચ સાત તણી કુંડીમાં જે બેસે ભણી,
તો તે ત્યાં પોતાની પણ બરાબર બળે છે;
હોય છુપી વાત તણી ચીઠ તે ઉઘાડી કરી,
અતિ અતિ અહંકારમાં, [illegible] છે;
કહે દલપતરામ જગતમાં કોઇ જુઓ,
ગરબ પોતાને હાથે પોતાનેજ હણે છે. ॥ ૬૬ ॥

કરણ દયાળુ હિમે દાન દેતો હતો નિત્ય,
પણ કુડ દુર્યોધન સંગને નિંદાય છે;
દુધ મધુ શકરાનું વિષમાં જો જઇ ભળે,
તો તે દુધ ઊલટું વિકારી તો ગણાય છે;
પવિત્ર ગંગાનું પાણી મદમાં જો જઇ પડે,
તો તે પણ મદ્યસમ ફારૂ તો ભણાય છે;
કહે દલપતરામ એવી રીત ભવનીમાં,
સંગત કુસંગતથી સારો પરખાય છે. ॥ ૬૭ ॥

યુદ્ધમાં સહી સહીને યોદ્ધાઓ ઘવાય ઘણા.
ઘરે દઇ દવા પછી ઘવાયેલા પાયનુ.
વપુમાં જે વ્યાધી થઇ આવતો આવે તાવ,
તો તે મટાડવા માટે ઔષધ છે તાવનું.
વ્યવહારની બાજી માંડી તેમાં હારી ગયા દ.વ.
તો તે સુધારવાનું સાધન બને દાવનું;
કહે દલપતરામ એમ. સર્પનાં ઔષધ અને
પણ એક ઔષધ ન થયું સ્વભાવનું ॥ ૬૮ ॥

દુર્જન જે હોય તેને પાણીપીપી [illegible],
[illegible] પડે છે કહીં;
[illegible] કરી [illegible] સુધી તે રહે,
પણ પછી [illegible];
[illegible] કરી [illegible],
[illegible] પડે [illegible];
કહે દલપતરામ [illegible]
[illegible]

કાયની આગળ કરીએ કરી [illegible] તો,
આવશે ન વીગ્નગ અ.ન [illegible] માં;
કળજુગને વખાણી ચમ ખી [illegible],
તેય પણ ઢોકડો ન દેગ માની માંમાં:
[illegible] ભયાગી નામાને સાન [illegible] સમજાવો,
તો તેનું મન પાકું વળે [illegible] માં;
કહે જયમગદાસ કહી કહ્યું ઘણું પર,
પારકાને સાનો નહિ ચડે કે [illegible] ॥ ૩૩ ॥
[illegible] તળા દક છીનવીને દેવ છેક,
આતની કકગે તો, [illegible] શાર મહીં;
પાતળુ [illegible] દિન ખરું પતિણુર [illegible] કરે,
એવા પાપી શાપ પામી ગુમરી ન રે' અહીં;
કપટી કપટ કરી બે જાગોને [illegible],
કાગમાં [illegible] ત્યારે આંમુ પાડી રે' અહીં;
કહે જયસ [illegible] મરણ ગે ધી જુઓ,
મંત નક્કો શાપ [illegible] કદી [illegible] નહિ ॥ ૩૪ ॥

જાડું બે વનારનાના અ [illegible] અવગુણ અ [illegible],
કોઇનો [illegible] કદી અતર ન [illegible];
[illegible] રેકનક અ [illegible] માં ઠરે,
કમુદ્ધિના [illegible] સ [illegible] સારનો;
વિપરિતનું [illegible] અમ [illegible] આવી વસ્યું,
અવ ન [illegible] મન આવી [illegible];
કહે [illegible] અ [illegible] અથી થાય,
માટે [illegible] ॥ ૩૫ ॥

દુર્જનના [illegible] કરે મુમમા [illegible] ધરે,
પાતના વિભાગ [illegible] કવી [illegible];
[illegible] રાજ [illegible] એકલી અવામ ભીએ,
[illegible] મનિ અ [illegible] ;
[illegible] ચડે મુ [illegible],
પરના અ [illegible] કરે;

કે જયમંગ એથી ટંકાળા ... [illegible]
થાય છે મનમાંહિ એવું વિદિ આપણે. ॥ ૩૬ ॥

મૂત્રને આવતાં જો રોકી મળે તો તે બીસે,
આવતું ન મળે તો તે શ્રીઘ્ર થઈ જાય છે;
કુકામાં જો પાણી ભરે તો તે ગડગડે [illegible],
પાણી વિના ઓલતો તે તર્ત બંધ થાય છે;
દિવામાં દિવેલ પૂરે તો તે બળ્યાં કરશે,
દિવેલ વિનાની બત્તી તર્ત બુઝી જાય છે;
તેવું અન્નજળ એમ, પ્રાણીના શરીરમાંને,
આવતું બળ જ્યાં સુધી જીવ રહ્યો જાય છે. ॥ ૩૭ ॥

[illegible] ॥ ૩૮ ॥

[illegible] ॥ ૩૯ ॥

[illegible]

કહે જયસાગ પણ શનિ ગયું તે ફરી,
કોઇ ઉપાયો કર્યેથી મુજ નહિં જાયરે ॥ ૪૭ ॥

મનુષ્યમાં વિદ્યા થકી વિનય તરત થયો,
વિનયથી વ્યવહારમાં લાયક થવાય છે,
વ્યવહારની લાયકીથી વિશ્વાસને યોગ્ય થાય,
વિશ્વાસના યોગ્ય થકી દ્રવ્ય મેળવાય છે;
દ્રવ્યના મેળવવાથી પર ઉપકાર બને
પર ઉપકાર થકી મન સંતોષાય છે;
કહે જયસાગદાસ એમ એક વિદ્યા થકી,
મનુષ્યને ઘણા ઘણા લાભ તો જણાય છે. ॥ ૪૮ ॥

ક્ષીણ ફળવાળાં ગણે વૃક્ષને વિહગ તજે,
સારસ સરોવર સુકાયે દૂર થાય છે;
પુષ્પ કરમાઈ ગયે ભ્રમરો સૌ ઉડી જાય,
મૃગ બળી ગયું વન દેખી ભગી જાય છે;
દ્રવ્યહીન પુરૂષને [illegible]
રાજા ભ્રષ્ટ થવ [illegible] જાય છે.
કહે જયસાગ [illegible] સ્વાર્થ વિના કોઈ નહિ,
સ્વાર્થ થકી [illegible] મા દેખાય છે ॥ ૪૯ ॥

બાગમાં જો એક પુ[illegible] હોય સુગંધીનું,
બાગ આખા સુગંધી [illegible] છે;
કુટુંબમાં એક [illegible] ડાહ્યો હોય,
કુટુંબ આખાને [illegible] ઓળખાવે છે,
સૈન્યમાં જો એક શુરવીર [illegible] હોય
શત્રુને હરાવી માન [illegible] અપાવે છે;
કહે જયસાગ એમ દેશમાં જો એક હોય,
વિર હીરો તો તે બધા દેશને દીપાવે છે. ॥ ૫૦ ॥

આફતનો વશ અને વિરમ વૃત્તિની મઝા,
સ્વાર્થીનો ધર્મ સદા નાશ થતો જાય છે
વ્યસનીનું વિદ્યા ફળ અજીતેંદ્રિયનું [illegible]
લોભીયાનું સુખ નિશદિન ક્ષીણ થાય છે;

આકુલ પ્રધાને વાળા રાજા તણું રાજ વળી,
હમારોળ થઇ નિત્ય નબળું દેખાય છે;
કહે જયસંગદાસ એગોનાં એ યત્ન સહુ,
નિજ અવગુણ થકી નષ્ટ તો જણાય છે. ॥ ૫૧ ॥

જળમાં કમળ એક ભટકતો ભ્રમર તે,
સુવાસ લેવાને વાસ કમળમાં કરે છે;
પણ જુઓ જળમાંનો વસનારો મેડક તો,
કમળ તજીને નિત્ય કાદવમાં ફરે છે;
વળી જુઓ કસ્તુરી જે મૃગ તણા ઉદરમાં છે,
મૃગ તેને જાણે નહિં જાણનાર હરે છે;
કહે જયસંગ એમ ગુણ જાણનાર તણી,
પ્રિતી ગુણવાન માંહી આપો આપ કરે છે. ॥ ૫૨ ॥

સજ્જનનો સ્નેહ સોના પાત્ર જેવો સમજો,
આંચ અગ્નિ તણી દેઇ તાવ્યાથી છેદાય નહિં;
સેલડીનો રસ દિન પ્રત્યે બહુ મધુરો થાય,
એવી રીતે સજ્જનની મૈત્રી વધતી સહી;
જપોર પડીનો ઓળો[1] ધીમે ધીમે વધે જેમ,
એવી રીતે સજ્જનની મૈત્રી વધતી અહીં;
કહે જયસંગદાસ સજ્જન શ્રીફળ સમ,
ઉપરથી કઠણને કોમળ હૃદયમાંહિ. ॥ ૫૩ ॥

સેવક જો મૌન્ય રહે તો તો કહે મુંગો છે તે,
ચતુરપણાથી બોલે ચાવળો ગણાય છે;
ધીરજ ધરીને રહે તો તે કહે બીકણ છે,
ધીરજ વિનાનો નીચ કુળમાં લેખાય છે;
નિશદિન પાસે વસે નિર્લજનું પદ પામે,
દૂર રહે તો તે શરમાળ સમજાય છે;
કહે જયસંગ એમ પરતંત્ર પણું રહે,
સેવકના ધર્મ આવા કઠણ કથાય છે. ॥ ૫૪ ॥

૧ પડછાયો.

પુષ્પ તણા સંગે કરી સુક્ષ્મ જે જંતુ તેહ,
સજ્જનના શિરપર ચઢેલ શોભાય છે;
ગ્રાવાની પ્રતિમાની મોટાએ પ્રતિષ્ઠા કરી,
તેથી તેહ દેવ બની દેવ તે પૂજાય છે;
કાચ પણ કંચનમાં જડીત થયેથી જોનાં,
મણિ મણિની કાંતિ સરખો શોભાય છે;
કહે જયમલ એમ સજ્જનની સંગતથી,
નરખ જગતમાંહિ પ્રવીણ જણાય છે ॥ ૫૫ ॥

વેદક વિદ્યાનું જ્ઞાન જેઓમાં જરાએ નથી,
તેઓમાં ઘુવાળી વૈદ ભાનુ વખણાય છે.
ઔષધ ખોરાક તણું જેને નથી ભાન કાંઈ,
[illegible] નાડીમાં ગણાય છે;
[illegible] નથી જરાએ,
[illegible] કવિમાં ગણાય છે
[illegible]
[illegible] ॥ ૫૬ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૫૭ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

કહે જયસગદાસ એક દિન આવે એવો,
કાળનું ચવાણું થશ તાપણમાં રહે છે. ॥ ૫૮ ॥

મ્હારૂં મ્હારૂં કરી કેક મરી ગયા મહિપતી,
પણ તેઓ સાથે એક દોકડો ગયો નહિં;
જમીન લોકને જર પુત્રી પુત્ર દિક સર્વ,
મ્હારાં કરી માનનારે રહ્યાં એકલાં અહીં;
જગતમાં જનમીને જીંદગીમાં કર્મ કર્યા,
જવાબ દેવામે તેનો શિખાવ્યા છે તે અહીં;
કહે જયસગદાસ માટે મન વિચારીને,
દેવશ્રી કરી કરી ચાલો નિતિને મહીં. ॥ ૫૯ ॥

જોઇ જુઓ જ્ઞાનને સરખા રહ્યે ન સુખ,
અંતરમાં ઉપાધીના ઉકાળાઓ આવતા;
એક જાય બીજી આવે ત્રીજાનો સંદેશો લાવે,
ચોથા તણી વાટ જોઇ વખત ગુમાવતા;
એમ બધા ભેગા મળી ઝપાટાઓ મારી ખુબ,
વખત ગુમાવે બધો, પણ નવ થાકતા;
કહે જયસગદાસ એથી તો એકાંત ભલી,
શાંતિમાં રહીને ખુબ, આનંદ ઉડાવતા. ॥ ૬૦ ॥

જેણે હુન્નર કરી ભજવાની ટેવ રાખી,
તેના જેવો ભાગ્યશાળી બીજો નહિં ભાળીએ;
જન્મીને આ જગતમાં કરવાનું કામ તેણે,
કરી લીધું કોટ કરી જન્મ સફળ ટાળવા;
માયા તણી મોજુંગામાં ફોકટ ફસાયો નહિં,
ઇંદ્રીઓને જીતી એવું શાનુંસો મળવા;
કહે જયસગદાસ ધન્ય એના આદીનને,
અનેક ઉપાધમાંહી હરિને સંભાળવા. ॥ ૬૧ ॥

કૌરવને પાંડવ બે પક્ષ સામા સામી લડયા,
અઢાર અક્ષોહીણી દળ અટવાયું એ સમે
યાદવોએ માંહોમાંહી મદ્યપાન કીધા પછી,
કાપા કાપી કરી સહુ મુઆ છે આ રમે;

તેમવળી ૧મરેઠાને ૨દુરાનીઓ મદથકી
સામાસામી લડી ઘાણ વાળ્યો પાણિપતમેં
કહે જયસગદાસ જગતમાં જુલમનું,
જોર ઝાઝું જણાય તો દૈવ આ રીતે દમે. ॥ ૬૨ ॥

કાંતો મરકીનો રોગ ફાટી નિકળે છે ખૂબ,
ઘેર ઘેર મરણની પોકાણો મંડાય છે;
કાંતો સુર્ણ કાળ પડે અન્ન જળ તૃણ વિના,
માણસને ઢોર તણો ઘાણ વળી જાય છે;
કાંતો જળ વરસ્યાથી જગતમાં રેલ ચડી,
દુનિયાં બિચારી બહુ દુખથી દબાય છે;
કહે જયસગદાસ ભૂમિ પાપે ભારે થાય,
ત્યારે ભાર ઉતારવા દૈવી કોપ થાય છે. ॥ ૬૩ ॥

અચાનક નોકરને નોકરીવો પડે ત્યારે,
નોકરની ચડ઼ તાણી પુરી પરખાય છે;
સંકટ સમય જ્યારે આવી પડે ત્યારે વળી,
બાંધવની પ્રિતિ તાણી પુરી સમજાય છે;
ઓચિંતી આફત આવી પડે શીરપર જ્યારે,
ત્યારે ખરા મિત્ર તણી કસોટી કરાય છે;
કહે જયસગદાસ જોબન વિનાશ થયે,
પ્રેમદાની પરિક્ષા તો પુરણ કરાય છે ॥ ૬૪ ॥

સંસારમાં રહીને સમાર ગાડી રીતે ચાલે,
તો તો સદા જીવ્યાનું સાર્થક સમજાય છે;
પણ કદી કુટુંબ કજીયામાં કલેશ થાય,
તો તો અતિ ઉપાધીથી મન અમુઝાય છે;
કલેશ થકી કાયર કાયર થઇ ડાચા ટપે,
એવી જીંદગીથી મરું સરસ મનાય છે;
કહે જયસગદાસ જગતમાં પખા બધા,
સારાં દિન તો તો ઝાઝું જીવ્યે સુખ થાય છે ॥૬૫॥

૧ સમાચારમાંથી ૨ અહમદ દુરાની ૪ સ [illegible] ૫ [illegible]નેવાળી

ઈશ્વરની આગળ હું હાથ જોડીને કહું છું,
અધમનો સંગ મને સ્વપ્ને ન કરાવશો;
અધમનું નામ સુણી થરથર ધ્રુજું છું,
કૃત્ય એનાં કદી દેખાડીને ન ડરાવશો:
ભય મને ભયંકર લાગે છે ભાળીને એને,
નજરે પડાવી ખિન્ન નહિં સમજાવશો;
કહે જયસંગદાસ પૂર્વનાં જો પાપ હોય,
તોયે મને માફ કરી સંગ ન કરાવશો. ॥ ૬૬ ॥

પરહાયો પાપી તણો પડે જેના પિંડપર,
તેનો પિંડ પાપ થકી પતિત ગણાય છે;
દયા તણો દિલમાં તો જેને નથી છાંટો લેશ,
એવા અધમને અડકે દેહ અભડાય છે;
જેનું મન રાત દિન કુતર્કમાં ઘુમ્યાં કરે,
એવા નીચ ચંડાળને દેખી દુઃખ થાય છે;
કહે જયસંગદાસ માટે એવા અધર્મીથી,
દૂર વસવામાં સદા સુખ સમજાય છે. ॥ ૬૭ ॥

કર્મતણા યોગ થકી સુખ દુઃખ સાંપડે તો,
સુખ દુઃખ દેખી ખુશી નાખુશી ના આણિએ;
સુખ મળે તોએ બહુ ભોગવવું ભલી રીતે,
નિતિની રીતિ ધરીને પ્રભુને પિછાણીએ;
પણ કદી દુઃખ પડે તોયે નવ ડરી જવું,
ધીરજ ધરીને મન દુઃખ સહી જાણીએ;
કહે જયસંગદાસ સુખ દુઃખમાં સમાન,
રહીને સુકૃત્ય કરે તેને તો વખાણિએ. ॥ ૬૮ ॥

કાગડાના ટોળામાંહી હંસ આવી ઉભો રહે,
તો તે હંસ જુદો પડી જરૂર ન શોભશે;
શિયાળના ટોળામાં સિંહ કદી આવી પડે,
તો તે ટોળું સિંહને તો કદી ન દીપાવશે;
તેમ વળી ગધેડાના ટોળામાં અરબી ઘોડો,
અચાનક આવી ચડે મન ન વિરામશે;

નિર્દયતા રાખી ઉર રંકને રીબાવે ઘણા.
જેની તેની સાથે સ્હેજ કજીઓ ઊઠાવતા;
પરધન અને પરનારી તણી ઇચ્છા કરી,
મેળવવા માટે ખૂબ પ્રપચ લગાવતા;
સજજનને બંધુજન તણી અદેખાઇ કરી,
જુદુ જુદુ સમજાવી બીજાથી લડાવતા;
કહે જયસગ એવી ટેવ દુર્જનોની સદા,
સ્વભાવિક પડી છે તે પ્રતક્ષ જણાવતા. ॥ ૭૭ ॥

શરમાળ હોય તેને કહે કે તે જડજેવો,
વ્રતવાળાને કહે કે દંભ રાખી ફરેછે,
પવિત્ર પુરૂષને તો કપટી કહીને કથે,
શૂરવીર સજજનને નિર્દય ઉચરેછે;
મુનીને કે મતિહીણ પ્રિય બોલે તેને રંક,
તેજસ્વીને ગર્વી ગણી સૌને આળ ધરેછે;
કહે જયસગરાય સ્થિરને અશક્ત ગણે,
એવી રીતે દુર્જનો દોષિત સૌને કરે છે. ॥ ૭૮ ॥

હિંમત હૈયામાં હોય તો તે નર હારે નહી
મન ધાર્યું કામ કરવાને સમર્થ છે;
એક ભીમ ત્યાંડવ ગાના ડાર વાળી દીધો,
મરદની આગળ બાજતનો શ્રમ વ્યર્થ છે;
રાને વનવાસ વસી રાવણ રોળી નાખ્યો,
જેને ઘેર જુલમનો અધિક અનર્થ છે,
કહે જયસગ એમ હિંમત જો હોય ઉર
તો તો પછી બીજાની મદદનો શો અર્થ છે ॥ ૭૯ ॥

માયા તજી મોહ થકી મદી ભૂડાં કર્મ કરી
દામ મેળવવા માટે મચે તન મનથી
વિભવ ભોગવવાની અપેક્ષા અધિક કરી
જુલમ કરીને જુરે પડે ઝટ જનથી;
ધર્મતણી નિતિનેતો ઢાકી દેઇ ધુળમાહી,
ખુવાર બને છે બહુ ખબકમા ધનથી

[illegible]
[illegible] ॥ ૯૬ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૯૭ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૯૮ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૯૯ ॥

[illegible]
[illegible]

૧ [illegible]

પર્વતની ગુફામાં જો સિંહ આવી વાસ કરે,
તો તે સિંહ શોભા સારી પર્વતમાં પામશે;
રણભૂમિ માંહી જહાં શત્રુ સામા સામી લડે,
જાતવાન ઘોડા તણી શોભા તો ત્યાં જામશે;
કહે જયસંગ એમ વિચિક્ષણ પુરૂષમાં,
વસે વિદ્વાન તો તે શોભા સારી પામશે. ॥ ૮૪ ॥

કેક સુખપાલે બેશી મનમાની મોજ માણે,
કેક અડવાણા પગે અહોનિશ આથડે;
કેક બેઠા બેઠા ખાય, ભાવતાં ભર્યાં ભોજન,
કેક આથડે છે તોય અન્ન શેરના જડે;
કેક લોકો હાકેમના ભોગવતા ભલી ભાત,
કેક નોકરીને માટે રડણાં તો રડે છે;
કહે જયસગ એમ મમજજો સજ્જન સૌ,
કર્મ તણી રેખ પરમાણે પાનું પડે છે. ॥ ૮૫

શત્રુ અને શત્રુતા ન જાહેર કરવાં કદી
જાહેર કર્યાથી તો શત્રુતા વધી જાય છે;
આપણને અન્ય જને આપ્યું હોય અપમાન,
અપમાન ઉઘાડવાથી આબરૂ હણાય છે;
રાજા કે જો ગડ તણી અપ્રીતી તો થઈ હોય,
તો તે ઉઘાડી પડયાથી નિંદા ઘણી થાય છે;
કહે જયસગદાસ માટે મન સમજીને,
એવાં છીદ્ર ઢાંકવામાં સુખ સમજાય છે. ।

ધનનો જો નાશ થયો હોય તો તે ઠરો કર્વે
ઘણી ઘણી રીતથકી જોખમ જણાય છે;
એક રીતે હાંસી થાય એક રીતે આર જાય,
એક રીત બાકુલતા આપણી ગણાયછે;
વળી મન્યુ હોય કદી માન કીધા અપમાન,
તો તે પ્રગટ કર્યેથી હલકાઇ થાય છે;
કહે જયસગદાસ માટે મન સમજીને,
એવાં છીદ્ર ઢાંકવામાં સુખ સમજાયછે ॥ ૮૭ ॥

જાનમાંનું એક ભાઈ આવ્યાની ખબરથી
[illegible] કરી મ [illegible];
[illegible] કોઈ દૂર ન [illegible].
[illegible]
[illegible]
[illegible] મ [illegible];
કહે દલપતરામ [illegible],
[illegible] ન [illegible]. ॥ ૨૮ ॥

[illegible] કોઈ [illegible],
[illegible] કરી [illegible];
[illegible] કરી,
[illegible];
[illegible],
[illegible];
કહે દલપતરામ [illegible]
[illegible] કેવી [illegible]. ॥ ૨૯ ॥

કોઈ ઠામે પલંગ ઉપર પોઢવાનું મળે,
કોઈ ઠામે ભૂમિપર શયન કરાય છે;
કોઈ ઠામે મિષ્ટ અને મીઠાઈ આહાર મળે,
કોઈ ઠામે શાક પાકે પેટ તો ભરાય છે.
કોઈ ઠામે પેટ ભરે સુંદર શરીરપર
કોઈ ઠામે ટાઢડીએ [illegible] છે,
કહે દલપતરામ તો તે હાથે લખનાર મન,
સુખ દુઃખ [illegible] જાય છે. ॥ ૩૦ ॥

સંસારમાં સુખ અને દુઃખ બેઉ ક્રમે કરી,
અનુભવે પ્રાણ ઘણાં દૃષ્ટિએ દેખાય છે;
તેમ ઘણી વારનીને પાછીના દિન આવે,
[illegible] પણ આવવું [illegible] છે;
[illegible],
[illegible] છે;

કહે જયસંગ પણ ધૈર્યવાન ધીર ધરી,
હર્ષ અને શોક તજી શાંતિમાં શોભાય છે. ॥ ૬૧ ॥

કાપેલાં જે વૃક્ષ તેહ ફરી ફરીવાર ફુટે,
ક્ષીણ થયો ચંદ્ર તેહ ફરી વૃદ્ધિ પામે છે;
ગ્રીષ્મમાં સરોવર ભરેલાં દેખાય ફરી
અ[illegible] થઈ સુકાં પાછાં ઉદ્દગમતા પામે છે;
વર્ષાકાળે વાદળથી ઢંકાયેલા તારા બધા,
વાદળ વેરાયા પછી ઠામે ઠામે જામે છે;
કહે જયસંગ એમ વિચારીને મન તણો શોક,
ધીર તજી અ[illegible] આપદ વિરામે છે. ॥ ૬૨ ॥

[illegible] વાળા વન [illegible] છટેલ હોય,
[illegible] તેના હરે છે;
ધનીનું [illegible] ન [illegible] ઉતરી આવે,
[illegible] પાડતા ન ફરે છે;
[illegible] ફરી ફોરામાં ફેલાવે [illegible]
[illegible]
કહે [illegible] સુણો,
[illegible] ॥ ૬૩ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible] કરે નહીં,
મલીનપણાથી નહીં મલીન [illegible] છે;
[illegible] ગુણવાનદીની [illegible],
[illegible]
કહે [illegible],
[illegible] ॥ ૬૪ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

દુધ પાઇ પાઇ ભુજંગ નાગને ઉછેર્યો હોય,
તોએ કોઇ કાળે ડશ દેઇ પ્રાણ હરે છે;
સિંહ પણ પાળનાર પોતાના ધણીને પોતે,
કોઇ દિન નિજ અંગે મૃત્યુ વશ કરે છે;
બિલાડીના મુખમાંથી સુડાને મુકાવીને,
ઘેર પાળી પોષે ચીર ચુરે ચુગ કરે છે;
કહે જયસંગ એમ હિતકર જનને તો,
દુર્જનો નડી નડીને દુઃખની બહુ ઠરે છે. ॥ ૯૯ ॥

વૃક્ષ ફળ આપવાને સામે બહુ નમ્ર થઇ,
ફળ આપવાને માટે નીચાં નમી જાય છે;
મેઘ પણ નવું જળ આપવાના સમયમાં,
અવનીની લગોલગ આવેલો જણાય છે.
સજ્જનને સમૃદ્ધિ મળે છે જેમ જેમ ઘણી,
તેમ તેમ તેહ ઘણા નમ્ર ગુણી થાય છે;
કહે જયસંગ એમ પર ઉપકારી જન,
સ્વભાવથી નમ્ર સદા નજરે દેખાય છે. ॥ ૧૦૦ ॥

ચંદનના વૃક્ષને જો છેદ કરી કોઇ જન,
તોય તેહ સુગંધીનો ગુણ તો તજે નહીં;
ઇક્ષુકાને યંત્ર માંહી, ઘાલીને પીલીએ પણ,
પોતાનો મધુર રસ આપે છે એતો સહી;
ગાળને સળગાવતી ફુટે તોએ તેહ પોતે,
ઉત્તમ ચોખાને આપે ઉત્તમ ગુણે રહી;
કહે જયસંગ એમ કુલીન નિર્ધન હોય,
તોએ તેહ શીલ ગુણ પોતાનો તજે નહીં ॥ ૧૦૧ ॥

રાવણનો વિનાશ થવાનો વારો આવ્યો ત્યારે,
અતિથીનો વેશ ધરી સિતાને લીધી હરી,
કૈરવ્ય તણો કાળ, આવી પોંચ્યો ત્યાર તેનું,
સતિ દ્રૌપદીના સામી નજર ભુંડી કરી;
મોગલના રાજનો રોળાવાનો સમય થતાં,
ત્યારે તેણે ગણીકો જનાનામાં જે ધરી;

કહે જયસંગ એમ વિનાશ થવાનો હોય,
ત્યારે મતિ વિપરીત થાય કુબુદ્ધિ ફરી. ॥ ૧૦૨ ॥

આકાશમાં અનેક તારાઓ ઝગઝગી રહ્યાં,
તેહ બધા સુર્ય તણા તેજના પ્રતાપથી;
મોતીને હેમ હીરાથી જડીત હાર,
ઊપર શોભે રૂડા હીરા તણાં માપથી;
સૈન્યનો સેનાધિપતી હોય એક શુરવીર,
તો તે સૈન્ય અજીત ગણાય તેના તાપથી;
કહે જયસંગ એમ કુળમાં જો એક દાદુપો,
હોય તો દીપે કુળ આખું એ પ્રતાપથી. ॥ ૧૦૩ ॥

ગુલાબના કાંટા પણ લાગે નહિ અણગમા,
કારણ કે કાંટાઓએ ગુલાસીત છે ઘણા;
કંપાઉનો કાંટો અને અડતાં ઉપાધી કરે,
પણ તોલ અદલ તોળીને ભાગે ભ્રમણા;
વળી ઘડીઆળ તણો કાંટો કેવું કામ કરે,
વખત બતાવવામાં રાખે નહિ એ મણા;
કહે જયસંગ એમ સજ્જનના કાંટા સદા,
સારી વાત ઊકેલ્યાંથી લાગે છે સોહામણા. ॥ ૧૦૪ ॥

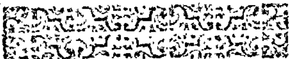
પતંગ દીપક તણી ઝળકતી જ્યોત જોઇ,
ઓળખવા એ ઉપર પડી પીંડ ખુએ છે,
જવાસાના છોડ જેમ બીજા છોડ લીલા દેખી,
ટકાપો કરી કરીને પોતે તો સુકાએ છે;
અરૂણના ઉદયને દેખી સૌ કલોલ કરે,
પણ ઘુડ અંધ થઇ માળા માંહી સુએ છે;
કહે જયસંગ એમ નિંદાખોર નિંદા કરી.
પાપે પેટ ભરી પરભાર્યાં પાપ ધુએ છે. ॥ ૧૦૫ ॥

શો મણ કપાસ તણા ઢગલામાં દેવતાની,
પડે એક ચણગારી તો તે બળી જાય છે;
હોય જો હજાર શેર સાકર સહિત દુધ,
તેમાં શેર સોમલ મળ્યેથી ઝેર થાય છે;

પવિત્ર ગંગાનું પાણી લાવીને ભરેલું હોય,
તેમાં ટીપું મદિરાનું પડયે ભ્રષ્ટ થાય છે;
કહે જયસંગ એમ કુળમાં અંગારો એક,
ઉપજવાથી કનિષ્ઠ કુળ તો ગણાય છે ॥ ૧૦૬

ભિન્ન ભિન્ન રંગવડે રંગાએલું વસ્ત્ર હોય,
તેહ વસ્ત્રપર શુદ્ધ છાપ નથી શોભતી;
બિલોરના કાચ તણી ખાપ જો મલિન હોય,
તો તો તેમાં પ્રતિબિંબ છબી નથી ઓપતી;
ગંગાજળ ગણાય છે પણ એ પવિત્ર પણ,
મલિન હોવાથી પીવા વૃતી નથી લોભતી;
કહે જયસંગ એમ અંતરની શુદ્ધ વિના,
જ્ઞાનતણી છાપ ઉર ઉપર ન શોભતી. ॥ ૧૦૭

રામ નામ તણી માળા રટવાથી રોજ રોજ,
દુનિયાના દોષ ટળી, મન શુદ્ધ થાય છે;
વૈરાગ ધારણ કરી વૈરાગની જ્ઞાનમાળા
જપવાથી જીવ તણી જડ બુદ્ધિ જાય છે;
નિજ બ્રહ્મ રૂપ તણી નિશદિન જપી માળા,
નિજ બ્રહ્મ ઓળખવાથી બ્રહ્મ ઓળખાય છે,
કહે જયસંગ એમ જપે જો આ પ્રેમ કરી,
મનહર માળા તો તે બ્રહ્મમા સમાય છે. ॥ ૧૦૮ ॥

માળા ૨૭.

મનહરછંદ.

"ગોદે આવે થાળમાં ને, બ્હાર લાડુ માગતા."

અન્ન વિના અકળાય, ઘરનાં લાંઘણ કરે,
માને ઉછીનું પાડોશી, લેવા આશા રાખતા;
લેણું લેવા લેણદાર, પેર આવી લાંઘા કરે,
અને દીકરી કે નથી, દાગીના ઘડાવવા;
ગુરુની આશીષ લેવા, શિષ્યો સદા ટાંપી રહે,
અને અન્ય શિષ્ય તણે, આશિષ્યને ઇચ્છતા;
કહે જયસંગ એવી, ખોટી ઇચ્છા ફળે નહીં,
ગોદે આવે થાળમાં ને, બ્હાર લાડુ માગતા ॥ ૧ ॥

"દુઝણી ભેંસની લાત, વાગે તે ખમાય છે."

કેદંબનું ભરણપોષણ જેના વડે થાય,
તેહ કરે હુંકારો તે, સુખેથી સહેવાય છે;
સદ્ગુણી શાણી સ્વામા, સ્વામીને જે સુખ આપે,
તેહ ક્રોધે બોલે તો તે, સ્વામીથી સંખાય છે;
વહુ હોય વઢકણી, પણ હોય ઘર વખુ,
તો તો તેવા અલ્પગુણ, સાગુ ગણી જાય છે;
કહે જયસંગ એમ, ગરજને વશ સહુ,
દુઝણી ભેંસની લાત, વાગે તે ખમાય છે. ॥ ૨ ॥

[illegible]
નહિ [illegible], [illegible]
આમ [illegible] ॥ ૫ ॥

“આંખની દીઠે છે કાંતા ભરી ભરી આશ છે.”

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
આંખની દીઠે છે કાંતા ભરી ભરી આશ છે. ॥ ૬ ॥

“હિંસાથી મળતું પાણી પણ [illegible] નહીં.”

[illegible] પાંડવોએ, [illegible] હિંસા કરી,
હિંસા થકી [illegible];
પૃથ્વીરાજ અને [illegible],
[illegible] દિલ્હી તણું [illegible];
[illegible]
[illegible]
[illegible]
હિંસાથી [illegible] પાણી પણ [illegible] નહીં. ॥ ૭ ॥

“દુઃખ પર [illegible], [illegible] ન [illegible].”

" [illegible] "

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

" [illegible] "

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

" [illegible] "

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

આધારે છે.

દુષ્ટાર્થે પોતે હણો, વિશ્વ દુઃખ જયનતો,
કહે જયસંગ એમ, આપ બળ કામ આવે,
આપે મુઆ વિના કદી, સ્વર્ગમાં જવાયના. ॥ ૫ ॥

"આંધળી દળે કે કોતો બેઠી બેઠી ખાય છે."

આળસુ જે હોય તેથી; કામ ન કદાપી થાય,
કોતો મારે ગપાટા કે, કોતો બેઠો ખાયછે;
કાયર જે હોય તેથી, થાય નહી મોટાં કામ,
કોતો બીતો દૂરે કોતો સંબંધી સંતાય છે;
સુરેખ મનુષ્ય કદી માન નવ મેળવતો,
કોતો કરે ગુલામી કે, કોતો ખત્તાં ખાયછે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
આંધળી દળે કે કોતો બેઠી બેઠી ખાય છે. ॥ ૬ ॥

"કલેશથી ગોળાનું પાણી, પણ જાયછે વહી."

કૌરવને પાંડવોએ, માંહોમાંહે કલેશ કર્યો,
કલેશ થકી કુળ તણો, ક્ષય થયોછે સહી;
પૃથીરાજ અને જયચંદ માંહો માંહી લડયા,
કલેશ થકી દિલ્હી તણી, બાદશાહી હારીને ગઈ;
વાપેલા કરણે જુઓ, પ્રધાનથી કલેશ કર્યો,
રાજ રાણી ખોઈ મુઓ, મરદી ભૂમિ મહીં;
કહે જયસંગ એમ જગતમાં જોઈ જુઓ,
કલેશથી ગોળાનું પાણી પણ જાયછે વહી. ॥ ૭ ॥

"દુઃખ પડે પણ કદી, હિંમત ન હારવી."

સુંઆ ઘર હરિશ્ચંદ્રે, નીચ ઘેર ભર્યું પાણી,
પણ હતી હિંમતનો, થયો પછી ગાજી;
નળ હતી દમયંતી, નગ્ને ઘોર વનમાંહી,
પણ હતી હિંમત તો, પામી પતી આખરી;
પાંડવોને આગ નર કૌરવે એ દીધો પણ
હામ હતી હૈયામાં તો, લીધી ગાદી આગવી;
કહે જયસંગ એમ, સંસારના ચક્રમાંહી,
દુઃખ પડે પણ કદી, હિંમત ન હારવી. ॥ ૮ ॥

"મૂર્ખને માથાના વાળ, પગે હોતાં ખુચતા."

અભિમાની શ્રીમતની, સેવા કરે રંક પણ,
અભિમાન થકી એને, રંક નવ રૂચતા.
દુર્જનને દુઃખી દેખી સજ્જન સહાય કરે,
તોય તેહ દુર્જનને, સજ્જન અરૂચતા;
સામા સામા લડતાએ, દુષ્ટને મુકાવા જતાં,
શિક્ષા ચડાવી શીર, આગ માંડ મુકાવા;
કહે જયસંગ એમ, દુષ્ટ ગુણ ગણે નહી,
મૂર્ખને માથાના વાળ, પગે હોતાં ખુચતા. ॥ ૯ ॥

"માળી રૂપો ફુલ લેશે, ચોરસી શું લેશે કે!"

શેઠ [illegible] સેવક સેવા, સાથે રેખદાર ઘેર,
આ તે તેનું શેઠ સેના. કડવું એ દેશે કે!
પાડોશીની સાથ [illegible], [illegible] પાડોશી તેમ
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] શું થશે કે!
[illegible] સાથે [illegible], [illegible] તથો ત્યારે,
[illegible] [illegible] શુ- પડી, [illegible] દેશે કે;
કહે જયસંગ એમ [illegible] પાંચ પડે ત્યારે,
[illegible] ફુલ [illegible] શું લેશે કે! ॥ ૧૦ ॥

"આવા બેલા પુત્રને તેડું મળી આવે આરે છે."

ખરી રીતે રાજ તણી, ખામીઓ ગણાવે તેને,
સ્વારથીનાં રાજયો સદા દુખમાં ઉતારે છે;
પ્રજાના સુધારા માટે, સુધારકો મથે તેને,
ઢોંગી ધર્માચાર્યો ખુબ, રીતે ધીક્કારે છે;
પાતાનાં પાપી કામ, પરિણામે. પ્રગટ કરે,
તો તે પ્રેમદાઓ પૂરી. પતી પર હારે છે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
આવા બેલા પુત્રને તો મળી આવે આરે છે. ॥ ૧૧ ॥

"હોય છે હૈયામાં એવું, હોઠે આવી વસે છે."

ભાંડ ને ભવાયા તણા, હૈયે બુરી વાણી વસી,
તેથી તેઓ સદૈવ વદે, તોએ ભુંડું ભણે છે;
કાળા કામ કરનારી, નારીનાં કાળજાં કાળાં
તેથી વેણ વદે ને રોઃ, કંપ ગમ કરે છે;
હોય જે હૈયાની ભોળી, બાળની ભોળાઈ ભરી,
તે તો શેહેજે પાત વદે, તોએ હેને હસે છે?
કહે જયસંગ એમ જગતમાં જોઇ જુઓ,
હોય છે હૈયામાં એવું, હોઠે આવી વસે છે. ॥ ૧૨ ॥

"ખાય બીજા પંખીને દુઃખ તો રોવાય છે."

ચોર ચોરી કરે બીજા, તેને કોઇ પુછે નહી,
સજન જે મિત્ર તેઓ પ્રથમ પુછાય છે
રાજ પક્ષી પીડા પામી પ્રજા ખડ ઉડે તેમ,
પ્રભાતના પહોરે પીંજરા પડદાવવ:
શાંતિના સમયપરે હાથ લેઈ ઉડી ખાય,
ભલુ હોય પક્ષાના તે, આહુત સ્તવાય છે.

બિન રોજગારી રંક, ઘણાં રઝળતાં હોય,
સ્વારથ વગર કોઇ, તેને ધ્યે ના ધરે.
ગાય ભેંસ તણી દયા, જાણી કોઇ પાળે નહિ,
દુધ લેવા માટે તેની, મારવાર મો કરે;
પુત્ર તણી દયા જાણી, ઉછેરે ન માત તાત,
મોટાં કરી પાડ લેવા, મનમાં આશા ધરે;
કહે જયમંગ એમ, સ્વારથથી સેવે મહુ,
આંધળીની દયા જાણી, તેને કોઇ ના વરે. ॥ ૧૯ ॥

"નાચનારી ન શકે તો, આંગણું કે વાંકુ છે."

નોકરી લેવાને માટે, માલિકને મઢ કહે,
રાખવો ન હોય તો કે, તુતો જાને રાંકુ છે;
નેણ અદા કરનારી, નારી નેણ બાણ મારે,
ત્યારે નપુંસક કહે, આંખે એરૂમસાણું છે;
કેરીની ગળેલી ગાખ, કંજુસને કોઇ આપે,
ત્યારે તે કહે કે આતો, આમ્રફળ પાકુ છે
કહે જયમંગ એમ પરાણું ન નોત વાય,
નાચનારી ન શ[illegible] તો આગણું કે વાંકુ છે. ॥ ૨૦ ॥

માગ્યુ કોરે તે કહેરાં, વગુ કોરેકીકરાં."

મોટા બોલે બુરા બોલ [illegible] તેને કહે ખરૂ બોલવા;
નાના એમ બોલે તો કે, સમજે શું [illegible]ગરો,
ઘણી પીતે દારૂ કોરે તો તેની [illegible] નહી,
ચાકર કરે તો તમ થાય પેત [illegible],
ઉપનો આગ્રસ કરે કહે કાઝ કારણ છે
[illegible] કડ તેમ તે. [illegible]
કહે જયસંગ [illegible] કામ [illegible] અભિમાની
માગ્યુ કોરે તે કહેરાં. [illegible] ॥ ૨૧ ॥

"કાળ વહી જાય પણ, કેણી રહી જાય છે."

સભામાંહી દુર્યોધને, દ્રૌપદીનાં તાણ્યાં ચીર,
વખત એ વહ્યો પણ, કલંક કથાય છે;
પરદુઃખ ભંજન વિક્રમે, પ્રજા પાળી પોષી,
વખત એ વહ્યો પણ, ગુણ તો ગવાય છે;
મહમદ અલાઉદ્દીને, કૃત્ય ઘણાં કૂડાં કર્યાં,
વખત એ વહ્યો પણ, નામ તો નિંદાય છે;
કહે જયસંગ એમ, કૃત્ય તણી છાપ રહે,
કાળ વહી જાય પણ કેણી રહી જાય છે. ॥ ૨૨ ॥

"હંસ ચહે મોતી અને, કાગ વિષ્ટા ચહે છે."

સજ્જનનું અંતર તો, સુનિતિ ઇચ્છે છે સદા,
દુર્જનનું અંતર, અનિતિ ઇચ્છી રહે છે;
શાણી સદ્‌ગુણી સતી, પતીવ્રત ઇચ્છે પોતે,
કુલટા ફુહડી નારી, કુછંદમાં વહે છે;
સંત સાધુ પરગજુ, પરઉપકાર ઇચ્છે,
નિંદાખોર બેઠા બેઠા, નિંદા ભણી ચહે છે;
કહે જયસંગ એમ, જેવી મતી તેવી વૃતી;
હંસ ચહે મોતી અને, કાગ વિષ્ટા ચહે છે. ॥ ૨૩ ॥

"શાણાને તો ઇસારત, મૂરખને ઠોકરો."

કેને સુધારવાને, એક વાર કેવું પડે.
કેને સુધારવાને, આપદા પડે ઘણી;
કેના તો દોષ એક વાર કહ્યે ટળી જાય
કેના તો દોષ ઠેંચા, પડે છે ટળી ટળી;
કેક નારી નાથ તણા, એક વેણ સમજે છે.
કેક નારી સમજે ન, શીખ દેતાં એક ગણી;

કહે જગમાંય એમ જગતમાં કોણ ભૂખ્યા,
શાણાને તો ફરાસત, મુરખને રોકડી. ॥ ૨૪ ॥

"માન મુક્યે ફૂટ્યો ઢોલ, કહે ઊંડા ઉકરડો."

સમજુ તો સમજીને સાંભળો [illegible],
કોઈ કહે આળસુ છે, કોઈ કહે નવરો;
ઉદ્યમી એ ઉદ્યમ કરીને [illegible] તો,
કોઈ કહે [illegible], કોઈ કે કાંઈ નથી,
[illegible] ઉકરડા આ દેશમાં તો,
કોઈ કહે [illegible], કોઈ કે [illegible];
કહે [illegible] એમ, કરે તેને [illegible] કહે,
[illegible] ફૂટ્યો ઢોલ, કહે ઊંડા ઉકરડો. ॥ ૨૫ ॥

"[illegible]"

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૨૬ ॥

"[illegible]"

[illegible]
[illegible]
[illegible]

તેજ કરે જુલમ તો, ઉપાય શો લીજીએ?
જેની મૃદુ વાણી ઘણી, ઉરમાં આનંદ થાય,
તેજ હોય કરી વરે, પછી શાથી રીઝીએ;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
આગ ફૂટે ત્યારે તેને, થીગડું ક્યાં દીજીએ? ॥ ૨૧ ॥

"પેટ ફૂટે ત્યારે પછી, પાટા તો ક્યાં બાંધીએ!"

હોય પ્રીય પોતાનો તે, પ્રતિપક્ષે મળી જાય,
પછી કહો પોતા તણાં, છાંદણાં શાં છાંદીએ?
મિત્ર જાણી પોતાનો ને, ગુપ્ત વાત દીધી કહી,
તેજ વાત ફોડે ત્યારે, ઢાંકીએ શી વિધિએ?
અર્થાંમના જાણી ધન માલ તેને હાથ ધર્યાં,
પરવશ પડી તે ઉડાવે તો ક્યાં શોધીએ?
કહે જયસંગ એમ, બહાણું વહે હાણ થાય,
પેટ ફૂટે ત્યારે પછી, પાટા તો ક્યાં બાંધીએ? ॥ ૨૨ ॥

"ધણીની માનિતી હેરી, ગામ અભડાવે છે."

પતિ તણું માન પામી, નીચ ગુણવાળી નારી,
ઘરનાં બધાંને બહુ, બહુ બીવરાવે છે;
રાજા તણો માનીતો પ્રધાન નીચ તોખમનો,
રૈયતને ખુબ ખુંદી, ખાલી રગડાવે છે;
શ્રીમંતનો દુષ્ટ પુત્ર, હોય ઘણો લાડકો તે,
ગરીબોનાં બાળકોને, રોજ એ રડાવે છે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઈ જુએ,
ધણીની માનિતી હેરી, ગામ અભડાવે છે. ॥ ૨૩ ॥

"જેવું અન્ન ખાય તેવા ઓડકાર આવે છે."

નીતિ થકી મન રાખી, નિત્ય નિરાંતે ફરે,
તેની બુદ્ધિ સદા સારી, નિર્મળ ગણાએ છે;
અનીતિનાં કામ કરી, મન મળી આવે ભેદ,
તેની બુદ્ધિ સદા નીચ, બુદ્ધિ ઠરાવે છે.
વેશ્યા તણું કર્મ કરી, ભોગ ગુણવાળી નારી,
દુઃખ દામ મળે તે, અનીતિ ભોગાવે છે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
જેવું અન્ન ખાય તેવા, ઓડકાર આવે છે ॥ ૩૦ ॥

“ માયાના બેલી શ્રીરામ, અંતે તો જણાયા છે.”

કૌરવોએ કૂડ કરી, પાંડવોને વન કાઢ્યા,
તોય અંતે પાંડવોને, હાથ એ હણાયા છે;
દુર્યોધને સભા માંહી દ્રૌપદીનાં ચીર તાણ્યાં,
તેવે સમે ચીર તેનાં, પ્રભુથી પુરાયાં છે;
દમયંતી તણું શીલ હારનો આરોપ આવ્યો,
પણ હતી સાચી તો ત્યાં, પ્રભુ સહાય થયા છે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
માયાના બેલી શ્રી રામ, અંતે તો જણાયા છે. ॥ ૩૧ ॥

“ આંધળાને આરસી બતાવ્યે ફળ શું થશે?

મુરખની આગળ જતાવો જઇ વિદ્વતા તો,
વિદ્વતાની વાતમાં શું, મૂરખ સમજશે?
નપુંશક નર કને, નારી હાવભાવ કરે,
નારી તણી ચેષ્ટામાં શું, નપુંશક જાણશે?
અભિમાન થકી અંધ, થયો હોય તેની કને,
નીતિ તણો બોધ બોલો, તો તે સૌ મિથ્યા જશે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
આંધળાને આરશી, બતાવ્યે ફળ શું થશે. ॥ ૩૨ ॥

"આખી રાત દળ્યું તોએ, ઢુસડીમાં વાળ્યું છે."

ધિ કરવામાં આવી, જીંદગી ગુમાવી દીધી,
તોય મુક્તિ પામ્યો નહીં, ત્યારે શું ફેકાયું છે?
વિચારથી વય ખોવી, ભંડારમાં કાઢી નાંખી,
તોય અંતે મુર્ખનાનું, પેટ નો પખાળ્યું છે?
સજ્જનનો સમાગમ અહોનિશ કીધો પણ,
દુર્જનનું લક્ષણ તો, એનું એ નિહાળ્યું છે;
કહે જયસંગ એમ, કીધું તે ન કીધું જાણો,
આખી રાત દળ્યું તોએ ઢુસડીમાં વાળ્યું છે. ॥ ૩૩ ॥

"હોંશે જાય નાતરે તે, સાડી કાઢી પાધરે."

પ્રેમદાએ પસંદ કરીને, પોતે પતિ કર્યો,
પતિ થકી પીડા પામે, તોય પ્રીત તો કરે!
માન થકી મોહ પામી, મોટા સાથે મૈત્રી કરી,
કાયદાનું કામ કરે, તોય મન ત્યાં ઠરે;
મેળા ખેળા જોવા માટે, દોડે હોંશ કરી જાય,
જતાં પીડા પામે. પણ, સુખ માની સંચરે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
હોંશે જાય નાતરે તે, સાડી કાઢી પાધરે. ॥ ૩૪ ॥

"માંકડાં રળેછે અને, મુંડા ખાઇ જાય છે."

ખેડુત બિચારા ખેતી, કરી ધન રળે પણ,
વ્યાજખોરા વાણિઆ, રળેલું તેનું ખાયછે;
મજુર બિચારા મહા, મે'નત કરીને મરે,
પણ તેની મજુરીથી, સુખીઓ ધરાય છે;
રૈયત બિચારી રાત, દિન બહુ રળે પણ,
હાકેમોના ઘરમાં એ રળેલું ભરાયછે;

કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
બાંકડાં રળેછે અને મુંડા ખાઇ જાયછે. ॥ ૩૫ ॥

"વખાણેલી ખીચડી તો દાંતે ચોટી આવેછે."

પુત્રનાં વખાણ કરી, વડીલ વધારે માપ,
એજ પુત્ર વડીલનાં, દીલતો દુખાવે છે;
શેઠ જે નોકરો તણાં, વ્હાલથી વખાણ કરે,
તેજ નોકરો પછીથી તેમને ફસાવેછે;
સાસુ ઠામ ઠામ બહુ, વહુનાં વખાણ કરે,
એજ વહુ સાસુ સામી, લાકડાં લડાવે છે;
કહે જયસંગ એમ, વખાણેલાં વઠી જાય,
વખાણેલી ખીચડી તો, દાંતે ચોંટી આવેછે. ॥

"મોટા તણી શરમમાં, સરવે તણાયા છે."

કૌરવને પાંડવ બે ભિષ્મને સરખા સગા,
તેમ છતાં ભિષ્મ કૌરવના સગી થયાછે;
અર્જુનને દુર્યોધન દ્રોણાચાર્ય તણા શિષ્ય,
તેહ છતાં દ્રોણાચાર્ય, દુર્યોધનને મળ્યા છે;
દુર્યોધને દ્રૌપદીના ચીર તાણવાં સભા માંહે,
નિર્લજને ના કહેતાં, સહુ શરમાયા છે;
કહે જયસંગ એમ, વડાના વેચાણ સહુ,
મોટા તણી શરમમાં, સરવે તણાયાછે. ॥ ૩

" ઊંઘતી બિલાડીથી, ઊંદર પકડાય ના. "

વેપારી વેપાર માટે, વિદેશથી વ્હાણ લાવે,
વ્હાણ લાવી વેચે નહી. તો નફો લેવાય ના;
શત્રુ સાથે શત્રુવટ, રાખીને જો ઉંઘી રહે,
તો તેનાથી સાવધાન, શત્રુને જીતાય ના;

વૈદ્ય વડો વિચિક્ષણ, આળસથી વૈદ્ય કરે,
તો તો રોગી તણો રોગ, કદીએ દબાય ના;
કહે જયસંગ એમ, આળસે સરે ન અર્થ,
ઉપતી બિલાડીથી ઉંદર પકડાય ના. ॥ ૩૮ ॥

" કરે છે વખાણ સહુ, ભાવતાં ભોજનનું. "

મૂરખની આગળ છે, માન અભિમાની તણું,
સજ્જનની આગળ છે, માન વિદ્વાનનું;
સમજુની આગળ છે, માન શાણા સજ્જનનું,
નફ્ફટની આગળ તો, માન છે નાદાનનું;
પવિત્ર પુરૂષ પાસે, માન સાધુ સંત તણું,
દુરાચી મનુષ્ય પાસે, માન છે હેવાનનું;
કહે જયસંગ એમ, મન ગમ્યું પામે માન,
કરે છે વખાણ સહુ, ભાવતાં ભોજનનું. ॥ ૩૯ ॥

" મોતી તણું નીર ઉતર્યું, તે ન ફરી આવતું. "

મરદનું માન એક વાર મટી ગયું તો તે,
જીંદગીમાં ફરી વાર, તેને ન શોભાવતું;
નારી તણું નુર એક વાર કલંકિત થયું,
તો તે ફરી વાર તેને, કદી ન દીપાવતું;
જોબનનું તેજ એક, વાર ઝાંખું પડ્યું તો તે,
ફરી કદી જીંદગીમાં, અંગ ન ઓપાવતું;
કહે જયસંગ એમ, રંગ ઉતર્યો ન ચઢે,
મોતી તણું નીર ઉતર્યું, તે ન ફરી આવતું. ॥ ૪૦ ॥

" જામતાની તાપણીએ, તાપવા સૌ જાય છે. "

અગ્નીની ઝીણી કણકામાં, ખુબ ખીલી ઘણી હોય,
તેનું ગરૂ જગતમાં અનુભવ થાય છે;
જો નીર નાખાશો, હોય અગ્ની તાપે,
તેની શોભી ફીતીને તો અનુક્રમ થાય છે;
કનીની કુમાશી કેરી, હાય કાય કામ હોય
તેનાં એવું ફુલ ફરીને, તો દોરાય છે;
કહે જયશગ એમ જગતમાં જો, જુઓ
અગ્નીની તાપણીએ તાપતા તો જાય છે. ॥ ૪૧ ॥

"પાપી તણું મન અને પાણી થઇ જાય છે."

ઘણા ઘણી કરી કરી ખુબ મન સુધી સાલે,
પણ પકડાય પાર, ફુટમાં ફુટાય છે;
વડા વડા વેપારીઓ, કરા કરી કામ રહે,
અને જ્યાં એટ આવે જહાજ ડુબાય છે;
દૈવત સુધી સુધી રાખ મન એવું કરે.
અને દેશ દુકાળે કે યુદ્ધ આવનાર છે;
કહે જયશગ એમ અને તનુ છાજે નહી,
પાપી તણું મન અને પાણી થઇ જાય છે. ॥ ૪૨ ॥

'હાથી કરે ઓખાય ત્યાં પાડા તો પારાગમાં."

મોટા મોટા મહારથી, યુદ્ધે આવનાર તણા
હિમાળા સા જખમીઆ જેવું આદ જ કમા;
દેશાગારી દુકાળમાં, પૈમાના પીડાતા ત્યાં,
પીડા તણા પાર ફરાયા [illegible]
મળ માટી નની ત્યાં મહાલે ન માર મગી,
ત્યારે તણા રક પડી [illegible]
કહે જયશગ એમ જગતમાં જો જુઓ
હાથી કાદે જોખાય ત્યાં પાડા તો પાશગમાં. ॥૪૩॥

"હોય દવ દાઝતો તે, કોણથી ઓલાય કે ?"

વપુ માંહિ રોગ વધ્યો, જડ ઘાલી જામી ગયો,
ઉપરના ઓસડથી, રોગ એ હણાય કે?
શત્રુ તણા સૈન્યે આવી, પાધરે પડાવ નાંખ્યો,
દલ્લુરના બાજુઓથી, શત્રુ એ હરાય કે?
અનેક ઉપાધીઓનાં, દુઃખ જ્યાં આવીને પડ્યાં,
ઉપરના ઉપચારે, દુઃખ એ ઓલાય કે?
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ લ્યુઓ,
હોય દવ દાઝતો તે, કોણથી ઓલાય કે? ॥ ૪૪ ॥

"લલાટે લખેલા લેખ, ટાળ્યા ટળતા નહિં"

રાજ તણો અભિષેક, રામને થવાનો હતો,
પણ કર્મ યોગે ફરી, વસ્યા વનમાં જઇ;
દ્રોપદીને દમયંતી, દાસીઓથી ઝુલતી તે,
દાસીઓ થઇને પોતે, દાસપણામાં રહી;
રાજા હરિશ્ચંદ્ર રોજ, પલંગમાં પોઢતા તે,
સુવા જતા સમશાને, દાસ નીચના થઇ;
કહે જયસંગ એમ, અનેક ઉપાય કર્યે,
લલાટે લખેલા લેખ, ટાળ્યા ટળતા નહીં. ॥ ૪૫ ॥

"મન એવો સંસાર આ, સૌને સમજાય છે."

આનંદમાં ઉર જેનું, અહોનિશ હોય તેને,
દુનિઆં આ બધી દ્રષ્ટે, આનંદી દેખાય છે;
ઉદાશીમાં ઉર જેનું, અહોનિશ હોય તેને,
અવની આ ઉદાસીમાં, રહેલી સમજાયછે;
વપુ જેનુ વ્યાધિ થકી ઘેરાએલું ઘણું રહે,
તેને મન વસુધા સો વ્યાધિથી પિડાયછે;

કહે જયસગ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
મન એવો સરાગ આ, સૌને સમજાય છે. ॥ ૪૬ ॥

પાપ તણો ઘડો ભરાતાંજ, ફુટી જાય છે"

ચોરી કે અવેરી તણા અતિશય ગુના કરે,
પણ એક દિન અંતે, એહ પકડાય છે;
છાની રીતે છળભેદ, કરીને છેતરે પણ,
એક દિન એહ અંતે, રહેજે સપડાય છે;
જુલમી જુલમ કરી, કેર અતિશય કરે,
તેનુ મોત અંતે, પર હાથ થકી થાય છે;
કહે જયસગ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
પાપ તણો ઘડો ભરાતાંજ, ફુટી જાય છે. ॥ ૪૭ ॥

'પાઘડીનો વળ અંતે છેડે આવી જાય છે."

સજ્જનને સંકટમાં, સ્હાય આપી હોય તોતે,
કોઈ કાળે આફતમાં, ઉપયોગી થાયછે;
નિમકહલાલ પણે નોકરી જો કરી હોય,
તેનો પ્રમોશન અને પેન્સન પમાય છે;
નોકરની ઉપર જે, નિઘા સારી રાખી હોય,
ખાનદાન હોય તો તે, વફાદાર થાય છે;
કહે જયસગ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ
પાઘડીનો વળ અંતે, છેડે આવી જાય છે. ॥ ૪૮ ॥

"સાપ વહી ગયા પણ, લીસોટા જણાય છે."

મોગ મોટા મર્દ મોટાં મોગ કામ કરી ગયા,
મર્દ એ સૌ ગયા પણ, નામના સુણાય છે;
સિતા, તારા, દ્રૌપદીને, દમયંતી સતી ગઈ,

પણ તેના ચરિત્રની, સત્તા સંભળાયછે;
જુઓ અગમેંનનેને, છમનો એક કાળ ગયો,
પણ તેના દેશ તણી, હાંકી-તો દેવાયછે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
સાપ વહી ગયા પણ, લીસોટા રહ્યાય છે.

"કાળ તણાં નીર અને, કાળે હરી જાયછે."

ધણી ધણીઆણી, આમાસામી લઈ જુદાં પડે,
તોય પણ તેઓ પાછાં, અંતે એક થાય છે;
સમુદ્રનું નીર ભરતી થએ નદીમાં ભળે,
પણ પાછું ઓટ થએ સમુદ્રે સમાય છે;
કુટુંબીઓ મોહોલાદી, કલેશ કરી લઈ પંથ;
અન્ય શત્રુ સામે સહુ, એક બની જાયછે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
કાળ તણાં નીર અંતે, કાળે હરી જાય છે. ૫૮

"મરદનો હાથ તો જ્યાં, જાય ત્યાંએ ખાલી છે"

દ્રુપદને ઘેર જણ્ય રાય મચ્છવેધ કરે,
પણ અર્જુને મચ્છ વેધી હરાવાળીછે;
સીતા વળી શુદ્ધ લેવા, હનુમાન ગયો તેહ,
પુરપાંખ બનાવીને, લંકા પરજાળીછે;
કાન્હવાઘ છોરાને, બિરિદીઆના વીર ગયા,
પણ રાજદ્રેષ જઈ, સત્તા એ સંભાળી છે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
મરદનો હાથ તો જ્યાં, જાય ત્યાંએ ખાલી છે. ૫૯

"પરધાંને પાળો અને, અપનાને છતરો તે."

ચિત્ત કરી પરણીને, પતિ પીને લાવ્યા તેને,

કહે જયસગ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
માતીમાં રાગી રહ્યુ, પત્નીમાં કોઇ ના. ॥ ૫૭ ॥

" હોય વાદ નબળી ત્યાં, છીંકુ સઉ પાડતા. "

ઝુંટવાનો મળે છે.. ઝુંટવાને ફરે જેહ,
ખાવાના ઓરકુ જોઇ, તેઓને રંજાડતા;
અનેક અમલદાર, અમલના મદે કરી,
રંક લોક દૈયત તણી, ત્રાસ ઉપજાવતા;
ખુબ ખાઇ ખાઇ, મદ માતા ફરે સાંઢીઆ તે,
રંક આખલાને જોઇ, શીંગડે ચડાવતા;
કહે જયસગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ
હોય વાદ નબળી ત્યાં, છીંકુ સઉ પાડતા ॥ ૫૮ ॥

" હોય હૈયે હીમતતો, મદદ ખુદા તણી. "

દમયંતી નળ થકી, વિખુટી વનમાં પડી,
પણ હતી હિમતતો, થઈ રાજરાણી;
વને વનમાંને વને ઉછર્યો તો વનરાજ,
પણ હતી હીમતતો, થયો રાજ્યનો ધણી;
શિવાજી ઔરંગઝેબ તણે વશ પડયો હતો,
પણ હતી હિમતતો, નાશી છુટયો એકલો;
કહે જયસગ એમ જગતમાં જોઇ જુઓ
હોય હૈયે હિમતતો, મદદ ખુદા તણી. ॥ ૫૯ ॥

' બકરાં કાઢતાં તો, ઉંટ પેશી જાયછે. '

પુરૂષ પ્રયત્ન કરી દામ રળવાને દોડે,
પણ વાંકી વિધાતાતો, ખોટ ખુબ આપછે;

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥

" [illegible] "

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૬૧ ॥

" [illegible] "

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૬૨ ॥

" જેવાં હોય જળ તેવાં, કમળ જણાયછે "

સરસ્વતી દેવીનું સેવન જેવું કર્યું હોય,
તેવી તેવી પ્રમાદીના, નગ નિરખાયછે;
ઊદ્યોગનો અનુભવ જેવો જેને મળ્યો હોય,
તેવી તેવી ગણુતીનો, નગ તે ગણાયછે;
વીરકે વીરાંગનાઓ, રણે જેવાં રમ્યાં હોય,
દુનિઆંની દ્રષ્ટે તેવાં, તેવાં તે દેખાયછે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
જેવાં હોય જળ તેવાં, કમળ જણાયછે. ॥ ૬૩ ॥

" માતા પણ મુખે માગ્યા, વિણ પિરસે નહી; "

ન્યાયાધિશ હોય ભલો, ન્યાય આપનાર પણ,
ન્યાય માગ્યા વિણ કદી ન્યાય શું આપે સહી;
ખાસ ભલો ચિત્તને ચાળનાર વૈદ્ય પણ
રેચન શું પામે કહો રક્ષણ છોડે રહી;
દાતા બહુ દાન દેવા લાગી હોય દીનને તો,
પણ દીન પામે ક્યાંથી માગે ન મુખે કહી;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
માતા પણ મુખ માગ્યા વિણ પિરસે નહીં. ॥ ૬૪ ॥

વિના સારે વરસીનો મુરખ મો કરેછે. "

કુપરથી ભરેલા હૃદેના નર હોય તેહ
લાજ લેવા દોડે પણ ડરતો ન ભરેછે
માનુસ વૈદ્ય, કોઇનું કહ્યું ન કરે,
કામ કરે તેમા, ઊંધુ કાપરેછે,
ભણ્યા મગજમાં મગેસ ચડી હોય,
પણ કવાને કેટલું ક્યાંથી ભરેછે;

કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ લ્હુઓ;
વિદ્યા વારે વરસીતો, મુરખ સૌ કરેછે. ॥ ૬૫ ॥

" દુધ દોહી ગાયનુંને, ગધીને પાયછે. "

રૂકને રડાવી ખુબ, કામ લેગા કરી કરી.
તાવડા નગાવી તેને, દામનો દેવારછે;
સુપાત્રની પાસેથી પ્રપંચ કરી પૈસા હરી,
કુપાત્રને કોડે કરી, બક્ષિસ આપાયછે;
સંબંધીઓ લડી લડી, દરબારે દોડી જઇ,
નાકુંધી ખુઆરે થઇ, કુતરાં ઘર ઘરે;
કહે જયસંગ એમ, બુદ્ધિહિણ બિચારાઓ,
દુધ દોહી ગાયનું'ને, ગધીને પાયછે. ॥ ૬૬ ॥

" જેવાં હોય બીઆં તેવા દાણા તેના પાકે. "

સદગુણી માતાના સંતાન સદગુણી થાય,
દુરગુણી તણા દુરગુણી રાહે ચડેછે;
શુરવીર તણાં સૌ સંતાન શુરવીર થાય,
કાયરનાં સંતાન તો, રણે જતાં રડેછે,
ઉદ્યોગીનાં બાળ બધાં, ઉદ્યોગી અધિક થાય,
આળસુનાં બાળ બધાં, આળસમાં સડેછે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
જેવાં હોય બીઆં તેવા, દાણા તેના પાકે. ॥ ૬૭ ॥

" પડીયા અકરમીના, બાજે કાણા જાયછે. "

નસિબ વિનાનો નર, ગાદીપતિ થવા જાય;

શંકો ઊંડો નં'ક શતો. તેમાં પુરાવો:
નાંખ્યા તિનાંને બાપ નાંખ્યાનો ભંડાર ભરે,
તે તે બુરી રીતે ભરે, ભંડાર ભૈ'ગામાંથી.
એમ વિનાનો કરી કામનિ પરનું લાગે,
તેમ તે મરે રૂ આવળ, શં ઝાંડી ગણવાથી,
કહે બળવંત મીત, જગતમાં જોય લુંઘો,
પતિત આદમીના, જાણે કીધા ભાપથી. ॥ ૧૮

' શાન પ્રમાણે શકે, અઢાન માણે. ''

નમ નદી આવતું તે, પાણીને ધીમાનું જુવે,
તે તેમ ખુબ આ રહે આપ કને રાખવાથી
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૧૯

[illegible]

[illegible]

રંક રાજા તણા રૂપ, ઉર ન એ આણતી.
કહે જયમગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
પ્રભુતાની પિંડ તે તો, પણ નવ જાણતી. ॥ ૭૩ ॥

" શૂરવીર હોય તેહ, રણમાં ઝુઝી મરે. "

એક શાહુકાર તણા પાંચ પુત્ર હોય પણ,
તેમાંથી જે ડાહ્યો તેહ દેશાવરમાં ફરે
પાંચ સાત વહુ વારૂ, હોય એક કુટુંબમાં,
પણ તેમાં ડાહી હોય, તેહ રસોઇ કરે;
હોય ઘણા મિત્ર પણ, સંકટમાં સહાય રામે,
હોય ઘણા સમજુને, બોજ માંહી ઉતરે;
કહે જયમગ એમ, યુદ્ધમાં અનેક પણ,
શૂરવીર હોય તેહ, રણમાં ઝુઝી મરે. ॥ ૭૪ ॥

" અજવાળી રાત પણ, દિનમાં ગણાય ના. "

હોય ઘણી ભલેરી, ચતુર ચતુરા પણ,
પુરૂષના તાપ વિને, પડછે મુકાય ના
કાચ તણા મણ ઘણા, મધ ભરી કરી બને,
પણ કુદરતી જેવા હીરા તે અંકાય ના.
ફુલ ઝાડ બાગનાં, કૃત્રિમ રીતેથી કરે,
પણ કુદરતી ફુલઝાડમાં, મનાયના
કહે જયમગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
અજવાળી રાત પણ દિનમાં ગણાયના ॥ ૭૫ ॥

" અજ્ઞાની ભગવાન ઘેર, ભેર ધરી આવે છે. "

સુરતીજીવ સુખ સાગર, સકંલ છે સુખકર,

" રાવણ જેવાનો અભીમાન છાજયો છે નહી. "

કૌરવોએ અતીશય, અભીમાન કર્યો એથી,
પાંડવોના હાથે ખુબ, રીતે ખરાબી થઇ;
લાવતાં અમર દીવો, હનુમાને ગર્વ કર્યો,
ભરતના બાણુ થકી, હિંડવાની ગતી ગઇ;
પેશવાઓ અભીમાન, કરી દિલ્લી લેવા દોડયા
પણ દુરાંનીને હાથે, રોળાણા રહ્યું સહી,
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
રાવણ જેવાનો અભીમાન છાજયો છેનહી. ॥ ૭૯ ॥

"દુધમાં સાકર ભળે મીઠું ભળે છાશમાં."

સત તણા સમુદ્રમાં સજજન સમાય સદા,
દુર્જન સમાય દુષ્ટ, તણા સહવાસમાં;
સેવક સરસ્વતીના પોષાય પંડિત માંહી,
અજ્ઞાનીઓ ભળી જાય, મુરખ નીવાસમાં;
સતિ તણા મંડળમાં, સદગુણી શ્યામા સોહે
વંઠેલી વામાઓ વળે વેશ્યાઓના વાસમાં;
કહે જયસંગ એમ જગતમાં જોઇ જુઓ,
દુધમાં સાકર ભળે, મીઠું ભળે છાશમા. ॥ ૮૦ ॥

'મુછ તણો વાળ દુર, થયે ભ્રષ્ટ થાય છે.

નોકરી ઉપર રહે, નોકરોનુ નુર વધે,
નોકરીથી દુર થયે નુર ઘટી જાય છે;
શામા તણું રૂપ સદા, સધવા પણામા શોભે
વિધવા થએથી રૂપ, ઝાંખુ તો જણાયછે;
રાજ તણું પાયતખ્ત,' રાજ ગાદી થકી શોભે,
રાજગાદી ગયે પુર લુખુ તો લેખાય છે;

પાપી હોય પુરૂષ તે, ધર્મી નામ ધારી ફરે,
પણ તે ન ચાલે કદી, એના અવગુણથી;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
ઝાકળનાં મોતી-ઝાઝી, વાર ટકતાં નથી. ॥ ૮૪ ॥

"બૈરાં તણી બુદ્ધિ સદા, પાનીએ ગણાય છે."

દશરથ રાયને કૈકેયે, વેણ બાંધી લેઇ,
રામને કઢાવી વન, વિશ્વે વગોવાઈ છે;
કપટી કુરંગ કેડે. સિતાએ મોકલ્યા રામ,
રામ ગયે રાવણથી સિતા તો હરાય છે;
દ્રૌપદીએ દુર્યોધન, તણું હાસ્ય કર્યું તેથી,[1]
ભારતનું યુદ્ધ મચી. ત્રાહે પોકરાઈ છે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
બૈરાં તણી બુદ્ધિ સદા, પાનીએ ગણાયછે. ॥ ૮૫ ॥

"ઘર ખુટ્યાથી ઘર, ધણી માર્યો જાયછે."

લંકાધિપતિએ ખુબ, રામ સાથે રાડ કરી,
પણ બંધુ વિભિષણ, ખુટ્યે એ રોળાય છે;
કર્ણનો પ્રધાન માર્યો, મારવા શત્રુને જઇ,
શત્રુ બીવડથી કર્ણ, હારી હીણ થાયછે;
પાંડવોને બાળવા કૌરવે લાખામહ્લ રચ્યો
પણ ખુટ્યો વિદુર તો કૌરવો હણાય છે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
ઘર ખુટ્યાથી ઘર ધણી, માર્યો જાય છે. ॥ ૮૬ ॥

---

૧ યુધિષ્ઠિરના રાજસૂયયજ્ઞ પ્રસંગમાં પાણીનો ભ્રમ થતાં દુર્યોધને કપડાં ઉંચાં કર્યાં તે જોઇ દ્રૌપદી બોલી કે "આંધળાના તે આંધળા."

તોય તેમાં તેહના, ઉદ્યમની સુરેખ છે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
કરમની રેખ માંહિ, ઉદ્યમની મેખ છે. ॥ ૮૯ ॥

"નકટીના વર જોતાં, જણાયછે જોગીઓ."

લુલી કે લંગડી અંગે, અપંગ જે નારી હોય,
તેની સાથે જાણી જોઈ પરણેછે રોગીઓ;
વેશ્યા કે વંઠેલી વામા, સાથે નીચ નેહ કરે,
નિર્લજ નાદાન જેહ, હોય નીચ ભોગીઓ;
નફટ નાદાન અને લુચ્ચા લફંગાઓ સાથે,
સ્નેહનો સંબંધ રાખે, જગતમાં ઢોંગીઓ;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
નકટીના વર જોતાં, જણાયછે જોગીઓ. ॥ ૯૦ ॥

"જાણીતો જે કોયલો તે, કોડીનો ગણાય છે."

વરાળનું યંત્ર જ્યારે, નવું નિકળેલું ત્યારે,
જાણી સૌ અજબ થતા, આજ ક્યાં લેખાય છે.
તાર ટેલીફોન અને, બલુનની શોધ થઇ,
ત્યારે સૌ ચકીત થતા, આજ ક્યાં મનાયછે?
વિજળીના દિવા વળી, નવા નિકળેલા ત્યારે,
તેની ઘણી બુજ હતી, આજ અથડાયછે;
કહે જયસંગ એમ જગતમાં જોઈ જુઓ,
જાણીતો જે કોયલો તે; કોડીનો ગણાયછે. ॥ ૯૧ ॥

"બેઢંગીપણાથી સદા, મુંગ પણ સારૂં છે."

ડાળાએલું દિલ જેનું, રોતનું રહેછે સદા,
એવા એ અભાગીનું તો, જીવવું અકાર છે;

વડેરૂં વચન માને, પાણી કાંઠે નહીં કરી,
એવા એ અધમથી તો, અન્ય શું નઠારૂં છે;
જગતમાં જેનો કોઇ, વિશ્વાસ ન રાખે જરા,
એવા અવિચારીથી તો, પશુ પણ પ્યારૂં છે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
ભેદંગી પણાથી સદા, મુંગેપણું સારૂં છે. ॥ ૬૨ ॥

" એવો ભેદ જ્ઞાનીએ ન, ગણ્યો કોઇ રીતથી. "

વિદર્ભના રાજાએ, પોતાની પુત્રી પરણાવી,
અગસ્ત્ય મુનીની સાથે, સમજીને હીતથી;
રોમપદ નામના રાજાએ પુત્રી પોતાનીને,
ઋષ્યશૃંગ સાથે પરણાવી સારી રીતથી;
તેવી રીત ભાગીરથ રાજાએ પોતાની પુત્રી,
કૌત્સઋષી સાથે પરણાવી પુરી પ્રીતથી;
કહે જયસંગ એમ, અસલનો જોઇ જુઓ
એવો ભેદ જ્ઞાનીએ ન, ગણ્યો કોઇ રીતથી ॥ ૬૩ ॥

" નામાંકિત નરો પણ, નારીથી નચાયાછે. "

પારશમણીના જેવા, પારાશર ઋષી હતા,
તોએ તેહ મચ્છગંધા, થકી લલચાયાછે;
શંકર સરીખા મહા સમર્થ પુરૂષ પણ,
ભિલડી ભામિનિ થકી, વારે ભોળવાયાછે;
કૃષ્ણ બન્યા કામેશ પુરૂષ હતા તોએ પણ,
ગોપીઓના ગેલે કરી, પ્રેમમાં ઘુમાયાછે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
નામાંકિત નરો પણ, નારીથી નચાયાછે. ॥ ૬૪ ॥

" સરખો વરો છે સદા, સુમને દાતારનો. "

દાતારના દામ કોઇ, ઠામ ન ધલાય કદી,
કંજુસને દંડ પડે, અનેક પ્રકારનો;
દાતારને દામ સદા, વેપારમાં મળે સારા,
કંજુસને વિચાર ન, આવે એ વેપારનો,
દાતારના દામ તણું, રક્ષણ અનેક કરે,
કંજુસને આધાર ન સમો નિરાધારનો;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
સરખો વરો છે સદા, સુમ ને દાતારનો ॥ ૯૫ ॥

" પારકી જનેતા કાન, બાળકના વિધંતી. "

લેણ દેણ તણી માંહો માંહી તકરાર પડે,
તોતે ત્રીજા મનુષ્યથી તુરત પતી જતી;
ઉછાંછળી હોય પછી, બાળકી લાડકવાઇ,
પણ સાસુ તણે હાથ, પડતાં સુધરતી;
પોતાનાં બાળક કદી, પોતાને ન ગાંઠતાં તે,
મેંતાજીને વશ પડી સુશીલતા આવતી;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
પારકી જનેતા કાન, બાળકના વિધતી. ॥ ૯૬ ॥

" દોરડી બળે છે પણ, વળ તેનો ના જતો. "

શુરવીર સંગ્રામમાં,ઘાયલ થઇને પડે,
પણ તેનો શુરાતની, ગુણ ઓછો ના થતો;
પાંજરામાં પડ્યો વાઘ, ક્ષુધા થકી ક્ષીણ થાય,
તોય તેનો ઘુરક્યાનો, ગુણ નથી ઘટતો,
કેડકણો કુતરો જો, રોગથી રીબાતો હોય,
તોય તેનો કેડવાનો, ગુણ ન અટકતો,
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,

દોરડી બળે છે પણ, વળ તેનો ના જતો. ॥ ૯૭ ॥

"દુઃખે જુઓ પેટમાંને, ભિક્ષા માગું ફરતા."

હાંચીયા અમલદાર, લાંચ મળે નહીં ત્યારે,
વાદી પ્રતિવાદી પર, રોષ રાખી ફરતા;
પ્રેમદાને પ્રેમરસ, પ્રિતમથી મળે નહીં,
ત્યારે પ્રિતમની સાથે, સ્નેહે વાંધા લેતા;
સ્વારથીયા મિત્રો તણો, સ્વારથ ન સરે ત્યારે,
મિત્ર સાથે દાવ દેઇ, મિત્રથી વણસતા;
કહે જયસંગ એમ, સ્વારથીયા જન સહુ,
દુઃખે જુઓ પેટમાંને, ભિક્ષા માગું ફરતા. ॥ ૯૮ ॥

"હાથીતણા પેટમાંહે, કીડીનો હિસાબ શો?"

જેને શીર દશવીશ લાખતણું દેવું હોય,
તેને મન હજારના, અંકનો અભાવ શો?
રોગી જેહ રોગ થકી, ઘણો પીડાએલો હોય,
જુલાબની ગોળી થકી, થાય એને લાભ શો?
જેનો જશ જગતમાં, ઘણી રીતે વ્યાપ્યો હોય,
તેને મન થોડી કહો, કાંઇ ઇલકાબ શો!
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ લીઓ,
હાથીતણા પેટમાંહે, કીડીનો હિસાબ શો? ॥ ૯૯ ॥

"ડુંગરા તો દૂર થકી, દીસે રળીયામણા."

દેશ કે વિદેશ દૂર સગાં કે સબંધી હોય,
મમતા તે પર બહુ, અંતરમાં આપણા;
પતિ પરદેશ હોય, તેહ પરપત્નિ તણા,
પ્રેમના પ્રવાહ તણી, રહે ન બાકી મણા!

ધર્મ તણાં, તીર્થ ક્ષેત્ર, જેમ બહુ દૂર હોય,
તેમ તેની ચાહના સૌ, ચિત્તમાં કરે ઘણા;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
ડુંગર સૌ દૂર થકી, દીસે રળિયામણા. ॥ ૧૦૦ ॥

"ઊગતા રવિને નમે, નમતાને ના નમે."

જગતમાં જેનુ જોર, જામતું જણાય તેને,
માનવાને મન ગમે, અવરને ના ગમે;
નવા સુધારકો સંગે, કુમીને સૌ રંજ બેસે,
પણ જુના સુધારકો, સાથે સુખે ના ક્રમે,
નવા નવા શોધકોને, લેખકોને માન આપે,
પણ જુના હોય તેને સંભારે ન કો સમે,
કહે જયસંગ એમ જગતમાં જોઈ જુઓ,
ઊગતા રવિને નમે, નમતાને ના નમે. ॥ ૧૦૧ ॥

"અધુરો જે ઘડો હોય, તેનો છલકાય છે."

પુરણ પંડિત પણ, જેનામાં ન હોય તેહ,
આડંબર રાખી અતી, ફરતા જણાય છે;
જેની પાસે દ્રવ્યનો, ભંડાળ ભારે હોય નહિં,
તેહ ઘણા ભભકાથી, ચાલતા દેખાય છે;
વૈદકનુ જ્ઞાન જેને પરિપૂર્ણ હોય નહિ,
તેહ આપોઆપ વૈદ, થવા ભટકાયછે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમા જોઇ જુઓ,
અધુરો જે ઘડો હોય, તેનો છલકાયછે. ॥ ૧૦૨ ॥

"વ્હેમ તણું ઓસડ તો, કોઇથી કરાય ના"

પતિવ્રત પાળી પતિ, સતિની સમાન રહે,
પણ પતિ ભ્રમિત તે, મતને, મનાય ના;
શાકણ ડાકણ ભૂત, પ્રેત નડે નહી કદી,
ભોળાઓને સમજાવે, એવું સમજાય ના:
જેને માટે અંતરમાં, ખોટો તર્ક ઉઠ્યો હોય,
તેને ટાળવાને મથે, તોય તે ટળાય ના;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
વ્હેમ તણું ઓસડ તો, કોઇથી કરાય ના. ॥ ૧૦૩ ॥

"નાતરે જવું તો પછી, દિન શું ગુમાવવા?"

મનમાં જે કામ કરવાનું, નકી કીધું તેહ,
કરવાને માટે પછી, દિવસ શું ગાળવા!
દેવામાં ડુબાણ થઇ, દેવાળું કાઢવું ધાર્યું,
તો તો પછી કાઢવાને, વિચાર શા વાળવા!
સ્વદેશ સેવાને માટે, દેહ અરપણ ધાર્યો,
તો તો પછી તેને માટે, સમા શા વિચારવા!
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
નાતરે જવું તો પછી, દિન શું ગુમાવવા.! ॥ ૧૦૪ ॥

"સંભવે ન ઊંટકોટે, બકરીને બાંધતાં."
માતપિતા તણો ધર્મ, ધરિત ગણો છે કોણ?
વૃદ્ધ વર સાથે બાળ, પુત્રી પરણાવતાં;
જગતમાં યોગ્ય જોડું, જોડેલું જણાય કેમ!
સુધરેલી કન્યા જઇ, જંગલીને આપતાં;
કહો કેમ સારી રીતે, સ્નેહ શોભી રહે સદા,

શૂરવીર સાથે મૈત્રી, બીકણને સાંધતાં;
કહે જયસગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
સભવે ન ઊટકોરે, બકરીને બાંધતાં, ॥ ૧૦૫ ॥

"પારકી જે આશ તેતો, સદાએ નિરાશ છે."

ભીખ માગી માગી ભોગ, ભોગવે ભીખારી કદી
તોય તેહુ પરાધિન, પજાનો વિલાસ છે;
કુટુંબી સૌ એકના, આધાર પર મોજ માણે,
પણ એ આધાર તુટે, એઓનો વિનાશ છે,
મોટા મોટા પંડિતોને, કવિવર પણ કદી,
પારકી આશાએ રહે તો તે તેના દાસછે;
કહે જયસગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
પારકી જે આશ તેતો, સદાએ નિરાશછે. ॥ ૧૦૬ ॥

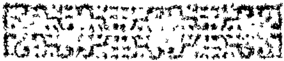
"છત ડાહી અને ગાંડી, અછત ગણાયછે."

શ્રીમતની ઘેલી વાણી, ડાહ્યપણ ભરેલી ગણે,
રંક તણી ડાહી વાણી, વૃથામાં કુટાયછે;
મોટાની માનુની મુકે, મલાઓ તે સારૂ માને,
રંકરામા મલાઝાથી, મુરખી મનાય છે;
શ્રીમતની કંજુસાઇ કરકસરમાં ગણે,
ગરીબ ઉદાર થયે, ઊડાઊ વદાય છે;
કહે જયસગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
છત ડાહી અને ગાંડી, અછત ગણાય છે. ॥ ૧૦૬ ॥

"શાંતપણે મારૂં મન, આનંદી ગણાય છે."

પ્રેમ કરી પારસમણીની, માળા ગુંથી મેં આ,
પરસ કર્યાથી સૌ, પારસ સમ થાય છે;
અનેક બ્રહ્માંડ તણા, રવિઓનું તેજ તેમાં,
મુકવાથી અજ્ઞાનીનું, અંધપણું જાયછે;
સકલ શાસ્ત્રનો એમાં, સુધારસ આણી મુક્યો,
તેથી મૃત જીવ પીનાં અમર મનાયછે;
કહે જયસંગ એવી, મનહર માળ રચી,
શાંતપણે મારૂં મન, આનંદી જણાયછે. ॥ ૧૦૮ ॥

માળા ૧ લી સંપૂર્ણ.

ગાથા ૭૨

મનહરછંદ

" ભૂંડે ભરે પાપ પેટ, ઝુલ્મ તેનું ભાર નહીં. "

[illegible]

" ધુડ અંગે તેના જેવું થીયુ આવી જાય છે, "

મેલ વગર સાબુડમાં, સાબુદાર આવી ચોંટે,
તો તે પોતે પણ મેલ જેવો થનાર છે;
અગ્નિ વગર ઘી, ઇન્ધણ સાથ ભળે,
તો તે અગ્નિ સેવી, પોતે બળનાર છે;
ઝુકીઆ પાપીઓના પાપથી ડુબાળ પડે,
તેમાં પાપીઓની સાથે સરવે પીસાય છે;

કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
સૂકું બળે તેના ભેગું, લીલું બળી જાય છે. ॥ ૨

"ભૂંડું હોય તેના થકી, ભૂત પણ ભાગે છે."

સંસારના સુખ સારૂ, પરણે પુરૂષ નારી,
પણ મળે નઠારી તો, સંસાર એ ત્યાગે છે;
મોટ પણે સુખ લેવા, પુત્રને પાળે છે પિતા,
પણ પુત્ર કપુત્ર તો, જૂદો થવા માગે છે;
મિત્ર હોય માનીતો તે, રાત દિન પાસે રહે,
પણ બેઇમાની બને, ઝેર જેવો લાગે છે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
ભૂંડું હોય તેના થકી, ભૂત પણ ભાગે છે. ॥ ૩ ॥

"નાગા થકી પાદશાહ, પણ આઘા રહે છે."

દેવનો ન ડર રાખી, કુકર્મી જે કેર કરે,
તેના થકી સજ્જનો સૌ, દૂરવાસ ચહે છે;
સુંદર સ્વરૂપવાન, નારી હોય નિર્લજ તો,
શુધ્ધ પુરૂષ તેના થકી દૂર વહે છે;
હંસ સાથે હેત કરવાને કાગ દોડી આવે,
પણ હંસ હેત કરી, કાગને ક્યાં સહે છે!
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
નાગા થકી પાદશાહ, પણ આઘા રહે છે. ॥ ૪ ॥

"સુંવાળું જ્યાં હોય ત્યાં તો, ઢીમ આવી ઠરે છે."

લુંટારાઓ લુંટ કરવાને જ્યારે ફરે ત્યારે,
સાલસ મુસાફરોને, જોઇ લુંટ કરે છે;

વડેલી વામાઓ જ્યારે, ધન લેવા ધારે ત્યારે,
જરાવંત જુવાનને, શીર આળ ધરે છે;
રાજ તણા ખજાનામાં, જ્યારે ચોર પડે ત્યારે,
રૈયત બિચારી રંક કર ભર્યા મરે છે;
કહે જયરામ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
સુતાણુ જ્યાં હોય ત્યાં તો, હીમ આવી કરે છે. ॥ ૫ ॥

" સાકરના રવા જે, ગળ્યા તે ગળ્યા જાણુંવા. "

સજ્જનને રીઝ કરી, સાકર અધિક આપે,
તેજ તેડુ સજ્જનને, સજ્જન પ્રમાણવા;
ગજગાહ તજી વનવાસ જવા ધારી આવ્યો,
તેવ રામ સાત્વીક તે, સાત્વીક પિછાણવા
કૌરવોએ પાંડવોને, ઘણાં ઘણાં કષ્ટ દીધાં,
તોય કૌરવોનું હીત, ચાહે ઉર આણવા;
કહે જયરામ એમ જગતમાં જોઇ જુઓ,
સાકરના રવા જે, ગળ્યા તે ગળ્યા જાણવા. ॥ ૬ ॥

" ખાવા પીવા સુરમા નેહ, કહીએ કરાય ના. "

પતિવ્રતી પાસે બેઠી, ચિત્ત ચોક્ક જાન મઢી,
પતિ [illegible] ના [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
કહે જયરામ [illegible] જુઓ,
ખાવા પીવા સુરમાં નેહ, કહીએ કરાય ના. ॥ ૭ ॥

"કાજળની કોટડીમાં, પેઠે ડાઘ પડે છે."

દુર્જનની સોબતમાં, સજ્જનને જો જઈ બળે,
તો તે દુર્જનનો સંગ, સજ્જનને નડે છે;
ખેદ ભર્યા મસાણમાં, કો દાઝ થતી હોય,
તો ત્યાં ખેદ જાય તેનાં, હૃદય તો રડે છે;
લગ્ન તણા મંડપમાં, ગાન તાન થતાં હોય,
તો ત્યાં જોવા જાય તેનાં, ચિત્ત ચોળે ચડે છે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઈ લેજો,
કાજળની કોટડીમાં, પેઠે ડાઘ પડે છે. ॥ ૮ ॥

"પારકા પુત્રોથી કદી, સપુત્રા થવાય ના."

વંધ્યાના પ્રસંગ સમે, પારકાં ઘરેણાં માગી,
પેરવાથી કોઈ દિન, મહદથી મનાય ના;
શરાફની દુકાને, પારેખ થઈ બેઠા પછી,
નાણાં ફેરવ્યાથી નિજ, શરાફી લખાય ના;
રાજ્ય તણી નોકરીથી, અધિકાર સોંપાવેથી,
અધિપતિ નામ કદી, આપે ઓળખાય ના;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઈ લેજો,
પારકા પુત્રોથી કદી, સપુત્રા થવાય ના. ॥ ૯ ॥

"સોનાની થાળીમાં મેખ, લોઢા તણી ખુંચતી."

પંડિતના ટોળામાંહી, એક અપંડિત હોય,
તેણે વાત પંડિતને, મન નવ રૂચતી;
પતિવ્રતા પાડોશમાં, વેશ્યા આવી વાસ કરે,
તો તે પતિવ્રતાને એ, વાત અરૂચતી;
શરાફની શેરી માંહિ, ચોર આવી વાસ વસે,

તો તેથી સૌ શરાફોને, મન વાત મુંઝતી;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
સોનાની થાળીમાં મેખ, લોઢા તણી ખુંચતી. ॥ ૧૦ ॥

"અપકીને સુવાવડ, રહે સદા સાલતી."

જેને શીર શત્રુ ઘણા, ગાજી રહ્યા હોય તેને,
એક પછી એક એમ, ઉપાધીઓ આવતી;
જેની ધજા અનેક, મોરા પર ઉડી રહી,
તેની વૃત્તિ લડાઈમાં સદા રહે હાલતી;
જેને ઘેર અનેક વેપાર, તણી વૃદ્ધી હોય,
તેની વૃત્તિ નિત્ય નફા, ટોટાને નિહાળતી;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
અપકીને સુવાવડ, રહે સદા સાલતી. ॥ ૧૧ ॥

"ગરમ પાણીથી કદી, ઘર બળી જાયના."

મા બાપને પુત્ર પર, ક્રોધ ઘણો ચડે પણ,
મા બાપથી પુત્ર તણું, ભૂંડુ કદી થાયના;
અંતરમાં એના પર, પ્રેમ પરિપૂર્ણ હોય,
તેના પર રોષ ચડે, કશુએ કરાયના;
માનુનિ જે મનમાં, માનિતિ અતિશય હોય,
તેના પર ક્રોધ ચડે, કદીએ તજાયના;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
ગરમ પાણીથી કદી, ઘર બળી જાયના. ॥ ૧૨ ॥

"ઊંટ પણ મારવાડ, સામું જોઇ મંડે."

દેશ તજી પરદેશ, કમાવા જે ગયા હોય,

સુખી થાય ત્યાં તે છતાં, સ્વદેશ સંભારે છે;
જુવાનીના જોરમાં જે, વહી વટલાઇ જાય,
અંતે નાત જાતમાં એ, જવા ધ્યાન ધરેછે;
રંક પિતા તણી પુત્રી, શ્રીમંતને વરી હોય,
તોય તેહ તાત ઘેર, જવા વૃત્તિ કરેછે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
ઉંટ પણ મારવાડ, સામું જોઇ મરેછે. ॥ ૧૩ ॥

"શ્રીમંતની ચાલે ચાલી, રંક ખત્તા ખાય છે."

શ્રીમંતની ચાલ જોઇ, રંક તે પ્રમાણે ચાલે,
તો તે રંક અંતે જતાં, ખુવારજ થાયછે;
રાજા તણી રીત જોઇ, ખવાસ એ રીતે ચાલે,
તોતો એ ખવાસ અંતે, દિવાનો દેખાયછે;
વ્હાણવટી તણે વાદે, ગાંધી જો વેપાર કરે,
તો તે ગાંધી તણી અંતે, મુડી સૌ ખોવાય છે;
કહે જયસંગ એમ જગતમાં જોઇ જુઓ,
શ્રીમંતની ચાલે ચાલી, રંક ખત્તા ખાય છે. ॥ ૧૪ ॥

જુવાનીને દીવાની બે, સરખાં ગણાય છે."

મનુષ્યને જુવાનીનો, જુસ્સાગ ચડેછે ત્યારે,
સાન ભાન જુદી જુદી, ભાનમાં ભણાય છે;
નિતિની રીતિનું સારૂ, શિક્ષણ શિખેલું હોય,
તોય તેહ જુવાનીના, જોરમાં તણાય છે;
જાણીને સુસીલ રસામા, હોય સદ્‌ગુણી પણ,
જોબનનો મદ ચડે, ગુણ એ દબાય છે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
જુવાનીને દીવાની બે, સરખાં ગણાય છે. ॥ ૧૫ ॥

"આકળા જે હોય તેના, પાળીઆ રોપાયછે."

સડાઇના જંગ માંહી, આકળા જે આગે ધાયે,
તો તે અંતે શત્રુ તણા, હાથથી હણાય છે;
સરિતાનું પૂર બેઉ, બાજુ ચડ્યું હોય તેમાં,
આકળા થઇ પડે તે, પૂરમાં તણાય છે;
અગ્નિ તણી જવાળા ખૂબ, જોર ભરી લાગે તેને,
આકળા થૈ ઓલવે તે અંજાઇ હોમાય છે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ
આકળા જે હોય તેના, પાળીઆ રોપાય છે. ॥ ૧૬ ॥

"બોલે તેના બોર બધા, વિશ્વમાં વેચાય છે."

વેપારીનો માલ કદી ખુણે રહ્યે ખપે નહીં,
પણ પડે જાહેર તો, વેચાણ એ થાય છે;
કવિઓના કાવ્ય ગ્રંથ ખુણે રહ્યે ખપે નહીં,
પણ પડે જાહેર તો, ઝટ ખપી જાય છે,
પંડિતનું જ્ઞાન ગુપ્ત રહ્યે એ પુજાય નહીં,
પણ થાય પ્રગટ તો, સર્વત્ર પુજાય છે;
કહે જયસંગ એમ જગતમાં જોઇ જુઓ,
બોલે તેના બોર બધા, વિશ્વમાં વેચાય છે ॥ ૧૭ ॥

"દૂધ પાઇ ઉછરેલો, સાપ ડંશ કરે છે."

નીચ જાત હોય તેને, પુરી રીતે પળે પોષે,
તેમ તેમ નિમકહરામી થઇ ફરે છે,
જેના પરતાપે નીચ, રૂડી રીતે ખાય
અંતે નિજ અર્થ અનાદ, પ્રાણ પોતે હરે છે;
કમજાત જામિનના કોડ પતિ પુરા કરે,

લોભ તેહ પતિ થઇ, અતિકૃત્ય કરે છે;
કહે દલપતરામ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
દૂધ પાઇ ઉછેરેલો, સાપ ડંશ કરે છે. ॥ ૧૮ ॥

" હાથનાં કરેલાં હૈયે, વાગતાં જણાય છે. "

કપટી કપટ કરી, કોઇને ડૂબાવવા જાય,
તો તે ડૂબવામાંહી પોતે, કપટી ડૂબાય છે;
પર દ્રવ્ય હરવાને, દીવાન જે લાગ માંડે,
તો તે લાગ થકી તેનું, દ્રવ્ય તો હરાય છે;
શત્રુના જીવથી કાજ નાખ્યું ઝેર લેવા માટે,
પણ તેનું ઝેર તેના પેટમાં તેનું જ પીવાય છે;
કહે દલપતરામ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
હાથનાં કરેલાં હૈયે, વાગતાં જણાય છે. ॥ ૧૯ ॥

" સોનાની કટારી કાંઇ, પેટમાં મરાય કે? "

હોય જડી રત્નનાં, નીલ ને મોતીનાં સારાં,
તેના થકી કટારીનું, વખાણ કરાય કે?
હોય સારી અમલદાર, કાપી નાખે કાયા એવી,
તેય પણ એવો કરી, કદી શું મનાય કે?
સેવા માટે પદમાં આવી આરામ હાજર હોય,
કદી કહી આવો કોઇ અમારી શરમ કે!
કહે દલપતરામ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ.
સોનાની કટારી કાંઇ, પેટમાં મરાય કે? ॥ ૨૦ ॥

" હવે કહેશે હોય તે શું. કોઇને કહેવાનો! "

ઘણા ઘણા સાધુરીત, આશ કરતા હોય તેનાં,
કેટલાને રંગ ચડે પીળા પડી જાતો!
અંતે જ્યારથી જાણ્યું, કરીને કરજ હોય

તેમાં જીજ દવા નાંખે, રોગ શું હણાયકે!
સરિતાના પુરનો પ્રવાહ રોકવાને કાજે,
થોડી થોડી માટી નાંખે, પ્રવાહ રોકાયકે?
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
દવ લાગ્યો હોય તે શું, ડોગળે ઓલાયકે? ॥ ૨૧ ॥

" માખણમાં પાટુ મારવીછ એતો સ્હેલછે. "

ગરીબના પેટપર, પગ મુકી પાળી દેવી;
એવુ કામ કરવામાં, કહો શું મુસ્કેલછે?
શાણાંને સુશીલ જન, હોય તેને સતાવવાં,
એમાં કઠણાશ તણું, કામ શું કહેલછે?
સસારની માયાતજી, શાંત થઇ બેઠા હોય,
તેને દુઃખ દેવુ એમાં, આડશી નડેલછે?
કહે જયસગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
માખણમાં પાટુ મારવીછ એનો રહેલછે. ॥ ૨૨ ॥

" શંકરની સાથે તેનો, પોઠીઓ પુજાયછે. "

સજ્જનનો સંગ કરી, ચાલે છે જે સંસારમાં,
સજ્જનની સાથે એહ, સદા વખણાય છે;
શુરવીર [illegible] જેહ, સબધમાં હોય તેના,
શુરવીર [illegible] જગમાં ગવાય છે;
ધર્માચાર્ય [illegible] જેઓ, સબધમાં હોય તેઓ,
ધર્માચાર્ય [illegible] રી રીતથી સેવાય છે;
કહે જય[illegible] જગતમાં જોઇ જુઓ,
શંકરની [illegible] પોઠીઓ પુજાય છે. ॥ ૨૩ ॥

"આંટીઆની ઘાણ પડે, તેમ ભમાડાઇએ."

કાળાં કૃત્ય કરનાર, કરમી જે હોય તેને,
નજરે નિહાળવાથી, કંપીને કમાઇએ;
પાપી જે હોય તેની, પાસે ઉભા રહ્યા પછી,
એમ તણા રોપ મોહી, જરૂર બંધાઇએ;
પાપની આપદંગીતિ, તૃષ્ણા જાણી વાળી તણા,
આંગળી નિકળે, પાપથી ભાવાઇએ;
કહે, દલપતરામ જગતમાં જોઇ જુઓ,
આંટીઆની ઘાણ પડે, તેમ ભમાડાઇએ. ॥ ૬૪ ॥

"જુદી જાતિની જોડી, ભલા નર જાણ્યા છે."

કેના કથન પછી, દમને વિવેક કાઢી,
વાઘકે દેહ તજ્યો, અંતર યા પાપ્યા છે;
ઘોડીઆ નારીથી પૂરી. રીતે ભાવંતિ વારી,
વ્યવહાર તજીને સાધ્વાદ સહુ લાગ્યા છે;
અયોધ્યાના ભાદ ભૂખ્યો. યુધિષ્ઠિર પિતા પામ્યો,
ઘણા ઘણા શામ થિને, હીર લિધા ભાગ્યા છે;
કહે દલપતરામ જગતમાં જોઈ જુઓ,
જુદી જાતિની જોડી, ભલા નર જાણ્યા છે ॥ ૬૫ ॥

"મિત્રો ધારે જીવતો તે, જાણશે હૈ હૈ ઉદી."

અનિત્ય ધન પડે ધારે એવુ કંઈ હોય,
તો તે દેવ ભાગ્ય. ખાંય ભાગ્ય જુદી
ચાંય લાઈ ઘર ધન સાંભળીને જે એવુ કરે,
તેહ ધન ગયે રૂપા રોક રૂપ રૂઢી
એમ ચોરી કરી કરી ધન હરી જાય ખરુ,
ખાતામાં ખાસખાસ હાથમાં આપ્યો;

કહે જયસંગ એમ જગતમાં જોઇ જુઓ,
મિયાં ચોરે મુઠથી તો અલ્લા લે છે ઉંટથી. ॥ ૨૬ ॥

" આંધળાને આરતીયા, સરખા ગણાય છે. "

સ્વારથીયા જન સદા, સ્વારથ સધાવા સારૂ,
લોક લાજ તજી કામ, કરતા જણાય છે,
દેવુ કરી દ્રવ્ય લેવા તણી હોય ગરજ તે,
ધીરનાર ના ના કરે, તોએ લેવા જાય છે,
નોકરીમાં રાખવાને, શેઠ ના, ના કરે તોએ,
ગરજુ જે હોય તેહ નિત્ય ધક્કા ખાય છે;
કહે જયસંગ એમ જગતમાં જોઇ જુઓ,
આંધળાને આરતીયા, સરખા ગણાય છે. ॥ ૨૭ ॥

" લાડી પાડી તણાં અંતે, નિવડે વખાણ છે. "

મીઠું મીઠું બોલનારા મિત્ર ઘણા મળે પણ,
લાંબા અનુભવે એનુ ખરૂં તો પ્રમાણ છે;
ઉપરથી કાયની કુશળતા બતાવે પણ,
ઘણાં કાર્ય કેરૂં જાણે જાતુ કે અજાણ છે.
પતિ મહુ પતિ તણી સારે સમે સેવા કરે,
પણ દુખે દુઃખ તો જણીએ સુજાણ છે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમા જોઇ જુઓ,
લાડી પાડી તણા અંતે નિવડે વખાણ છે. ॥ ૨૮ ॥

"વિખ તણા જીવ સદા, વિખના વિચારી છે."

કામ નાગને દારૂ અને, અફિણ પીનારાઓને,
બીજી બધી મુકી કરી, મઝા સારી ભાસી છે;

હાં કુળ કહેવાય, હાં કુળ કરે ચાલ્યો [illegible]
આનંદની પૂરી ખબી, પુરુષ પ્રકારી છે;
અરે [illegible] કહેવાય જાણીને ભલો ભૂપ,
ભણી તેણે અરે કર્મ, વિના એક ઉદ્ધારી છું
કહે [illegible] એમ, જગતમાં એક હતો,
[illegible] વિજયની વિચારી છે. ॥ ૨૯ ॥

"ભાઇ છાયું તૂપી નથી, ત્યાં બાપ શું કરે રે?"

પિતાને આખિર મન ભણ્યું તેથી તૂપી નહીં,
ત્યારે સાધન કરું તૂપી ક્યાંથી, આયમ?
પતિવ્રતા પતિ મળી, મન ન રીઝાયું જ્યારે,
કહેનારી નારી ખોને, મન ક્યાંથી રીઝશે?
આખિર [illegible] ભણ્યા, તેણે મન માન્યું નહીં,
ત્યારે પછી કામ કીધે, કહો ક્યાંથી આવશે?
કહે [illegible] એમ, જગતમાં એક સ્નેહ,
ભૈ ઊધું તૂપી નથી, ત્યાં બાપ શું કરે. ॥ ૩૦ ॥

"હાથમાં આવિક આશ, આવે તો તે પુરુષ."

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] આવે તો તે પુરુષ. ॥ ૩૧ ॥

"લાખ ગાડરોથી એક, હાથી વશ થાયના."

કાયરોનું જુથ ઝાઝુ, મળ્યું હોય તેહ થકી
એક શુરવીર સામું, કદીએ ટકાયના;
અર્ધ દગ્ધ પંડિતોએ, વાદ કે વિવાદ કરી,
એક પૂરા પંડિતને, કદીએ જીતાયના;
ખાઘા ઘણા રંક મળી, એક શ્રીમંતની સાથે,
બાંધી બેસે વેર તેથી, શ્રીમંત હણાયના;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
લાખ ગાડરોથી એક, હાથી વશ થાયના. ॥ ૩૨ ॥

"સિંહણનું દુધ લેવું, મહા મુશકેલ છે."

મરદનું બરદ લેવાને કોઇ મન ધારે,
તો તે બર્દ લેવા તણું, કામ નહિ સહેલછે;
સતિ તણું હાસ્ય કરી, હર્ષ ઉપજાવા જાય,
તો તે હાસ્ય હરદમ ભયથી ભરેલછે;
શત્રુ તણા સમુહમાં માન મેળવવા જાય,
તો તે માન મેળવતાં, ભ્રષ્ટ તો થએલ છે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
સિંહણનું દુધ લેવું, મહા મુશકેલ છે. ॥ ૩૩ ॥

"ઝાંઝર વેચીને શું, શેઠાણી તો થવાય કે?"

પારકી પેઢીથી નાણું, કરજે કાઢીને પછી,
ધીરધાર કરવાથી, શરાફી ગણાય કે?
પોતાની સ્થાવર કે, જંગમ મિલકત વેચી,
દાતાર થવાને માટે, દાનમાં દેવાય કે?
જગતમાં જશાવન, ગણાવાને માટે કહો,
જીંદગીને જોખમમાં કદીએ નંખાય કે?

કહે દલપત એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
ખાંડ વેચીને શું, ધૂળડી તો ખવાય છે? ॥ ૨૪ ॥

"ભલા ગુરુ માનતું, પાપીજન ખૂબીથી."

ગ્રાહક જન શાસ્ત્રે પવિત્ર કરવાને કાજે,
ગાંઠ તણો ખર્ચ પાળે, શુભભાવના ખૂબીથી;
હોય દેવ હિતેચ્છુ જે, દેવહિત કાજે સદા,
સાહેબની ચાકરીની ચિંતા ઝાંઝી ખૂબીથી;
ભલા બતાવે પોતે, પાપી તજ્યા પાપ જેથી,
ગાળ આપી પાપીઓને, પાપ તેનાં ખૂબીથી;
કહે દલપતરામ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
ભલા ગુરુ માનતું, પાપીજન ખૂબીથી. ॥ ૨૫ ॥

"ઉંચ વેચી કહો કોણ, ઉમંગેથી રાખતા?"

આનંદના ઉત્સવમાં, રમી રહ્યાં હોય એહ,
આપી એક દેવાંગના, અધૂરે ન ક્ષમાતા;
સંતોષથી સમાગમા, સારી રીતે રહ્યું એહ,
આપી એક ઉપાધીમાં, કદીએ ન ભાવતા;
નીકળ પદાર્થો વેચેલ, જગતમાં એવો કોઈ,
આપી એક બિનાતુર, કાંઈક ન સમાતા;
કહે દલપત એમ, જગતમાં કોઈ જુઓ,
ઉંચ વેચી કહો કોણ, ઉમંગેથી રાખતા? ॥ ૨૬ ॥

"ક્રમની ઠીકતો, તલભારી ભરાયછે."

પછેલ ટોળાનું ખાવાને માટે દાળિયે,
નિજ દેહ દેહે પરનારી ભળભળે;

પતિ માટે સિતા સતી, વનમાંહિ વાસ વસી,
તેથી પતિવ્રતા પુરી રીતે પરખાય છે;
દશરથ તણા મિત્ર, જટાયુએ સિતા સારૂ,
પ્રાણ તજ્યા પોતાના તો, મિત્રતા મનાયછે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
કંચનની કિંમત તો તાવ્યાથી જણાયછે. ॥ ૩૭ ॥

"સુખડ ઘસાય પણ ઓરસીયો ઘસાયના."

રંકને શ્રીમંત સાથે, સ્નેહનો સંબંધ હોય,
તેમાં રંક શ્રીમંતથી, વધુ વેતરાયના;
નિલજને લાજવંત, વચ્ચે જો વિવાદ થાય,
ત્યારે તેમાં નિલજ તો, લાજપો લજવાયના;
સુઘડને ફુવડની સાથે જો સબંધ પડે,
તેમાં સુઘડથી કદી, લાભ તો પમાયના;
કહે જયસંગ એમ જગતમાં જોઇ જુઓ,
સુખડ ઘસાય પણ, ઓરસીયો ઘસાયના. ॥ ૩૮ ॥

"ખાળમાં ગયે નાણું ગયું નીર ખાળમાં."

જુગારીના રોગમાંહે, ગમન [illegible],
તો તે શો જુગારી જાણો, [illegible] ન રોગમાં;
મુખથી અનેક નાણું, વટે તમા એક પણ,
મીઠું બોલે તાવ તક, [illegible],
[illegible] મુકેલા નાણા, તેમા કદી પડે એક,
[illegible] તેને, [illegible] ખાળમાં;
કહે જયસંગ એમ જગતમાં જોઇ જુઓ,
ખાળમાં ગયે નાણું, ગયું નીર ખાળમાં. ॥ ૩૯ ॥

“ કોઇના મરે તેથી, કદી તાપ ન ગભરાઇએ. ”

જગતકાર અત્ય નાશ, આવી સરવી પેરવાથી,
ઉંધાંત વાગ્યા કદી, પોતે ન ગભરાઇએ;
નાથે લેખ કરવાનો, મનમાં રાખીએ નાથે,
તેથી કદી નાખવી નથી ન લેખાઇએ;
નાકી પુરૂષના મહિમા, આવ્યું ટુંકી કર્યું,
તેથી તે પુરૂષના ગુણ, આકીક મનાઇએ;
કહે દલપત એમ જગતમાં જોઇ જુઓ,
કોઇના મરે તેથી, કદી તાપ ન ગભરાઇએ.   ॥ ૪૦ ॥

“ ચોરનું અંદાર પડે અને દીવિનું ન વરે. ”

સારૂં કે નારૂં પેલ મુખમાંથી નીકળ્યું તે,
પાછું કદી પેસે નહીં, બાહેર ફરે ફરે;
કેટલા આવેશમાં જે, સારૂં કે નરસું કામ,
કિયું તેની તેથી છાપ, છ કદી સુધી ઠરે;
એકવાર છુટેલું, કામ પછી પાછું થાય,
પછી ગુહ થાય નહિ, કદી દુહવા કરે;
કહે દલપત એમ જગતમાં જોઇ જુઓ
ચોરનું અંદાર પડે અને, દીવિનું ન વરે.   ॥ ૪૧ ॥

“ કેટલાક દિવસોકે વર્ષ નથ ચાલતી. ”
ભવિષ્યની રીત, જેમ દિવસે કરી નહીં
તેને ઉપ ભરાઇને કાંઇ નથી કરી;
ઉપર દિવસોએ વર્ષ, કિંમ કોઇ વ્યવહારો,
તેને વાત જાણવી, ભાગ ન ચાલતી
જેનું મન કરવી ભરવું થાશે હોય,
તેની ચિત્ત ઉપર નથ ચાલતાં ચાલતી.

કહે અમરચંદ એમ જગતમાં જોઈ જુઓ,
તેના જેવા હિત માટે [illegible] બાપની. ॥ ૪૧ ॥

" માતાઓની દરમાદ, ઈશ્વર સમાન છે. "

બાળકની જનુની, મન ગુરુદેવ માને
પણ જનુની ! મન, એ તો ઈશ્વર સમાન છે;
અજ્ઞાનનું ભાન [illegible] મનથી મનુ,
પણ [illegible] વાણીનો તો, બીજુ મનમાન છે;
જનનીના માં દૂધ ખાઈ, જેથી જીવન પુષ્ટ થાય,
પણ માતાના તો હિતમાં કુશળી નિદાન છે;
કહે અમરચંદ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
માતાઓની દરમાદ, ઈશ્વર સમાન છે. ॥ ૪૨ ॥

" [illegible] "

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

" [illegible] "

[illegible]
[illegible]

શત્રુ જેહ શાંત થાય, એક ખૂણે પડ્યો હોય,
તેને ફરી ચડાવ્યાથી, પુરો પીડનાર છે;
દેહ તણા રોગ જેહ, શાંત થઈ સમ્યા હોય,
તેને તાજા કરવાથી, ઉગ્ર દુઃખ દેનાર છે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
સુતેલા સિંહને શું, જગાડવામાં સાર છે? ॥ ૪૫ ॥

“ ઓઢેલું ખમાય પણ, દીઠું ખમાય ના. ”

છાની રીતે નોકરો બગાડે તેનો બાધ નહીં,
પણ નજરે બગાડે તો તો તે ખમાય ના;
અજાણપણે ઘીના માટ, ઘરમાંથી ખાઈ જાય,
પણ પોતાને હાથેથી, પાશેર અપાય ના;
ખેતર વાડીનાં ફળો, છાનાં રખોપીઓ ખાય,
પણ હાથે પોતાનાથી, તેમને દેવાય ના;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
ઓઢેલું ખમાય પણ, દીઠું ખમાય ના. ॥ ૪૬ ॥

“આધીન રાખે છે તેને, દૈવ સદા ફળ્યો છે.”

નરસી મેતાને હુંડી, શિકારોની શ્રદ્ધા હતી,
તો તે કૃષ્ણે શિકારાથી, ટેક તેનો પાળ્યો છે;
સન્યાસીની સભા મધ્યે, નરસીને શ્રદ્ધા હતી,
તેથી હરિ તણા હાથે, હાર એને મળ્યો છે;
દ્રૌપદીની શ્રદ્ધાથી પ્રભુએ ચીર પુર્યાં જુઓ,
દેખી દુષ્ટ કૌરવોનો, ગર્વ બધો ગળ્યો છે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
આધીન રાખે છે તેને, દૈવ સદા ફળ્યો છે. ॥ ૪૭ ॥

"સૌની સાથે મરવું તે, વિના જેવું જાણવું."

કોલેરાના સમયમાં, સૌને ભય હોય ત્યારે,
આપણને ભય હોય, એથી હારી ના જવું;
શિઆળાની સખત ઠંડીમાં સર્વ ધ્રુજે ત્યારે,
આપણ ધ્રુજીએ એથી, ઓછું નવ આણવું;
દુકાળમાં વૃષ્ટિ વિના, સૌનાં ઝાડ પાન સુકે,
તેમાં સુકે આપણાં તો, શોકાતુર ના થવું;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
સૌની સાથે મરવું તે, વિના જેવું જાણવું. ॥ ૪૮ ॥

"જમે માર્યા બાપ તેની, રીસ રાખ્યે શું સરે?"

રાજા જ્યારે કોપ રીક, રૈયતને નડે ત્યારે,
રૈયત બિચારી રીસ, રાખી તને શું કરે?
પતિ જ્યારે પત્નિને વગોવી બધે વાસ બાધે,
ત્યારે પતિ પત્નિથી રિસાયે શું સુખી ઠરે?
વ્યવહારમાં વાર વાર, દૈવ પ્રતિકુળ થાય
ત્યારે દૈવ પર રીસ, રાખ્યે દૈવ શું કરે?
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
જમે માર્યા બાપ તેની, રીસ રાખ્યે શું સરે? ॥૪૯॥

"જેણે રાખ્યો સંપ તેને, જગ આડે જામ છે"

જેને કોઇ સાથે કદી, લેશ કે કુસંપ નથી,
તેને જીંદગીમાં સદા, જુઓ તો વિશ્રામ છે;
જેણે બધા જગતથી ભ્રાતૃભાવ રાખી જાણ્યો,
તેને આ સંસાર સદા, સુખ તણું ધામ છે,
જેણે કામ કામ કાનરુ થકી કર્યાં કામ,

તેને જ્યાં જ્યાં જાય ત્યાં ત્યાં, ડરવાનાં કામ છે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
જેણે રાખ્યો સંપ તેને, જંપ આઠે જામ છે. ॥ ૫૦ ॥

" મન જેણે માર્યું તેણે, કામ સૌ સુધાર્યું છે. "

નિતિના નિયમ જેણે; મન મારી પાળ્યા તેણે,
અસાર સમુદ્રમાંથી, દેહ નાવ તાર્યું છે;
મન મોટું રાખી પોતે, કીરતી કમાયા તેણે,
બોતેર પેઢીનું કુળ, પાર તો ઉતાર્યું છે;
મોહ થકી માયાના જે, ફંદમાં ફસાયા નહીં,
તેણે વડા વેરીઓના, સૈન્યને સંહાર્યું છે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
મન જેણે માર્યું તેણે, કામ સૌ સુધાર્યું છે. ॥ ૫૧ ॥

" મન હોય મેલું તેને, મેલું સૌ દેખાય છે. "

સંબંધીના સ્વર્ગવાસ, થકી શોક હોય તેને,
સંસાર આ શોકાતુર, સદા સમજાય છે;
વિરહીણી વનિતાને, પતિના વિયોગ વડે,
ચન્દ્રની ચંદનીમાં, આતશ ભળાય છે;
સુખડ પુરૂષને વરેલી વામા જુવે ત્યારે,
તેને માટે તેને મન, ખોટો ભાસ થાય છે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
મન હોય મેલું તેને, મેલું સૌ દેખાય છે. ॥ ૫૨ ॥

" રૂઠે કુદરત ત્યારે, સિધ્ધું સુઝતું નથી. "

કૌરવોની પર જ્યારે, કુદરત કોપ્યો ત્યારે,

નિંદાખોર નફ્ફટ થઈને ખોટી નિંદા કરે,
તેને કહો કોઈ થકી બંધ તો કરાય કે?
કહે જયમગ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
ઘાંચે તેની જીભ કહો, કોનથી ઝલાય કે? ॥ ૫૮ ॥

"ફરી નજર અન્ય થકી શાંત થાય છે."

સિદ્ધી રીતે સૂર્યનાં કિરણ ઘણાં લાગે તીખાં,
પણ શશી મારફતે શીતળ જણાય છે;
સામાસામી શત્રુઓની આંખમાં ઝરે છે આગ,
પણ વચ્ચે વકીલથી, સલાહ કરાય છે;
સૂર્ય તણાં બિંબ સામું, કોઈથી જોવાય નહીં,
પણ જળ દૂરબિન થકી તો જોવાય છે;
કહે જયમગ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
ફરી નજર અન્ય થકી શાંત થાય છે. ॥ ૫૯ ॥

"હોય સુખ રાજાને તો સર્વે સુખી થાય છે."

પ્રજાના પાલક પતિ, સર્વ વતે સુખી હોય
તોજ તેની પ્રજા પણ, સુખી સૌ જણાય છે;
બાળકોના માત તાત પૂરી રીતે સુખી હોય,
તેજ તે બાળકો પણ સુખમાં સેવાય છે;
સ્નેહેથી સુત જેને [illegible] સુખી હોય,
તોજ સ્વરશીઆ સહુ સુખીઆ દેખાય છે;
કહે જયમગ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
હોય સુખ રાજાને તો, સર્વ સુખી થાય છે. ॥ ૬૦ ॥

"રૂપ પણ સૌંદર્ય દરિદ્રે મિથ્યા જાય છે."

દરદમાં [illegible] અતિશે સ્વરૂપ હતાં દેહ,

પછી કોળ શીખ્યું તજી, સાખે હાંસી થાય છે;
રૈવતની એરીકી, મહાવ્યા વિનાં ઉપરથી,
શાંતી તણા ઉપચારો, ફોકટ ગણાય છે;
મિત્ર કે માનુનિ તણું, મન પૂરૂ મળ્યા વિના,
પ્રેમરસ પાઇએ તે, દુધ સો-કોળાય છે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
તૃણ પર લીંપણ દીધેલું મિથ્યા બધા છે. ॥ ૬૧ ॥

"શોકય તણી સાથે કહો, મન તે ક્યાંથી મળે ?!"

વેપારની રોટી જેની, અમી હોય તેની સાથે,
હરીફાઈ કરવાથી, ખૂબ એ ખીજે બળે;
રાજ દરબારમાંહી, મેદાન ગંડળ સાથે,
હરીફાઇ કરવાથી, વિરૂદ્ધમાં એ વળે;
દ્રૌપદીના સ્વયંવરે, પારથે જે વેધ કર્યો,
તેથી તેની સાથે લડયા, હરીફો સૌ તે સ્થળે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ લુઓ,
શોકય તણી સાથે કહો, મન તે ક્યાંથી મળે ?? ॥૬૨॥

"દાંતને તો જીભ કદી, જાળવવી ના પડે"

પતિ તણો પ્રેમ પૂરેપૂરો પત્નિ પર હોય,
તો તે પતિથી પત્નિને, સુખ સહેજે સાંપડે;
કુટુંબ સકળ તણો પ્રેમ જેની પર હોય,
તેની રક્ષા વણ કાપે, થાય કુદરતી વડે;
પ્રજાને પૂરણ રીતે, રાજની માનિતી હોય,
તેને રાજ થકી સુખ, ઘણુ સાગવે જડે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઈ લુઓ,
દાંતને તો જીભ કદી, જાળવવી ના પડે ॥ ૬૩ ॥

"મારકણી હોય તોએ, ગાય તો ગણાય છે."

બાળક અક્કલ ગુણે અનાડી અધિક હોય,
તોય પણ અંતે એવું, અજ્ઞાન લેખાય છે;
નારી પણી નીચ જુતીઆળીને નઠારી હોય,
તોય અંતે જોતાં એવું, અબળા જણાય છે;
રૈયત રૈયત તણી, ઘણી ઘણી હોય તોય,
રાજા તણું મન પ્રજા, શંકરી મનાય છે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
મારકણી હોય તોએ, ગાય તો ગણાય છે ॥ ૬૯ ॥

"પુત્ર તણી પરિક્ષા તો, પારણામાંથી પતી."

છાનાં ને આકારનો, કાળ પરપેટ હતો ત્યારે,
પુત્રી તણી મત ગતી, અગાઉથી થઈ હતી.
શીતળ ને વનરાજ, શુરવીર પારખ્યા તેની,
આગમના દાયક જુનીઆળી દીસતી.
વિના વેરી ન રમતી તારામાંન સતી,
અજાણ્યુ થકી જઉ ગાળી બસી આમની;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
પુત્ર તણી પરિક્ષા તો, પારણામાંથી પતી. ॥ ૬૬ ॥

"વાજી ઘેર હતી ક્યાં ત્યાં, હિમાળે શી ઘુઘીને?"

જન તણા મરણમાં, જ્ઞાન તણા વિચારમાં
જુગાર કે ચુરી તો શું, બાર અવગુણનો.
નેત્ર રૂપ જ્યાં પાનો અવસાનાં હોય ત્યારે,
તાડે કેમ જીવ પુરે, ભારી તણી કુળીને.
શ્રામક દુઃખ પડે, શ્રાંતનો ઘુઘર ત્યારે.

ત્યારે મુંઝવણનો શો, પાર રંક રંકીનો;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
વાએ ઉડે હાથી જ્યાં ત્યાં, હિસાબ શો પુંજીનો. ॥૬૬॥

"આંખને જે મારે તેતો, માણસને મારે છે."

પ્રથમથી ન્હાની ન્હાની, ચોરીઓ જે કરે તેહ,
અંતે એ ખજાના મોટા, તોડવાનું ધારે છે;
રહે જ્યાજ ખોલવામાં, પેચને પ્રપંચ કરે,
અંતે જતાં મોટા કાવા દાવા એ ઉતારે છે;
વ્યવહારના કામમાં જે, જુઠ વાતે વાંકુ વદે,
મોટા મોટા ન્યાયમાં એ, અસત્ય ઉચારે છે;
કહે જયસંગ એમ. જગતમાં જોઇ જુઓ,
આંખને જે મારે તેતો, માણસને મારે છે. ॥ ૬૭ ॥

"પ્હેલી લાત પછી વાત, મુરખ વિચારે છે."

કેક શિક્ષકો તો પ્હેલાં, શિષ્યને સજા કરીને,
ચુક હોય તેહ તેની, પુછવી સુધારે છે;
કેક વૈદ ડાકટરો તો, રોગીને હેરાન કરી,
પાછળથી રોગ પુછી, રોગને વિદારે છે;
વળી કેક પોલીસ તો, પ્હેલી મારફાડ કરી,
પછી વાત બંધવાની, ઉરમાં ઊતારે છે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
પ્હેલી લાત પછી વાત, મુરખ વિચારે છે. ॥ ૬૮ ॥

"ચાલણીમાં પાણી ભરો, તો તે વહી જાય છે."
જેને ખોળવાનો બંધ, કોઇ રીતે હોય નહીં,
તેને ગુપ્ત વાત કરો, તો તે ખુલ્લી થાય છે;

જેનું મન [illegible] વિનાનું ખરું કાચું હોય,
તેને આપો હિમત તો હિમત હરાય છે;
જેમ કે [illegible] રાજ, [illegible] [illegible].
પછી હોય તેની ખામી વાત સો [illegible] છે;
કહે [illegible] [illegible], જગતમાં જોઈ જુઓ,
જ [illegible] પાણી ભરો, તો તે વહી જાય છે. ॥ ૬૮ ॥

" હોય ભાગ ફેરવું તો, પુજાવાનો ભાગ છે. "

[illegible] [illegible] ભગવાન. [illegible] રીતે [illegible] હોય,
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], આવું [illegible] છે,
જગતમાં [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] છે,
[illegible]
[illegible]
[illegible], જગતમાં [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ભાગ છે. ॥ ૬૯ ॥

" [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. "

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૭૦ ॥

"દાંત વચ્ચે જીભ નમ્રપણે સુખી થાય છે."

શત્રુઓના સમુહની, વચ્ચે જઈ વાસ વસી,
નમ્રપણે રહે તેનું, શત્રુ સારૂં ચ્હાય છે;
નદીને કીનારે નાનાં મોટાં વૃક્ષ હોય પણ,
પૂર આવ્યે નમી ચાલે, તો તે રહી જાય છે;
રણ વગડામાં જ્યારે, લુટારાઓ લૂટે ત્યારે,
શાંત પણે સામો રહે, માર ઓછો ખાય છે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
દાંત વચ્ચે જીભ નમ્ર પણે સુખી થાય છે. ॥ ૭૨ ॥

"જેવો ભાવ હોય તેવી, ભક્તિ તો ભજાય છે."

પ્રજા તણો પ્યાર નરપતિપર જેવો હોય;
તેવી રીતે નૃપનો ઉત્સવ ઉજવાય છે;
સ્વદેશનાં જન તણો, સુધારક પ્રત્યે જેવો,
પ્રેમ હોય તેવો તેનો, સતકાર થાય છે;
પુત્ર તણો પ્રેમ જેવો, માત તાત પ્રત્યે હોય,
તેવો માત તાત તણો, મોભો જળવાય છે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
જેવો ભાવ હોય તેવી, ભક્તિ તો ભજાય છે. ॥ ૭૩ ॥

"દીવામાં દિવેલ હોય, તો તે દીવો બળે છે."

સ્વદેશાભિમાન તણો, ગુણ હોય પોતામાં તો,
સ્વદેશ સુધારા તણું, કામ સદા ફળે છે;
ઉદ્યમમાં ખરી રીતે, ઉત્સાહ જો હોય તો તે,
ઉદ્યમનું ફળ મનમાની રીતે મળે છે;
સંસારમાં સદ્ગુણ, તણી સારી સાખ હોય,

મોજ લેવું સાથ મળી, આવી રીતે રગે છે.
કહે જગમાં એમ, જગતમાં જોયું જુઓ,
રીતમાં રીતિ હોય, તો તે રીતો ભજે છે. ॥ ૭૬ ॥

"ધન કાઢી આગે ગાડી, આગળ અગાધ છે."

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
કહે જગમાં એમ, જગતમાં એ : જુઓ,
ધન કાઢી આગે ગાડી, આગળ અગાધ છે. ॥ ૭૭ ॥

"[illegible]"

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

"[illegible]"

[illegible]

લાયકાત વિના, અધિકાર સુખદાયના;
વ્યવહારનું જ્ઞાન પુરૂ, જાણ્યા વિના બાળ વધે,
બાળકથી વ્યવહારની, બાજી તો બેસાયના;
નિર્ધનને હાથ એક એક, ધન આવી ચડે,
તો તે ધન તેના થકી, કદી જીરવાયના;
કહે જયસંગ એમ જગતમાં જોઇ જુઓ,
કીડી તણા મુખમાં, કાળીંગડુ સમાયના. ॥ ૭૭ ॥

"રાંક હાથ રતન ચડે, તે નવ છાજતું."

મુરખની સાથે કોઇ, પંડિતાનું લગ્ન થાય,
તો તે પંડિતાની સાથે, મેહ નવ નીભતું;
અંધેર રાજન હાથ, પ્રધાન પ્રવીણ ચડે,
તો તે પ્રધાનનું અંતે, ત્યાંથી ખસવું થતું;
ગરીબના કુટુંબમાં, કદી જો દીપક પાકે,
તો તે દીપકનું અંતે, અકાળ મુરવું થતું;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
રાંક હાથ રતન ચડે, તે નવ છાજતું. ॥ ૭૮ ॥

"મોટાતણા પડખામાં, પેટે ભગદાય છે."

શરાફની સોબતમાં, રંક ગાંધી જઇ ભળે,
તો તે શરાફની વાદે, ખરચે કુટાય છે;
નાત જાત તણા ધોક, સાથે પટલાઇ કરે,
પછી ઘેર જઇ આડપે લાજમાં લેવાય છે;
મોટા થવા મોટા તણી, ઓથ લેઇ લગ્ન સમે,
ખુબ ખર્ચ કરે તેથી, ખુવાર એ થાય છે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
મોટા તણા પડખામાં, પેટે ભગદાય છે. ॥ ૭૯ ॥

" દાઝયા પર ડામ દીધે, દુખી બહુ થાય છે."

જુગાર રમીને જેણે, ઘરબાર ખોયાં હોય,
તેને પછી ઠાક દીધે, બમણો દુભાય છે;
વેપારમાં વાંકુ થયે ખોટ ખુમ ખાધી હોય,
તેને તેની શીખ દીધે, પૂરણ પીડાય છે;
પ્યારા પુત્ર તણા મર્ણ, થકી દુઃખો હોય તેને,
મરનાર તણી વાત, સભાર્યે દુખાય છે
કહે જયસગ એમ જગતમાં જોઈ જુઓ,
દાઝયાપર ડામ દીધે, દુખી બહુ થાય છે. ॥ ૮૦ ॥

"મોર પણ પીંછા વડે, દીસે રળિયામણો."

ગમે તેવો શૂરવીર, મર્દ હોય તોય પણ,
પુઠે હોય પક્ષ પુરો, તો તે ધુમે છે ઘણો;
માથે મોટા શત્રુ સદા ગાજી રહયા હોય પણ,
પક્ષ હોય પ્રબળતો, સદા છે સોહામણો;
નાત જાત માંહે જેને સબંધીનો જથો હોય,
તો તે જથા થકી તેનો, મહાબો વધ્યો ગણો;
કહે જયસગ એમ જગતમા જોઈ જુઓ,
મોર પણ પીંછા વડે દીસે રળિઆમણો. ॥ ૮૧ ॥

' પીલુ રાંણે આબ પાકે, દૈન રૂડયો જાણવો. "

ખેડુતને ખેતી કરવાનો સમો આવે ત્યારે,
માઠો પડે તેનો વાંકો વખત પ્રમાણવો;
વેપારીને વેપારની, ખરી ખુબી આવે યારે,
ઉપાધીમા અમુઝાતા હતભાગી ગણવો,
ગણિકાને ગાન કરી, સભા રીઝવના સમે,

કંઇ એક પ્રભુ, પ્રતિકૂળ તો પીછાણવો;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ લ્યુઓ,
પીલુ રાંધે ચાંચ પાકે, દેવ રૂઠયો જાણવો. ॥ ૮૨ ॥

" રાંક તણી જાત તે શું રત્નને પીછાણશે ? "

શાસ્ત્ર તણું જ્ઞાન જેના, ઉરમાં કિંચિત નથી,
એવા મૂર્ખ હોય તેહ, સંતને શું જાણશે ?
સદ્‌ગુણ થકી સદા, વિમુખ જે વામા હોય,
તેહ સતિ તણી કદી, કદર પ્રમાણશે ?
જગતમાં વશી જેણે, વૈભવને જોયા નથી,
તેહ વૈભવની ખૂબી, ઉરમાં શું આણશે ?
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ લ્યુઓ,
રાંક તણી જાત તે શું, રત્નને પીછાણશે ? ॥ ૮૩ ॥

" દાનત પ્રમાણે સદા, બરકત થાય છે. "

અવરની થાપણ જે, ઓળવવા ઇચ્છે મન,
તો તો તેની પોતાની, થાપણ ઓળવાય છે;
ઇરષાનો ભાવ રાખી, અવરનું ભુંડું ઇચ્છે,
તોતો તેનું ભુંડું તેની નજરે બળાય છે;
જે જે કામ કરવામાં મન બહુ મેલુ રાખે,
તો તો તેને તેનું ફળ, મલીન દેખાય છે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ લ્યુઓ,
દાનત પ્રમાણે સદા બરકત થાય છે. ॥ ૮૪ ॥

" અરૂણને અંધકાર, અડચણ ના કરે. "

અક્ષજ્ઞાની હોય તેહ, ગમે તેવા કૃત્ય કરે,

તોય તેહ કૃત્ય તેને, કદી આડા ના ફરે;
અંતરની વૃત્તી જેહ, શુદ્ધ કરી રહ્યો તેને,
ભ્રષ્ટ કરવાને માયા, મોહ લોભ શું ધરે?
પંચતત્ત્વ તણા જેહ, ભેદ પુરા જાણ્યા તેને,
આપ ચીના પાસ કહો, કઇ રીતે છેતરે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
અરૂણને અંધકાર, અડચણ ના કરે. ॥ ૮૫ ॥

"રત્ને જડી મોજડી તે, શીર તો બંધાયના."

નીચ જાત ગમે તેવો, શુદ્ધ ધર્મ પાળે પણ,
તેની સાથે બેશી કદી ભોજન કરાયના;
દારૂ સાથે સાકરનુ, મિશ્રણ કરેલુ હોય,
તોય તેહ દેવ તણા, નૈવેદ ધરાયના;
શત્રુ થયો શાહુગુણી, અને સત્ય ગુણી હોય,
તોય પણ તેની સાથે, સ્નેહ તો સંધાયના;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
રત્ને જડી મોજડી તે શીર તો બંધાયના. ॥ ૮૬ ॥

"સંતના સમરણ સદા, સમજુ ચાહવા સહી"

પાંડવની પટરાણી, દ્રૌપદીને દુખ સમે,
વૈરાટની વનિતાની, દાશી થઇ ને રહી;
એવી રીતે અયોધ્યાનો હરિશ્ચંદ્ર મહિપતી,
સમો સમજીને નીચ, નોકરી રહ્યો ગ્રહી;
તેમ વળી વિના વાંકે વાળીને હણ્યો તો રામે,
તોય તેનો પુત્ર લડ્યો, રામની ગરજ નહી;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
સંત સમરણને સદા, સમજુ ચાહવા સહી ॥ ૮૭ ॥

"કાગડાનું મન ઠરે, નીચ વસ્તુમાં જઇ."

પંડિતના ગુણ કદી, મૂર્ખ ન મહત્ત્વ કરે,
પણ તેના અવગુણ, ગ્રહેઠે ખુશી થઇ;
કુસકાનો કંથ ભલો, સદ્ગુણી હોય પણ,
કુલટાનું મન નીચ, જારીમાં ઠરે સહી;
સુધારાની સારી વાત, કુટીલાને ગમે નહીં,
કુધારાની વાત સુણી, રીઝે મનની મહીં;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
કાગડાનું મન ઠરે, નીચ વસ્તુમાં જઇ. ॥ ૮૮ ॥

"ઓપ્યા વિના રત્ન પણ, નિસ્તેજ જણાય છે."

કુદરતી કાવ્ય કળા, કવિમાં બહુ હોય પણ,
કેળવ્યા વિના એ કળા, દિન તો દેખાય છે;
વાજીંત્ર વગાડવાની, વિદ્યા હાથ ચડી હોય,
પણ વાસી રાખ્યે વિદ્યા, દિલ સમજાય છે;
શૂરવીરતાનો ગુણ, મર્દમાં બહુ હોય પણ,
ઉત્તેજન આપ્યા વિના, મંદ થઇ જાય છે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
ઓપ્યા વિના રત્ન પણ, નિસ્તેજ જણાય છે. ॥ ૮૯ ॥

"પથ્થરની સાથે રત્ન, ફેરવે ફળ ના મળે."

મૂરખને શીખ દેવા, જ્ઞાની બહુ શ્રમ કરે,
તોય તેથી મુરખની, મુરખતા ના ટળે;
સતિ સદ્ગુણી સદા, સખણીને શીખ આપે,
તોય સતી તણી, ઓળમાંએ ન કદી ભળે;
કાયરને ભારતના, વીર તણી વાતો કહો,

તોય તેની કાયરતા, કદી પણ ન ચળે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
પથરની સાથે રત્ન, રૂપે ફળ ના મળે. ॥ ૯૦ ॥

"ચોર તણી માતા, પેશી કોઠી માંહી રડે છે."

જારીજન જાર કર્મ, કરતાં લુંટાણો હોય,
ત્યારે તેનાં કુટુંબીઓ, ગુપ્ત બડબડે છે;
જુવારી જુવાર ખેલવામાં, ધન હાર્યો હોય,
ત્યારે માત પિતા ગુપ્ત, પસ્તાવામાં પડે છે;
સતિ તણો પતિ પૂરો, પતિત થએલો હોય,
ત્યારે સતિ છાનીમાની મનમાં બબડે છે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
ચોર તણી માતા, પેશી કોઠીમાંહી રડે છે. ॥ ૯૧ ॥

"બોલ્યુ બહાર પડે અને રાંધેલુ વરે પડે."

પાંચ સાત મનુષ્યના મંડળમાં બેશી બકે,
તો તે બકવાદ થકી આફત ચાકે ચડે;
કોરટમાં કાયદાથી, વિરૂદ્ધની વાત કરે,
તો તે વાત થકી તેને, સીર ક્ષતિઓ જડે
વ્યવહારની વાતમાં જે, વધારીને વાત કરે,
તો તે વધારાની વાત, અંતે એને બહુ નડે,
કહે જયસંગ એમ જગતમાં જોઇ જુઓ.
બોલ્યુ બહાર પડે અને રાંધેલુ વરે પડે. ॥ ૯૨ ॥

ન બોલ્યામાં નવ ગુણ સમાઇ રહેલા છે.

પારકી પંચાત થતી હોય, તેમાં છાનામાના,

બેશી સાર શોધ્યા થકી, સ્વાર્થે સૌ સંપેલા છે;
રાજ કાજ તણી ખટપટ, માંહી બેઠા વિના,
સુખે મોટે બેશી રહ્યે, સુખી સૌ થએલા છે;
વાંક કોઇ ઉપરી અમલદાર બીજે ત્યારે,
શાંત રહે નોકર તેહ હાનીથી ટળેલા છે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
ન બોલ્યામાં નવ ગુણ, સમાઇ રહેલા છે. ॥ ૯૩ ॥

"કુંવારી કન્યાનાં કોટી ભર્યા નાળિએર છે."

નરવો જે ગામ કે ગિરાસ વેચવાનો હોય,
તો તો તેના લેવા વાળા, ઘણા ઘેર ઘેર છે;
સોદાગર તણે ઘેર, તાજો માલ વેચવાનો.
હોય તેના લેવા વાળા, ચાહુન ચોમેર છે;
ચોકસીને ઘેર તાજા, દાગીના તૈયાર હોય,
તોતો તેના ખરીદીઆ, જોતાં ઠેર ઠેર છે;
કહે જયસગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ.
કુંવારી કન્યાનાં કોટી ભર્યા નાળિએર છે. ॥ ૯૪ ॥

"માંકડને હાથ મળી, કેટલી ઘડી ટકે?",

જુગારીના હાથમાં જે લક્ષ દ્રવ્ય આપ્યું હોય,
તો તે દ્રવ્ય તેને હાથ, ક્યાં સુધી રહી શકે?
ઘેલી નારી હોય તેને, ઉછેરવા બાળ આપો;
તો તે બાળ સાજુ તાજુ, ક્યાં સુધી રહી શકે?
રાજની તમામ સત્તા દીવાનાને હાથ આવે,
તો તે રાજ સલામત, ક્યાં સુધી રાખી શકે!
કહે જયસગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
માંકડને હાથ મળી, કેટલી ઘડી ટકે? ॥ ૯૫ ॥

"હંસ તણી સાથે, હાડીયાને રહેવે ના બને.

મહાગુણી શ્યામા તણી, સેવા માંહે રાખણીને,
શાખવાથી રાગ નવ, આવે એક એકને.
સંસારથી વિરક્ત થઇને, શાંત થયા હોય,
તેની સાથે મેળ નવ, આવતો મદાંધને;
શાણા સરદાર તણી, હજુરમાં લખાડીને,
રહેવા થકી રાગ નવ, આવે અન્યો અન્યને;
કહે જયસાગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
હંસ તણી સાથે હાડીયાને. રહે ના બને. ॥ ૯૬ ॥

"મારે તેની તરવાર જીતે તેનું રાજ છે."

અવનીમાં ઉદ્યમનાં સાધનની ખોટ નથી,
પણ યત્ન કરે તેનો, પોતાનો એ સાજ છે;
જગતમાં વિદ્યાનો ભંડાર ખુબ ભરેલો છે,
પણ શ્રમ કરી, શીખનારને એ કાજ છે;
દુનિઆમાં નવાન મઝાના ખોરાક ઘણા,
પણ જેન મહેનતે ખાય એનો ખાજ છે;
કહે જયસાગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ
મારે તેની તરવાર, જીતે તેનું રાજ છે. ॥ ૯૭

"પન્થના નાકે બેસી શુદ્ર તનાયના."

અજ્ઞાની ગુરૂની આગળ, આવીને જે શિષ્ય સારૂં.
તેના થકી અવાચક, કરી ઉત્તરાયના;
દુઃખથી ભરેલો જે રોકાણ ન હોય માફ,
તેનો મન કર તેથી ગુણ ન થવાયના;
અનેક મહેનથી અને સર્વોને અનેક,

કરીએ તો તેથી પછી, કામમાં જીતાયનાં;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ લુઓ,
પથ્થરના નાવે બેઠી, સમુદ્ર તરાયના. ॥ ૯૮ ॥

"પાન ખાવી લાળા ચાટિયે, મુખ શ્યામ થાય છે."

કામ પરમારથનાં, પ્રથમ કરીને પછી,
કુરતાનાં કામ કર્યે, કલંક પમાય છે;
સારી રીતે રાખવીને, શીયળ પાળ્યું હોય,
પણ પછી ખંડવાથી, સહુ તો જવાય છે;
નિમકહલાલ પણે, નોકરી કરેલી હોય,
પણ પછી દાનત, બગાડે પત જાય છે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ લુઓ,
પાન ખાવી લાળા ચાટ્યે, મુખ શ્યામ થાય છે. ॥૯૯॥

" સાપ પણ ફુંફવાડો, રાખ્યે સુખી થાય છે."

સંસારમાં સંત જન, રાખી રહ્યા હોય તેને,
ઉપરથી તમોગુણે, ગુણ સમજાય છે;
અંતરમાં દયા ભાવ, રાખીને નોકર પર,
ઉપરથી દાબ રાખ્યે, લાભ તો પમાય છે;
પ્રેમની ઉપર ધણો, પ્રેમ હોય અંતરમાં,
તોય હોય અંકુશ તો સ્નેહ સચવાય છે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ લુઓ,
સાપ પણ ફુંફવાડો, રાખ્યે સુખી થાય છે. ॥ ૧૦૦ ॥

"સોનું પણ ચેરૂ ચડાવ્યાથી સારૂં શોભતું."

દેવળમાં દેવ તણી, પ્રતિમાની પુજા થારી,

થતી હોય તો તે પ્રતિમાનું માન ભાસતું;
સ્વદેશ હિતેચ્છુ જન, હોય તેને સ્વદેશીઓ,
સદા ભરી માન આપે, ઐદાર્ય એ ઓપતું;
માતપિતા તણું હેત, પુત્ર પર પ્રદીપ્ત છે,
તોય પુત્ર પુત્ર ભાવે, વરતે એ દીપતું:
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
સોનું પણ ગેરૂ ચડાવ્યાથી સારૂં શોભતુ. ॥ ૧૦૧ ॥

"ગધેડી ગંગામાં નાહય, તોય ગાય થાય ના."

યવન જે હોય તેહ, શુદ્ધ સંસ્કાર પામે,
તોય તેહ હિંદુ તણી, હારમાં ગણાય ના;
વેસ્યા નારી શુદ્ધ થવા, ચારે ધામ તીર્થ કરે,
તોય તેહ સતિ તણા સમુહે પુજાયના;
દેશ દ્રોહી હોય તેહ, દેશ હિતેચ્છુમાં ભળે,
તેથી દેશ હિતેચ્છુ એ, કદીએ કથાયના:
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
ગધેડી ગંગામાં નાહય તોય ગાય થાયના. ॥ ૧૦૨ ॥

"હૈયે હોય એવું સદા, હોઠે આવી જાય છે."

નદીના પ્રવાહ માંહે, પાણીનું જો પૂર હોય,
તો તો તેના તરંગો સૌ તેડે છલકાય છે
દંપતિના હૃદયમાં પ્રેમ પૂર્ણ ભર્યો હોય,
ત્યારે તેહ નેત્ર દ્વારે, બ્હાર ઉભરાય છે;
આકાશમાં જળનો, જમાવ ઘણો હોય ત્યારે,
વૃષ્ટી રૂપે પૃથ્વીપર, પ્રસારી પમાય છે.
કહે જયસંગ એમ જગતમાં જોઇ જુઓ;
હૈયે હોય એવું સદા, હોઠે આવી જાય છે. ॥ ૧૦૩ ॥

" ઝાઝું કરે રીતથી એ, થોડા દિન સારૂ છે."

આવકથી અધિક જે, ખર્ચ મેર રાખી રહે,
તેઓ તેનું ખર્ચ થોડા દિન નભનાર છે;
કુલબુછ થઇને જે, કુડ્ય તણું કામ કરે,
તો તે કામ કુડા દિને, તુટી પડનારૂ છે;
સામા સામી એક બીજા, હરથી બા હેત રાખે,
તો તે હેત થોડા દિને, નહી તુટનારૂ છે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
ઝાઝું કરે રીતથી એ, થોડા દિન સારૂ છે. ॥ ૧૦૪ ॥

" વાઘ હોય તેને, વકાર્યાથી બહુ વીફરે."

શૂરવીર હોય તેને, પાખેથી પરકારે;
તો પછી સહામ કરી, રણમાંહી સંચરે;
દાતાર જે હોય તેને, અધિક જો ઉશ્કેરે તો,
દાન દેવા માટે કદી, પાછી પાની ના કરે;
હોય સ્વદેશાભિમાની, તેને સ્વદેશનું હિત,
કરવાને વકારે તેહ, દિલ ધડી ના ડરે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
વાઘ હોય તેને વકાર્યાથી, બહુ વીફરે. ॥ ૧૦૫ ॥

" કામનીએ લીધી હઠ, કરી નથી મુકતી."

સિતાએ કનકનો કુરંગ હણવાની હઠ,
લીધી તે ન મુકી કદી, સમજ્યું છતાં સતી;
અશ્વસ્થામા તણા રક્તે, કેશ ચુંધવાની હઠ,
દ્રોપદીએ લીધી તે ના, તજી હઠીલી બની;
રામ વનવાસ જાય; એવી હઠ કેકેયે જે,
પતિ પાસે લીધી તેને, પૂરી કરી રીઝતી;

કહે જયરાગ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
કામનીએ લીધી હઠ, કદી નથી મુકતી. ॥ ૧૦૬ ॥

"સાપ પણ દરમાંહે, આપે સીધો થાય છે."

મોટા મોટા મર્દ બ્હાર, અધિક અટારા હોય,
પણ ઘેર આવે ત્યાં તો, પાંસરા દોરાય છે;
ચોર કે ઠગારા હુચ્ચા, બ્હાર બહુ વાંકા ચાલે,
પણ પોતાના અખાડે, શાણા સમજાય છે;
અમલથી મદમાતા, રૈયતમાં ઊંધા ચાલે,
પણ ઉપરીની પાસે, સિદ્ધા એ જણાય છે;
કહે જયરાગ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
સાપ પણ દરમાંહે, આપે સીધો થાય છે. ॥ ૧૦૭ ॥

"સમજીને માળા ફેરવ્યાથી, મોક્ષ થાય છે."

ધ્યાન ધરી ધર્ણીધર, તણું નામ રટવાને,
કાષ્ટ તણી માળા કેક, ફેરવવા ચ્હાય છે;
કેક વળી કોડ કરી, કેરબા રૂદ્રાક્ષ તણી,
માળા ધરવાને માટે, ઉત્સુક જણાય છે;
પણ કદી પ્રેમ કરી જ્ઞાન થકી ગુપચીઆ,
મનરૂપ માળા વાંચે મલીનતા જાય છે;
માટે જયરાગ લોકોને આડ મણકાની,
સમજીને માળા ફેરવ્યાથી મોક્ષ થાય છે. ॥ ૧૦૮ ॥

માળા ૪ થી.

મનહરછંદ.

જેનું મન પરસ્ત્રીથી, વિરક્ત હમેશાં હોય,
વળી પરવસ્તુ થકી, નિરસ્નેહી જણાય છે;
દંભતાને દગા એથકી દૂર રહી સદા,
સત્ય વદી દયાળુપણામાં લીન જાય છે;
એહ સાધે અહોનીશ, મન વશ રાખી રહે,
દુનિયાંના દોષ થકી, ડરતો દેખાય છે;
કહે જયસંગ એવા, એવા ગુણ હોય તેહ,
સંસારમાં સાચો સાધુ, સધ સમજાય છે. ॥ ૧ ॥

માયા તણા મોહ થકી, મોહવશ થઇ જેહ,
સંકલ્પ વિકલ્પ કરી, પાપ તણા ના કરે;
વળી વદવામાં કદી, ધર્મ થકી હીણ થઇ,
દોષીત દેખાય એવાં, વેણ નવ ઉચરે;
તેમ વળી પોતાની જાતેથી પોતે જાણી જોઇ,
દોષીત દેખાય એવાં, કૃત્ય નવ આચરે;
કહે જયસંગ એવી, રીતે ચાલે જગતમાં,
તો તે જ્ઞાની ગણીને, સ્વર્ગમાંહે સાંચરે. ॥ ૨ ॥

હરી તણે હાથ ચડવાથી જુઓ જગતમાં,
એહ પદ પામી શંખ, પુજામાં એ ભળે છે;
ખાળ તણું નીર પણ, ગણાય છે ગંદુ પણ,
પવિત્ર ગણાય પૂર્ણ, ગંગામાં જે મળે છે;

તેમ વળી કોડીની કિંમતની જે કાચ કળી,
સોનાના સંગમ થકી, સોના સાથે ઝળે છે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
શ્રેષ્ટ સંગતીથી સદા, શ્રેષ્ટ ફળ મળે છે. ॥ ૩ ॥
પ્રાચીન સમયમાં જે, હિંદુઓના પૂર્વજોએ,
સમયને અનુસરી, રૂઢીઓ બાંધી હતી;
તેહ રૂઢીઓ તે સમે, હતી સૌને સુખદાઇ,
પણ આજ પ્રતિકુળ, સમે એ સામી થતી;
માટે હવે સમયને, અનુસરી રૂઢીઓને,
સુધારવી ઘટે તેને, સુધારો કરી કૃતી;
કહે જયસંગ એમ, સંસાર સુધારા થકી,
સારી રીતે સુખ પામી, પામશો રૂડી રતી. ॥ ૪ ॥
અસલનો ઇતિહાસ, વાંચ્યાથી જણાશે જુઓ,
સીતા દ્રૌપદી એ આદી, સ્વયંવરથી વરી;
પછી શાને માટે તમે, બાળલગ્ન કરી કરી,
જુની રૂઢીઓને શીર, દોષ દો ગેપે ભગી;
જુઓ જ્યારે થયાં ગજ, જુલમી તુર્ક તણા,
ત્યારે કન્યા રક્ષણને માટે એ રૂઢી કરી;
કહે જયસંગ પણ શાંતિનો સમય હવે,
આવ્યે કેમ રીત એહ, રાખી રહ્યા છો ડરી ॥ ૫ ॥
પુનર લગન તણો પ્રતિબંધ કરી બેઠા,
પણ ગર્ભહત્યા તણો પ્રતિબંધ શું કર્યો ?
ઠેર ઠેર જોઓ તો વિધવાઓ વધી જઇ,
બાળહત્યા કરવાનો, રાહ અતે આદર્યો,
એવાં એવાં પાપ અને, વિધવાના શાપ થકી
દેવ તણો રોષ શીર, પુરેપુરો ઉતર્યો;
કહે જયસંગ એહ, કરતા પુનર્લગ્ન,
કરવાનો ધારો કેમ, તમને ફરો ઠર્યો ॥ ૬ ॥
કદી કદી થાકો તોય, હઠીલા હિંદુઓ કદી
હઠ તજી પકડેલું, પુછ નવ મુકતા;

જે જે રૂડી ચોલી આવે, તેને બાઝી બેશી રહ્યા,
પડે પછી દુઃખ તોએ, દુઃખમાં એ દૂબના;
એવા એ અભાગીયાર, વિચાર વિનાના તેને,
શીખ દેવા જતાં, સામા શત્રુ થઇ નિરંતર;
કહે જયસંગ આવા, દિવાનાને ડાહ્યા થવા,
સુધારાના વૈરીઓના, એમ તો મિથ્યા જતા: ॥ ૭ ॥
હાલ તણા હિંદુઓના, હાલ ને હવાલ જુઓ,
વો તો તમે તર્ત દિગમ્બર જેવા બની જશો;
બાર હાથ તણો વાંસ, બાજોમાં ફરે પંગ,
ઘેર વરો આવ્યે બહાર, શાઠ ભારે બાળશો;
કુલજીજી થઇને એ, ફુલેકાં ચઢાવે પણ,
અંતે ચડશા ફ્રેતીને, ફાળકે એ રેખશો;
કહે જયસંગ એવા, હિંદુઓના હાલ જોઇ,
કહો કોઇ જ્ઞાની કદી, મનમાંહિ રીઝશો? ॥ ૮ ॥
યંત્ર શાસ્ત્ર શિખ્યા હોય, એહ સહુ યંત્ર તણી,
શુદ્ધ ગતી જાણી શકે, બીજા નવ જાણતા;
રાજતંત્ર તણી રીત, રાજના કાબેલ નર,
હોય તે હમેશ જુઓ, પુરણ પ્રમાણતા:
એવી રીતે અસલના, આર્ય તણા રૂષીઓના,
ધર્મ તણા મર્મ બધા, જ્ઞાનીઓ પીછાણતા:
કહે જયસંગ પણ, અર્વાચ્ય જન સદા,
આર્ય ધર્મ અપખોડી, આપમત તાણતા. ॥ ૯ ॥
નિતિની નીમંળ નદી, ખલકમાં વહી રહી,
તેમાં નાહી શુદ્ધીવર, જ્ઞાની શુદ્ધ થાય છે;
મન કર્મ વાણી થકી, મેલ જે ચડેલો હોય,
તેહ મેલ તેમાં નાહ્યે, નષ્ટ થઇ જાય છે;
આવા ઉપચાર વિણ, મેલા મનવાળા કદી,
ગંગામાં જે નાહ્ય તોએ, અશુદ્ધ જણાય છે;
કહે જયસંગ એમ, મૂળતત્વ જાણ્યા વિના,
તીર્થ સ્નાન કર્યે કહો, શુદ્ધ શું થવાય છે! ॥ ૧૦ ॥

દેહ પણ દયા થકી, જેવી રીતે દીપે તેવા,
ચંદનના લેપ થકી, કદી નવ દીપતા;
કહે જયસંગ એમ, સંપત્તીના ઉપભોગ,
ધર્મ ઉપભોગ જેવા, શ્રેષ્ટ નવ દીસતા. ॥ ૧૮ ॥
જેના ઉરમાં નપુર્ણ, વૈરાગ્ય વાપીલો હોય,
તેહ વને વસે તોએ, દાંપીત દખાય છે;
આધી વ્યાધી ઉપાધીથી, અધિક ઘેરાણો હોય,
એકાંતે એ સુવે તોએ, દુઃખથી દુભાય છે;
ધર્મ તણા અંશ વિના, ધર્માચાર્ય થઇ ફરે,
પુજાય અધીક પણ, ભ્રષ્ટ એ ભણાય છે;
કહે જયસંગ એમ, વસ્તુ વિના વેષ ધરે,
તો તે વેષ લજામણો, જરૂર લેખાય છે. ॥ ૧૯ ॥
જોબનનુ જોર જ્યારે, પુર્ણ પણે વાપે ત્યારે,
મનુષ્યનુ મન ચકડોળે ચડી જાય છે;
દ્રવ્ય પણ એવી રીતે, ઉછળતું આવે ત્યારે,
મનુષ્યનુ મન બહુ, મદથી ભરાય છે;
અધિકાર પણ જ્યારે, પુર્ણપણે આવે ત્યારે,
આદમીનું મન ઉન્મત્ત બહુ જણાય છે,
કહે જયસંગ એમ, અવિચારનો હુમાળ,
ચડે ત્યારે ભ્રષ્ટ થઇ દુનિઆ દોરાય છે ॥ ૨૦ ॥
ભાષારૂપી ભલું ક્ષેત્ર, ખેડવાને માટે ખુબ,
ખેડુત વિદ્વાન વર્ગ, ખત મન રાખશે;
ખત રાખી ખેડી ખેડી, ફળદ્રુપ કરવાને,
ગ્રંથરૂપી વૃક્ષો સદા, ઠામ ઠામ વાવશે;
વાવેલાં એ વૃક્ષ પછી, પુર્ણ પ્રફુલ્લિત થઇ,
ઇચ્છીત અધિક ફળ, અહોનિશ આપશે;
કહે જયસંગ એમ, પ્રયત્ન કર્યાંથી પછી,
સુખરૂપે સદા ભાવા ભુમિને ખિલાવશે. ॥ ૨૧ ॥
શ્વાન જે શિકારી હોય તેને ભરપૂર અન્ન,
ખાવા આપો તોય તેની, નજર શિકારમાં;

સાંચીયા અમલદારે, પેરણ પગાર મળે,
તોય લાંચ લેવા માટ, પડેછે વિચારમાં.
વ્યવહારમાં ચિત્ત જોવું, વિશેષ વગેરૂં હોય,
તેહ સંત સેવે તોએ, ચિત્ત તે વ્યવહારમાં;
કહે જયસંગ એમ, આદત પડેલી એહ,
ઉપાય કર્યોથી નવ, ટળે કોઇ વારમાં. ॥ ૨૨ ॥
નાણાં વિના મોટા રાવ, રાણાને પંડિત પણ,
શાણા થયા સંકટમાં, સહુ સપડાણા છે;
ઘેર આવે ટાણાં ત્યારે, ધાણાવાળા કરી કરી,
નાણાં માટે ફરે પણ, નાણાં તો સંતાણાં છે;
નાણાં વિના ખાણાં પીણાં વૈભવ સુંવાળા જાણશું,
ઓઝલ થા ખાલી થઇ, તેજ સો હરાણાં છે;
કહે જયસંગ એમ, આળસથી હિંદ તણાં,
ભવિષ્યનાં ભલાં સુખ, મુળથી ખવાણાં છે. ॥ ૨૩ ॥
કેક મોટા ક્રોડ પતિ, કુબેર ભંડારી થયાં,
તોય લેહની તૃષ્ણા તો, તૃપ્ત કદી ના થઇ;
કેક મોટા ચક્રવૃતિ, રાજન બનીને બેઠા,
તોય રાજ વૃદ્ધી તણી, ઉરમાં આશા રહી;
કેક મોટા લડવૈયાની, વીર હાક વાગી રહી,
તોય મહાવીર થવા, વૃત્તી તો ટારી જઇ;
કહે જયસંગ એમ, અધિક અધિક મળે,
તોય પણ મનુષ્યની, લોભવૃત્તિ ના ગઇ. ॥ ૨૪ ॥
મનુષ્યમાં જેને માંથે, વ્યવહારનો ભાર ઘણો,
તેને શીર સંસારમાં, સંકટ દીસે ઘણાં;
કારણ કે જેના હાથ, ઘણાં ઘણાં કામ હોય,
તેને ઘણી જાત તણી, નડેછે વિટમણા
અહોનિશ ચિત્તમાંહે, ચિન્તવન ચાલુ રહે,
શરીર તણી પીડાનાં લેવાં ઓવારણાં;
કહે જયસંગ એમ, આગેવાનો માટે સદા,
અનેક ઉપાધી તણાં ખુલાં દીસે બારણાં. ॥ ૨૫ ॥

ખરી ખુબી ખલકમાં, અનુભવે ઓળખાતી
અનુભવ વિના જન, જગમાં ઠગાય છે.
દુનિઆનો રંગ જેવો દર્ષીએ દેખાય તેવો,
અંદરથી જોવા જતાં, ઉલટો જણાય છે;
ઉપરથી ટાપટીપ, બોલવાની બાહોશીને,
અંદર તો અંધેર, અધિક ત્યાં દેખાય છે;
કહે જયસંગ એમ, બીન અનુભવી જન,
ખલકની ખુબી થકી અધિક અજાય છે. ॥ ૨૬ ॥

હરેક મરદ કે માનુનીને; અહિંસા તણો,
ધર્મ પાળવાનો તે સામાન્ય ધર્મ જાણવો;
વળી હરકોઇ જન, પોતાના સુસત્ત્વધર્મમાં,
આવે તેને નિંદવા, પૂર્ણ પિછાણવો;
એહ પિછાણવા માટે, વિવેક બતાવવાનો,
ધર્મ ધરવો તે ધર્મ, વિશેષ પ્રમાણવો;
કહે જયસંગ પણ, અંત સુધી દંપતિમાં,
પરસ્પર પ્રેમ છે તે, પર્મ ધર્મ જાણવો. ॥ ૨૭ ॥

રાજ્યમાં ઉજેશ કે અંધાર, જે જણાય તેનો,
જશ અપજશ પરધાનને જણાય છે;
દેશ તણો ઉદય કે અસ્ત જે જણાય તેમાં,
દોષ કે અદોષ આગેવાનનો ગણાય છે;
કુટુંબમાં કલેશ કે, સુસંપ સમજાય તેમાં,
વાંક કે અવાંક મુખ્ય તણોજ મનાય છે;
કહે જયસંગ એમ, આગેવાન તણે શીર,
જશ અપજશ તણો, ટોપલો મુકાય છે. ॥ ૨૮ ॥

સ્વાનપરે પરાર્થ, સાચવીને રહે તેહ,
દુનિઆની બત્રીસીએ, બહુ વખણાય છે
પણ પોતે પોતાનો જે સ્વાર્થ સાચવે છે તેહ,
અંતે એથી નષ્ટ થઇ, અધિક નિંદાય છે;
એકલ પેટામાં એવા અવગુણ ભર્યા છે કે,
જેહ અવગુણથી એ પુરણ પીડાય છે;

કહે જયસંગ આરે, સ્વારથને પરારથ,
સાધવોને સાધવાથી, સાભે સૌ સૈરાત છે; ॥ ૨૯ ॥
શરદ ઋતુની સારી, આંટ અજવેલી હોય,
મેઘ થોડું વરે ત્યારે, શું કંઈ ભગાય છે;
ધનિક જે અહોનીશ, ધ્યારી વાણી વદે છે,
કુવેણ કારે તો શું ભવિષ્ય ભંખાય છે;
પ્રમાણિક પુરૂષ જે, પ્રમાણિકપણું રહે,
અન્યાય એ ઉચરે તો, કહે કો કપાય છે;
કહે જયસંગ એમ, કૃપણો ગુંજેઠ, ત્યારે,
કાંતો દીન ઉપા કાંતો, મરણ મનાય છે. ॥ ૩૦ ॥
જગતની જંજાળથી, કાયર થઈને કોઈ,
સાધુ બનશે તો તેથી સ્વાર્થ નહીં સાધશે;
દંપતી એ અન્યોન્ય, વિષમ સ્વભાવ વડે,
ભતાં રહે તો તેથી, પ્રેમ નહીં પામશે;
કલેશ થકી કંટાળી જે, એકાંતમાં વાસ કરે,
તોય તેનું ચિત્ત કદી, એથી સ્થિર ના થશે;
કહે જયસંગ એમ, કંટાળીને કામ થકી,
દૂર થયે દુનિઆંમાં, લાભ નહિં લેખશે. ॥ ૩૧ ॥
સામાસામી પરણ્યા જ્યાં, હોય પ્રતિસ્પર્ધિ પણું,
ત્યાં નિર્બળ પક્ષે કદી, પાસે વસવું નહીં;
કારણ કે કોઇ દીન, એ થકી નચિંતપણે,
સુખમાં સુવાય નહીં, શત્રુ સમીપ રહી;
જુઓ ઝેરી નાગ તણા, રાફડાની પાસે જઈ,
સુવા ધરી નચિંત શું, નિંદ આવશે નહીં !
આરે જયસંગ કહે, પ્રબળ શત્રુથી સદા,
દૂર જઈ વસવામાં, રૂડું સુખ છે સહી. ॥ ૩૨ ॥
હોય બહુ બુદ્ધિવંત, તોય પણ તેને સદા,
નશીબના યોગ પરમાણે ધન મળે છે;
ભૂતકાળે ઉદ્યોગની, બેઃ જેવી બેડી હોય,
તે પ્રમાણે ભવિષ્યમાં, નશીબ તો ફળે છે;

આગળ કે હાલમાં જો સદુદ્યોગ કર્યો હોય,
તો તે રૂડી કરમની, રેખાઓ એ બળે છે;
કહે જયરામ એમ, જેવું બીજ વાવ્યું હોય;
તેવું ફળ ચાખવાનો, સમો આવી મળે છે. ॥ ૩

કુલીન મનુષ્ય સાથે, સોબત કર્યાથી સદા,
કુલીનપણાના ગુણ, ગ્રહણ કરાય છે;
પંડિતની સાથે પૂર્ણ, પ્રિતિ કરવાથી જુઓ,
ઉદાર અનુભવ તણો, બોધથી લગાય છે;
તેમ વળી જ્ઞાતી સાથે, સંપ રાખવાથી સદા,
કલેશ તણો નાશ થઇ, શાંતિ ઉપજાય છે;
માટે કહે જયરામ, એવી રીતે ચાલવાથી,
એક ઠળી શાંતિ તણું સુખ સમજાય છે ॥ ૩૪ ॥

પ્રપંચી પુરૂષ સાથે, પ્રપંચથી વાત કરી,
[illegible] પેચ વડે વશ કરી જાણવો;
નમાળા [illegible] પુરૂષની, સાથે પ્રમાણિક પણે,
ચાલી તને પ્રમાણિક, પણાથી પિછાણવો;
એવી રીત અભિમાની મનુષ્યને માન આપી,
વશ કરવાને માટે અધિક વખાણવો;
કહે જયરામ એમ વશ કરવાને માટે,
[illegible] ગુણ પરમાણવો. ॥ ૩૫ ॥

[illegible] સારી રીત, શિક્ષણ લેવાને માટે,
[illegible] નો [illegible] નો લોક છે;
[illegible] માંથી અનુભવ
[illegible] થતી [illegible] હોય છે,
[illegible] જ્ઞાન
[illegible] જ્ઞાન [illegible] વ્યવહાર [illegible];
કહે જયરામ એમ, [illegible] તણો [illegible] છે એ,
શિક્ષણ લેવા માટે, [illegible] છે. ॥ ૩૬ ॥

[illegible] અધિક [illegible],
[illegible] છે;

મનુષ્યનાં મન એહ, મારથી પુરણ થકે,
અંતરના એહ વખત, એનાથી જણાય છે;
જગતના રંગ તણી, જુદી જુદી પ્રતિમાની,
આબેહુબ છાપ એના, ઉરમાં છપાય છે;
કહે જયસંગ એમ સંસારમાં સહુની,
સાથે સહુ અનુભવે, જ્ઞાન બહુ થાય છે. ॥ ૩૭ ॥

દુનિયામાં ડાહ્યા જન, પોતાના ભવિષ્ય તણું,
ભેદ બધો આજનાં ચિન્હોથી જાણી જાય છે;
પોતાની નિતિ રીતીને, બુદ્ધિ જેવી હોય તેથી,
ભવિષ્યની ગતિ સહુ, સહેજે સમજાય છે;
વળી કુળ કુટુંબ કે, સંતતીના ગુણ હોય,
ઉપરથી ભવિષ્યની, વાણી સો પમાય છે;
કહે જયસંગ એમ, ડાહ્યા જન હોય તેની,
દ્રષ્ટિએ ચિન્હિતસાથી, ભવિષ્ય દેખાય છે. ॥ ૩૮ ॥

આપત્તિના મોહમાં જે, મરદ મોહાય નહીં,
સાચો એહ સંસારમાં, શૂરવીર જાણવો;
સંકટમાં સદા, સપડાયો, હોય તેહ છતાં,
ધીરજ ધરે તે વીર પુરૂષ પ્રમાણવો;
શીરપર સુખ દુઃખ આવ્યે, મન સ્થીર રહે,
તે સહનશીળ સદા, પુરૂષ પીછાણવો;
કહે જયસંગ એમ, અજ્યારી ગણાવા માટે,
કુદરતી રચનાથી ઘડો ઉર આણવો. ॥ ૩૯ ॥

જીવનમાં ધન અને, આયુષ્ય ઉપર જેહ,
આધાર ન રાખે તેહ, સાવધ સદાય છે;
પરઉપકારીપણું, રાખીને પરોપકાર,
કરે છે તે રંક તણો સાજન ગણાય છે;
દરેક પોતાની ચીજ, ઘડી જે બીજાને કાંઈ,
બક્ષીસ આપે છે એહ, શ્રીમંત કહાય છે;
કહે જયસંગ એવા, સજ્જનોની સંસારમાં,
જોતાં જતાં ખોટ ખણી, જરૂર જણાય છે. ॥ ૪૦ ॥

દુકાળમાં અન્ન વણી, તાણમાંન અન્ન મળ્યું,
સુકાળે મળ્યું તો તેહ, પછી છે નકામનું.
ચોમાસામાં વસવાને, માટ ઘર મળ્યું નહી,
ચોમાસુ વિત્યે મળ્યું તો, તે શુ વિસરામનું.
જોબનમાં લગનને માટે જુવતી ન મળી,
પછી વૃદ્ધપણે મળી, તો તે લગ્ન નામનું,
કહે જયસગ એમ, વસ્તુ સમે મળે નહીં,
સમો ગયે મળે તો તે, કહો શુ છે કામનુ ! ॥ ૪૧ ॥

જગતમાં જાણ વે, અજાણ તણે વશ પડયે,
છદગી જરૂર એની, ફોકટ ગણાય છે;
સુવાસીત ચંદનનું, વૃક્ષ કઠીયારા વશ,
પડવાથી ઇંધણમાં, વૃથા બળી જાય છે;
સદ્‌ગુણી સતી પતિ, પતિતને પાને પડી,
પશ્ચાતાપ કરી કરી, કળાહીણ થાય છે;
કહે જયસગ એમ, પરિક્ષક વિના સદા,
ઉમદાં સો રત્ન પણ, કાચમાં લેખાય છે. ॥ ૪૨ ॥

શત્રુ શીરિ ગગનના તારા જેટલા જો હોય,
પણ દેવ પાધરો તો, વાળ વાંકો ના વળે;
ચારે બાજુ અગ્નિતણી, લાહ્ય લાગી રહી હોય,
પણ પ્રભુ પાધરો તો, વચમાએ ના બળે,
પાડવોને બાળવાને, લાખાગૃહ રચ્યો હતો,
પણ પ્રભુ અનુકુળે બચ્યા પાંડુ એ પળે;
કહે જયસગ એમ, દેવ તણી કૃપા થકી,
મોટા મોટા સંકટો તો, શીરથી સ્હેજે ટળે. ॥ ૪૩ ॥

એના દીલમાં ન હોય, દેવ તણો કાંઇ ડર,
તેને દયા તણી વાત, કથવાથી શુ થશે ?
નાત જાત અને લોકના જે લાજ તજી બેઠો,
તેને વિવેકની વાત કહેવાથી, વૃથા જશે;
વઠેલી વામાને સતી, તણા સુણાવો ચરિત્ર;
તોતે સુણી અરિત્રને, ઉલટી એ બીજશે,

કહે જયસંગ એમ, જેને જેની અરૂચી તે,
વાત કરવાથી તેના, હૃદયમાં ના ઠરે. ॥ ૪૪ ॥

સુઘડ પુરૂષને ફુવડ નારી મળે જ્યારે,
કહો કેમ કરી સુખી, સંસારમાં થાય એ;
શાણી સતી હોય તેને, પતિ જો પતિત મળે,
કહો કેમ કરી પછી? પતિ સુખ લ્હાય એ;
રૂડી રીતભાતવાળો, કુટુંબનો વડો હોય,
પણ કુડી સંતતી તેહ કેમ વખણાય એ!
કહે જયસંગ એમ, સારા અને નરસાના,
સંબંધમાં સારા સદા નિસ્તેજ જણાય એ. ॥ ૪૫ ॥

પતંગ દીપક તણી, જ્યોત જોઇ મોહ પામી
અંજાઇને ઉડી એમાં, પછી પોતે મરે છે;
ભ્રમર કમળ તણા, સુગંધથી મોહ પામી,
કમળમાં બેશી પ્રાણ, બીડાતાં એ હરે છે;
મત્સ્ય રસનાનો રસ, લેવા માટે કોકને,
ખાવા જતાં આંકોડી ગળીને મોત કરે છે;
કહે જયસંગ એમ, પ્રેમ પેસાં હોય એહ,
પ્રેમ વશ પડી પૂર્ણ, હાનીમાં ઉતરે છે. ॥ ૪૬ ॥

કેતાળ મુલક મારવાડમાં જો વૃષ્ટી થાય,
તો તે વૃષ્ટી જોવા જતાં, સફળ ગણાય છે;
પાંચ સાત દિવસની, લાંઘણ થએલી હોય,
એને અન્ન દેવું એ તો, ઉત્તમ મનાય છે;
દુઃખી ને દરીદ્ર જોઇ, દાન જે દેવાય તેહ,
દાન કુળદાન ઘણું જગમાં જણાય છે;
કહે જયસંગ એમ, જેને જે જે દુઃખ હોય,
તેહ દુઃખ ટાળવું એ, દાનમાં ગણાય છે. ॥ ૪૭ ॥

સમુદ્રમાં જળ જ્યાં, ભરેલું પરિપૂર્ણ હોય,
તહાં મેઘ વૃષ્ટી થકી, લાભ શું લેવાય છે!
જમીને જે તૃપ્ત થઇ, ઓડકાર ખાતો હોય,
ભોજન દેવાથી એને, સંતોષ શો થાય છે!

જેની પાસે ધન ધાન્ય, ભંડાર ભરેલા હોય,
તેને દાન દેવા થકી, દાન શુધા જાય છે
કહે જયસંગ એમ, જેને જેની ભૂખ નથી,
તેને તેહ દીધા થકી, દીધેલું ખોવાય છે. ॥ ૪૮ ॥

દુર્જનને આતુરમાં, ગુપ્ત વાત કરી હોય
પણ તેહ બહાર બહુ, રૂપમાં બોલાય છે;
જળમાં કિંચિત તેલ, નાંખેલું જે હોય તેહ
જોતા જોતામાં એ બધા, જળમાં ફેલાય છે;
મધુ એક દુધમાં જે, શેર સાકર નાખી હોય,
તો તે શેર સાકર, બધા દુધમાં ભેળાય છે;
કહે જયસંગ એમ, પાત્રને જે દાન દેવું,
તેહ દાન થોડું તોએ અધિક અંકાય છે. ॥ ૪૯ ॥

અહોનીશ રળી રળી, ધન ભેગું કરી કરી.
પેટ ભરી જાણ્યું તેને છબ્યો ન મનાવ્યો;
કારણ કે કાગડાને, નીચ ગરધવ પણ,
પોતાનું ભરે છે પેટ, એવનો શો આખ્યો;
તન મન ધન થકી પર ઉપકાર કરી
જીવન ન જાણ્યું તેને, જીવ્યો શું વખાણ્યો;
[illegible] જેના [illegible] થકી
[illegible] જીવ્યો જાણજો. ॥ ૫૦ ॥

[illegible] દાન માન, દીધાથી કે નુકશાન,
[illegible] તેનું મન [illegible] કે [illegible];
[illegible] દીધા થકી [illegible],
[illegible], આપને નિદ્રાએ.
[illegible]
[illegible];
[illegible],
[illegible] થકી [illegible]. ॥ ૫૧ ॥

* [illegible] નથી
[illegible]

પારકી પુંછ પોતાને, પ્રાપ્ત થવાની તો નથી,
તેમ છતાં તેહ હરવા વિનંડે ફરે છે;
પારકાનો વિજય, પોતાથી નહિ ઝીલુ પાય,
એમ જાણ્યા છતાં વૃથા, દ્વેષ ઉર ધરે છે;
કહે જયશંગ એમ, બને નહિ કાર્ય પણ,
બૂરી ભાવનાથી મૂર્ખ, ચાપે પેટ બળે છે. ॥ ૫૨ ॥

મનુષ્ય જે મદોન્મત્ત, થઈને છકેલો હોય,
તેહ ભાગે તેવાં કર્મો, કૃત્યથી ન ડરે છે;
વિષયમાં ઓછુ પામી, મુગ્ધપણું પામે છે જો,
તેહ નિતિ અનિતિને, ઉરમાં ક્યાં ધરે છે;
વળી જેહ નિજ મનકળી, ધણા હોય તેહ,
માન અપમાન મુકી, ફાવતું ઉચરે છે;
કહે જયશંગ એમ, આપ દોષ જોવામાં તેહ,
આંધળાની માફક સો, અંધ થઈ ફરે છે. ॥ ૫૩ ॥

ગજતણા ટોળામાં જે, ગજનો ભરૂંગો હોય,
તેહ સર્વ ગજતણો, યુથપતિ થાય છે;
વગડામાં સિંહ સર્વ, પશુનો પતિ ગણાય,
પણ હોય વિશ્વાસુ તો, પશુથી વિંટાય છે;
જંગલમાં વસનારી, જંગલી અનાર્ય જાત,
બળવંત વિશ્વાસુને, વશનો જણાય છે;
કહે જયશંગ એમ, વિશ્વાસ જે મેળવે તે,
સૃષ્ટીમાં સંપત તણું, મૂળ સમજાય છે. ॥ ૫૪ ॥

અંતર ઉપાધીતણા, અગ્નિ થકી ધુંધવાઇ,
તર્ક અને વિતર્કના, ધુમ્રથી છવાય છે;
ત્યારે તેમાં મનુષ્યને, સુઝ કાંઇ પડે નહીં,
અકળથી ગુમ થઇ, અધ થૈ જવાય છે:
પણ તેવે સમે તેમાં, આશાનાં કીરણ તણો,
ઉજેશ જો હોય તો તેહ જાગ્રત થવાય છે;
કહે જયશંગ એમ, સંકટના સમુદ્રમાં,
આશારૂપી નાવ થકી, પાર ઉતરાય છે. ॥ ૫૫ ॥

સરિતાનું જળ જુઓ, અમૃત સમાન મીઠું;
પણ તેહ સમુદ્રમાં, મળ્યે ખારૂં થાય છે;
મધુર રસે ભરેલી, લતા હોય મધુર તે,
વિષ વૃક્ષે વિંટાવાથી વિષારી વર્તાય છે;
સંસારમાં રામાઓનાં, ચિત્ત નિજપતિ તણા,
સહવાસે તેના ચિત્તસમ, સમજાય છે;
કહે જયરાગ એમ, સંબંધી વેરાના ગુણ,
સહવાસે સર્વ તણા, ઉરમાં સમાય છે. ॥ ૫૬ ॥

પુત્ર હોય તેને પિતા, સદા સારી શીખ દઈ,
સુમારગે ચાલવાની, સૂચના બતાવે છે;
ગુણવાન પુરૂષ હોય, તેને વૃદ્ધ પુરૂષો સૌ,
સમાગમે સારી વાત, સ્નેહે સમજાવે છે;
નારીને પોતાનો નાથ, હેત કરીને હમેશાં,
સુબોધ આપીને સદ્‌ગતિને બતાવે છે;
કહે જયરાગ એમ, જેને જે જે બોધ આપે,
તેને તે તે ગુરૂ તુલ્ય, ધર્મ તો ગણાવે છે. ॥ ૫૭ ॥

હરિશ્ચંદ્રરાય વિશ્વામિત્રને વચન આપી,
વેચ્યો માનતાની સાથે ભીખારી બની ગયો,
અયોધ્યાના રામને રાજ્યાભિષેક થવા ટાણે,
વનવાસ વસવાનો હુકમ તો ત્યાં થયો;
વળી ઉત્સાહ તણા, ઓરડે માતમો તે,
અભિષેક અને શોકશોક, એ ભારે પડ્યે;
કહે જયરાગ એમ, ઘડી પછી ભવિષ્યની,
ગતી કેવી થશે તેનો, પાર કોને ના જડ્યો. ॥ ૫૮ ॥

ઈશ્વરની ઇચ્છા જેને, અનુકુળ હોય એહ,
અનંકિત છતાં સદા, સુઅંકિત થાય છે;
પણ જેને ઈશ્વરની, ઇચ્છા અનુકુળ નથી,
સુઅંકિત છતાં તેનો, નાશ થઈ જાય છે.
કાચું કે વચમાં ત્યારેથી છુટ છુટે છે તે,
વળી ફરી સત્યવેશ, મળ્યા દેખાય છે.

કહે જયશંગ એમ, ઈશ્વરની ઈચ્છા સદા;
પૂર્ણ પરિમળવાળી, એતો તો જણાય છે. ॥ ૫૯ ॥

ઈશ્વરની ઈચ્છા થકી, રંક હોય તેહ રાજા,
થઈ રાજ કરે છે ને, રાજા રંક થાય છે;
ધનવંત હોય તેહ, નિર્ધન થઈને ફરે;
નિર્ધન જે હોય તેહ, ધની થઈ જાય છે;
સાધનવાળાનાં સર્વ, સાધન અફળ જાય;
અને સ્વલ્પ સાધની સૌ, સફળ જણાય છે;
કહે જયશંગ એમ, ઈશ્વરની ઈચ્છા સદા,
પૂર્ણ પરિમળવાળી, સૌને સમજાય છે. ॥ ૬૦ ॥

એકવાર હોલો હોલી વૃક્ષપર બેઠાં હતાં,
તેવામાં ત્યાં તળે પારધીએ બાણ સાંધ્યું છે;
અને વળી શીર પર, સીંચાણો ફરે છે ફેરા,
લાગ આવ્યે લેવા માટે, ધ્યાન તેમાં લાગ્યું છે.
પણ દૈવ ઇચ્છાએ ત્યાં, પારધીને નાગ કરડ્યો,
જેથી એના હાથે ધનુષ્યથી બાણ છુટ્યું છે;
કહે જયશંગ જેથી, સિંચાણો હણાયો તર્ત,
અને હોલો હોલી બચ્યાં, દૈવ ધાર્યું થયું છે. ॥ ૬૧ ॥

જગતમાં જેહ ઘણો, ચિંતાતુર હોય તેહ,
સુખરૂપે નિંદ્રા અને, સુખ પામશે નહીં;
વળી એહ સ્વારથમાં, અધિક આતુર હોય,
તેને સખા કે સ્વજન, જણાતા નથી અહીં;
તેમ વળી કામાતુર, ભય લજ્જા હિણ થાય,
ક્ષુધાતુર જન જાણ, તેજ હિણ છે સહી;
કહે જયશંગ એમ, એક કામે ચિત્ત સ્થાપે,
બીજું નવ સુઝે કાંઇ, ગારૂડ પણું કહી. ॥ ૬૨ ॥

સ્વારથીયાં મનુષ્યનો, સંગ કરવાથી સદા,
લાભ નહીં પણ હાણ, સઘ સમજાય છે;
જ્યારે જ્યારે ખપ પડે, ત્યારે ત્યારે કપટ કરી,
કરી કરી સ્વારથ પોતાનો સાધી જાય છે;

માયા મોટી મેઘ તણી, પ્રાણીઓને પોષનારી,
પુન્ય પ્રતાપવાળી સૃષ્ટીમાં સુભાય છે
મેઘ થકી પૃથ્વી થકી ખાનપાન રસ સહુ,
રૂડી રીતે જગતમાં મળતાં જણાય છે
અનેક સાધન બીજા, એ વિના છે વૃથા બધાં,
વૃષ્ટીતણી દ્રષ્ટી વિના સૃષ્ટી સૌ હણાય છે
કહે જયસંગ એમ સુંદર શોભાયમાન
સૃષ્ટિ તણી રચના સૌ એનાથી ગણાય છે. ॥ ૭૧ ॥

બાળી તણા મુખમાંથી ખોરાક ખુંચાવી લેઇ,
ઘોડાના મુખમાં જે, જોર કરી ધરે છે
ગરીબ પ્રજાની પાસ જુલમથી કર લેઇ,
સૌ મગદારોને નનામું ન્યાલ કરે છે
દંડ દેવા પડે માટે ધમ ફંડ ભાગી પાડે
પણ નાચ તમાશાની ટીપ ભરાવા ફરે
કહે જયસંગ એમ જ્ઞાની અનુભવી વિના
અજ્ઞાનપણાથી બીજા, ઉંધી રીતે આચરે ॥ ૭૨ ॥

જરકશી તણા જામા પેરીને ફરે છે જેહ,
તેહ ખાદી તણા પોશાકને ન પિછાણતા
મોટા મોટા મ્હેલમાં જે, બિલોરખાનામાં બેસે,
બેસા કરી ગરીબનાં ઘર ન વખાણતા,
ઘૃત દૂધ સાકરની, મીઠાઇ ને મેવા ખાય,
તેહ બંટી બાવટાને, ધાન્ય નવ જાણતા;
જયસંગ એમ, મોટાઓ સૌ મોટાઇથી,
મોજ મજા, તુચ્છ રૂપે માનતા. ॥ ૭૩ ॥

પ્રેમની છે જગતમાં બલિહારી,
પોતા મરે પણ એથી સૌ અજાય છે;
માત તાત ભ્રાત અને, ભગનીને ચ્હાય એથી,
અધિક પણાથી અરધાંગનાને ચ્હાય છે
પ્રથમની પ્રીત સમાં સબંધીની ઓછી કરી,
પ્રેમદાની નવી પ્રીતમાં ચાકુ લોભાય છે,

કહે જયસંગ એમ, લૈલા મજનુ પ્રેમ પણ,
પ્રેમદાનો પ્રેમ સર્વોપરી સમજાય છે. ॥ ૭૪ ॥

ખરા જ્ઞાનવાળા રૂપી, વનમાં જે વાસ વસ્યા,
તેમને વ્યવહારમાં સુંટ્યાથી તે મુંઝાય છે;
અધિક અમલ તણી, અમીરાત કરી હોય,
તેહ મુત્સદીપણું, કર્યાથી કચવાય છે;
સુંદીર નગર તણી, ઘણું સહેલ કરી હોય,
તેનું મન ગામડામાં, વસતાં મુંઝાય છે;
કહે જયસંગ એમ, ઐશ્પદ ભોગવીને,
નેષ્પદ ભોગવતાં, મન લજવાય છે. ॥ ૭૫ ॥

અનુક્રમે એક પછી, એક પદ ચઢવાનો
ખંત જારી રાખીએ તો મોટપણું પેખીએ;
અનેક કંટક શીર, આફતોમાં આવી પડે,
પણ તેવાં કંટકને, ધરને નવ લેખીએ;
આળસ તજીને નિત્ય, પ્રમાણિકપણે કામ,
ઉત્સાહથી કીજીએ તો, યશને ઓળખીએ;
કહે જયસંગ એમ, ધીમે ધીમે ડગ ભરી,
આગળ જો ચાલીએ તો, દુનિઆં સૌ દેખીએ. ॥૭૬॥

રસનાની રસીકતા, મનને રસાળ કરી,
રસીક મનુષ્યને રસીકપણું આપતી;
ભલે તેવો કોઇ કે કલેશ ઉપજેલો હોય,
પણ રસના રસીક, ચિન્તાના રથાપતી;
આધી વ્યાધી ઉપાધીથી, મુંઝાએલા મનમાંહી,
રસના રસીક રસ, રેડી કષ્ટ કાપતી;
કહે જયસંગ એમ, રસનાના રસ વડે,
રંગે રંગે રસ ભરી, રસીકતા વ્યાપતી. ॥ ૭૭ ॥

કાવ્યતણા ઝરામાંથી, મનહર મઝા મળે,
પણ મનહર તણી, મઝા મનહરણી;
વાણીનો વિલાસ ભરી, કાવ્યમાં ઉતારે કવિ,
પણ મનહર તણી, વાણી રસ વરણી;

મનોહર રચના છે, મનહર તણી એવી,
હરે જેમ પતિ મન, સતી સદાચરણી;
કહે જયરાગ એમ, કાવ્યની પ્રણાલીમાંથી,
રસીક પ્રમાદી મનહર રસ ઝરણી. ॥ ૭૮ ॥

જુવાનીમાં દીવાનપણાથી પાપ કર્યાં હોય,
તેહ પાપ તીર્થ સ્નાન, કીધાથી ધોવાય છે;
અધમકૃતીથી જીવ, અધોગતી પામ્યા હોય,
તેની ગતી ગયા શ્રાધ, કર્યાથી કરાય છે;
ભુલે ચુકે ધમ થકી, ભ્રષ્ટ જેહ થયા હોય,
તેની શુદ્ધી દેહ શુદ્ધ, પ્રાશ્ચિતથી થાય છે;
કહે જયરાગ એમ, દોષ દુર કરવાના,
મન સમાધાન માટે, અનેક ઉપાય છે. ॥ ૭૯ ॥

એક તાત તણા બેઉ, પુત્ર હોય પણ તેમાં,
એક વરે સાહેબી ને, એક ભીખી ખાય છે;
એક ગુરૂ થકી બેઉ, શિષ્ય શિખ્યા હોય પણ,
એક ગુરૂપદ પામે, એક ભટકાય છે
જનમેલા હોય એક, કુટુંબમાં બેઉ પણ,
એક ધરમીષ્ટ એક, પાપીષ્ટ જણાય છે;
કહે જયરાગ એમ જગતમાં જોઈ જુઓ.
કરમને ધરમનો વાદ કયાં કથાય છે. ॥ ૮૦ ॥

એક ખરૂ આકીન રાખ્યાથી જુઓ નળ નીલે,
સમુદ્રમાં પાષાણ તરાવ્યા રામનામથી;
જુઓ નૃપ નેપોલને, ઘણા ઘણા દેશ જીત્યા,
સિપાઇપણાથી ચડી, હૃદયની હામથી;
દુર દેશ વહાણ તણો, વેપાર ખેડીને જુઓ,
હિમતથી જમશેદ, તુસ થયા દામથી;
કહે જયરાગ એમ, જોવા જતાં જગતમાં,
અનેક ચડયા છે ઉંચે, હિમતના કામથી. ॥ ૮૧ ॥

કીરતીને માટે કેક, અલેખે ઉડાવી દામ,
ફુલણજી થઇ ખૂબ, ફુલ્યા ફુલ્યા ફરે છે

ગાફિલોના વિચારમાં, ચમક વિચારી મથી,
શેઠ બાપે દાદાને ડરાવી ફરી મોટો છે;
આબરૂને અળગા, ભોંકડા તપાસ્યા વિના,
તીજોરીનું તળીયું રખીને હિસે કર્યું છે;
કહે દલપત એમ, પ્રથમ વિચારે નહીં,
પાછીથી પસ્તાવો પામે, મિથ્યા મન કરે છે. ॥ ૯૨ ॥

દુનિયામાં ડાપણનું, ખરું ખરું જોગ ખેરી,
આદેશ આપીને સમજામાં તે સુનારી છે;
લાયક મનુષ્ય દેખી, સલાહ લેવાને સારૂં,
તારી પાસે આવ્યા તેને, ટોવી તેં ગણાવી છે;
સ્વારથને સારૂ ખટપટ તણી આંટ એવી,
કૈંક તણી પેઢીઓની, દોલત ડુબાવી છે;
કહે દલપત એમ, ડાપણનો ઉપયોગ,
અઘટિત રીતે કરી, અનિતિ ચલાવી છે. ॥ ૯૩ ॥

તું જાણે જે મારા જેવું દુનિયામાં ડહ્યો નથી,
પણ તારા જેવો મૂર્ખ, મળવો કઠણ છે;
કારણ કે પોતાનું બગાડી કામ પારકાની,
પુરે મિથ્યા કુટે એ તો, મૂર્ખનું લક્ષણ છે;
સજ્જન પુરૂષની સભામાં બકવાદ કરે,
એનો બોલવાનું બેવકૂફનું લક્ષણ છે;
કહે દલપત એમ, વિવેક ને સ્વાર્થ વિના,
કામ એ તો ચિત્તભ્રમ, ગાંડાનું લક્ષણ છે. ॥ ૯૪ ॥

દ્રવ્ય તણી દરકાર, નથી દ્રવ્યવાનને તો,
દ્રવ્ય માટે દોડાદોડ, કરતાં ન દેખાતા;
પંડિત જે પૂર્ણ વિદ્યાભ્યાસ માટે વખણાયા,
વિશેષ વિદ્યામાં પ્રેમ, તેઓનો ન પેખાતા;
લાયક લખાણ તણા, જેણે પણ લેખ લખ્યા;
તેઓ પછી લખવાની, લલુતા ન લેખાતા;
કહે દલપત એમ, જેને જેની અપેક્ષા ન,
તેને માટે ભેદ કરી, ચિંતન ન રાખતા. ॥ ૯૫ ॥

ફળહીણ વૃક્ષ દેખી, પક્ષી પાસે નવ જાય,
સૂકાએલાં સરને સારસ સદા ત્યાગતા;
પુષ્પ કરમાયાં જોઇ, ભ્રમર ન સંગ કરે,
દહન થએલાં વન, દેખી મૃગ ભાગતા;
દ્રવ્યહિણ પુરૂષથી, ગણિકાઓ દૂર રહે,
મદભ્રષ્ટ રાજનના, મંત્રી રજા માગતા;
કહે જયસંગ એમ, સ્વાર્થ વિના સ્નેહ નથી,
સ્વાર્થ વિના સ્નેહ કરે, એવા કોઈ ન લાગતા. ॥ ૮૬ ॥

પોતાના વડીલ અને, બાંધવોને દગો દેઇ,
દુનિઆમાં દુષ્ટ જન, પાપે પેટ ભરે છે;
કાગડા ને કબુતરો, એવાં જુઓ પક્ષી પણ,
એકઠાં મળીને ભલી, ભાતે ભક્ષ કરે છે;
તેમ છતાં સ્વારથીઆ, સ્વારથને વશ થઈ,
એકલપેટા બનીને, ધાન સમ હરે છે;
કહે જયસંગ એવાં, મનુષ્ય આ જગતમાં,
નિંદા પાત્ર થઇ અંતે, નહેં જશ કરે છે. ॥ ૮૭ ॥

મધ્યાન સમય જુઓ, તાપ ગાળવાને માટે,
પક્ષી પણ વૃક્ષતળે જઇને વિરામતા,
દુકાળ પડે છે ત્યારે, સુકાળને સ્થાન જઇ,
દુકાળિઆં પિંડ પોષી, પોતે સુખ પામતાં;
જુલમી હાકેમતણું, જુલમથી ત્રાસ પામી,
લોક નિતિવંત રાજમાં વશી સુખી થતાં;
કહે જયસંગ એમ જેને જેથી સુખ થાય,
તેહ તેને આશરે, ઉલટ આણીને જતાં. ॥ ૮૮ ॥

મોટા મોટા શાહ પણ પોતાની શાહુકારીએને,
જાણી લોક પરવેર, માન પરખાવતા;
માબાપનો પુત્રી પર, પુરી ભાવે પ્રેમ હોય,
તોય પણ નેહ તેને વ્હાલથી વળાવતા;
પુત્રી તણું મન પણ પતિ તણે પ્રેમ જઇ
માબાપની માયા તજી, ઓરતા ન આવતા;

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

રામાઓનું રૂપ વડું, પૂર્ણ પતિવ્રત ધર્મ,
હોય કદરૂપી તોય દેવીમાં પૂજાય છે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
ખરૂં રૂપ મનુષ્યનું, ગુણથી ગણાય છે. ॥ ૯૩ ॥

વડીલ થઇને કદી, કુટુંબનું ભૂંડું કરે છે;
ત્યારે તેને દૂર કર્યે, ક્રોધ નવ દેખવો;
નારી વ્યભીચારી થઇ, કુળને કલંક ધરી,
નાશી જાય તોતો તેનો, પીછો નવ પેખવો;
પુત્ર થઇ પિતા તણાં, જગતમાં છીદ્ર ખોલે,
ત્યારે તેને પુત્રમાં પિતાએ નવ લેખવો;
કહે જયસંગ એમ, જેથી કુળહીણ થાય,
એવાં જન કુળનાંનો, સંબંધ ન રાખવો. ॥ ૯૪ ॥

કાળ કળિયુગ તણો, એવો વિપરીત આવ્યો,
જુઠી વિના સૃષ્ટીમાં સૌ, વિપત્તીમાં આવિયા;
ધન ધાન્ય મેળવવા, કરે ઘણી દોડાદોડ,
પણ તે મેળવવામાં, કદી નહિ ફાવિયા;
અનેક તરેહ તણા, ઉદ્યમોને હાથ ધર્યા,
પણ કુદરતી કોપ, તમામ ગતાવીયા;
કહે જયસંગ એમ કુદરતી કોપે આજ,
સુખે સુતા ગુજરાતને દુ:ખના ડુમાવિયા. ॥ ૯૫ ॥

હતો હરિશ્ચંદ્ર રાય પૂરો સતવાદી પણ,
તન શીર સુખ દુ:ખ, પડવા સંભળાય છે;
સીતા દ્રૌપદી ને તારામતી સતી પણ,
વનવાસ વશી દુ:ખ વેઠેલું દેખાય છે;
રામ લક્ષ્મણ રૂડા, નીતિવંતવાળા હતા,
તોય તેઓ સુખ દુ:ખ સદા સમજાય છે;
કહે જયસંગ આમ, સુખ દુ:ખ તણી રેખ,
સજ્જનને શીર પણ, જડેલી જણાય છે. ॥ ૯૬ ॥

મરદ થઇને જેહ, અન્ન પોતાનું ભાળી,
પત્નીને નગ નકી, વિદેશમાં વેચાય છે;

વનિતા જે પાન કરે, વગર વિચારે કાંઈ,
તેહ ગણું સાચી માની, અધિક અંધાર છે;
વળી કુળ કેરૂં હિત છે. આમાં વનિતાની રીતિ,
હાનિ હાસ્ય કલેશ કરી, પુરુષ પીડાય છે;
કહે દલપતરામ એમ, વનિતાને વશ રહી,
વરતે છે વિશ્વમાં તે, આળસુ ગુલામ છે. ॥ ૯૭ ॥

ગુણકાને પાવકમાં, સુધી પડ્યો પણ,
સુખડ સુવાસ કરી, પોતે તજવાની છે!
અતિ પ્રીતે સોંપે સદા, સ્નેહ રાખી રહ્યાં છતાં,
પતિ પીડા કરે તેઓ, વિમુખ થવાની છે!
રાજ્યમહત દેવતને, વધવાથી નૂપ નડે,
તોય તેહ કરી અંધ, નૂપ હણવાની છે?
કહે દલપતરામ એમ, સજ્જનને દુઃખ પડે,
તોય તેની રીત સદગુરુ ભજવાની છે. ॥ ૯૮ ॥

ઈંદ્ર તણી અપ્સરાઓ, સ્વર્ગ સંઠ આવે અહીં,
તોય પણ તેહ સઘી, સ્વારથની જાણવી;
દિલમાં ન હોય કાંઈ, સ્નેહમાત્ર સ્હેજ પણ,
ઉપરથી આડંબરવાળી એ પ્રમાણવી;
ચિત્તના પ્રેમરસ. પતિ પીડા પામે નહિ,
એવી પરસ્પર પથરાળી એ પીછાણવી;
કહે દલપતરામ એમ, વનિતા જ વિષ ભરી,
તેનો ત્યાગ વિચારવો, કોઈ કહ માનવી ॥ ૯૯ ॥

પતિ જેને પ્યારી ગણે, તેને સહુ માન આપે,
પતિ જેને તજે તેને, સહુ તજી જાય છે;
પતિ જેને પ્યારી ગણે, તેના ઉપર તાલ વધે,
પતિ જેને તજે તે તો, માનભ્રષ્ટ થાય છે;
પતિ જેને પ્યારી ગણે, તેના દોષ ન દેખાય,
પતિ જેને તજે તેના, ડાઘ સૌ દેખાય છે;
કહે દલપતરામ એમ, પતિની પ્યારી તે સારી,
પતિની અપ્યારી તે તો પતિત ગણાય છે. ॥ ૧૦૦ ॥

જેના મેવા જ્ઞાનીઓના, જ્ઞાન બનાં મધો ચાખી.
બનાવી છે તત્ત્વરૂપી, તોય આ જૈનરી છે;
નવ માટી છત્રીમા, જે જે અનુભવ માર્યો,
જ્ઞ ! અનુભવ તણી, જાણ આ વિચારી જ.
એ અભ્યાસ બની, રીત આગા મનહર,
મનહરણમાં મ નીતિ દર્શાવી છે. ॥ ૧૯ ॥

ભાગ ૧ લો સમાપ્ત.

સાળાપંચી.

મનહરછંદ.

રાજ તણી ઉપજ એ ખાનગી રાજાની નથી,
તેમ તેહ ઇશ્વરની બક્ષીશ મનાયના;
પરંતુ એ પ્રજાતણી ઉપજ આપેલી ગણ્યે,
માટે એ ઉપજે કરી મોજ તો મનાયના;
પણ પ્રજા ઉપયોગી શુભ કામમાં એ સદા,
વાપરતાં કરી નૃપ ફરજ બજાવના,
કહે જયસંગ એમ, પ્રજાની પ્રજાના કામે,
વાપરતાં પ્રજાપાળ, હક્કો લુંટાયના. ॥ ૧ ॥

પ્રજા કદી નૃપ માટે, ઠરાવેલી જાણો નહીં,
પણ નૃપ પ્રજા માટે, ઠરાવ્યો જણાય છે;
માટે પ્રજાતણું કાર્ય કરવું હમેશાં નૃપે,
આળસ કર્યાથી એ તો ફરજની ગણાય છે;
પ્રજાજનોને દોષ દેઇ ધિક્કારે તે નૃપ કહીં,
પણ પ્રજાતણો પૂરો શત્રુએ ગણાય છે;
કહે જયસંગ એમ, ફરજ ભુલ્યાથી નૃપ,
રાજતાજ તજી અંતે નરકે ભજાય છે. ॥ ૨ ॥

જેની પાસે કામ કરવાની કાંઇ સત્તા નથી,
તેની પરવશી કરવી, એતો ન કામની;
કાને ખુબ બધાઇનાં બણગાં એ ફુંકે સુખે,
પણ એ તો બડાશ તો સમજવી નામની.

પોતાનું મેળવવાની જેને પારકી છે આશ,
તે શું પૂરી પાડે આશ યાચકો તમામની;
કહે જયસંગ એમ, સત્તાહિણ આશા દે તે,
રૂપહિણ આશા અતે, કહો શું છે કામની ! ॥ ૩ ॥

જુવાનીમાં રળવાનો સમય ગણાય ત્યારે,
રેંકડ થઇને ખૂબ, ફુલ્યાં ફુલ્યાં ફરે છે;
પણ પછી બાળ બચ્ચાં, કુટુંબના પોષણનો,
બોજો શીર પડે ત્યારે, દિલમાં એ ડરે છે;
પછી વળી વૃદ્ધ પણ આવી વપુ જીર્ણ કરી,
તન મન તણી, સહુ શક્તિને એ હરે છે;
કહે જયસંગ એમ, પિડાય પૂરણ પછી,
જુવાનીને સંભારી, દિવાના ખેદ કરે છે. ॥ ૪ ॥

પંડિતનો સહવાસ કરે છે જે પૂર્ણ સદા,
પંડિતના ગુણતણી. પ્રસાદી એ પામે છે;
સંત તણુ સેવન જે, કરે શુદ્ધ મન થકી,
તેનું ચિત્ત શાંત થઇ, વૃત્તિ સૌ વિરામે છે;
નિર્મળ મનુષ્ય તણો, સંગ જેહ સદા કરે,
તેનું મન નિર્મળ થઇને જરા જામે છે;
કહે જયસંગ એમ, સજ્જનના સહવાસે,
મનુષ્યના દોષ બધા, ધીરે ધીરે વામે છે. ॥ ૫ ॥

સુંદર સ્વરૂપવાન, સુંદરીને નિહાળીને,
વિષયી પુરૂષ ઘણા વિહ્વળ જણાય છે;
ચતુરાની ચપળતા ચપળા સમાન જોઇ,
ચિત્ત થકી ચમકીને ચળીત એ થાય છે;
સુધી જાય ભાન બધુ બેભાન બને છે ખૂબ,
બ્હાવરો બનીને ભ્રમપણે ભટકાય છે;
કહે જયસંગ એમ જગતમા જોઇ જુઓ,
વામા દેખી વિષયીનાં હૃદય હણાય છે. ॥ ૬ ॥

નિતિ તણો રંગ રૂડો નિર્મળ છે નગ થકી,
હીરા મણી માણેકથી અધિક નોહામણો;

હીરા મણી માણેક તેહ, આશા દિલે રાખી ખરે,
ત્યારે જુઓ હીરા દીસે, રંગ મહા તે તણો.
પણ નિતિ તણો રંગ, દિન દિન ચઢતી પામી,
ઝળકતો તેજ થકી, અધિક દિપાયલો;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
એવ રંગ થકી રંગ, નિતિનો ચઢે ખરો. ॥ ૭ ॥

આલસ સ્વભાવ ઘણો, પ્રથમથી હોય જેનો,
તેહ બીજા સાથે કદી, બાકરી ન બાંધતો;
નાણાં તણું નુકશાન, કરે કદી કોઇ જન,
તેનું સાટું વાળવાને, તક નવ શોધતો;
વળી વિના કારણે જો, આપે કોઇ અપમાન,
તોય તેહ તેને નવ, કટુ વેણ બોલતો;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
શત્રુને આલસ કોઈ રીતથી ન રોધતો. ॥ ૮ ॥

મૂરખને બોધ દેઇ દેઇ હાર્યા થાકે પણ,
મૂરખને બોધ તણો, રંગ નવ લાગતો;
ઉલટો એ પાછળથી ફરે અભિમાન આણી,
બોધકજનોનો સાથ, સદા માટે ત્યાગતો;
મન જેનું માયા માંહી, મુગ્ધ થયું બન્યું છે તે,
કહો કઇ રીત થકી, ઉંઘમાંથી જાગતો;
કહે જયસંગ એમ, મૂરખના મનતણો,
ભ્રમ કોઇ ભુવનમાં, વીરલો ન ભાગતો. ॥ ૯ ॥

હમેશ હરામ તણી, લત જેને લાગી હોય,
તેહ નિતિ તણો કદી, દિલમાં ન આવતો;
અનિતિનાં આચરણ, અહોનિશ હોય જેનાં,
તેને નિતિ તણો રસ, લેશ નવ ભાવતો;
જેમ જેમ વખત તો, વિતતો અધિક જાય,
તેમ તેમ પાપી પોતે, પોત દરશાવતો;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
હરામી હમેશ માટે, ધર્મને ગુમાવતો. ॥ ૧૦ ॥

આપમપણાથી જેહ, મિજાજેનું મન તેહ,
અધમ વિવેકી જેવું, આવ્યું તેનું અંગ છે;
કાંતો કોઈ વેપારમાં, ખોટ આવી ખુટી જાય,
કાંતો ઠગ ઠગારાના, હાથથી ઠગાય છે;
કાંતો રાજપદી રદ, પડીને ઘવાય મન,
કાંતો ભગવાની ભૂખ, જાય અરથ પરથ છે
કહે જયમગ એમ, જગતમાં જોઈ લ્યુઓ,
આપમનું મન કદી સુખથી ખવાય છે ? ॥ ૧૧ ॥

જ્ઞાનરૂપી રવિ જેના, ઉરમાં ઉગેલો હોય,
તેનું તેજ ત્રિલોકમાં, પુરણ પ્રકાશે છે;
સંસાર અજ્ઞાનતાની, ઉપાધીરૂપી જે હોય,
તીમીર તે તેના તેજ થકી તત નાશે છે;
ભ્રમ ફેરરૂપી આવાનો જે આવનાર તે,
જ્ઞાનરૂપી રવિતણું તેજ થકી ભાગે છે.
કહે જયમગ એમ, જ્ઞાનરૂપી રવિ થકી,
જ્ઞાનનું ઉદય [illegible] ના વિકાસે છે. ॥ ૧૨ ॥

મનની માયા મોટી દુનિયામાં દેખાય છે,
મનના મનની અનુ આસક્તી છે
મનની મારે મારા આદિની માયા છે,
મનની માયા મતી, મહા મોહકાની છે
મનના તજ મારે. મનની અભાગ આખી,
[illegible] નથી, [illegible] ના [illegible] છે
કહે જયમગ એમ જગતમાં જોઈ જુઓ
મનની શાંતિ કરી, [illegible] જેણી [illegible] છે. ॥ ૧૩ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
સજ્જન તો સૌની સાથે, સજ્જનતા રાખતા. ॥ ૧૪ ॥

નારી કદી નિર્દયને, પોષ સો જણાતી નથી,
તેમ છતાં નિંદ તેની, જગ કોણ ટાળે છે;
સીતા દ્રૌપદીને તારા, દમયંતીનાં ચરિત્રો,
વાંચ્યા વિના બીધ્યા એ સૌ, સાથે ધૂળ ઘાલે છે;
સંસારમાં એકપણું મરદનું મનાય છે,
કહો પછી અબળાનું, બળ કયાંથી ભાસે છે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
મરદની પુંઠે પુંઠે, માનનિઓ મહાલે છે. ॥ ૧૫ ॥

નિયમથી જે જે કામ, કરીએ તે સારાં થાય,
નિયમ વિનાનાં કામ, ફળદાયી થાય ના;
નિયમથી નોકરીને, ધંધા સર્વે સારાં ખીલે,
નિયમ વિનાનાં એહ, અંતથી ખેડાય ના;
નિયમથી ઋતુઓ સૌ, સારાં ફળ આપે સદા,
નિયમ વિનાની ઋતુ, સરસ ગણાય ના;
કહે જયસંગ એમ, નિયમથી દેહ ટકે,
નિયમ વિનાનો દેહ, ટકેલો દેખાય ના. ॥ ૧૬ ॥

સંસાર રૂપી આ વાડી, ખીલી રહી ખૂબ તેમાં,
મોટા મોટા નૃપ રૂપી, ફળદાયી વૃક્ષ છે;
લતા રૂપી સદ્‌ગુણી, સુંદરીઓ સારી રીતે,
પુષ્પ રૂપી સૌંદર્યતા ધરી તો પ્રત્યક્ષ છે;
જાય જોઈ ગુલાબના, છોડ રૂપી સજ્જનો સૌ,
દીપી રહ્યાં બાગમાં તે, સર્વના અધ્યક્ષ છે;
કહે જયસંગ એમ, વાટિકાએ ખીલી રહી,
તે તો સર્વ આલમની, આગળ સમક્ષ છે. ॥ ૧૭ ॥

દુનિઆંમાં દારા ઘણી, ડાહી તો ગણાતી હોય,
નોય તેના ડાપણમાં, ખામી તો ભરેલી છે;
અગમ બુદ્ધીને માટે, અજ્ઞાત ગણાય એહ,
તરત બુદ્ધિને માટે, ડાવકી ઠરેલી છે;

રૂડી તણી રીતભાત, ગમે તેવી ગાંડી હોય,
તોય તેને માનવાને, વ્હેમને વરેલી છે;
કહે જયસંગ એવાં, અનેક કારણ થકી,
દારા તણા ડાપણમાં, ખામી ગિતરેલી છે. ॥ ૧૮ ॥

અમો રૂપી અદેખાઇ, અંગમાં ભરેલી હોય,
તો તે અંગ દગ્ધ થયું, દ્રષ્ટીએ દેખાય છે;
ગમે તેવાં ગુણકારી, ખાનપાન કરે પણ,
ઇર્ષા તણી ઝાળમાં એ, બહુ બળી જાય છે;
અવરને સુખી દેખી, નિજદેહે દુખી થાય,
એવા એ અભાગી નિજહાથથી હણાય છે;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
અદેખા સૌ જન એવા, અશુદ્ધ જણાય છે. ॥ ૧૯ ॥

સ્નેહભાવવાળા સદા, શાંત પણે સુખી થાય,
દુનિઆંને દેખી પોતે, દિલમાં રીઝાય છે;
સંસારમાં શત્રુભાવ, કોઇ સાથે રાખે નહીં,
આનંદના ઊછાળામાં, ઉર તો વિંઝાય છે;
શાંત પણે કરે કામ, કોઇની ન આડ નડે,
ધર્મ અને નિતિ તણા, રસમાં ભીંજાય છે;
કહે જયસંગ એમ, સ્નેહભાવવાળા સહુ,
સ્વર્ગસમાં સુખ અહીં, સેવા મનાય છે. ॥ ૨૦ ॥

નોકરોની નિમકન, આવે નહીં કામ કદી,
એથી એહ નિમકન, ગણાય ન કામની;
કારણ કે એહ પરસ્વાધીન પણે છે સદા,
ધણીની વેચાણ લીધેલી છે દિન જામની.
માટે એહ નિમકન થકી નવ થાય કામ,
નેમ જ્યાં કરે તો તે નોકરી હરામની;
કહે જયસંગ એથી, અન્ય નિમકન સારી,
નોકરોની નિમકન, ગણાય બદામની. ॥ ૨૧ ॥

પ્રમાણિક પણું તના, કામ બહુ એક મળ્યા,
પ્રમાણિક પણા વિના, કામ સૌ કાનટ છે

રાગ કે અમર્યાદ પણામાં છે ભવ આશ,
તેથી તેમાં ખેંચાવું, બીજ મહા અનીષ્ટ છે;
પણ અમર્યાદ પણામાં છે અત્યંત બૂરું,
તેથી તેમાં અધર્મનાં, બીજ તો અનીષ્ટ છે;
કહે દલપત એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
પ્રમાણિક પણામાં તો, કદાપિ ભલું હોય છે. ॥ ૨૩ ॥

સત્ય સાથે સ્નેહ કરી, સંસારમાં સારી છે તે,
સંસારમાં સત્ય સાર, જેનો સમભાવ છે;
સત્ય સદા સંસારમાં, મનુષ્યનું મહત્વ છે,
દેવ અધિક જેને દેખી, નરોના સ્વભાવ છે;
સત્ય થકી જ્યાં ત્યાં જય, ત્યાં ત્યાં મળું માન મળે,
સત્ય થકી પવિત્રોમાં, પ્રત્યક્ષ પ્રભાવ છે;
કહે દલપત એમ, સત્ય સર્વે થકી શ્રેષ્ઠ,
સત્ય થકી સંસાર મધ્ય, માણસનો પ્રભાવ છે. ॥ ૨૪ ॥

મન થકી મર્યાદા પાળીને સારી સરિતા તે,
નાના જન મંડળમાં, માન મોટું પામતી;
નિતિ રૂપી પર્વતની, શિખરે એ સારી રીતે,
મર્યાદા રૂપી સીડીથી, સ્હેજ એ ચડી જતી;
અન્યાયના ઉંચાણીયાં, અનેક આકૃત આવે
તેને મર્યાદા રૂપી એ ચાંચ થકી કાપતી;
કહે દલપત એમ જગતમાં જોઇ જુઓ,
માનુની મર્યાદાથી, સુખમાં વિચરતી. ॥ ૨૬ ॥

વાર્ધિનો વિલાસ રસ, મદ્યપાનના રસ જેવો,
એક દમ પીતાં તેહ, ક્ષણિક બની જતા;
સંસારમાં અધરસ, ઇચ્છાના સવાદ વગરા,
પણ તેહ રસ સદા, વિકારી તો દિસતા;
જેમ જેમ સેવન એ, રસનું વિશેષ થાય,
તેમ તેમ તેહ જન, શરીરને દુખતા;
કહે દલપત પણ, વાર્ધિનો વિલાસ રસ,
સેવન કર્યાથી સહુ નિર્બળતા પામતા. ॥ ૨૫ ॥

મનુષ્યને અનુભવી, જોયા વિના હોઇ દિન,
મનથકી વિશવાસ, ઉરમાં ન આણુવો;
કારણ કે વિશવાસ રાખવાથી વખતે એ;
સમો આવ્યે વિશવાસઘાતી બને જાણવો;
એમ જયારે વિશવાસઘાતી બને તેહ ત્યારે,
તમોને એ મૂળથકી, છેદતો પ્રમાણવો;
કહે જયસંગ એમ, અનુભવે જાણી જશો,
ભરૂસો ભવિષ્ય માટે, ભલો ન પીછાણવો. ॥ ૨૬ ॥

શત્રુ હોય સબળનો, સંકટ સમય આવ્યે,
તેની સાથે સંધી કરી, સ્નેહ ભાવે ચાલવું;
એથી કરી શિરપર, આવેલું સંકટ સહુ,
સ્હેજ રીતે દાબી દેઇ, પાતાળમાં ઘાલવું;
પણ તેહ પછી તર્ત, તેના થકી દૂર થઇ,
ભૂલે ચૂકે તેના ભેગું, કદીએ ન મ્હાલવું;
કહે જયસંગ એમ, છતા ભેગા ભળી ચાલો,
તો તો જાણી જોઇ ગયા, દુ:ખને બોલાવવુ. ॥ ૨૭ ॥

શત્રુ સ્નેહભાવ ધરી, આપણને સમજાવી,
મનને સાંત્વન કરે, તેથી ન ખુશી થના;
કારણ કે એવી રીતે, વર્તે તોએ શત્રતાને,
તેહ તજી ઉરમાંથી, દૂર નવ જાણતા;
પણ સમો આવે ત્યારે, ઢકાએલી શત્રુતાએ,
પ્રગટ થએલી પૂર્ણ, રૂપમાં નિહાળના;
કહે જયસંગ જેમ ઢકાએલો અગ્નિ સદા,
ખજવાથી પ્રગટે છે, એમ આને દેખના ॥ ૨૮ ॥

કોઈ પણ કામ કદી, આગળ ઉપર માટે,
મુલ્તવી રાખ્યાથી ઘણી, હાની વરતાય છે;
કારણ કે મુલ્તવીને રાખેલા સૌ કામ સદા,
અણુધારી આફતથી, રખડયા દેખાય છે;
માટે ડાહ્યા મનુષ્યોએ, જે જે કામ કરવાં તે,
તર્ત કરવાથી સિદ્ધ થતાં સમજાય છે;

કહે દલપતરામ મિત્ર, મનુષ્યને અરજી કરીશું,
દીર્ઘદૃષ્ટી બનવાથી, દુઃખ દેખું થાય છે. ॥ ૬૯ ॥

જગતમાં જે મનુષ્ય, આવી અહીં આવીને,
સંતોષ રાખે છે નિત્ય, તેવા દુર્લભ છે;
પણ જેહ આવી જણી, આપમતના ન કરે,
એવો મનુષ્ય થઈ, રહેવું દુર્લભ છે;
જગતમાં મનુષ્યના અંગમાં એવા જે છે,
મનુષ્ય જન્મ તે તો, આત્મજ્ઞાન કઠણ છે;
કહે દલપત પણ, એવા વીર મનુષ્યની,
આપણ જે વીરપણું, રાખવે તે રંગ છે. ॥ ૭૦ ॥

જગતમાં જે મનુષ્ય, અરથી મનુષ્યનું,
સાચી રીતે સમજીને, અનાદર કરીને;
પછી પોતાની શક્તિ અને પૈસાના પ્રમાણે,
ઉપકાર કરે નહીં, ઉરે આપ ધરીને;
તો તેવા મનુષ્ય નહીં, અન્ય મનુષ્યો જે આશા,
રાખે છે તે નિજ આશે, રહે નહીં ડરીને;
કહે દલપતરામ મિત્ર, એવા એ મનુષ્ય થઈ,
સમજીને કેમનો ના, રહે અનુસરીને ॥ ૭૧ ॥

કૃપણ દુર્જન અને, આળસુ ને અપકારી,
ઉપર જે આશા કાંઈ રાખવી તે વૃથા છે;
કારણ કે કૃપણનો, આપ તેનું પેટ સદા,
પછી તેની આશા ઉર રાખવી એ મિથ્યા છે;
તેમ દુર્જન સદા કપટના ધારી રહે,
તેના થકી હિત થવું, એ તો સો અજાયબ છે;
કહે દલપતરામ મિત્ર, આળસુનું એમ જ જાય,
અને અપકારી ઉપકાર વિણ કરતા છે. ॥ ૭૨ ॥

કામ કરવામાં ઉપજેલી હરીફાઈ રૂપ,
રાગ થઈ અપવિત્ર, રાખે છે પાપમને;
કારણ કે કોઈ જન, કરીને ઉત્તમ કર્મ,
મહત્તા પામે એ, હરીફ એ મિત્રને;

તેથી તેહ શરીર એ, સહન કરી ન શકે,
માટે રોગ દે પવિત્ર, જનનાં ચરિત્રને;
કહે જયસંગ એમ, નિયમિત ચાલે તેને,
શિર પણ રોગ રહે, ધિક એ વિચિત્રને. ॥ ૩૩ ॥

વ્યવહારનો ત્યાગ કરી વનમાં વસેલા હોય,
એવા રૂષીમુની પણ, પક્ષાપક્ષ રાખતા;
શત્રુ મિત્ર અને ઉદાસીન એવા ત્રણ પક્ષ,
ઉપજે છે એવાં એ ચરિત્ર પોતે દાખતા;
કહો પછી વ્યવહારમાં, લુબ્ધ થઇ ગયા હોય,
એવાં સૌ મનુષ્ય કહી, પક્ષના બતાવતા;
કહે જયસંગ એમાં, નવાઇ ગણાય કેમ ? !
જ્ઞાની ભૂલે પછી ભૂત, મૂર્ખની શું આખતા ? ॥ ૩૪ ॥

ધ્યાન ધરી ધીરજથી, ગુપ્ત વાત સાંભળી જે,
ઉરે અનુભવ કરી, એ પ્રમાણે ચાલતા,
વળી જેહ મળ્યા સલાહકાર મિત્રજનો,
પુત્રપક્ષ ધરી જેહ, વ્યવહારનાં [illegible];
તેવી રીતે જેહ પૂર્ણ પણ પરિક્ષા કરીને,
કામ કરવામાં રૂડી, રીતે ત્યાગ પાળતા,
કહે જયસંગ એવા મનુષ્ય પોતાના અર્થે,
સારી નીત સિદ્ધ કરી મળવે છે વ્યાજ [illegible]. ॥ ૩૫ ॥

જ્યાં જુએ ત્યાં જોતાં કાવ, તજી ભૂલ [illegible] તેમ,
શ્રીમંત જણાય ભાગ્યે ગરીબ જણાય છે,
[illegible] કે શ્રીમંતને, અમીર તો [illegible],
[illegible] સ્વાર્થ માટે, નરમાશ ગણાય છે;
પણ [illegible] તો તન, મન થકી ખંત રાખી,
[illegible] કામની પુરૂં કે હારાથી [illegible] છે;
કહે જયસંગ એવી રીતે કામ પુરૂં કરે,
[illegible] વખાણ્યો [illegible], [illegible] ગણાય છે. ॥ ૩૬ ॥

[illegible] કામ કરવા માટે [illegible]
[illegible] કરી [illegible]

પશુ કરે કામને, નિર્ભય પેટે કામ,
પેટમાંથી કાય કરી, પછે ન ભુલાવવું
એવી રીતે વર્તનારી, દયાળુ અભાવ તણી,
એકેક અંગે કામ કરવામાં મન ફૂલાવવું
કહે જયરામ સારે, વિચાર કરીને ખૂબ,
કામ કરવામાં વિચાર, વિના શું કરાવવું. ॥ ૩૭ ॥

ઉપરનામાં એક પછી એક એમ અનુક્રમે,
ઉપાધીઓ મનુષ્યને, આવે આગળમાં જાય છે;
એક તો ઉપાધી પૂરી રીતે ટળી હોય નહીં,
તેટલામાં બીજી આવી, તને આવી જાય છે;
બીજી પછી ત્રીજી પાછી, એમ તે આગળ જાય,
મરણ જ્યાં સુધી હોય, ત્યાં સુધી ભરાય છે;
કહે જયરામ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
ઉપાધીઓ મૂળ તેહ, જયકે જણાય છે. ॥ ૩૮ ॥

દુખી જન હોય તેહ, અન્ય દુખીની દરદ,
સારી રીતે સમજીને, દયા દિલે લાવે છે;
કારણ કે દુખ દુખી, આપે પોતાને કહેવ,
કરે તેનો અનુભવ, ત્યારે તેને સૂઝે છે;
પણ એક પૂરો મનગમતો સુખી હોય તેહ,
દુખીની દરદ જાણ્યા વિના મન રીઝે છે;
કહે જયરામ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
સમાન ગતિના અન્યો અન્ય દુખ સૂઝે છે. ॥ ૩૯ ॥

ગરીબ મનુષ્ય તણી, કદર પૂછવા તણું,
અન્ય ગરીબને માટે, જેનાં હૈયું રડ્યું છે;
તેવું રુદન માત્ર માણસને માટે ભલાં,
ઈશ્વર પૂરી રીતે, સુખેથી આપેલું છે;
કારણ કે ગરીબને, ગરીબીનો અનુભવ,
પણ માલદાર ન, મન ત્યાં રહ્યું છે;
કહે જયરામ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
વિષમતાનું વૈર વિષમ કરેલું છે. ॥ ૪૦ ॥

લક્ષ્મિ તણો નાશ સદા, ક્રોધ પૂરે પૂરો કરે,
તપ તણો નાશ એમ, અદેખાઈ કરે છે;
માન અપમાન નાશ, વિદ્યા તણો કરે ઘણો,
આત્મા તણો નાશ સદા, પ્રમાદથી કરે છે;
માટે જેઓ સમજીને, ક્રોધ અદેખાઇ અને,
માન અપમાન માથે, પ્રમાદને હરે છે;
કહે જયસંગ તેઓ સંસારમાં સારી રીતે,
સ્વર્ગ સમાં સુખ લેઈ, શાંતપણે ફરે છે. ॥ ૪૧ ॥

અતી અંધકારરૂપ, અજ્ઞાનથી વિંટાએલાં,
મનુષ્ય પ્રકાશરૂપ, જ્ઞાન જોઇ ના શકે;
જ્ઞાની સહુ નરકને, અજ્ઞાન કહીને કથે,
સ્વર્ગને પ્રકાશ કહી, કથના બધી તકે;
માટે નો અજ્ઞાનીજન, નરકમાં જઇ પડે,
જ્ઞાની સુખશાંતી થકી, સ્વર્ગમાં જઇ ટકે;
માટે જયસંગ કહે અજ્ઞાનને તજી દેઈ,
જ્ઞાન ગ્રહે છે તે સદા, મોક્ષપદ લે શકે ॥ ૪૨ ॥

મનુષ્યોએ ભવિષ્યને, માટે ત્રણ વાત તણો,
વિચાર કરીને સદા, સંસારમાં ચાલવું;
ભવિષ્યમાં ધંધો રોજગાર કદી નવ બને,
તેમ કદી બને મંદવાડથી નિભાવવું,
વળી કદી કાળ આવી, અચાનક ઝાલી જાય,
ત્યારે કેવી રીતે ખર્ચ ઘરનું નિભાવવું ?
માટે જયસંગ કહે, ડાહ્યા મનુષ્યોએ સદા,
કસર કરીને દ્રવ્ય, જોઈતું બચાવવું. ॥ ૪૩ ॥

મોટા મોટા કામને ફતેહમંદ કરનાર,
મનુષ્યોમાં પાંચ ઉત્તમ, આવશ્યક [illegible];
ન્યાયબુદ્ધિ પ્રેમબુદ્ધિ, ને [illegible] ગુણ,
સાથે [illegible] સમાન [illegible];
વળી [illegible] હોય, [illegible] ગુણ,
[illegible] કામ બને, [illegible],

કહે જયસંગ એવાં, આચરણ વિનાં કદી;
કોઈ કામ નવ કરી, લઈ ભીખ પેટ ભરી, ॥ ૪૪ ॥

ખારા ખારા ખરિયામાં જે, વિરૂપણાથી જન્મ લીધે;
તેનું નામ મીઠું કહે, જગતમાં વિશે નહીં;
ખરિયામાં જે ખારીલો, મૂળરૂપ ઉપજેલો,
તે તો છે વિકારભાવે, ખારાને ખારે મહીં;
તેને કહી ખારા નહિ, ખાઈ કોઈ કહે નહીં,
મળતી અલગ નિરૂપણોથી આજે વહી:
કહે જયસંગ શાણા, એવા દૃષ્ટ દૂર કરી,
થાય ઉપયોગી આમ, સાંભળે મૂકી મહીં. ॥ ૪૫ ॥

દરેક કારખાના, તણા માલિકને તેડ,
કારખાના કેરું સહુ, મૂકાવના કામનું;
જ્ઞાન હોવું જોઈએ એમ, ખાસ ન જરૂર કાંઈ,
પણ એવા જ્ઞાનવાળા, નોકર તમામનું;
પુરી રીતે પોતાના હૃદયમાં રહ્યું હોય,
પોતાના કહીને ખૂબ, ઉંચે તેની હામનું;
કહે જયસંગ એમ, કરવાથી કારખાનું;
સારી રીતે કરી શકે, રળવાના કામનું. ॥ ૪૬ ॥

ધન અભણથી ગયું, ચાલ્યો નથી એવો કોણ?
શરાબના ભોગ થકી, સુખી કોણ થયો છે?
કામનીની સંગતથી, શુદ્ધ સદા રહ્યો કોણ?
અધિપતીનો માનીતો, સદા કોણ રહ્યો છે?
કહો કોણ ભીખ માગી, મોટી માન પામેલ છે?
કોણ જૂઠા મનુષ્યના, હાથે છૂટી ગયો છે?
કહે જયસંગ એમ, સર્વનો ઉત્તર એક,
"કોઈ નથી" એવો સહુ, શાસ્ત્રોએ કહ્યો છે ॥ ૪૭ ॥

કસ્તુરીનો નિપજ છે, મૃગ તણી ડુંટીમાંથી,
દાંત હાથી મુખમાંથી, નિપજેલા જણાય છે;
અમર એ મૃગશાના, મુખમાંથી નિપજે છે,
મોંઘાં મોતી છીપમાંથી, નિપજ્યાં ગણાય છે,

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] છે. ॥ ૪૮ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૪૯ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૫૦ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૫૧ ॥
[illegible]
[illegible]

કાઢ્યું કે અજ્ઞાનીએ, ઉંદરો બેઠું ન મીંદડ,
શેરડી જેવાં ઘ૦ ઠેઠ. શા ની નથી નથી;
કામ જ ;ુ કપટથી, દુઃખ તણાં ઉપજાવી,
અજ્ઞાનના ઉભરામાં, એવી વાતથી વહી;
કરે ઉપાય ન ભલી, અમથો સુરાપાને,
સૂરજ બની નહિં નહીં, ઉપજા ઉજાસ કરી. ॥ ૫૨ ॥

આપવાદ આપવાદ કામાં ઉદ્યમ જાય,
તેમ નાણી કે ન રીતે. ભોગ નવ કિયો;
તું જાણું છે કરે વાટે નહુથી માંગ્યું કાઢી.
મનુ નાહિં ખિજાય ભાઇઓ, અણહીણે શું કરે !
કામનું કે નાણી આવી, અણકી અવગુણ રૂપી,
તે તે દિન દિન વધતાં, વધારે જુઠી છે.
માટે ઉપાય કરે, મનમાં વિચાર કરી.
નાહીં તું ભૂલે તો તો, કામ આન એ કરે. ॥૫૩॥

ડાકિણ મનુષ્યમાં, મૂર્ખ ભૂંડ નવ હોય,
આપણ, પીરણ બની. ભલું, દુઃખ ભોગવે;
નાન સાન કંઈ ભણે, અડાગમાં ભાન નહીં;
દીકરીઓ નવ થઈ, વિશેષણ કહે;
ઔરતોના વિના કરી, સંગ કરો શક નહીં.
સંગ સો ફુટેલ થાય. બીકણા બની જવે;
માટે ઉપાય કરે, ડાકિણ ને વિરે;
જનાનમાં રહ્યા કરી, મળશે ન આ ભવે. ॥ ૫૪ ॥

નફટ મનુષ્ય ગણી, નજાણી હાલત થાય,
શાહ અમલદાર તેની સેવા નવ જાણીએ;
દરવાજા ખાસ પડી, માન નવ આપે કોઈ
આ હાલિએ સાંઢ જેવો, ફરતો નિહાળીએ;
ફાવે તેમ બોલે મુખે, ફાવે તેમ ચાલે પોતે,
લગામ વિનાનો અને, ફરે કેમ જાણીએ !
કરે નયનમાં શ્રેયા, નફટ જે હોય તેનો,
સમજને સંગ સદા, મન વહી ટાળીએ ॥ ૫૫ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

કડે અવગણ અતી, ભાગ્ય હીણે હોય તેહ,
આવી તક તજી લાજ, તેવાને ના સુઝતા, ય જડ તે
હોય તેને તેવા વાંધા, કુળ કે કુટુંબ માંહિ,
સાથ ને તો મોઢા માંહે, અમલ ધરાવતા;
પણ ભુલે ચુકે તેને, અણભલા કરી કહી,
કેફમાંથી અમલાઇદ કરી ન ફેલાવતા;
કારણ કે એને એવું, કુળ આખું લાગે છે,
કેફરાહથી અલિ કરી, ભુલે ન સાલાવતા;
કહે દલપતરામ આતો, વાંધા તણું અંકુરો તો,
અંતરમાંહિ સમજને, ઉંમતા દબાવતા. ॥ ૬૦ ॥

અંતરમાં એક હોય, ઉપરથી અન્ય તો તે,
અંતર આત્માને પણ પાપી પેલે કરે છે
અંતરની ગુપ્ત વાત, કે જે હોય તે તે મહુ?
ઉપરથી પાડીને અણ, અંતરનું હરે છે;
ઉદાર અધ: દર્શિકે, શત્રુઓ કે મિત્ર હોય,
તેની રીતે અંતરનો, મર્મ તો ઉઘરે છે;
કહે દલપતરામ આતો, એવા એ પુરેશ જન,
હોય ને તો નટખેલા ખેલ તર્ક કરે છે ॥ ૬૧ ॥

જેનું મન નિરશંક, આ જગતમાં ભમે છે તે,
નિર્ભય પણામાં નિત, ઉજરતી ગુજારતા;
આપણી પોતાની એ, કરી નય કરી કાઢે,
પાછીને વળેથી અર્થ સિદ્ધી સદા ધારતા,
જેવી રેવ પડે તેવું, કામ પણ સુઝી આવે,
આદત પ્રમાણે કુળ, શાસ્ત્રમાં સ્વીકારતા;
કહે દલપતરામ આતો, નિરશંક પણાને તો,
અજાણ્યા આ સંસારમાં, જરૂર વિચારતા ॥ ૬૨ ॥

કહો કોણ દુનિયાંમાં, આપમતલબી થઇ,
જગતની બત્રીશીએ, સદા બખનુંયે છે?
અરજમતાને લીધે, ખરી ખોટી વાત તજી,
ખવાસ કરી કોણ! સામસુત્તાનો ગણાયો છે.

શત્રુ સાથે સહવાસ, રાખવામાં સાર નથી,
સહવાસ રાખ્યે બળ, બહુ હરી જાય છે;
પછી જ્યારે સમો આવે, ત્યારે સહવાસ તજી,
શત્રુતા બનાવી પાછો, તરત સામો થાય છે;
વળી એ વિશ્વાસ દઈ, બને છે વિશ્વાસઘાતી,
સર્પની સમાન સદા, શત્રુ સમજાય છે;
કહે જયમગ એમ, શત્રુ તણો સહવાસ,
દુનિઆંમાં મહા દુઃખ દાયક દેખાય છે. ॥ ૭૧ ॥

પરમ પવિત્ર પણે, પાળવાથી સંસારમાં,
પ્રથમ તો કેટલીક, રીતની પીડા પડે
કાંજ કે વિષય પૂર્તીના જન સંબંધમાં,
આપવાથી આપણને, ઉપાધી રૂપે નડે,
પરન્તુ એ પાળવાથી, પુન્ય મોટે છે ત્યારે,
આપણી વિરૂદ્ધ કાજ, જ્યારે જોગ ના ઘડે;
કહે જયગન એમ, પવિત્રપણે પવિત્રતા
નાખ્યે સુખ અહીં અને, પરલોક સાંપડે. ॥ ૭૨ ॥

સુંદર સ્વરૂપવાળી, સુંદરીના હૃદયમાં
સુંદરતા ધરી કરી જેમ નવ ઉતરે
તેમ વળી અલંકાર, અંગ ઉપર આ દેખી
અલંકારે અંગ ને [illegible] ના નડે
તેમ વળી ખાનદાની અને શ્રીમંતાઈ ગણી
ઘણી [illegible] પ્રેમભર અ ના [illegible],
કહે જયગન [illegible] નિજ [illegible] સમ ગુણ,
[illegible] અંતર [illegible] પ્રેમ ન નડે. ॥ ૭૩ ॥

[illegible] તને [illegible],
[illegible] છે [illegible],
[illegible]
[illegible]
[illegible]

કહે દલપતરામ એમ, વિચારી જો મન તેમ
કોઈથી મરે કોઈથી તેમ, ખરૂં એ ન સમજેલ, ॥ ૭૧ ॥

ભાવીક મનુષ્યો બોલ્યા, અંતે એવી આશા રાખી,
આગલા જન્મને જાણ્યા વિના શું થાય છે?
પૂર્વે જુવાનીમાં બાંધી, એવી એવી આશા રાખી,
[illegible]
મુવા પછી સ્વર્ગમાં જવાની એવી આશા રાખી,
તમને મુવાથી કહો હાથ શું આવે છે?
કહે દલપતરામ માટે, ભવિષ્યની આશા રાખી.
એવે આવ્યા લોકોમાંને, ભાગે એ મારૂં છે. ॥૭૨॥

પ્રથમ પ્રસંગ પડે, અંત અને શેવંશાથી,
આવીયું એ મારી કરવાનું કામ કહેલું છે;
પણ જ્યારે આવે જોઇ, અનુભવવાનો લાગ,
તે પ્રમાણે વર્તવાનું, કામ કહેલું છે;
સુખે બેસવાનો કાંઈ, મહેનત પડે ન કાંઇ,
પણ તે પ્રમાણે કરવાનું તો રોકેલું છે;
કહે દલપતરામ કામ કરી પડ્યાં છે છે,
બોલવા બે બાજુ તેમાં, અંતર ઘણું છે. ॥ ૭૩ ॥

પરભાર ભારી ભાતે, ભારી દિલમાં મોટા,
ભાવ ભક્તીભાવ પછી, પરોક્ષ લાગ્યું છે;
દલિત વળી ભાગ્યને, સુખ દુઃખ નાખી આગળ,
સંભળાવે એવા એવા સઘળું લાગ્યું છે;
માન તાન લાભ ખર્ચી, ભાગ્યની અનંતતાથી,
નિજ તાન લાભ ભાગ, પછી એ ભોગવ્યું છે;
કહે દલપત માટે, અંતે કામ આવે નહીં,
આંખી સુધી આવ્યા અંત, સુદર્શ હાથે ગયું છે. ॥૭૪॥

મોટા મોટા જ્ઞાન કરે, દિલમાંથી ભાખે પણ,
અંતે તાર ફરે છે, કમળાને સુધાનું છે;
મીઠા મીઠા બોલનારાને, ભૂત ભાવ ભાવના,
ભારે ભલામણ કરી, અંત ક્યાં ખવાયું છે;

ઊંઘાડે મગજથી દેખ ઉત્તરનો ધ્રુવ રાખી,
મન થકી ખાલી બની, તેજહીન થૈ ફરે;
આગમનાં આંકાં ફૂંકવાની ટેવ પડે તેથી,
આગમની રીતભાત, અટેકનિયમ આચરે;
એવી રીતે ચાલવાથી, મન જ્યારે ખૂટે ત્યારે,
ફરીને પાછો થઈ કંઈ કુરાં આદરે;
કહે જયરામ એમ ઉઘાડે મનુષ્ય અને,
મન તન સાજ થકી, દિનપ્રતિ મરે. ॥ ૯૬ ॥

તાજો દૂધ રાખ્યો પણ, બગડ્યા ન કામ આવ્યો,
રાખ્યો તોય બગડે છે ન રાખ્યો તોય બગડે છે;
પનસાને પખાળ્યાથી, ધુળ નવ થયું કદી,
પખાળ્યા તો બગડે છે ન પખાળ્યા તો બગડે છે;
કાચ નવું ધમનાથી, મન ન [illegible] બન્યું,
[illegible] તોય બગડે છે ન [illegible] તોય બગડે છે;
કહે જયરામ એમ, જેથી કાંઈ નવું નહીં,
[illegible] તોય બગડે છે ન [illegible] તોય બગડે છે ॥ ૯૭ ॥

[illegible] દિવ દુખણીને મન [illegible] તે
[illegible] તોય [illegible] ન [illegible]
[illegible] થકી દીધું [illegible], મન [illegible] તોય,
[illegible] તોય [illegible] ન [illegible];
[illegible], [illegible] તોય,
[illegible] છે તોય [illegible] ન, [illegible],
કહે જયરામ [illegible], [illegible]
[illegible] ન, [illegible] ॥ ૯૮ ॥

[illegible] થકી [illegible],
[illegible] પૂરી, [illegible];
[illegible] થકી [illegible]
[illegible],
[illegible] થકી [illegible]

કહે, જગજીવન નથી, આવા જ્યાં બનતી છેક.
નમાવી ધમાવી દેહ આયુ હાની આવતી. ॥ ૬૭ ॥

પુનર્દાદિ તણું તન્ના, અતિસાર થતી બહુ,
વિષયા કે વાંદરોથી દેવાલયમાં દેખાય છે;
મેદાનો આવેલ હાથ, વિરાજ આપવાથી,
કુશ પેટું બનેવામાં, રનો આમલય છે;
એવી રીતે અનેક વિજાય, ચાવડાય એ એવી,
અને અપાન નહિ, એમ ભર્યે જાય છે;
કહે જગજીવન એમ, પુનર વિચાર તજુ,
અતિસાર થકી બહુ, આયુ હાની થાય છે. ॥ ૬૮ ॥

કન્યા વિક્રયની તાણું, નીમ ખાવી લે-છે તેને,
કોઈ કોઈ આચારથી, મંગાવુની થાય છે;
વળી એની પાછીથી કે, કોઈ ને છે નાખું એવાં,
તેમાં સર્વ આપન વિનાશ થઈ જાય છે;
એથી આપનાર ને લેનાર બેઉ પાપ થકી,
વિરુદ્ધ બનાવે હિત, ધર્મ સામસાય છે,
કહે જગજીવન એમ, કન્યા વિક્રયથી બહુ,
આયુ હાની ધનહાની, દુઃખોમાં દેખાય છે. ॥ ૬૯ ॥

વિદ્વજ્જનોમાં ન્યાતવરા કરવાનો સુધારો ખાસ,
તેને તો હું લક્ષ બાંધું, ખરું તેજ સુધારવાનું;
કે બને આચાર્યોમાં કરવાને કહીને ધન,
ફળવંતુ તેજ એ, દિનમાં દિવાવનું;
એથી કરી વખાને, કન્ય નહીં હાની થાય,
એ રે જાય કથા કેવામાં નવ દ્વાપરનું;
કહે જગજીવન એમ ન્યાત વરા કરવાથી,
આયુ નહીં આપીને શું, પુરજ દેખાવતું ॥ ૭૦ ॥

ધર્મ હેત જાણે ઘણું, અનીતિનો સાથે હોય,
તો તે ધીમે ધીમે ધર્મ હેતને બગાડે છે;
પછી ધર્મ હેતમાં દર, હેરક રહેલા હોય,
તેને તેનો રોગ ધીમે, ધીમે વધારે છે;

એવી રીતે અનિતિનો, રોપ એ ફેલાય ત્યારે,
ક્રૂર રાજ્ય સાથે આગ, દેશને લગાડે છે;
ફરે જયભાગ પછી, ઉપાય બને ન કાંઈ,
ત્યારે અંતે સર્વને એ, નાશ તો પમાડે છે ॥ ૬૩ ॥

વળી એક દેશમાં જો, ભિન્ન ભિન્ન મત હોય,
તેહ પણ દેશોદય, થતો અટકાવે છે;
ભિન્ન ભિન્ન પંથવાળા, સામા સામી ક્લેશ કરી,
કુસંપ વિનાની ભૂંડી બલાય ઉપાવે છે;
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૬૪ ॥

[illegible]

સેવા [illegible] ને. આળપંપાળ આરામાદિ,
સાર [illegible] ની, હિત શું છપાવ્યું છે;
નિર [illegible], સંપદાના મહી ઠરવું,
દેશ [illegible] લેખાવ્યું છે;
કહે દલપતરામ દઉં [illegible] આ આત્માને ઉદ્ધારવો ઉ,
આળસથી પરહરે નકામ લેખાવ્યું છે. ॥ ૯૭ ॥

અરે હિંદવાસી જાગ નમિત્ત ધણીથી ઊંઘ,
આવું ભારી મેળાવડાથી, લાભ કર્યાં જનાવ્યું છે;
પ્રજાઓનાં [illegible] શ્રી, સામુલ ધ્યાને ધારે.
પણ દેશી [illegible], કામ શું બનાવ્યું છે;
નિરબળ રીસ [illegible], હરીફો ન હોય કરી,
તારું કહું અંતે [illegible], તને તરનાર્યું છે;
કહે દલપતરામ આસપાસ આંખ ઉધાડી જો,
ફરતું વિદેશી રાજ્ય, બધા હરનાર્યું છે. ॥ ૯૮ ॥

પાંડવે પોતાના ખરા હક માટે કૌરવોની,
સાથે યુદ્ધ કરી રણ તાણી હાણ કરી છે.
સત્યની કસોટી કસવાને કાજે વિશ્વામિત્રે,
હરિશ્ચંદ્ર તણી સર્વ, રિદ્ધી સિદ્ધી હરી છે;
કલંકને અપવાદ, માથેથી ઉતારવાને,
રામ મનિ સિતાજીને, દેશ પાર કરી છે;
કહે દલપતરામ એમ, સત્ય રીતે ચાલવા સર્વે,
તોય પણ અંતે ઉરે, અમૃતથકી ઠરી છે. ॥ ૯૯ ॥

એવા એવા મહ સાધુ, મરદમાં ગળી ગયા,
તોય પણ આજે તેમાં, તાજી મરદાઈ છે;
સીતા તારા દ્રોપદીનાં, શરીર અમાપ ગયાં,
પણ હજી પવિત્રતા, તણી બરદાસ છે;
વ્યાસ વાલમિક કાળીદાસ ભવ ભૂતી તણાં,
દેહ તાવ ગયાં પણ, કિર્તિ સુખદાય છે;
કહે દલપતરામ એમ, દ્રશ્ય ચીજ નાશ થાય,
અદ્રશ્ય છે ચીજ એ તો, અમર ગણાય છે. ॥ ૧૦૦ ॥

વખારોમાં માલ ભારી, આળસથી ઉંધી રહે,
રાખે આવ્યે વેચે નહી, તો તે ખાદ ખાય છે;
ખેતરમાં બીજ વાવી, સંભાળ ન રાખે ભારી,
તો તે મોલ પાકે પણ વૃથા વહી જાય છે;
ભાગે હોય મૂડી પણ, ફેરવી ન જાણે તેને,
તો તે મુડી થોડે થોડે, ખાવામાં ખવાય છે,
કહે જયશંગ એમ આળસ બગાડે એમ,
ઉંઘતી બિલાડીથી ક્યાં ? ઉંદર ઝલાય છે. ॥ ૧૨૧ ॥

ઉદ્યમમાં બરકત, પુરેપુરી હોય પણ,
આળસથી દુનીયાને હાથે એ હણાય છે;
રાંધીને રસોઈ રૂડી તૈયાર કરેલી હોય,
આળસથી જમે નહી, તો તે ઠરી જાય છે;
લેવડદેવડમાંહી, ચેતીને જો થાશે નહી
તો તે લેણું દેવું જોતાં જોતાં ચળવાય છે;
કહે જયશંગ એમ ભાડૂતે ખોવાણું ઘર
ઘેરે આવ્યો કોળીઓ તે, આળસે ખોવાય છે ॥૧૨૨॥

કહી કહી થાકીએને, છતાં [illegible] થાય.
તોય આળસુની કદી આંખ નવ ઉઘડે?
ધક ધક ધીકા થકી બંધ [illegible] ભળે.
પન પાછો તેને [illegible],
અંકુશ ધરીને શીર [illegible] પણ,
[illegible] પછી [illegible] તેનો [illegible];
કહે જયશંગ [illegible], આળસની ટેવ [illegible],
પછી [illegible] તેને કદી, બીજે [illegible], ॥ ૧૨૩ ॥

આળસથી [illegible] નકીમ [illegible] થાય.
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

કહે, દલપતરામ, [illegible] વિચાર કર,
[illegible] ॥ ૧૦૪ ॥

[illegible] કે દેશીદેશ, [illegible] જેવાં કામ કરે,
તેવાં કામ તેના વિના, કરવાં કઠણ છે.
[illegible]
[illegible]
[illegible]
તેની [illegible] વિનાનું [illegible] છે;
કહે [illegible]
[illegible] ॥ ૧૦૫ ॥

ગુણે કે દુરગુણથી, સારાં કે નઠારાં ખુબ,
[illegible] ભવિષ્યનાં [illegible];
જેવાં જેવાં કામ કરે, તેવાં તેવાં ફળ તેનાં,
આ લોકે કે પરલોકે, નથી રહે [illegible];
આરંભના [illegible], અને નહીં ફળ [illegible],
પણ પરલોકે ફળ, [illegible] બનાવનાં;
કહે [illegible], જેવી જેવી કરણી છે;
તેવા તેવા દેખ દેખો, સંસારે [illegible]. ॥ ૧૦૬ ॥

કસ્તુરીનો રંગ કાળો, કિંમત કરી ન થાય,
પણ તેના ગુણ થકી, કિંમત કરાય છે;
[illegible] તણી [illegible], [illegible] ન ગુણ થાય,
પણ [illegible] ગુણે, [illegible] તો મનાય છે.
કવિ તણું [illegible] કાવ્યનો ન [illegible] થાય,
પણ [illegible] તો કરાય છે;
[illegible] છે,
[illegible] મનાય છે ॥ ૧૦૭ ॥
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

કપુરના સમ થકી, દુર્ગંધી સૌ જન જેમ,
દુર્ગંધથી દૂર થતા, દ્રષ્ટીએ દેખાય છે.
કહે જયગાગ એમ, સુબોધથી સુધરી આ
મનહર માળા વાંચે, સુબોધી સૌ થાય છે. ॥ ૧૯૮॥

માળા ૫ મી સંપુર્ણ.

———

આળા દહી.

મનહરછંદ.

જ્યાં દહીં ભરે ત્યારે, શાખ ઘણી કરે નહીં,
છાશ અને અરજુને, જ્હાતાં મજી મનથી;
કારજ કે ગ્રાહકોને, દિપાવે છે મિશુ રમણ,
રસ્તુરીક જેવું ગણીનુ, સાજેમાં કાંઇ નથી;
શુદ્ધ જેવા ઘંટી કેરા ફેરામાં વસાયા જેવા,
દાણીઆ દળાય વળતા. સ્વરેશાભિમાનથી;
કહે જયરામ એમ મરાને ગઇ રૂપી,
દરેકના દુઃખાવો, કદીએ ઘતા નથી. ॥ ૧ ॥

જેમાં ખરી ખુબી હોય, તેમા રાંક ખામી હોય,
ત્યારે તેની ખામી તણી, અમાં ઘતી દેખાશે;
શુભ ધનના શુભ થકી, કસ્તુરી ભરેલી તેથી,
શ્યામ પણાંતણી તેની અમાં ઘતી પેખાશે,
જન અમૃતના શુભ, ધીનતમાં હોય તેથી,
તેની ન્જુસાઇ તણી, નિંદા ઘતી લેખાશે;
કહે જ રામ એમ, દરરાં કખાણ તણી,
દીઠા ની યાદ નહીં, ઉત્તમની રેખાશે. ॥ ૨ ॥

ધાક [illegible] ઓકહી, પરાણે રંક કરી પોતે,
મસ્તુ [illegible] મશ્ર, શુ.શભતે કાલનાં;
અન [illegible] અટકીને, ખરી રીતે શુધા વૈરી,

શૌટરની સીમા તણી, હદતો દેખાડતા;
રાત દિન ઘરમાંએ, શરીરને શોષી નાંખી,
ભલે મુકે કોઇને એ પિડા ન પમાડતા;
કહે જયશંગ એવા, ગરીબના મુખમાંથી,
દુષ્ટ અધિકારી લાંચ, લેવા મુખ ફાડતા. ॥ ૩ ॥

લાંચીઆ પગાર પેટે પુર રાજતણો ખાય,
તોય તેની લાંચ તણી, ઝાળ ઝંપલાય ના;
લાંચ લેવા માટે ગમે, તેવાં સાચાં જુઠાં બહાનાં;
બતાવી બતાવે પણ, રકથી બોલાય ના;
અધિકારી તણે વશ, થઇ રંક રાંક બને,
પાપી લાંચીયાની પાસે. પેટ તો ખોલાય ના;
કહે જયશંગ એમ, મોં બાંધીને રંક પાસે,
લાંચ લેતાં લાંચીઆને, દયા તો દેખાય ના. ॥ ૪ ॥

લાંચ થકી લાંચીઆનું દ્રવ્ય ઉભરાય ત્યારે,
તસ્કર કે પાવકના, પેટમાં હોમાય છે;
પછી કાંતો રાજ દંડે, કાંતો કુવારાઓ ઠગે,
કાંતો જોશી જુઠા બહેમ દ્વાર હરી જાય છે;
વળી એમ છતાં જ્યારે પાપ ન પુરૂં થાય,
ત્યારે તેના કુટુંબનો, પગ નગ થાય છે;
કહે જયશંગ એમ આત્મના નાશ થકી,
અંતે હાડછેડ થઇ, નર્કમાં ઝીંકાય છે. ॥ ૫ ॥

માયના પડળ કેવાં, મનુષ્યની આંખે આવ્યાં,
કુડા કૃત્ય કરે પણ દર્પણ દેખાય ના;
ધન દુર્જનને કર્જે, ધુતા ઢોંગ ધરી બેગે,
બોગાંઓથી બગધ્યાના, કદી ઓળખાય ના;
ડસે ને ડગે એ દુનિયામાં દોષ કરે,
તોય એહ દુષ્ટો થકી, દોષ પેખાય ના;
કહે જયશંગ એવા, નીચ પાપી નફટોને,
નરકની શિક્ષા કરી, અધિક લેખાય ના ॥ ૬ ॥

ગાંડરિયે કરીને બનાવે, કોઈકને ભાવી બહુ
ઓર જાત દૂધપાક બનાવી ખુશાલ થઈ
ભાત ભાવતી ભાતભાતના, જેવી જોઈએ તેવી બહુ
કસેલિયા કેરી જાતનાં, ગોટે ઘી વાપરવા બહુ
ઘણી ઘીએ ઘીએ રાંધી, પાક તાજ નાખી તેમ.
જાડું કરી જમવા નાખી, જમવા જેમ બગાડ થઈ
કહે દલપતરામ ભાવે, જેવું સાથે કેવું ભાત,
ખાધીને જો લઈ તેનું, ખાય તો મહારાજ છે. ॥ ૭ ॥

ડોળીની ઝળકી ખજૂર, ખાટું કે ખારેકી હોય,
ભૂગ શેરાં પાકાં મળી તેમ તેને કેરાકમાં;
શાકમાં પરવળી પડે કેરીને હોય,
કમરખીનાં ભરેલ ભરે, અથાણાં કેળાંતળમાં;
ભાગે ચૂંટ્યા કૂમ પાકા પીરે ભાખ્યાં હોય,
રાયતાનાં રસ હોય, તેમાંથી ભોજનમાં;
કહે દલપતરામ ખરું, ભાગ નિત ખાય જેનું,
ભાગ્યમાં સાખ એ છે, દુઃખમાં પડે છે. ॥ ૮ ॥

કિસમિસને કસ્તૂરીના ડાબામાં ઉપેરી કરી,
બદામ પિસ્તાં દેખ ભીંજ્યાં, તેમ મધ ના જતી;
સીમલાના સૂકા મેવા, દૂધ ઘણી સેવે પણ
કરતા તરજે નથી જાળવતા આવતી.
હાંડીઆમાં હોય તેને સાકર ને દૂધ ભેળાં,
કરી કરી પાકાં તેમાં, વિખ ન પડે રતી;
કહે દલપતરામ તેમ, દુરજનને નાખી રીતે,
જેવા તેમાં દુરજનના, તેની ટેવ ના ઘટી ॥ ૯ ॥

દસરેક મેવાનાં ભારાં, ભારે કૂલ કરાવ્યાં,
કાઠ કહીને જેની, ઉત્પત્તિ છે કીરતી;
સુકીપાન ઘણી રોજ, શ્રીમંત બનેલ હોય,
શું આપે ધન આપે, કુમારને ના રતી;
ઘણી જેની અતરની, પાસનાઓ ઉત્તમ છે,
મતની સગુણી જેનો, જેનાં કિસ રતી;

[illegible] કે છાંયીમાં, [illegible] મન [illegible],
[illegible] તો [illegible], અને એ [illegible] છે;
[illegible] કરી, મન કરી [illegible],
[illegible], [illegible] છે.
[illegible], પાપી [illegible] તો,
[illegible] પછી [illegible] છે ॥ ૧૬ ॥

[illegible] મારે [illegible], [illegible] હોય,
ત્યારે [illegible], [illegible] છે;
[illegible] પવિત્ર, [illegible] નહીં,
ત્યારે [illegible] પવિત્ર [illegible] છે;
[illegible] કે [illegible], [illegible] નહીં,
તે તેથી અધિક [illegible] છે;
[illegible], [illegible] નહીં,
ત્યારે [illegible] છે. ॥ ૧૬ ॥
[illegible] થકી, [illegible] નથી,
[illegible], [illegible] નથી છે
[illegible], [illegible] રીતે [illegible],
[illegible] છે;
[illegible],
[illegible] છે;
[illegible] થકી,
[illegible] છે. ॥ ૨૦ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] થતા,
આર્કીમીડીસ નામે [illegible], [illegible] [illegible] છે;
વળી [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે;
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] છે,
[illegible] [illegible] [illegible] આર્કીમીડીસ [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible], [illegible], [illegible] જણાય છે. ॥ ૨૨ ॥
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે;
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], આર્કીમીડીસ [illegible] [illegible],
આર્કીમીડીસ [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] છે;
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] આર્કીમીડીસ, [illegible] [illegible] છે;
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] છે; ॥ ૨૩ ॥

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] નહીં,
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] છે;
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] નહીં,
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] છે;
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે. ॥ ૨૪ ॥
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] હો,
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible];
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], નહીં
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible];

કહે જયશંગ એવી, રીતે બુદ્ધિમાને સદા,
શુદ્ધ સ્વરૂપનો છાપ, વસ્તુપર છાપવો. ॥ ૨૫ ॥

વ્યવહાર કે ધર્મમાં જે, વસ્તુ નડનારી હોય,
તેને તર્ત મૂળમાંથી, ખંતે ખેચી નાંખવી;
તેમ વળી સારી વસ્તુ, હદથી વધેલી હોય,
તેને પણ કાપી કુપી, હદમાંહે રાખવી;
જેવી રીતે હદથી વધેલાં, ને બાગમાં વૃક્ષ,
કેટી દે છે માળી કાપી, બાગહિત દાખવી;
કહે જયશંગ એમ, જે જે વસ્તુ નડનારી,
તેને દૂર કરી દાખો, જરૂરની સાચવી. ॥ ૨૬ ॥

સુધા આપી ગુર સૌને, સમુદ્રે પ્રસન્ન કર્યા,
વિશ્નુને પોતાની પુત્રી લક્ષ્મી દે રીઝાવીયા;
શંકર ને ચંદ્રપુત્ર, આપી ઉપકાર કર્યો,
ઇંદ્રપુત્ર [illegible] તો આપીને રાજી કર્યા;
પનુ જ્યારે અગસ્તે, સમુદ્ર કેરૂં પાન કર્યું,
ત્યાર તેની સહાયે કો એમાંના ન આવીયા;
કહે જયશંગ એમ મનુષ્યના સમ આવે,
ત્યારે આપ બળ વિના, અવર ન ફાવીયા. ॥ ૨૭ ॥

આપણ અનેક જન પર ઉપકાર કર્યો,
હોય પન સંકટમા સહાય થઇ ના પડે;
તેમ છતાં સંકટમાં, સહાય કરે એવા જન,
સદ્ભાગ્ય [illegible] કદી, જોતાં જોતાં તો જડે;
માટે [illegible] સમયમાં મિત્ર કે સંબંધી તણી,
આશા રાખી રહીએ ના [illegible] આશા એ નડે;
[illegible] જયશંગ કહે, [illegible] સમુ [illegible] નહીં,
[illegible] ॥ ૨૮ ॥

[illegible] સ્થિતિ હોય,
[illegible]
[illegible]
[illegible]

દેખી રીતે અકળ, અનેક મિત્ર ભાગી ગયે,
આવા કાળે ચાકર કે, શુભ ન દેખાતા;
આદિ કહેવાતા હતી, પુરીકામનં કર્યું અહું,
ભાગી ભાગ્યમાં રહી, દીકરાં ન ગિણાતા. ॥ ૨૯ ॥

મનુષ્યને સુમરણ હો, ભાગ્યે સુખેદ હતી,
દુઃખોના વાદળ થકી, એવે ખાંડ ચાળીને;
અનેક કૈદામ નિદ્ર, ખાતાં શુદ્ધિના ભાવ,
કૈદી ફળ નિધિ બદે, નિમંત્રણ આર્ટીને;
ભટકતા કેદીને, ત્યાંથી નિવાસ કરે,
હરીએ નહીં જાણે તો, કે કે પરમવીને;
કરે હથરોજ ફેરમ, શુભેચ્છા ભૂખ તાર્ક,
ભલ નાથ કરી ગાયું, અમૂલ્ય મિ ભાગીને. ॥ ૩૦ ॥

સુખીનાના ભરપૂર, ભલાનું દીવાથી ભરાં,
મનપસંદ આપાવે છે, જુઓ આ જગતમાં;
એવ તેવી માંડીઆઉ, આંખે ઠિકેદાર હતા,
પેલા લાંબી લેવાપર, અટાવે જગતમાં;
વળી દીલ્લીના શેઠ, સિતાપર સ્વાર કરી,
ખાન સુરતમાં આવે, દેરે સુરતમાં,
દઢ ભાગરંગ એવા, અમારી એવાય કમ,
તેવી રીતે લોક સદા, ભેખાય સમાજમાં. ॥ ૩૧ ॥

મનરંગ અને નિશ્ચિંત છતાં અનુભવ દેઈ,
નિરધનો રોપ તેના તો, અને દુઃખો થાય છે;
વળી નહીં કરવાનાં, કૂડાં કામ કરી કરી,
વ્યવહારની રૂઢીથી, વિરુદ્ધ વાટે જાય છે;
વળી લોભ વ્યભિચાર, અને મહા રોગ થકી,
મનુષ્ય સંસારને વ્યવહારમાં પિસાય છે;
કંઈ દુર્ભાગ્ય ભેગા, અનેક કારણે કરી,
મનુષ્યની વહેલી ખોટી, દશા દેખાય છે. ॥ ૩૨ ॥

મનુષ્યની ઉમર આવે, કુદરત કોપે છે ત્યાં,
આનંદનાં સાધનો તો, રહેશે દીઠી જાય છે;

ખળ મનુષ્યોની વિદ્યા, નહીં ઉપયોગ થાય,
બીજા સાથે વિવાદ કરવામાં બહુ થાય છે;
અને જોબનજોર ધન, પ્રાપ્ત થયું હોય તો તે,
મરોડ બતાવે માટે, ઘણું વપરાય છે;
વળી તન મન ધન, તણું સામર્થ્ય ભર્યું,
બીજાઓને દુઃખ દેવા, માટે દેખાય છે;
કહે દલપત એમ, ભલી કે નઠારી વસ્તુ,
નહીં ઉપયોગ જોતો, જનથી કરાય છે. ॥ ૬૭ ॥

અણજાણની આગળ જે, મરોડ બતાવે મોં,
તેમાં તેની મોટાઈ, તણું શું બહુ છે!
રંક નરની આગળ જે, શ્રીમંત ડોળ કરે,
તેમાં તેની મોટાઈ, મોટું કેવું કહું છે!
અજ્ઞાનીની આગળ જે, જ્ઞાની જ્ઞાન બતાવે છે,
તેમાં તેના જ્ઞાન તણી [illegible] છે;
કહે દલપત એમ, પોતાનાથી હલકાને,
બતાવવું મહત્વ તે, ઘણું હીણપદ છે. ॥ ૬૮ ॥

સત્ય ધર્મ નીતિ ધરી, ધંધાનું જોડાણ કરો,
તો તે ધંધા ફળ આપ્યા, વિના કદી ના રહે;
પણ અસત્ય અધર્મ, અનીતિનું હોય બીજ,
[illegible]
શુદ્ધ કે અશુદ્ધ પણ, જેવું ધંધામાંહિ હોય,
તેવું શુદ્ધ કે અશુદ્ધ, ફળ લોકો તે લહે;
કહે દલપત એમ, કપટના ભાવ સમ,
ધંધા તણું ફળ સર્વ, ધંધાધારીઓ લહે. ॥ ૬૯ ॥

ઇતિહાસ જાણવાથી, પ્રાચીન સમયતણું,
રાજ પ્રજા વસ્તીનું, સર્વ સમજાય છે;
વળી કાળ ક્રમથી, વ્યવહારને રાજ તણી,
નિત નિતી સર્વ એહ, રૂપકે દેખાય છે,
અસલના ઉદ્યોગોને, હુન્નરની હકીકત,
ઇતિહાસ થકી પુરે પૂરી એ જણાય છે;

જગતમાં અપકાર અનાથ હોય તેને સુદઢ
પોતાનું સમાન દાન, બીજું એકે ન આવી
કહે જયશંકર એમ, પ્રભુ પણ દાન કહ્યાં,
પણ શ્રીમંતોને દાન, નથી દીન આ કહ્યા. ॥ ૪૪ ॥
ઈશ્વરની ઈચ્છા જેને, અનુકૂળ હોય તેનું
અશક્ય છતાં સર્વ સુશક્ય થાય છે;
પણ જેને ઈશ્વરની ઈચ્છા અનુકૂળ નથી,
તેનું છતાં શક્યપણું, નાશ થઈ જાય છે;
મળી મળી રીતે પૂરું, આપેલું સર્વ કેક,
પણ તેને લોકોમાં કે, છેતરતાં જણાય છે;
કહે જયશંકર એમ, ઈશ્વરની ઈચ્છા વિના,
મનુષ્યના કામ નાશી, નિષ્ફળ મનાય છે. ॥ ૪૫ ॥

શરીરનું જતન કેટલું કાળજીમાં જેવું નથી,
તેનું [illegible] સુખ નથી આવતાં;
પણ તેનું [illegible], જતન જેવું છે સદા,
તેથી તેનું [illegible], સુખને વધારનારાં;
[illegible] ઘણાં કેદ થઈ, [illegible] કોઈ હોય,
તેનું [illegible], સ્વપ્ને ન [illegible];
કહે જયશંકર એમ, જેનું જેવું [illegible]
તેનું તેવું સુખ માની, [illegible]. ॥ ૪૬ ॥
[illegible] દિવાળીના, [illegible]
[illegible]
[illegible], દીન [illegible] વિના,
[illegible] મન [illegible], [illegible] છે;
[illegible] કારણ. [illegible],
[illegible] ઘણા પાપમાં [illegible] અધિક [illegible] છે;
કહે જયશંકર એમ, [illegible].
પાપ તણું મૂળ [illegible], [illegible] જાય છે. ॥ ૪૭ ॥
પરસ્ત્રી [illegible] પૂરું વિશ્રામ પડવા વિના,
[illegible] તણું [illegible], [illegible] ન [illegible];

વ્યવહારની નિતિ અને, નાણા તણી શક્તિ એની.
જાણ્યા વિના પોતાનો ન, પડદો દેખાડવો;
કારણ કે નાત જાત, તણે દૂર દેશ આવ્યો,
તેની સાથે સબંધથી, ફાયદો શું કાઢવો;
કહે જયસંગ તેમ, છતાં વિશવાસ કરો,
તો તો જાણી લેજ એણે, હાણનો ઉપાડવો. ॥ ૪૮ ॥

કાગડો આમિષ લેવા, માટે આવી બેઠો હોય,
તેને ત્યાંથી ઉડાડીએ, તોય પાછો ફરે છે;
પશુ ખડ ધાન ખાવા, ખેતરમાં દોડી આવે,
તેને હાંકી કાઢયા પછી, ફરી ચારો ચરે છે;
કુલટા નારીને મોઢે, ગમે તેવાં મેણાં મારો,
તોય તેહ કુચાલની, રીત પોતે ધરે છે;
કહે જયશંગ એમ, અપમાન આપો તોએ,
નીચ મનુષ્યો એ ઠામે, આવી પાછા ઠરે છે. ॥ ૪૯ ॥

સંસારમાં સુંદરીની, યોગના અધિક દીસે,
મહ સુખ સુંદરીના, હાથમાં રહેલ છે;
સંસાર સમુદ્ર તણી પાર ઉતરવા માટે,
નાગી જાતી નાકા રૂપ જ્ઞાનીએ કહેલ છે;
સદગુણવતી શાણી, સુંદરીના નાદવાસ
પુરૂષને સ્વર્ગ સુખ મળવું એ રહેલ છે,
કહે જયસંગ એમ સુંદરીના યોગના તો,
સંસારમાં સત્ય થકી, અધિક કથેલ છે ॥ ૫૦ ॥

અમળાના અભાગીઓ અમળાને નીંદે ઘણા,
એને શીર ખોટા ખોટા આળાં આદરીને;
રાવણ કૌરવ અને કીચકના કુળ નાશ
અબળાથી નાશ થયો, કહે મુખ પ ગીન;
સુધ્ન વન નારી વચ્ચે વેરભાવ કેમ વધે,
એહ પર અબળાથી, કહે મુખ ચાટીને
કહે જયસંગ એમ, અબળાનો દોષ શો છે,
કે કદી ન દ પ પુરૂષ અનાદીને. ॥ ૫૧ ॥

સુંદરીને શાસ્ત્રમાંહે, પુરૂષની અર્ધાંગના,
કહેલી છે એજ એની, યોગ્યતા બતાવે છે;
સંસારમાં ઘણાં કામ, પત્નિ વિના પુરૂષથી,
બને નહીં એજ એની, યોગ્યતા દર્શાવે છે;
પુરૂષને શીર જ્યારે, સંકટ પડે છે ત્યારે,
મૃદુવાણી વદી વામા, સુખ ઉપજાવે છે;
કહે જયશંગ એમ, સદગુણી સ્વામા સહુ,
સંસારમાં સ્વર્ગ તણાં, સુખ સો વસાવે છે. ॥ ૫૨ ॥

બુદ્ધિમાન મનુષ્યોની, જીંદગી આ જગતમાં,
અનેક પ્રકારે તણાં, વિઘ્નોથી વીંટાણી છે;
કારણ કે સુખ દુઃખ, સદા સાથે સાથે આવે,
કાળક્રમે મતી એની, ફરતી જણાણી છે;
દુખ અનુભવ્યા વિના, સુખ નવ મળે કદી,
સુખ તણી પુતી પણ, દુઃખમાં સમાણી છે;
કહે જયશંગ માટે, ગુણવંત જ્ઞાનીઓએ,
સુખ દુઃખ તણી ગતી, સરખી પ્રમાણી છે. ॥ ૫૩ ॥

જેની જીંદગીનો ઘણો, ભાગ સારી રીતે ગયો,
તેને કદી અંતસમે, દુઃખ આવીને પડે;
તો તે ગત ભાવ તણું, દેખ નવ ગણું કાંઈ,
પણ સારૂ જીંદગીનાં, કર્મ આવીને નડે;
માટે એવા જમાનામાં, બાહિક વિચાર કરી,
સારી રીતે સમજીને નિર્ણાને ગ્રહે ખરે
કહે જયશંગ એવી, આવતી ઉપાધી ટળી,
મનકર્મ દીધા થકી સુખ પાછું સાંપડે. ॥ ૫૪ ॥

વિવેકની વાત થકી, વ્યવહારમાં સાચે તેનું,
વ્યવહારીક જ્ઞાન ભલા, સારી રીતે ચાલે છે;
પણ ઘણા જનો જેઓ, અવિવેકી હોય તેઓ,
વિવેક તજવાથી ખાટે, દુખ ઘણી ચાખે છે;
વ્યવહારની ખુબી બધી, વિવેકમાં આવી વસી,
વિવેક વિનાનો તે વ્યવહાર ખરો હાલે છે;

કહે જયશંગ એમ, વિવેક ગમ્યા વિનાનો, [illegible]
વ્યવહાર ચલાવશો તે, પળે પળે સાલે છે. ॥ ૫૫ ॥

મનુષ્યને માથે કોઈ વિપત પડે છે જ્યારે,
બહાવરો બનીને બહુ, દિવાનો દેખાય છે;
સમુદ્રમાં બુડતો મનુષ્ય જ્યમ ફીણ ઝાલે,
તેમ તેહ જેની તેની, સહાય લેવા જાય છે;
માન કે નઠોરપણું પારખું ન પડે કાંઈ,
સર્વને સમાન માની, દુઃખ પીલે ગાય છે;
કહે જયશંગ પણ, એથી અર્થ સરે નહીં,
અર્થ સાચવવી ખરી, વાત [illegible] ॥ ૫૬ ॥

દુઃખથી દુખીઆના [illegible] આગળ ન મૂકે,
આવા જાણી તેની પાસે, [illegible] છે;
જાણું છે એ આપે [illegible] દુઃખ [illegible],
પણ [illegible] છે;
[illegible] મન [illegible]
નહીં તેને [illegible]
કહે જયશંગ એવા [illegible]
[illegible] ॥ ૫૭ ॥

આ[illegible], [illegible] નિતી નિતી,
[illegible] દેખાય છે;
પડી [illegible] પ્રમાણપત્ર,
[illegible] ધીમ ધીમ, [illegible] છે;
તે પણ [illegible], [illegible] કહીં,
[illegible] બની, [illegible]માં આવ્યા છે.
કહે જયશંગ પછી, અચાનક કાળ આવી,
[illegible] કાપીઓ કરીને, ચાલ્યો જાય છે. ॥ ૫૮ ॥

[illegible] મારો ભાઈ, મારી ભગનીને માત,
[illegible] મારી નારી, સુખે કેમ સાથ છે;
[illegible] બધાં, સ્વાર્થનાં સગાં સર્વ,
[illegible] કરીને, [illegible] જણાય છે;

એમાંનું ન ટેકે અરે, તાની સાથે આવે કદી,
દેહ તજી છૂટ તારે, જવું એકે થયાથી;
કહે જયશંક એમ, અને કોઇ તારું નથી,
તારાં તો શુભકર્મને કુકર્મ બે સંગાથે છે. ॥ ૫૯ ॥
જ્યારે ભાગ્ય જ્વાળીમાં, ભાગ ભલા ભાગવી લ્યો,
પણ ભાગ અતિ રોગ ઘણું થઈ પડશે;
મનને ફુલાવી રે ફુલાવી રંગ રાગ માંહી,
જેમ જેમ રાખો તેમ તેમ વધી જ્વાલસે;
પછી તમે પાછળથી, અંકુશ મુકવા જશો,
પણ કદી તમારો એ, ઉપાય ન ચાલશે;
કહે જયશંકર આ, ભાગ્ય ઇચ્છે પાતાનું તે,
ભાગ તજી મસ્તકીન; કર્ણ મુખ ભાળશે. ॥ ૬૦ ॥
સંસાર સમુદ્ર માંહિ, અધિકમાં આવ્યો ભાઇ
તેને તરી ઉતરવું, એ તો મુશ્કેલ છે;
મોટા મોટા મગરને, મચ્છરૂપી કાળો આહા,
આવે એને વિદારવા, કામ એ શું સહેલ છે?
એ તો પુરી મરદામી, તારામાં જો હાય ભાઇ,
તો તે તરી ઉતરવું, સેહેજમાં કાંઇક છે;
કહે જયશંકર આ, હાય જો સમજ શાસ્ત્ર,
તો તો ભવસાગર આ, સહેજ તું તરેલ છે. ॥ ૬૧ ॥

નાણાં તણી બલિહારી, દુનિયામાં બહુ દીસે,
નાણું એજ વ્યવહારનું, આભુષણ નૂર છે;
નાણાં વડે વ્યવહારના, કેર બધા દૂર ચાલે,
નાણાં વડે વધે વ્યવહાર ચકચૂર છે;
નાત જાત કુટુંબમે રાજમાં માનપાન,
નાણાં વડે કોઇએ એવું, બહુ ભરપૂર છે;
કહે જયશંકર એમ, નાણાં વશ જગત આ,
જ્ઞાની ધ્યાની દાની સહુ. એનાજ આતુર છે ॥ ૬૨
મૂરખને ઠેક સારી, મારી ખૂબ સમજાવો,
તોય તેહ ટેવ મૂરખાઇની ન ભૂલશે;

કાયરનો સંગ કરી, કહો કોઇ દુનિઆંમાં,
ક્યા હોય તેહ પણ, જીત કરી પામ્યા છે !
કારણ કે કાયરને, હિંમતથી વેર ઘણું,
હિંમત વિનાનાં કોઇ, કદીએ વિરામ્યા છે !
કાયરના કાજુ તણાં, મોટાં મોટાં રાજ ટળ્યાં,
કાયરની કૃતીએથી, નવાં રાજ જામ્યાં છે !
કહે જયશંગ એમ, જગતમાં જોઇ લ્યુઓ,
કાયરથી કોઇ તણાં, દુઃખ કદી વામ્યાં છે ! ॥ ૬૭ ॥

ઉલટથી જે જે કામ, આરંભીને થાય તે તે,
પૂર્ણ થયે પૂર્ણ ફળ, આપ્યા વિના ના રહે;
કારણ કે કાર્યમાં જે, ગુપ્તપણે ફળ રહ્યું,
તેનો ઝરો ઉલટના, ઝરાની સાથે વહે;
વળી ગમે તેવાં વિઘ્ન, આડાં આવી પડે પણ,
ઉલટના ઉછળતા ઝરાને એ ના સહે;
કહે જયશંગ એમ, ઉલટથી અવનીમાં,
કામ કરે મનુષ્ય તો, પૂર્ણ ફળ તે લહે ॥ ૬૮ ॥

આરેક સમય જ્યારે, શીરપર આવી પડે,
ત્યારે બહુ બહુ રીતે, બારિકીથી ચાલવું;
જે જે કામ કરવાનાં, હોય ને તે કામ બધાં:
કરવામાં પુરેપુરું, ચિત્ત સદા ઘાલવું;
પણ કદી બેગમાળાપી ન ચલાવ્યા જવું,
કારણ કે દૈવી કોપમાંથી, ફળ ઝાલવું;
કહે જયશંગ માટે, બારિક સમય સમે,
બહુ બહુ કરી કરી, શંકાથી નિહાળવું. ॥ ૬૯ ॥

આબરૂ પ્રમાણિકતા, લક્ષ્મી શક્તિ વળુજ એ,
પાંચ બેનો સુભાગ્યની, પુત્રીઓ ગણાય છે;
જેને ત્યાં એ પાંચ બેનો, સંયુક્ત થઇને રહે,
તેને ત્યાં સો ઉત્તમતા, આવેલી જણાય છે;
પણ સંજોગે પાંચ, બેનો જુદી પડે ત્યારે,
ઉત્તમતા ઠામે ગરીબાઇ ઘુસી જાય છે;

પણ તું વિચારી જોને, તારા પૂર્વજોમાં કોઇ,
સાથે નાણું લેઇ ગયા, એવો પુરવાર છે !
કહે જયરાજ માટે, મૂરખ તું કેમ બને,
તારી આવી મોહ અંધી, વૃત્તીને ધિક્કાર છે. ॥ ૭૪ ॥
ભલા ભલા ભૂમિમાં ભૂપ, ભાગ્યશાળી પાકી ગયા,
તેમાંનો જો કોઇ આજ, નજરે દેખાય છે ?
સંસારની ઘરમાળા, એવી રીતે ચાલી આવે,
કૈંક જનમે ને કૈંક, જનમેલા જાય છે;
મનુષ્યની સૃષ્ટી ઉત્પન્ન થઈ ત્યાર થકી,
અમર રહેલું કોઈ, નજરે જણાય છે ?
માટે જયરાજ કહે, મનમાં વિચાર કરી,
જનમીને કરવાનું, કૃત્ય કયાં કરાય છે ! ॥ ૭૫ ॥
ભલે તેઓ ક્રોડપતી, હોય કોઇ તેહ છતાં,
આળસને લીધે અંતે, રંક બની જાય છે;
લક્ષ્મી અને આળસને, જન્મનું વેર જાણો,
એહ બંને ભેગાં થતાં, લડાલડી થાય છે;
કારણ કે લક્ષ્મી તણી, જાત ઘણી ચંચળ છે,
તેથી આળસને દેખી, બીજે જવા ચહાય છે;
કહે જયરાજ તેથી આળસને સેવનારા,
લક્ષ્મીપતી છતાં અંતે, ભીખારી દેખાય છે. ॥ ૭૬
જુવાનીના સમયમાં, રંજરાગ આવ્યો હોય,
તેને મૂર્ખ પ્રેમપણે, સાંભારી પીડાય છે;
જુવાનીનો રંગ રૂડો, પતંગના રંગ જેવો,
ઉડી ગયો દેખી એને દિલમાં ચીડાય છે;
પણ એને અનુભવ, એવો થતો નથી કાંઈ,
કાળના કમળની, સાથે સૌ ભેરાય છે;
કહે જયરાજ એમ, વિચારીને જોયા વિના,
લાખો પણ મૂરખની, પેઠે ખરડાય છે. ॥ ૭૭ ॥
તારા દિલ માંહે રાગ, ભરપૂર ભરેલો છે,
રાગ વિના ઓછો તારી, રૂપાંડી કયાં ભાળી છે;

એવા બધા દોષ તારા, દીનાનાથ દિલ ધરે,
તો તો તારી જીંદગી આ, સઘળી નમાલી છે;
પણ પ્રભુ પૂરણ દયાળ સદા દીસે તેથી,
પાપ કરે નજ તોય, તેને ઘણી વ્હાલી છે;
કહે જયરાગ તોએ, દોષ વૃતી હોય નહીં,
તેની પર પૂર્ણ કૃપા, પ્રભુની નિહાળી છે. ॥ ૭૮ ॥

દેશ તણી ચડતીને, પડતીનો આધાર તો,
દેશ તણા લોકોની કેળવણી ઉપર છે;
દેશ તણા લોકો જે, વધારે કેળવાણા હોય,
તો તે દેશ હુન્નરોથી, દ્રવ્યે માતબર છે;
પણ જેમ જેમ ઓછા, લોક કેળવાયા હોય,
તેમ હુન્નરોથી હીણુ થયે દળિદર છે.
કહે [illegible] માટે, દેશોન્નતી કરનારી,
સત્ય દેવી કેળવણી, ધનીજ ગભ્ભર છે. ॥ ૭૯ ॥

કેળવણી પામેલી જે, [illegible] ગીતે,
રાજા [illegible] સંતોષ નો બહુ નહીંસી બને,
પછી એન શીર [illegible] ભજનો હોય,
મુકીન [illegible] નામને;
અથા [illegible], [illegible] બદીસી વધે,
તેનુ રૂપ દખાડી દે, ખરાબ હાલતને.
કહે [illegible] માટે, ગણી સરકાર સદા,
કેળવવી પ્રજાને સંતોષે દઈ માનને ॥ ૮૦ ॥

[illegible] પણ આતમમા ઊંડા ઊતરીને જેઓ,
[illegible] સત્ય [illegible], એના [illegible] છે;
[illegible] તેની [illegible] દૂર મુકી,
[illegible] શુદ્ધ સ્વરૂપ દેખાય છે;
કારણ કે વસ્તુ [illegible] સત્ય સ્વરૂપ જ તેહ,
[illegible] કાય છે;
કહે [illegible] માટે, શુદ્ધ [illegible],
નિહાળીને એના શુદ્ધ સ્વરૂપ [illegible] છે ॥ ૮૧ ॥

હિંદ તણા હિતસ્વીને, હિંદ ભણી હિત આપ,
શું શું કામ કરવું તે, કંઈક હું બતાવવા;
પ્રથમ તો, પરદેશી. હરિફોના હુમલેથી,
ઉદ્યોગો દબાયા છે તે, જરૂર જગાવવા;
પછી બીજા સુધારાની, આગેવાનોને હાથ ધરો,
કારણ કે કંગાળતા, બેઠી છે ભુલાવવા;
કહે જયશંગ માટે. પ્રથમ તો પેટ પૂજા,
તણી વાત કરો પછી. વૈભવ જમાવવા. ॥ ૮૨ ॥

મોટા મોટા કોટ અને, હોદ્દા હાજરને માળો,
તેથી રંક પ્રજા તણું, દુઃખ કહો શું ટળ્યું?
આળસથી ઉદ્યોગનું, સમજણું નામ ટળ્યું,
નિર્ધનતા ઘરે વળી, ખેતીમાં મીંડું વળ્યું;
તેથી રંક બોરાં બેઠાં, હિંદમાં અગાસી મરે,
મથી મથી થાકે પણ, શેર અન્ન ના મળ્યું;
કહે જયશંગ માટે, પ્રથમ તો રંક તણું,
દુઃખ ટળવાનું કરે, કર્મ તેઓનું ફળ્યું. ॥ ૮૩ ॥

જેને અહંકાર તણું, કાંઈ પણ જ્ઞાન નથી,
તેહ અહંકાર વાણી, વાત મિથ્યા ભણે છે;
પણ જેને પૂર્ણ જ્ઞાન, અહંકાર તણું છે તે,
વાત અહંકારિક ને, વિશેષ વખાણે છે:
કારણ કે અહંકારી. ભાષા તણી સાચી બાજુ,
શુદ્ધ જ્ઞાન ધરેલું છે, તેને તે પિછાણે છે;
કહે જયશંગ માટે. અહંકારી અનુભવી,
અહંકારી વાતમાંથી, સત્ય શોધી આણે છે. ॥૮૪॥

વેપારમાં સત્તાધારી, હરીફ જો સામો હોય,
તો તો વેપારમાં હરીફાઈ કરી ચડે છે;
કારણ કે હરીફાઈ, સાથે સત્તા બળ મળી,
હરીફાઈ વિશેષ, પ્રબળ થઈ પડે છે;
માટે એવા હરીફોની, સાથે સદા વેપારમાં,
હરીફાઈ કરવાથી, વિશેષ એ નડે છે;

ઈશ્વરની અગાધ છે, રચના રસીલી તેમાં,
અજ્ઞાનપણું છે એ, અપૂર્ણતા અજ્ઞાન છે;
કહે દલપતરામ માટે, સૃષ્ટિના નિયમ ક્રમ,
જાણ્યા વિના આત્મોન્નતિ, અવશ્ય હણાય છે. ॥ ૮૯ ॥

માનસિક શક્તિઓને, પૂર્ણ કરવાને માટે,
ભણ્યા કહે ભેદ અને, મહત્વ પામે છે;
અને તેની સાથે વળી, મનના પ્રકૃત ગુણો,
પ્રમાણતા પામી પોતે, પૂર્ણપણે જાણે છે;
તેમ છતાં મંદ પોતે, પોતાને અપૂર્ણ માને,
જ્ઞાનસાગરમાં પોતે, બુંદ તણું રાખે છે;
કહે દલપતરામ માટે, વિદ્યા અને જ્ઞાન તણા,
પાર પામી પૃથ્વિમાં ક્યાં, મનુષ્ય વિરામે છે ॥ ૯૦ ॥

અજ્ઞાનથી વહેમ તણી, છાયા નીચે હિંદ જુઓ,
ઘણી ઘણી તરેહથી, દુઃખાદ ઉગાવેલ છે;
ભૂત પ્રેત ડાકણને શાકણને સાચાં માની,
વહેમ તણી અટારીમાં, આદર વધાવ્યો છે;
મંત્ર તંત્ર ભુવાઓના, જોશીઓની જન્મોતરી,
સત્ય માનવાથી આજે, પેસી એ ગયેલો છે;
કહે દલપતરામ એમ, અજ્ઞાનથી હિંદ બધો,
વહેમના વિકારથી બહાર ફસાયેલો છે ॥ ૯૧ ॥

શ્રીમંતની સાથે કર, હરીફાઇ ગરીબ તો,
જેવા જતાં તેમાં તેની, પીઠી મુરખાય છે;
કારણ કે શ્રીમંતને, દામ દામ કામ આને,
લાગ વગ હોવા થકી, ઘણી મરાય છે;
પણ ગરીબને નાણાં, અને લાગ વગ નહીં,
તેથી તેને એવી હરીફાઇ દુખદાય છે;
કહે દલપતરામ માટે ગરીબે શ્રીમંત તણી,
હરીફાઇ તજવી એ, સદા સુખદાય છે. ॥ ૯૨ ॥

વિશ્વાસથી વિશ્વ માંહિ, વ્યવહાર ચાલે છે બધો,
વિશ્વાસ વિનાનો વ્યવહાર તેજ હીણો છે;

વિશ્વાસથી વહાણ અને, રાજ ભલાં ચાલે જુઓ,
વિશ્વાસ વિનાનાં વહાણ, અને રાજ ક્ષીણ છે;
વિશ્વાસથી વ્યવહારની, વેલી બહુ વૃદ્ધી પામે,
અવિશ્વાસે વેલી વૃદ્ધી પામવી કઠીણ છે;
કહે જયસંગ માટે, વિશ્વાસની રતી રૂડી,
અવિશ્વાસ તણી રતી, કૂડી કરપીણ છે. ॥ ૯૩ ॥

મનુષ્યને અધિકાર, મળેલો જ્યાં સુધી હોય,
ત્યાં સુધી સૌ તેને ઘણું, ઘણું માન આપતા.
વળી એ જે વદે વાણી, તેને સૌ સ્વિકારે સદા,
તેનાં કરેલાં સૌ કામો, કોઈ ન ઉથાપતા;
જ્યાં જ્યાં એની આણ ફરે, ત્યાં ત્યાં એના શત્રુઓ સૌ,
તેના તેજબળ થકી, ધ્રુજીને સંતાપતા;
કહે જયસંગ એમ, અધિકાર તણું તેજ,
કેવું બળવાન છે તે, મનુષ્ય ન માપતા. ॥ ૯૪ ॥

માતા પિતા તણી જેવી, કેળવણી રૂપ સેવા,
છોકરાંના ચરિત્રનો, પાયો તો રચાય છે
માતા પિતા સત્સ્વભાવી, અને સદ્ગુણી સમ,
છોકરાઓ સત્સ્વભાવી સદ્ગુણી થાય છે;
કારણ કે બાળકના, હૃદયે જે છાપ પડે,
તેહ છાપ પ્રૌઢપણે, પણ સચવાય છે;
કહે જયસંગ એમ, સંતતીની નિતી અને
અનિતિનો આધાર તો, માબાપ ગણાય છે ॥ ૯૫ ॥

સંસારમાં સુખ દુઃખ તણી જે છે સાંકળના
જોતા જતાં તેહ સદા અતિ અનિવાર્ય છે;
વળી સદા માનવ જીવનની જે નૌકા તે,
સુખના પ્રવાહમાં જ્યાં થોડી ઘસી જાય છે;
તેહ પછી તરત તે, સંકટના અંત માટે,
પાછી તેહ તણા પ્રવાહે તણાય છે;
કહે જયસંગ એવી, દૈવની કૌશળતાથી,
એક પછી બીજા તણી ઉત્કંઠા થાય છે. ॥ ૯૬ ॥

રાજા પોતે જિની તણી, અગ્નિનીથી બાળી નાખે,
ત્યારે તેની પ્રજા પણ, તેથી રીતે ચાલશે;
આપાપની જેવી ચાલ, સારી કે નઠારી હશે,
તેથી ચાલ તેહ તણી, અંતની તો ચાલશે;
ગુરૂ તણી ગર્જના, શિષ્ય જેવી રમે તેવી,
ગ્રહણ કરીને તેમાં, ચિત્ત પોતે ચાંપશે;
કહે દલપતરામ એમ, જગતમાં જોઇ લેજો,
જેવા દેવ કહાશે તેવા, પૂજારીઓ કહાશે. ॥ ૯૬ ॥

હમેશાં જે હસમુખા, દુનિયામાં હોય છે તે,
સુખ ચેનમાં સદાય, કાળક્ષેપ કરે છે;
એમ તેથી આપત્તી કે, નિર્ધનતા આવે પણ,
ધૈર્યવાન બનીને એ; દુઃખોથી દૂરે છે;
વળી જેમ જેમ એહ, થયે વૃદ્ધ ઘણા જન,
તેમ તેમ ઉત્તમ એ, પંક્તીમાં ઠરે છે;
કહે દલપતરામ એવા, હસમુખા હોય છે તે,
સર્વ મનુષ્યોમાંપર, પ્રીતીભાવ ધરે છે. ॥ ૯૭ ॥

ગમે તેવો મોટો રોજગાર નમે કરો પણ,
પ્રમાણિકપણા વિના, ફળ કદી ના મળે;
કારણ કે ધંધા તણું, સત્યપ્રમાણિકપણું,
સત્ય વિના ઝુઠ વેલી, પણ કદીના ફળે;
ઉદ્યમ તો દુનિયામાં, અનેક મનુષ્યો કરે,
કોઇ ફળ પામે કોઇ, હારીને પાછા વળે;
કહે દલપતરામ એમ, પ્રમાણિકપણા વિના,
ધંધા રોજગારતણું, સત્ય સરવે ટળે. ॥ ૯૮ ॥

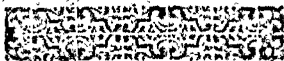
આજકાલ આજકાલ, કરતાં અનેક દિન,
વહી જાય તોએ તારૂં, ચિત્ત સ્થાયી ના ઠરે;
કારણ કે માયા તણી, મોહજાળ વીંટી વળી,
તેથી શુદ્ધ સ્વરૂપમાં, ઘડી તો ગતિ ના કરે;
અજ્ઞાનના અંધકાર, પડે જીવ ક્યાંય રહેલા,

પૈસાની લાલચ થકી, પુત્રી પરણવા આવે;
એવા નીચ પુરૂષને, પ્રભુ ધિક્કારજે;
પણ જેહ પૈસાની લાલચ વિના પ્રેમ થકી,
પરણવા ઇચ્છે એને, સ્નેહથી સ્વીકારજે;
કહે જયરાગ એથી, પુત્રી પૂર્ણ સુખી થઇ,
આશિષ દે અંતરથી, એનું હિત ધારજે. ॥ ૧૦૪ ॥

મનુષ્યનો સ્વભાવ જે, મૂળથી પડેલો હોય,
તેને સુધારવા તણું, ઓષધ એકે નહીં;
નઠારો સ્વભાવ વાળો, કુટુંબના મનુષ્યોમાં,
આનંદ ન ભોગવતો, આનંદ પોતે સહી;
વળી વ્હાલાં તણું વ્હાલ, અને મિત્રો તણી મૈત્રી,
સ્નેહીજનને ખોઇ પોતે, પડે એકલો સહી;
કહે જયરાગ એમ, નઠારો સ્વભાવ થકી,
કોઇ સુખ પામ્યો નથી, વિચારી જોતાં અહીં. ॥૧૦૫॥

જે કવિતા તણા શ્રવણે દર્શનેથી કરી,
કવિ તણું રીઝે મન, તે કવિતા જાણવી;
વળી એવી રીતે જેહ, પત્નિ તણા શ્રવણે,
દર્શનથી રીઝે પતિ, પત્નિ તે પ્રમાણવી;
એ વિનાની કવિતા ને, વનિતા અનેક પણ,
રસ હીણી માટે નહી, રસિક પિછાણવી;
કહે જયરાગ એમ, કવિતાને વનિતા બે,
રસિક કવિ પતિને, ગમે સહુ માનવી. ॥ ૧૦૬ ॥

મનુષ્યને જેમ જેમ, અવસ્થા અધિકાધિક,
થતી જાય તેમ તેમ, દુઃખ વૃદ્ધિ પામતું;
કારણ કે એક તો શરીર જીર્ણ થવા થકી,
વ્યાધીઓ અનેક વધી, દુઃખ ઘણું જામતું;
વળી એની સાથ મ્હોટા, કુટુંબની જંજાળનું,
વ્યવહારીક દુઃખ આવી ચિત્ત ન વિરામતું;
કહે જયરાગ એમ, મોટે ભાગે અવસ્થામાં,
મનુષ્યને દુઃખ પડી, સુખ સહુ વામતું. ॥૧૦૭॥

માળા ૭ મી.

મનહરછંદ.

સ્વતંત્રતા જેવું જો, સુખ નથી જગતમાં,
સ્વતંત્રપણાના સુખ, તણી બલિહારી છે;
પરતંત્રતણું સુખ, ગમે તેવું સારું હોય,
તોય તેહ સુખ અતિ, પણ દુઃખકારી છે;
પશુ પક્ષી અને બીજાં, પ્રાણીઓમાં પણ જુઓ,
સ્વતંત્રતા ઘણી ઘણી, રીતે સુખકારી છે;
કહે જયશંગ એમ, સ્વતંત્રતા સારી પણ,
સ્વતંત્રતા સાચવવી, અધિક આકરી છે. ॥ ૧ ॥

સ્વતંત્રતા સાચવવા, સ્વદેશાભિમાનતાને,
જાળવો જોયે જરુર, સદા રૂડી રીતથી;
સ્વતંત્રતા સાચવવા, શૌર્ય પરિપૂર્ણ પણ,
રગે રગે વાપેલું તો, જોઈએ પૂરી પ્રીતથી;
સ્વતંત્રતા સાચવવા, સ્વદેશમાં ઉદ્યોગની,
ખીલવણી થઈ હોય, ભર્યો જોયે વિત્તથી;
કહે જયશંગ એવાં, ઉત્તમ સાધન વિના,
સ્વતંત્રતા સચવાતી, નથી કદી હિતથી. ॥ ૨ ॥

શૂરવીર શુરો વદી, જેહ જંગ ઝુઝે નહીં,
તો તો તેનું શૌર્ય કદી, કોઈ નવ જાણતું;
વિદ્વાનની સભા માંહિ, પંડિત ન જાય કદી,

તો તો નેહ પતિને, કોઇ ન પિછાણતુ;
સ્વરૂપના દિન તજી, જુઓ એવી વાત કરે,
સ્વરૂપ દિનેશજી તેને, કોઇ ન પ્રમાણતુ;
કહે જયરાજ એમ સજ્જનના સંગ વિના,
મનુષ્યની કીરતીને, કોઇ ન વખાણતુ. ॥ ૩ ॥

રાવણે સીતાને હરી, ગામ માથે રાડ કરી
અંતે એમા મુઓ તો કે સુખી માગી થઇ છે;
એક રીત ભારો જળે પાણી પતે આવ્યો ત્યારે,
અભિમાન મુઆ તા કે, નામ ॥ તો રહી છે,
વિનવાઓ વડી નામે ત્યારે તેના આગી કહું,
મન ભારો આયવો પિશ ડગી ગ, છે
કહે જયરાજ એમ જિઁયા અભિમાની જન
[illegible], દુર ઉડી ગયું છે. ॥ ૪ ॥

[illegible] પણ
[illegible] છે,
[illegible] પણ
[illegible] છે,
[illegible] શીર
[illegible] છે,
[illegible] પાકી સ્ટાન્
[illegible] ॥ ૫ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૬ ॥

કોને ઉર ઉપજ્યું નહિ, અંકુર ક્રોધ કેરો હોય,
તેહ શાંત પડે પણ, ક્રમે ભાવે ઊઠી છે;
અભ્યાસ કરીને રાખ્યા, રાખુ ઢળીમળી ભાગે,
પણ એમાં આવે ત્યારે, સ્નેહ સદા તજવો છે;
અંગારીની સંગાતથી, જણાય કેનારી ભારી,
પણ કુસંગત મળે, ફરસી તે લાગે છે;
કહે જયશંકર જેમ, દાદરા તણું ઝેર,
ચોમાસુ આવે કે તને, તારું થઇ લાગે છે. ॥ ૭ ॥

આભૂષણ અલંકારે, અધિક શોભે છે આંગ,
પણ સદ્ગુણ વિના, શોભાનું ન જાણવું;
આભૂષણ અલંકાર, એ તો ઓપ ઉપરનો,
ઉપરના ઓપ થકી, મૂલ્ય ન પિછાણવું;
તાંબા તણું પાત્ર ખૂબ, કનકે રસેલું હોય,
તેથી તેનું મૂલ્ય ન, કનકનું પ્રમાણવું;
કહે જયશંકર માટે, ઉદ્ધાર એવું અંતરથી,
સુશીલ ગુણવાન, હોય તે વખાણવું. ॥ ૮ ॥

મનુષ્ય જે પશુ ને પક્ષથી જોડેલાં હોય,
તેહ મુખ થકી મીઠું, મીઠું વદી જાણતા;
અંતર તો કૂડ તણી, કાતીથી ભરેલું હોય,
પણ ઉપરથી મુખે, સરંગે લખાવતા;
અન્ય પર અંતરમાં, રાખે તેવો શત્રુભાવ,
હોય તોય ઉપરથી, કિંચ ન જણાવતા;
કહે જયશંકર માટે, એવાં એવાં મનુષ્યોને,
જ્ઞાની વિષ ભર્યાં કુંભ, ગણીને પ્રમાણતા. ॥ ૯ ॥

વૈરાગીના મનપર, માયા તણો રંગ ચઢે,
ત્યારે તેના ભજનમાં, ભંગ પડી જાય છે;
માયા મહા મોહકારી, કઠિન છે સબળ તેથી,
મોટા મોટા જ્ઞાની ધ્યાની, એનાથી અંજાય છે;
માયા તારી અધિકારી, વિશેષ વખાણું શું હું;
ત્યારા વડે આદરને, દઢ ઓળખાય છે;

કહે જગરામ એવી, માયાને ન નિરો એ તો,
મનુષ્યને ફસાવાની, કમેઢી કથાય છે. ॥ ૧૦ ॥

જેવી આકૃષ્ટ ફરે, ચકચૂરી રાય બની,
આધિન બને છે કરી, આપી આ મરજીનો;
ગર્વ બને જ્ઞાન બને, ભાને ધર્મ બને કરી,
ગુરૂ થઇ બેસે કરી, અહારે વરજીનો.
નામનું તાણ સકરી, પગરેણ ગુણ કરી,
આચારો ધરીને રહે, સદા રો મરજીનો;
કહે જગરામ એવા, એવા એવા મનુષ્યને,
મ [illegible] પણ મોટો ભાગ, દીસે છે મરજીનો. ॥ ૧૧ ॥

[illegible] થઇને [illegible] આવે ત્યારે,
[illegible] ગુણ આપનાર છે;
[illegible] થકી [illegible] ત્યારે,
[illegible] શાંતિ [illegible] છે;
[illegible] થકી આવે,
[illegible]
[illegible]
[illegible] છે. ॥ ૧૨ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૧૩ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

હતી જેમ ગોપવાથી, કામધૂમ રૂપ આપે,
પણ અજવાળ નિંદ, જ્યાથી પાછિ જાય છે;
કહે જયશંકર એમ, જગતમાં જોયું જુઓ,
પરમાત્મા તુંથી તેનું રૂપતા જણાય છે. ॥ ૧૪ ॥

ગોરી અને જુદિમાથી, મનુષ્યોની પણ ભાત,
ઓળખેથી સાથી રીતે, ખરી જણાય છે;
કારણ કે અભિમાનથી, મનુષ્યની પોથ કાટુ,
ખાંખ કરે ઉઠી ચાલે, મંડળોમાં જાય છે;
જુઓ જેમ સમુદ્ર વાયુએ અથડાત છતાં,
અંદરના મોતી બહારથી ઉભરાય છે;
કહે જયશંકર એમ, અભિમાનથી સારી રીતે,
જગતમાં મનુષ્યનું, માન ગણાય છે. ॥ ૧૫ ॥

પુષ્પ તણા સંગ થકી, નીચ જાત કીટની,
રાજા રાણી દેવ તણે, શીર્ષ ચઢી શોભાય છે;
મૂર્તિ રૂપ પથ્થરનો, પથ્થર છે માટીનો,
દેવ રૂપ માટીની પ્રતિમાએ પૂજાય છે;
પશુ જાતી પોઠિયો છે, શંકરનું વાહન તે,
શંકરના સાથે કરી, સાથ લેવાય છે;
કહે જયશંકર એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
મોટાઓના સાથે માન, નાનાને દેવાય છે. ॥ ૧૬ ॥

સજ્જનના સંગ તણો, દુર્જનને રંગ લાગે;
દુર્જનતા તજી ત્યારે, સજ્જનતા ધરે છે;
પવિત્ર પુરુષ તણી, પવિત્રતા તણા સ્પર્શ,
અધમને પાવનથી પવિત્ર તરત કરે છે;
જ્ઞાનીઓના જ્ઞાન તણો, પાસ પડે અજ્ઞાનીને,
તો તે જ્ઞાન મહી સહુ, અજ્ઞાનતા હરે છે;
કહે જયશંકર એમ, પારસમણિનો સ્પર્શ,
થતાં અન્ય ધાતુ પારસના રૂપે ફરે છે. ॥ ૧૭ ॥

વિષયી વિષય રૂપ, તણી વડી વાતો કરી,
વિષયને વારે વારે, વદને વખાણે છે;

મતિ નારી શિયળ પશુને સારી રીતે થાહી.
શિયળ પશુને રૂડી રીતે એ પિછાણે છે;
વ્યગનની ચીજને સૌ વ્યગની ઉત્તમ માની,
અમૃતના રસ થકી, અધિક પ્રમાણે છે:
કહે જયશંગ એમ જગતમાં જોઈ જુઓ,
જેને જેહ રૂચ તેને, તેહ શ્રેષ્ટ જાણે છે. ॥ ૧૮ ॥

રે[illegible]ની ગાડ સુધી રાય કહે કર ભરો,
આગળ જતા એ ડગ, કાકશું દયા ધરી
નોકરને ગાડ કહે ખત નાખી ગમ કરો
આ [illegible] નામ દેશું ખત નાખીને ખરી
મ [illegible] પોતાના બાળ બચ્ચાઓને એમ કહે,
[illegible] ધાયા પરભાતમાં જાતે કરી;
[illegible] જયશંગ આવા [illegible] અંકુરો સૌ.
[illegible] આશા આપતા ફરી ॥ ૧૯ ॥

[illegible] દિસે,
[illegible] છે
[illegible] દીન પખ,
[illegible] છે;
[illegible] રીતે,
[illegible] છે
[illegible]
[illegible] ॥ ૨૦ ॥

[illegible] દમે,
[illegible]
[illegible] છે,
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૨૧ ॥

દગાબાજ જેવા કુડીયા, અને પેટી મુખમી છેત,
દુર્જનના ટોળાં માંહે, માનીના મનાય છે,
ઉપરથી આડંબર, ઘણું દેખાવે પણ,
અંતરથી અક્કલની, દગાના ભંડાર છે;
એવા એવા દુર્જનોને, દેખીને મનમાં બહુ,
મોટા ઉચાટની બીકે, દુઃખ ખૂબ થાય છે;
તેવે અવસર પણ, મારે એવા નાખોદીઓ,
પાસ ઉભા રહી, સૈન્ય ઉભાય છે. ॥ ૬૨ ॥

ગુણ અવગુણ તણી, મતિ તણી ભાંત નહીં,
તેહ કેમ કરી ગુણી, અવગુણી પારખે;
કહો કે આપામણીનું, નામ તેહ જાણે નહીં,
તેહ કેમ કરી મોટા, મોટા લેખ તે લખે;
આદર કે આગાસ્વાગતાનો, નથી નમ જાણ્યું કદી,
તેહ મોટા અમુકને, કેમ નહોતે સુખે,
કહે દલપતરામ એમ, કાવ્યનો ન ક્રમ જાણ્યો
તેહ કેમ કરી કવિ, કવિતાને ઓળખે. ॥ ૬૩ ॥

લાખ કરોડ કે રહી, એથીએ અધિક દામ,
આપવા હોય છતાં તો, એથી પણ શું થયું!
જ્યાં દીને ગુણની મહુડી બધી હોય નહીં,
કુંદનલાલની રૂપે નામ ઝગતી નહીં;
[illegible] ગુણ [illegible] નો આનુષંગ [illegible]
મન [illegible] ની પંક્તિ, [illegible] વરતું;
કહે [illegible] એમ [illegible] પાણી ખુબી [illegible],
એ [illegible] સુખ દેવા, સુખ તો એણે ગયું. ॥ ૬૪ ॥

[illegible] નાંખી આળસુપણાના લોક ખરા કરી,
[illegible] ઉદયમાં, [illegible] એ નિલજ્જતા
[illegible] અને [illegible] ના [illegible],
[illegible] ઉતાવળા કરી કે [illegible],
પણ [illegible] અધિક [illegible] ના [illegible],
[illegible] વ્યવહારના તે, હમેશાં તે [illegible]

અંધારું આ ટાળે પ્રેમ, જો ખૂબ ઊંડો છે;
એમાં નિઃસ્વાર્થીપણું, નિરાળું જણાય છે;
કારણ કે દાંપત્ય પ્રેમ, જેમાં સ્વાર્થ નથી,
એથી અંધકારમાં એનું, અજવાળું જણાય છે;
જ્યાં એ અંધકારમાં એની, એવડી જરૂર નથી,
દાંપત્ય આત્માઓનાં, કારણ જણાય છે;
કહે જયરાગ એમ, નિષ્પ્રેમી જન કહે,
ત્રિય દાંપત્ય જો, આવડા અજ્ઞાન એ. ॥ ૨૭ ॥

ઈશ્વરને આરાધે જે, હાથે હોઠ પ્રેમ કરે,
તેની બુદ્ધિ શુદ્ધિ સર્વે, સમજે એવો આદ;
અધિકારી આપે સેવે, આદિ દેવ નિરંજન,
ઈશ્વર તો તેની પૂંઠે, રહે અંધારા હાથ;
આવી તણું ભાન રાખી, ઈશ્વર માટે જે આપી,
આવી સ્થિતિ થાય તેની, શરમ મરે નહીં;
કહે જયરાગ સુણો, વિષયીના સમયમાં,
ઈશ્વર તો કોઈ ગામ-ગંડની નથી થઈ. ॥ ૨૮ ॥

માયા તણા મદ કેક, જન ઉપર જ્યાં ભરા,
કેક જન એથી બહાદુર બની જાય છે;
કેક જન લાખ કે કરોડપતિ હોય પણ,
શાંત વૃત્તીવાળા સદા, દરેકે દેખાય છે;
પણ કેક એવા મોટા, માયાધારી હોય છે તે,
આખર પડી છૂટી જાય, ઉતરેલા થાય છે;
કહે જયરાગ એમાં, માયાતણો દોષ નથી,
દોષ બધો મનુષ્યના. ગુણનો ગણાય છે. ॥ ૨૯ ॥

મોટાજની છાયામાં જે, રાત દિન રમે છે તે,
મોટાતણી રીતભાત, સહેજે ભાગે મહે છે;
કારણ કે સંગ તેવા, રંગ સૌને લાગે સદા,
મોટા મોટા જ્ઞાની જપે, કથન એ કહે છે;
પછી કદી સંગ પસ્તાવ તોય ફીકર ન,
પણ સંગતણો રંગ, ચહેરોજ રહે છે;

કહે જયશંગ આરે, સજ્જનો સૌ મોદાતણો,
મગ કરવાને આરે, ચિંતે સદા ચહે છે. ॥ ૪૦ ॥

સંકટનો સમો શિરપર આવી પડે ત્યારે,
કાયર થઈને કદી, કટાળો ન આણવો;
કારણ કે કાયરતા, થકી ક્રોધાવેશ આવી,
શનીશ્વર જેવો વેશ, પોતાનો પ્રમાણવો;
પણ એવે સમે ગુણ, ક્ષમા તણો રાખ્યો હોય,
તો તો ક્રોધ કરો દોષ, પડે ન પીછાણવો;
કહે જયશંગ ક્ષમા, સજ્જનોનો ખાસ ગુણ,
ક્ષમા ધર્મ તણો હાથ, જમણોજ જાણવો. ॥ ૪૧ ॥

કીર્તિતણા કોટ જે જે, પર ઉપકાર રૂપી,
કેલ થકી ચણાયા તે, કદી પડતા નહીં;
ઉલટાએ જેમ જેમ, વર્ષ વિતે તેમ તેમ,
સંગીન થઈને સદા, શોભતા અડગ રહી;
તકલદી કોટ બીજા, દમડોલ પોલવાળા,
નવા નવા બને તેમાં, સર્વોપરી તે સહી;
કહે જયશંગ એહ, કાળથી ખવાય નહીં,
ચીર કાળ સુધી એની, હયાતી અહીં રહી. ॥ ૪૨ ॥

નિર્મળ મનુષ્ય સદા, શરદના ચંદ્ર જેવા,
જોનારને આધક એ, અમી રસ આપે છે;
આધી વ્યાધી ઉપાધીથી, મન તપી ગયું હોય,
તેને તેના દર્શનથી, શાંતિ સારી વાપે છે;
જેને ઉર ક્રોધ તણા, અંકુર ઉગેલા હોય,
નિર્મળની દ્રષ્ટી તેને, મૂળથી ઉથાપે છે;
કહે જયશંગ એમ, નિર્મળનો સમાગમ
શિતળતા આપી સદા, શાંતિ સારી સ્થાપે છે. ॥૪૩॥

જીવતનું રક્ષણ પૂન્ય પ્રીત થકી કીધે,
જીવતનો રાજા મોટો, રાજન ગણાય છે,
રોગીઆના આગ મોટા, રોગને મટાડયા થકી,
ભલી રીતે વૈદ્ય વૈદનાજમાં ભણાય છે,

કુદરતી કાયદા ક્રમે, કાવ્ય કરી બ્રહ્મમાંહે,
કુદરતી કવિ કવિતામાં ભરાય છે;
કહે જયરાગ પણ, એવું અને ઘણી એમ,
કાવ્ય એ કેવળ, વિશે વખણાય છે. ॥ ૪૪ ॥

કાળ તણી બાની ઘણી, અલૌકિક જણાય છે,
મારે સ્ત્રીને ઘરે, શત્રુને હમારે છે;
ઘડી, પળ, દિવસ કે, કાળ કેવી રીતે જતો,
તેનો ખ્યાલ આવ્યા વિના, ખાદ એ પમાડે છે;
ભવમાં ભાન ભાન, નવા વેશ ધરાવીને,
સુખ દુઃખ તણા દેહ, સર્વને ધમાડે છે;
કહે જયરાગ એમ, કાળ સૌને મુખે કરી,
એક દિન દેહમાંથી, ઓળિયો જગાડે છે. ॥ ૪૫ ॥

વખાણ એ મનુષ્યને, બુરી રીતે ભ્રષ્ટ કરી,
વિષયા અભિમાની અને, ઉદ્ધત બનાવે છે;
વાણી એ વખાણ આપે, ખુશામત ભરેલી છે,
તેથી લેહ ભ્રષ્ટ પણ, સર્વને સતાવે છે;
જગતમાં ભેદ ઘણા, જુસ્સો ગણાય છે તે,
વખાણથી ભ્રષ્ટ બની, દુષ્ટતા દર્શાવે છે;
કહે જયરાગ માટે, વખાણ ને લાયક જે,
હોય તેને વખાણવાથી, અદના બનાવે છે. ॥ ૪૬ ॥

વિદ્યા તત્ત્વાર્થી કરી, આપતી થવાનું હોય,
નો તે આપતી થવાથી, દરિદ્રતા સારી છે;
ક્ષમા અને દયા તજવે, વિરતા ગણાતી હોય,
નો તે વિરતા કઠિન, ધૂર્તી જયકારી છે;
નિર્દયતા જુલમને, જનુ પાકી માન મળે,
તો તે માન તજી વનવાસી ધૂળી પ્યારી છે;
કહે જયરાગ એમ, ધર્મ નિતિ સદગુણ,
વિના જે જે વાત કરવી તે સૌ ભિખારી છે. ॥ ૪૭ ॥

ખ્યાતિ કે વિખ્યાતિ ગમે, તેથી સારી હોય પણ,
સદાચારી સંતતી વિના એ ધૂળધાણી છે;

કાગળ કે એવી કરી, કીર્તિને કલંક લાગે,
અને પરલોક માંહે, પણ ઘણી હાણી છે;
પોતાની ને સંતતીની, એવી કુતી હોય તેવી,
આલોકે કે પરલોકે, ગતી તો ગણાણી છે;
કહે જશરાજ માટે, પોતાની ને સંતતીની,
નિતિ રિતી એજ, ભાવીકાળની કમાણી છે. ॥ ૪૮ ॥

મળ જો અમીર અધિકારી હોય તેને કહી,
[illegible]નો સંગ કોઈ, કાળે કરવો નહીં;
પ્રબળ કે વ્યસનના, સંગ થકી ભાન ભૂલી
[illegible] રિતી તજી અનિતિમાં જાય છે વહી;
[illegible] દરબાર, અરજદારોના દુઃખ,
[illegible] દીન જનમાળ ઊંધા આપના મહી;
[illegible] અંધો આ પોકને તજી અને,
[illegible] દુઃખ, ઘોર નરકે રહી. ॥ ૪૯ ॥

[illegible] અને વીજળામાં ઘણી અંતર છે,
[illegible] અધિક ઉત્તમ છે;
[illegible] ફીરની કથાય છે તે,
[illegible] અધિક અધમ છે;
[illegible] અંતરા ન વીજળાની,
[illegible] ઠીકાણાથી કમ છે;
[illegible] પોકે સમાન પણ,
[illegible] વધની રકમ છે. ॥ ૫૦ ॥

[illegible] રદથી અમર [illegible]
[illegible] જણાય છે
[illegible] ત્યાં સુધી તેવી.
[illegible] ભંડાર છે;
[illegible] છે તેમ,
[illegible] છે;
[illegible] નહીં,
[illegible] ॥ ૫૧ ॥

અત્યંત ને વનિતા, બે બેને સમજે સદા,
આત્મજના બંધેલ, વનિતા રૂપાળી છે;
આદ આગમ ને દેહ, ચિંતામણી જાણે મનુ,
ચિંતામણી કોઈ આગમ ભાળી જાય છે,
ઉકેલ ને દૂધ માટે, નિરતો ભાળ્યો છે,
તેથી ઉત્તમની વાતે, દ્રવ્ય પ્રાપ્ત થાય છે;
કહે દલપત માટે, જાણજ આગમ તજી,
ઉત્તમ ઉદ્યમ કરો, સુખ તો પમાય છે. ॥ ૫૨ ॥

જેર જેર વન ફરે ભૂમિ, તે તે ખેલ છે ભૂરીયાં ત્યાં,
ભૂમિના ભેદને જોતાં, રસ પ્રાપ્ત થાય છે.
એક કોઈનો ભૂમિ તણું, કાયર કરે ન કદી,
તેને ભૂમિ રૂપ રસ, તેનો આધાર છે;
તેથી તેનું ભક્ષ પાન, વિના નિર્ધન બની,
દુઃખના સમુદ્ર માંહી, ભૂખે મરાય છે;
કહે દલપતરામ પણ, ઉદ્યમી મનુષ્ય ત્યાં,
સુખના સમુદ્ર માંહે, સુખે ઝીલાય છે. ॥ ૫૩ ॥

વિદ્યાર્થીના નાથ અને, શ્રીપતિ બનાવો નહીં,
શ્રીપતિ બનાવી દેવ, તને ભૂલી જાઉં છું;
તેમ વળી દરિદ્રતા, પણ ન આપીશ કદી;
દારિદ્ર્ય કે આપી હવે ધારી મન જાઉં છું;
માટે મને આપવું હોય એટલું જ ધન,
પેટભરી ખાવું આપ, તેમાં ખુશી થાઉં છું;
કહે દલપતરામ એથી, નિરંજનના રહી રહી
સ્મરણ કરીને તારું, કૃતાર્થ થાઉં છું. ॥ ૫૪ ॥

ઈશ્વરે તને જે ધન આપ્યું હોય તો તેમાંથી,
સુપાત્રોને દાન દે, દેવજ અંતર છું;
એમ છતાં તારાથી જો દ્રવ્ય ન ખરચાય,
તો તો તારે મરવું એ, ઉત્તમ ઠરાય છું;
કહે તારા મનુષ્યો, ધનનો માલિક જીવે,
જ્ઞાનીએ બહુપેરે, પાપનો ઠરાય છું;

કહે જયરાગ આહે, રીતે ન શ્રીપતિ થઈ,
આપતિનો ધર્મ પાળો, તેજ છત્ર આજ તું ॥ ૫૫ ॥

જેનાં પતિ પુત્રી પુત્રાદિક તો મરણ પામ્યાં,
તેનું મન કલેશ થકી, પૂર્ણ પીડાય છે;
સંસારમાં વ્હાલાં જેનાં રસાતાળ ગયાં હોય,
તેનું ચિત્ત અધિક એ, દુઃખથી દુભાય છે
પાછી મોટા અધિકારી, પદવિન પડ્યા હોય,
તેનાં ચિત્ત વ્યગ્ર થઇ, વ્યાકુળ દેખાય છે;
કહે જયરાગ એવા, મનુષ્યો જે મનભંગ,
થયા હોય તેઓ સદા ઉદાસી જણાય છે ॥ ૫૬ ॥

આશક માશુક ન થા, પ્રેમ આવ્યા પ્રમ નહીં
પણ પ્રભુ પ્રત્યે પ્રેમ છે તે સાચા આશક;
આશક માશુક [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૫૭ ॥

[illegible]

માટે તેમને આદિત્ય સાખીને શુદ્ધ ધર્મ નાખ્યો,
પરિણામી નિત્ય, આત્મા અધ્યાત્મ છે;
કહે દલપતરામ એમ, અનુભવનો રસ ભરી,
ભેદ વિજ્ઞાનથી ભાવે, શોધન સમાય છે, ॥ ૫૯ ॥

દુનિઆમાં દ્રવ્ય એક, બહુ થાય ભરતી છે,
તેને રૂપી અજાત જ્યાં, આદિ ન અખતણું છે;
દ્રવ્યથી આત્માને દેખ, ભવ આવે ધરતું ખર્ચું,
દ્રવ્ય પણ હિતનીનું, હીન તો જણાય છે;
દ્રવ્ય પણ દુનિઆમાં, વેરાગ વેરાગ્યમાં ભરે,
તેના પર કીધિ ધ્યાન, ધારણે ઠરાય છે;
કહે દલપતરામ એવા, મનથી દ્રવ્યને માટે,
ઉદ્યમ એ અંદરનું, સાધન કહ્યું છે. ॥ ૬૦ ॥

જ્યારે ભ્રમ પરી રહ્યું, વચન ઉચ્ચારે ત્યારે,
ચિત્તમાં ભીની વિચારે, જઈ પરાધીન છે;
ત્યારે તેનું વચનના, અભેદથી વિમુખ થઇ,
ખરેખરાં વચન બધાં, નિરર્થક જાય છે;
એવી રીતે શુદ્ધ ચિત્ત, વિના જે જે વાત વદે,
તે તે વાત વદેલી તો, લપાંગ લેખાય છે;
કહે દલપતરામ માટે, એવું સમે ચિત્ત તણું,
સાવધાન વિચારવું, હીણે સાથ થાય છે. ॥ ૬૧ ॥

આકાશમાં આકાશથી વાદળાં ઝપાય ત્યારે,
વિજળીને ગર્જનાથી આકાશ છવાય છે,
પાનપર રૂદના સમયે કરી ધૂળ તણાં,
પાન બધું ઢાંકીને, નિશ્ચે ભરી જાય છે;
એમ નદી સુરીના પ્રવાહે કરી ભૂમિ તણી,
નાહી નાખે જ્યાં, ભૂમિ સ્વચ્છ થાય છે;
કહે દલપતરામ એમ જ્ઞાનજ્યોતિનો સાથ જ્યારે,
પરબ્રહ્મ નહીં ત્યારે, પાપ તો છેદાય છે. ॥ ૬૨ ॥

અંદર જ્યારે પૂર્ણ થયું, અનુકૂળ હોય ત્યારે,
ભાવ ભીના થાય પણ શાંત સમજાય છે,

ઉદક અનુપ એહ, મળવાનું કહું કરી,
જ્યારે ખારી રેતુ આવે, ખભા સુધ ખાય છે;
પ્રથમ તો દેખાતા એવ, કુંભને ભરે ભરી,
પુષ્ટ ભરી શોભતા વિશ્વમાં દેખાય છે;
પછ અનાદિ સંકટનું, વારણ કરાય તેથી,
ત્યારે તેહ આંગણમાં, અતિ આનંદાય છે;
કહે અલમસ્ત ચિત્તે, ઉદક અનુપ આપી,
અસ્પૃશ્ય દેખી અપમાનના, આવતાંની દેખાય છે. ॥ ૬૭ ॥

પ્રથમ તો દ્રવ્ય થકી, આવી હોય તેહ ત્યારે,
દ્રવ્ય ભારે થાય ત્યારે, દંડૂસ દેખાય છે;
પણ હોંશે જાણી છે તે, મોટો ભરી આવે ત્યારે,
ઉપર પણમાં ખૂબ, પૈસાના જણાય છે,
કારણ કે દ્રવ્ય નથી, તેઓના વખતમાં જે,
અનુભવમાં દુઃખ તે છે, દિલે દેખાય છે;
કહે અલમસ્ત તેથી, દયા જમાં ભાર ભરી,
પરદુ ખ દેખવામાં, દિલમાં દેખાય છે. ॥ ૬૮ ॥

મોહમાન કુંજરી સૌ એમ તેમાં ઠાઠ ઠાઠ,
પણ, તેના ખાનપાન બેહ દયાળો નથી,
પૂર્વના પસ્તાના વિસ્રામ વિના ખાતા નહિ,
પણ આવ્યા આગળ જે થે હજુ છે કુપથી
મલીન ચિત્ત પૂરી, પ્યાર આપી રહે પણ,
સ્વમાનની બુદ્ધિ તો તે મરે નહીં ગુમાયા;
કહે અલમસ્ત માટે, મોહમાનો ભરેલો દેહ,
ત્યજે તેહ ઘડ ઘડે, દયાના વિચારથી. ॥ ૬૯ ॥

દેખ રમ પાણી રાખ, જેના ચાલવાય છે જે,
આકાશના ઘૂમાંહિ, દોરડું ફેલાય છે;
કારણ કે ઉપરનું, પાણી રાખ અંદર ભરી,
જિહ્વા આમ ભેળવવા, મન લલચાય છે;
માટે સાધુ સાધકો કે પ્રવીણ ગ્રહે ન કદી,
તેથી કુપ ફૂટ તેમાં, હમેશ વરતાય છે;

ઉદ્ધાર જેનો તેનું, નિર્મળ મનોહરી.
ખૂબ સૌંદર્ય બનાવ્યું, પાણી દૂર આપમેં,
કહે દલપતરામ એવી, મુનિવરોના મોંઘાપણી,
મનુષ્ય આ જગતમાં, જશવંત દીપશે. ॥ ૬૪ ॥

ધન્ય ધન્ય મોતી તને, મોતી તું છે સાચી સતી,
નામ આવે ત્યાં તું એવું, આપીને ભલી ગતી.
ધણ્ રાખે બધુ એવા, ભાગ્યશાળીને ધરીને તું,
આપ નાક ભાગ લાગે, તોયે નાખી નથી;
શાણ કે મોતી તુને, રાજવર મોંઘાં ગણે,
સ્વભાવિક એવું તારું, સાચવી છે આસતી;
કહે દલપતરામ સારે, રાજવર તણા ક્યાં ક્યાં,
હોય છે મસ્તક ત્યાં તું, મોતી નથ નકુરતી. ॥ ૬૫ ॥

આખમાં પરાણે હોય, આપણું સૌને આપે,
તો તે વીર પુરુષો ન, શાંતપણું રાખનારા;
નિકંઠ પુરુષો પણ, એવા આદરમ જોઈ,
આગાહીનું છતાં હોય, એવો બહુ રાખનારા;
સાધુ કે દુર્જન પણ, શાંત ગુણવાળા છતાં,
એવા આદરમ દેહ, આભાવો વખાણનારા;
કહે દલપતરામ પણ, જાડપા છે હોય તેહ,
એવા આદરમ દેહ, હોય ન મનાવતા. ॥ ૬૬ ॥

ભૂખ્યો હોય તેહ કહી, પોતાનું કે પારકું,
ખાય નવ જાણે જરા, જેવાજેવું કારણું;
ખાય પણ ખરેખર ભૂખ્યું જ્યારે થાય ત્યારે,
પોતાનો અન્નમાંને પણ, ખાતાં ન જ ના ગણ્યું;
દુકાળના દુઃખ સમે, એક હોય ભાત માટે,
નારીએ આપ્યા અન્ન તેણે પર આરોગ્યું;
કહે દલપતરામ એમ જેને જેની ભૂખ હોય,
તેહ ભૂખ સંસારના નિતિ મોતીને કહ્યું. ॥ ૬૭ ॥

દુનિયાની બદમાશી, આનુભવી વન વસ્યું,
ઘીતમો તો તેને ફરી દેખાતા પાપના.

હિંમતથી અજ્ઞાની, અંત પણ જીતી જાય,
હિંમત વિનાના જ્ઞાની, મરે ભૂલી જાય છે;
હિંમતથી શાણી બની, આંખમાં દેખાય બધે,
હિંમત વિનાના વીર, બેથી દૂર થાય છે;
હિંમતથી મહેનત, કરી લેવા માટે બધે,
હિંમત વિનાના વર્ગે, દરના દેખાય છે,
કહે દલપતરામ એમ, હિંમતથી કામ કરે,
હિંમત વિનાનાં કામ, વૃથા બધું થાય છે. ॥ ૯૨ ॥

સ્વાર્થ કોઈ પોતાનો જો, સાધવાને યત્ન કરે,
પણ સ્વદેશીનો સ્વાર્થ, કદી એ ન ધારશે;
એથી પોતાનાં હાથો ગજાથે સુખ જેવો પણ,
અને આપ સ્વાર્થીઓ, પણું તો હાની કરે;
કારણ કે એથી બાનું આપ તણું નાશ થશે,
એકતાનો નાશ કરી, કલેશ આવીને કરે.
કહે દલપતરામ એથી, અને પરવશ બની,
નિર્ધન થાને નિત્ય દુઃખોમાં ડૂબી મરે. ॥ ૯૩ ॥

હોય સાચા ઉદ્યમ તો, કામ કરી શકે સર્વ,
નહીં તો એ તો અંતે, નહીંયે ખવાય છે;
પ્રથમ મુકત માંહી નફા તણી લાલચથી,
કામ તણી કેડ કેડે, દોડતી જવાય છે;
લાલચ વિનાનો કોઈ, કદી શકે નહીં કાજ,
લાલચને લીધે બધાં, સર્વે સમજાય છે;
કહે દલપતરામ એમ, જગતમાં જોઈ લ્યોને,
લાલચ ઉદ્યમના ગીત લખેંથી ગવાય છે. ॥ ૯૪ ॥

અફીણ તમાકુ અને ગાંજાથી તો ઘર ખાલી,
ફિર નખું જીવ ગાય, લીધું લાવે ફરી;
આવી પનોતા થઈ, પ્રવેશ કરીને અહીં,
આખિર હાર્યા ને દેવ શાકની મારી કરી;
અહીં મળી રીતે લાભ, લડાવીને રાખ્યાં પેટ,
ગુલામગીરીથી ફિરે, ત્રાસ પણું આપશે,

જમીનને ખાતર મુજબ, કેળવણીરૂપ ખાદી,
તેથી ખાસ તેનો ફળપરિણામ આધાર છે.
કહે જયરાજ એમ, કરે ખેડ જમીનમાં,
કેળવ મનની ધરિત્ર ખાસ, એટલો આધાર છે. ॥ ૮૯ ॥

ધાર્મિક, અંતઃકરણને, આત્માની ઉન્નતિની,
સાથે સ્વદેશાભિમાન, હોય ફરી રીતથી;
તો તે કેળવણી સાચી, જ્ઞાન ખાર પડી જાશે.
અન્ય શાસ્ત્રોથી પાર, પડે ન જમીનથી:
દુરસ્ત છે એના વિના, ત્યાગ ધરેને મન,
એકપક્ષની સાંકળમાં, એકલી ન હિતથી;
કહે જયરાજ એમ, એકપણું થાય ત્યારે,
હિન્દમાંથી કેળવણી, સાધે છે ના ચિંતથી. ॥ ૯૦ ॥

શાસ્ત્રોમાં જે કામ પોતે, કરવાનું ધારે છે તે,
કામ કર્યા પહેલાં તેનો, વિચાર જો કરે;
વિચાર કર્યાથી જ્યારે, નિશ્ચય થાય ત્યારે,
કામનો આરંભ કરે, પછી ઢીલ ના કરે;
ભલે તેનું સંકટ આવીને ઘણી શિર પડે,
તેની સાથે લોક અપવાદ ના ડરે મને;
કહે જયરાજ હોય, ધીરજ ધારે તો તેહ,
ઉદ્યોગ કરી દુઃખ, દેશીનાં બધાં હરે. ॥ ૯૧ ॥

વિદ્યાશાળા પ્રભુના, પુરૂષ અજવાસ કરે,
પણ જ્ઞાન લખ્યા વિના, પઢવા એ શા કામનું ?
પ્રધાન પ્રવીણપણું, રાજ્યતણું કામ કરે,
પણ રાજ્યભક્ત નહીં, વિના એ નકામનું.
ધાન્ય કરી અતીશય, દ્રવ્ય પેદા કરે પણ,
નીતિ રાખ્યા વિનાનું એ, દ્રવ્ય તો હરામનું;
કહે જયરાજ હેમ પારસના સ્પર્શ વિના,
આરમ ન થાય લોહું, રહે લોહું નામનું. ॥ ૯૨ ॥

ગમે તેવા વિદ્વાન છે, ધનવાન હોય પણ,
ક્ષમા વિના સજ્જનમાં એનું નવ શોભનું;

આંખ તણું તેજ જાય તેનું જાણી લયું હોય,
પણ તેજ પામી જાય, ખરા ગાંડી થાય છે;
કવિ નવો નીકળ્યું ડીંગે ચાપ નખિં હોય,
તેનું પણ ઘણ થાય, જુઓ દબાય છે;
વધુમાં વિજોગ હોય, ત્યાંથી ખમો હોય પણ,
ઓળખના ઉપચારે, રોગ મટી જાય છે;
કહે દલપતરામ એમ, સર્વનો ઉપાય પણ,
મન હાથ મૂર્ખ મનાવ્યાનો કશો ઉપાય છે. ॥ ૯૭ ॥

દુર્જનને પરહાર, દેખી દૂર જતા રે'વું,
પાસે આવે તોય તેને માન નવ આપવું;
વળી પડખાન આવે, કેદી ચીજ લેઈ કરી,
ઉરમાંહે પ્રેમ આણી, નવ હલાવવું;
ત્યજીને પ્રમાદ મને, અતિ નહીં આંખ દેઈ,
ઉદરથી આંખ પડી, બાપ નવ આપવું;
કહે દલપતરામ એ તો, અનાદરવાળાં સદા,
તેનું ચિત્ર ભૂલેચૂકે, ચિત્તમાં ન છાપવું. ॥ ૯૮ ॥

વિદ્યા રૂપી ધન જાત, કોઈથી હરાતું નથી,
ઉલટું આપતા ધન દદ એ દેખાય છે;
વળી ભાગ આંક એથી, પકડાય ન કોઈ કદી,
પણ અવિનાશ પણું, ખાતા બમણાય છે;
વળી એવું સરવને, જેમ જેમ આપે તેમ,
ઘટે નહીં પણ ઉલટું એ વધુ થાય છે
કહે દલપતરામ એમ વિદ્યા રૂપી ધન ખરા
સર્વ ધન થકી એહ, જગમાં ગણાય છે. ॥ ૯૯ ॥

આકાશે પાણી વિના સાદ કરે જૂઠા ઘણા,
નિર્મળ વાણીને કહે, એ તો વનાવટી છે
ને સુખના દિવસ દેખી, કરે બહુ સારા છે,
દુઃખના દિવસોને કહે, શાની નહીં દશા છે;
દારમાં ગુણિલ સુણી કહે નાર સુણી સદા,
ઘાલક દુર્લભ સુણી, કહે વળી કહી છે;

ધનમદથી ધનવંત, ઘણા ચઢી વહીં જાયે,
ધનમદથી ધનવંત, અધર્મી અતિશય થાયે;
ધનમદથી ધનવંત, પરસ્ત્રી લંપટ બનતા,
ધનમદથી ધનવંત, ધરે નહિં કદી નમનતા;
વળિ ધનમદથી ધનવંત તો, કર્મ કુડાં બહુ આચરે,
કવિ જયશંગ કે અજ્ઞાની જન, ધનમદથી છાકી ફરે. ॥ ૪

હરે વૃદ્ધ પણ રૂપ, હરે છે આશા ધીરજ,
હરે કામ કહુ લાજ, બનાવી જનને નિર્લજ;
હરે મૃત્યુ એમ પ્રાણ, હરે છે ક્રોધજ શોભા,
હરે અદેખાઇ ધર્મ, પાપની નડતાં ઓભા;
વળિ હરે નીંચ સેવા સદા, શીળ ગુણ પરવશ દેહથી,
કવિ જયશંગ કે અભિમાન તો, હરે સર્વને સ્નેહથી. ॥ ૫

દંડ તણા ભયવીણ, સબળ દુર્બળને દમશે,
દંડ તણા ભયવીણ, નાસ્તિકો કદી ન નમશે;
દંડ તણા ભયવીણ, ચ્યન નવ ચાલે રૂડી,
દંડ તણા ભયવીણ ધર્મ પણ જાયે બુડી;
વળિ દંડ તણા ભયવીણ તો, પત્નિ પતિવશ નવ રહે,
કવિ જયશંગ કે સાચુ કહુ, સજ્જન સૌ સંકટ સહે. ॥ ૬ ॥

દંડ તણા ભયવીણ, અમલદારો અતિ કરે,
દંડ તણા ભયવીણ, લાંચ લેવી નવ છરે;
દંડ તણા ભયવીણ, દૈવને કોઇ ન જાણે
દંડ તણા ભયવીણ દયા દિલમાં નવ આણે;
વળિ દંડ તણા ભયવીણ તો, પશુ પક્ષી વશ નવ રહે,
કવિ જયશંગ કે સાચું કહુ, દંડ અધિકો ગુન લહે. ॥ ૭ ॥

દંડતણા ભયવીણ, દ્રવ્યની વૃદ્ધી ન થાયે,
દંડતણા ભયવીણ. લક્ષ્મિ સૌ લુંટાઇ જાયે;
દંડતણા ભયવીણ શાંતિનુ સુખ નવ મળતું,
દંડતણા ભયવીણ જુલમનું જોર ન ટળતુ

કંઠનલ્હ્યા અપથ્યીક્રૂેા. દુર્જન દુર્ગોગ નાશ કરે,
કવિ દલપતરામ કે સાચું કહું. ખાર મટે ઘોંઘે મરે. ॥ ૮ ॥

કંઠનલ્હ્યા અપથ્યીકૂ, દુનિયામાં ખાય દિવાની,
કંઠનલ્હ્યા અપથ્યીક, દુનીં ડર ન ધરાની;
કંઠનલ્હ્યા અપથ્યીકૂ, પુત્ર પિતાને મારે,
કંઠનલ્હ્યા અપથ્યીક, ક્રૂર કો કુવામે હાંકે.
કવિ કંઠનલ્હ્યા અપથ્યીકૂએ, અભિમાન પણ રહે નહિ,
કથે દલપતરામ કે સાચું કહું. સર્વ શુભ દર્પ નહીં. ॥ ૯ ॥

દર્પે દુર્યોધન, ભીમને હાથ હણાયો,
દર્પે રાવણરાય રામને હાથ હણાયો;
દર્પે દૈત્ય સર્વ, દેવને પણ પડે બીક
દર્પે અભિમાનેન, પતાળે જઈને પેઠો;
કવિ દલપતરામના દર્પથી દુષ્ટ હારે ઘણ જાય,
કવિ દલપતરામ કે સાચું કહું, નિજ સ્થાનક મુકી ખસ્યા.॥૧૦॥

દેખત નહિં એ આંખ, આંખથી જે દીઠ અસ્ય;
દેખત નાહ એ આંખ, ઈશ્વરના કામ પછુંયો;
દેખત નાહ એ આંખ, મોહમાયા પાને કહૂં છે,
દેખત નાહ એ આંખ ન્યાયના નાદ નાંખે.
કવિ દેખત નાહ એ આંખ તો અનુભવ વિના ભમે સરે,
કવિ દલપતરામ કે સાચું કહું દેખત નાહ ભયા ભમે ॥ ૧૧ ॥

દેખત નાહ એ આંખ કેમવશ કહ્યુ થયેલા.
દેખત નાહ એ આંખ. ઢળતી છતી નખેલા;
દેખત નહિ એ આંખ. નાના મોટા ભળેલા;
દેખત નાહ એ આંખ. વિષયનો વાટ ચડેલા
કવિ [illegible] નાહ એ આંખ તો લોક શરમ છેડે તજે.
કવિ [illegible] કે સાચું કહું કશી આગ્રા અષ બણા છજે. ॥ ૧૨ ॥

એ, [illegible] નગર, એક પટેલને હતી.
ભાઇ [illegible] સ્થાન. દુનીને તાણી લેતી;
મોટે. [illegible] નામદાર પારસી ભણવું આવડ્યું.

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible]

[illegible]
[illegible]

માથે નમવ્યાં મુખ, નાગનાં નમણું નિરખ્યાં,
સુખને દેખી મહિં, દિલમાં આનંદ હરખ્યાં;
વળિ સુખ થકી થાય તો અનુભવ તો, જનમ પણ તેમાંજ ખરે,
કહે દલપતરામ કે તેવા પ્રેમ શું, મનને રોકાં નહિં ઠરે. ॥ ૨૮ ॥

સુખમાં શ્રદ્ધી મન મોહ, હાથ દઈને દેવા,
દશ નવ માસ દીધ, દીનને દુઃખ બહુ દેવા;
મનું દુઃખનું એ મન, આપમાં નહિ લેવાથી,
કોઈ રોકના આપ, અંતમાં નહિં પડેલ;
પાણી છોડી વહ્યું ચાલી મહી, મન કરી મન તેવું અનુસરી,
કવિ દલપતરામ કે પણ પાપ તો, તેથી નમાવ્યું નાથ ચાહી. ॥ ૨૯ ॥

દીધી સ્નેહથી મન, જગતમાં જગને જાણી,
દીધા સ્નેહથી મન, કરીને હાથ નિહાળી;
દીધા સ્નેહથી મન, તાતથી સુખ મેળવ્યો,
દીધા સ્નેહથી મન, દુઃખિનાં મન નવ કાઢ્યો;
વળિ દીધા સ્નેહથી મન તો, અંતથી આધાર નહિં,
કવિ દલપતરામ કે સ્નેહથી મનોર, મુખમાંથી નહિં આવે કંઈ. ॥ ૩૦ ॥

જનકથી દુઃખ, બોલતાં હાથ દબાવે,
બીજાથી બહુ સ્નેહથી દુઃખ મુકાવે;
મુખી મહારાજ, અંતને હાથ ભરાવે,
આંખી મોહ એમ, દયાળી મન રમાડે;
વળિ [illegible] દયાળા કહી, [illegible] સ્નેહથી,
કવિ દલપતરામ કે [illegible] ॥ ૩૧ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

અણે ફુગુંલી નાર, ઓળઘાયાંઓ દીધે,
અણે ફુગુંલી નારે, દુઃખ દિન જનને દીધે;
કવિ અણે ફુગુંલી નારી તો, આખો જે દિન ઉઠીઓ,
કવિ જયશંગ એ નારી અણે, અવિનાશી અતિ રૂઠીયો. ॥ ૩૮ ॥

કરજ કરીને જન, કદી સુખથી નવ સુએ,
કરજ કરીને જન, ઇજ્જત પોતાની ખુએ;
કરજ કરીને જન, વલણમાં સાખ ન પામે,
કરજ કરીને જન, કદે નહિં ફુલ્યો ફામે;
કવિ કરજ કરીને જન ઘણું બહુ પામે દુઃખિયા બન્યા,
કવિ જયશંગ કે સાચું કહું, ઉદમાની હારી ગયા. ॥ ૩૯ ॥

કરજદારની પીઠ, ઉપર છે જુદી સ્વારી,
ડગલે ડગલે વેણ, આપ પોતાનાં હારી;
ચઢે ઘણાં એક રાગ, અહોનિશ તેના શિરપર,
ફીકરથી દે હાક, ચિત્ત ભાળે છે ચક્કર;
કવિ ઊંઘ નહિં નિરાંતથી. રાત્રે સ્વપ્ને વહી જતી,
કવિ જયશંગ કે એવી બુરી, કરજદારની છે ગતી. ॥ ૪૦ ॥

કરજદારને કોઇ, સભામાં માન ન આપે,
કરજદારને કોઇ આગેસર કરી ન થાપે;
કરજદારની મુછ, કરે નિંદા સૌ સાચી,
કરજદારની કામ વિના બગડે સૌ બાજી;
કવિ કરજદાર ગતિ મંત પણ, મન.દુઃખ થઇને એ રહે,
કવિ જયશંગ કે એવી રીતે, કરજદાર દુઃખ બહુ સહે. ॥ ૪૧ ॥

કરજદારનું નૂર, કરજથી ઝાંખું જણાયે,
કરજદારનું શૂર, કરજથી સદા છુપાયે;
કરજદારનું કુળ, નાતમાં નામ ન કાઢે,
કરજદારનું નામ, વગાડું સાની કદે
કવિ કરજદારના કામમાં કદી ઉમેદ ન આવશે,
કવિ જયશંગ કે મનમાનતા, થયો વાયન ફાવશે. ॥ ૪૨ ॥

કરજદારનો અર્થ, અંતરે ઠીક ન ઠેરે,
નાણાં વિણ કંઇ ચીજ, ઉધાર આપે ન કોઇજન,

વ્યસનીનો આચાર, વિચાર ન શુદ્ધ પમાશે,
વ્યસનીનો વ્યવહાર, વડો વંઠેલો જાણો;
જે વ્યસનનો જિવ્હાનો સ્વાદ મહા દિલે ધરશે,
જયશંગ કે સ્ત્રી કોઈ, મનથી ફિર વ્યસની તજશે ॥૪૮॥

વ્યસનવરજુંપી છેદ, તેહની મૈત્રી બુરી,
વ્યસનવરજુંપી છેદ, તેહની કરણી બુરી;
વ્યસનવરજુંપી છેદ, તેહ કહ્યો નવ જાણો,
વ્યસનવરજુંપી છેદ, તેહ પાછો પરમાણો;
એમ વ્યસન વરજુંપી છેદ જન, તે ક્રરનો સુખી સહો,
કહે જયશંગ કે જન મનમાં, નિંદાયે વ્યસની મહો. ॥૪૯॥

વ્યસને ખોયાં શસ્ત્ર, હતાં જે જગ જોરાવર,
વ્યસને ખોયી લાજ, રહી નહિં કંઈ કતીઆર;
વ્યસને રાખ્યું મગ, રજુ ગુરવીર આમનનું;
વ્યસને અજર્યું નર, પણ જગશા જશાવતનું;
એ વ્યસને બીજ બાળી દીધું, સદા સ્વરથી વીરનું.
કહે જયશંગ કે વ્યસને વળિ, એણે કર્યું ફકીરનું. ॥૫૦॥

વ્યસનની કેરી નાર, સદા મોં વાળી ફૂએ,
વ્યસનની કેરી નાર, નર પોતાનું પુએ;
વ્યસનની કેરી નાર, નિશાશ નિશ દિન નાંખે,
વ્યસનની કેરી નાર, ભરે આંસુ અતિ આંખે;
એમ વ્યસનની કેરી નારી તો સધવા પણ વિધવા સમી
કહે જયશંગ કે શું કહું કથી, આખર ખર એ આદમી. ॥૫૧॥

સુણે વ્યસનની વાત, પુત્રનાં પ્રારિત પ્રગટપે,
સુણે વ્યસનની વાત, બેવાસત પાપે ભટકપે;
સુણે વ્યસનની વાત કેદા સ્ત્રુપતીને રૂઠપે
સુણે વ્યસનની વાત દિવસ પોતાનો ઉઠપે;
એમ સુણે વ્યસનની વાત તો, પનોતી છાતીપર ચઢી,
કહે જયશંગ કે વ્યસને કરી વિવિધ હરકત ધાંકી પડી. ॥૫૨॥

કરશો નહિ કોઈ વ્યસન, અફિણ કે ગાંજા કેફ,
કરશો નહિં કોઈ વ્યસન દારૂનું દુઃખ ઘણેરૂં;

દુષ્ટ પતિનું દુઃખ, વધી વ્યાધીથી વધતું,
દુષ્ટ પતિનું દુઃખ, હૃદયમાં નિશદિન ખતું;
વળિ દુષ્ટ પતિનું દુઃખ તો, અન્ય દુઃખથી અધિક છે,
કવિ જયસંગ કે શું કહુ કથી, દુષ્ટ પતિને ધિક છે. ॥૫૯૮॥

કામનિ વશ જે કંથ, તેહનું જીવતર એળે,
કામનિ વશ જે કંથ, તેહનું નામજ ટાળે;
કામનિ વશ જે કંથ, તેહ છે ઢંઢા સરખો,
કામનિ વશ જે કંથ, પુરૂષ તેને નવ પરખો;
વળિ કામની વશ જે કંથ છે, તે નિર્બળ નર જાણવો,
કવિ જયસંગ કે સાચુ કહું, પરવશ એવું પિછાણવો. ॥૫૯૯॥

કામનિ વશ જે કંથ, કરો કમખતી તેની,
કામનિ વશ જે કંથ, ઇજ્જત નવ જનમાં એની;
કામનિ વશ જે કંથ, કથનનો જુઠો જાણો,
કામનિ વશ જે કંથ, તેહ વિશ્વાસ ન આણો;
વળિ કામનિ વશ જે કંથ તે, શૂરવીર પણ નિર્બળ થયો,
કવિ જયસંગ કે સાચુ કહું, પરવશ જેનો જીવ રહ્યો. ॥૬૦૦॥

કામનિ વશ જે કંથ, તેહની દ્રષ્ટી નીચી,
કામનિ વશ જે કંથ, રહે છે આંખો મીંચી;
કામનિ વશ જે કંથ, બોલ્યું અજાણ્યું બોલે
કામનિ વશ જે કંથ તેહ નરકાને તોલે;
વળિ કામનિ વશ જે કંથ તે ગરીબ ગાય સમાન છે,
કવિ જયસંગ કે એ કંથ તો, કામનિમાં ગુલતાન છે. ॥૬૦૧॥

કામનિએ જીતેલ, મરદ તે જનમો હાર્યો,
કામનિએ જીતેલ, હિંમત તેનો પરવાર્યો;
કામનિએ જીતેલ, કરે નવ ઉદ્યમ કાંઈ,
કામનિએ જીતેલ નરજ બેઠો મરડાઈ,
વળિ કામનિએ જીતેલ નર નિંદા તો જન મંડશે,
કવિ જયસંગ કે શું કહું કથી, વરહારી એ દંડશે. ॥૬૦૨॥

કામનિએ જીતેલ, મરદ મુંઝાઈ મરતો,
કામનિએ જીતેલ, મરદ હારીને ફરતો;

કામનિએ છેતરા, જગતમાં જગ નવ પાવે
કામનિએ છેતરા, ઠરી નર એમે કામ,
વળિ કામનિએ જીતેલ નર નગરો નારીનો નથી
કવિ જયગંગ કે શું કહું કથા, સુંદરી એ આરાધે. ॥ ૬૩ ॥
નારીની મતિ નીચ મનને નીચી કરતી
નારીની મ[illegible] નીચ કુડાં કૃત્યો આચરતી.
નારીની મ[illegible] નીચ, કહું કહેવાથી ગણી,
નારીની માત નીચ, પુરુષ પડભાતી પણી;
વળિ નારીની નતિ નીચ છે, મા[illegible] મે હું ન[illegible] એટલું,
કવિ જયગંગ શું કહું કથી, પત્ર પુરુષ સંદેહનું. ॥ ૬૪ ॥
વામાને [illegible], કરી નર કરવો કેમએ
અનક [illegible] મેદ ભગંમે પ્રાગ્રજ [illegible].
બોલે મુખથી [illegible] અને વળિ વર્તે કાંક,
દેહ થકી જેન દૂર પડે છે દેહની કાંઇ;
વળિ [illegible]થી જુદી [illegible], છટકી છેતરે કાગમી
કવિ જયગંગ કે શું કહું કવા, પ્ર[illegible]માં [illegible] રમી ॥ ૬૫ ॥
કામનિ કળી [illegible], [illegible]
કામનિ [illegible] [illegible] લેખની તાણી;
કામનિ [illegible] ગુણવંત ભક્ષણ કરતી,
કામનિ [illegible] [illegible] નરને હણતી
વળિ [illegible] કામગુણપડે વશ કરી ગે. [illegible],
કવિ જયગંગ કે શું કહું કથી [illegible] રાવને. ॥ ૬૬ ॥
કામનિ કેરી [illegible] અમૃતની દોષ ભરેલી,
તો [illegible] અમર [illegible] ઉ[illegible]
પીએ [illegible] [illegible] રમતા રોસે,
મન [illegible] સુખ સર્વ [illegible] તેને
[illegible] આવી [illegible]તી હૃદે
કવિ જયગંગ કે ન તેહના, સુખ [illegible] ચુકી પરો. ॥ ૬૭ ॥
[illegible] કરી નર [illegible] કેમએ
[illegible] નખી [illegible]

અહ સજ્જનનાં દાન, દયા કરી દિનને દેવાં,
નિર્દય ધર્મને નાંહ, કરી નિરાશા દેવાં;
પણિ ધન આપ્યું હોય પ્રથમે, તો ગજબોર્જ્ય વાપરે.
કવિ દલપતરામ કે ચતુર તેનો, ધર્મ જગતમાં એમ ગાંજે. ॥ ૬૮ ॥

મગરૂરીમાં મસ્તાન, અથવા નથ કોઇનાં નહિ કે.
આજ હોય તે કાલ, વરસ દિવસે તે નહિનાં;
કુબેરનો પર દાન, ભરેલો ધનનો ભંડાર,
વળી વાંછ્યા ને આદિ. ગયા કુબેર તો કહ્યાં;
તે માટે શાન્ત થઇ રહિયે, આપ્યું હોય ધન પ્રથમે.
કહે દલપતરામ તે તેહને, વાપરતાં આનંદ રહે. ॥ ૬૯ ॥

ગરીબ જનની હાય, કરી નથ ખાલી જાશે,
ગરીબ જનની હાય, લાગતાં ભૂંડું થાશે;
ગરીબ જનની હાય, કરી નાખ રે મેં ભારી,
ગરીબ જનની હાય, ઘણી બાળુ બેઠા હારી:
પણિ ગરીબ જનની હાયથી, હાય ભગીર કે ધ ગાળી
કવિ દલપતરામ કે પતન થઇ, બાળે બહુ બુરી બની ॥ ૭૦ ॥

ગરીબનો દિલદાર, દયાધર એ કરી દયા એ,
તો તે સુખનું રાજ, બીજાને લાંબું થાય
ગરીબનો દુઃખકાર, સાથમાં દેવ પાતાં,
મન તન થાયે ભૂત, મન નિકૃષ્ટ નરનાં;
પણિ ગરીબના દિલદારથી, [illegible] ભર્યું.
કવિ દલપતરામ કે પછી આપણી [illegible] ॥ ૭૧ ॥

ઉપજાવ્યા આદિ [illegible]
મિસર હેવી [illegible]
દિલે આપ્યું ધન, ધનીન [illegible]
ધનપતિને એ આજ કીધે [illegible]
પણિ દિન જાને બહુ દુ [illegible] રહે,
કવિ દલપતરામ ધનપતિ [illegible] રહે.[1] ॥ ૭૨ ॥

---

1 સ્મરણે

પડ્યા કકળના કાળ, ગયા સૈકામાં ભારે,
સુણતાં શુણી કાન, રુદય સૌ જનનાં હારે;
અગનોતરાની આણ, દેશમાં એવી વાગી,
આજે સ્વપ્ને વાત, આવતાં ધ્રુજે જાગી;
પણ એ કરતાં એ અધિક આ, છપ્પને તો ઉઠ વાળી છે.
કવિ જયશંગ કે શું કહું કથી, આખી હિંદ પ્રજાળી છે. ॥૭૮॥

દક્ષિણ કોંકણ દેશ, સિંધ કચ્છ ને ગુજરાતે,
મારવાડ મેવાડ, વળી માળવ પંજાબે;
પડ્યો કકળતો કાળ, છપનની સાલે એવો,
થયાં ઢોર બહુ નાશ, કેર એ કહિયે કેવો !
વળિ જન જે રંક થયાં હતાં, તે સૌ રાજને આશરે,
કવિ જયશંગ કે ગોઠવ કરી, પેટ આપનું એ ભરે. ॥ ૭૯ ॥

નિર્લજને નહિં લાજ, કુટુંબના પોષણ કેરી,
નિર્લજને નહિં લાજ, અનીતી કરે ઘણેરી;
નિર્લજને નહિં લાજ, જગત ચરચાની ઝાઝી,
નિર્લજને નહિં લાજ, રમે પરપંચી બાજી;
વળિ નિર્લજને નહિં લાજ તો, મળે મોટું અપમાન તો.
કવિ જયશંગ કે નિર્લજ ઘણો, સ્વાર્થ સદા પીછાણતો. ॥૮૦॥

નિર્લજને નહિ લાજ, રાજના દંડ તણી તો,
નિર્લજને નહિ લાજ, જાત નકો શ્રી પરણી તો;
નિર્લજને નહિ લાજ, કરે સૌ ફટ ફટ તોએ,
નિર્લજને નહિ લાજ, એજ પોતાનું ખોએ;
વળિ નિર્લજને નહિ લાજ [illegible] બેશ આંખે હાથ દઇ,
કવિ જયશંગ કે નિર્લજ જ [illegible] પત કડક લાલ થઇ ॥૮૧॥

નિર્લજ જનને બોધ, દયે [illegible] રનન કરીએ
કશું ધરે નહિ કાન, તેઙ [illegible] શું કરીએ;
તેમ છતાં કદી કાંઇ કહે [illegible] વચન તો,
ઉલટું કરી અપમાન [illegible] એ છણછણતો;
વળિ વાત તણી તે વાતમાં [illegible] જનને નેંદતો.
કવિ જયશંગ કે શું કહું કહે [illegible] સરમીંદ તો. ॥૮૨॥

પડતી હાલતમાંહિ, વણજ વિચારી કરવો.
પડતી હાલતમાંહિ, ઉદ્યમ બહુ નવ આદરવો;
પડતી હાલતમાંહિ, પત્નિ પોતાની ન થાએ,
પડતી હાલતમાંહિ, માન મરજાદા જાએ;
વળિ પડતી હાલતમાંહિ તેહ, ઘરની લક્ષ્મી રૂઠતી,
કવિ જયશંગ કે એવે સમે, અંતર જ્વાળા ઉઠતી. ॥ ૮૮ ॥

પડતી હાલત જોઇ, દેવને દોષ ન દેવો,
પડતી હાલત જોઇ, આપનો અંતરજ લેવો;
પડતી હાલત જોઇ, શાંત થઇ નમણું રહેવું,
પડતી હાલત જોઇ, ઉદાસી કદી ન રહેવું;
વળિ પડતી હાલત જોઇને, હિંમત હારી નવ જવું,
કવિ જયશંગ કે યત્ને કરી, દુઃખથી બહુ દુર થવું. ॥ ૮૯ ॥

પડતી હાલત માંહિ, ખલક સઘળીએ આવે,
પડતી હાલત માંહિ, કર્મ કરી સરવે જાવે;
પડતી હાલત માંહિ, રાય રંક સર્વે પડતા,
પડતી હાલત માંહિ, પડે ચૈતનને જડતા;
વળી પડતી હાલત માંહિ તો, દેવ દૈત્ય સૌ આવતા,
કવિ જયશંગ કે એવે સમે, સમજી શોક ન લાવતા. ॥ ૯૦ ॥

રામ સરીખા રાય, વને જઇ વસીઆ પોતે,
નળ દમયંતી દુઃખ, પામીઆં પુરણ પોતે
તારામતિ હરિચંદ, વેચાણાં પોતે પર ઘેર,
પાંડવ પામ્યા કષ્ટ પુર્વે લાખાગ્રહ અંદર;
વળિ શ્રીવત્સ નૃપ ભોગીઓ, જ્ઞાની ધ્યાની આ મહા,
કવિ જયશંગ કે પડતી દશા, પામ્યા છે એ અવંદા. ॥ ૯૧ ॥

ચંદ્ર સૂર્ય નક્ષત્ર, દશા વિપરીત સૌ પામે,
ચડતી પડતી માંહિ, ફરીને ફરતા ઠામે;
મોટાં મોટાં રાજ, ભોગવતા વગર ભાને,
પડતીમાં પડી તેહ, હિંમત પોતના હારે;
વળિ મનુષ્ય માત્રની જીંદગી ચડતી પડતીમાં વહે
કવિ જયશંગ કે એકજ દશા સદાકાળ કદી નવ રહે. ॥ ૯૨ ॥

વીર પુરૂષની વાત, સર્વને અજવાળે એવી,
વીર પુરૂષની વાત, સુણીને શિક્ષા લેવી;
વીર પુરૂષની વાત, અનુભવ તણો અખાડો,
વીર પુરૂષની વાત, હિંસાથી હૃદય રમાડે;
વળિ વીર પુરૂષની વાત તો, સુણીને ચિત્ત ચમકતું,
કવિ જયશંગ કે વીર પુરૂષની, વાત સુણી સુખ બહુ થતું. ॥૯૮॥

વીર પુરૂષનાં કાર્ય, સદા આચાર્ય જેવાં,
વીર પુરૂષનાં કાર્ય, વિચારીને સીધા લેવાં;
વીર પુરૂષનાં કાર્ય, મુસ્તાને શૂર બનાવે,
વીર પુરૂષનાં કાર્ય, પરાક્રમે રીત ભણાવે;
વળિ વીર પુરૂષના કાર્યની, વાત એવું જાણી બધી,
કવિ જયશંગ કે તે જન તણી, ઉત્તમ વૃત્તિ બહુ વધી. ॥૯૯॥

થવું હોય જો વીર, વાંચજો વીર ચરિત્રો,
થવું હોય જો વીર, અહો સૌ પવિત્ર રીતો;
થવું હોય જો વીર, શુદ્ધ મન રાખો સાચું,
થવું હોય જો વીર, હૃદય નવ રાખો કાચું;
વળિ થવું હોય જો વીર તો, ઉદ્યમમાં ન વિરામશો,
કવિ જયશંગ કે તેથી કરી, પદ્ધી વીરની પામશો. ॥ ૧૦૦ ॥

ધન્ય વીરની માત, પુત્ર જે પ્રસવ્યો રૂડો,
ધન્ય વીરની માત તનુજે આપ્યો ઝૂડો;
ધન્ય વીરની માત પુત્ર પંકાણો પૂરો,
ધન્ય વીરની માત જેણે સુતજણ્યો શૂરો;
વળિ ધન્ય વીરની માતને, અનેક દુઃખ સુતે હર્યાં,
કવિ જયશંગ કે ધન્ય માતને, વીર જનનાં માત

સ્વર્ગે શોભે વીર, કરીને ઉત્તમ કાર્યો,
સ્વર્ગે શોભે વીર, હણીને અધમ અનાર્યો;
સ્વર્ગે શોભે વીર, ગરીબના બેલી થઇને,
સ્વર્ગે શોભે વીર, ગરીબની આશિષ લઇને;
વળિ સ્વર્ગે શોભે વીર જન, જુલમીને હણી જગતમાં,
કવિ જયશંગ કે વીર સ્વર્ગમાં, શોભે ભાવિક ભક્તમાં. ॥૧૦૨॥

મણિમય માળા આજ, રચી મેં ઉપર તણી આ;
મણકા એકસો આઠ, પરોવ્યા શુદ્ધિપસ ગંઝો આદ;
જપશે જે જન હોંશ, કરી આ માળા પ્રીતે,
ધારી પુષ્કળ બોધ, જગતની માયા જીતે;
વળિ ધર્મ અર્થ ને કામ મોક્ષ, ચાર પદારથ પામશે,
કવિ નપશંગ કે પછી સ્વર્ગમાં, સુખથી જઇ વિરામશે. ॥૧૦૮॥

માળા ૮ મી સંપૂર્ણ.

માળા ૯ મી.

કુંડળિયા છંદ.

કપટી કપટ કરી ઘણાં, ધન રળવાને કાજ;
ધર્મ ધૂળમાં રોળીને, કરતાં કૂડાં કાજ;
કરતા કૂડાં કાજ, લાજ લાખેણી ખોઇ,
હારી આ પરલોક, રખડતા નરકે રોઇ;
કહે ડુંગરદાસ, પડયા લાલચથી લપટી;
ધીક ધીક અવતાર, કપટથી તાગો કપટી. ॥ ૧ ॥

નાણાંથી નર નારીઓ, મર્યાં ઘણાં છળકાઇ;
તોરતણે નોરી ચડી, રાખી બે પરવાઇ;
રાખી બે પરવાઇ, ખેલતા ખટકે ભારી;
પણ એક દિન એ સર્વ ગયા ને રીથી હારી;
કહે ડુંગરદાસ, આવતાં જાતાં આણાં;
મર્યા રહે સૌ ધર્મ, નહી નવ નાણી નાણાં. ॥ ૨ ॥

જોયું જગત તપાસીને ધન વિના સૌ શૂન્ય.
સાધન સૌ સંસારનાં સાધે શરીરે સ્વસ્થ;
સાધે શરીરે [illegible] સૌ નર જમાના;
કરો કોઇ ઉપાય તોય તે નહીં [illegible];
કહે ડુંગરદાસ ખચકામ. ન સાં ખોયું,
સત્ય ધર્મનું મૂળ, તપાસી તે નર જોયું. ॥ ૩ ॥

માની બેઠો મનથી, મૂરખ મોટું રાજ;
પણ તે તારું તજી કરી, જોયું નહીં મહારાજ;
જોયું નહીં મહારાજ, અરે! તું ક્યાંથી આવેલ
શું કરવાને કાજ, જગત તાતે જનમાવ્યો;
કહે જેસંગદાસ, મળ્યા વિણ ગુરુપદ જ્ઞાની;
અસત્યને તું સત્ય, મનથી બેઠો માની; ॥ ૪ ॥

કરતા હરતા સૃષ્ટિમાં, છે જે સરજનહાર;
તેમ છતાં તું શીરપર, કેમ ઉપાડે ભાર;
કેમ ઉપાડે ભાર, માર ખાવાને માટે;
માલિક થઈને મૂર્ખ, ભટકતો ભૂંડી વાટે;
કહે જેસંગદાસ, કોણ શ્રીકૃષ્ણ જગ ભરતા;
સમજ સે શુદ્ધ જ્ઞાન, કોઈક છે સૃષ્ટિ કરતા. ॥ ૫ ॥

તારું ધાર્યું શું થતું, જો અજ્ઞાની જીવ;
કરતા હરતા સૃષ્ટીમાં, છે એક સાચા શીવ;
છે એક સાચા શીવ, તુજથી માન ન હાસે;
મોટો થઈને મત, થાસે તું મૂરખ મ્હાસે;
કહે જેસંગદાસ, વળી વળી તુજને વારું;
આ અજ્ઞાની જીવ, થાય નહીં ધાર્યું તારું. ॥ ૬ ॥

દુનિઆંની દુગ્ધાથકી, હારી બેઠો હું જ,
જ્યાં જોઉં ત્યાં છળકપટ, જોઈને બહુ મુંઝું જ;
જોઈને બહુ મુંઝું જ, અરે! આ શું કહેવાએ;
કાજળ કોટડીમાંહિ, શુદ્ધ કયમ કરી રહેવાએ;
કહે છે જેસંગદાસ પાપની જાળ બિછાની;
બેઠો થઈ દિગમૂઢ જોઈ દુગ્ધા દુનિઆંની. ॥ ૭ ॥

સાચાનર સૃષ્ટીમહીં, શોધ્યા જડે ન સ્હેજ;
લાખ કરોડે એકથી જડતા જન જવલેજ;
જડતા જન જવલેજ, ધર્મ સંકટ સપડાયા;
નહીં માન ગોરાણ નહિં મન માની માયા;
કહે છે જેસંગદાસ, શોભે સૃષ્ટિમાં સત્યવાચા;
એવા વિરલા કોઈક, સૃષ્ટિમાં છે નર સાચા. ॥ ૮ ॥

મીઠા બોલી માનુની; જનમ ન છૂટતી જાય;
આફત દીધા આદમી, ઓશી બહુ અંજપ;
ઓશી બહુ અંજપ, આવ પછી ખતા ભારે;
ઉઘડે વગતી આંખ, છૂટકી સઘળી દ્વારે;
કહે જેશીંગદાસ, અધિક નર એવા દીઠા;
વશ કરી હેતી તને, માનુની બોલી મીઠા. ॥ ૧૪ ॥

ભાવિક બનવાનું બને, દુઃખે કોને રોષ;
કર્મયોગથી તે બને, રાખો નહીં મન રોષ;
રાખો નહીં મન રોષ, શોક શો કરવો ઠાલો;
સઘળા કાળ તે થાય, પરંતુ ચેતી ચાલો;
કહે જેશીંગદાસ, રંગ રહિઆળો ભાવિક;
કરતાં કોટ ઉપાય, બને બનવાનું ભાવિક. ॥ ૧૫ ॥

પાપીનું બેઠું બધું, કદી ન હોવે બાડ;
અંતર ઝેરી બીજથી રહ્યું બધું રોળાઈ;
રહ્યું બધું રોળાઈ, ઉગતા અંકુર રૂડા;
થઈ પછી પ્રફુલીત, આપતા ફળ અરૂડાં;
ખાતાં જેશીંગદાસ વપુએ વિખ રહ્યું વ્યાપી;
માટે માનો મન, પાપીનું બેઠું પાપી. ॥ ૧૬ ॥

અડતાં પણ અભડાઈએ, પાપી જનને સહેજ;
અંત્યજથી એ બદ છે, શાસ્ત્રો શાખ પુરેજ;
શાસ્ત્રો શાખ પુરેજ, નીચમાં નીચજ જાણો;
હોય ભલે ધનવાન, તોય તે દુષ્ટ પ્રમાણો;
કહે જેશીંગદાસ, કર્યાં કર્મો સૌ નડતાં;
સજ્જન રહેતા સર્વ, અરે! અભડાઈએ અડતાં. ॥૧૭॥

સદભાગી સજ્જન તણાં, રૂડાં કર્મ ન હોય;
નિર્મળ બુદ્ધી નીપજે, જુઠી જીભ ન જોય;
જુઠી જીભ ન જોય, પુરા પરમાણિક પરખો;
સદગુણ જોઈને સર્વ, હૈયામાં હરદમ હરખો;
કહે જેશીંગદાસ, ભજનો લગની લાગી;
ધર્મ ધરીને ધ્યાન, ધરે સજ્જન સદભાગી. ॥ ૧૮ ॥

થામજો તો સંસારમાં, છે શરૂવેને સુખ;
નહિં તો નક્કી જાણજો, છે બહુ દારૂણ દુઃખ.
છે બહુ દારૂણ દુઃખ, રૂપ માયાની એવી;
એમાં ઘણાએ આપ, જગત છે જોયા જેવી.
કે છે જેઠંગદાસ, નિતિમાં નિશદિન રમજો;
થપાશે સૌ સુખ, સજન સંસારે શમજો. ॥ ૨૪ ॥

ભરમાવે છે ભામિની, નરને નક્કી જાણ;
શૂરવીર સૌ સરદારપણ, માને એની આણ;
માને એની આણ, નચાવ્યા સરખે નાચે;
વસમા પણ થઈ વશ, રંગમાં નિશદિન રાચે;
કે છે જેઠંગદાસ, જગતમાં યુદ્ધ કરાવે;
રોળાવી દઇ રાજ, ભામિની જગ ભરમાવે. ॥ ૨૫ ॥

હક હલકા હાકેમને, શારી ગયે ગુલામ;
જે નર વશ નવ કોઇથી, તે વશ કરે તમામ;
તે વશ કરે તમામ, હામ એવી છે એની;
છે અબળાપણ સબળ, શક્તિ સમજાતી તેની;
કે છે જેઠંગદાસ, કર્યા કઇને રાવરતા;
ઉશ્કેરી ચાલ્યા એહ, હણાયા નર હડહડતા. ॥ ૨૬ ॥

વિચારી વનિતા બધે, વાવી વિષના વૃક્ષ;
ફળ ફુલ પોતે ભોગવે, ઝેરી જેનાં ચક્ષ;
ઝેરી જેનાં ચક્ષ, નજરને બાણે મારે;
વનિતા જે વરેલ, એહને કોણ ન વારે;
કે છે જેઠંગદાસ, જતા નર હરદમ હારી;
ખાસે ફળ ફૂસંપ, બધે વનિતા વિચારી ॥ ૨૭ ॥

મોટા મોટા મર્દ પણ, થકતા વનિતા કાજ;
વનિતામાં બહુ વિષ ભર્યું, રોળાવી વણા કે રાજ;
રોળાવી કે રાજ, તાત્પર છાજ બજાવે;
આંખે આંજી ઝેર, મરદને મુરખ ગણાવે;
કેછે જેઠંગદાસ, સિંહને મારી સોટા;
કરતી વનિતા વશ, નમાવી મરદો મોટા. ॥ ૨૮ ॥

વાડી વાડી ગાડીમાં, થયા ઇંટ્ક ગરકાવ;
મૂર્છા પામ્યા મોહથી, હેનાં એનો લ્હાવ:
હેનાં એનો લ્હાવ, આવથી બહુ દરમાયા;
છુંદગાની સૌ ખપે, કાલનાં કોઇ ન કમાયા;
કેહે જેહેંગદાસ, ખુઆ જન્મ આપા ખાડી:
કદી ન નિકળ્યા બ્હાર, રોવતાં વાડી વાડી: ॥ ૩૪ ॥
અનુભવથી સૌ આવડે, કાંઇ નથી મુશ્કેલ;
કલ્પના કરનારા કહે, ખાંડાપર ચઢી ખેલ;
ખાંડાપર ચઢી ખેલ, ગ્હેલથી રોગો કરતાં;
જોનારા મુંઝાય, તપાવી ને નવ કરતા;
કેહે જેહેંગદાસ, કામ સ્હેલાં કુતવ્યથી;
કરતાં સર્વે કામ, આવડે છે અનુભવથી. ॥ ૩૫ ॥
બહુ બોલવામાં માલ નહીં, છે ચુપકીમાં સાર;
બહુ બોલવાથી પેટમો, પામે છે સૌ પાર;
પામે છે સૌ પાર, ભાર પણ એથી ભાગે;
પણ છપેલાં શૂળ, જરૂર એથી તો જાગે;
કેહે જેહેંગદાસ, ખરૂં ભીંતર ખોલ્યામાં:
અંધ ઉધારો થાય, જાણજો બહુ બોલવામાં. ॥ ૩૬ ॥
રાખે નહીં દિલમાં દયા, તો નવ શોભે દેહ;
ધર્મ તણું એ મૂળ છે, સમજો નહીં સંદેહ;
સમજો નહીં સંદેહ, ધર્મ વિણ કાયા ભુંડી:
શાસ્ત્ર પુરે સૌ સાખ્ય, ગતી છે એની ભુંડી;
કેહે જેહેંગદાસ, દુષ્ટતા દુષ્ટજ રાખે:
મારે પશુને માર, દીલમાં દયા ન રાખે ॥ ૩૭ ॥
લેખ લલાટે જે લખ્યા, તે ટાળ્યા ન ટળાય;
ગત ભવનાં સંચીત સમ, સુખ દુઃખ સૌ દેખાય;
સુખ દુઃખ સૌ દેખાય, કર્યાં કૃત્ય આગળ આવે;
ભોગવવાનાં સર્વ, અહીં એ ભાવ જમાવે:
કેહે જેહેંગદાસ, રહો ઇર કે- ઉચ્ચારે:
કદી ન રીખ્યા થાય લખ્યા જે લેખ લલાટે. ॥૩૮॥

વાણી સંત તણી સદા, ઝરતી અમૃત રૂપ;
જ્ઞાની પાન કરી ઘણા, ભરતા હૃદય અનૂપ;
ભરતા હૃદય અનૂપ, પાપ સર્વે પીવાનું;
દુર્ગુણ મળ થઈ દૂર, મન બહુ શુદ્ધજ થાતું;
કહે લેરીંગદાસ, સંતને સમરથ જાણી;
ભવજળથી તરવા કાજ, સંતની સુણજો વાણી. ॥ ૪૪ ॥
બોલે બહુ બહુ મુખથી, તે જન જુઠા જાણ;
બોલેલું બનશે નહિં, તેનાથી નિરવાણ;
તેનાથી નિરવાણ, હાણ એ મોટી જાણો;
જુઠાનો સરદાર, પુરણ રીતે પરમાણો;
કહે લેરીંગદાસ, ભણે સૌ તૃણને તોલે;
ધિક ધિક એ અવતાર, મુખે જે બહુ બહુ બોલે. ॥ ૪૫ ॥
ચઢતા જોબન પૂરમાં, મન મદોન્મત્ત થાય;
ડાહ્યાભોળા દિલમાં, નિજરૂપ નવ દેખાય;
નિજરૂપ નવ દેખાય, ચઢે ફુલણી પોરે;
દેશ વિદેશે સર્વ, ફરે દીશામાં તોરે;
કહે લેરીંગદાસ, તથાપી ન તેની ઠકતા;
મન બહુ બનતું મુર્ખ, જોબનના પૂરે ચડતા. ॥ ૪૬ ॥
જોબન વયમાં જંતને, કહી શકે નહીં કોઈ;
તેમ છતાં જો કહે કરી, તો તે નવ રહે કોઈ;
તો તે નવ રહે કોઈ, કરે પોતાનું ધાર્યું;
માને નહીં સદબોધ, કરે નહીં કોઈનું વાર્યું;
કહે લેરીંગદાસ, અથાગ પડતાં ભવમાં;
પાછળથી પસ્તાય, ઘણા જન જોબન વયમાં. ॥ ૪૭ ॥
જુવાનીનો વાયરો, ચડતાં શિરપર શ્યામ;
શત્રુ તે સમજાય છે, મિત્ર સમાન તમામ;
મિત્ર સમાન તમામ, સહાય સૌ દૂરી કરતા;
દયા ન આણે દીલ, દેવથી પણ નવ ડરતા;
કહે લેરીંગદાસ, કહી કહી થાકે જ્ઞાની;
તોપણ નવ સમજાય, દોષ એ રંગ જુવાની. ॥ ૪૮ ॥

સરજ્યો આ સંસારમાં, કરવાં સુકૃત કાજ;
નામ અમર કીધી રહે, વિચરો વૈકુંઠ ધામ;
વિચરો વૈકુંઠ ધામ, કામ અવિચળ એહ કરશો;
લખ ચોરાશી આજ, તમે ફરીથી નહીં ફરશો;
કહે જેરાંગદાસ, વાત બીજી સૌ વરજ્યો;
કરજો સુકૃત કામ, સદા સંસારે સરજ્યો. ॥ ૫૪ ॥

જાગો જરે એવા કરી, શું કરશો તું શાહ;
પરમારથમાં પાઈ પણ, ખરચી નહિં કરી હાથ;
ખરચી નહિં કરી હાથ, ધિક અવતાર છે તારૂં;
અજ્ઞાને અંજાઈ, કહે શીદ મારૂં મારૂં;
કહે જેરાંગદાસ, મુરખ છે મુજને લાગો;
અંતે મુંદી જાશો, મેળવી જર અહિં જાગો. ॥ ૫૫ ॥

સદ્ગુણમાં સંસારનાં, સર્વે સુખ સમાય;
સદ્ગુણ વિણ વ્હેવાર આ, વીખ સમો વરતાય;
વીખ સમો વરતાય, અનુભવ કરતાં જોયો;
જ્યાં જોયો ત્યાં દુઃખ, તજો દખોશે રોપો;
કહે જેરાંગદાસ, દુઃખનાં મુળ દુર્ગુણમાં;
સુખનાં મૂળ સદૈવ, સમાયા છે સદ્ગુણમાં. ॥ ૫૬ ॥

મહિમા આ કળિયુગનો, કલેશ તણો વરતાય;
સંપ મળે નહિં કોઈમાં, કજીઆ રૂડા થાય;
કજીઆ રૂડા થાય, સગા કુટુંબી ઘરમાં;
ન મળે ઉરમાં એમ, પ્રેમ રાખે સૌ જરમાં;
કહે જેરાંગદાસ, કાળની આવી સીમા;
જ્યાં જોઈએ ત્યાં ઝેર, જુઓ કળિયુગનો મહિમા. ॥ ૫૭ ॥

સગની માતા ભ્રાતમાં, અરસપરસ નહિં પ્રેમ;
જ્ઞાન જાતકે મિત્રમાં, મળે ન કહિએ રેમ;
મળે ન કહિએ રેમ, વ્હેમ સૌના અંતરમાં;
એક બીજાની પુંઠ, જુએ પોતાના ઘરમાં;
કહે જેરાંગદાસ, લગી લક્ષનાની લગની;
તન મન ધન અર્પણ, રહે માતા ને સગની. ॥ ૫૮ ॥

કુહિઆરી કેરી કહે, અપંગ આગને કાજ;
હરિ હેતનો હૃદયે વસે, ખીજ ધરે ઉર રાજ.
ખીજ ધરે ઉર રાજ, દંતનાં દુઃખ બહુ દેખી.
કરતા અનતી રુદાય, દાજિ પોતાની પેખી;
કહે વેરાંગદાસ, આપી આમ વદ્ય કુહારી;
શાખે સારૂ દંડ, કરે ત્યાં જ્યમ કુહિઆરી. ॥ ૬૪ ॥

ક્રોધે કોટિધ્વજ થઈ, દીધું શું સુકૃત્ય;
જનને લહો અજ્ઞાને, કે વસ્તુ નહીં સાથ:
કે વસ્તુ નહીં સાથ, મુંઝીને અહીં મરિ જાવું;
આવે નહીં કો કામ, પટ પછીથી પસ્તાવું;
કહે વેરાંગદાસ, વાપર્યું ધન જે ધર્મે;
તે તારૂં કહેવાય, બીજું તો કોઈક કર્મે. ॥ ૬૫ ॥

કન્યા વીકય જે કરે, કહીએ એજ કસાઈ;
દામ લઈ દિકરી તણા, ખુંટી કરે બલાય;
ખુંટી કરે બલાય, દીકરી દુઃખમાં દેતા;
પાતર્યું ભરવા કાજ, જમાઈને લુંટી લેતા;
કહે વેરાંગદાસ, અરેરે !! આ શો અન્યાય;
જાણી જેઠ આ બાપ, કુવામાં નાખે કન્યા. ॥ ૬૬ ॥

જાતિ સ્વભાવ મટે નહિં કરતાં કોઈ ઉપાય;
ચાંતિયા સત્ય નહે નહિં, જુઠા જુઠું ગાય;
જુઠા જુઠું ગાય, ગરજીને નવ સંતાપે;
રાખ્ય નર રજુઆંહિ, સુઝવા કદી ન જાવે.
કહે વેરાંગદાસ, દયા નવ લાવે છાતી;
કરવો શો ઉપાય, મટે નહીં સ્વભાવ જાતી. ॥ ૬૭ ॥

સારા ખસકે જુગ છે, નબળાનો નહીં પાર;
ઝાઝા હંસ જડે નહિં, જડતા કાગ અપાર;
જડતા કાગ અપાર, ભાર ભૂમીપર ભારે;
જગત ગીધ ઊલુક, જણાતા ઠારે ઠારે;
કહે વેરાંગદાસ, જડે બહુ દુર્ગુણી દારા;
સતી સદગુણે એક, કોઈક લાખોમાં સારા; ॥ ૬૮ ॥

સતવાદી સંકટસહે, તોપણ સમજે સુખ;
ધર્મ ટેક ધરી રાખતાં, ધરતા નહિં મન દુઃખ;
ધરતા નહિ મન દુઃખ, રહે આનંદે રાજી;
સુખ દુઃખ કર્માધીન, ભવિષ્યની સમજે બાજી;
કહે જેશંગદાસ, સત્યવિણ સૌ અપવાદી;
સમજીને મન મગ્ન, રહે દુઃખમાં સતવાદી. ॥ ૭૪ ॥

સારી નરસી ટેવ જે, પડી તે છૂટ નવ જાય;
અભ્યાસે વધતી રહે, વધતાં નવ વરતાય;
વધતાં નવ વરતાય, વખત વીત્યે બહુ વધતી;
થાતાં ભવ્ય સ્વરૂપ, પછીથી પોતે ફળતી;
કહે જેશંગદાસ, ભીજરસમ ફળ દેનારી;
કરવાં ગીરાં સર્વ, ટેવ એ નરસી સારી. ॥ ૭૫ ॥

મીઠી વાણી મનુષ્યની, દે સર્વેને સુખ;
દીલાસો દઈ દીલમાં, હરતી મનનાં દુઃખ;
હરતી મનમાં દુઃખ, ત્રિવીધી તાપો કેરાં;
અમૃતસમ ઔષધ, ટળે દુઃખ તેથી ઘણેરાં;
કહે જેશંગદાસ, ઔષધી એવી ન દીઠી;
દુઃખમાં દે સુખ, મનુષ્યની વાણી મીઠી. ॥ ૭૬ ॥

વ્યસની વ્યસન કર્યા પછી, પણ મન પસ્તાય;
લાગી લત છુટે નહીં, લતમાં લપટી જાય;
લતમાં લપટી જાય, પછી વશ તેને થાએ;
સુઝે નહીં કાંઇ કામ, દેહમાં રોગ આએ.
કહે જેશંગદાસ, આળ આવે અપજશની;
રાખે નહીં મનભાર, લુંટાયા લતથી વ્યસની. ॥ ૭૭ ॥

અજ્ઞાની જ્ઞાની તણી, સમજે નવ કાંઇ રીત;
નવ સમજ્યે નિંદા કરે, ખોટી ભેદ ખચીત;
ખોટી ભેદ ખચીત, ગની નવ પ્હોંચે પૂરી;
જ્ઞાન સમજી અંધ, બકે બહુ વાત અધૂરી;
કહે જેશંગદાસ, જ્ઞાન વિણ એ અભિમાની;
જ્ઞાનીની કરી નીંદ, રીઝતા સૌ અજ્ઞાની; ॥ ૭૮ ॥

દેખો દુનિઆં દુષ્ટ છે, કરતી બહુ બકવાદ;
સજ્જનને પણ સ્હેજમાં, આપે છે અપવાદ;
આપે છે અપવાદ, દાદ આ કોને દેવી;
સમજે સમજુ જન, શીખ આ સમજવા જેવી;
કેહે ભેરોંગદાસ, લખાયા લાખો લેખો;
ખોટી છે આ ખલક, દુષ્ટ છે દુનિઆં દેખો. ॥ ૮૪ ॥

દુખિઆરી દુનિઆં દિસે, સુખ તો સ્વલ્પ જણાય;
જ્યાં જોઇએ ત્યાં જગતમાં, દૂરે દુઃખ દેખાય;
દૂરે દુઃખ દેખાય, સુખના છે બહુ સાંસા;
ઊપાધીથી અધિક, પડ્યા સૌને શિર ફાંસા;
કેહે ભેરોંગદાસ, જગતને જઉં બલિહારી;
છે નહીં સુખિયાં કોઇ, દિસે દુનિઆં દુખિઆરી.॥૮૫॥

જન્મીને ગરિબાઈમાં, ભોગવવી ગરિબાઇ;
એમાં સુખ સંતોષ છે, છે નહીં એ દુઃખદાઇ;
છે નહીં એ દુઃખદાઇ, વિપત વસમી નવ લાગે;
પડતાં અતિશય દુઃખ મજુર મોતી લાગે;
કેહે ભેરોંગદાસ, ભરે એ ઉદર શ્રમીને;
માને મન સંતોષ, ગરિબાઇમાં જન્મીને. ॥ ૮૬ ॥

સરજીને શ્રીમંતમાં, ભોગવવી ગરિબાઇ;
એ સમ અતિશય દુઃખ નહીં, આવે ઉર ઉભરાઈ;
આવે ઉર ઉભરાઇ, પ્રથમનાં સુખ સંભારી;
દેખી દૂરે દુઃખ, હૃદય બહુ જાયે હારી,
કેહે ભેરોંગદાસ, વડો વૈભવ વર્જીને;
રંક થવું એ દુઃખ, સદા શ્રીમંત સરજીને ॥ ૮૭ ॥

સરજી શ્યામા સુખીમાં, સુખ દુઃખના એ ખાણ;
વહાલાર વળી હોય તો, આપે સુખ નિરવાણ;
આપે સુખ નિરવાણ, સ્વામીને રૂડી રીતે;
રમાવી ઘર સુત, પતીને ઇચ્છે પ્રીતે;
કેહે ભેરોંગદાસ, કીન આ શ્યામા વરજી,
ચાહેને રે દુઃખ, સુખીમાં શ્યામા સરજી. ॥ ૮૮ ॥

દિલમાં દયા ન હોયતો, પરમારથ નવ થાય;
જગમાં એવા જન સૌ, ઘોર કુકર્મી જણાય;
ઘોર કુકર્મી જણાય, ધર્મનાં તત્વ તજીને;
હરે પાપનો પુંજ, પાપનાં શસ્ત્ર સજીને;
કેછે જેરૉંગદાસ, તપાસો શાસ્ત્ર અખિલમાં;
દયા વિણ નહિ ધર્મ, ઉદ્દભવે કોઇના દિલમાં. ॥ ૯૪ ॥

દુઃખથી દુનિયાંમાં કદી, ડગવું નહીં લવ માત્ર;
એજ આત્માનું અહીં, છે ઉન્નતિનું પાત્ર;
છે ઉન્નતિનું પાત્ર, પ્રગટ એ નિર્વિકારી;
તરવા આ સંસાર, સદા એ હોડી સારી;
કેછે જેરૉંગદાસ, સાર નથી અહીંયાં સુખથી;
સુખનાં સાધન સર્વ, સાંપડે છે અહીં દુઃખથી ॥ ૯૫ ॥

અંતર શુદ્ધી હોયતો, અવિનાશી ઓળખાય;
નિર્મળ જળમાં ન્યાળતાં, પદાર્થ સૌ પરખાય;
પદાર્થ સૌ પરખાય, દીવ્ય દર્શન એ રીતે;
અંપ્રત્યક્ષ કરાય, મલિનતા મરતાં ચિત્તે;
કેછે જેરૉંગદાસ, સદા રાખો સદ્દબુદ્ધી;
અવિનાશી ઓળખાય, રાખતાં અંતર શુદ્ધી. ॥ ૯૬ ॥

પકડી ગરદન પ્રાણીની, કાળ ફરે દશદીશ;
એક દિન એવો આવશે, પટકી દેશે શીશ;
પટકી દેશે શીશ, ઇશની આગળ ધરવા;
કર્યાં કર્મનો સર્વ, હજૂરે હિસાબ કરવા;
કેછે જેરૉંગદાસ, ચાલશે નહીં ત્યાં અકડી;
રાય રંકને સર્વ, પ્રાણીની ગરદન પકડી. ॥ ૯૭ ॥

પાપી જન પસ્તાય છે, મરતી વખતે અંત;
કર્યાં કર્મ આગળ બધાં, તરીને રહે તદંન;
તરીને રહે તદંન, પ્રકાશી પ્રભુ રૂપે;
પડે ઉરમાં છાપ, સર્વની શુદ્ધ સ્વરૂપે;
કેછે જેરૉંગદાસ, આપ શું કાકું માપી;
પ્રભુ મન પસ્તાય, પાપથી જન સૌ પાપી. ॥ ૯૮ ॥

થઇ નિર્મળ નિર્વાણ, શુદ્ધ દર્પણ સમ થાશે;
સઘળું આત્મ સ્વરૂપ, પછી સ્પષ્ટ દેખાશે;
કેહે વેરાગદાસ, અતિશય થઇ ઉમંગી;
ભગવા મૂળ સ્વરૂપ, જાગી થઇ સત્સંગી. ॥ ૧૦૩ ॥

કુસંગીના સંગથી, સત્સંગીને હોય;
લાગે નહિ કોઇ રૂપણ, બેસે પટ પરમાણ;
બેસે પટ પરમાણ, હળી નિર્મળના મનની;
દિન દિન વધતી જાય, મલીનતા લાગી લગની;
કેહે વેરાગદાસ, રંગ સો સત્સંગીના;
સત્ય મિથ્યા થાય, સંગથી કુસંગીના. ॥ ૧૦૪ ॥

કુદરત તુજ કારીગરી, જોઇને મન ચોંધાય;
સૂર બધા જાણું દઇથી, સરજનથા જગરાય;
સરજનથા જગરાય, કળા અદ્ભુત છે તારી;
કોઇથી નહિ કળાય, અધિકૃતિએ બલિહારી;
કેહે વેરાગદાસ, મનુષ્ય તુજ આગળ તૃણવત;
જગરચના આ સર્વ, તુજ કારીગરી કુદરત. ॥ ૧૦૫ ॥

મનવા મનમાં માનજે, તુજથી કોઇ ન કરાય;
કરતા હરતા ઇશ છે, ધટ ભાગ્ય જે થાય;
ઘટ ભાગ્ય જે થાય, પલકમાં પૃથ્વી ડુબવે;
ચંદ્ર સૂર્ય સો ઘડે, પવન ગુણ્યાંને હલવે;
કેહે વેરાગદાસ, બનાવો જે જે બનવા;
શકતી છે એ સકળ, સ્વયંભુ કેરી મનવા. ॥ ૧૦૬ ॥

આદા બોદા મહિપતી, થઇ જગથી નારાજ;
નિયમ કરી વનમાં વસ્યા, તજી રાજને તાજ;
તજી રાજને તાજ, ભક્તી ભગવતની કરવા;
મોક્ષ પામવા માટ, શાંતિથી સદૈવ ફરવા;
કેહે વેરાગદાસ, ખેલ દુનિયાંના બોદા;
આની મનની માંહિ વસ્યા વન મહિપતી બોદા ॥ ૧૦૭ ॥

માળા કરમાં કાષ્ટની, લઇ ફેરવતા જંન,
પણ મન હોય મલીનતો, મીથ્યા તેહ તદંન,
મીથ્યા તેહ તદંન, જ્ઞાન વિણ ગોથાં ખાયે,
માંટે સમજી મંન, બોધ માળા આ ગાએ
કેહે જેઠંગદાસ, મુકી દેઇ મિથ્યા ચાળા,
ફેરવજો મનમાંહી, બોધની આ નિત્યમાળા, ॥૨૦૮॥

માળા ૯ મી સંપૂર્ણ.

માળા ૧૦ મી.

કુંડળિયા છંદ

ગમતું ગોવિંદનું થશે; બીજી મિથ્યા આશ;
પુરૂષારથ કરી ઈશ્વર પર, રાખી રહો વિશ્વાસ;
રાખી રહો વિશ્વાસ, આશ એ પુરણ કરશે;
કૃત્ય પ્રમાણે કર્મ, સદા આવીને ઠરશે;
કહે જેશંગદાસ, મનુષ્યને કૃત્ય કમતું;
ધાર્યું નહિ તુજ થાય, થશે ગોવિંદનું ગમતું. ॥ ૧ ॥

જાણી જોઈને જે કરે, આળસ પોતે અંગ;
પાછળથી પછી થાય છે, ભૂંડા એના ઢંગ;
ભૂંડા એના ઢંગ, જગતમાં જોવા જેવા;
હાંસી કરીને લોક, લાગતા ઠપકો દેવા;
કહે જેશંગદાસ, થશે હરદમ બહુ હાણી;
કરશે આળસ અંગ, જગતમાં જે જન જાણી. ॥ ૨ ॥

જુઓ દશા આ હિંદની, દંપતિમાં પણ વેર;
અરસ પરસ ઈરષા કરે, કલેશ કરી બહુ પેર;
કલેશ કરી બહુ પેર, કુટુંબમાં કજીઓ ઘાલે;
ટપાટપી કરી રોજ, કટાં દુશ્મન થઇ ચાલે;
કહે જેશંગદાસ, કલેશનો કુટો કુઓ;
હિંદુમાં ઘેર ઘેર, દશા આ હિંદની જુઓ. ॥ ૩ ॥

ફરજ પરણીને ફેર, પ્રીતી પરજન સાથ;
પરણ્યા વિણ પ્રીતી તજો, કરો ન લાંબો હાથ;
કરો ન લાંબો હાથ, કરો તો ખતા ખાશો;
પછી દરદમાં દાઝ, પછી મનમાં પસ્તાશો;
કહે દલપતરામ, પાત્ર વિણ પ્રેમ [illegible];
કેમ નહીં ટાઢ લાગે, કરો પરણીને ફરજ. ॥ ૯ ॥

દુનિઆનો તો રૂપ છે, બીજનો દોષ બતાય;
ગુણ અવગુણ બેના તજો, દુનિઆમાં અફવાય;
દુનિઆમાં અફવાય, કુંતી કુંતી કે જુઠી;
જન રૂપમાં જાય, પછી દુનિઆ [illegible];
કહે દલપતરામ, અંધ ગુણ અવગુણ માનેઃ
દગાનું મહેણું મુખ, દીસે હરદમ દુનિઆનો ॥ ૧૦ ॥

અભિમાની સાથે આપવો, હારી બેસો હેત;
પણ બીજા પાપીજી, કરશો નહિં એ કેદ.
કરશો નહિં એ કેદ, એમાં સુખી ન થાશો
નહીં હરદમ હાજ ભીનામાં પછી ભમશો.
કહે દલપતરામ, હરખ એના સાથે
અનો બહુ નિરધેર અજ્ઞાની આગીઆ સાથે ॥ ૧૧ ॥

અવસર કરીને કેદ, દિન ભરશો નહીં ભુલાય;
નાતે નિજ રૂપ નીરખો, ભારે કરો વિચાર;
ભારે કરો વિચાર, આપ નહિં એમાં આવો;
બીજા જન પ્રથમ [illegible] પછીથી લાવો;
કહે દલપતરામ [illegible]
[illegible] ॥ ૧૨ ॥

[illegible] પુર [illegible], [illegible]
[illegible] ભારે [illegible], [illegible]
[illegible], [illegible];
[illegible] મનમાં [illegible];
કહે દલપતરામ, [illegible].
[illegible] ॥ ૧૩ ॥

સ્વપ્નું સાચું માનીને, કરે બહુએ ખેદ;
તે જન સથ ઠગાયછે સમજે નહિં સહેદ;
સમજે નહિં સદેહ, એહ છે મન વિકારો;
પ્રગટી પૂરણરૂપ, ઊંઘમાં દે ચીતારો;
કેહે જેશિંગદાસ, દીઠા અણદીઠા રૂપનું;
દેખાડે દર્શન, હોય નહિં સાચું સ્વપ્નું. ॥ ૧૯ ॥

મીઠી વાણી મનને, ઊપજાવે બહુ મોદ;
શીતળતા પ્રસરી શરિરમાં, ટાળે તનનો ક્રોધ;
ટાળે તનનો ક્રોધ, ગુણનાં પંકજ ફુરે;
હરખે હૃદય અપાર, ચીંતાથી તાપજ ચુરે;
કેહે જેશિંગદાસ, રસિકના દીલે દીઠી;
હૃદય રસિક બની જાય, શ્રવણનાં વાણી મીઠી. ॥ ૨૦ ॥

કેળવણી લીધી વિના, સુધરે નહિં કદી સ્વંત;
બુદ્ધીના અંકુર બધા, કાંટામાં રહે તંત;
લોપ્યા રહે તંતન, મન મધુ દિસત નવ ચાહે;
બુદ્ધીનાં સૌ બીજ, કેળવણી વિણ કરમાએ;
કેહે જેશિંગદાસ, શાસ્ત્રનાં દાખલ આપણી;
ટકશી એમે જાય, લીધા વિણની કેળવણી. ॥ ૨૧ ॥

કેતનાં જ્ઞાન તપાસીને, છે વિધ વિધના રંગ;
મન વિચરણ એથી બને થાય બુદ્ધીનો ભંગ;
થાય બુદ્ધીનો ભંગ, કંઈવિધ આળ અશાંતે;
નરપત જન હરીનો, માર બહુ એથી ખાંતે;
કેહે જેશિંગદાસ, આયુષ્ય આ ક્ષણે જોતાં;
વિધ વિધ રંગ વિચારે, નવ દીસે મન કેતાં. ॥ ૨૨ ॥

[illegible]ભજની નિશાળેથી, [illegible] પામે દાદુ;
[illegible] ઘણી બને [illegible] છે વાધે નિંદા આજ;
વાધે નિંદા આજ, [illegible] બેસી પડેલી;
પત્નીનાં [illegible] પડતાં બુદ્ધી બહુ કહેલી;
કેહે જેશિંગદાસ, પ્રસારી એવી વિમળ;
[illegible] નિશદિન [illegible]; ॥ ૨૩ ॥

જુદી પરમાણુ જાણો, ચાલે જન વ્યવહાર;
રચે કરતાં કુલ સૌ, તે પણ તે અનુસાર;
તે પણ તે અનુસાર, પાર પણ તેવો પામે;
શુભ દુઃખ અગણિત દાજુ, તેઢ પણ તેવાં ભમે;
કેઠ જેસંગદાસ, અકળ અદભુતની શુદ્ધી;
માનુષમાં વરતાય, દીસે તેની જુદી. ॥ ૨૯ ॥

શાંતી ધરજો મનમાં, એજ સુખનું સ્થાન;
ધ્યાન ધરી ગોવિંદનું, કરજો હરિ-ગુણગાન.
કરજો હરિ ગુણગાન, જ્ઞાન હૃદયામાં રાખી;
બનો નહિં નિર્માન, વિપરિત વિષયને નાખી;
કેઠ જેસંગદાસ, તજીને મનની ભ્રાંતી;
રહેજો આનંદ માંહિ, સર્વદા ધરજો શાંતી. ॥ ૩૦ ॥

હૃદયામાં હરદમ રમે, પ્રીતીના અંકુર;
ભજતા એ હરિ નવ રમે, ભર્યો રહે ભરપુર.
ભર્યો રહે ભરપુર, ઉરમાં અતિશય હુલસી;
પ્રેમ વેલ નહિં કરી, સુકાતી જે જંજાળી;
કેઠ જેસંગદાસ, પ્રભુ હેત રહે હૃદીયામાં;
એ પ્રમાણે પ્રીત, રમે હરદમ હૃદયામાં. ॥ ૩૧ ॥

અભણપણો અંધાર એ, છે જંગીનું નૂર;
સદગુણ તો એમાં મળ્યા, ભણી ગીને ભરપૂર;
ભણી ગીને ભરપૂર, ઊર બહુ દિસે રૂપાળું;
કરી સદકર્મ પવિત્ર, રાખતા પૂરી ભાળું;
કેઠ જેસંગદાસ, સાહુ એજ શાપણનો;
ઉતારે ભરતાર નાશ વદગુણ અભણપણો. ॥ ૩૨ ॥

જુંડું આ ભવમાં કરે, જે જન તારૂં ભલું;
તેનું આ પરલેકમાં, ભલું થશે નિરવાળું;
ભલું થશે નિરવાળું, આશિષ એ ઉર ઉચ્ચારો;
મળીને અનુસર જ્ઞાન, મન રૂડી માટે ધારો;
કેઠ જેસંગદાસ, યાદ એથી તુજ કહું,
ભ. ભવપર આનંદી, કરે પરજન જે જુંડું. ॥ ૩૩ ॥

જન્મીને આ જગતમાં દયા ધરે નહિં દીલ;
તો તેનું જીવતર વૃથા જાણે જગત અખીલ;
જાણે જગત અખીલ, ભીક્ષ પણ એથી સાગ;
અજ્ઞાની રહી ઉગ, કરે નહિ તર્ક નઠાગ,
કેછે જેંગદાસ ભૂંડાં કર્મોમાં રમીને;
પામે અંતે નર્ક જગતમાં આ જન્મીને. ॥ ૩૪ ॥

ખોટી બુદ્ધી ખલકમાં, ખવરાવે ખુબ માર;
અપકિર્ત કરી કરાવીને, આણે દુઃખ અપાર;
આણે દુઃખ અપાર, પાર નવ આવે એનો
દિન દિન વૃદ્ધી થઇ, વધે પરિવારજ જેનો;
કેછે જેંગમદાસ, પછી આફતમાં મોટી;
ઉતારે છે એહ, ખલકમા બુદ્ધી ખોટી. ॥ ૩૫ ॥

પરમારથ વીને કરે પડતાં પગપગ દુખ;
પરમારથ [illegible] દુખ [illegible] આપડશે બહુ સખ;
આપ[illegible] બહુ [illegible] દુખમાંથી કેગાડીને;
પરમાત્મની [illegible] દુખ [illegible],
કેછે [illegible]
વીનેં [illegible] વીને પરમારથ. ॥ ૩૬ ॥

[illegible] અવસરકાળે [illegible],
[illegible] ધારે અતિ દુર,
[illegible] કાનની [illegible],
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૩[illegible] ॥

[illegible]

સારા માઠા સુરીમાં, સંજોગો સંભવાય;
તે સ્વારથના સાથમાં, બધું એ દેખાય;
બધું એ દેખાય, સ્વાર્થ વિણ સુષ્ટિ ન ભાળી;
સ્વાર્થે વિણ જે હોય, સ્વર્ગ સમ નિરખો ન્યાળી;
કહે જેરામદાસ, સંજોગો એવા દીઠા;
જોડે તોડે સ્નેહ, સુષ્ટિમાં સારા માઠા. ॥ ૩૯ ॥

દુનિયાં સઘળી દેખજો, છે બરાબર ભરેલ;
ખુલ્લી વાતો ને વળી, બહુ બહુ ભિના બનેલ;
બહુ બહુ ભિના બનેલ, જણાતાં ન્યાળી જોતાં;
પણ ખોલીને આંખ, મનુષ્યો ધ્યાન ન દેતાં;
કહે જેરામદાસ, એમ ગાફલ બહુ બનિયાં;
તેથી ખાએ માર. દેખજો સઘળી દુનિયાં. ॥ ૪૦ ॥

રાખે નહિં ધીરજ અને, કરે પછી ઉદ્યમ;
તો તે લાભ કરે નહીં, કરે હાણ હરદમ;
કરે હાણ હરદમ. ઉલટા રોટા આવે;
થાય નહો તો નાશ, પરંતુ ગાંઠ ગુમાવે;
કહે જેરામદાસ, કદી ગુમ ફળ નવ ચાખે;
કરે ખરા ઉદ્યમ, છતાં ધીરજ નહિં રાખે. ॥ ૪૧ ॥

પ્રેમીજન નિજ પ્રેમમાં, રહે સદા મન મસ્ત;
પ્રેમ જ્યોત તેની કદી, થાય નહિં વળી અસ્ત;
થાય નહિં વળી અસ્ત. કિરણનિજ હૃદય પ્રકાશે;
રહે મન પ્રફુલ્લીત, પ્રેમનાં ગાયન ગાશે;
કહે જેરામદાસ, પ્રેમને અર્પિને તનમન;
લે આનંદ અખંડ, પ્રેમમાં બહુ પ્રેમીજન. ॥ ૪૨ ॥

સૃષ્ટિની શોભા બધી, ચકિત કરે છે મન;
બલિહારી જઇએ ઘડી, વદીએ મુખ ધનધન;
વદીએ મુખ ધનધન, જોઇ રચના કુદરતની;
નહિં હાંપણની હદ, કળા અદભુત સરજનની;
કહે જેરામદાસ, દયા સુક્ષમ દષ્ટીની;
દેવ તણી દેખાય, જોઇ શોભા સૃષ્ટીની. ॥ ૪૩ ॥

ખોટી ખોટી મરણની, છે સૌ જનને ભીર;
એ વિણ વશ હોઇ રહે નહિ, રાય રંક રણધીર;
રાય રંક રણધીર, ફકિર ફક્કડ રખવાળો;
સુણી મરણની વાત, મને થરથરે ભેખધારો;
કહે જેશંગદાસ, બીજાં દુઃખ દીસે ફોટી;
પણ છે સૌને ભીર, મરણની ખોટી ખોટી. ॥ ૪૯ ॥

ધન આળેખે વાપરી, વશ લેવા જો જાય;
અંતે એ જન હારીને, પુરણ મન પસ્તાય;
પુરણ મન પસ્તાય, દ્રવ્યથી ખાલી બનતા;
વશ નવ આવે કામ, દ્રવ્યથી તંગી પડતાં;
કહે જેશંગદાસ, દ્રવ્ય સ્વપ્ને નવ દેખે;
એવો બને બેહાલ, વાપરી ધન આળેખે. ॥ ૫૦ ॥

સારૂં કરિયે સર્વનું, રાખી રૂડું ચિત્ત;
તો નિજનું સારૂં થશે, ખલકે સદા ખચીત;
ખલકે સદા ખચીત, અને અંતે પરલોકે;
માટે સૌનું સમ, ઇચ્છીને રહો આ લોકે;
કહે જેશંગદાસ, જીવનું હિતકર પ્યારૂં;
એ સમ બીજું નહીં, સર્વનું કરીયે સારૂં. ॥ ૫૧ ॥

મનથી માનો રાજતો, છે સૌને આવું રાજ;
સ્વતંત્રતાને સાચવી, કરતાં રૂડાં કાજ;
કરતાં રૂડાં કાજ, કોઇના નહિ ઓશિયાળા;
રહિયે એ નિશદિન, બનીને નીતી વાળા;
કહે જેશંગદાસ, વિંટાઇએ નહિ વિષયથી;
ભોગવતાં સૌ સાજ, રાજ અહિં માનો મનથી. ॥ ૫૨ ॥

અગવંતા જન આકળા, જેનો તેની સાથ,
અભીમાન દિલમાં ધરી લખાવે બહુ હાથ;
લખાવે બહુ હાથ, નાથ સાહેબા વિણ નાથે.
કનડે લોકને રંક, પછી મનમાં બહુ દાઝે;
કહે જેશંગદાસ, બને અતિ ભર્યાં આપદા;
ખાનો પડે કાળ, આકળા જન અગવતા. ॥ ૫૩ ॥

[illegible]

[illegible] ॥ [illegible]

[illegible]

[illegible] ॥ [illegible]

[illegible]

[illegible]

પંહીને શું વહિ જતા, પંડ્યામાં શો માલ;
રૈલા જન જે અન્ય, જગમાં બહુ બેહાલ;
જગમાં બહુ બેહાલ, થાલ નજરથી ચાંલ્યાથી;
ન મન ધંન ખુઆર, થયા મદમાં માલ્યાથી;
છે જેરાંગદાસ, બાંધિ લિધ ગુરૂની કંઠી;
પડવા નેક મોઝાર, જતાં શું વહિને ચંડી. ॥ ૫૯ ॥

શા માટે શોકીન થઇ, ફરતો તું સંસાર;
મરણ થએલાં લોકને, વ્હાલાંનાં આચાર;
વ્હાલાંનાં આ વાર, કાલપણ તારૂં થાશે;
કરવું તેવું કેમ? ખિલ્યાં તે સૌ ખરિ જાશે;
કેછે જેરાંગદાસ, જોઇલે જ્ઞાનની વાટે;
અમર નથી અહિં કોઇ, ફરે શોકીન શા માટે. ॥ ૬૦ ॥

દુનિઆં દુઃખનીખાણછે, સુખની પણ એ ખાણ;
સમજણ અણસમજણ થકી, સુખ દુઃખ સરજ્યાં જાણ;
સુખ દુઃખ સરજ્યાં જાણ; ખેલતાં તેમાં ખતે;
જગ નાટક એ રીતે, કરે સૌ પૂરણ અંતે;
છે જેરાંગદાસ, જ્ઞાન વિણ જન નિર્ધનિઆં;
ાને મનમાં એમ, ખાણછે દુઃખની દુનિઆં. ॥ ૬૧ ॥

નતી ભાવિક વાત સૌ, નહિં મનુષ્યનું જોર;
મેની આગળ જંન સૌ, ચાલે સિદ્ધાંદોર;
લે સિદ્ધાંદોર, ખમે સૌ મુન્ય રહીને;
ાય નહિં કાંઇ ક્રોધ, રહે સૌ સંકટ સહીને;
કે જેરાંગદાસ, વાત ગોવિંદની ગમતી;
નતી ત્યાં શું જોર, વાત સૌ ભાવિક બનતી. ॥ ૬૨ ॥

ગવો વેશ ભલોધરી, પકડે કરમાં દંડ;
ગ કરી ઘર બાર સૌ, બને બહુજ પ્રચંડ;
ને બહુજ પ્રચંડ, તથાપી રહે એકજ;
જવે નહિં એ ભેખ, બાકીના બગડયા છેકજ;
છે જેરાંગદાસ, જ્ઞાન વિણ ભેખ ન જગવો;
ાનવો શા માટ, વેશ ભલો ધરીને ભગવો. ॥ ૬૩ ॥

સંકટ જેને શિરપરે, તેને તેની જાણ;
બીજા સૌ બાજુ રહી, નિરખે છે નિરવાણ;
નિરખે છે નિરવાણ, પછી કોઇ ચારા હોયે;
તે કરતા આકરોય, બીજા નહિં કરતા કોએ:
કેહે જેરંગદાસ, વખત આ આવ્યો વીકટ:
કરતા નહિં કોઈ સ્હાય, પરે શિર જેને સંકટ. ॥ ૬૯ ॥

જુદી શોધી ભીખછે, કેનું પર આધીન;
ઉદ્યમ કાંઇ સુઝે નહિં, જાય દોહેલા દીન.
જાય દોહેલા દીન પારકી આશા કરતાં;
ઘર ઘર એ ભટકાય, ભીખને નામે ફરતાં;
કેહે જેરંગદાસ, વેદના અંતર ઉંડી;
નિરાશ બનતાં થાય, ભીખછે શોધી જુદી. ॥ ૭૦ ॥

વિસ્મૃતીએ વિધિમાં, છે દુ:ખનો ઉપાય;
હોય ગમે તે દુ:ખપણ, વિસ્મૃતીએ જાય;
વિસ્મૃતીએ જાય, રહે નહિં પછી ઉદાસી:
બની ગએલ બનાવ, હૃદયથી જાએ નાસી:
કેહે જેરંગદાસ, દુ:ખની દવા અમૃતી:
સમજી લ્યો સૌ મંન વિધિમાં એ વિસ્મૃતી. ॥ ૭૧ ॥

પૂરણ પ્રીતી હોયતો, નભે પરસ્પર પ્યાર:
નહિતો ઉલટો એથકી, ઉપજે ઉરમાં ખાર:
ઉપજે ઉરમાં ખાર, વાતમાં વાંધા પડતાં;
મળયા વગરનું મંન, વાર નહિં કરતું વઢતાં.
કેહે જેરંગદાસ, સ્વાર્થનું જુઓ સેંહુરણ;
સ્વાર્થ વગરની નભે, હોયતો પ્રીતી પૂરણ. ॥ ૬૨ ॥

મંડપ ખાલી મોકળો, માંડે વિવાહ ઘેર;
વરઘોડા વાડી કરે, વિધ વિધનાં બહુ પેર;
વિધ વિધનાં બહુ પેર મોકળાં મુકી આવતું:
નાત નોંતરે ઘેર, છુત નજ રાખે કરપણ.
કેહે જેરંગદાસ, પરે પછી નાણાંનો ખપ;
ત્યારે મન મુંઝાય; મોકળો ખાલી મંડપ. ॥ ૭૩ ॥

આપા આપા સૌ કહે, ફુલણ થઈ ફુલાય,
ખુશ લેખે ધન વાપરે, બંદીજન જશ ગાય
બંદીજન જશ ગાય, વાહ વાહ સરવે વદતા;
યમ ત્યમ મનની માંહિ વધે બહુ બહુ ફુલાતા,
કહે જેરંગદાસ, કુમાર્ગ ધનના વાપા,
પછી મનમાં પસ્તાવ કરે શા આપા આપા. ॥૯૮॥

સ્વારથીયા જ્યાં સાંભળી, ત્યાગ્યું સારૂ ગાન;
સ્વારથ કારણ સહેજ આ, માને મીઠું ગાન;
માને મીઠું ગાન, [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

પ્રેમ વગરનાં કામ સૌ, કરિએ તોય નકામ;
કારણકે તેથી કરી, મળે ન કદીએ દામ;
મળે ન કદીએ દામ, હામ હારી જાયાં બેઠા;
થઇ ઉદાસી ખુબ, પ્રથમથી બેઠા હેઠા;
કેછે જેશંગદાસ, ચિન્હ એછે દળદરનાં;
ફળિભુત કદી ન થાય, કામ સૌ પ્રેમ વગરનાં. ॥૭૯॥

દૈવત હોયે દેહમાં, તો સુઝે સૌ કામ;
નહિતો સુઝે કાંઇ નહિં, લાગે શૂન્ય તમામ;
લાગે શૂન્ય તમામ, દેહનો દમામ છુટી;
વધે ચિત્તમાં ચીડ, શાંતિની મટ્ટી ફુટી;
કેછે જેશંગદાસ, દીસે નહિં વ્હાલું જીવત;
વ્હાલું જીવત જાણ, દેહમાં હોયે દૈવત. ॥ ૮૦ ॥

ફોકટ ફેલણુ થઇ પડે, તે નર બહુ નાદાન;
લબાડમાં લેખાઇએ, કરે ભ્રષ્ટ નિજ માન;
કરે ભ્રષ્ટ નિજ માન, ભાન પોતાનું ભુલી;
ચિત્તભ્રમ બનીને એહ, જાય કાંપણમાં ડુલી;
કેછે જેશંગદાસ, મદીરા પીને મરકટ;
કુટેછે એ રીત, દુનો ફેલણુ ફોકટ. ॥ ૮૧ ॥

દૈવત આ દુનિઆમાં તણું, જોતાં જરૂર જણાય,
દયા ધરમને સત્યમાં, શોધી શ્રેષ્ઠ ગણાય.
સૌથી શ્રેષ્ઠ ગણાય, સ્વર્ગ સમ સુખી શોહે;
ઇંદ્રાદિક સૌ દેવ, એહ દૈવતથી મોહે;
કેછે જેશંગદાસ, રૂષિ મુની મનમાં ચાહત,
એવું જેનાં સત્ય, એજ દુનિઆનું દૈવત. ॥ ૮૨ ॥

ગરીબનું દુઃખ દેખીને, કોણ કરે અફસોસ.
હોય દયાળુ જન તે, કરે ઉરમાં શોચ:
કરે ઉરમાં શોચ, લાગણી બહુ લાગ્યાથી,
ખરચી તન મન ધન, રીઝના દાન દયાથી,
કેછે જેશંગદાસ, રંકને દુખ નસીબનું;
છતાં દુભાય દયાળ દેખીને દુખ ગરીબનું. ॥ ૮૩ ॥

મેલી દે તું ખલકમાં, આ સ્વપ્નાનો ખેલ;
મન માને એ રીતથી, પણ નહિં સત્ય ઠરેલ;
પણ નહિં સત્ય ઠરેલ, જોઈ જોતાંમાં જાશે;
કરો પછીને ખેલ, અરજ સુણે પસ્તાશે;
કહે દેશીંગદાસ, પછીથી લખજે લીલે;
મનથી મજુ ઉદાસ, ખલકમાં તું મેલીલે; ॥ ૮૯ ॥

ચડતી પડતી સર્વની, જગમાં જરૂર જણાય;
પણ તેમાં હલકા જનો, ચડતીમાં છકી જાય;
ચડતીમાં છકી જાય, મરે જઈ નબળી રોચે;
રહે ન કોઈને અંત, સર્વને અંકુશ ખેંચે;
કહે દેશીંગદાસ, ફિકર નહિં ચિત્ત કરતી;
પડતાં એ પડકાર, સર્વની ચડતી પડતી ॥ ૯૦ ॥

પાથરે પગ મુકીને, માથાનું મંડાણ;
માંડી બેઠો મોહથી, વળતી બળતી આણ;
વળતી બળતી આણ, આણમાં હાક વગાડી;
ફુલી હાથે હાર, આગ દશ દીશ લગાડી;
કહે દેશીંગદાસ, પછી પેસાડ્યો ઝગારે;
બેઠો મુકી પોક, મુકીને પગ પાથરે. ॥ ૯૧ ॥

આજ્ઞા મોટી કર ધરી, ધરવા બેઠો ધ્યાન,
ધ્યાન નહીં ફિરનારનું, ધ્યાન અન્ય નાદાન;
ધ્યાન અન્ય નાદાન, બેઉ રૂપ એથી શું છે;
રૂપમાયાના જાપ, જપે પણ ચિત્ત ક્ષેમ પુછે;
કહે દેશીંગદાસ પ્યારા એ કમના થાણા.
માંડી બેઠો મુખ, ધરી કર મોટી આજ્ઞા. ॥ ૯૨ ॥

લપકાવ્યો હાથે કરી, કાંતા કારણ ગોવિંદ;
આશ નહીં અનન્ય રસ, દીધું કાટનું કાંઈ
દીધું કાટનું કાંઈ જાણીને કાંતા જ્હારી;
જ્હારી જાણે એહ કરી સર્વ તને કપાણી,
કહે દેશીંગદાસ, કમીં મળ્યો મરાવ્યો;
અજ્ઞાન રમને થીજ, ગાજી હાથે લપકાવ્યો. ॥ ૯૩ ॥

બુઢાપો બુરો બહુ, જગમાં બહુધા જાણ;
શરિર બહુ શિથિળ બની, થાય શકિતની હાણ;
થાય શકિતની હાણ, આણ નવ માને કોઈ,
ગણે તરણને તોલ, ઉરમાં રહિએ રોઇ;
કહે જેશંગદાસ, કુટુંબનો બહુ બળાપો.
એવો દહે રોજ, બહુ બુરો બુઢાપો. ॥ ૬૪ ॥

સમજણ આવી ત્યારથી, ડગલે ડગલે દુ:ખ;
નાશ થતાં નિરખાય છે, ક્રમે ક્રમે સૌ સુખ;
ક્રમે ક્રમે સૌ સુખ, દુ:ખ એ રીતે ચડતું;
ચડતાં ચડતાં રોય, ઉપર જઇ અતિશય નડતું;
કહે જેશંગદાસ, સુખની ખુટી થાપણ.
ભરાય દુ:ખ ભંડાર, ત્યારથી આવી સમજણ. ॥ ૬૫ ॥

નામા તારા રૂપથી, બહુ બહુ બગડયાં રાજ;
મોટા મોટા મહિપતી, ખોઇને બેઠા તાજ;
ખોઇને બેઠા તાજ, આજ પણ એનુ એઠે
જ્યાં જોઇયે ત્યાં રોળ, રૂપના નામ તણુ છે.
કહે જેશંગદાસ, બહુ બળિયાવર કામા.
કામ કામ વરતાય, રૂપથી તારા નામા. ॥ ૬૬ ॥

ફુટી વાતે કાંકરા નાખે પડે સત,
મુરખ હોય તે મનમાં, આણે એથી ગર્વ;
આણે એથી ગર્વ, સવની શરમ તજીને.
[illegible] ધિક એ અવતાર, ચવાણો આહિ સરજીને;
કહે જેશંગદાસ, ભોગવે ઝીંદગી બુરી;
નામ પડે સર્વ, કાકરા વાતે ફુટી. ॥ ૬૭ ॥

ગીરામણ શા કામની, ચડે નહિ જ્યાં રંગ
[illegible] કરા પળ આપનાં, ઉલટા ધાર્યા અંગ;
[illegible] વ શા બજે મગનું કેવાખે[illegible];
[illegible] ઉપરથી નાંખે પેઠ;
[illegible] થશે ઉલટી પસ્તામણ
[illegible] પત્થર કામની શી શીખામણ. ॥ ૬૮ ॥

અંધારી આંખે ધરી, ફરતો તું અજ્ઞાન;
અખંડાતા અવિનાશી પણ, છે તુજને ક્યાં ભાન;
છે તુજને ક્યાં ભાન, ભાન છે ભમવું કયાંનું;
બીજું નહિં તજ ભાન, સચ્ચીદાનંદ ગમવાનું;
કહે ઢેરાંગદાસ, ઉઘાડ બેઠો તું હારી;
પાડ્યો ત્યારે મૂર્ખ, ધરી આંખે અંધારી. ॥ ૯૯

સજ્જનના સહવાસથી, કલ્પ કમળની માંહિ;
શીતળતા આપે ઘણી, કલ્પ વૃક્ષની છાંહ;
કલ્પ વૃક્ષની છાંહ, મનાંજુ ફળ સૌ ઇચ્છીત;
આપે છે નિરવાળ, નહિં કદી ઓછું કિંચિત;
કહે ઢેરાંગદાસ, સદાએ નિર્મળ મનના;
સહવાસે બહુ સુખ, પામ્યો સૌ સજ્જનના; ॥ ૧૦૦

જ્યાં જતો ત્યાં નસીબનો, આગળ ડગલાં હેત;
દેશ વિદેશે જઈ વસો, ત્યાં પણ તે શુદ્ધ સેત.
ત્યાં પણ તે શુદ્ધ સેત, તમારી સારી નરસી.
ફેર કરીને ભાર, લેખથી બહુ બહુ હરખી.
કહે ઢેરાંગદાસ, કરમની ગતિ એવી જ્યાં.
ત્યાં કોઈથી શું થાય, નસીબનો જ્યાં જતો ત્યાં. ॥ ૧૦૧

ઉતાવળથી એકદમ, એમે કદિએ કામ;
તે સઘળું અખરીપટી, આખર થાય ન ઠામ;
આખર થાય ન ઠામ, હામને ઠામ હણાય;
થાય ભંગ ઉત્સાહ, બને વિવસ દુખદાહ;
કહે ઢેરાંગદાસ, ધીમે ધીમે ક્રમ કરવી;
કરતાં સુધરે કામ, નહિં કદી ઉતાવળથી. ॥ ૧૦૨

સુણીને અદ્ભુત વારતા, વ્યોમાનંદ મળનાઈ;
એનો વર્ણવી નહી. મુખે કહી ન જાય
મુખે કહી ન જવાય, અનુભવી ધનએ જાણું;
ભિન્ન અનુભવી ઓધન, કદી નવ કહી વિચારું

[illegible]

[illegible]

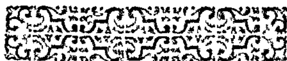
[illegible]

[illegible]

દીધી આજ્ઞા કોડથી, જરૂર જન હિત કાજ;
બ્હાલ કરીને વાંચતાં, બનશો અકકલબાજ;
બનશો અકકલબાજ, તાજ નીતિનું ધરીને;
મજકુર મોજો આઠ, વાંચજો ફરી ફરીને;
કેહે હેરીંગદાસ, શીખ સોના સમ દીધી;
કુંડળિઆને રૂપ, કોડથી આજ્ઞા દીધી. ॥ ૧૦૮ ॥

મોજા દશમી સંપૂર્ણ.

માળા ૧૧ મી.

[illegible]

કાશી ગયો પ્રયાગ ગયો વળી દ્વારકાનાં દર્શન કીધ,
જગન્નાથની જાત્રા કરીને, રામેશ્વરનાં પાણી પીધ;
નાશિક ત્ર્યંબક ઓંકારેશ્વર, ફરી વળ્યો સૌ ઠામોઠામ,
જેશંગ કે પણ પરઉપકારે, ખર્ચ્યો નહિં તો એકે દામ; ॥૫॥

મંત્ર તણો સંસ્કાર વડેથી, પત્થરની પ્રતિમા પૂજાય,
વાજીંતર વિદ્યા જાણ્યા વિણ, વાજીંતર સુસ્વરથી ગાય;
ગણિત શાસ્ત્ર પરિભાષા ન જાણે, તોપણ કરતું કાળનું માપ
એમ જુઓ જયશંગ જગતમાં, છે શો પ્રબળ વિદ્યાપરતાપ. ૬

ધર્મ તણી નિતી ધરનારા, ગણે પરસ્ત્રી માત સમાન,
પરધનને પણ માટી સરખું, સમજીને નવ ધરતા ધ્યાન;
વળી સરવે જીવોને, નિજસમ સમજીને નિરધાર,
જેશંગ કે એવા જન તરશે, ધર્મ નાવથી આ સંસાર. ॥ ૭ ॥

અહિંસાએ સાથી ઉત્તમ, ધર્મ ગણી ચાલો સંસાર,
ઉત્તમ દાન અને તપ ઉત્તમ, છે નહિં એથી અધિક નિરધાર;
ઉત્તમ દમ પણ એજ ગણાયે, શાસ્ત્રે સકળનો શોધ્યે સાર,
માટે જેશંગ અહિંસાનો, ઉત્તમ ધર્મ કરો સ્વીકાર. ॥ ૮ ॥

દાન દરીદ્ર જનોને દીધે, થઈ પડતું બહુ બહુ હિતકાર,
સૂકાના ક્ષુપનની માંહિ. વૃષ્ટી જેવી છે ગુણકાર;
રોગીને ઓષધ ગુણકારી, થઇ પડે અમૃત સમાન,
જેશંગ એમ દરિદ્ર જનોને, દાન સમજજો જીવતદાન. ॥ ૯ ॥

સિંધુમાં જે વૃષ્ટી થાયે, તે નવ આવે કદિએ કામ,
તૃપ્ત જનોને ભોજન દેવું, તે પણ મિથ્યા છેજ તમામ;
આદિતના કીરણમાં દીપક, તણો પ્રકાશ ગણાય ન કામ,
જેશંગ તેમ ધનીને દાન, દિધાથી ફોકટ જાએ દામ. ॥૧૦॥

મહાશક્ત જનોને વિદ્યા, પ્રસન્ન હોયે નહિં કોઇ વાર,
માંસાહારી જન જગતમાં, દયા ન લાવે દીલ લગાર;
જર લોભી જન સત્યપણાને, ઓળખતા નહિં ઉરની માંહિ.
માનુનિના મંડળમાં બેસી, શુદ્ધ ન રો જયશંગ નર કાંઇ ॥૧૧॥

હેય ક્ષમા ગુણ નિર્બળમાં તો, નિર્બળનું બળ એજ ગણાય,
સબળ તણા ઉરમાં એ ગુણ તો, ભૂષણરૂપ ભલું જ મનાય.
વળિ ક્ષમા વશ કરણી વિદ્યા, વશ કરતી સૌ નરને નાર;
જેસંગ કે એ ક્ષમા થકી તો, જન સિદ્ધ કરતા કાર્ય અપાર. ॥૧૨

અબોધ એ અપરાધ કરે તો, ગણે ન માતપિતા કાંઈ મન,
પણ તેને શિખ દઈ સુધારે, ખરચી ખંતે તન મન ધન.
તેમજ જ્ઞાની અજ્ઞાનીને, બાળક સમ સમજીને ઉર,
થાક છતાં ઉપયોગ ન ચૂકતા, શાંત થઈ શિખ દે ભરપૂર. ॥૧૩

પાપ તણી કૃતિનો પેંડો એ, તેનાં ફળ પ્રથમ જણાય,
પણ પાછળથી તો તેનાં ફળ, ભુંડાં ભોગવવાનાં થાય;
અધર્મનો પંથે એ અંતે, અવળે રસ્તે જાય અથડાય,
જેસંગ કે પછી પૂરણ પાપે, ફળનું ફળ સમજુ ભાઈ. ॥૧૪

નાંઢક આ સંસાર નાણુંથી, દગ્ધ થયેલા જનને જાણ,
સુખને સદ્ગુરુની ઓથ, સુખ આપે છે અહિં નિરવાણ;
તેમ વળિ સજ્જનની સંગતિ વિપત્તિમાં આપે વિશ્રામ,
જેસંગ સંકટને જ મટે એ, જનને મનુ વિશ્રાંતી ઠામ. ॥૧૫

મનુષ્યનું મન જેવી ભાવના, તેવું કર્મે તે કરનાર,
[illegible] મનુષ્ય સહિ આવી સમાય,
પણ જો સત કર્તવ્ય કરે તો, ઉરમાં આવી રહેય ભલાઈ,
જેસંગ કે ભાવે [illegible], જનમાં જન હંમેશાં ગાયા રે. ॥૧૬

[illegible] કવાંથી ભાવે ટેક,
[illegible] કારણ સુધ કરે છે તેવ;
[illegible]
જેસંગ કે [illegible] ॥૧૭

[illegible]
[illegible]
[illegible]
જેસંગ કે [illegible] ॥૧૮

જેમ અને અગ્નિનું સ્વરૂપ, વાયુની સાથે જણાય,
પણ તે ભિન્નતા દેખાતમાં નહિ, આપોઆપ જુદાઈ જણાય;
તેમ સદા શુદ્ધ સ્વરૂપ, તેમ પ્રભુ સાથે ભિન્ન નિરધાર,
ડીંગોજી કે કાંઇ કરી શકે નહિં, મિથ્યા મનના થાય વિચાર. ૧૯

કુલીન જનની સાથે મેળાપ, કરવાથી બહુ કીર્તિ થાય,
પતિત જનનો મિલાપથી, મનમાં શાંતિ મહંત જણાય;
તેમ પણ જ્ઞાનીજન સાથે, જે કરે સુખે વ્યવહાર,
ડીંગોજી કે એ પ્રભુ ઉપાસે, ફેરો ફેર ન થાય સંસાર. ૨૦

વ્યવહારિક અનુભવને ગ્રહિ, અનુભવ્યો રહેવા અવકાશ,
યુક્તિથી જનને લોકમાં, [illegible] દશા ફિકર થાશ;
રૂપિયાની માનુષની રીતે, પણ તે જાણું અસાર;
ડીંગોજી કે ઓળખીપણાથી, અનુભવથી અગમ્યાદિ નિરધાર. ૨૧

પત્થરો પ્રત્યેક પછી [illegible] જન હોય નાચાર,
વળી ગ્રહી આપીને એ પછી, તરત ટળી હેતે ઠસનાર
તેમ ભક્તિ કરે નાર [illegible] ગણવો મુકી દેવ અપાર,
ડીંગોજી કે પ્રભુ [illegible] ધ્યાન ધરે એ [illegible]. ૨૨

[illegible] કરોળી [illegible],
[illegible] નહિં [illegible],
[illegible] ફિકરની [illegible],
[illegible]. ૨૩

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]. ૨૪

[illegible] કરી [illegible],
[illegible]
[illegible]
[illegible]

પ્રથમ પ્રતિકૂળ હોય તો કહિયે, શત્રુ સાથે ન કરો કલેશ,
મિત્ર સમજી સ્નેહી સરવે, ... [illegible]
શત્રુ સાથે સાચી કહીને, વાયક વિચારી કહેવું ભાન,
... [illegible] ॥

અનુકૂળ સાથ સદા ભાવપળો, શત્રુને વશ કરવા કાજ,
પ્રતિકૂળ સમય સમજીને નિર્ભય શત્રુને કરવા નાશ;
એમ જાણી ... [illegible]
... [illegible] ॥

શત્રુ સાથે વિવાદ થયેથી, પ્રતિકૂળ વચન વિચારી અંત,
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible] ॥

... [illegible]
... [illegible]

... [illegible]
... [illegible]

... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]
... [illegible]

[illegible]

[illegible]

બુદ્ધિમાને શાં કેરાં, મહત્વ કર્યાને લેશ ગુણ,
ગુરૂ પોતાના હિત તેહના, તો રૈશ શો કરીને;
રસ ત્યાગે અનુમતીને, અજ્ઞાનની બહુ કરી પીર,
કેવળ જે કરી બુદ્ધિમાનો, આવી નવ ચાલે વિપરીત ॥૧૫

શાસ્ત્રનું જ્ઞાન મીઠું મુખે, બાળીને જ્ઞાનનું નીર,
આખું હિત તેના ઘરમાંની, કરવા માંગે મરણ લીધ;
એમ પણ કુળમાંથી, નઠ કરી ભલી સારી રીત,
કેવળ કુળની કરી દૂરાને માને તે પણ પાચીર. ॥૧૬

સમાડકે [illegible] આ કે બાકે મુખથી જે જે [illegible]
તેમાંથી પણ બહુ [illegible], તાણી કેશ કરીને તોસ;
[illegible]માંથી [illegible], રીતે શોધી તે છ [illegible]
કેવળ એ રીતે [illegible]માંથી, [illegible] ॥૧૭

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

કોઇકોઇના અહિં મિત્રનથી, શત્રુ પણ નથી કોઇસત્યપ્રમાણ,
સ્વારથ થી સૌને છે શત્રુ, ને વળી મિત્રજ મનથી જાણ;
સ્વાર્થ વગર તો સ્નેહ અને વળિ, વેર ન ઉપજે કોઇને ઉર,
માટે જેરાગકે આ જગમાં, સ્વાર્થ સર્વનું મૂળ જરૂર. ॥૬૧॥

શક્તિ વિણ જે લાંબી થાવે, થાસે તે જન થાય ખુઆર,
મોટાનું મોઢું લઇ મ્હાલે, સમજે તે મૂરખ સરદાર;
આદત પડતાં ઉંદરની તો અંતે આવી પડશે ખાડ,
જેરાગ જેથી જગમાં તેની, લુંટાશે સર્વે મરજાદ. ॥ ૬૨ ॥

લુચ્ચમી જન જે લુલમ કરીને, ધન મેળવવા મનમાં ચ્હાય,
આંતરડી બહુ અનાથની તે, કકળાવીને રાજી થાય;
પણ અંતે એ અનાથના અંતરની એને ફળશે હાય,
જેરાગ તેથી ધન તન વણશી, આખર એનો નિર્વંશ જાય॥૬૩॥

દુરાચારથી કામ કરીને, જગમાં જે જન ધનપતિ થાય,
પ્રથમ ખિલે છે તેની બાજી, પણ અંતે તો તે કરમાય;
અધર્મનું એ દ્રવ્ય ન ટકતું, વર્ષ દશકમાં થાય વિનાશ,
જેરાગ કે છે અંતે એનું થાય બહું એ પાપ પ્રકાશ.॥ ૬૪ ॥

અંધારી આંખે બાંધીને, અજ્ઞાની દોડે દશ દીશ,
કામ કરે છે કદી એવાં, સમજ્યા વિણ છેદાં ધરી શીશ;
અધર્મનું અતિ ભાતું બાંધિ, કાળચક્રમાં એહ ઝુકાય,
જેરાગકે એ જન્મ્યો જગમાં, તોપણ જન્મ્યો નવ સમજાય.॥૬૫॥

જાણે છે દરિઆ ડાળી, દરિઆ ઘરમાં વાળી દઉં,
લેવી આશા રાખી ઉરમાં, ધનને માટે નિશદિન ધાઉં;
ણ એ તારી સઘળી આશા, વા ઉપર જેવો વરસાદ,
રાગ ફોકટ જાય સઘળી, મિથ્યા તું કરનો બકવાદ. ॥૬૬॥

કાજ કાલમાં આવું આવ્યું, ચેતી લેજે હવ ગમાર,
ડી એકની વાર ન લાગે, માટે બેસો થઇ તૈયાર;
દરેલાં કામ તમારાં, સઘળાં અધુરાં રેશે આંહિ,
રાગકે નહીં આવે અંતે, ધન તન તારી સાથે કાંઇ. ॥૬૭॥

કર્યાં કર્મ સૌ ભોગવવાનાં, મિથ્યા એ નવ થાય લગાર,
આ ભવમાં કે પરભવમાં પણ, આગળ આવી એ પડનાર;
મન ગમે તે કરજે મૂરખ, વાવે તેવું તું લણનાર.
જેરીંગકે સુકૃત્યથી સારૂં, કૂકૃત્યથી કૂડું મળનાર. ॥ ૬૮ ॥

સમય વિચારી ચાલે તે જન, સઘળી રીતે સુખિઆ થાય,
દુખિયા તો નવ દીસે કહીંએ, ઉત્તર તેનાં સફળ જણાય;
આનંદે એ નિશદિન રહીને, સુકૃત્યના ભરશે ભંડાર,
જેરીંગ અંતે દેહ તજીને, જઈને ઠરશે હરિને દ્વાર. ॥ ૬૯ ॥

હુંપદ રાખી ફરે હમેશાં, તેથી તારૂં શું વળનાર,
અભિમાની જન કોઈ ન જીત્યો, હાથેથી હલકો પડનાર,
માયાનો મદ ખૂબ ચડવાથી, દીવાનો થઈ તું ફરનાર,
જેરીંગ અંતે હુંપદ હારી, ઠેકાણે આવી ઠરનાર. ॥ ૭૦ ॥

સામામામી મીસ બાંધીને, લડવામાં કદિ છે નહિં સાર,
એક પક્ષ જીતે કે હારે, સમજી લેજો મન નિરધાર;
જીત્યો તે પણ હાર્યો જાણો, તન મન ધનથી દેવો ભોગ,
જેરીંગકે સૌ મૂરખ જનને, લાગ્યો છે એ ચેટક રોગ. ॥૭૧॥

નાત જાતની નિશદિન ખટપટ, કરવામાં જે જન ગુંથાય,
ઉપાધી શિર આવી અડતાં, અતિશય ઉરમાં એ અમુંઝાય;
ઘર ધંધો નવ તેને સુજે, નાગો નફ્ફટ નાચે ડાંડ,
જેરીંગ જન મંડળની જીભે, ભુંડી ગાળો ખાતો ભાંડ ॥૭૨॥

ઝળઝળ બળતો અગ્નિ તે તો, કદિ ન કોઈથી ઓળગાય,
ગુપ્ત રહેલો અગ્નિ કાષ્ટમાં, સૌથી ઉલંઘન કરાય;
તેમ સદા સમરથ પોતાની શક્તિ પ્રગટ ન કરતા જેહ.
જેરીંગ પામી પૂર્ણ હીનપદ, જનમંડળમાં વસતા એહ ॥૭૩॥

જે જેની સાથે જે રીતે, વર્તે છે તે સાથે તેમ,
વર્તાને જે જન ચાલે તે, રત્ન નિતિથી ચાલ્યો એમ;
કાનજકે કપટીની સાથે, કપટપણાથી વર્તવે ધર્મ
[illegible] ...થી કરવાં કર્મ ॥૭૪॥

કુકાળમાં કો અન્ન આપન દાખે, પૂન્ય કર્યું કૃત તેહ જણાય;
કોઈ ચીજ દુકાળ સમયમાં, દાન કર્યું કૃત તેનામાં આવ,
દૈવીના કૃપમાં તો તેથી, ભાગીની કેંસન પ્રભાવ,
દેવીએ દુકાળ સમયમાં, આપની પણ ફેરી જરૂરીઆ ॥૭૫॥

અતીત અતિથી કે મન તોખ્યું, તે મન ભાવે થાય પ્રિતાય,
ધાર બર્ણો પર ભૂખે અપનામાં, રાહી મનની પૂરા ભાવે;
એમ આપદ્દિ કિ આયુષ પૂરી થાય, ત્યારે પોતાને સ્થાન જવાય,
તેમાંથી ત્યાં મન ફળ ભોગવે, તેની તેની પાસે નોંધ. ॥૭૬॥

પોતાની પેદાશ સમજે, મર્યાદાથી ભાવે વાત,
ઘેર ઘેર કરતાં વાંચે, દિન એ બીજ ધ્યાવ નમાવ;
ભાગ્યશાળી ઘર સમતા રાખે, કંઈ પણ જ્યાં આવ જાવ,
દેવીએ ચારે ધન સમાઈ, ખર્ચે આવે ધન સુખ દાન. ॥૭૭॥

ધન કિનારામાં બુદ્ધી મનની, પ્રેમ કરીને કર્યું …,
જરૂર પડી પણ ધન દેવાનો, … …;
સંચય કરીને કોઈ વધારે, વખતે ખાતરમાં સુખ …,
દેવિએ પરદેશ … સાથે, તેથી છે … ઉત્તમ ધર્મ. ॥૭૮॥

દાન કોઈને ખાસ નહીં પણ, તે પણ મનની તો ગતિ થાય,
વાવા જળ … દાન કરીને, જેથી … ખુશી …;
તેમ પછી કોઈને જળ તો આપું, જોઈને કરીને તે છે …,
પણ … … ઇચ્છે, નાથ પર … … ॥૭૯॥

શ્રેષ્ઠ ધન દાન કરીને, પુન્ય નહીં તો ભાવ પાણ,
તેમ પછી દીઠ … …, તુમ કેરા મનને …;
નહિ તો મળતી અપજશ, … … …,
… એમ … મન પણ … … ॥૮૦॥

વિદ્યા ને ધન બે મેળવવા, બુદ્ધિમાને રાખી ખાંત,
અજર અમર માની પોતાને, ઉપર ગુણી સેવો તંત;
પણ મરણનાં કામોં કરવી, જમને આવે માની …,
… … જ્ઞાન … રાખી છે સર્વ … ॥૮૧॥

[illegible] મળ્યા તેજ [illegible] છે પણ, [illegible],
[illegible] એ આપ્યો, [illegible] તો [illegible]
તેમ [illegible] અજ્ઞાની જનને, જ્ઞાનચક્ષુ [illegible]
[illegible] અભિમાનના, [illegible] ॥ [illegible]

[illegible]

[illegible]

કારીઆણે અતિ પ્રેમથી, ઉત્તમ કીધેલ મોટેરુ માન,
ભાગ્યને દુર્લભ આવે સમય [illegible] ભાન;
ઘરમાં રહીને દુઃખ નથી કૈ, પેટે [illegible] થાય,
[illegible] મનમાં [illegible] જ્ઞાનિ [illegible] થાય. ૮૯

શ્રી [illegible] ગણ પૂજીને પીતા, આટ્ટ' પાદી ઉત્તમ [illegible],
[illegible] નહિ પુરા કેમ [illegible], [illegible] લાગી [illegible];
તેમ નહીં [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] મે જન [illegible] [illegible] [illegible] છે [illegible]. ૧૯૦

આશ્ચર્યરસ નથી કે કંઈ હતું, [illegible] કે રૂપ નવ [illegible]
[illegible] તનું [illegible] [illegible] અને નહિ, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] દિવસ મન [illegible], [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] તે [illegible] નિરંતર, [illegible] [illegible] ૧૯૧

[illegible] ત્રણ્યા માટે કે જન, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] નિરખવા માટે, આંખ [illegible] [illegible] [illegible];
[illegible] [illegible] માટે. [illegible] [illegible] કે [illegible] [illegible],
[illegible] આ [illegible] જન, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ૧૯૨

[illegible] પગ [illegible] સુધી, [illegible] ઉપર [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] પગ [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible];
એ [illegible] આ [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible],
ત્યાં [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ૧૯૩

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], આટ્ટ' [illegible] નિર્મળ [illegible],
[illegible] જન [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible];
[illegible] [illegible] આ [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] નવ [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ૧૯૪

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] તો [illegible] ઉપાય ન [illegible] [illegible].
[illegible] ઉપાય [illegible] [illegible] મન નવ પામે [illegible] વિરામ;
તેમ [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
તો [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] નવ [illegible]. ૧૯૫

મિથ્યા માયા મિથ્યા કાયા, મિથ્યા આ જગ રચના જાણ,
મિથ્યા સરવે છે સંસારે, મિથ્યા પ્રીતીને પીછાણ;
તેમ વળી મિથ્યા મન માનો, રંગ રાગના સૌ દેખાવ,
જેરૉંગ કેછે સત્ય જાણજો, સત્યએક શ્રી હરિમાં ભાવ. ॥૯૬॥

પ્રેમતણું જે બંધન તેતો સૌથી બહુ બળિયું દેખાય,
બીજાં સર્વે બંધન તૂટે, પણ એ બંધન નવ છેદાય,
ભ્રમર કાષ્ટ જે કઠીણ તેને, છેદીને પાડેછે છેદ,
જેરૉંગકે પણ પ્રેમ બંધને, પાડે નહિં કદીં કમળે છેદ. ॥૯૭॥

ઘણાં તૃણનો દોર બનીને, ઘૂંટીને ખાળે છે તેહ.
જળ ધારાની સામે થઇને, આશ્રિતને ઉગારે એહ;
તેમ ઘણાં જનનો સમુદાય તે, શત્રુ પર મેળવનો જીત,
જેરૉંગકે તે માટે ઝાઝા, જનની ઓથે થાય અજીત. ॥૯૮॥

ધન ગુણથી પણ અલ્પ કુટુંબી, સાથે જો કદીં હોય કરાગ,
તો તે ઊદય થવામાં આડો, આવી ભજવે પોતે ભાગ.
જેવી રીતે શાળ તણાં છોડાંને જૂદાં પાડી શાળ,
જેરૉંગ વાવે પણ નવ ઊગે, હોય ધણીએ ભૂમિ રસાળ. ॥૯૯॥

જગમાં જેની ગણતી છે નહિં, એવા પામર જીવ ગણાય,
તેઓનો પણ સંગ કર્યાથી, સંગ મોટું કાર્ય કરાય;
અનેક તૃણનો સંગ કરીને તૃણનો દોર બનાવી બેશ,
જેરૉંગ કેછે ઊન્મત્તહાથી, એથી તો બંધાય હમેશ. ॥૧૦૦॥

જોબન રંગ પતંગ સરીખો, જોતાં ઉપજે અતિશય પ્યાર.
પણ એ રંગ ટકે નહિં ઝાઝો. જોબનનો ખીલેલો બહાર:
આથમતા સૂરજની પેઠે, જોતાં જોતાં એ વહિ જાય,
માટે જેરૉંગ સમજી મનમાં, જોબન મદથી નવ મોહાય. ॥૧૦૧॥

સંબંધી જન ફૂટે ત્યારે, આવી પોંચ્યો જાણો કાળ,
મોત તણા ઠેકાણા સર્વે, શત્રુને સાંપે તત્કાળ,
રાવણનો જે ભાઇ વિભિષણ, તે ફૂટી જઇ મળિયો નામ,
જેથી જેરાંગ રામે રાવણ. રોળી લંકા જીતી તમામ. ॥૧૦૨॥

જગત તણી કૃતીથી ઉલટી, ચાલે ચાલેલા દેખાય,
પણ એ જો ગુણવંત હોયતો, ગુણવંતોમાં એહુ ગણાય;
પાંચ પતીની પતિ દ્રૌપદી, સતિ મંડળમાં એહ ઠરાય,
માટે લેરોગ જાણી લેજો, ગુણથી જનની ગણુતી થાય. ॥૧૦૩॥

પંખીના મેળાની પેઠે, જગમાં આવી મળિયા જન,
રેણુ સંબંધે થયાં એકઠાં, મારૂં મારૂં કરીને મંન;
કર્યાં કર્મનો ભાગ ભોગવી, એક બીજાને મુંકી જાય,
લેરોગ એવી આ મરમાળા, અજ્ઞાનીથી નવ સમજાય. ॥૧૦૪॥

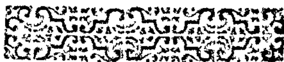
સોનાનો મૃગ સૃષ્ટીમાં પેલાં નવ કોઇએ જોયો જાણ,
તેમ વળી તે થશે હવે એવું નવ કહિએ સુણના કાન;
તેહુ છતાં વિનાશ વખતમાં, એવા મૃગને મારે રામ,
લેરોગ કેછ લોભાયાથી, ઉપાધી ઉપજે એ ઠામ. ॥ ૧૦૫ ॥

ધર્મતણી બુદ્ધિવાળા જન, પરસ્ત્રી ગણતા માત સમાન,
પરધનને માટી સમ માની, તે ઉપર નવ ધરતા ધ્યાન;
તેમ વળી તે સૌ પ્રાણીને, આપ સમાન ગણીને જોય,
લેરોગ કેછ એવા જનતો, જગમાં જોતાં થોડા હોય. ॥૧૦૬॥

પશુ પંખી પણ યત્ન કરીને, પોતાનાં સૌ ભરતાં પેટ,
તે પરમાણે મનુષ્ય કરે તો, તે છળ્યો નવ જાણો નેટ;
પણ જેના આશ્રયથી અતિશય, છવો છવે જગમાં જાણ,
લેરોગ કેછે એવા જનનું, છવતર આ જગમાં પરમાણ. ॥૧૦૭॥

જ્ઞાનતણી આ જપમાળા મેં, રચીછે સૌને જપવા કાજ,
સુંદર એક શતકને ઉપર, આઠ સવૈયા ગુંથ્યા આજ;
એકેક મણકો પારસ સંગનો, જપનાં પારસમણિ સમ થાય,
લેરોગ કેછે એથી સઘળી, મલિનતા મનની મટી જાય. ॥૧૦૮॥

માળા અગીઆરમી સંપૂર્ણ.

માળા ૧૨ મી.

સવૈયા એકત્રીશા.

દેહ મનુષ્યનાં મન જ્યાં નિભાગ, ત્યાં જઇ સુખથા કરતા કામ
હેત વિચારે સુગમ કરીને પીતે [illegible] લેતા કામ;
તેઓનું નિભાવ જન તેઓને, કરી શકે નહિ કાંઇ અહંકાર
[illegible] ની આગળ, કરી શકે નહિ કું [illegible] ૧

તે [illegible] ચાલીને જેવું, મન પેદા કીધું નિરવાણ;
[illegible] કર કમ [illegible] ગુરુ તેનામાં [illegible]
[illegible] ની [illegible], [illegible] કર [illegible];
[illegible] જનમ [illegible], [illegible] તેનાર. ૨

[illegible] મનુષ્ય [illegible] જનમા [illegible] વતેર [illegible] થી [illegible]
[illegible] નહિ તો તેમાં તેની [illegible];
[illegible] જનમ [illegible] માં [illegible]
[illegible] તેડવા [illegible], [illegible] ૩

[illegible] વસ્તુને [illegible] હોમે. [illegible] નહીં મનમાં [illegible]
[illegible] કરી એ વસ્તુ [illegible],
[illegible] નીચ મનુષ્ય [illegible] નીચ વિષયમાં [illegible]
[illegible] ૪

[illegible] ની [illegible] પતની. [illegible] ની [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

પ્રમાણી પીડાના તાપે, જે તાના અંગોં ઉભરાય;
તે કોપેલા મનની માંએ, પ્રગટણો રોગ ઊભરાય:
કુળ કુટુંબ ને ધન તન અરપે, આખુ રાખનો એ હજનાર.
જેરોંગ કે એમ નાશ કર્યાવિણ, પાછો મનની નહિં ફરનાર. ॥૬॥

મનો પ્રતિકૂળ હોય કદી તો, કરવો નહિં મનમાં અફસોસ;
બાંધ આપેલા હશે તે થકી, હવે દેખાશે એ રોગ;
માટે મન સમજી નિજકૃતિમાં, દોષ હોય તે કરવો દૂર;
તો જેરોંગ કે પ્રભુ અનુકૂળ થઈ, દેશે સઘળાં સુખ ભરપૂર. ॥૭॥

કેમ કરી કહો કેરાં કૃત્યનું, કલંક શિરપરથી ટળી જાય;
કાજળ કેરો કર્યો લેપ તે, ડાઘ પડયાવિણ ક્યમ મુંઆય;
પણ પછી સ્વચ્છ જળે એ ધોતાં, ડાઘ પડેલો દૂર થઇ જાય;
કે જેરોંગ એ રીતે સુકૃત્ય, કરવાથી સૌ કલંક હણાય. ॥૮॥

કાળચક્ર ફરતું છે જગમાં, તે લાંબે દાંતે અથડાય;
જેવી જેને ટકોર વાગે, તેવી રીતે તે મરડાય;
માટે મન સમજીને જગની, જંજીરીએ તો ન ચડાય;
તો જેરોંગ કે એ જનને પછી, જીંદગીમાં જોખમ નવ થાય. ॥૯॥

કુળ કુટુંબ કે મિત્ર તણા, મંડળમાં જો મનભેદ જણાય;
તો તે અંતે દ્વેષભાવનું, બીજ ભવિષ્ય તણું રોપાય;
તે માટે તકરાર ન કરતાં, અરસપરસ જો સંપ રખાય;
તો જેરોંગ કે શાંતપણાથી, સંપતણાં સૌ સુખ ચખાય. ॥૧૦॥

હોય નહિં પોતાના મન જે, વિચારનો કોઇ ભાવ લગાર;
ભેદ ભાવ ઉત્પન્ન કરવાથી, ઉલટું છે નુકશાન અપાર;
માટે મન સમજીને જોવું, વાજબ હોય તેવો વિચાર;
જેરોંગ કે ઉત્પન્ન કરવાથી, નિજકૃત્યમાં બહુ લાભ થનાર. ॥૧૧॥

અન્યતણાં દુઃખ દેખી કદિ, મટાડવા જો મન નવ થાય;
સ્વાર્થપરાયણતા રાખવાથી, સ્વાર્થ કદી કોઇનો ન સધાય;
એમ પરસ્પર મદદ કર્યા વિણ, દુઃખ દરિયામાં સૌ ડુબાય;
જેરોંગ કે અંતે એ રીતે, સૌ હલકી હાલતમાં જાય. ॥૧૨॥

પાપ રહે કાંઈ છાનું પાછળ, પાપતણી પૂંઠી કરતું જાય.
એ પરમાણે મમ મનોથા, કાંઈપણ મન તણી પૂંઠી થાય;
માટે એક વચન કહીશું, પાપ પ્રગટ જો કરશો આપ;
ભરાવ નથી કરવાં ન પડે, પાપ કાંઈવા બીજાં પાપ. ॥૨૩॥

ઢળતીની આખર ઉમરમાં, હોય મનુષ્યનું જે વર્તન;
અંતકાળમાં એ પરમાણે, જીવને થાય થશે ચિંતન;
એ ચિંતન પરમાણે જીવનું, પુનર્જન્મ બંધાતું કર્મ,
સર્વાંગ કે માટે સદ્વર્તન, એજ ખરા તરવાનો મર્મ. ॥૨૪॥

આ જગતમાં સદ્ગુરૂ કહીએ, જે શિષ્યને દે સદ્જ્ઞાન;
આ જગતમાં દાતા કહીએ, જેણે દીધાં વિદ્યાદાન;
આ જગતમાં [illegible] થી છે, જેનું પુણ્ય પામવાં શોક,
[illegible] પાળી જેનાથી [illegible] પવિત્ર આપ. ॥૨૫॥

આ જગતમાં સુખીઆ કહીએ, જેના મન સંતોષે છે સદા;
આ જગતમાં દુખીઆ કહીએ, જેને આશા મોટી ઘણી;
આ જગતમાં ધનવાન કહીએ, જેના સુખ માટે [illegible];
આ જગતમાં [illegible] ॥૨૬॥

[illegible]

પૂર્વ જન્મનાં કૃત્ય પ્રમાણે, જનને સુખ દુઃખ પ્રાપ્ત થનાર;
તે પ્રમાણે થઇ નાના મોટા, પ્રમાદમાં પોતે ખાનાર;
પડ્યા પછી કાં પાર ઊતરશે, કોનો જાતી દુખી થાય;
દેશીંગ કે ગતભવ કર્માધીન, સુખદુઃખ સરવે ઉદય જણાય. ॥૩૪॥

પ્રીત પરાણે કરીએ તો તે, પ્રીત કદી પણ નવ પોષાય;
પરસ્પરના આત્મભરિત, અંતરમાં એ રૂડી થાય;
માટે મન મળ્યા વિણ કરીએ, સ્નેહતણો કરવો ન પ્રયાસ;
દેશીંગ કે કરશો તો અંતે, ઉપજશે મનમાં આક્રંદ. ॥૩૫॥

અભિમાનીને અભિમાનનો, ચડે ઊભરો જોરીદાર;
તે વખતે તેના અંતરમાં, શાક થતા સૌ સહવીનાર;
નૃપના હસ્તીપર ચઢીને, એમ મન માને તે દીન;
દેશીંગ કે એ વખત એના, હરીફ જણ્યામાં હાણ ખમીન. ॥૩૬॥

હોય અધિક એ પોતાનામાં, સદ્‌ગુણ ને ડાપણ ભંડાર;
તો તે આપે આપ જણેથી, મુખીઆ થઇ ચલવે સંસાર;
તેમ વળી તે બીજાને પણ, સૃષ્ટીમાં સુખકર બહુ થાય,
દેશીંગ કે એવા નર વિરલા, જગમાં ભાગ્યે કોઇક જણાય. ॥૩૭॥

હોય પ્રજાની રાજદ્વારીની, પૂર્ણ પણે જાણીતી જેમ;
તે પરમાણે તેહ પ્રજાની, ખોસતી જાણ્યા જાવી તેમ;
તેમ વળી જો રાજદ્વારીની, હોય હમેશાં સુસ્તી અધીક;
તો દેશીંગ કે તેહ પ્રજાને, શિર છે પડતીની બહુ બીક. ॥૩૮॥

હોય સદા ઉદ્યોગીજનનું, ઉદ્યમથી અંતર પ્રફુલીત;
નવરો રહી કુતર્કો ન કરે, ધંધામાં ચોટીને ચિત્ત.
અહોનીશ ઉદ્યમની સાથે, વ્યવહારનો રાખી અંકુશ;
દેશીંગ કે તન ધન સુખમાણી, ભોગવતો એ દીર્ઘાયુષ્ય. ॥૩૯॥

વડા પુરૂષ વિખવાદ કરીને, કચવાવે નહિં કોઇનું મન,
વિનયથકી વેરીને વશ કરી, વેરીનું મન કરે પ્રસન્ન.
હોય ભલે તેથી શત્રુવત, તોપણ તેને દે નવ દુઃખ;
દેશીંગ કે સારૂં મન રાખી, ભોગવતા એ ભારે સુખ. ॥૪૦॥

જો જ્ઞાનામૃત હોય હૃદય તો, વિષય તણું ચડશે નહિં વી
ઉદ્યોગીજન ઉદ્યમની ભીખારી થઇ નવ માગે ભીખ;
સદ્‌વિદ્યા ભૂષણ સજ્યું તેને શું સજવો બીજો શણગાર
જેશંગ કે નિઃસ્પૃહ જનને શું કરવો છે પરોપકાર. ॥૪૧

હોય કુટુંબમાં સંપ અને શુરવિરતા શુભ રીતે ભરપૂર;
તો તેનાથી વળતી સઘળા, સબળ શત્રુ પણ રહેતા દૂર;
નામ સાંભળી થરથર ધ્રુજે, બને બાયલા બહુ નિસ્તેજ;
જેશંગ કે એવા નર વિરલા, મનનાં ધાર્યાં કામ કરેજ. ॥૪૨

લક્ષણ લાખવશા નવ ફરતાં. જે આદત પડી હોય હમેશ
આવરદા નિત્ય નિત્ય ક્ષીણ થાયે, પણ ક્ષીણ થાય ન લક્ષણ લેશ
દેહ બાળજોબન વૃદ્ધ થાએ, કેશ શ્યામ પણ થાય સફેદ;
જેશંગ સૌ તક સમરૂપ બદલે, પણ લક્ષણરૂપ રહે અભેદ. ॥૪૩

ધન પેદા કરીને ધીરજથી, કરશે તેનો સદ્‌ઉપયોગ;
કોડ કરી કરકસર થકી, ભોગવશે પોતે જો વૈભોગ;
તો તે જન સૌ જરૂર જાણજો, ભવિષ્યમાં બનશે ધનવંત;
જેશંગ કે જોઇ જુઓ જગતમાં,એજરીતે બહુ બન્યા શ્રીમંત॥

ન્યાય, સખાવત, નેકીપણાના, ઉત્તમગુણનો સૌ આધાર;
ધનના સદ્‌ઉપયોગ ઉપર છે, ધન એ સદ્‌વર્તન છે સાર;
તેમજ લોભ અને અન્યાય, ઊડાઉપણાનો સૌ આધાર.
જેશંગ કે ધનના ખોટા ઉપયોગ ઉપર સમજો નિરધાર. ॥૪૫

પડતા દિનની પ્રથમ નિશાની, સુઝે બહુ બહુ અવળી સુઝ
જગત તણો ભય ભૂલી જઇને, નિંદકમ કરી બને અધુક;
અભીમાનથી અંધ થઇને તજી બેસે એ લાજ તમામ;
જેશંગ કે પણ અંત એ થકી, વેઠે છે બહુ હાણ હરામ. ॥૪૬

હાડકવી જે સ્વાર્થ વૃત્તી તે, પરમારથને કરતી દૂર:
તેમજ તત્કાળીક વૃત્તી તે ભવિષ્ય સ્વાર્થને હણતી ક્રુર;
તે માટે સમજીને મનમાં, વિવેકસર કરવો સૌ સ્વાર્થ;
જેશંગકે જેથી આ જગમાં, સુધરે સ્વાર્થ અને પરમાર્થ. ॥૪૭

મરણ તણો જે ડંડ મનુષ્યને, શીર તે મૂકયો છે ભગવંત;
તેહ ડંડ થી મનુષ્ય માત્રને, સમજે તો છે શીક્ષાવંત;
નીતિ કે અનિતિથી અહિંયાં જે રીતે આચરશે જીવ;
જેરોંગકે તે રીતે તેને, મરણ પછી ફળ દે છે શીવ. ॥ ૪૮ ॥

મરમાળાની પેઠે એને, ચાલે છે ચમકીલો સંસાર;
કંઈ જીવ જન્મે છે જગમાં, જન્મેલા ક્ષઈ જાય અપાર;
શાન વધશે દુનિઆં નવી જુની, રૂપાંતર થઇ પલટી જાય;
જેરોંગકે અજ્ઞાની જન કૈંક ભ્રમણામાં મિથ્યા ભરમાય. ॥૪૯॥

જુની આંખે નવા તમાસા, સૃષ્ટીમાં સઘળે દેખાય;
અનુભવી જન જે હોય હમેશાં, તે તેનાથી નવ અંજાય;
આજ દીઠે તે કાલ જશે ને, કાલ નવો કાંઇ રંગ જણાય;
જેરોંગકે આ જગ બહુ રંગી, સમે સમે બહુ ભેદ ભજાય. ॥૫૦॥

થોડુ તણું વધી થઇને મૂરખ, અભિમાને ઊકરો અટવાય;
લોકીક હીન તજીને પોતે, આપમતે આવળો દોરાય;
ઊકરે દસ્ને ચાલી પોતે, સૌની સાથે બાંધે વેર;
જેરોંગકે આ જગમાં એવી, અજ્ઞાનીની ઊલટી પેર. ॥૫૧॥

જોબન રંગ પતંગ સરીખો, જોતાં જોતાં ઉડી જાય;
તે ઉપર શી મમતા મોટી, અજ્ઞાની જન ફૂલને થાય;
જે સુરખી જોબનમાં નિરખે, તે વૃદ્ધપણામાં નવ દેખાય;
જેરોંગ કે તે વખતે જગની, માયા સૌ મિથ્યા સમજાય. ॥૫૨॥

ઊપરનો આડંબર દેખી, ભોળાજન સરવે ભરમાય;
આપ સમાન અવરને સમજી, પંજામાં તેના પકડાય;
પડે પછી જ્યાં પ્રસંગ તેમનો, ત્યારે તે પૂરણ પસ્તાય;
જેરોંગ કે એવા ભોળાજન, ભોળપણે ભારે કુટાય. ॥ ૫૩ ॥

જેવું મન પોતાનું તેવું, સામું પ્રતિબિંબ પણ પડનાર;
એ પ્રતિબિંબની પૂરણ પરિક્ષા, અનુભવી જનને છે જડનાર;
અનુભવી જન નિરખીને નયણે, કરતા વળતી મન વીચાર;
જેરોંગ કે મન કબુલ કરે તો, ઊપર સૌ તેનો આધાર. ॥ ૫૪ ॥

પુરૂષ પરાક્રમ કીધાવિણનું, મિથ્યા શું મનમાં મકલાય,
નવરો બેશી રહીને નિશદિન, બેઠો બેઠો ઘરમાં ખાય;
ગજ્યા ખપ્યા વિણ પૂનજની, પુંજીપર કરતો મસ્તી ખુબ
જેરોંગ કે પણ જગમા હુતો, વેઠ બરાબર આળેદુખ. ॥૫૮॥

અજ્ઞાની જન લગ્ન કારંને મોજ શોખનું સમજે કર્મ
પણ તેમાં તે મુરખા ભુલે, સમજે નહિ કાંઈ સાચો મર્મ,
રતી ધર્મને, ધર્માનુષ્ઠાન, પ્રજોત્પત્તી કારણ ત્રણ
જેરોંગ કે એ લગ્ન તણું છે, શાસ્ત્ર સિદ્ધ સાચા કારણ ॥૫૯॥

જેમ આપણે અધિક જીવીએ, તેમ અધિક વ્યવહારીક દુખ,
શિરપર આવી પડે આપણે, ખમવું એ સૌ મુંગે મુખ;
કારણ કે કે ગયા ખગીને, હજી વળી કંઇ ખમશો જાજ
જેરોંગ એ આફત સુણતાં, વખત દિસાગો છે નિરવા [illegible] ॥૬૦॥

નીચ જાત પાસેથી પણ વિદ્યા ગ્રહણ કરી લેવાય,
[illegible] હીણની ઉત્તમ કન્યા પરણ્યાથી નવ દોષ ગણાય,
[illegible] રતી [illegible] તેથી, ગ્રહણ કરી લ્યો ઉત્તમ મર્મ,
[illegible] અ [illegible] જાણી લેજે ઉત્તમ કર્મ [illegible]

[illegible] દુર્ગુણ રાખ પણ શું છે કરનાર
[illegible] બની [illegible] ઉચ્ચાર
[illegible] મનમુખ શાંતિ [illegible]
[illegible] ગુણીઓ [illegible]

[illegible] દુખ નહિ દેનાર
[illegible] દુખનો લીનાર,
[illegible] રીતે [illegible];
[illegible] દુગીનાર. [illegible]

[illegible] અતિ [illegible]
[illegible] મનુષ્ય [illegible] મનમાંહી [illegible]
[illegible]
[illegible]

પોતાના પુરૂષારથ વિણ કદી, એક પઈ જનથી ન ખવાય;
દાણોદાણ પુરૂષારથ આગળ, દૈવમાં કંઈ નવ દેખાય;
પુરૂષના ઉદ્યમ આગળ તો, લક્ષ્મી આવી વસતી પાસ;
જેસીંગકે દેખ જુઓ જગતમાં, ઉદ્યમી છે સુખીની રાશ. ॥૬૨॥

પૃથ્વીમાં કોઈ મિત્ર નથી, જેમ જેનાં ઉદ્યમ કેરી તુલ્ય;
માટે તજી દિલ આળસની, પણ નહિં કદિ ઉદ્યમનું મૂલ્ય;
સ્વર્ગના દેવીની માફ, નિશદિન હોંગે એક પિછાણ;
જેસીંગકે એવા નર વિરલા, પૃથ્વીમાં પાકયા પરમાણ. ॥૬૩॥

આખું જન્મની એક ગતી છે, શાખ દેહ ચારેની જાણ;
ને ઉપરથી એમ વધ્યાતું, મનુષ્ય બધાં ગરમાં નિરધાર;
પણ પોતાની બુદ્ધિ અને, વર્તમાન કુદરતથી જન નિરધાર;
જેસીંગકે ઉંચુ નીચુ પદ, પામે છે જગ્ગી સંસાર. ॥ ૬૪ ॥

વાત કર્યાથી નથી વળાય, કર્યા વિના ભરપાઈ કઠાય;
પોતાના કથવા સમ પોતે, કરવાથી દ્રષ્ટાંત અપાય;
એક મહું આળસ ભૂમીમાં, ઉદ્યમનું ફળ મનાય,
જેસીંગકે વાતો કરતાં, કરવાથી શુભ ફળ સર્વ મનાય. ॥૬૫॥

રેડ પ્રેમ પ્રવાસ કરીને, પીધાં પાણી ઠારે ઘટ;
એવા નર અનુભવ અતિશય લઇ, દુનીઆમાં પામે ઉઝાસ;
કોઇ નરૂ વાંચવા નથ જાણે, [illegible] નથ [illegible];
[illegible] એવા નર વિરલા [illegible] પરમાણ. ॥૬૬॥

[illegible] ભાગ્ય [illegible];
[illegible] નાહિ [illegible]
[illegible] નિશદિન [illegible]
[illegible] ॥૬૭॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥૬૮॥

હિંદ તણી ઉત્તમ ખેતી તે, કનિષ્ટ પદવી પામી આજ;
મધ્યમ પદવી વણજ તણી તે, પણ આજે થઇ ગઇ તારાજ,
તેમ વળી જે કનિષ્ટ પદની નોકરી તે થઇ ઉત્તમ જાણ;
જેરામકે એ હિંદ તણી, પડતીનાં પૂરણ ચિન્હ પિછાણ. ॥૬૯॥

હોય ગમે તેવો શત્રુ પણ, આંગણે આવે દેવું માન;
તો તેમાં ખુબ ખુબી રહી છે, અજ ગણો ગુરુનો નીશાન;
કારણ કે અરિ આંખ મહીં, જો ઝેર હશે તે અમૃત થાય;
જેરામકે એથી કરી એ અરિ, નરમપણું જેહને નમિ જાય. ॥૭૦॥

જશવંતો જન સાથે વસતાં, જશ પોતાનો જામી જાય;
સૂર્ય તણા સહવાસ થકી સૌ, ગ્રહ પણ તેજસ્વી થાય.
માટે જશવંતા જન સાથે, શુભ રીતે જો હોય સંબંધ,
તો જેરામકે આ જગમાં પછી, જશ વધતાં છે નહિં પ્રતિબંધ. ॥૭૧॥

રવી અને રવિનાં કિરણ તો, પહોંચે બ્રહ્માંડની પાર;
ગની અલૌકિક ચંદ્ર તણી છે, પ્રકાશ પુર્ણ પણ કરનાર;
તેજ તણાં એ બેઉ બિંબ છે, સૌની ઉન્નતિનો આધાર;
જેરામકે એ બિંબ જગતમાં, સમજાશે સઘળે સુખકાર. ॥૭૨॥

કાળ તણી ગતિ ગહન ઘણી છે, જે જોઇ આશ્ચર્ય બને છે જન,
આજ હોય છે આનંદમાં તે, કાલ દેખાતા દુઃખ તલ્લીન.
વળી જે અન્નદાતા અન્ન દેતા, તે પર ઘર અન્ન માગી ખાય
જેરામકે એ કાળ તણી બહુ, બળિહારી કહે દેખાય. ॥૭૩॥

ઇશ ઉપર ભરૂસો રાખીને, રહે છે જે દેવી નાદ;
સ્વાર્થ પણ સઘળું તજી દઇને, શાંત પણું ધરવ [illegible];
ન તેને જનકનાં પોતે, સહકાર [illegible]
જેરામકે [illegible] પ્રભુ પર [illegible] ॥૭૪॥

દરેક કાર્ય તણી શરૂઆતે, અને વળી [illegible]
[illegible]
માટે શરૂઆત [illegible]
જેરામકે [illegible] ૭૫॥

જે મનથી મગરૂર હશે તે, માને છે પોતાને એહ;
પ્રભુ જાણે મગજમાં ખરું એનાં, છોકરી એની છે બહુ નેહ;
કારણ કે દુઃખથી જનનું, નમ્રપણું થાય છે નાશ;
રેવાંત કે માટે મગરૂરી, જાણ વિષે કરશે વિનાશ. ॥ ૭૬ ॥

જેમ જેમ છોકરી સંભાળે, તેમ તેમ દુઃખ બહુ દેખાય;
વ્યાધી વ્યાધી ઉપાધીથી, મનુષ્યતનું મન બહુ ગભરાય;
એક પછી એક અનુક્રમે દુઃખ, આવી એની શમ ખરી જાય;
રેવાંત કે માટે બહુ લાંબી, છોકરીમાં નહિ સુખ જણાય. ॥ ૭૭ ॥

દુઃસ્વન જેવી દશા જગની, મનુષ્યનું મન બહુ મોહાય;
રૂપ રંગ ફળિઆનું દેખાવે, અંતરમાં પોતે ભરમાય;
પણ એ ખુદની રૂપ દેખાવી, જગત વિષે સઘળી ભરમાર;
રેવાંત કે પછી પંખનજાની, કાયા ધૂળ થઈને ઉડી જાય. ॥ ૭૮ ॥

મરતી વખ પરતી આવે તો, અંતરમાં અતિશય દુઃખ થાય;
મરણ નહિ ટળવાથી પામર, મુએ થઈ મનમાં મુંઝાય;
તેથી અગાઉથી ચેતનથી, નિરંજનની બહુ બહુ ચાહનાર;
રેવાંત કે પળ પળ પ્રભુની, સંભાળી પૂજા કરનાર. ॥ ૭૯ ॥

જે માણસ જગ ઊંચ મનુષ્યનો, મનમાં મન નિરંતર બેસાય;
[illegible] રાખન કરે, એને બહુ આનંદ થાય;
[illegible] સ્વર્ગમાં [illegible], પછી સઘળા સમજો [illegible],
રે [illegible] કે માટે મન [illegible], એજ ભાવે મનનો [illegible]. ॥ ૮૦ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૮૧ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૮૨ ॥

ગુ સમજીને મન મૂરખ તું, નિર્ધનતાનાં કરતું કામ;
આજકાલ કે માસ છ માસે, નહિ રહે તુજ ઠેકાણ ઠામ-
ઠામ? હવાતી જે ભોગવતું, તે વાદળ છાયા સમ જાણ
વૈરાગ કે અતિઅહિ દેહ તજી હરિ [illegible] નિરવાણ ॥૯૩॥

હોય પ્રજા જે દેશ તણી, નિર્ધન તે સઘળાં અપકાર
પરદેશી ધનવંત પ્રજાની, તાબેદાર થઈ કચવાય
ઉદ્યોગ હતો ને રતુ અનિયમિત, તો ત્યાં પડતો તન દુકાળ
વૈરાગ કે એ રાખને એની શ્રીમંતો રાખે સંભાળ. ॥૯૪॥

સત્તમની પછી આ જગમાં નામ કામ કંઈ દેખાય;
[illegible] સારા સારૂ ગરજે, ફકીર [illegible] થી જઈ બેઠાર
[illegible] પરસ્પર સ્નેહ [illegible], હોય સ્વાર્થનો [illegible]
[illegible] નહિ તો [illegible] ॥૯૫॥

[illegible] અને ધીરજ આ બે સદ્ગુણ [illegible]
[illegible] માની [illegible],
[illegible]
[illegible] ॥૯૬॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥૯૭॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥૯૮॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

કતી કરવી હોય તારી, તો તારે સાંજે દરરોજ;
કૃત્યનો વિચાર કરીને, ગુણદોષનો કરવો ખોજ;
કર્યાથી દોષ જણાતાં, ફરી ન કરવા કર નિશ્ચય;
ગરોંગકે પ્રતિદિન સુધરી, અતિશય થાશે અભ્યુદય. ॥૯૦॥

ના દિન સ્હેજે વહિ જાશે, વહિ જાતાં નવ લાગે વાર;
દુઃખના દિન આવે ત્યારે, આવે નહિં તેનો કદી પાર;
રે મનમાં સમજીને, સુખ દુઃખમાં બહુ રાખી ધીર;
ગકે રહેવાથી કદીએ, આકળામણ નહિં આવે વીર. ॥૯૧॥

ની બાબતમાં બે ચીકર, રદિને ભોગવવી જે હાણ;
વિષ્યમાં મોટી ફરકેલી, વેઠીને વળતી નિરવાણ;
કરતાં શરૂઆતે તેવી, ફુરકેલીનાં ચિન્હ પિછાણ;
જેરોંગકે વળતી તારે, એથી નહિં ભોગવવી હાણ. ॥૯૨॥

દા ઓઠે ભવિષ્ય રહ્યું છે, તે કદી દેખે નવ કોય;
ન ચક્ષુ જે જનને હોવે, તેહ શકે છે તેને જોય;
જ્ઞાની અંધારે ફરે, ભવિષ્ય તણું નવ હોવે ભાન;
રોંગકે વણ જાણ્યે કૂદે, નાહક એવા નર નાદાન. ॥ ૯૩ ॥

સાધ્ય કૃત્ય આરંભે જે જન, તે જન તેનું ફળ નવ ખાય;
ફગાની આખી એ કૃત્ય કરવામાં તો તેના હોમાય;
પાછળના પરજા તેની, એ કૃત્યનાં ફળ ચાખે જાણ;
રોંગકે અંતે સુખ કરતાં, પામે આશિષ રૂપ નિરવાણ. ॥૯૪॥

ાપ સમે સતવાદી સજ્જન, અસત્ય ઉચરતા લલચાય;
નશક્તિ કબજે નવ રાખે, તો તે જન તથી લપટાય;
મ સરીખા ધન ધુરંધર, સ્વાર્થ સાધવા તજીને ધર્મ;
રોંગ કેછે અસત્ય ઉચરી, કીધું છે બહુ ભૂંડું કર્મ. ॥ ૯૫ ॥

સમય પ્રમાણે મનુષ્ય તણી મતિ, હેરફેર હરદમ વરતાય;
સમય સરસ તો મનુષ્ય સરસ છે, નરસે નરસાં સૌ સમજાય;
નિકટ સબંધ એ બંને તણો છે, એક રૂપમાં બેહુ ગણાય;
જેરોંગકે અનુભવ કરી જોયા, તો દષ્ટે સઘળું દેખાય. ॥૯૬॥

જે જનના અંતરમાં ઊંડા, દેશ ઉપર પૂર્ણ છે પ્યાર;
તે જનમાં નિજ દેશ તણું, અભિમાન અહોનિશ છે નિરધાર.
પરદેશે લુંટાતી લક્ષ્મી, તુચ્છ સમાન ગણે છે તેહ;
નેરંગકે નિજ દેશ તણી, મુક્તિને મોટી ગણતા એહ. ॥૯૭॥

પ્યાર અને અભિમાન બેઉએ, મનસૂતી ફેરાનાં જાણ;
નિર્બળ જન પણ ગુણગણથી અતિશય, એહ થકી ઉચરે નિરવાણ;
કેદ પછી એ સબળ થકી પણ, વિકટપણાનાં પુરાણ કામ;
નેરંગકે છે એહ વૃત્તિથી, વધતી જનમાં હિંમત હામ. ॥૯૮॥

પૂર્ણ પુન્યનો હોય ઉદય તો, પરીવાર પણ શાગે થાય;
કુળની કીર્તી વધે નિરંતર, લક્ષ્મી પણ હરેરે વધી જાય;
કૃત્ય કરે તો ધર્મ નિતિનાં, આત્મમાંથી અગણા દેખાય,
નેરંગકે એ ચિન્હ મજેદા, ચડતીનાં શાકુન ચરચાય. ॥૯૯॥

દુશ્મનને પેદાશ તણી તક, ફરી ફરી નવ આવે હાથ;
હાથ આવ્યા જવા ન દેવાં, એમ અધતું તેની સાથ.
તો તેમાં જય મળે હમેશાં, મગર નમજ્યાનો એ સાર;
નેરંગકે એ ઠી આ જનના, [illegible]. ॥૧૦૦॥

મન વાન ધીરજ ધરવાથી, જનશું નહિં બાજે કાંઈ કામ?
[illegible] થકી, [illegible] છે મનની હામ;
[illegible]
[illegible] ॥૧૦૧॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥૧૦૨॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥૧૦૩॥

દ્ધીની શક્તીથી જનને, લક્ષ્મીનો થાએ મેળાપ;
કવાર મેળાપ થાય તો, રીઝે લક્ષ્મી આપો આપ;
ઉર ધવે લક્ષ્મીની વળતી; સુખ સંપત્તીની પણ લ્હેર;
ર્શંગ કે લેક હુઓ જગતમાં, બુદ્ધીની એવીછે મ્હેર. ॥૧૦૪

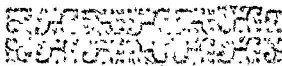
થી હિંદમાં હિંદ ધર્મનો. ટકવાનો પાયો મજબૂત;
ભિન્ન બિન્ન બહુ ભેદ પડયાથી. ભેદ નાશનાં સાધનભૂત;
એ કારણથી ધર્મ મૂરતી, પૂર્ણ કળામાં નવ પેખાય;
જેશંગ કે સાધન એ સઘળાં, ધર્મ નષ્ટનાં તો લેખાય. ॥૧૦૫॥

ઉત્તમ જન બહુ પડે આપદા, તોય તરત તે નવ લોપાય;
સમૃદ્ધીને ગુણના સાગર, વિપત અમે ઝટ નવ મુકાય;
પડે અનુક્રમે અધિક આફતો, ત્યારે તેહુ કળાહિણ થાય;
જેશંગ કે એ વિણ એવા જન, સહજ સંકટે નવ લોપાય ॥૧૦૬॥

ભીડ પડે જ્યારે ભર દરિયે, ત્યારે મદદ કરે જે જંત;
તે વિરલાનાં માત તાતને, જન્મ સહીત ગણજો ધન્ય ધન્ય;
એવા જન જ્યારે આ જગતમાં, અધિકપણે દ્રષ્ટે દેખાય;
જેશંગ કે ત્યારે આ અવની, ચડતીની ટોચે સમજાય. ॥૧૦૭॥

શિખ લેવા આ કર્યા સવૈયા, એક શતકને ઉપર આઠ;
પ્રેમ સહિત જે સમજી પડશે, અનુભવનો આ પૂરણ પાઠ;
તો તે જન આ જગમાં સુખથી, પરલોકે પણ પામે સુખ;
જેશંગ કે આ પારસમણિની માળા ભાગે ભવનાં દુઃખ. ॥૧૦૮॥

માળા બારમી સંપુર્ણ.

માળા ૨૩ મી.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

અજ્ઞાનમાં ઊંડો ભાવ વધે છે, તેથી વાત દેખાઈ,
પૃથ્વી ઊપર ફરે અમે અચળ, કાળીને અવરાઈ,
કાળીને અવટાય ભાલીકાય, ન્હાતો દીઠા વિમળા વિશ્વ,
કેશવ કહેથી વિમળ થાશે છે, અજ્ઞાનમાં ઊંડો ભાવ વધે છે. ॥૫॥

આમના મોટી મનમાં રાખી, કેના કૂડી કાજ;
ગાંઠિનનું મુખ દેતાં ન ભાવનાં, લાજ ન તમને લાજ;
લાજ ન તમને લાજ શમાંકે, આમના મનમાં મૂખ થોડે;
કેશવ કહે ઈશ્વરની આગળ, આમના મોટી મનમાં રાખી. ॥૬॥

જગથી પેલો પડતો મૂક્યો, પડિયો કાચું ભાન;
મૂઢ કપટમાં કામ કર્યું બહુ, ભિક્ષવાને ભાન;
ભિક્ષવાને ભાન ભજનમાં, જેટલો ભાકે પાણી જનમાં;
કેશવ ભણે હાથ ઝાલીને, જગથી પેલો પડતો મૂક્યો. ॥ ૭ ॥

મનથી મોટો થઈ તું ફરતો, રાખી મન ગુમાન,
દુષ્ટ કરીને કપટ કહેતો, વળી વાત વખાણ;
વળી વાતું વખાણ જગતમાં, સપડાયો માયાની લતમાં;
કેશવ કહે શુભ કર્મ ન કરતો, મનથી મોટો થઈ તું ફરતો. ॥૮॥

દેહ આપ્યાનાં હરિ ભગવંતો, પરણો પ્રેમ સ્વભાવે,
તે પણ વિષ્ણુને દાન ન દીધું, દીધું નહિ ગુરુ હાથે,
દીધું નહિ ગુરુ હાથે આવી, દુઃખ ભાવે વિષય આપકી,
કેશવ કહે છે કુમતિ વધારી, દેહ આપ્યાનાં હરિ ભગવંતો. ॥૯॥

પાકો મન તાંબું તેં વાળી, જોયાં પરાં વિષ;
જ્ઞાનામૃતની તૃષ્ણા ન કીધી, જોડવાવ્યા નવ હરિ
જોડવાવ્યા નવ હરિ આજાની, આવ્યા દિનમાંથી તેં આવી;
કેશવ હરિથી દેખ ગાળી, પાકો મન તાંબું તેં વાળી. ॥૧૦॥

આપે હાથ ગ્રહવી રહ્યો છે તું ઊંઘ અજ્ઞાન
પ્રભુ ભજ્યા કૃપા વહિ આપે આખર હરિ દીવાન;
આખર હરિ દીવાન ઉગાશે, તલ્લો ડીગ્યાંત આપજપ તાદ;
ડિગ્ય ન કેમ તું આપ ભવાંછ આપે હાથ ગ્રહવી રહ્યો છે. ॥૧૧॥

[illegible] શબ્દ સિકંદર કેરા, [illegible] જે [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] જેની [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] નહીં,
[illegible] [illegible] શબ્દ સિકંદર કેરા. [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] નહિં [illegible] [illegible]
[illegible] નહિં [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] નહિં [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

અન્યાયી અન્યાય કરીને, રીઝંતા મનમાંહીં;
પણ અવિનાશી એ સૌ જુએ, અજાણ્યું નહીં કાંઇ;
અજાણ્યું નહીં કાંઇ એમનું, શોધે પાનું પછી તેમનું;
વેરોંગ ભાળુ નહીં કદિ હરિને, અન્યાયી અન્યાય કરીને. ॥૨૦॥

ન્યાયી જન સૌ નિર્મળ મનથી, કરતા નિર્મળ ન્યાય;
અન્યાયીને દંડ દઇને, બજાવે ફરજ સદાય;
બજાવે ફરજ સદાય પવીતર, સફળ કરે પોતાનું કૅચનર;
વેરોંગ લલચાતા નહીં ધનથી, ન્યાયીજન સૌ નિર્મળ મનથી ॥૨૧॥

લાંચ લઇ ઘર ભરે હું'કારદ, થઇ ધર્મથી ભ્રષ્ટ;
ન્યાય તણું તો નખોદ વાળ્યું, દેએ દિનને કષ્ટ;
દેઇ દિનને કષ્ટ અરેરે, નિતિ વિણ નિજનો નષ્ટ કરેરે;
વેરોંગ નિતિથી થઇને ન્યારદ, લાંચ લઇ ઘર ભરે હું'કારદ ॥૨૨॥

હૃદય હમેશાં જેનું પાપી, જાણું અન્યનું એમ:
જેની આંખે કમળો છે તે, દેખે ચોખ્ખું કેમ?
દેખે ચોખ્ખું કેમ કરીને, દોષ બધા દિલમાંહિ ભરીને;
વેરોંગ શુદ્ધ ન થાય કદાપી, હૃદય હમેશાં જેનું પાપી. ॥૨૨॥

ધન લોભી ધનની લાલચથી. કરે ગમે તે કૃત્ય;
ભૂડાં કૃત્ય કરતાં નવ અટકે, વદતા વેણ અસત્ય;
વદતા વેણ અસત્ય અતીશય. પામે અંતે પૂર્ણ પરાજય;
વેરોંગ અટકે એ અંતરથી, ધનલોભી ધનની લાલચથી. ॥૨૩॥

કુદરતની લીલા અહીં જોઇને, ઉપજે છે ઉર પ્રેમ;
જીવ તણા સૌ સુખને સારૂ, કીધી છે બહુ રેમ;
કીધી છે બહુ રેમ હરીએ, અંતરમાં આનંદ કરીએ;
વેરોંગમનમાં રહ્યું'છું મોહિને, કુદરતની લીલા અહીં જોઇને. ॥૨૪॥

કારીગર આ કેવો ડાહ્યો, શી એની ચતુરાઇ;
અકળ રહી આ રચ્યાં પુતળાં. છે મોટી મરદાઇ;
છે મોટી મરદાઇ મોહનની, એવી શક્તિ નહિં અવરની:
વેરોંગ કોઇએ મર્મ ન પાયો, કારીગર આ કેવો ડાહ્યો. ॥ ૨૫ ॥

જાત પ્રમાણે ભાત પડી રહી, સમજે સર્વ પ્રતીત;
ખાનદાનનાં ફરજન પોતે, શીખે રૂડી રીત;
શીખે રૂડી રીત મહીરે, એથી ઉલટી નીચ તણીરે;
કહે કેરોંગ જોયા સૌ જનની ગતિ, જાતપ્રમાણે ભાત પડી રહી. ॥૩૩॥

હોય ઉરની ઊર્મી તેવી, મનની વૃત્તી થાય;
મન ઊર્મીને વશ બહુ રહીને, દોરે રસ્તે જાય;
દોરે રસ્તે જાય સહીરે, આડું અવળું થાય નહિરે;
કેરોંગ અંતે પણ ગતિ એવી, હોય ઉરની ઊર્મી તેવી. ॥૩૪॥

વિષય લંપટી જે જન હોયે, તે જન થાય ખુવાર;
તન મન ધન સઘળે હોમીને, ગણુ બની ગમાર;
ગણુ બની ગમાર પ્રીતમાં, સમજે નહિ કાંઇ ધર્મ રીતમાં;
કેરોંગ નિશદિન દુખિયા જોયે, વિષય લંપટી જે જન હોયે. ॥૩૫॥

વ્યભિચારીના ભાલે ભાણું, લાગું નિત્ય કલંક;
ગમે તેમ ઉપાય કરે પણ, ભાગે નહિં એ અંક;
ભાગે નહિં એ અંક કરીએ, જઇને ન્હાતાં નિર્મળ નદીએ;
કેરોંગ નિશદિન કલંક લાગું, વ્યભિચારીના ભાલે ભાણું. ॥૩૬॥

પ્રીતીની હદ નવ પરખાણી, વાળ્યો એણે આંક;
બહુ મોટા જોદ્ધા જોરાવર, એની આગળ રાંક;
એની આગળ રાંક થયો છે, ગર્વ ધણાના ગળી ગયા છે;
કેરોંગ હું શું વદું વખાણી, પ્રીતીની હદ નવ પરખાણી. ॥૩૭॥

બાર ભુમીનો ઓઢો કરવા, પાડે દેવ દુકાળ;
અન્ન જળને તૃણ એ મહીનો, પડતો પૂરણ કાળ;
પડતો પૂરણ કાળ પછીરે, દાદ વળી દિન ઘટત લહીરે.
કેરોંગ કાળ પડે અઘ હરવા, બાર ભુમીનો ઓઢો કરવા. ॥૩૮॥

નાણું નાશ થએલું મળશે, મળશે કીર્તિ માન;
પણ જે ધર્મ ગયો તે ફરીથી. મળશે નહિં નાદાન.
મળશે નહિં નાદાન હજને. માટે મનમાં ધર્મ સમજને.
કેરોંગ ધર્મહીણા રળવળશે, નાણું નાશ થએલું મળશે. ॥ ૩૯ ॥

બનતાં સુધી કોઇની સાથે, કરવી નહિં તકરાર;
તકરારેથી અરસ પરસમાં, વધશે વેર અપાર;
વધશે વેર અપાર નકામું, નિશદિન નજરે ભાળો સાચું,
કેશવ વેર ન કરશો ક્યારે, બનતા સુધી કોઇની સાથે. ૪૬

કામ કરે જે જન કુભાગી, તે શિર અવગણાં થાય;
પરમેશ્વર જ્યાં રૂઠ્યો પછી ત્યાં જનથી કેમ છૂટાય;
જનથી કેમ છૂટાય જગતમાં, પોતાની પડતી હાલતમાં;
કેશવ કર્મ તણી ગતિ ભાગી, કામ કરે જે જન કુભાગી. ૪૭

અમરજને તુજ શીર હૈયામાં વાવીશ નહિં વિખ બીજ;
વાવ્યાથી અંકુર ઊગીને ફૂટશે ઝેરી ચીજ;
ફૂટશે ઝેરી ચીજ જરૂરજ, કરશે તુજ વિનાશ એ તરત
કેશવ ચડશે પ્રેમ નેત્રમાં, અમરજને તુજ શીર હૈયામાં. ૪૮

[illegible] વચનવિરણુ છે ભારે, પાડે ફેરમાં છેદ;
ઘણી [illegible] અધિકા, ઉપજે એથી ખેદ;
[illegible]
કેશવ [illegible] નિશદિન [illegible] નિરગુણ છે ભારે. ૪૯

અજ્ઞાનીના તારી નાવા મહત્ત્વ મોટી જાણ,
[illegible] તારી તો પીછાણ
[illegible]
કેશવ [illegible] અજ્ઞાનીના તારી નાવા. ૫૦

[illegible]

[illegible]

જાત પ્રમાણે ભાત પડી રહી, સમજો સર્વ ખચીત;
ખાનદાનનાં ફરજન ધોને, રાખે રૂડી રીત;
રાખે રૂડી રીત ઘણીરે, એથી ઉલટી નીચ તણીરે;
કેશવ જોયા સૌ જનની ચાહિ, જાતપ્રમાણે ભાત પડી રહી. ॥૩૩॥

હોય શિરની ઊર્મિ તેવી, અંતની વૃત્તી થાય;
મન ઊર્મિને વશ બહુ કરીને, તેવે રસ્તે જાય;
તેવે રસ્તે જાય સહીરે, ઝાડું અવળું થાય નહિરે;
કેશવ અંતે પણ ગતિ એવી, હોય શિરની ઊર્મિ તેવી. ॥૩૪॥

વિષય લંપટી જે જન હોવે, તે જન થાય ખુવાર;
તન મન ધન સરવે હોમીને, ગંડુ બની ગમાર;
ગંડુ બની ગમાર પ્રીતમાં, સમજે નહિ કાંઇ ધર્મ રીતમાં;
કેશવ નિશદિન દુખિયા જોયે, વિષય લંપટી જે જન હોવે. ॥૩૫॥

વ્યભિચારીના ભાલે લાગ્યું, લાગ્યું નિત્ય કલંક;
લાખ તેમ ઉપાય કરે પણ, ભાગે નહિ એ અંક;
ભાગે નહિ એ અંક કદીએ, જઇને ન્હાતાં નિર્મળ નદીએ;
કેશવ નિશદિન કલંક લાગ્યું, વ્યભિચારીના ભાલે લાગ્યું. ॥૩૬॥

પ્રીતીની હદ નવ પરખાણી, વાળ્યા એવું આંક;
બહુ મિત્ર જોયા એકસરખા, એની આગળ રાંક;
એની આગળ રાંક હવો છે, મને ખજાના ઘણી ખબા છે,
કેશવ હું શું પદ વખાણી, પ્રીતીની હદ નવ પરખાણી. ॥૩૭॥

બાર બુધ્ધીનો ખેલ કરવા, ખાટે દેવ દુકાળ.
અન્ન જળને તુચ્છ એ ગણીને, પડ્યો ગરજુ કાળ;
પડ્યો ગરજુ કાળ ઘણેરો, દશ વર્ષે દિન છેક નહિરે;
કેશવ કાળ પડે આમ દરજ્જા, બાર બુધ્ધીનો ખેલ કરવા. ॥૩૮॥

નાણું નામ કમાયું ભણશે, ભણશે રીતિ જાણ;
પણ જે ધન ગયો તે દુર્ગતિ, મળશે નહિ નાદાન;
મળશે નહિ નાદાન ભુજને, માટે મનમાં સર્વ સમજને
કેશવ ધર્માદમાં વાપરજો, નાણું નામ કમાયું ભણશે. ॥ ૩૯ ॥

પાખંડીને પૃથ્વી પૂજે, ખરા પુરૂષને ખોઇ,
ખરી વાતનો મર્મ સમજતા, એવા વીરલા કોઇ;
એવા વીરલા કોઇ કહીએ, જેને જોઇ મન રાજી રહીએ;
જેરાંગ સત્ય તો કોઇને સુઝે, પાખંડીને પૃથ્વી પૂજે. ॥ ૪૫

કર્મ તણો જ્યાં ઉદય થાયે, ત્યાં શત્રુ તે મિત્ર;
અવળું નાંખ્યે સવળુ પડશે, એ ચડતીનું ચિત્ર;
એ ચડતીનું ચિત્ર સમજજો, ભગવતનો ગુણ માની ભજજો,
જેરાંગ સૌ સંકટ ટળી જાયે, કર્મ તણો જ્યાં ઉદય થાયે. ॥૪૬

મૂરખ મિત્ર મળ્યાથી અતિ, ઉપજે ઉરમાં ત્રાસ;
જ્યાં જોઇએ ત્યાં ભેદ કરાવે, વ્હાલાંમાં વિખવાસ.
વ્હાલામાં વિખવાસ વધીરે, શત્રુ સાથે જાય મળીરે;
જેરાંગ રેશો નહિં નિરાંતે, મૂરખ મિત્ર મળ્યાથી અતે ॥૪૭

જ્યાં જોઇએ ત્યાં જગમાં ઝઘડા, એ કળિયુગ પરમાણ;
અકક બધી ભુખાર બની ગઇ, પામી પુરણ હાણ;
પામી પુરણ હાણ વેરથી, નિશદિન ભરીયાં નેત્ર ઝેરથી;
જેરાંગ કળિયુગના એ રગડા, જ્યાં જોઇએ ત્યાં જગમાં ઝઘડા.॥૪૮

ઝાલી કરમાં મોટી માળા, જપવા જગદીશ નામ;
મનતો સ્થીર મળે નહિં મૂરખ, તારૂં આડે જામ.
તારૂં આડે જામ તથાપી, કૂનકો કરતો બહુ પાપી;
જેરાંગ એ સૌ ચિતના ચાળા, ઝાલી કરમાં મોટી માળા. ॥૪૯

જૂઠ્ઠા જન આ જગમાં સરવે, પામે નહિં જશજીત,
કરે કમ જે સઘળાં તેઓ, ખોટાં થાય ખચીત;
ખોટાં થાય ખચીત જાડથી, ધીર દૃચ્છા થતાં અરૂઠથી.
જેરાંગ ઉંડગી જુઠથી હરવે, જૂઠ્ઠા જન આ જગમાં સરવે. ॥૫૦

જેમન રંગ પતંગ પ્રમાણો ટકે ન ઝાઝીવાર
હોતાં જેનામાં વહિ જાશે, છે નહિં એ નિરધાર
છે નહિં એ નિરધાર કદાપી, રહી જાશે વાડી આપી
જેરાંગ જેમન સ્વાધીન જાણ્યો, જેમન રંગપતંગ પ્રમાણ્યો.॥૫૧

જેવા જીવ મનુષ્ય તણા છે, પશુ પક્ષીના તેમ;
ઓછા વધતા છે નહિં એકે, રાખો સૌપર પ્રેમ;
રાખો સૌપર પ્રેમ ઉરમાં, પશુ પક્ષી હણી ખપો ન ક્રુરમાં;
જેરાંગ પશુ પક્ષી પ્રગટથી બળવાછે, જેવા જીવ મનુષ્ય તણા છે. ॥૪૭॥

વેર તણાં કૃત્ય કરીને કાળાં, રાખે ઇર્ષા ઉર;
વેર તણો ત્યાં વાસ વસે છે, ચડે વાવરો ક્રુર;
ચડે વાવરો વેર કરી ચિત, ચરચર એ બળતી નિશદિન ચિત;
જેરાંગ ભવ હારે ભમરાળાં, વેર તણાં કૃત્ય કરીને કાળાં. ॥ ૪૮ ॥

રચનાથી સૃષ્ટી બંધાણી, રચના સૃષ્ટી મુળ;
એહ સકળ સૃષ્ટીમાં રચના, ઉત્તમ એનું કુળ;
ઉત્તમ એનું કુળ ગણીએ. એની નિંદા નવ કદી ભણીએ;
જેરાંગ જગત જંતુની જાણી, રચનાથી સૃષ્ટી બંધાણી. ॥ ૪૯ ॥

આ સૃષ્ટી નાટક સ્થળ સમ છે, પ્રાણી નાટક પાત્ર;
કર્મ ધર્મના વેશ ભજવવા, જીવને જોવા માત્ર;
જીવને જોવા માત્ર જાણજો, અનુભવ એ સૌ ઉર આણજો;
જેરાંગ બુદ્ધિજને શી ગમ છે, આ સૃષ્ટી નાટકસ્થળસમ છે. ॥૫૦॥

અવિનાશીનો આશ્રય સાચો, જો હોય જનમાં સત્ય;
અસત્યથી એ અળગો રે'છે. જોઇને કુડાં કૃત્ય;
જોઇને કુડાં કૃત્ય જનનાં, કષ્ટ હરે નહિં કદી મનનાં;
જેરાંગ અન્યનો આશ્રય કાચો, અવિનાશીનો આશ્રય સાચો. ॥૫૧॥

સરખા દિન સઘળા નહિં રે'શે, સુખ દુઃખ બેગાં સર્વ;
દુઃખમાં હામ જશો નહિં હારી, સુખમાં કરો ન ગર્વ;
સુખમાં કરો ન ગર્વ કદાપી. ફરતા ફરતી છાયા વ્યાપી;
જેરાંગ પરભુ પ્રીતે પેખો, સરખા દિન સઘળા નહિં રે'શે. ॥૫૨॥

ઓચિંતી વ્યાધી ઉભરાશે, તું તો રહીશ અજાણ;
અવિનાશીની અકળગતી છે, પડતી નવ પીછાણ;
પડતી નવ પીછાણ પ્રથમથી, અગાડે વાત બધી બેગમથી;
જેરાંગ પાછળથી પસ્તાશે, ઓચિંતી વ્યાધી ઉભરાશે ॥૫૩॥

ગંદી દેહ ઉપર શું જોઈને, રાખે છે ગુમાન;
મોહજાળ માયાની જાળથી, ભૂલી બેઠો ભાન;
ભૂલી બેઠો ભાન અભાગી, અંદરની ગતિ હાથ ન
[illegible] સુણ્યો મનથી મોહિને, ગંદી દેહ ઉપર શું જોઈને!

કરણી એવી પાર ઉતરણી, સમજો મન સિદ્ધાંત;
રેખમાત્ર કાંઈ ફેર પડે નહિં, કહું સાચું વૃત્તાંત;
કહું સાચું વૃત્તાંત સમજજો, નિતિ ભક્તિથી હરિને ભજજો;
[illegible] કૃતિ કર ભક્તિ ભવતરણી, કરણી તેવી પાર ઉતરણી.

મમત મણ્યો માયાનો મોટો, પામે નહિં કંઈ પાર;
પણ સમજે વ્યાકુળ થઈ ફરતો, કરતો હોડ હજાર;
કરતો હોડ હજાર હરામી, બેઠો નહિં કંઈ ગુંજ
[illegible] આખર આવ્યો ટોટો, મમત મણ્યો માયાનો મોટો. ॥ ૫૬ ॥

પાપ સદા પ્રગટીને નિકળે, રહે ન છાનું લેશ,
છાનાં કૃત્ય કરે ઓઠે રહી, પ્રસરે વાત હમેશ;
પ્રસરે વાત હમેશ પાપની ઉઘાડી કૃતિ થાય આપની;
[illegible] ઉભરો અઘનો ઉછળે, પાપ સદા પ્રગટીને નિકળે. ॥ ૫૭ ॥

આત્મનમાં જે માણી મોજે, [illegible] નડનાર
[illegible] શરીર થયું ત્યાં અવિરૂપ [illegible]
[illegible] નડનાર નહીં એ, માટે આત્મનમાં [illegible]
[illegible] આત્મનમાં જે માણી મોજે. ॥ ૫૮ ॥

[illegible] આ જગમાં, [illegible]
[illegible] નિરવાણ;
[illegible] નિરવાણ [illegible]
[illegible] આ જગમાં. ॥ ૫૯ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૬૦ ॥

મરદ હોય તે મરતાં સુધી, તજે ન પોતે ટેક;
મનનું માન્યું કરવા માટે, વેઠે કષ્ટ અનેક;
વેઠે કષ્ટ અનેક અંગમાં, રાત દિવસ રહીં ટેક રંગમાં;
કેશંગ રાખે અવિચળ બુદ્ધી મરદ હોય તે મરતાં સુધી. ॥૬૧॥

મહત્કાર્ય સૌ મરદો કરતા, વેઠી વપુએ દુઃખ;
સૃષ્ટીના જન સરવે વળતી, ભોગવતા બહુ સુખ;
ભોગવતા બહુ સુખ સ્નેહેથી, રંગ રાગમાં રમી ગેલથી;
કેશંગ દિલમાં કદી નવ ડરતા, મહત્કાર્ય સૌ મરદો કરતા. ॥૬૨॥

જીવ જાણે હું થઈ શું મોટો, જયમ જયમ દિન વહિ જાય;
પણ મૂરખ સમજે નહિ મનમાં, આવરદા ક્ષિણ થાય;
આવરદાક્ષિણ થાય અહોનિશ, કાળ ભ્રમણ કરતો નિશદિન શિર;
કેશંગ જરૂર સમાવે ચોટો, જીવ જાણે હું થઈ શું મોટો. ॥૬૩॥

નાણું અવિચળ નહિ રહેવાનું કરી લે મન વિચાર;
ચંચળ ચાલ ગણી લક્ષ્મીની, સ્થાયી નહિ ઠરનાર;
સ્થાયી નહિ ઠરનાર કહીએ, શું વર્ણન લક્ષ્મીનું વદીએ;
કેશંગ જરથી નહિ છકવાનું, નાણું અવિચળ નહિ રહેવાનું. ॥૬૪॥

વણજ કરી વેપારી લોકો, નાંખે કપટી જાળ;
પ્રપંચની બહુ બાજી ખેલી, શિરપર આણે આળ;
શિરપર આણે આળ અભાગી, ધંધામાં પણ હાણજ લાગી;
કેશંગ પછીથી પાડે પોકો, વણજ કરી વેપારી લોકો. ॥૬૫॥

સત્ય પણે સહુ વણજ કર્યાથી, વણિક અધીક કમાય;
નિર્વિઘ્ન નિશદિન રહીં પોતે. ધંધામાં પોષાય;
ધંધામાં પોષાય પ્રીતથી, વણજ તણી એ શુભ રીતથી;
કેશંગ છૂતે જૂઠ વરજ્યાથી. સત્ય પણે સહુ વણજ કર્યાથી. ॥૬૬॥

ધીરજનાં ફળ અતિશય મીઠાં, અંતે દીઠાં યાર;
શરૂઆતમાં કષ્ટ પડે પણ, આખર સુખ મળનાર;
આખર સુખ મળનાર અમૂથી, ધીરપણાના શુભ સ્નેહથી;
કેશંગ મેં તો દૃષ્ટે દીઠાં, ધીરજનાં ફળ અતિશય મીઠાં. ॥૬૭॥

કાયરતા એ કાચી બુદ્ધી, હરદમ હિંમ્મત હરનાર,
અવસર જાતાં અકળાવીને હિંમત બહુ હરનાર;
હિંમત બહુ હરનાર હરામી, જે જે જનમાં જાઇને જામી;
જેશંગ તેની ગઇ સૈ સુદ્ધી, કાયરતા એ કાચી બુદ્ધી. ॥ ૬૮ ॥

દાનત હોય હરામ આપણી જરૂર જોખમ થાય;
પાપતણો પરપોટો કદીએ, ફૂટયા વિણ નવ જાય;
ફૂટયા વિણ નવ જાય છેવટે, થાય વગોણું પ્રગટ ચોવટે;
જેશંગ એઠે સદા પાપણી, દાનત હોય હરામ આપણી. ॥૬૯॥

માત પિતાની કરતાં સેવા, પુત્ર પવીત્ર થવાય;
જપ તપ તીરથ દાન પુન્ય પણ એમાં આવી સમાય;
એમાં આવી સમાય સર્વે એ, પુત્ર પવીત્ર ગણાય પર્વે એ;
જેશંગ [illegible] માત પિતાની કરતાં સેવા ॥૭૦॥

સાધુ સંત તણી સંગતથી, સુધરે સઘળા જીવ
સચ્ચીદાનંદને આધીન, જીવ બને છે શીવ
જીવ બને છે શીવ બધાએ સાચી ભક્તીની સહાયે
જેશંગ જગતજનો હિંમતની સાધુ સંત તણી સંગતથી. ॥૭૧॥

[illegible] ॥૭૨॥

[illegible]

[illegible] ॥૭૩॥

અજીત જન અવનીમાં એ છે, જે જીતે નિજ મંન;
ઇંદ્રિઓ આધીન કરીને, નિર્મળ રાખે તંન;
નિર્મળ રાખે તંન જંન જે, જન્મ્યો જગમાં મરદ ધન્ય તે;
કેશવ સ્વર્ગે જઇ સુખ લે છે, અજીત જન અવનીમાં એ છે. ॥૭૫॥

વખત ગુમાવે વદી ગમાર, બની નિરૂધમી જંન;
ઉદ્યમની સૌ એબો આળે, પડતાં ટેવ તદંન;
પડતાં ટેવ તદંન નકામી, રીઝે મનમાં સુંણુ હરામી;
કેશવ આંખે બાંધી પાટા, વખત ગુમાવે વદી ગમાર. ॥૭૬॥

મન મર્કટને જ્યાં જ્યાં વાળો, ત્યાં ત્યાં વળશે તેહ;
અંકુશમાં નહિં રાખો એને, તો તે દેશે છેહ;
તો તે દેશે છેહ છટકતાં, અવળે રસ્તે ચડી ભટકતાં;
કેશવ એનો એવો ચાળો, મન મર્કટને જ્યાં જ્યાં વાળો. ॥૭૭॥

મોટાની મ્હોબત કરીને, લેવી અવળી શીખ;
અવળી શીખ લેવાથી અતિ, નિપજે અતિશય વીખ:
નિપજે અતિશય વીખ હળાહળ, ભોગવવાં પડશે પછી એ ફળ:
કેશવ ખટપટથી રહો ટળીને, મોટાની મ્હોબત કરીને. ॥ ૭૮ ॥

કામ કરો તો જોઇને કરજો, પરખી પૂરણ પાત્ર:
કુપાત્ર સાથે કામ કર્યાથી, શીથિળ થાશે ગાત્ર;
શીથિળ થાશે ગાત્ર તમારાં, કુપાત્ર જન અતિ નડનારાં;
માટે કેશવ દિલમાં ધરજો, કામ કરો તો જોઇને કરજો, ॥ ૭૯ ॥

જ્ઞાન તણો પટ લાગ્યા વિના, પ્રભુપદ નહિં પમાય;
સાધુ થઇને સદ્ધર્મ ફરે પણ, સ્વારથ નહિં સધાય:
સ્વારથ નહિં સધાય જગતમાં, ભલે ગણાતો હોય ભગતમાં:
કેશવ ભેખ ન એ ભક્તીના, જ્ઞાન તણો પટ લાગ્યા વિના. ॥૮૦॥

બાવા થઇને ઠઇકે ઓઢ્યાં, નુગરા થઇને નામ;
અવિનાશીને ઓળખવાનું, કદી ન કીધું કામ;
કદી ન કીધું કામ કોઇથી, ખરચ્યા ન ભાથા દ્રવ્ય જોઇથી:
કેશવતત્વ ખરાં નવ ખોળ્યાં, બાવા થઇને ઠઇકે ઓઢ્યાં. ॥૮૧॥

કાયરતા એ કાચી બુદ્ધી, હરદમ હિણુ કરનાર;
આશ્ચર્ય જાતાં અકળાવીને, હિંમત બહુ હરનાર;
હિંમત બહુ હરનાર હરામી, જે એ જનમાં જાણને જ
બેરોંગ તેની ગઇ સૌ સુદ્ધી, કાયરતા એ કાચી બુદ્ધી. ।

દાનત હોય હરામ આપણી, જરૂર જોખમ થાય;
પાપતણો પરપોટો કહીએ, ફૂટયા વિણુ નવ જાય;
ફૂટયા વિણુ નવ જાય છેવટે, થાય વગોણું પ્રગટ ચોતરે;
બેરોંગ એછે ચકા પાપણી, દાનત હોય હરામ આપણી.

માત પિતાની કરતાં સેવા, પુંન્ય પવીત્ર થવાય;
જપ તપ તીરથ દાન પુણ્ય પણ, એમાં આવી સમાય;
એમાં આવી સમાય સર્વ એ, પુંન્ય પવીત્ર ગણાય પર્વ
બેરોંગ મળશે મીઠા મેવા, માત પિતાની કરતાં સેવા. ।

સાધુ સંત તણી સંગતથી, સુધરે સઘળા જીવ;
સચ્ચીદાનંદને શોધીને, જીવ બને છે શીવ;
જીવ બને છે શીવ બધાએ, સાચી ભકતીની શ્રદ્ધાએ;
બેરોંગ જગ તરશો હિંમતથી, સાધુ સંત તણી સંગતથી. ॥

ભકતી વિણુ મુકતી નથી કહીએ, જીવની આ જગમાંહિ
કોઇ ઉપાય કરો બીજા પણ, સફળ થશે નહિં કાંઇ;
સફળ થશે નહિં કાંઇ શ્રમથી, અવગ રહો ભકતી આશ્રમ
બેરોંગ વેદ ભાખે મુખ વદીએ, ભકતીવિણુ મુકતી નથી કહીએ.

દર્પ રૂપી અગ્ની સળગી, જેના અંતર માંહિ;
જ્ઞાન બુદ્ધીની ઉર્મી બળીને કાંય રહે નહિં કાંઇ;
થાય રહે નહિં કાંઇ લગારે, સત્યા સત્ય પછી શું વિચારે
બેરોંગ વેરી ધનને વળગી, દર્પ રૂપી અગ્ની સળગી. ॥ ૭

જર જોખમ મદથી લુંટાણા લાખ કરોડો જન;
વખત વિરૂપે વળતી વીખાવ્યા રૂપ થયે તન મન;
રૂપ થયે તન મન ધનથી, વિંટાયા બહુ બહુજ વિપતથી
બેરોંગ એ પાપે પીડાયા, જર જોખમ મદથી લુંટાણા. ॥

અજીત જન અવનીમાં એ છે, જે જીતે નિજ મન;
ઇંદ્રિઓ આધીન કરીને, નિર્મળ રાખે તન;
નિર્મળ રાખે તન જન જે, જન્મ્યો જગમાં મરદ ધન્ય તે;
જેરાંગ સ્વર્ગે જઇ સુખ લે છે, અજીત જન અવનીમાં એ છે.॥૭૫॥

વખત ગુમાવે વહી ગયા, બની નિરૂદ્યમી જન;
જીંદગાની શો એળે ગાળે, પડતાં ટેવ તદન;
પડતાં ટેવ તદન નકામી, રીઝે મનમાં કુંભ હરામી;
જેરાંગ આંખે બાંધી પાટા, વખત ગુમાવે વહી ગયા. ॥૭૬॥

મન મર્કટને જ્યાં જ્યાં વાળો, ત્યાં ત્યાં વળશે તેહ;
અંકુશમાં નહિં રાખો એને, તો તે દેશે છેહ;
તો તે દેશે છેહ છકતાં, અવળે રસ્તે ચડી ભટકતાં;
જેરાંગ એનો એવો ચાળો, મન મર્કટને જ્યાં જ્યાં વાળો. ॥૭૭॥

મોટાની મ્હોબત કરીને, લેવી સવળી શીખ;
અવળી શીખ લેવાથી અંતે, નિપજે અતિશય વીખ:
નિપજે અતિશય વીખ હળાહળ, ભોગવવાં પડશે પછી એ ફળ:
જેરાંગ ખટપટથી રહો ડરીને, મોટાની મ્હોબત કરીને. ॥ ૭૮ ॥

કામ કરો તો જોઇને કરજો, પરખી પુરૂષ પાત્ર:
કુપાત્ર સાથે કામ કર્યાથી, શીથિળ થાશે ગાત્ર;
શીથિળ થાશે ગાત્ર તમારાં, કુપાત્ર જન અતિ નડનારાં;
માટે જેરાંગ દિલમાં ડરજો, કામ કરો તો જોઇને કરજો. ॥ ૭૯ ॥

જ્ઞાન તણો પર લાગ્યા વિના, પ્રભુપદ નહિં પમાય;
સાધુ થઇને સહુજ ફરે પણ, સ્વારથ નહિં સધાય.
સ્વારથ નહિં સધાય જગતમાં, ભલે ગણાતો હોય ભગતમાં;
જેરાંગ સેખ ન એ ભકતીના, જ્ઞાન તણો પર લાગ્યા વિના. ॥૮૦॥

બાવા થઇને કફકે બોળ્યાં, જુગરા થઇને નામ;
અવિનાશીને ઓળખવાનું, કદી ન કીધું કામ;
કદી ન કીધું કામ કોડથી, ખરચ્યા ન માયા દ્રવ્ય જોડથી.
જેરાંગ તત્વ ખરાં નવ ખોળ્યાં, બાવા થઇને કફકે બોળ્યાં. ॥૮૧॥

વળ સમજો વૈરાગ્ય તને, બેસ મંદિર માહિ,
અનુભવ વિણ નવ આપ ઓળખ્યા, પછી ન સુઝ્યુ
પછી ન સુઝ્યુ કાંઈ મનમાં આશ્ચર્ય ક્રુર થયા ત
વેરાગ ભગવા ભટ થઈને, વળ સમજ્યે વૈરાગ્ય તને.

પૂરણ બ્રહ્મની પ્રીત થયા વિણ, તજ્યો નહિ સંસા
પણ મમત્વ સંસાર તજ્યાથી નહિ ઉતરો ભવપાર
નહિ ઉતરો ભવપાર પનાળે ભટક્યો ભવમાં વળી પી
વેરાગ જરૂર થયો આશ્રમહિણ પૂરણ બ્રહ્મની પ્રીત થયા

મન તેનો સંસાર સકળ આ દ્રષ્ટે પણ દેખાય
આવી વ્યાધી ઉપાધીમાં બુડ્યા જરૂર જણાય,
બુડ્યા જરૂર જણાય જનને સુખના દિનમાં સત્ય મ
વેરાગ શીખ મારી સાંભળ આ મન તેનો સંસાર સક

જગમાં જન એવા બહુ દીઠા કેળી રેણી ફેર
વસ્ત્ર તણા બહુ રાગ ધરીને કરતા કાળા કેર
કરતા કાળા કેર પ્રપંચી બોલે બહુ બહુ આપો મીં
વેરાગ બુડ્યા વદે મોટા જગમાં જન એવા બહુ દીઠા

ધરમાદાના રક્ષક થઈને, કરતા બહુ બહુ ડેશ
પણ અંદર બોલાવા દીઠા ઢોંગ ધરી સાધુ વેશ
ઢોંગ ધરી સાધુ વેશ ગભાયા, ઉચાપત કરી ખાધા નામ
વેરાગ ૫ શે નકી જ ને, ધરમાદાના રક્ષક થઈને

જલા જુઓ રંગ રાગોવાનો, અઘરા કૃત્ય કરનાર
તેના તન સંગી સંપત્તિને વખુ વાકે મરનાર
વખુ વાકે મરનાર વિશ્વમાં, દહન થતા દીઠા દુખ
વેરાગ એ દુખના મુળ માનો, જલા જુઓ રંગ રાગોવાને

નવરાશ પૂરત કરતા કાળ આરામ ની ટોક
એવા નર અવનીમાં પાડતા રાજ્યમાં દુખના પોક,
રાજ્યમાં દુખના પોક શોકના વાળા વધ્યા ધમ ધામના
વેરાગ આજ પછી નજ પુરા, મત્ત્યા કૃત્ય કરનારા ન

દેખા દેખી કરતા સર્વે, એ અંધાની રીત;
ખોળી જુએ નહિં ખંતથી, ભીતર ભેદ ખચીત;
ભીતર ભેદ ખચીત કોઇએ, અંધાના અવગુણ શા જોઇએ;
જેશીંગ ધૂમે સઘળા સર્વે, દેખાદેખી કરતા સર્વે. ॥ ૮૯ ॥

માયાની અંધારી ઓરડી, જંપે મૂરખ મંન;
રાત દિવસ ધન રળવા દોડે, વીચારે નહિં મંન;
વીચારે નહિં મંન જરાએ, ધનથી ભવજળ કેમ તરાએ!
જેશીંગ જરૂર ડુબાવે ડોડી, માયાની અંધારી ઓરડી. ॥ ૯૦ ॥

પૂર્ણ બન્યા પંડિત પુરાણી, જેનું મોટું માપ;
એવા નરપણ શાસ્ત્ર ભણીને, ઓળખતા નહિં આપ;
ઓળખતા નહિં આપ બિચારા, વાણીના એ ચતુર ચિતારા;
જેશીંગ પ્રભુ નવ શક્યા પિછાણી, પૂર્ણ બન્યા પંડિત પુરાણી. ॥૯૧॥

દારૂણ દુઃખ દેખી દુનિઆંમાં, કાયર નર કંપાય;
શૂરાનો સામા થઇ ઝૂઝે, કદીંન કાયર થાય;
કદીન કાયર થાય કપટથી, દૂર કરે સૌ દુઃખ ઝપટથી;
જેશીંગ મર્દ હસે હૈયામાં, દારૂણ દુઃખ દેખી દુનિઆંમાં. ॥૯૨॥

ગુણીજન ગ્રહસ્થાશ્રમમાં રહી, ચલવે સૌ વ્યવહાર;
વિવેકથી વરતીને પોતે, સુખી રહે સંસાર;
સુખી રહે સંસાર વારમાં, ચિત્ત ચહે નિત્ય દરગીકારમાં;
જેશીંગ જીંદગી મજુગ કરે સહી, ગુણીજન ગ્રહસ્થાશ્રમમાં રહી. ॥૯૩॥

કુસમગારનો કુસમ તોડવા, જો ઇચ્છા મનમાંહિં;
આત્મવિસર્જન કરીને પોતે, સ્વાર્થ ન રાખો કાંઇ.
સ્વાર્થ ન રાખો કાંઇ લગારે, કુસમીને વશ કરશો ત્યારે;
જેશીંગ જગમાં નામ જોડવા, કુસમગારનો કુસમ તોડવા. ॥૯૪॥

ધર્મ તણી વ્હારે ધાવામાં, કરો ન કાંઇ વિચાર;
મદદ બધી મળી આવે વળતી, વાર ન થાય લગાર.
વાર ન થાય લગાર સમજો, પ્રાણત્યાગપર પ્રેમ આણજો.
જેશીંગ હામીસ દિલ ધરવામાં, ધર્મ તણી વ્હારે ધાવામાં. ॥૯૫॥

બેધાધંરા બહુ જન ભાળ્યા, પકડે નહિં એક પક્ષ,
એકે પક્ષ તણા એ છે નહિં, રાખે બેઉમાં લક્ષ;
રાખે બેઉમાં લક્ષ એહથી, વરતે નહિં કોઇ સાથ સ્નેહથી;
જેશંગ અંતે એ કંટાળ્યા, બેધાધંરા બહુ જન ભાળ્યા. ॥૯૬॥

હોય હૃદયમાં ભાવ પવીતર, તો શું તિર્થનું કામ;
હૃદય તણા એ શુદ્ધ ભાવથી, અંગ પવીત્ર તમામ.
અંગ પવીત્ર તમામ જાણશો, શંકા ઉરમાં કાંઇ ન આણશો;
જેશંગ ધન્ય સમજજો જીવતર, હોય હૃદયમાં ભાવપવીતર. ॥૯૭॥

દુખ એ સુખનાં મૂળ સમજજો, જો અનુભવ ઓળખાય;
અમુલ્ય શીખ એમાંથી મળતી. સત્ય અસત્ય જણાય;
સત્ય અસત્ય જણાય જગતમાં, સમજાતાં એ સૌ આફતમાં;
જેશંગ સઘળાં સાધન મજજો, દુખ એ સુખનાં મૂળ સમજજો. ॥૯૮॥

સુધરેલાની સંગે રહીને, મજ સદગુણ શૃંગાર;
શુદ્ધ સુઘડતા સજીને સઘળા, તજ અવગુણ અંગાર;
તજ અવગુણ અંગાર આપના પુંજ પ્રજાળી દઇ પાપના;
જેશંગ ફરજો ગુણ ગ્રહીને, સુધરેલાની સંગે રહીને. ॥ ૯૯ ॥

નિર્મળ જન નિશદિન પોતાનું, કે કરતા કાજ.
અન્ય જનોને અન્યાયી થઇ, કરતા નહિં નારાજ
કરતા નહિં નારાજ કોઇદિન, આફતમાં પણ રહી ન્યાયાધિન;
જેશંગ દિલ રાખે દાતાનું, નિર્મળ જન નિશદિન પોતાનું. ॥૧૦૦॥

પાપીનો પરછાયો પડતાં, થઇએ ભ્રષ્ટ ખચીત;
અડતાં તો અભડાઇએ પૂગ. શાસ્ત્ર તણી એ રીત
શાસ્ત્ર તણી એ રીત સમજજો, પાપીનો પરછાયો તજજો.
જેશંગ પ્રાયશ્ચિત પૂરાં નડતાં, પાપીનો પરછાયો પડતાં. ॥૧૦૧॥

એકે રામ ગણ્યા છે મોટા, બીજાએ રેમાન
ત્રીજા એતો ખ્રિસ્તજ આપ્યા, આણી મન અભિમાન
આણીને અભિમાન પોતાને, સૌ સૌને નમતા મનમાને
જેશંગ ગરવે સરખા સોટા, એકે રામગણ્યા છે મોટા. ॥૧૦૨॥

પરાણીમાં પીકળ દેખી, ભડકે મન બેકાન;
દુધે દાઝ દહિં ફોગાં દેખી, મનમાં પડતી ભ્રાંત;
મનમાં પડતી ભ્રાંત એહુને, ટાળી કેમ ટળાય તેહુને;
જેઠંગ જુજવી પરખો પેખી, પરાણીમાં પીકળ દેખી. ॥ ૧૦૩ ॥

મોટા મોટા રાજા રાણા, છે દુઃખના ભંડાર;
શાંતિનુ સુખ કદી ન પામે, ધખતા મન અંગાર;
ધખતા મન અંગાર દુઃખના, સ્વપ્ને પણ નહિં દીન સુખના;
જેઠંગ દુઃખ દરથી ઘેરાણા, મોટા મોટા રાજા રાણા. ॥ ૧૦૪ ॥

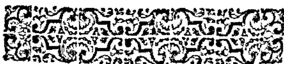
આગેવાન થઇને ઊંધે, કરે ન કાંઇ વિચાર;
તારા વિશ્વાસે વસનારા, પામે દુઃખ અપાર;
પામે દુઃખ અપાર જુલમથી, ટાળી શકે નહિં તેહુ સમથી;
જેઠંગ સ્વાદ નરકનો સુંપે, આગેવાન થઇને ઊંધે. ॥ ૧૦૫ ॥

પ્રીતીનું બંધન બહુ મોટું, છૂટું કોઇ નવ થાય;
પ્રાણ ગયે મન જૂદાં પડતાં, એવી ગાંઠ ગુંથાય;
એવી ગાંઠ ગુંથાય પ્રીતથી, અરસ પરસ નવ ચળે ચિત્તથી;
જેઠંગ એવશ મોટું છોટું; પ્રીતીનું બંધન બહુ મોટું. ॥ ૧૦૬ ॥

પળ પળ વહીં આ જાય જીંદગી, ખબર પડે નહિં કાંઇ;
ઓચિંતું અંધાર થાસે, પડતાં છબિલી છાંઇ;
પડતાં છબિલી છાંઇ છેતરી, સાનુ પલકમાં જાય નિસરી;
જેઠંગ કોઇ નવ રહે નવરંગી, પળ પળ વહિ આ જાય જીંદગી ૧૦૭

ચિત્ત હરણ ચંદ્રાવળમાળા, મજુકા એરશો આઠ;
શિખ લેવા રચીછે સૌ માટે. કરજો પુરણ પાઠ;
કરજો પુરણ પાઠ પ્રીતથી, બ્રહ્મરૂપ થઈ એક ચિત્તથી;
જેઠંગ છે મજુકા મરમાળા, ચિત્ત હરણ ચંદ્રાવળમાળા. ॥ ૧૦૮ ॥

માળા તેરમી સંપૂર્ણ.

માળા ૧૪ મી.

ચંદ્રાવળાછંદ.

સદ્ગુરૂનો મહિમા છે મોટો, જીવને શુદ્ધ કરનાર.
એ વિણ અન્ય નથી કોઈ બીજો, એવો શુભ ઉપચાર;
એવો સુભ ઉપચાર જગતમાં, રાખે એજ ગણાય ભગતમાં;
જેરંગ એનો અન્ય ન જોટો, સદ્ગુરુનો મહિમા છે મોટો. ॥૧॥

અભળાની મતિ અતિશય મેલી, નખે હઠ સ્વભાવ;
અંતરની ખરી વાત ન ખુલ્લે, માડે જુજવા દાવ.
માડે જુજવા દાવ ઘણારે, કુડકપટમાં જાઇ ન મણારે
જેરાગ જાત ગણાયજ ઘેલી, અભળાની મતિ અતિશય મેલી ॥૨॥

અનુભવથી જગમાં જન ડાહ્યો કદી ન ઠોકર ખાય;
જે જે કામ કરે તે સૌમાં, પાછળ નવ પસ્તાય;
પાછળ નવ પસ્તાય લગારે ભવિષ્ય તણું ફળ પ્રથમ વિચારે;
જેરંગ કોઇથી જાય ન વાહ્યો, અનુભવથી જગમા જન ડાહ્યો ॥૩॥

કરજ તણું દુઃખ સૌથી મોટું, એવું અન્ય ન જાણ.
પળ પળ ચિત્ત ચરચરચર બળતું. થાય શરીરની હાણ
થાય શરીરની હાણ અતિશય, ગુજરે છે જીંદગી બહુ દુઃખમય.
જેરંગ નિશદિન ચિંતવન ખોટું, કરજતણું દુઃખ સૌથી મોટું ॥૪॥

ઉદ્યમ એજ મનુષ્યનું જીવન, એજ મનુષ્યનું નૂર;
ઉદ્યમથી સંસાર સકળ આ, સુખમય છે ભરપૂર;
સુખમય છે ભરપૂર સદાએ, દેખે નહિં દિલ દુઃખ કદાએ;
જેરંગ એ જાણો અક્ષયધન, ઉદ્યમ એજ મનુષ્યનું જીવન. ॥૫॥

ઉદ્યમહીણ અવનીમાં છે એ, નિરભાગી જન જાણ;
આળસમાં નિશદિન આળોટે, ધનની નહિં ઓળખાણ;
ધનની નહિં ઓળખાણ જરાએ, પોતાનું નવ પેટ ભરાએ;
જેરંગ દુઃખ દળદરનું લે એ, ઉદ્યમહીણ અવનીમાં છે એ. ॥૬॥

દુશ્મન પણ દાનો તે સારો, જેનું મોટું મંન;
વેરભાવ રાખીને કદીએ, નાંખે નહિં વિઘ્ન;
નાંખે નહીં વિઘ્ન શીરપર, ભુંડામાં એ થાય ન તત્પર;
જેરંગ એ અરિ નહિં અરારો, દુશ્મન પણ દાનો તે સારો. ॥૭॥

કૈસલુજી થઇને જે ફરતા, ખરચી ઝાઝા દામ;
દામ ગયે ખાલી થઇ ખીસ્સે, થાય કલંકિત નામ;
થાય કલંકિત નામ એહનાં, બગડાવે દરોજ દેહનાં;
જેરંગ અંતે દિન થઇ મરતા, કૈસલુજી થઇને જે ફરતા. ॥ ૮ ॥

નિંદા જેવા નીચ કામથી, જનનું ભૂષણ જાય;
ઠામ ઠામ એ થઇ અકારો, કુથલીકાર કથાય;
કુથલીકાર કથાય વિશ્વમાં, દહન થતો અપજશના દવમાં;
જેરંગ જશ નહિં કોઇ ઠામથી, નિંદા જેવા નીચ કામથી ॥૯॥

સંતોષી થઇને વસવાથી, મળે સ્વર્ગનું સુખ;
નિર્ધનતા તેને કદી છે નહિં; છે નહિં કદીએ દુઃખ;
છે નહિં કદીએ દુઃખ સ્વપ્નમાં, નિશદિન મન બહુ રહે મગ્નમાં;
જેરંગ સ્વર્ગ તણાં સુખ શાથી? સંતોષી થઇને વસવાથી. ॥૧૦॥

અવની આ છે બહુ બહુ રંગી, જણવે ઝાઝા રંગ;
હર્ષ શોક ને સુખ દુઃખ કેરા, જણવે વિવિધ તરંગ;
જણવે વિવિધ તરંગ જરૂર એ, ભરમાવે ભોળાં ભરપૂર એ;
જેરંગ જાણે મર્મ સુસંગી, અવની આ છે બહુ બહુ રંગી. ॥૧૧॥

આવરદા છે પુરતું પાણી, જતાં ન લાગે વાર;
માટે ઝટ ચેતીલે ચિતમાં તજ વ્હાલો વીહાર;
તજ વ્હાલો વીહાર વીખનો, સૌ લાગે મનરંગ
જેરોંગ કર સુકૃત્ય મન જાણી, આવરદા છે પુરતું પાણી.॥૨૬॥

મોટા મોટા મદથી મુઆ, શુરા શાહ સુલતાન;
તો વળતી આપણ શા લેખે, ધરી બેઠા ગુમાન;
ધરી બેઠા ગુમાન મનથી, થાય ખરાબી તન ધનથી;
જેરોંગ દિનજનની લઇ કહુઆ, મોટા મોટા મદથી મુઆ.॥૨૭॥

આશાએ કઇનાં ઘરઘાલ્યાં કરીને હાલ હવાલ;
અંતરમાં અગણિત ઇચ્છાનાં, ઘોચી ઘાલ્યા સાલ;
ઘોચી ઘાલ્યાં સાલ સામટાં, નડે હમેશાં થઇ ઉલટાં.
જેરોંગ અંતે એ બહુ સાલ્યાં, આશાએ કઇનાં ઘર ઘાલ્યાં॥૨૮

લોભે જન બહુ બહુ લુંટાણા, લેવા જાતાં લાભ;
અધવચમાં અથડાઇ પડતાં નીરખે અંતે આભ,
નિરખે અંતે આભ નિરાશે, ધૂળ પડે મુખમાં એ આશે;
જેરોંગ એથી કઇક કુટાણા, લોભે જન બહુ બહુ લુંટાણા.॥૨૯

દેવ તણી સત્તાની સાથે, તુજ સત્તા વીચાર;
વળતી મનમા ખ્યાલ કરીને, મોહપડળ ઉતાર;
મે હપડળ ઉતાર આંખથી, દેખાતુ નથી ખરૂ ઝાંખથી;
જેરોંગ ચાલ નમી નિજ હાથે, દેવ તણી સત્તાની સાથે. ॥૩૦॥

પરખ્યા વિણ કરશો નવ પ્રીતી નહિ તો આશો માર;
સુખના સ્નેહી દુખના શત્રુ એવા જન અપાર;
એવ જન અપાર વિશ્વમા, પડશો નહિ જાણીએ દરમાં
જેરોંગ સો સમજુની રીતી, પરખ્યાવિણ કરશો નવ પ્રીતી. ।૩૧।

મન મોટુ એ સૌથી મોટુ, એને કાંઇ નવ તૂટ;
તુમ પ ને નિશદિન પૈસો, દિનરાત સબ અખૂટ;
દિનરાત સબ અખૂટ અહને, તૃષ્ણા નહિ મન કાંઇ તેહને;
જેરોંગ એનો અન્ત ન ખોટુ, મન મોટુ એ સૌથી મોટુ. ॥૩૨॥

વડું જ્ઞાન વ્યવહાર તણું તે, અનુભવથી શીખાય;
અનુભવ એવું મુળતત્વ છે, એ વિણ ગોથાં ખાય;
એ વિણ ગોથાં ખાય ઘણાએ, જેમ વેઢીમાં ઢોર ગણાએ;
કેશંગ સૌમાં એહ ગણું એ, વડું જ્ઞાન વ્યવહાર તણું તે. ॥૩૩॥

વ્યસન તણો કદી સંગ ન કરશો, જીંદગીમાં કોઇ દીન;
દુર્ગુણથી એ પુરણ ભરેલું, કરશે ઝટ સ્વાધીન;
કરશે ઝટ સ્વાધીન વ્યસનીને, ખરું ખરે આખી જીંદગીને;
કેશંગ કે આતાં આભડશો, વ્યસન તણો કદી સંગ ન કરશો.॥૩૪॥

વ્યસન તણે વશ થઇને બેઠા, તેનાં પરણુ પાપ;
આળસ આવી યત્ન ન સુઝે, શિર એદીની છાપ;
શિર એદીની છાપ એમને, મંડળમાં નહિં માન જેમને;
કેશંગ હાથે પડયા હેઠા, વ્યસન તણે વશ થઇને બેઠા. ॥ ૩૫ ॥

અગ્રેસર સારે સૌ સારા, નબળે નબળા જાણ;
ચતુર્માસ સારા તો આખું, વરસ ગરસ પરમાણ;
વરસ સરસ પરમાણ એ થકી, લાગુ સૌને નિયમ એ નકી;
કેશંગ સમજી લે એ દ્વારા, અગ્રેસર સારે સૌ સારા. ॥ ૩૬ ॥

દ્રવ્ય સવમાં વેર કરાવે, એવો એમાં ગુણ;
માટે સગાં સંબંધીમાં કદી, કરવું નહિં કાંઇ રૂણ;
કરવું નહિં કાંઇ રૂણ કોઇએ કરીએ તો પછી કલેશ હોઇએ;
કેશંગ ફળ સારૂં નવ આવે, દ્રવ્ય સવમાં વેર કરાવે. ॥ ૩૭ ॥

ભુલ તણું ફળ દિસે ભયંકર, એ કુદરતની રીત;
અણજાણે વિખ ખાધું હોય તો, બને વાત વીપરીત;
બને વાત વિપરીત તેહથી, બગડે બાજી સવ એહથી;
કેશંગ દિન દેખાડે દુખકર. ભુલ તણું ફળ દિસે ભયંકર. ॥૩૮॥

સજ્જનને જઇએ બલિહારી, સમજે સઘળી રીત,
દુર્જનથી તો વાજ પામીએ, જુએ ન હીત અહીત;
જુએ ન હીત અહીત બીજનું, વેણ વદે વળી કલેશ બીજનું;
કેશંગ મન જોજો વીચારી, સજ્જનને જઇએ બલિહારી. ॥૩૯॥

ધર્મ બરાબર જેણે બાજવ્યો, તે છાપ્યો સંસાર;
જન્મ સફળ સાથે કરી લીધો, ધન્ય એહ અવતાર;
ધન્ય એહ અવતાર થયો તે, ધર્મરૂપ જગમાંહી કર્યો તે;
જેરાંગ જગનારક બની બાજવ્યો, ધર્મ બરાબર જેણે બાજવ્યો.૫

હોય નહિં ચીકાર થવાને, સમુદ્ર નવું ઊભરાણ;
જેનું ઉર છે અતિશય મોટું, તે કદી કદમ છલકાય
તે કદી કદમ છલકાય કહોને? જનનું એ દૃષ્ટાંત લહોને
જે રાગ ઉર ધરજે એ ધડાને, હોય નહિં ચીકાર થવાને. ॥ ૫૫ ॥

નિસ્નેહી જનને હાથે સૌ, બને કામ નિસ્તેજ,
ધન સંપત્તી રાજકાજ સૌ, હાલ હવાલ અનેજ;
હાલ હવાલ અનેજ બરાબર, પુરૂષારથ વિણ થાકે આખર;
જેરાંગ રહેર ડૂબે સાથે સૌ, નિસ્નેહી જનને હાથે સૌ. ॥૫૬॥

હોય ધણીની દેખરેખ તો, સુધરે સઘળાં કામ;
દેખરેખ વિણ નોકર સૌ, પામે દુઃખ હરામ.
પામે દુઃખ હરામ હરામી, ધંધામાં પડતી પછી આવી;
જેરાંગ ધંધો રહે ધીખતો, હોય ધણીની દેખરેખતો. ॥ ૫૭ ॥

સલાહ નિચબુદ્ધીના નરની, લેવી નહિં કોઈ વાર;
સંગ રંગથી ઉત્તમ જનની, બગડે બુદ્ધી અપાર;
બગડે બુદ્ધિ અપાર એ ઘડી, બને પછી કુકૃત્ય તે થકી;
જેરાંગ ગત આજે આખરની, સલાહ નિચબુદ્ધિના નરની. ॥૫૮॥

બગડે સૌ કામો આળસથી, એ કુદરતની રીત.
આગળ ઉપર બનશે એવું, ચ્હાતું નહિ કદી ચિત્ત
ચ્હાતું નહિ કદી ચિત્ત કોઈએ, આવેલી તક કદી ન ખોઈએ;
જેરાંગ એ દુર્ગુણના વશથી બગડે સૌ કામો આળસથી. ॥૫૯॥

કરજ કર્યાથી બુદ્ધી બૂઝે, સૂઝે નહિ શુભ રીત,
રાત દિવસ ખોટા તર્કોમાં, ડોળાયું રહે ચિત્ત;
ડોળાયું રહે ચિત્ત મનુષ્યનું, બુંડું ફળ એ છેજ ભવિષ્યનું
જેરાંગ સદમતિ કદી નવ સૂઝે, કરજ કર્યાથી બુદ્ધી બૂઝે. ॥ ૬૦ ॥

કરે ખરચ ઊપજથી અતિશય, તેના રૂઠયા રામ;
સંકટમાં સપડાય આવે, ગુમાવી દે દામ;
ગુમાવી દે દામ ગાંઠથી, નિર્ધન થઈ હિણ થાય આંટથી;
જેરોંગ દિન દેખે પછી દુઃખમય, કરે ખરચ ઊપજથી અતિશય. ૬૧

મોટાને ઇજ્જત જાય તે, મર્ણ તુલ્ય છે થાય;
દેહ રહ્યાથી જીવે છે પણ, જીવ્યાપર નહિં ભાવ;
જીવ્યાપર નહિં ભાવ જણાએ, આનંદથી જગમાં ન ફરાએ;
જેરોંગ મનથી મર્ણ ચ્હાય તે, મોટાને ઇજ્જત જાય તે. ॥-૬૨॥

નિર્લજને મન નહિં પસ્તાવો, જેણે મૂકી લાજ;
વરવ્યવહાર ગણે નહિં કદિએ, માને મનથી રાજ;
માને મનથી રાજ મઝાનું છે, ચકરોળે ચઢી ચિત્ત ભમ્યું છે;
જેરોંગ લે પછી દુઃખનો લ્હાવો, નિર્લજને મન નહિં પસ્તાવો. ૬૩

જોબનમાં આખું જગ લટક્યું, એવો મદ જોબંન;
લટક્યા વિણ બાકી તો કોઇક, વિરલા જ્ઞાની જંન;
વિરલા જ્ઞાની જંન હશે તે, ફક્ક રહી ફંદે ન ફસે તે;
જેરોંગ એવિણ અન્યન છટક્યું, જોબનમાં જગ આખું લટક્યું. ૬૪

આ ભવમાં ફળ સદ્વર્ત્તનનુ, જો ન મળે કદિ કાંઇ;
તો તેથી દિલગીર થઇને, ડરવું નહિં દિલમાંહિ;
ડરવું નહિં દિલમાંહિ લગારે, પરભવ સદવર્તન સુધારે;
જેરોંગ પરભવ ભાતું જનનું, આ ભવમાં ફળ સદવર્તનનું. ૬૫

હોય મનુષ્યનું મંન મલિન તો, મરણ થકી મુંઝાય.
કારણકે પરભવ મન મલિને, સંબોધી સરજાય;
સંબોધી સરજાય તે થકી, મલિનપણું ઊદભવે એ નકી;
જેરોંગ મરતાં થાય ખિન્નતો, હોય મનુષ્યનું મંન મલિનતો. ૬૬

વ્યવહારમાં જો વાંકો ચાલે, તેમાં તેનો વાંક;
માતેલો જે સાંઢ હોય છે, તેની પીઠે આંક;
તેની પીઠે આંક પડે છે, નિજનાં કૃત્ય નિજનેજ નડે છે;
જેરોંગ મદ થઈ મનથી મ્હાલે, વ્યવહારમાં જો વાંકો ચાલે. ॥૬૭॥

ધર્મ બરાબર જેણે બજાવ્યો, તે જીત્યો સંસાર;
જન્મ સફળ સઘળો કરી લીધો, ધન્ય એહ અવતાર;
ધન્ય એહ અવતાર ધર્યો તે, ધર્મરૂપ જગમાંહી કર્યો તે;
જેરાંગ જગનાટક ભલો બજાવ્યો, ધર્મ બરાબર જેણે બજાવ્યો.૫

હોય નહિં ધીકાર વડાને, સમુદ્ર નવ ઊભરાય;
જેનું ઉર છે અતિશય મોટું, તે કહી કયમ છલકાય,
તે કહી કયમ છલકાય કહોને? જનનું એ દૃષ્ટાંત સહોને!
જે રંગ ઊર ધરજો એ વડાને, હોય નહિં ધીકાર વડાને. ॥ ૫૫ ॥

નિસ્તેજી જનને હાથે સૌ, બને કામ નિસ્તેજ;
ધન સંપત્તી રાજકાજ સૌ, હાલ હવાલ બનેજ;
હાલ હવાલ બનેજ બરાબર, પુરૂષારથ વિણ થાકે આખર;
જેરંગ રેટર કુએ સાથે સૌ, નિસ્તેજી જનને હાથે સૌ. ॥૫૬॥

હોય ધણીની દેખરેખ તો, સુધરે સઘળાં કામ;
દેખરેખ વિણ નોકર ગૌ, થાએ દુઃખ હરામ
થાએ દુઃખ હરામ હરામી, ધંધામાં પડતી પછી ખામી;
જેરંગ ધંધો રહે ધીખતો, હોય ધણીની દેખરેખનો. ॥ ૫૭ ॥

સદાહ નિશ્ચબુદ્ધિના નરની, સેવી નહિં કોઈ વાર,
સ ન રંગથી ઉત્તમ જનની, બગડે બુદ્ધી અપાર;
બગડે બુદ્ધિ અપાર એ થકી, બને પછી કુકૃત્ય તે થકી;
જેરંગ ગત આવે આખરની, સલાહ નિશ્ચબુદ્ધિના નરની. ॥૫૮॥

બગડે સૌ કામો આળસથી, એ કુદરતની રીત
આળસ ઉપર બનશે એવું, મહાનું નહિ કરી ચિત્ત
મહાનું નહિ કરી ચિત્ત કોઈએ, આળસી તક કરી ન ખોવી;
જેરંગ એ કુદરતના વચથી બગડે સૌ કામો આળસથી. ॥૫૯॥

કરજ કર્યાથી બુદ્ધી બગડે, સુજ નહિં સુખ રીત
રાત દિવસ ખાતાં તરકીબો, ઊગાયું રહે ચિત્ત;
ઊગાયું રહે ચિત્ત મનુષ્યનું, જુઠ કુડ ને છેજ બનિશ્યનું.
જેરંગ કામનિ કરી નવ ચડે, કરજ કર્યાથી બુદ્ધી બગડે. ॥ ૬૦ ॥

કરે ખરચ ઊપજથી અતિશય, તેના રૂઠયા રામ;
સંકટમાં સપડાઇ અતિ, ગુમાવી દે દામ;
ગુમાવી દે દામ ગાંઠથી, નિર્ધન થઇ દિન થાય ત્યાંથી;
કેશંગ દિન દેખે પછી દુઃખમય, કરે ખરચ ઊપજથી અતિશય. ૬૧

મોટાને ઇજત જાય તે, મર્યું તુલ્ય છે થાવ;
દેહ ટકવાથી જીવે છે પણ, જીવ્યાપર નહિં ભાવ;
જીવ્યાપર નહિં ભાવ જરાએ, આનંદથી જગમાં ન ફરાએ;
કેશંગ મનથી મર્યું મહાય તે, મોટાને ઇજત જાય તે. ॥ ૬૨ ॥

નિર્લજને મન નહિં પસ્તાવો, જેણે મૂંકી લાજ;
વટવ્યવહાર ગણે નહિં કોઇએ, માને મનથી રાજ;
માને મનથી રાજ મગ્નું છે, ચટકાળો ચઢી ચિત્ત ભરયું છે;
કેશંગ તે પછી દુઃખનો લ્હાવો, નિર્લજને મન નહિં પસ્તાવો. ૬૩

જોબનમાં આખું જગ લટક્યું, એવો મંદ જોબન;
લટક્યા વિણ બાકી તો કોઇક, વિરલા જ્ઞાની જન;
વિરલા જ્ઞાની જન હશે તે, ફક્ત રહી દૂંદે ન ફસે તે;
કેશંગ એવિણ અન્યન છટક્યું, જોબનમાં જગ આખું લટક્યું. ૬૪

આ ભવમાં ફળ સદ્વર્તનનું, જો ન મળે કદિ કાંઇ;
તો તેથી દિલગીર થઇને, ડરવું નહિં દિલમાંહિ;
ડરવું નહિં દિલમાંહિ લગારે, પરભવ સદ્વર્તન સુધારે;
કેશંગ પરભવ સાનું જનનું, આ ભવમાં ફળ સદ્વર્તનનું. ૬૫

હોય મનુષ્યનું મન મલિન તો, મરણ ઘડી મુંઝાય;
કારણકે પરભવ મન મલિને, સંબોધી સરજાય;
સંબોધી સરજાય ને ઘડી, મલિનપણું ઊચરાવે એ નડી;
કેશંગ મરતાં થાય ખિજતો, હોય મનુષ્યનું મન મલિનનો. ૬૬

વ્યવહારમાં જો ચાંદો ચાલે, તેમાં તેનો વાંક;
માનેલો જે સાંક હોય છે, તેની પીઠ આંક;
તેની પીઠ આંક પૂરે છે, નિજનાં કૃત્ય નિજનેજ નડે છે;
કેશંગ મા પર્ડ મનથી મ્હાલે, વ્યવહારમાં જો પાદો ચાલે. ॥૬૭

જેમ મનુષ્યની મતિ મલિન તો, પરતીનાં એ ચિન્હ
બાંકે દિન ગાંઠી મતિ સૂઝે, એ કુમતિ આધીન;
એ કુમતિ આધીન બનેલો, ગુરુનાં મન ખેદ થયું છે
જેરંગ અને પાપ હિણ તો, જેમ મનુષ્યની મતિમલિન તેમ.

બાળ્યું ચિત્ત સ્વાધીન આપે તો જીતે રઘુનાથ
મનમાં આકૃત ભર્યું જેને સ્નેહ કહે તો સાથ;
સ્નેહ કરે તે સાથ મળ્યો આનંદમાં દિન ગુજરે એવો
જેરંગ માન મરણે જ્યારે બાળ્યું ચિત્ત સ્વાધીન આપે.

શાંતીમાં સુખ જે સમાયું તે ન આવી હોય
અલૌકીક આનંદના ઉપાય, ઊંડી ઊગની માંડી;
ઉપજે ઊગની માંડી અનીશ, ગૂઢી તે સમજે સ્વર્ગ
જેરંગ ઉગી સદ્ગુરુ એ જાણ્યું, શાંતીમાં સુખ સઘ સમ છે. ॥૭૦॥

આળપણે મન ફીકરની ચિંતા, કરી જે કંઈ ખત,
તો તેનાં શુભ ફળ મોટાં થઈ, ખાએ એ નિશ્ચિંત;
ખાએ એ નિશ્ચિંત પહોંચે, ડગના દુઃખ તો એ દહીંએ.
માટે જેરંગ કરજો ચિંતા, આળપણે મન ફીકરની ચિંતા. ॥૭૧॥

બોળપણે કપટી મંડળમાં, બોળા જન ભરમાય;
દુર્જનને પરખી દૂર થાશે તો ત્યાંથી છૂટાય;
તો ત્યાંથી છૂટાય તેહથી, સંકટમાં સપડાય સ્નેહથી;
જેરંગ દુર્જન દુઃખ આપનારમાં, બોળપણે કપટી મંડળમાં. ॥૭૨॥

ઉપરનો આભાસ જોઈને પ્રીત કર્યે પસ્તાય;
ભીતરમાં શા ભેદ ભર્યા છે, તેનો નવ નિરખાય;
તેતો નવ નિરખાય ઉપરથી, અનુભવી જન નિરખે અંદરથી
જેરંગ ગુણિયલ ગણો ન કોઈને, ઉપરનો આભાસ જોઈને. ॥૭૩॥

જગત મલિનમાં શુદ્ધ હશો તો, મલિન કદી ન થવાય;
કોહીનુર અંધારાથી કાંઈ, ઝાંખો નહિ પડી જાય;
ઝાંખો નહિ પડી જાય જરાએ, નિજ ગુણથી નહિ તેજ હરાએ.
જેરંગ દૃઢ ધર્મિષ્ઠ થશો તો, જગતમલિનમાં શુદ્ધ હશો તો. ॥૭૪॥

ધર્મ તત્વ છુપાઇ રહ્યું છે, ઉંડી ગુફા માંહિં;
રાગદ્વેષ રહિત રહે મનુષ્ય તે, જુએ ધર્મની છાંય;
જુએ ધર્મની છાંઇ બરાબર, એ વિણ સૌ પઠારતા પામર;
જેરંગ રૂપી મુની સર્વે કહ્યું છે, ધર્મતત્વ છુપાઇ રહ્યું છે. ॥૭૫॥

ધરણીધરનું ધ્યાન ધરીને, કરવો સદુઘોગ;
તો તેમાં બરકત બહુ રહો, એવો એનો યોગ;
એવો એનો યોગ સમજવો, અશુદ્ધભાવ અંતરથી તજવો;
જેરંગ ચાલો દિલથી કરીને, ધરણીધરનું ધ્યાન ધરીને. ॥૭૬॥

રાગ અને દ્વેષાદિકથી જે, રહિત વસ્તુ નિર્ણય;
એજ ધર્મનું સત્ય સ્વરૂપ છે, એજ ધર્મ ઉદય;
એજ ધર્મ ઉદય કહ્યો છે, પ્રસિદ્ધ થઇ જ્ઞાનીમાં રહ્યો છે;
જેરંગ જુદો અન્યથકી એ, રાગ અને દ્વેષાદિકથી જે. ॥૭૭॥

ધર્મ એજ ઉત્તેજક કાનુન, નિતિ રીતિનો જાણું;
ધર્મ તણી કેળવણી વીના, જાણો અતિશય હાણ;
જાણો અતિશય હાણ સદાએ, અન્યકેળવણી વૃથા ગણાએ;
જેરંગ છતયો એથી અર્જુન, ધર્મ એજ ઉત્તેજક કાનુન. ॥૭૮॥

દઢતાને સ્થિરતાના સદ્દગુણ, અતિ ઉપયોગી જાણ;
બદલાએલા સમય મહિંએ, કરે મદદ નિરવાણ;
કરે મદદ નિરવાણ હિતને, ચોખું રાખે સદા ચિત્તને;
જેરંગ દુર કરશે સૌ દુરગુણ, દઢતાને સ્થિરતાના સદ્દગુણ. ॥૭૯॥

સ્ત્રી કેળવણીનો સુધારો, સુધારે સંસાર;
ઘરપત્નીને માતા તરીકે, ધર્મ તણો અવતાર;
ધમ તણો અવતાર નારિ છે, પ્રજા સર્વ એની આભારી છે;
જેરંગ કાપે એજ દુધારો, સ્ત્રીકેળવણીનો સુધારો. ॥ ૮૦ ॥

ધર્મ એજ જનની જીંદગીને, સતેજ કારક તત્વ;
એ વિણ અન્ય નથી કાંઇ એકે, સદ્દગુણવાળું સત્વ;
સદ્દગુણવાળું સત્વ સૃષ્ટીમાં, નિતી વધારે એવું દ્રષ્ટીમાં;
જેરંગ શિખવે હરિબંદગીને, ધર્મ એજ જનની જીંદગીને. ॥૮૧॥

જો ચઢીએ ડગલે ડગલે તો, ડુંગર રોથ ચઢાય;
એકદંમ ઉછાળો મારી, ચઢતાં બોંય પડાય,
ચઢતાં બોંય પડાય તે થકી, હિંમત ટુટી જાય સઘથી;
જેરૉંગ કૂળિસુત યત્ન બને તો? જો ચઢીએ ડગલે ડગલે તો. ॥૮

કુદરત જ્યાં કોપીને ઉઠે, ત્યાં દુખ કેમ ટળાય,
એક પછી એક આવી પડતાં, સુખ સ્વપ્ને ન જણાય;
સુખ સ્વપ્ને ન જણાયલગારે, એ દુખથી કદી કોઇ ન ઉગા
જેરૉંગ જગ આખું પણ રૂઠે, કુદરત જ્યાં કોપીને ઉઠે. ॥૮૩

કર્તવ્ય કર્મ કરવાનાં મુંકી, કરે અકર્તવ્ય કર્મ;
પાપ તણો પુંજ કરે એકઠો, ડુબાવી દેઇ ધર્મ;
ડુબાવી દેઈ ધર્મ બધો એ, પકડે છે રસ્તો ઉંધો એ;
જેરૉંગ છીદગી જડ કરી મુકી, કર્તવ્ય કર્મ કરવાનાં ચુકી. ।૮

કર્તવ્ય કર્મનું ઉલ્લંઘન એ, છે વિપત્તીનું મૂળ,
વિપત્તીમાં ખેંચી જઇ જનને, આપે દુખ અતૂલ,
આપે દુખ અતૂલ મનુષ્યને, મુકે મૂરખ હોય અદ્રષ્યને:
જેરૉંગ હરશે તન મન ધન એ, કર્તવ્ય કર્મનું ઉલ્લંઘન એ. ॥૮૫॥

આત્મોન્નતી કરવાને કાજે, કરવો પરમારથ;
સ્વાથ પરાયણતા સૌ, તજીને, સાધો સત્યારથ;
સાધો સત્યારથ સ્નેહથી શુદ્ધ થઇ દુર્લભ દેહથી
જેરૉંગ કોડ કરી સજ થાજે, આત્મોન્નતી કરવાને કાજે ॥૮૬॥

પોતાની હિંમતથી સઘળાં, અઘરાં કામ સધાય;
અન્ય તણા આશ્રયથી કરતાં, અંતે એહ ઠગાય,
અંતે એહ ઠગાય કામમાં, સ્વાર્થ સરે સઘ નીજ હામમાં
જેરૉંગ કૃત્ય થશે બહુ સઘળાં પોતાની હિંમતથી સઘળાં. ।૮૭

સ્વાર્થ અને કૂટિલતા કરતાં, જન કાયર થઈ જાય;
પ્રપંચમાં પડવાથી પછીથી, વિનાશની ગતિ થાય
વિનાશની ગતિ થાય અંતરથી, મુઝાઇ મરતો મનમાં ડરથી.
જેરૉંગ પસ્તાતો પછી મરતાં, સ્વાર્થ એને કૂટિલતા કરતાં.॥૯૮॥

કપટ અને કુટિલના જનને, અવળાં હારી જાય;
હિતાહિત ને ન્યાય ન્યાયની, શક્તિ સૌ બુઝવાય;
શક્તિ સૌ બુઝવાય મનની, થાય ખરાબી તન ધનની;
જેરાંગ મુકે માર્ગ વિમનને, કપટ અને કુટિલના જનને. ॥ ૮૯ ॥

સરળ ચિત્તથી ઇશ્વર દત્તની, પ્રકૃતિ પ્રમાણે જન;
નિઃસ્વાર્થથી ગાળે જીવન, તેને છે ધન ધન;
તેને છે ધન ધન્ય ધણીરે, શુદ્ધકૃતિ સૌ તેહ તણીરે;
જેરાંગ લે લાગી શુભ લત્તની, સરળ ચિત્તથી ઇશ્વર દત્તની ॥૯૦॥

મનુષ્ય તણું જે કાર્ય ક્ષેત્ર તે, જોતાં જગત જણાય;
કર્મયોગ વિણ ઉપાય એમાં, મુક્તિનો ન ગણાય;
મુક્તિનો ન ગણાય કર્મવિણ, જ્ઞાન કર્મવિણ મંદા તેજહિણ;
જેરાંગ જાણવે જીવન ચિત્ર તે, મનુષ્ય તણું જે કાર્ય ક્ષેત્ર તે. ॥૯૧॥

જન્મ મર્ણના હર્ષ શોકથી, હરો રહે જન ભેદ;
આયાકેરા મોહ પાસથી, મુંઝ બને છે એહ;
મુંઝ બને છે એહ કહીએ, સુખ દુઃખમાં બહુ લબ્ધ લહીએ;
જેરાંગ દુર એ દેવ લોકથી, જન્મ મર્ણના હર્ષ શોકથી. ॥૯૨॥

મહાન પુરૂષના ભાવપ્રકૃતી, જે જનમાંહી જણાય;
મહાન પુરૂષનું તેજ તેહમાં, પ્રતક્ષરૂપ ગણાય;
પ્રતક્ષરૂપ ગણાય ગનીમત[1] મહંત એજ ગણીએ મુર્તિમત્ત;
જેરાંગ એ આપે સદા સદ્ગતી, મહાનપુરૂષનાભાવ પ્રકૃતી. ॥૯૩॥

દૈવે અરપ્યા સ્રીને સારા, ત્રણ પ્રકૃતી ધર્મ;
દેવ ઉપર દઢ શ્રધા રાખી, કરવાં પવિત્ર કર્મ;
કરવાં પવિત્ર કર્મ પ્રીતથી, પતિપર રાખી પ્રેમ ચિત્તથી;
તો જેરાંગ તેહવી દારા, દૈવે અરપ્યા સ્રીને સારા. ॥ ૯૪ ॥

અબળા પણ ઉત્તમ સદ્‌ગુણથી, કરતી સાહસિક કર્મ;
પુરૂષ થકી પણ અધિક પરાક્રમ, દરશાવે ધરી હામ;
દર્શાવે ધરી હામ હ્રદયમાં, પ્રકાશ પામે પુર્ણ ઉદયમાં;
જેરાંગ પૂજ્ય બને નિજગુણથી, અબળા પણ ઉત્તમ સદ્‌ગુણથી.૯૫

[1] ફુરેફુર, મદ, ઘણું

કામનિએ કઇક કુળ વગોવ્યાં, ચાલી ચાલ કુચાલ,
નીતીની કેળવણી વીનાં, બનીને બહુ નિર્મલ;
બનીને બહુ નિર્મલ ચતુરાં, એ કુળ આણે જ્ઞાન અધુરાં;
જેશંગ તન ધન લાજ ગુમાવ્યાં, કામનિએ કઇક કુળ વગોવ્યાં ॥૬૬॥

નીતીની કેળવણી વીના, ભવિષ્ય ભલું નવ થાય;
મનશક્તી ખીલ્યા વિણ સારી, મન અવળું ચડી જાય;
મન અવળું ચડી જાય નિરંતર, અશુદ્ધભાવ ઉપજાવે અંતર;
જેશંગ કરી જીંદગી ઉર્ધ્વ વીના, નીતીની કેળવણી વીના. ॥૬૭॥

દેવ બધું કરવા સમરથ છે, સામું કેઇ ન થનાર;
દયા કરે કે ક્રોધ કરે તે, સરવે અંગીકાર;
સરવે અંગીકાર સમજવું સુખ દુઃખમાં પણ તેને ભજવું;
જેશંગ પ્રભુ કૃત્ય પરમારથ છે, દેવ બધું કરવા સમરથ છે. ॥૬૮॥

બળવંતોને નિજબળ લીધે, પ્રભુપર નહિં વિશ્વાસ,
પણ નિબળ જનતો પ્રભુ ઉપર, રાખે છે બહુ આશ;
રાખે છે બહુ આશ અંતરે રળતાં તેનાં દુઃખ હરિ શમે;
જેશંગ ક્ષીણતા છે વિધવિધે, બળવંતોને નિજબળ લીધે. ॥૬૯॥

પાપીના સહવાસે કરીને, મતિ મલિન થઇ જાય;
પાપ કર્મ તે પાપ કર્મના, રૂપે નવ સમજાય;
રૂપે નવ સમજાય સઘળાં હોયીને મન છે હોય રંગથી;
જેશંગ જન નવ ચાલે કરીને પાપીના સહવાસે કરીને. ॥૭૦॥

પરદુઃખ દેખી દિલ નવ દાઝે, તે છે નિર્દય જન,
નીચ બુદ્ધી તેની નિરખીને, પ્રભુ નવ થાય પ્રસન્ન;
પ્રભુ નવ થાય પ્રસન્ન પાપીને, કેને જણાવે કષ્ટ આપીને,
જેશંગ તેને શીર દુખ ગાજે, પરદુઃખ દેખી દિલ નવ દાઝે. ॥૭૧॥

કર્યાં ઘણું સોનાની ગુર્જર, પડતા પણ દુકાળ;
છપ્પનથી અઠાવનમાં તેમ, કરી દીધી કંગાળ;
કરી દીધી કંગાળ જ્યોરે, અન્ન વિના ગુર્જર તણી કોરે;
જેશંગ કીર્તિ દેશની નગર બર કર્યો ઘણું સોનાની ગુર્જર. ॥૭૨॥

નવી શાખ્યાંનાં ફળ મોહાં, સમો એપે સમજાય;
ફૂલ આવી પડે અંગપર, ત્યારે જન પસ્તાય;
રે જન પસ્તાય મનમાં, તાલાવેલી થાય તનમાં;
રોંગ સુખ તજી દુઃખ બહુ દીઠાં, મુસ્તચી શાખ્યાનાં ફળ મીઠાં.

રતી જ્ઞાન વિનાં છે મિથ્યા, શાસ્ત્ર તણું શો જ્ઞાન;
ય એકલું શાસ્ત્ર જ્ઞાન તો, ઉપજાવે અભિમાન;
પજાવે અભિમાન ઉરમાં, દ્વાદ્વિષ થઈ ખપે કુરમાં;
રોંગ સૌ વિદ્યા પણ વૃથા, કુદરતી જ્ઞાન વિના છે મિથ્યા.।૧૦૩।

નેહ ભક્તિની શક્તિ અલૌકિક, એક આનંદ ઊભરાય;
નેહીની મુર્તી અંતરમાં આબેહુબ ચિતરાય;
આબેહુબ ચિતરાય તે ઘડી, દીર્ઘ વિયોગે શકે પારખી;
ર્શોંગ એવી એ છે દૈવિક, સ્નેહભક્તિની શક્તિ અલૌકિક.।૧૦૫।

પ તણું પ્રાયશ્ચિત પસ્તાવો, કીધે કર્યું કહેવાય;
અગ્નિમાં બળી ભસ્મ થએ તો, આતમઘાતી ગણાય;
આતમઘાતી ગણાઃ અવશ્ય એ, ઉપાય યોજે મૂર્ખ મનુષ્ય એ;
ર્શોંગ દિન થઈ દયા બતાવો, પાપ તણું પ્રાયશ્ચિત પસ્તાવો.૧૦૬

મનુષ્ય આપના ઐશ્વર્ય મદથી, મદોન્મત્ત થઈ જાય;
ત્યારે તેને દેવ તેજથી, કરતો ભ્રષ્ટ જણાય;
કરતો ભ્રષ્ટ જણાયજ તેને, સ્વરૂપ નિજ ઓળખવા એને;
જેર્શોંગ પછડાતો નિજ પદથી, મનુષ્ય આપના ઐશ્વર્ય મદથી.૧૦૭

જ્ઞાનગ્રંથોથી ગુંથેલી આ, માળા ચંદ્રાવળ;
સાવકરીને રટશે તેનું, બનશે મન કોમળ;
બનશે મન કોમળ બરાબર, શુદ્ધ નિતિ ચિતરાશે ચિતપર;
જેર્શોંગ માળા અલબેલી આ, જ્ઞાનગ્રંથોથી ગુંથેલી આ.।૧૦૮।

માળા ૧૪ મી સંપુર્ણ.

જેના ઉરમાં ઇર્ષા જાગી, તેનો વાંકો દીન,
અન્ય તણું એ અનરૂં ઇચ્છી. મનમાં થાએ લીન,
મનમાં થાએ લીન અભાગી. અન્યતણા સુખનો અનુરાગી.
જેરોંગ દિલમાં દુખનો દાઝી, જેના ઉરમાં ઇર્ષા જાગી. ॥ ૧૬

નીચ તણી સંગત કરવાથી, જશ ઝાંખો થઇ જાય,
અંતર પણ એ કારણથી કહું, બહુધા ભ્રષ્ટ ભરાય,
બહુધા ભ્રષ્ટ ભરાય સંગથી, વાન ચિત્તના વળી પ્રસંગથી.
જેરોંગ હાની બહુ બહુ આથી, નીંચતણી સંગત કરવાથી. ॥૧૭

ઉંચ મનુષ્યની સોબત કીધે; વધે ઘટે બહુ ભાર,
તે કરતાં સરખી સ્થિતિની, સોબતમાં છે સાર,
સોબતમાં છે સાર સદાએ, ભાર વકર સમતોલ વદાએ,
જેરોંગ જશ અપજશ વિધવિધે, ઉંચમનુષ્યની સોબત કીધે ॥૧૮

ધર્મ એજ જનનું જીવન છે, ધર્મ જગતનું નૂર,
ધર્મે વૃદ્ધી થાય સૃષ્ટીમાં, ધર્મે દુખ સૌ દૂર,
ધર્મે દુઃખ સૌ દૂર દેખીએ, ધર્મ પ્રાણની ઢાલ પેખીએ.
જેરોંગ પ્રભુ એથી પરસન છે, ધર્મ એજ જગનું જીવન છે. ॥૧૯

ઉદ્યમ એજ મનુષ્યનું જીવન, જીવનનો એ રંગ.
તજશું એનો સંગ કર્યો તે, પામ્યા ગુખ પરસંગ,
પામ્યા ગુખ પરસંગ જોઇએ, દુખના દિન ત્રેખે નવ કોઇએ
જગત રાગ મસારક જીવન, ઉદ્યમ એજ મનુષ્યનું જીવન. ॥૨૦

અમલ અને વ્યસનમાં કદીએ, ગમશે નહિં બહુ સુખ.
અતિરેક મનુષ્યના પ્રસંગથી નવ. દીઠે સૌનાં મુખ.
દીઠ મનાય નમ નવ જેથી, ગયુ થઇ નઠના જન એથી.
જેરોંગ મન સ્વપ્નનવ રહીએ, અમલ અને વ્યસનમાં કદીએ. ॥૨૧

ગુખ દુખના છે યદ ઉમંગ, તે કાયમ નવ જાણ.
વખત વિતનાં કર્મ કરીને, થશે શાંત નિરવાણ,
થશે શાંત નિરવાણ જાણુંએ, પ્રકારસ્વરૂપે પણી પિછાણુએ.
હવે કોઇના વદે એ જાણ, ગુખ દુઃખના જેઠ ઉભરા. ॥૨૨

ણુનો ભંડાર આમરો, જનમાં નહિં બરાબ,
કર્યાના પ્રસંગ પ્રમાણે; અનુભવ જનને થાય.
ભવ જનને થાય જેટલો, બરાબ છે ભંડાર તેટલો,
ા જાણો પંથ દુરેરો, દાપગુનો ભંડાર આમરો. ॥ ૧૯ ॥

ના દિન સૌ હાણ કઢાવે, આશા આપી અંત,
ા જો નવ હોય મનુષ્યને, તો નવ ટકે જીવન,
નવ ટકે જીવન જાણજો, ગુખનું મૂળ એ ઉર આણજો.
ા દુઃખ સૌ દૂર કરાવે, દુઃખનાદિન સૌ હાણ કઢાવે. ॥ ૨૦ ॥

ા ઘર જળમાં જે રીતે, પળપળ ક્ષિણ થઇ જાય,
નજરે નવ દેખાતાં એ, અંતે નાશ જણાય;
ા નાશ જણાય એહનો, એ રીતે છે નાશ દેહનો,
ંગ દેહ ધરે નિત્ય નિત્યે, કાચો ઘર જળમાં જે રીતે. ॥ ૨૧ ॥

કરી આફ્સ નવ ધાઓ, ક્રોધી શત્રુ સાથ;
ઘડી ધખધખતો શત્રુ, કરશે અતિ ઉત્પાત;
ા અતિ ઉત્પાત કોપથી, ચુંથી નાંખશે જરૂર ચોંપથી,
ઃ જેરાંગ જો હિત ચાહો, ફેર ફરી આફ્સ નવ ધાઓ. ॥૨૨॥

પત્તી મેળવવા સારૂ, કરજો પરોપકાર,
ાપકાર કર્યા વિણ કદીએ, મળે ન એહ લગાર,
ો ન એહ લગાર કોઇને, વકદષ્ટીથી પ્રેમ ખોઇને,
રાંગ ઉર નવ કરો અકારૂ, સંપત્તી મેળવવા સારૂ. ॥ ૨૩ ॥

ની કર પાડોશી ઉપર, પોતાની પરમાણ,
તેથી તુજને કોઇ વાને, થશે નહીં કાંઇ હાણ,
ો નહીં કાંઇ હાણ ધરમમાં, દેખાશે નહિં દોષ કર્મમાં,
રાંગ ગર્સોએ ગુણ ધુરંધર, પ્રીતી કર પાડોશી ઉપર. ॥ ૨૪ ॥

દર છે જોબનની સુરખી, જોતાં ઉપજે મોહ,
ાળાભલા એથી ભરમાણા, જેમ ચમકથી લોહ,
મ ચમકથી લોહ તણાએ, જોબનથી જન એમ જણાએ;
રાંગ જોજો નયણે નીરખી, સુંદર છે જોબનની સુરખી, ॥૨૫॥

હસતા વેણ વદે સતવાદી, તે પત્થરપર લેખ;
થાય ન મિથ્યા કોઇ દિન એ તેમાથી કદી રેખ
તેમાથી કદી રેખ બરાબર, વદ્યા વેણ પાળે સો સત્વર
જેરૉંગ મનથી રહી મરજાદી, હસતા વેણ વદે સતવાદી. ॥ ૪૦ ॥

જુઠા જન સોગન લઇ બોલે પણ તે પળે ન માન,
લેખ લખેના જળમા જેવા, લખતા જાય ભુસાઇ,
લખતા જાય ભુસાઇ જે રીતે, જુઠાની વાણી તે રીતે,
જેરૉંગ ખતરે પાને પોતે જુઠાજન સોગન લઇ બોલે ॥ ૪૧॥

હસતુ મુખ હમેશા જેનુ, હૃદય દયાળુ હોય
વાણી તો અમૃતસમ મીઠી કદી ન કડવી જોય
કદીન કડવી જોય લગાર ધર્મક્રીયાપર અથ ધારે,
જેરૉંગ વદન કરીએ એનુ, હસતુ મુખ હમેશા જેનુ ॥ ૪૨॥

મન વાણી ને ક્રીયા બરાબર એક રૂપ દેખાય
એ જનને જ અ બલિહારી એના ઉર હરખાય
એના ઉર હરખાય પ્રીતથી, સતવાદીની સત્ય રીતથી
જેરૉંગ એ જન છે સતાપર મન વાણી ને ક્રીયા બરાબર ॥૪૩॥

ઉરમા હોય ઉમળકો જો તેના સરવો અથ
ભાવવિનાના મીઠા ભોજન ખાવા ન તોપણ વ્યથ
ખાઇએ તોપણ વ્યર્થ સમજવા, જ્ઞાન વિના ન [illegible]
જેરૉંગ અથ સરે તો એનો, ઉરમા હોય ઉમળકો જન ॥ ૪૪॥

કુટુબમા જો કલેશ ઉપજે, તો ભાગસ મુઝાય
પોતાની પાખો રુદયાથી નિબળ બહુ બની જાય,
નિબળ બહુ બની [illegible], રહે નહિ પછી એકે આરેવ
જેરૉંગ અતિ [illegible] જો કલેશ ઉપજે ॥ ૪૫ ॥

ઘરમા નારી [illegible]

અણુધાર્યાં દુઃખ એવાં આવે, દેખી દિલ ડરી જાય;
તોપણ તે સૌ સહન કરે એ, મોટો મર્દ ગણાય;
મોટો મર્દ ગણાય ઘણો એ, જશવંતી જીંદગીજ તણો એ;
કેશરીંગ દુઃખના ખુબ ખવાવે, અણુધાર્યાં દુઃખ એવાં આવે. ॥૪૭॥

હોય ઘણો કાબેલ પુરૂષ પણ, વખતે ઠોકર ખાય;
આગમ કે અભિમાન તણું એ, તેનાં ફળ સમજાય;
તેનાં ફળ સમજાય જાણજો, ઉરમાં શંકા કાંઈ ન આણજો;
કેશરીંગ જરૂર નરે સૌ અવગુણ, હોય ઘણો કાબેલ પુરૂષ પણ ॥૪૮॥

દુનિયાંમાં રાખીને દઢતા, ચાલે તો સુખ થાય;
દઢતા વિણ ફળ કાંઈ મળે નહિં, આવેલું વહી જાય;
આવેલું વહી જાય અવશ્ય એ, તને પડે જાને પરવશ એ;
કેશરીંગ સુખ સીડીપર ચડતા, દુનિયાંમાં રાખીને દઢતા. ॥૪૯॥

ઘરમાં હોય ઘણાં માણસ પણ, એમાં કરમી એક;
એના પરતાપે સૌ ઘરનાં, પામે સુખ અનેક,
પામે સુખ અનેક રીતથી, ભર્યાં રહે ભંડાર વિત્તથી;
કેશરીંગ એક નશીબની થાપણ, ઘરમાંહોય ઘણાં માણસ પણ ॥૫૦॥

ગૃહીમાં સ્ત્રી શ્રેષ્ઠ સખા છે, પુરૂષને પરમાણ;
લોક વ્યવહાર તણાં કામોમાં, સદા સહાયક જાણ;
સદા સહાયક જાણ એહુને, સદ્ગુણવંતી હોય તેહને;
કેશરીંગ ઘરની સરસ રમા છે, ગૃહીમાંસ્ત્રી શ્રેષ્ઠ સખા છે. ॥ ૫૧ ॥

સદ્ગુણી શ્યામા શ્રેષ્ઠ સદન છે, સદન ન જાણ સદન;
સુંદર મંદીર સુંદરી વિણનું, સમજો ઉજડ વંન;
સમજો ઉજડ વંન સરીખું, લાગે મનને રસહિણ ફીકું;
કેશરીંગ સદ્સુખ એ આધીન છે, સદ્ગુણી શ્યામા શ્રેષ્ઠસદન છે.॥૫૨॥

સાચાને સર્ગી માએ માર્યો, એવો આ કળિકાળ;
દાવ પેચવાળી થઈ દુનિઆં, રાખો બહુ સંભાળ;
રાખો બહુ સંભાળ જગતમાં, નહિતો અટવાશો આફતમાં;
કેશરીંગ યુગ એવો વરતાયો, સાચાને સર્ગી માએ માર્યો. ॥ ૫૩ ॥

કાણાને કાણો કહીએ તો, રાખે મનમાં રોષ,
પણ પૂછો શાથી ગઇ આંખો, તો ગણશે નહિં દોષ.
તો ગણશે નહિં દોષ લગારે, ધીમે રહીં સૌ વાત ઉચારે
જેરૉંગ દુઃખ ઉદ્ભત થઇએ તો, કાણાને કાણો કહીએ તો. ॥ ૫૪॥

ઉદ્યમને અંગે ધન રળવું, સમજો એ સૌ સ્હેલ.
માખણને તાવી ઘી કરવું, એમાં શું મુશ્કેલ;
એમાં શું મુશ્કેલ કામ છે, સાધન એ સઘ દામ છે;
જેરૉંગ સાધનથી સૌ મળવું, ઉદ્યમને અંગે ધન રળવું. ॥૫૫॥

સંકટનો સંદેશો ગણજે, દેખી વિપરીત કાળ;
ભવિષ્ય તણાં એ ભુંડાં ચિન્હો, સમજીને તું ચાલ;
સમજીને તું ચાલ દિલમાં, રહીશ નહિં પછી કદી ઢીલમાં,
જેરૉંગ અનુકુળ રસ્તો લેજે, સંકટનો સંદેશો ગણજે. ॥ ૫૬ ॥

દુખિઆરી દુનિઆં સૌ દેખું, સુખિઆ છે કોઈ સંત.
માયાની નચવી સૌ દુનિઆં, અજ્ઞાને નાચંત.
અજ્ઞાને નાચંત અહોનિશ, ઓળખતી નહિં જગમાં જગદીશ
જેરૉંગ સુખિઆ સંતો લેખું, દુખિઆરી દુનિઆં સૌ દેખું. ॥૫૭॥

ઓછી વૃદ્ધી છે અધરમથી, જુઓ અનુંભવીં આપ.
કોપી ઉઠે કુદરત ત્યારે, જ્યારે પ્રગટે પાપ,
જ્યારે પ્રગટે પાપ સર્વનાં, ત્યારે ડુબે વ્હાણ ગર્વનાં,
જેરૉંગ પાપ ફળે યોગમથી, ઓછી વૃદ્ધી છે અધરમથી. ॥૫૮॥

પૂરણ જ્યારે પાપ પ્રગટશે, ત્યારે રૂઠે રામ.
ત્યા સુધી મન માને તેવાં, કરજો કૂડાં કામ,
કરજો કૂડાં કામ છકીને, પાછળથી પડશો પટકીને;
જેરૉંગ સુખ સાધન સૌ ઘટશે, પૂરણ જ્યારે પાપ પ્રગટશે. ॥૫૯॥

પ્રભુતા પ્રભુની સૌથી મોટી, એવી આવર ન જાણ.
પળમા ધારે તો એ પૃથ્વી, નષ્ટ કરે નિરવાણ,
નષ્ટ કરે નિરવાણ સમજજે, એવું સમજી પ્રભુને ભજજે;
જેરૉંગ જનની શક્તિ છોટી, પ્રભુતા પ્રભુની સૌથી મોટી ॥૬૦॥

અનુભવ વીરોથી કે અન્ય ન્યાયે, તેને દીસે જુદુ જ્ઞાન,
જ્ઞાન વિના અજ્ઞાનમાં નાહિ, શુધબુધ નહિં ભાન,
શુધબુધ નહિ ભાન સમાજે, શીશ ઝુકે એ ઉપમાને;
કહે મ જ્ઞાન કહેર ઉપદેશ, અનુભવ વીરોથી જ્ઞાન આવે ॥ ૧૩ ॥

પાટી પાટી નજર કરેથી, જગમાં જનની પાસ;
દેહ ધર્યું છે તે જન સહુનો, નિજ નિજ માટે વાસ
નિજ નિજ મારગે જાય જે ઉગિયુ, તેમ ખાધું તે દિવસે નીતિ;
કહે મ મનમાં વાત વધેથી, પાટી પાટી નજર કરેથી. ॥ ૧૪

નિજ અનુભવથી નર પ્રભુ, દેવ નહીં એક રાય;
દેવ ઉપર જુગજુગ નિજ મનમાં, રાખ પ્રાણ દેહ,
રાખ પ્રાણ દેહ નિભાવે, નિરખ્યો નહિં દુઃખથી ખારે;
કહેમ મુક્ત સમાધિમાં જવાનું, નિજ અનુભવથી બધું. ૧૫

સુખ દુઃખ કે સંસારે આવ્યું, રહે ન ચાલી જાય;
વિચારવું મન રહે ન કદાપિ, આવ્યું તેમ જ જાય.
આવ્યું તેમ જવાનું અજ્ઞાન, કેટલાં દિનમાં હાથે આવે;
કહે મ જગતમાં એ નિરખ્યું, સુખ દુઃખ સંસારે આવ્યું. ૧૬

દોરી બહુ ભાવ માટે, મળે મનુષ્યને મોટી;
અજ્ઞાનતા માટીને માટે, પાણી સાગર મોટી.
પાણી સાગર મોટી સાથે, જળ દેવ તે પછી તે ભાગે.
કહે મ મળે ન કદાચ, દોરી બહુ ભાવ માટે. ॥ ૧૭ ॥

સુખ દુઃખ જગતમાં સૌને આવે છે, જનમાં તેની છાપ
દુઃખ રાજ. પરિણામ પછી, દુઃખમાં એ સંતાપ,
દુઃખમાં એ સંતાપ મનુષ્યનો, દેવ બધે રે દેહ આવે છે;
કહે મ સુખ દુઃખ નિશ્ચયમાં હાથે સુખદુ મનમાં રહે સ્થિર ૧૮

હાથે અજ્ઞાન આવી આગે પામે નહિં પગથાર;
હાથ લાગ છે નહિં કોઈની એ ગુણ સાગર;
એ મૂર્ખ અહંકારે અડગા. કાંઈ ન પાંચ પાપ પંથમાં;
કહે મ કોઈને એ નડે, હાથે અજ્ઞાન આવી આગે. ૧૯

મરણ તણો ભય સૌથી મોટો, કાં રાજા કાં રાંક;
ડંડ ફરે દુનિઆંમાં એનો, વાળ્યો આડો આંક;
વાળ્યો આડો આંક અતીશે, સુણતાં જન ધ્રુજે મન વિશે;
જેશીંગ જબરો જમનો ચોટો, મરણ તણો ભય સૌથી મોટો. ॥૬૮॥

નશીબ ફળે બુદ્ધિ પરમાણે, એવું વધતું દેખ;
ખોદનાર લે પા રૂપૈયો, માપનાર લે એક;
માપનાર લે એક માપીને, કલાક લે બે માપ છાપીને;
જેશીંગ બુદ્ધિ કદર પીછાણે, નશીબ ફળે બુદ્ધિ પરમાણે. ॥૬૯॥

ભુલ્યા ત્યાંથી ફરી ફરીને, કારજ સર્વ સધાય;
હિંમત હોયે હૈયામાંતો, મળે દેવની સ્હાય;
મળે દેવની સ્હાય અચાનક, આવે છે જ્યારે અધરી તક;
જેશીંગ જસની આશ ધરીને, ભુલ્યા ત્યાંથી ફરી ફરીને. ॥૭૦॥

સ્વલ્પ દાન દઈને પોતે, માનો મેરૂસમાન,
પછી કહો હયમ મને મળ્યું નહિ, સ્વર્ગ તણું વૈમાન;
સ્વર્ગ તણું વૈમાન ધર્મનું, ફળ મારૂં ક્યાં ગયું કર્મનું;
જેશીંગ પેની મોરજ ગોતે?, સ્વલ્પ દાન દઈને પોતે. ॥૭૧॥

ભવિષ્ય બધું અનુભવીને ભાસ, અનુભવ કરતાં ઊર;
આગમ તણી સો વાત આવુને, દ્રષ્ટીથી નહિ દૂર;
દ્રષ્ટીથી નહિં દૂર જરાએ, જાણીશે એ નર ત્યરાએ;
જેશીંગ સુખદુઃખ સો સમજશે, ભવિષ્ય બધું અનુભવીને ભાસે.

કુદરત જ્યારે કોપે ત્યારે, રીઝે નહિ કરતાર,
મનુષ્ય તનાં કૃત્ય સુધરે ત્યારે. રીઝ વિધાતાર;
રીઝ વિધાતાર પ્રભુ ૫૨, ખેંચી લેત પોતાનુ બખ્તર
જેશીંગ દુનિઆં દુ:ખથી હારે. કુદરત જ્યારે કોપે ત્યારે. ॥૭૩॥

નમગાને પાડોશે વસતા, સજ્જનને નહિ સુખ.
કાંઈ કાઢને કાઢ ઉપાધી, આપીને દે દુઃખ;
આપીને દે દુઃખ દુષ્ટ એ, મનનો વળતી હાથ ખુશ એ;
જેશીંગ સો દુઃખમાં ફસતા, નમગાને પાડોશે વસતા. ॥૭૪॥

કર્મ તણી વાંકી રેખાએ, મળે દુષ્ટ પાડોશ;
શાંતપણાથી સદા ચાલીએ, તોપણ તે દે દોષ;
તોપણ તે દે દોષ નકામો, કરીને પોતે અવળાં કામો;
ડેરીંગ આવું દુઃખ દેખાએ, કર્મતણી વાંકી રેખાએ ॥ ૭૫ ॥

દેખાડે સુખ રોજ ઠગારા, જગને ઠગવા કાજ;
પણ તેને પારખતા પૂરણ, પૂરણ અક્કલબાજ;
પૂરણ અક્કલબાજ વિચારી, ઠગની સમજે રીત ઠગારી;
ડેરીંગ ઠગના જુઠ્ઠ સગારા, દેખાડે સુખ રોજ ઠગારા. ॥ ૭૬ ॥

લલચાવે ઠગનાં સૌ લક્ષણ, લાલચ આપી મંન;
પ્રભાતનું મેઘાડંબર જ્યમ, રીઝવે મૂરખ જંન;
રીઝવે મૂરખજંન મંનમાં, દેખાડી વાદળ ગગનમાં;
ડેરીંગ એ જાણો અપલક્ષણ, લલચાવે ઠગનાં સૌ લક્ષણ. ॥૭૭॥

સ્વપ્ન તુલ્ય સંસાર સકળ છે, મિથ્યા મન આભાસ;
વહિજાતાં કાંઇ વાર ન લાગે, કરજો મનમાં ક્યાસ;
કરજો મનમાં ક્યાસ બરાબર, અવનીમાં કોઇ રહ્યું ન અજમર;
ડેરીંગ જગની લિલા અકળ છે, સ્વપ્ન તુલ્ય સંસાર સકળ છે. ૭૮

સૌની સાથે સરખા રહીએ, એ છે મોટો ધર્મ;
કપટી સાથે કપટપણાથી, રહિએ રાખી મર્મ;
રહિએ રાખી મર્મ કર્મથી, શુદ્ધ મનુષ્ય શું શુદ્ધ ધર્મથી;
તો ડેરીંગ સુખીયા અહિં થઇએ, સૌની સાથે સરખા રહિએ ॥૭૯॥

પોતાની આવક જાવકથી, ઘરનાં હોય અજાણ;
તો તે નાવ નમે નહિં સારૂં, ઘરમાં હોવે હાણ;
ઘરમાં હોવે હાણ હામની, ચિવટ ધરે નહિં કોઇ કામની;
ડેરીંગ એ ફળ અણવાકફથી, પોતાની આવક જાવકથી. ॥૮૦॥

કાળરૂપી પડદાની પુઠે, ખેલે કર્મ અપાર;
જીવ બિચારો કાંઇ નવ જાણે, જાણે ખેલણહાર;
જાણે ખેલણહાર શુભ રેહી, પડદો પડતાં જુએ જીવ અહિં;
ડેરીંગ અણધાર્યું ઇતક ઉઠે, કાળરૂપી પડદાની પુઠે. ॥ ૮૧ ॥

જગકર્ત્તા જુએ છે સરવે, શું તું સમજે ડુપ્ય;
પળપળ પાપ કરીને પાપી, બનતો બહુ બહુ પુષ્ટ;
બનતો બહુ બહુ પુષ્ટ શરીરે, પણ જોજે તું ધીરે ધીરે.
જેરાંગ અતિ પાપજ ઠરવે, જગકર્ત્તા જુએ છે સરવે. ॥૮૨॥

જોબનની જુઠી છે ઝળકી, રહે ન ઝાઝી વાર;
ઝાકળ જળ પળમાં વહિજાએ, એવી એહુ વિચાર;
એવી એહુ વિચાર ઉરમાં, અંજાઇશ નહિં કરી નૂરમાં;
જેરાંગ જેવી વિજળી ચળકી, જોબનની જુઠી છે ઝળકી. ॥૮૩॥

બને બાયલા હિંમત હારી, દેખી દુશ્મન દુઃખ;
તે જન કેમ કરીને પામે, પાછળથી પછી સુખ;
પાછળથી પછી સુખ શાંતિનું, ભોગવશે ભવ દુખ ભ્રાંતિનું;
જેરાંગ નર નહિં પણ એનારી, બને બાયલા હિંમત હારી. ૮૪

સગા સબંધી ગુખ શાંતિમાં, જો પોતાનાં હોય;
તો જીવતર જીવવું અહિં સારૂં, ઇચ્છે છે સૌ કોય;
ઇચ્છે છે સૌ કોય સૃષ્ટીમાં, નહિં તો મરવું ઠીક કષ્ટીમાં;
જેરાંગ બને નજીવ ભ્રાંતિમાં, સગાં સંબંધી ગુખ શાંતિમાં ॥૮૫॥

[illegible] સ્હેણાનો છે મરખો મન, અજબ સજબ નવ [illegible].
[illegible] જનમા એ ડાંપણ સૌ, ઇશ્વર દત્ત દેખાય.
[illegible] દત્ત દેખાય દ્રષ્ટીમાં, શદ બુદ્ધિથી જુઓ સૃષ્ટીમાં.
[illegible] એ ડાંપણ ઇશ્વરદત્ત, સૌ સ્હેણાનો છે મરખોમન. ॥૮૬॥

[illegible] રાક્તિ પરમાણે મનુષ્ય તણી મતિ ફેર;
[illegible] ની રચના એવી, ત્યાં ચાલે અંધેર;
[illegible] ચાલે અંધેર અતીશય, ભિન ભિન મત દિસે દુઃખદાય;
[illegible] દુખ સઘવે માણે, બુદ્ધીની શક્તિ પરમાણે. ॥૮૭॥

[illegible] કહેવાતા, જગમાં જેનાં [illegible];
[illegible] થવાનુ આધીન [illegible];
[illegible] પરમ પરાક્રમ ઊભરો [illegible];
[illegible] થાતા, સુપુત્ર કે કુપુત્ર મારફતાં. ॥૮૮॥

કામ હોય તો સ્વભાવ સુધરે, દિલપણ ખુશ રેખાય;
કામ વિનાનો સ્વભાવ સ્હેજે, આળસથી બીડાય;
આળસથી બીડાય મનુષ્યનો, દાય પણ એથી છે આયુષ્યનો;
કેશંગ કામ વિનાજન ઝૂરે, કામ હોયતો સ્વભાવ સુધરે. ॥૮૯૯॥

પાપી જનને જાણ આળસુ, એ વિણ અવર ન કોઇ;
આળસને અજ બળેલા, અગણિત દોષો જોઇ;
અગણિત દોષો જોઇ દેહમાં, નિતિ ધર્મ નવ હોય એહમાં;
કેશંગ ધર્મે ધર્મ ભાળશું, પાપી જનને જાણ આળસુ. ॥૯૦૦॥

નોકર નિમકહલાલ તણી જે, વૃદ્ધ વયમાં સંભાળ;
રાખે નહિં તે શેઠ શકુ છે, તેનું ભૂંડું ભાળ;
તેનું ભૂંડું ભાળ કહું છું, નિવાસ તેનો નર્કે ચહું છું;
કેશંગ કહુવા નરે ધણીજે, નોકર નિમકહલાલ તણીજે. ॥૯૦૧॥

કાળ અને ઝીંદગી બે સાથે, હરદમ હાલ્યાં જાય;
ધીમે ધીમે ઝીંદગીમાં બહુ, જોતાં ફેર જણાય;
જોતાં ફેર જણાય સ્વરૂપમાં, બાળ જોબનને વૃદ્ધ રૂપમાં;
કેશંગ અવે રહે ન હાથે, કાળ અને ઝીંદગી બે સાથે. ॥૯૦૨॥

પૈસો એજ પ્રબળ બળ જાણુંહું જગત બધું જે વશ;
શેઠ થાઇ સોદાગર થાકર, વીર ફકીર અવશ્ય;
વીર ફકીર અવશ્ય થશે છે, જેનો જન મંડળમાં જશ છે;
કેશંગ પૂજ્ય પ્રીતીથી પિછાણો, પૈસો એજ પ્રબળ જાણો. ॥૯૦૩॥

ધરણીમાં ધીરજનું ધન છે, ધીરજ વિણ નહિં ધંન;
ધીરજથી વન મન ધન મળતાં, ટળતાં સર્વ વિઘ્ન;
ટળતાં સર્વ વિઘ્ન મનુષ્યનાં, ભોગવતાં ફળ દિર્ઘાયુષ્યનાં;
કેશંગ ધીરજ સ્વર્ગ સદન છે, ધરણીમાં ધીરજનું ધનછે. ॥૯૦૪॥

સદગુણો શ્રી હીરા સરખીછે, ઝળકતી જ્યોત સમાન;
પતી રૂપિ હીસબી કારીગર, હાથે દે દીપ્યમાન;
હાથે દે દીપ્યમાન દીસતી, સદગુણ ઓપે અધિક ઓપતી;
કેશંગ દવી પદ પરખી છે, સદગુણો શ્રી હીરા સરખીછે, ॥૯૦૫॥

પ્રેમ પૂરણ બળવાન અરી છે, લલચાવે મન પ્રેમ;
પ્રેમ પાસમાં જેહ પડતે, રહે ન કુશળ ક્ષેમ,
રહે ન કુશળ ક્ષેમ કદીએ, કાળો નાગ સમ પ્રેમ વદીએ
જેશંગ ફાંસી પ્રેમ ખરી છે, પ્રેમ પૂરણ બળવાન અરી છે.

જેને લાત નશીબ મારે છે, તેને સૌ દે લાત;
સદાતણાં સહવાસી જનથી, ગુજરે જુલમ અઘાત;
ગુજરે જુલમ અઘાત એહપર, નશીબ દેવીનું રૂઠે ખપ્પર;
જેશંગ જીંદગી જન હારે છે, જેને લાત નશીબ મારે છે. ॥ ૯૭ ॥

કુભારજા કાળી વિષધરી છે, દેતી સૌને ડંપ:
પોતાના પાળક પતિનો પણ, હરતી પ્રાણ નિશંક;
હરતી પ્રાણ નિશંક ડંપ દેઇ, ગતભવની જાણે વેરણ થઇ;
જેશંગ જગ આખાની અરી છે, કુભારજા કાળી વિષધરી છે.॥૯૮॥

કામનિની એ રીત કુદરતી, ધરતાં ઢોંગ ન વાર;
જુઠા વેષ જરૂર જુવતીની જીંદગીનો વેપાર;
જીંદગીનો વેપાર જણાતો, દિનદિન પ્રત્યે પ્રબળ ગણાતો;
જેશંગ છળ કરી સૌને છળતી, કામનિની એ રીત કુદરતી. ॥૯૯॥

ભેદ ભરેલી ભાર્યા ભાળી, ઊપજે ઊરમાં ખેદ;
દારાછે દેવી સરખીપણ, બને વંતરી વેદ:
બને વતરી વેદ ભેદથી, છિન્ન ભિન્ન અંતર તણા છેદથી.
જેશંગ કૃત્ય કરનારી કાળી, ભેદ ભરેલી ભાર્યા ભાળી. ॥૧૦૦॥

દુખ દેખી જો બનશો કાયર, ટળે ન તેથી દુખ:
પણ તેનો ઉપાય કર્યાથી, ઊપજે અંતે સુખ,
ઊપજે અંતે સુખ સમજજો, કાયરતા તન મનથી તજજો;
જેશંગ સુખ સમજો ન રતીભર, દુખ દેખી જો બનશો કાયર.૧૦૧

નિષ્પાપી જન હોય તેહને, નહિં જગ ચરચા ભય;
પોતાની કિંમત પોતાને, મારે છે નિર્ભય
મારે છે નિર્ભય નિરાંતે, દોષ વિના નહિં ચડશી દાંતે,
જેશંગ અંતે જીત એહને, નિષ્પાપી જન હોય તેહને. ॥૧૦૨॥

પોતાની પાત્રીને પેખી, થકના સ્વભાવ દેખ;
રાખીને રૂડું નવ મુકેક, દાબે તેના ટેક;
દાબે તેના ટેક નિરંતર, કરે નહિં એથી કાંઇ અંતર;
કહેરંગ અંધ કરે શુભ રેખી, પોતાની પાત્રીને પેખી. ॥ ૧૮૩ ॥

જેને જ્ઞાન નથી સુંનાવું, અંતરમાં નહિ આવું;
તેને તેના કુળનો ઉદરમાં, ઉપજે કેમ વિભાવ;
ઉપજે કેમ વિભાવ સભાવે, પાર્થિવના અંકુર શો થાવે;
કહેરંગ જન્મથી કાંઇ નથી જાણ્યું, જેને જ્ઞાન નથી સુંનાવું. ॥૧૮૪॥

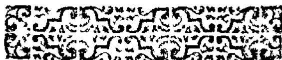
મર્મનમાં જે સાર ભાગે છે, થશે જ્ઞાન નય વાત;
પણ તે સાર કહી નવ કહીએ, ભક્તિ અંગ સમાન;
ભક્તિ અંગ સમાન સમજાવો, મળે ભક્તિથી મોક્ષ સમજાવો;
કહેરંગ સો ભક્તિવિણ ભાગે છે, મર્મનમાં જે સાર અંગ છે ॥૧૮૫॥

શુધ્ધી સઘળી સમજ સમાવું, સુખ દુ:ખમાં દેખાય.
તેમાં એકપણું કે દિલના, કેમથી નહીં કથાય;
કેમથી નહીં કથાય કહીએ, ધીર ધન સૌ સુખવું જ લહીએ;
કહેરંગ કુદરતની કુતી પીછાણું, શુધ્ધી સઘળી સમજ સમાવું. ॥૧૮૬॥

કુદરતની મરજી પરમાણું, સમજવામાં છે સાર;
મરજીથી વિરૂદ્ધ થનારાં, ખાશે ઠોકર માર.
ખાશે ઠોકર માર હીણ થઇ, પુરૂષાર્થ સૌ અફળ વહી ગઇ
કહેરંગ રાખજો સમજ જાણું. કુદરતની મરજી પરમાણું. ॥ ૧૮૭ ॥

મન મોહક મંદાવળ માળા, અજુકા બેઠેલા આવ;
જમ્બુ એમ ધરી મેં પરવા, પરવા સૌને પાક;
પરવા સૌને પાક શ્રીનાથી હિત ચિંતક થઇ પુણ્ય હિતથી;
કહેરંગ રાખે ત્રિવિધી જ્વાળા, મનમોહક મંદાવળ માળા ॥૧૮૮॥

માળા પંદરમી સંપૂર્ણ

માળા ૬૬ મી.

[illegible]

ધ્યાન સમાધિમ કેમેદ્ર કરી કરનાં હોમના અષ્ટમુખ આગાર;
શ્રીવિધિ નાથ ટળી તનના સઘળા દુઃખ શાંતિ ધરી સુખ સાગર
અહોહો અધ્યા મનના ભાગે વળિ જે જ્ઞાન દૈવને તારનાર.
સ્વરૂપથી અવસાન થશે સુખશાંત સમાધથી હરિદાસ. ॥૫॥

ધર્મ અને સુખ કેમ નષ્ટ પ્રકાશ કરી જનનો નિરધાર,
લેશ ન ધર્મ મહેં દિલમાં કરી કામ કરે અપરાધ અપાર;
પાપ તણી પાપી પેટ ભરી મન મૂરખ તું કરતો પરવાર;
જાય ભરી છોડી યમદ્વાર પછી જનની ઉદરે અવતાર. ॥૬॥

કેટલું દંભ કરી કુકર્મો કરતો મન મૂરખ તું અભિમાની;
દાન અને વળિ પુણ્ય તજી તજી નીતિ નષ્ટ કરતો નિજ હાની;
લાજ મૂકી કરી એ કુલથી પણ અંત થતાં પણ દાઝ ન જાણી
દુષ્ટ દયા કહે જયરાગ ભજે હરિનો નહિ દંભ દિખાવણ વાણી. ॥૭॥

ધ્યાન ધરી ધરી દેવ સમીપ તું રંક થઈ જનતો બહુ સાચું;
શાંતિ ધરી નિરખે પછી તત્ક્ષણ ભક્તસ્વરૂપ અનુપમ આસાનું.
રૂપ અને દિન રાત હૃદયમાં આદર આચાર ઘણું નિત્ય જાચું.
એ જયરાગ હવે તુજ કર્મનું ફળ મળે તુજને ફળ ચાખું. ॥૮॥

દેશ અને પરદેશ ફરે પણ કર્મ વિના નવ કોઈ કમાએ,
ઈશ્વરભજન અભાવ કરે પણ હીણ નકીબથી દાઝ ભરાએ;
રૂપ સદા પ્રતિકૂળ રહે પછી લાજ મરે નવ કોઈ છિપાવે.
એ જયરાગ વિચાર કરી મન તો બહુ સાર તને સમજાશે. ॥૯॥

જે જન ભ્રાંત કુવાસ થકી વળિ પાપ કરી બહુ રંક દિખાવે;
તે જન અદ્ભુતરૂપ થકી નિજ શક્તિ તણા શઠ નાશ કરાવે:
લોભ થકી બહુ લોભ કરી નિજનાં જન તે પણ સહાય ન આવે.
એ જયરાગ બધું ફળ એ દૂષણ જન નાશ કુવાસ વસાવે. ॥૧૦॥

કેવળ ગાય સમાન ગણી નૃપની કરી નિત્ય વખાણ એનું;
તન અને મનથી કરી પાવિત્ર આપ દુઃખે દુઃખણી જુઓ જેનું
ડીલ ન જેને દિલમાં કરી કાજ કરી ભણે દર્શિને ગ્રંથ
અંતરમાં બાણી જયરાગ અનુપમ એનુ રહ્યું સુખ ધનુ ॥૧૧॥

[illegible] અને [illegible] સાધિક હોય [illegible]
[illegible] અને [illegible] સાધિક હોય [illegible]
[illegible] હોય [illegible]
[illegible] ॥ ૧૪ ॥

[illegible] કુંભમાં [illegible]
[illegible] સમાની [illegible]
[illegible] સુખ [illegible]
[illegible] ॥ ૧૫ ॥

[illegible]
[illegible] ॥ ૧૬ ॥

[illegible]
[illegible] ॥ ૧૭ ॥

[illegible]

દંડ તણી દિલ દાઝ ધરીધરી ઉર દયાથી અધીક ભરાયું;
નાત અને પરનાત તણી ઉન્નતી કરવા મન જે ઉભરાયું;
દેશવિદેશ દુઃખીદુઃખીને વળી દેશીનનું દુઃખ દૂર કરાવ્યું;
તો જયશંગ કહે જન એનું ગણ્યા ધરમી નિજનામ ધરાવ્યું. ૧૯

હોય ભલે ભાગવંત ભલે પણ દીલ દયાવિણ દેવ ન રીઝે;
શાસ્ત્રતણાં નિત્ય પાઠ પડે પણ શાંતિ સજ્યાવિણ કાંઈ ન સુઝે;
તીર્થ અને જપદાન કરે પણ નીતિતણો કદી પાઠ ન પુછે;
તો જયશંગ કહે જન એહતણો નવ અંતર દાઝ રૂઝે. ॥ ૨૦ ॥

મૂરખ મિત્ર થકી મળતું ઉલટું અપમાન અતિશય આંહી;
લોક તણા બહુ ધાક મહીં ગરવા નિરાધીન થતી વળિ ક્યાંહી;
મિત્ર થઈ કરતો અહિતું નિજ મિત્રનું કામ સદા જગમાંહી;
તો જયશંગ કહે જન એહ તણી પ્રિતથી સુખ થાય ન કાંઈ. ॥ ૨૧ ॥

શત્રુ સહ રણભૂમિ ચડે ધરી નામ સુભટ્ટ તણું નિજમોહું;
સૈન્ય લઈ લડતાં નિજ સૈનિક કે અચળી અપળો બહુ રોહું;
હોય ભલે ગુરવીર સદા પણ જ્ઞાન લડાયક ઉપર મોહું;
તો જયશંગ કહે ગુરવીરનું અંતનું પરિણામજ મોહું. ॥ ૨૨ ॥

સોળ સજે શણગાર સદાપણ કામિનિ [1]શીળવિના નવ શોભે;
વાદવિવાદ કરે વાતા પણ જ્ઞાનવિના મનમાં નિજ ક્ષોભે;
દ્રવ્ય છતાં નવ દાન કરે કિંતુ પાપ સદા મનથી ધન લોભે;
એજ રિતે જયશંગ જુઓ ગુણહીણ દેહ જગમાં ઝટ ડોભે. ॥ ૨૩ ॥

કોયલ ને વસંત તણાં ગુણ પ્રેમથકી ચિતમાં નિજ આણે;
[2]પદ્મ તો કદિ અણુનના ગુણ સર્વ રૂડા સરખીજ પિછાણે.
એજ રિતે ગુણવાન વદે જન તે સઘળા ગુણનેજ વખાણે;
પ્રેમ કરી જયશંગ કહે ગુણહીન પછી ગુણને ઉર આણે. ॥ ૨૪ ॥

[3]ચંદ્ર તણા પરકાશ વડે [4]નભ રાત્રિ વિષે બહુ સારૂ,
સુંદર અંબુજ ખીલી રહે સર સુંદરતા ધારી લાગત પ્યારૂં;
ગુણ વડે જન શોભિ રહે કીર્તિ ગુણ અનુપમથી ચિત ચિતાર
એજ રિતે જયશંગ કહે ગુણથીથી અભાનું બનું રૂપ ન્યારૂ. ॥ ૨૫ ॥

૧ શીયળ. ૨ કમળ. ૩ ચંદ્ર. ૪ આકાશ.

ધર્મતણું કરિ ખંડન જે જન નાસ્તિક ધર્મ ચલાવત મોટો.
દેશવિદેશ ફરીફરીને વળિ ઢોંગ ધરી બનતો બહુ મોટો;
ભોળપણે ભરમાવી ભલાં જનને સમજાવત ઉપર ચોટો;
એ જનતો જયશંગ કહે વિળ વાળત ધર્મતણો ખુબ ગોટો. ॥૨૬॥

વાહન ચાલ ચલાવત ધર્મતણી પણ અંદર પોગળ પુરૂં;
સ્વચ્છ સજી શણગાર જપે મુખ રામનું નામ કરે કૃત્ય બૂરૂં;
ધ્યાન ધરે બગપેં બગભ્રં પચ પ્રપંચ થકી ન અધૂરૂં;
એ જનને જયશંગ કહે ગુમુવાની શકે શિખથી સદગુરૂ ॥૨૭॥

પ્રૈ ઢપાા મન જો ન વધુ નિથર નો પછી સ્થિર થવાની શી આશા;
પાકી [illegible] પછી કો [illegible] મને નહિ કોન [illegible] બધી અભિલાષા;
બાળપણું મન વાંકું [illegible] પછી થાય નિરાશા;
[illegible] જયશંગ [illegible] નથી અભિલાષા.॥૨૮॥

[illegible] નેમ સખાતા;
[illegible] તા;
[illegible] હૈ જ્ઞાતા;
[illegible] તા.॥૨૯॥

હૃદયે કેરી નબળાં નિત્યને પછી સુકૃત્યનાં ફળ ચાખેત ક્યાંથી?
દીવસ ચાર તણું ચાંદું, સુખનું સુતેલું મન ભ્રષ્ટ થયાથી;
આવત દુઃખ અચાનક આમડું પાપતણો ફુસ પણે બંધાથી;
ચાસત ના તુજ જોર જરા જયશંગ કહે આધ સૌ દિલવાંધી. ॥૩૩॥

કામ સહુ કરતાં મતિ ભણી વિચાર કરી જન જે ન ચલાવે;
તેહ કુવેદ ન પામત એહ થકી ઉલટો મન ખેદ જણાવે;
ખેદ થયાપછી થાય મતિ શુદ્ધ શુદ્ધ વિચાર પછી સહુ આવે;
એવી મતિ જયશંગ અગાઉ સંભાવત તો મન ખેદ ન આવે. ॥૩૪॥

દુઃખ અને સુખના દિન આ જગમાં જનને ક્રમેજ લખાણાઃ
લાભ અલાભ અને ચઢતી પડતી તણી છાયથી સર્વ છવાણા;
જન્મ અને વળિ મર્ણતણી વડી નાથથકી સરવેજ નથાણા;
તોપણ શોક અને હર્ષથી જયશંગ ન ધીરજવંત તણાણાઃ ॥૩૫॥

કોઇ રૂડા ઉપચાર વડે કરી અન્યતણાં મન તૃપ્ત કરે છે;
આશિષ એ શુભ અંતરથી અરપે ઉર અમ્રત ઠાર ઠરે છે;
કલેશ ન લેશ રહે ઉરમાં કરી શાંતિ તણાં સુખિરથનું ઝરે છે;
એ જન આ જગમાં જયશંગ કરી બ્રહ્મ પૂજન ભકત ઠરે છે. ॥૩૬॥

માણસને મન મુખ્ય ઉમેદ જીવ્યાની ઘણી જગમાંહિ જણાતી;
કામ કરે સબળાં નબળાં પણ મોતની ભ્રાંતિ ન ઉર અણાતી;
કાળ વિતે અતિ થાય પ્રવીણજ એમ અતીશય શાંતિ હણાતી;
એમ છતાં જયશંગ અચાનક જીવનની રચીં તૂટક થાતી. ॥૩૭॥

હોય વિચાર હજાર કરી પણ કાળ ખૂટે રહિ જાય અધૂરા;
એક ઘડી તણી છૂટ ન આપત કાળ કરે જીવને વશ પૂરા;
ક્રોડપતી કદી હોય તથાપી હશે નર કોઇ સદંતર શૂરા;
તોય કરે જયશંગ સદા જન તેહતણા વળિ કાળજ ચૂરા. ॥ ૩૮ ॥

આફતથી અકળાઇશ ના ઉર આફત ગુંણ અતિશય આપે;
વેદ પુરાણ ભણે કદી પંડિત વેણ ન એહનું કોઇ ઉથાપે;
પંડિત થાય પ્રસીદ્ધ તથાપી ન આફતનું કદી માપજ માપે.
જો જયશંગ પડે શિર આફત તો સુખદુઃખ અનુભવ વ્યાપે. ॥૩૯॥

[illegible] મન મેળ કરે જનની વળિ કિંમત તો ગુણથીજ મણાતી;
[illegible] ન હોય સદા ગુણગાણ [illegible] ભલી મન એથી ભણાતી;
[illegible] અને વળિ [illegible] પછી કદિ માણસની નવ શકિત જણાતી;
[illegible] જશરાજ જુઓ મનગુણથી કિંમત સત્ય મનાતી. [illegible]

[illegible]થી જન થાય અધીક કદીક અને વળિ હીણ ગુતીએ;
[illegible] બહુ [illegible] મુંઝી મતીએ;
[illegible] પછી [illegible] એ વિપતીએ;
[illegible] આગળ થાવજ [illegible] ગતીએ. ૪૨

[illegible] સમજી મનમાંહી;
[illegible] પછી તન આંહી;
[illegible] ત્યાંહી;
[illegible] ત્યાંહી. ૪૩

[illegible] બહુ ભાવ;
[illegible]
[illegible] ગુણથી;
[illegible]

પ્રેરણ પ્રેમ દિસે પ્રમદા પણ રીત અતીશય એની અનાડી;
સ્નેહતણી સ્વમાં બંધાતો નર પ્રમદા પ્રત્યે સ્નેહ સગાડી;
કામ થકી બહુ અંધ બનાવી સદા નર રાખત નીજ અગાડી;
હોય ભલો જયશંગ ગુણી પણ નારી નડી નર દેત બગાડી.૪૭

જ્ઞાન વિના સદ્‌ગુણ ન આવત કોટી ઉપાય કીધાથી કદાપી;
મૂળ બધું સદ્‌ગુણ તણું ગણી જ્ઞાન તણાં ઘરમાં વળિ વ્યાપી;
આપણ એજ ખરૂં સમજો જન કુકર્મ દાખત હોય તથાપી;
જ્ઞાન વિના જયશંગ કહે કદિ કોણ શકે સદ્‌ગુણજ સ્થાપી.૪૮

લીક્ષુક આણી ન દેય દુખે મન દીલ દયાથી અધીક દિપાવો;
મુંઠી મળે અન તે અરપી દિનનું દિલ કોય ન દીન દુખાવો;
આપણને ઇશ આપી રહ્યો દ્રવ્યથી નહિ હૈ કહાવ મળે કદિ આવો;
તો જયશંગ તમે સમજી મન રંકતણી બરદાય ઉઠાવો.॥૪૯॥

લક્ષણ લાખ ઉપાય કર્યે કદિ જાય નહિં જનમાંથી જરાએ;
ટેવ પડી ગઇ તેહ ટળે નહીં કોણ ઉપાયથી દૂર કરાએ;
ધ્યાનતણી ભસવાની પડી ગઇ ટેવ બસે જન ઓઇ ભરાએ:
એજ રિતે જયશંગ કહે જનને પડી ટેવથી શું ઉગરાએ. ૫૦

સંકટ ઉપર સંકટ આવી પડયે ઉરમાં કદિ ના અકળાવું;
ધૈર્ય ધરી બનતાં સુધી યત્ન કરી સહુ કષ્ટ જરૂર હઠાવું;
નિષ્ફળ જાય ઉપાય બધા પણ મેહ્રથી નવ દીલ ડગાવું:
તો જયશંગ ફળે પુરૂષારથ એજ ઉપાય ભલો હું બતાવું ૫૧

પેચ પ્રપંચ કરે જન તેહ શું પેચ પ્રપંચતણી ચિત રાખો;
શુદ્ધ સ્વભાવ થકી વરતે જન તેહ શું શુદ્ધ સ્વભાવથી ભાખો;
પ્રેમ કરી નમનારની સાથ સદા નમિને નમ્રતા ધરી દાખો;
એજ રિતે જયશંગ રહયે નિજ ધર્મ તમે ગણ પૂર્ણ બજાવ્યો.

લંપટની લલનાપર લાખ્ય ક્રોડ ઉપાય કર્યે નવ છુટે;
દેહ તજે પણ સ્નેહ તજે નવ પ્રેમતણી કદિ જાળ ન તૂટે;
કષ્ટથી નષ્ટ બને કદિ જીવન તોય ન તેહ પડી લત છુટે;
જેશંગ થાય ખરાબ પછી કરમાં લઈ પાણ કપાળજ કૂટે. ૫૩

[illegible] સાગર મોતી
[illegible] રાખી અધીરી
[illegible] નીતિ
[illegible] મળું વીતિ ૪૬

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

મૂળ કેમાંથી ડંખિલજનો દિલ સાંધુજનોનું કહ્યું નવ સુણે;
કાલકુચાલ ચલાવી બની પરિપૂરણ પાપ ભરી અવગુણે;
નીતિની રીતિથી એહ થયા નવ પૂર્ણપવિત્ર કદી સદ્‌ગુણે;
આખર એ જયશંગ કહે વશ કાળ તણે થી પડ્યા નકે ખુણે. ॥૬૧॥

જન્મ થકી જન જે દુખિયા મુખનું સુખ તેહ કદી નવ માણે;
પીડ ઉપાધિ કરે નિરાધીન તથાપી ન તેહ પરાં દુખ ટાળે;
આધિઉપાધિ અનેક રિતે અંનને નિત્ય ચોકથી બહુ બાળે;
કોઇ ઉપાય કરે જયશંગ છતાં નવ લેખ રહે કદી કાળે. ॥ ૬૨ ॥

આળસથી જન થાય અભાગી મતીહિણ મંદ બની બહુ વાતે;
ઉદ્યમનો અરિ એહ ગણાય હણાય કરે સુખ એ લજવાતે;
દોલત હોય અધીક છતાં પણ રંક બને બની નિર્બળ જાતે;
આ જગમાં જયશંગ કહે દિન આળસથી નવ જાય નિરાતે. ॥૬૩॥

આફત આવી નહિ શિર જ્યાંલગી ત્યાંલગી માણસ છે મદમાતો;
યાદ કરે નહિં સત્યસનાતન ત્યાંલગી ને મનમાં હરખાતો;
દ્રવ્યથકી ભરપૂર રહે જન ત્યાંલગી લેશ ન એ કરમાતો;
જેસંગકે પણ દર્શન દુખ તણાં કરવા પછી શાંત જણાતો. ॥૬૪॥

થાય ન કામ ઉતાવળથી કિંક ધીરજથી કિંક કામ કરાતું;
આંબો અણે તક ત્યાંલગી ધીરજથી ફળ પકવ બરાબર થાતું;
પકવ ફળે રસ રૂપ બરાબર તેહ અરપે મન ખુબ ધરાતું;
જેસંગકેપછી બીજ શહીદુરી એ ઓજથી ફળપકવપમાતું. ॥૬૫॥

દોર ચડી નર દોર તણી સરતે રહી ખેલ ખચીત બજાડે.
બાજીગરો ચિત બાજી તણું ધરી હસ્તક્રિયાથી નવાઇ પમાડે,
વાદી વળી બહુ રાપ કરે વશ મોરલી એક ચિતેજ વગાડે;
એમ સદા જયશંગ કહે જન સતત ઉદ્યમ ચિત્ત લગાડે. ॥૬૬॥

વ્હેમ પડે મનમાં કદિ કાંઇક તો ઝટ તે તજવી ચીજ વ્હેમી.
બીજ વિના નવ અંકુર ઉગત અંકુરથી તરૂ થાય જ જામી;
મૂળ થકી પણ છેદન બીજતણું કરવે તરૂ હાણજ પામી.
જેસંગકે નવ વૃક્ષ બને પણ ઉલટી એ ચિજ જાય નકામી ॥૬૭॥

[illegible] મમનિને બહુ લાલનથી નવ લાડ લડાવો,
[illegible] મહુ તાડનથી પણ નામ થશે મનમાં ન પડાવો;
[illegible] કરી [illegible] ઉપટી ગીતની રાહ ચડાવો,
[illegible] મુખ પાઠ પઢાવો.૫૨

[illegible] આગળ એ રજમાંહિ રમાડો
[illegible] હરાય ઝના ન કો મડમાતો,
[illegible] મડમાતજુનો આપાને,
[illegible] નમાતો.૫૩

મૂરખ ગોત ધરી કરતો જાણું શું નિજદેહ તણો છેવ જાશે;
સંપત આ અહિંઆંજ ધરી રહીં ફેર હવે પછિ શું મુજ પાશે;
જન્મ અને મૃતિ ક્યાં મળશે વળિ લેખ ફરી વળિ કેમ લખાશે;
જેરંગકે પણ આ કરતાં બનુ એ જમકિંકરથી મન ત્રાસે. ॥૭૫॥

દાનત હોય હરામ હમેશજ તો અમ હોાર સર્વે જવાનો;
હોય હિસાવ ઉઘોગનવો પણ આખર એ ફજહીજ થવાનો;
આમનણું મુજ હોય અરો કદિ તો નહિં આમ પછી ફગવાનો;
એમ સદા જયશંગ કહે શુદ્ધ મંન વિના ફળ શું મળવાનો. ॥૭૬॥

કૂર વિચાર કરી મનમાં કદી એ પરનું અણહીત ઉચ્ચારે;
થાય ન હાણ પછી પરને પણ દોષિત તુંજ ગણાય વધારે;
દોષ બધો શિર આવત એ થકી કારણકે નિજધર્મ તું હારે;
અંતરની ઉરમીસમ જેરંગ દોષ અને વળિ ધર્મ વિચારે. ॥૭૭॥

ભોરપમાં મળશે જન તોપણ પાત્ર વિના નહિં તું પરખાશે;
કંચન સાથ કથીર રહે પણ કંચનનીસમ ક્યાંય ન થાશે;
કાચ બિલોર ઘણો ઝગતો પણ રત્નસમાન કદી ન ગણાશે;
એમ બધે જયશંગ જુઓ જન પાત્રવિના નહિં કોઈ પ્રકાશે. ॥૭૮॥

ખંત કરી ખુબ ખેલ કરે પણ કર્મવિના નવ કોડી પમાશે;
જૂઠ પ્રપંચ તણી રચના રચનો પણ કર્મ વિના ન કમાશે;
દેશ વિદેશ ફરી ફરી થાકીશ તો પણ તું નવ કાંઇ સમાશે;
એ સઘળું જયશંગ કહે નિજ કર્મતણી રતિથીજ રમાશે. ॥૭૯॥

કલેશ કરી કરી શોચ કરે પણ લેશ ન લાભ કદી રળવાની;
આવી પડ્યું દુખ તેહ ટળે નહિં શાંતિ અચાનક ના મળવાની;
કોઇ ઉપાય કરે કદી તું પણ ભાગ્યવિના કળ ના વળવાની;
જોઇ જુઓ જયશંગ તમે સુખ દુઃખની છાંય બધે ઢળવાની. ॥૮૦॥

કોણ અવીચળ આ જગમાં રહીં સંપતનું હજી સુખ લહે છે!
છત્રપતી થઇ છાંડિ ગયા કઇ કોણ જગે જઇ અહ્ર રહે છે!
નામ નિશાન ન કાંઇ જણાયજ કોણ હવે મમતાથી ચહે છે?
એમ જુઓ જયશંગ કહે જન જન્મ લઇ લઇ સર્વ વહે છે. ॥૮૧॥

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

કોઇનતણી સંગે તું શિવાનંદ આવી અચાનક મોત ગ્રહે જ્યાં.
શક્તિ નહિ કદિ કોઇતણી મુખ વેણ વદે જમકિંકર છે ત્યાં;
હોય ઘણું તુજ ઉપર હેત કહે નહીં કાળ તને વળગ્યો ક્યાં?
જોગ કહે સતકર્મ વિના તુજ સાથિક અન્ય ન હોય જણાયાં ॥૯૬॥

બેદરકારપણે મનમાં નહીં કાર્ય કર્યા થકી લાભ ન પામે;
[illegible] વિના સિદ્ધ [illegible] ન થાય કરે નવ કોઈ બરાબર ઠામે;
[illegible] નહીં [illegible] કદી સુખથી ન વિરામે;
[illegible] જોગ કહે મનથી [illegible] તણા [illegible] થકી જામે ॥૯૭॥

[illegible] કદી મનમાં ન [illegible] હાથ ન આવે
લાખ [illegible] ઉપાય [illegible] કર્યા થકી લાવે
[illegible] ગણાવે;
[illegible] અધીક જણાવે ॥૯૮॥

[illegible] મનમાં [illegible] દુઃખ એવા.
[illegible] જેવા.
[illegible] કેવા?
[illegible] ॥૯૯॥

[illegible] વદ મોટી
[illegible] કોટી;
[illegible] ખોટી
[illegible] ॥૧૦૦॥

[illegible] આપે.
[illegible] ન આપે
[illegible] કાપે.
[illegible] ॥૧૦૧॥

[illegible] આણી
[illegible] અનાથી;
[illegible] વગાડી
[illegible] ॥૧૦૨॥

[illegible]

[illegible]

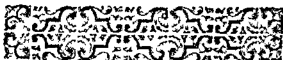
[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

માળા ૧૭ મી

[illegible] કામ કરી પણ કહ્યું કરી [illegible]
[illegible] પ્રત્યક્ષ નહીં [illegible]
[illegible] નિત્ય [illegible]
[illegible]

[illegible] નહીં [illegible]
[illegible]
[illegible] નિત્ય [illegible] નહીં [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

મનના સઘળા શુભ મત્ય સદા, સમજાય વિચાર અતી ઉમદા
બહુ હોય મલીન વિકારભર્યું મન તેહુ કરે કહુ સ્વચ્છ સદા;
કરી સ્વચ્છ પછી જીવનું શુભ રક્ષણ આપગળે કરતાજ અદા;
જયશંગ કહે શુભ કાર્ય તણી સુઝતી મતિ એહ થકી સુખદા. ।૧૨

ભભકો નિરખી કદિ ઉપરનો, નવ લેશ તમે મનમાં હરખો;
પણ સ્થીરપણે મનને પુછીને, પરિણામ તણો પડદો પરખો;
પછી યોગ્ય જણાય વિચાર વડે, ઝટ મારગ તે નજરે નિરખો;
જયશંગ કહુ નહિંતો વળતી રસ નીકળશે વિખના સરખો. ।૧૩।

હળવે હળવે દુઃખી દુઃખી, પરમારથ કામ સદાય કરી;
શુભ આશિષ [illegible] તણી લઇને ગ્રહિને નિજ અંતરમાંહિ ઠરી
[illegible] તન તાપ નિવારી સદા, ભવનાં ભય સંકટ સર્વ હરી
જયશંગ કહે તજ્જો ભવસાગર આગળ લાભ મળે ન ફરી. ।૧૪।

[illegible] ભલું [illegible] રૂપથી નરને નર સૌ નિરખે,
[illegible] ગુણ થકી ગુણવી જન મન સદા હરખે;
[illegible] જ્ઞાન [illegible] જન પંડિત જ્ઞાન થકી પરખે,
જયશંગ [illegible] જ્ઞાન [illegible] ભલું [illegible] જ્ઞાન સમજ લખે.

[illegible] હિતનાં,
[illegible] મનથી [illegible] મુખ [illegible] પ્રતનાં;
[illegible] કરી [illegible]
[illegible] જનમાં જન [illegible] ૧૬

[illegible]
[illegible]
[illegible] સત્ય જની,
[illegible] ૧૭

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ૧૮

જનમે જગનાટક આ જગમાં, નિતિ ધર્મ ધરી સમજી ભજવે;
અથ ભવિન તો પછિ હોય પછી, ઉદ્ધાર થઈને હરિ ના પજવે;
સુખનાં સહુ સાધન પાર બને, ન કુપાત્ર થઇ બળની સજવે;
જયશંગ કહે જગ નાટક આ, અભિમાનથકી મનને ફિઝવે. ॥૧૯॥

જગને જગની ઉપમા દઈને, જનવે જગમાં વ્યવહાર કરે;
વ્યવહાર કરી નવ એ સુધરે, પણ એહ થકી ઉદ્ધાર ઉતરે;
ઉતરે ઉરનો પછિ પ્રેમ બધો, વણ પ્રેમ વિના નથ સુખ ઠરે;
જયશંગ કહે ન કરે સુખતો, પછી આ ભવસાગર કેમ તરે ? ॥૨૦॥

જનમી જનમી જગમાં જનએ, સહુ ધનતણો કમસે કળિઆ;
પણ કોઈ નહી પછિથી જનએ, ધનથી નિકળી ફરિથી મળિઆ;
ધન છેહ ગયાં તનને તજીને, નવ તેહ ફરી તનમાં ભળિઆ;
જયશંગ કહે અતિશે બળિઆ, પણ શૂન્ય થઈ ગરદે ગળિઆ. ॥૨૧॥

અવળાં કૃત્ય આ જગમાં કરતાં, મનમાં નવલાજ લગાર ધરી;
પછિથી અવળાં કૃત્યનાં ફળને, નિરખી ઉર કયાં થકી લાજ ઠરી;
ધિક ધિક તુજને મુરખા, નહિં ટેક નહી દગોજ ખરી;
જયશંગ કહે જનમી જગમાં, નિચ કૃત્ય કરી જીંદગીજ હરી. ॥૨૨॥

કરવું સહુ આદર કામતણું, ઉરમાંહિ અધીક વિચાર કરી;
ફરિને વળતી કહિએ મનમાં, નવ શોધ કરો લવલેશ ઠરી;
ફરિને પગલાં ભરશો પછિતો, સઘળું સુખ નૂર જશે ઉતરી;
ઉતર્યું તુરતો જયશંગ કહે, ચડશે નવ કોઇ ઉપાય કરી. ॥૨૩॥

નબળી કરણી નડતી જનને, જગમાં બહુ બાબત કલેશ કરી;
જશને બદલે જડતાં જુતિયાં, બદગોઇ થકી બહુ વૈર ભરી;
ભટકી ભવસાગરમાં ભમતો, સહુ પાપી તણો સરદાર ઠરી;
જયશંગ કહે દુઃખ એમ ખમે, પણ એ ઉરમાં સમજે ન જરી. ॥૨૪॥

મન હોય ન સ્થીર ઠરેલ ખરૂં, પછિ ત્યાં નહિં શુદ્ધ વિચાર થશે;
કરશે કદિ તેહ છતાં જનતો, નિજનો સઘળો શ્રમ વ્યર્થ જશે;
જગ અસ્થિરમાં નિરખે નિજનું, નવ શુદ્ધ સ્વરૂપ જણાય કદી;
જયશંગ કહે સઘળી રિતથી, શુદ્ધ ભાવથકી શુદ્ધતાજ વદી. ॥૨૫॥

કરતા ફરતી સહુ છાય ગણી, ઉરમા અભિમાન નહીં કરવો;
[illegible] અભિમાન વિચાર કરી ઉપદેશ મહ્યો ઉર તે ધરવો;
[illegible] પડતી નિરખી સહુની મનનો મદ સૌ રિતથી હરવો,
[illegible] કહે સુખ કે દુખમા સરખા ગણી ધર્મજ આચરવો. ૨૬

સુખના દિન [illegible] સમજો દુખના દિનની પણછે ભરતી
[illegible] નજરે તરતી;
[illegible] ગતિમાં ફરતી
[illegible] એ દુનિયાની ડગતી. ૨૭

[illegible] મનની વૃત્તિ;
[illegible] કરી છે
[illegible] મનમા ઠરી છે,
[illegible] મતે મમતા ભરી છે. ૨૮

[illegible] જનજો કરતા,
[illegible] મન ના ડરતા;
[illegible] તની ધરતા
[illegible] ફરતા. ૨૯

[illegible] કરશો,
[illegible] ઠરશો;
[illegible]
[illegible] ૩૦

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ૩૧

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ૩૨

કરપી જનનું ધન આ જગમાં, અવળે રસ્તે આવાઇ જતું;
કદિ ખાય નહીં ખરચે નહિં એ, પણ અંત જતાં દુઃખદાયિપણું;
પરમારથમાં ધન એ ન જતું, પણ તસ્કર અગ્નિ મુખે પડતું;
જયશંગ કહે વળિ રાજતણા,નિધિમાં જઇ કંટકથી બળતું. ૩૩

બહુ ખંત અને વળિ હિંમતથી, ધરતા મનમાં જનજે દૃઢતા;
અઘરાં બહુ કૃત્ય કરે જન એ, પણ પાછળનો કદિના પડતા;
દરરોજ વિશેષ વિશેષપણે, ક્રમથી બહુ શ્રેષ્ઠ પદે ચડતા;
જયશંગ કહે વિર એહ નરો, જગમાં બહુ જુજપણે જડતા. ૩૪

સદ્ગુણ તણી ભરતી ભરિને, મનને બહુ સ્વચ્છ સદા કરજો;
દુરગુણ તણો લવલેશ તમે, પરવેશ થતાં દિલમાં ડરજો;
તપ ધ્યાન અને જપ દાન તણાં, ગુણને સદ્ગુણ વડે ભરજો;
જયશંગ કહે ગુણનો ગુણ છે, પણ લાલચ દુર્ગુણની હરજો. ॥૩૫॥

જનમંડળની ચડતી જગમાં, નિરખો નિજની સહુ સંતતિમાં;
બહુ હોય ભલી સદ્ગુણધારી, શુભ ઉદ્યમની ખિલતી કૃતિમાં;
ઉમદા મનની બહુ કોઇ સદા, ચલવે વ્યવહાર શુભમતિમાં;
જયશંગ કહે જનમંડળનાં, સમજો ચિન્હ એ ચડતી ગતિમાં. ૩૬

જનજે પરની સ્હાય ચહી, ઢગલાં નિજ કામ તણાંજ ભરે;
જનતે કદિ કોઇ સમે જગમાં, સહુ ઉપર ના અધિકાર કરે;
પણ કેવળ આપબળે કરિને, નિજ કામ બધાં નિજ હાથ ધરે;
જયશંગ કહે જન એ જગમાં, સહુનો અધિકારી સ્હેજ ઠરે. ૩૭

બહુ પાપતણાં કરમો કરિને, નિતિ ધર્મ બધાં નિજનાં હરતા;
વળિ દુષ્ટપણું દિલમાં ધરિને, નવ દૈવ તણા ભયથી ડરતા;
પણ એજ અધીક અદૃશ્ય રૂપે, નિજ શક્તિ તણો ક્ષય સૌ કરતા;
જયશંગ કહે નિજ કર્મ વડે, જન એ નિજના અહિતો કરતા. ૩૮

મગરૂર રહી અલમસ્તપણે, અડબંગ અહોનિશ શું ફરતા;
કદિ કાળ નહિં તમને વિસરે, ડર એ ધરિ દીલ રહો ડરતા;
વળિ યાદ કરો નિજ પૂર્વજને, નજરે અહિં છે ફરતા હરતા ?
જયશંગ કહે પછિ કેમ તમે, ડર કાળતણો દિલ ના ધરતા. ॥૩૯॥

નારતા વિરતા ધિરતા દ્રઢતા, ગુણ એ જનમાં પ્રગટી નિકળે
બહુ ભાગ્ય ભલુ જનનું ભવિષ્યે, ગબુ તેજ થઇ પ્રગટ્યુ પ્રજળે
જગમાં જશ ખૂબ કમાય સદા, ધન ધાન્ય અને સુખ સર્વ રળે,
જયરાગ કહે ભલિભાત થકી સુખવૈભવ સ્હેજથકીજ મળે.

ભરજોબનમાં જન જો ઝળકે, મદગુણથકી જન મડળમાં
મબળી રિતથી સુધરી નિજની, કિરતી ગજવે ભુ...
કદિ કોઇ કરે નહિ દ્વેષ જરા વરતે જન એ રિત
જયરાગ કહે પછી કોઇ દિને, પડશે નહિ જોબન.

ધનનુ મનમા બહુ ધ્યાન ધરી, નિતિ ધર્મ તણી ફરજો
બનિ ભ્રષ્ટ મહા નિજ કર્મ થકી, સઘળી રિતથી દુઃખમા
પણ લેશ ન એ સમજે ઉરમાં, ઉલટા થઈ ક્રૂરપણે
જયરાગ કહે પણ આ ભવમાં, સંભળો જન એ નરકે

નખશીખ સુધી નિરખી નિરખી, તુજ તનતણી સઘળી
વગતી બહુ ધ્યાન દઇ સઘળાં, ગુણ એહતણાં મનમા ધરખી.
પછિ તત્વતણી કરિને તુલના, સુરખીથી ભલે મન રૈ હરખી.
જયરાગ કહે પણ છે સુરખી, સહુ રગ પતગ સમી સરખી. ૪૩

નિર્ધનથી દુ ખથી જગમાં જન જે, બહુ તેસ થઈ દુ ખમાં તપતા
જનતે બહુધા મરવા મનથી, જપમાળ જપી હરિને જપતા
પણ જો કુળવત તણી ઘરમાં મદણી નિજ બાળકથી રમતા;
જયરાગ કહે કરિ સાધુતણી શુભ સગતથી સુખમાં ફરતા. ॥૪૪॥

નવનીત રસાયન ઔષધથી, વપુ પુષ્ટ નિરોગી બની ઝળકે
કુંજ ઝાડ અને તરૂ પોષણથી, ફળ ફૂલ મળે અતિ ઉમળકે
...ત જનાવર સાચવતાં દુધ કે પશુ એ ખળકે ખળકે,
...વરા... કહે પરજા પણ સૈદ ધન દેનૃપને રિત એહ થકે ॥૪૫॥

...ર હુરા કદિ નાગ ભલે, પણ દત વિના ઝટ વશ થશે,
...હાડ વકી જબરો ગજતે પણ હીણ મદે બકરો બનશે,
...ધાર થવા ગુરવીર છતાં, પણ કોટ વિના અરિને નમશે,
...રા... કહે જન હેવ ભલે, જબરો પણ બુદ્ધિવિના ઘુડશે ૪૬

અમૃતતણું શાસ્ત્ર સદા સજતાં, નજરે કદિએ દુઃખના નિરખે;
વળિ ક્લેશ નહિં લવલેશ કરે, જનને દરશેન શુંહે દરખે;
નિતિ ધર્મ થકી નિજ કર્મ કરે, ચિત પ્રેમ ધરી પ્રભુની પરખે;
જયશંગ કહે સદગુણ તણી, દર શાસ્ત્ર અપીક અપીક લખે. ૪૭

મરિને ચિર જો કૃત્ય સૌ કરિએ, કૃત્ય એ સુંદરી કરિના કથળે:
ઢુંગરી આગની તજિ આંચથકી, ચિતના ઠગિને વધુ ના મરજો:
પણ એ ઉલટી રીત આદરિએ, અમૂલ્ય થઇ કૃત તો ન મળે:
જયશંગ કહે જગમાં સઘળા, શ્રમ ધૈર્યતણી મદદેજ ફળે. ॥૪૮॥

અભિમાન થકી નવ માન મળે, ધનધાન્ય મળે નહિં એહથકી;
સુખ સ્વરૂપ મળે નહિં સ્વપ્નથકી, દુઃખની મનમાં પરવીજ વકી;
વળિ જ્ઞાન ઘટે અભિમાનથકી, ભણતાં અટકી જન જાય છકી;
જયશંગ કહે પરલોક જતાં, પણ એહ પડે નરકેજ નકી. ॥ ૪૯ ॥

મનજો જનનું અપવિત્ર હશે, જનને અપવિત્ર સદા સમજે;
જન હોય પવિત્ર છતાં પણ તે, ગણશે અપવિત્રતણી ગમજે:
કપટી જનનાં મન હોય ઘણાં, શકથી સઘળી ચિતનાં સમજે;
જયશંગ કહે કદિ કોઇ તણું, સદજે ન કરે ભરૂસો મનજે. ॥૫૦॥

મન શુદ્ધ ન હોય મનુષ્યતણું, નવ તે કદિ શુદ્ધ સ્વરૂપ જુએ;
પર જ્યાં લગિ હોય અશુદ્ધતણો, મન ત્યાં લગિ ભ્રાંતિભલી જ ખુએ;
કદિ સત્ય અસત્ય તણી તુલના, કરિને નવ સત્ય ખરૂં જ દુએ;
જયશંગ કહે ભ્રમમાં ભટકી, કદિ કોઇ સ્તિ ભ્રમને નહુએ. ॥૫૧॥

જન મંડળ ઊપર શ્રેષ્ઠપણું, કદિ સ્થાપનજો મનથી કરવું;
ઇચ્છતા બહુ હોય તમે ઉરતો, મુખ વેણ ઉરે કહ્યું તે ધરવું;
ધન કે બળના બહુ બંધનથી, કરવા વશ ના કદિ આચરવું;
જયશંગ કહે પણ પ્રીતતણા, બહુ બંધનથી વશ સૌ કરવું. ॥૫૨॥

પદવી અધિકાર મળે બહુ તો, પણ સુખ નહિં સ્વપને મળતું;
બહુ જોખમકારક કાર્યથકી, મનને નવ ચેન કદી વળતું;
ઉલટું બહુ ચીંતનથી ચિતમાં, બળતું બહુ પેર તણું બળતું;
જયશંગ કહે સુખ મળતણું, પણ તે સઘળું સુળથી ટળતું. ॥૫૩॥

ગરતી રખને નવ કામ લાગે, ધનદોલત સંપત કે પરવી;
નજ ભગતખું જન હોય ઘણા, પણ તે નવ આવત કામ કરી;
નર ગ્રહ્મ કોઇ કરી શકતુ, નવ ચાલી શકે જનની મરજી.
[illegible] કહે પ્રભુ સહાય થકી ટળશે વિપતી મળશે મુખરી. ૫૪

અનુકૂળ સમો મળતા જન જો, નર લાભ લહે સુરખાઇ કરી;
[illegible] આતિશે, જન તે બહુ સંકટમાં ઉતરી,
[illegible] નહિ [illegible] ઉપાય પછી ટળશે નહિ સંકટ જાણ ખરી
[illegible] અનુકૂળ સમો, સમજુ જન જાય નહિ વિસરી. ૫૫

[illegible] સમય [illegible], [illegible] ખપ છે સહુ શિક્ષણનો;
સમજે નહિ [illegible] ખપ છે બહુધા બહુ શિક્ષણનો;
[illegible] સરવે ગુણનો
[illegible] જન લક્ષણનો. ૫૬

[illegible] મનની મરજી, ધન [illegible] પર હોય મળી.
[illegible] મનની [illegible] નિભાવ નથી;
[illegible] માહિ નથી;
[illegible] બળી. ૫૭

[illegible] કરી;
[illegible] ધરી;
[illegible] ભરી.
[illegible] કરી.

[illegible]

નગરી જનથી નય આંટ થયે, પણ આંટ થયે વ્યવહારથી;
અને ગ્રંથ થકી નથ જ્ઞાન થયે, પણ જ્ઞાન થયે ગુરુ [illegible]થી;
ગુણ [illegible]થી નથ લાજ થયે, પણ લાજ થયે સતસંગથી;
જયદાગ ન માન થયે ગુણથી, પણ માન થયે [illegible]થી. ૧૦

[illegible] [illegible] [illegible] વિના [illegible], નથ [illegible] કામ કરી શકતો;
[illegible] [illegible] અને [illegible] [illegible] વિના, [illegible] [illegible] ન કદી [illegible];
[illegible]માં [illegible] ગુણજ્ઞાનવિના, [illegible] થકી થાય નહીં [illegible].
જયદાગ કહે સદ્ગુરુ વિના, [illegible] કદી ન [illegible]. ૧૧

[illegible]માં પ્રતિબિંબ પડે પણ તે, [illegible] [illegible] વિના જન ના નિરખે;
[illegible]માં [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], પણ [illegible] થકી જન ના [illegible];
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], પણ [illegible] ન [illegible] [illegible] [illegible];
જયદાગ કહે [illegible] [illegible], પણ [illegible] વિના [illegible] [illegible]. ૧૨

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] નથ [illegible] વિના, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
અને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] તે [illegible] ના [illegible];
જયદાગ કહે [illegible] [illegible], [illegible] ન [illegible] કદી [illegible]. ૧૩

[illegible] [illegible]માં અને [illegible], [illegible] [illegible] ના [illegible] [illegible] [illegible];
[illegible] [illegible] કરી [illegible] [illegible]. પણ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible];
[illegible] [illegible]માં [illegible] [illegible], પણ [illegible] ન [illegible] [illegible];
જયદાગ કહે [illegible] [illegible] [illegible] ન [illegible] [illegible]. ૧૪

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], પણ [illegible] તે અને [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] પણ ના [illegible] [illegible];
જયદાગ કહે કરિ [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ૧૫

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] અને [illegible] [illegible] [illegible];
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible];
જયદાગ કહે [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ૧૬

જગમાં [illegible] વીણ કશું ન બને ધનથી સઘળું સુખ સાંપડશે;
[illegible] જ [illegible] બહુ મીત્ર બને, વળી બહુ ઘણા ધનથી જડશે;
[illegible] મારગ ધનથી કદિ વીઘ્ન નહીં નડશે;
જયશંકર કહે ધન [illegible] જન એ જગમાં જશથી ચડશે ॥૬૮॥

ધનની [illegible] જગમાં ધનથી સઘળા નિજમાં ભળશે;
[illegible] સમાગમમાં મળશે;
પણ હોય નહીં ધનના [illegible] નિજના જન તે અવળા વળશે;
જયશંકર [illegible] ધન [illegible] તેજ વડે [illegible] ટળશે ॥૬૯॥

ધનના મહિમા [illegible], ધનવંત રહે અધટીતપણે;
[illegible] બહુ માન [illegible] ગુણ મુખ ભણે;
પ્રભુના [illegible] પણ તેહ તણી પ્રભુતાજ ગણે;
જયશંકર કે મહિમા ધનનો [illegible] છણે. ॥૭૦॥

[illegible] જાણવું;
[illegible] નિર્ગતીન [illegible] ધન તે કરવું;
[illegible] મારગ વાપરવું;
જયશંકર [illegible] ॥૭૧॥

જગમાં [illegible] કર્યું
[illegible] હર્યું;
[illegible] આદર્યું;
[illegible] ॥૭૨॥

[illegible] મળીને.
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥૭૩॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥૭૪॥

વપુની સુરતી વળિ ચાલ અને, વદવાનની રીત બધી નિરખી;
બહુ ચેષ્ટિત ચિન્હ અને વળી તે, મુખ આંખતણી કૃતિને હરખી;
વળતી જનની મનની વરતી, સમજી શકશો મનથી પરખી;
જયશંગ કહે ઉરની સઘળી, વપુ ઉપર વાત સદાય લખી. ॥૭૫॥

સરખું કુલ કે સ્થળ ગોત્ર અને, વળિ એ બતણું અનુયોગ ગણે;
બહુ ન્યાય અન્યાયનો સરખો, ઇનસાફ વળી સુખધીમ ભણે;
વળિ જ્યાં કદિ એ નવ સર્જનકે, દુરિજનતણી તુલના ન ઠણે;
જયશંગ કહે સમજુ જનને, કદિ તે સ્થળમાં વસવું ન ઠણે. ॥૭૬॥

શુભ રત્ન અને મણિ માણકની, જન પારખ જ્યાં ન કરી શકતા;
શુભ રત્ન તણું નવ ત્યાં ઉપજે, જન મૂર્ખ કને પથરે ખપતા;
વળિ વાંક ઝવેરી તણો કદિ ત્યાં, નવ સુજ્ઞજનો મનથી ગણતા;
જયશંગ કહે પણ વાંક બધો, જન મૂર્ખતણો મુખથી ભણતા. ૭૭

ઘરને સ્થળના શણગાર સજે, પણ તે અઘટીત સ્થળે સજશે;
શુભ સેવકને અઘટીત સ્થળે, ધરતા પણ એ કદી ત્યાંજ જશે;
જનમાં શણગાર અને વળિ એ, ધણિ સેવકની નહિં હાસ્ય થશે;
જયશંગ કહે પણ તે સ્થળમાં, ધરનાર તણી કિરતી ભજશે. ૭૮

જન સંપતમાં છલકી ન જતાં, નવ સંપતથી કદિ હુંપં ગણે;
વળિ વિપતથી અકળાઇ જઇ, કદિ ખેદ ન એ ઉરમાંહિ ભણે;
રણમાં જન જે લડતાં લડતાં, ઉર ધીરજ ધારિ રહેજ રણે;
જયશંગ કહે જન એ સઘળા, બનતા સહુને શિર એક કણે. ૭૯

નિજ સ્વારથી વૈદ સદા ઉરમાં, જન રોગિતણી બહુ આશ ધરે;
ગુણકા મનમાં હરદમ હશી, જન સંપદને નિરખીજ ઠરે;
વળિ તસ્કર ચોર નિશાજ તણી, ઉરમાં ધરિ આશ અધીક ફરે;
જયશંગ કહે પરધાન સદા, નૃપને શિર વિઘ્નની આશ કરે. ॥૮૦॥

ગુરૂ દેવ અને વળિ વૈદ તથા, નૃપ આગળ જૂઠ નહિં ઉચરો;
જુઠથી અતિશે નુકસાન ખમી, નિજથી નિજને બહુ હાણ કરો.
શુભ સ્વારથ સાધજો એક દઇ, નિજ હાથ થકી દુઃખમાં ઉતરો;
જયશંગ કહે શિખ આ સુણિને, ખરિવાત કદી કથવાં ન ડરો. ૮૧

ધનથી નર જેહ બને જગમાં, તજિ હિંમત સર્વ હઠી ફરતા;
વળિ શસ્ત્ર અને હયહાથિ થકી કરવા નર હામ ઉરે ધરતા,
બહુ કામ કઠીણજ એહથકી, નર મર્દ બધા દિલમાં ડરતા
જયશંગ કહે પણ વિદ્વજનો, નિજ બુદ્ધિબળે સહુ એ કરતા. ૮૨

બહુ પેર થકી પૃથવીજ તણો, કદિ અંત ખરો જનને જડતો;
વળિ મેરૂ હિમાલયના સરખા, સહુ પર્વતનો પણ ક્યાસ થતો;
બહુ મ્હાન સમુદ્ર તણો મથને. પણ ઈશ્વર અંત નહીં નડતો;
જયશંગ કહે પણ પાર ખરો કપટી જનનો કદિ ના પડતો. ૮૩

નિજ દુશ્મન સાથ સલાહ સમે પરખાય બુદ્ધી પરધાનતણી.
[illegible]ગડી સંપડાય વિરોગ થકી, પછિ ત્યાં થતિ વૈદ કસોટીયણી;
શિર સંકટ આવિ પડે પછિથી, પરખાય સદા નિજની મહણી;
જયશંગ કહે દુખની વખતે, જનની ભલિભાન કમોદિ ગણી. ૮૪

[illegible] અગની, [illegible] પ્રેમ પુરો ઉરમાં ઉપજે
[illegible] ગુણ બે જનને અભિમાન ભજે;
[illegible] મનમાં સહુ પ્યાર નહીં નિપજે;
[illegible] માન મનુષ્ય તજે. ૮૫

[illegible] અતી કરતા;
[illegible]
[illegible] કરતા,
[illegible] ૮૬

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ૮૭

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

ભજગોવિંદને ભજગોવિંદને, ભજગોવિંદ ભાવ ધરી મનમાં;
મન શુદ્ધ કરી રહિ શુદ્ધપણે, નવ મોહ કરી ફરતો તનમાં;
તનતો વજેરી જંતને મળતું, પછિ પંચ મહા ભુતના ધનમાં;
જયશંગ કહે જિવ એકલડો, ભટકે વળતી જગ ભુવનમાં. ॥૮૯॥

કરમે દુઃખિએ કરમે ભળિએ, કરમે સઘળાં સુખ સાંપડિએ;
કરમે કરતા ફરેલા બનિએ, કરમે જઈ રાજવગે પડિએ;
કરમે પદવી શુભ પાડવિએ, કરમે જઇ એક પદે ચડિએ;
જયશંગ કહે પણ કર્મ કડે, નહિં યત્ન કર્યાવિણ તો ઘડિએ. ॥૯૦॥

ધરમે દુઃખિએ ફરિએ ઠરિએ, ધરમે બહુ મોજમજા કરિએ;
ધરમે ધન સંપનને ધરિએ, ધરમે સુખસાગરમાં ફરિએ;
ધરમે ધરણીધરને ભજિએ, ધરમે સહુ દોષ ધકી હરિએ;
જયશંગ કહે ધરમે કરિને, ભવસાગર આ સહજે તરિએ. ॥૯૧॥

પરમારથથી બહુ પ્રાણતણી, શુભ આશિષ લેઇ ઉર ઠરિએ;
પરમારથથી વળિ જન્મ ધરી, નિજ ફર્જ અદા કરિને ફરિએ;
પરમારથથી બહુ રંકતણાં, દુઃખ કષ્ટ દવા દિલમાં ભરિએ;
જયશંગ કહે શુભ સાર્થક એ, કરિ વૈકુંઠવાસ સદા ઠરિએ. ॥૯૨॥

બહુ ત્રાસ કરી મન ક્રોધ તણું, કચવાટ કર્યે શુભ સાર નહિં;
બહુ અંતર ક્રોધ તણું ભળિને, બહુ શાપ દિએ મન દગ્ધ રહિ;
ઉર શાપ તણી બહુ જ્વાળથકી, જન ત્રાસક ભરમ ઘનોજ સહી;
જયશંગ કહે રિસથી મનમાં, નવ ક્રોધતણો કદિ શાપ લઇ. ॥૯૩॥

જર જોબનને નવ આગરતાં, જનને બહુ દાઝ કરે જબરી;
અભિમાનથકી મદમાં ધરિને, નિતિધર્મ હમેશ રહેજ ડરી;
મતિ પાપતણી સઘળી કરિને, જિંદગી કરશોજ કુકર્મ ભરી;
જયશંગ કહે વળતી કહિએ, મતિ આ ભવમાં સુધરે ન ફરી. ॥૯૪॥

ડગલે ડગલે જન ભૂલ પડે, પછિ કેમ કરી અમ મોહ મરે;
ભરતી દરરોજ ભરાય ખરી, પણ ઓટ થઈ કદિએ ન ઘટે;
બહુ આવક જાવક લેશ નહીં, બઢ બાકિ શઈ નવ એ પલટે;
જયશંગ કહે જગ નીપમથી, વસ્તે જન એ રસતે ઉલટે. ॥૯૫॥

સ[illegible] રંગથી રગતે બહુ નચાવો જનને છળવા,
[illegible] જનને બહુ [illegible] અતિ આતુર એહ રહે મનમાં
[illegible] વદે [illegible] સ્તુતિ કરે હિતમાં ભળવા
[illegible] પણ [illegible] નિજ [illegible] ચુકે નહિ એ કરવા. ॥૬૬॥

[illegible] પૂરણ દુખ [illegible] નજીક [illegible] સુખનો રસતો
[illegible] અતીશય [illegible] મનમાં [illegible]
[illegible] હામથકી હસનો;
[illegible] માહમ [illegible] ॥૬૭॥

[illegible] જ્ઞાન [illegible] જનનો,
[illegible] ૩ીવ [illegible]
[illegible] મનમાં ॥૬૮॥

[illegible] નના સુતરે
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

મહુકે બ્રહ્મચર્ય તણું બળતો, નર એહ સમાન બિન્દુ બળતો;
વડિ રોગન ભિરવથી અગ્નિને, જળ માવતનાં ન જરા મળતો;
શુભ સૂચી વિરોધી થકી મનનાં, ઇકરાર પિતામહને મળતો;
જયશંગ કહે બ્રહ્મચર્ય થકી, પણ ભિષ્મગુણો પરમે રળતો. ॥૧૦૩॥

નિજ જાતિતણા સંસ્કાર થકી, જનની મહુતા વધતી સમજો;
મન અન્યતણા કદિ ભિયથી, મહુતા વધવા મન ના રમજો;
બહુ લોહ હમેશાં સોંઘું મળે, પણ એહ સુવર્ણ સમું સમજો;
સંસ્કારથકી શુભ મનતણું, બનિને બહુધા અતિ ઉતમજો. ॥૧૦૪॥

હરિ મહાન પુરુષ ઉત્પન્ન કરે, બહુ મહાન કૃતી જગમાં કરવા;
મહુતા વધવા બહુ નેહ તણી, સહુ સાધનની હરિને પરવા;
વળિ સાહિત્ય સહ અગાઉથકી, કરિ રાખત કૃત્યથકી તરવા;
જયશંગ કહે સહુ ચિંતવનો, કરતા મહુતા હરિ ઉદરવા. ॥૧૦૫॥

નિજ નાથ તણા સહુ સાધનનો, અણુએ સમો સમજો મનમાં;
બહુ માન અને વળિ ગૌરવ એ, જનનાં જગાડે નિજ જીવનમાં;
શુભ કામ ભવિષ્ય તણું ગુજરે, યશ ખૂબ વધી જગનાં જનમાં;
જયશંગ કહે સહુ સેવકએ, કરો જઇ સ્વર્ગ ભુવનમાં. ॥ ૧૦૬ ॥

સહુ કારણ પુંજ અનીષ્ટતણું, બહુ ઊંડતના ઉરમાં ધરવી;
નવ સાર મળે શુભ એહ થકી, ઉલટી બહુ હાણ સદા કરવી;
વળિ બુદ્ધિ અપક્રમ તણા જનની, કરિ સંગત શક્તિ સહ હરવી;
જયશંગ કહે વળિ માનતણી, ખરિ એહ નિશાની સદા કરવી. ૧૦૭

કરશો જ કુસીક્ષમ છંદતણી, જપશો શુભમાળ પુરી પ્રિતથી;
નડશે નહિં વિઘ્ન પછી તમને, સુખ સાંપડશે સઘળી રિતથી;
મણકા સમજી શત એકઅને, વળિ ઉપર આઠ ખરાં ચિતથી;
જયશંગ કહે રહશો ઉરમાં, બહુ જ્ઞાન થશે કહ્યું હિતથી. ॥૧૦૮॥

માળા ૧૭ સંપૂર્ણ.

માળા ૧૮ મી.

વસન્તતિલકાવૃત.

માતાપિતા અધિક જે ઉર શોક આપે,
પુત્રો તણું અહિત એ બનતું જ શાપે;
પુત્રો કરે પુણ્ય તણાં શુભ કૃત્ય તેઓ,
જોશો કે નર કદી સુખિ એહ હોયે. ॥ ૧ ॥

આશા બનો જરૂર જે મન દે વિચારી,
તેને તમે સમજજો બહુ લાભકારી;
એથી કદી ન બગડે કદિ કોઈ કામો,
જોશો કે જરૂર એ થકિ લાભ પામો. ॥ ૨ ॥

જેનું થયું બહેકનું મન ડોલ તજો
તેને કદી ન રગ કેઇ કરે વિજાણો.
નિદ્રા ભરા જરૂર એ વનમાં સમાતા.
જગ્રત કે વશ કરે મન એ જ જ્ઞાતા. ॥ ૩ ॥

જુઠી રિતે બહેકતા મનને રિત જે;
જ્યાં મન અધિક તો દુખિયા દિને એ.
માન બહુ વિવિધ એ મનથી નાશે ન.
જોશન કે દુખ ત્યાં દિન એહ દેખ. ॥ ૪ ॥

તેઓની મઝા વિષય સંપદ કેરે અનુસરી,
તેથી ફુલી સાકા પાપ ગર્જીત તેનેઓ,
બુદ્ધી અધી અભાવતી નિશદીન ભાગેઓ,
દેરાવ કે નહૂર કી ફુલગી નિહાળો ॥ ૫ ॥

તેઓ ઘણા દુઃખભાગર અરે અધુગા,
તેઓ ઘાદ જાનાને ભરતા ચાલ્યા;
જેની કર્યો પ્રેમના જનને નરે છે,
દેરાવ કે અમદની નરકે પડે છે ॥ ૬ ॥

તેઓ ખરા નાસ્તિકમાં અચાહીન ભાખે,
કાહ્યા વિના અનુભવ તેર વસતા વિચારે,
ભયાને ચડે અચિત કિં ઉતરેલ ઘરાવ;
દેરાવ કે અનાર્યે વળતી વિચાર. ॥ ૭ ॥

તેઓનીઓ સમયે નથીકાર પુરી.
ભાસી અરે પુરૂષના દ્વાબીન રહેશે
સર્વ આધો અનાથી સાધન લીધું રહ્યા.
દેરાવ ... ઘડતા પાલિકૂત ચાલ ॥ ૮ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૯ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૧૦ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૧૧ ॥

આનંદની અસરથી મન મસ્ત થાએ,
તેથી કરી મનુષ્ય હીણુ ગુણી જણાએ;
એથી દિસે દુખદ હાલત લાભકારી,
જેશંગ કે અનુભવી વરતે વિચારી. ॥ ૧૨ ॥

માતા તણી મનુષ્યમાં દુખને લગાવી,
એવું ખરી અકળતા નિજની બતાવી;
જન્મ્યો ન હોત કદિ એ દિકરો પશેરૂં,
જેશંગ કે હણુત ના દુર માત કેરૂં. ॥ ૧૩ ॥

પીવું ભણ્યું સમજવો વિખ કુરનેનો,
જેથી ન ડાઘ પડતો કુળ નૂરનેતો;
લીધાં કરી સફળ કર્મ જિવ્યા થકીનો,
જેશંગ કે મરસ છે મરવું નકીનો. ॥ ૧૪ ॥

ઉત્સાહથી મનુષ્યનાં મન ખૂબ સ્ફૂરે,
જેથી કરે સફળ ઉદ્યમ પેટપૂરે.
આપે પછી સફળ એ જનને સુખાળો,
જેશંગ કે નર મળે ઉન્માદ લાગે. ॥ ૧૫ ॥

જેના થકી મદદ તો મળી છે તમોને,
તેને તન નમનતા થકિ તો નમોને;
ચાલે તદા લગી પ્રતી ઉપકાર કીજે,
જેશંગ કે કરજ એ દઢ મન ગીજે. ॥ ૧૬ ॥

મારા જનો મલપના કુરના નિહાળી,
રંકો તન ન બગડો મનને પ્રજાળી;
આવી તદ્ પ્રગટ એ મથકુ નમાજુ,
જેશંગ કે ભવિષ્ય કો પડદે છુપાણું. ॥ ૧૭ ॥

દીઠા વિના ન નજરે નર કાં બતાવો,
નીચે કથા ટકાથી નર ભેદ ખોયો
કાઢી પડે નજરની પણ વાત ખાલી,
જેશંગ કે નર પડે ગુણ કેમ ભૂલી. ॥ ૧૮ ॥

એમાં હરી ને આરૂઢો મનમાં જાણ્યો,
તે નિર્બંધો નઈ ક્યાં શ્રમણો આણ્યો;
ક્રોધિ મધુ રાજાળ રોઉ વિદ્યાધર્યો,
એવાળ કે નમ નમે હરી ત્યાં નિહાળ્યો. ॥ ૧૯ ॥

પિરી હુંરી ન ભણ્યો જિન શાસ્ત્રકથી,
કોઈ જિનો ને માનેલો કંઇ કાઇ ક્રેધી;
[illegible] બુધિ ન વદનો ધનિ [illegible] થાકી,
આયા હરી ને [illegible] લિખાણી. ॥ ૨૦ ॥

ઘણું મનું નરદથી [illegible] દેખી,
તેને નમે અર્હિતનું પગનું પેખી,
[illegible] હરી [illegible],
[illegible] ॥ ૨૧ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૨૨ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૨૩ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૨૪ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૨૫ ॥

પોસાયતી સકળ જે રિતભાત રાખે,
તેને ખરી સધનતા સનમુખ દાખે;
હેઠા પડી કસરતા કરવાજ એને,
જેમ ગ કે ભય નહી પછિ કાંઇ તેને. ॥ ૨૬ ॥

નામો કરે અનુસરી નિજ હાલને જે,
દેખ નહી દુખ કદી નિજ કામને એ
આથી ખરા હુન્નરને ઉર ઉપજે છે
[illegible] એ સુમને મઝે છે. ॥ ૨૭ ॥

[illegible] વિજય ના [illegible]
[illegible] વિજય ના મુગનો [illegible]
[illegible] નહી [illegible] ના મુગ [illegible],
[illegible] દાપો ॥ ૨૮ ॥

[illegible] નિજનુ [illegible] સારૂ
[illegible] પ્યારૂ
[illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૩૩ ॥ (?)

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૩૪ ॥ (?)

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૩૫ ॥ (?)

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૩૬ ॥ (?)

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૩૭ ॥ (?)

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૩૮ ॥ (?)

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૩૯ ॥ (?)

સમાનમાં સભારના ધ્વનિને ફરે છે,
તેના વડી વિટમણા દૂરથી ડરે છે
જાણુ સદા સુખ દુ ખો સરખાજ બેઊ,
બેશાગ કે જરૂર દુ નવાદ દેઊં. ॥ ૫૪ ॥

દાતારને ગમતખ સંપમા વરા છે.
એકદન અચનમા સખા યા [illegible]
દાતાનને [illegible] ન અનુ ગમ નામ જાનુ
જગ [illegible] સમતાણ અવગુ રૂગાનુ ॥ ૫૫ ॥

[illegible] વી [illegible] જન ગના આણી આખ જોને,
[illegible] ગરમા [illegible] જનોને
તે [illegible] નદી [illegible] ી મન ભ્રાંતિ ભાગી
જગ [illegible] સમ[illegible]મા [illegible] આમાી ॥ ૫૬ ॥

[illegible] દરીને
[illegible] નીરને [illegible]
[illegible]

આંખી મધુ' અંતરમાં સુખ ભગ કરીઁ,
કેવુ ચીજુ છે જિવના સુખને મ ત્યજીએ;
ધ્યાનમાં નિશદિન રહ્યું હેતર જાણે,
કેળવ જે હરિના ગુણને પિછાણે. ॥ ૬૧ ॥

બુદ્ધી દિલ્હી નિરર સમ કરી લાંઈ મા,
આવી પડે દિરફે દુઃખ તે માટ
એવા કરીને અમનમાં હરાર કરો રે,
કેળવ જે જમનીને દુઃખી થાશે કે. ॥ ૬૨ ॥

આણી ભાર પરમ દાન પુરૂ' આજુલા,
તેને ભરે પાસો મારા અજ્ઞા;
તેનાં આવાં ધમનને નિજ શાહ લાડી;
તેથી નથી રાખ તે અનું પ્રેમ ઠ્રુતો. ॥ ૬૩ ॥

આવી ઘડે રક્તનો દેહર આમ ત્યાંકે,
ત્યારે નમ ગામવો કરિ અવાર તેરખે;
તેવા પછી વાયને આતુરમ થીને,
કેળવ જે રાખની હઠ્ઠુને ખમીર. ॥ ૬૪ ॥

[illegible] ॥ ૬૫ ॥

[illegible] ॥ ૬૬ ॥

[illegible] ॥ ૬૭ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૮૯ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૯૦ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૯૧ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૯૨ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૯૩ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૯૪ ॥

[illegible] ?
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૯૫ ॥

માળા ૧૯ મી.

શિખરિણીવૃત.

ધરી દાની ઝાઝી સરસ ચિત રાખ્યા વિજ સદા,
નથી એવી બીજી સકળ જગમાં જો વળિ કદા.
મનોવૃત્તી સારી અધિક ફળ દાતા સમજવી,
મળે એથી લાભો જરૂર કહુ વૈરાગ ગજવી ॥ ૧ ॥

કરેલાં સ્કૃત્યો ઉદય થકને આગળ નડે,
હશે જેવા તેવા સમજ ફળ દાતા થઇ પડે,
જનાં ના એ એકે અફળ કદિ કર્યાં નિજ તણાં.
એ પુરી રીતે સકળ ફળ વૈરાગજ ઘણાં. ॥ ૨ ॥

કરે ફરી નિંદા વગર સમજે જે જન બહુઓ,
ગયા નાશે એને અકલ દ્વિજ સાથે અધમુઓ;
ન પોતાનું પોતે અહિત હિત સાર્થ સમજતો,
બુઓ પોતે જાતે સહજ નિજનોએ અહિત તે. ॥ ૩ ॥

વડ વાકે ઝાઝા મુરખ અભિમાની જગતમા
બુકાતા જાતા એ સુખદ નિજના ના મનતમાં
કર ઊંચા કર્યા નજર ધણ ઝાઝા મા ઘડી,
[illegible] ॥ ૪ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૫ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૬ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૭ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૮ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૯ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૧૦ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૧૧ ॥

સદા મોટાં કાર્યો સમય અનુસારે પુરણતા,
રહેલાં પામી તે મહતજન હાથે સ્ફુરણતા;
થઇને અંતે એ સુજશ અરપે છે મહતને,
બને આધતે એમ નિર્ણય કરી જો જગતને. ॥ ૧૨ ॥

જુઓ રાજા જેના શિરપર અતિશે ઝુમિ રહ્યા,
સદા સંસારે એ વિપત ભયથી ના સુખિ થયા;
અશાંતીમાં એનો વખત વિતતો સૌ મઝનું કરી,
રહે ઉદાસીમાં રિપુ ભય થકી એ દિલ ડરી. ॥ ૧૩ ॥

ન ધારેલી વસ્તુ નસિબ પરતાપે પણ મળે,
પરંતુ ધારેલી નસિબ વિણ ઇચ્છા નવ ફળે;
કરી યત્નો ઝાઝા અધિક પુરૂષાર્થી જન કરો,
પછી રહેજો ધારી સફળ મન ઇચ્છા સહુ કરો. ॥ ૧૪ ॥

દયા દેખાડવાથી દિલ જન તણું ના દુઃખ દવે,
પરંતુ શાંતીનો અધિક દિનને લાભજ મળે;
ગણ્યાનો પાયો એહુ પરમ નિતીનો બળવનો,
પછી ધીમે ધીને સમજ સઘળો ધર્મજ્ઞ થનો. ॥ ૧૫ ॥

ગરીબોના શાપે અધમ જન ઝાઝા દુખિ થતા,
પછી અંતે એ મા જરૂર જમ હાથે જન જતા;
અનીશે પોતાનાં કરમ વિભુથી એ અકરમી,
અને છે હાથે એહુ નરક નિવારી અધરમી. ॥ ૧૬ ॥

મનુ રત્નો રૂડાં, સકળ જન કંઠે ઊર ધરી,
તથાપી તે માને, મગન નિજ રાખી સમ નહીં;
ઠરે એવી રીતે, જરૂર મહુ કલ્પા મન તણી;
પરંતુ તે સૌને નસિબ પરમાણે ફળિ મળી. ॥ ૧૭ ॥

દિન અમની કાંઇ અધિક ભય કના જનનમાં,
ફરી આવે છેક, જરૂર ઉતરો ના વિપતમા
મન એવી રીતે દુરિજન થકી દૂર રહી,
ફુંકાશે સંસારે, દુઃખ વિપતીનો ભય નહીં. ॥ ૧૮ ॥

મહા બુદ્ધી માનો અધિક નિજ બુદ્ધી બળ થકી,
અને જે ઉદ્યોગી જરૂર જગમાં છે જન નકી;
સદા વીરો એવા, અદ્દર નિશ ખતે જગતને,
અહી રીતે પોતે, ફરત વશ વર્તી વખતને. ॥ ૧૯ ॥

ગુમાવે છે મુંડી, મુરખ જન ધંધે ભમતથી,
ગુમાવે છે મુડી, વિષયિજન ભારી ગમતથી;
ગુમાવે છે મુંડી, કરજ કરવાની લત પરે;
ગુમાવે છે મુંડી, જરૂર અતિશે આળસ વડે. ॥ ૨૦ ॥

નથી જોતા ભારી, શુભ અશુભ કિર્તી નિજ તણી;
બને છે ફંદી, ધરમ નિતિ સૌને તુચ્છ ગણી:
દિવાના દેખાતા, નવનવિન રંગો નિત્ય ધરી,
પરંતુ નહિં એ પડત નિજ પતની મત હરી. ॥ ૨૧ ॥

ભલો હોય્યે ભોળો, નવ કપટ જુદ્ધી કદિ કરે,
નઠારા તર્કોમાં, જરૂર મન એનું નવ ફરે;
ભલે સૌ બીજાઓ, કપટ કરિ એનું સહુ હરે,
તથાપી તેથી એ દિલ નવ કદીએ દુઃખ ધરે. ॥ ૨૨ ॥

અવિદ્યાના યોગે, મલિન મન ભાસે મનુષ્યનાં,
દુરો સંગી તેને, મળત ફળ આવાં સ્પર્શનાં;
પછી ધીમે ધીમે, મલિન મન તેનાં પણ દિસે,
પડે અંતે એ સર્વ, નરક તણા ભૂવન વિશે. ॥ ૨૩ ॥

કરેર ધંધો તેમાં, નિયમસર કામો નવ બને,
ચડે છે તેથી ધાક અશુભમતાનો બહુ મને;
પછી કંટાળથી, બનત નવ ઉકેલજ કશો:
કદી ભૂલેચૂકે, નિયમ તજિ ના નિખળ થશો. ॥ ૨૪ ॥

વદી વાતો દીધે અવશ્ય સરવાનો કદિ નથી,
કદી લેખાથી તે, સકળ ફળ આપે શુભથી;
અપારા વીતિના, ગગન સરજી યોગમ ધવા,
જુઓ વૃથી વીતા, અપૂર્ણ સરવે એ સમજવા. ॥ ૨૫ ॥

દિઠેલા દેખાવો, નજર ચુક જેવા નિવડતા,
ખરા માનેલા તે, જરૂર થઇ મિથ્યાં રખડતા;
ખરી રીતે ખોજી, અનુભવ કરીને
દિસે છે સત્યાસત્ય પુરણ ગ્નિતિથી પરખતા.

બધે ભાળે તુસી,-થઈ નવ શકી જો કદિ તને,
પછી કેવી રીતે, અજિત જઇ ચાટયા થકિ બને,
સદા એવી રીતી, અધમ લઘુતાની તજિ દઇ,
રહો સંતોષેથી, પરમ નિજ પત્ની વ્રત ગ્રહી. ॥ ૨૭

કર્યું ભેગું હોએ, અધિક ધન મોટી સુશિયતે,
તથાપી તેનો જો, પુરણ રિત ના વૈભવ થતે;
ગણો મિથ્યા એને, જરૂર વિધવા જોબન સમું,
નકામી દુઃખાએ મનુષ્ય સુરખાઇ થકિ ખમું. ॥ ૨૮ ॥

ચઢીને હિંડોળે, અમિત થઇ ભૂલા કયમ ભમો,
વિલાસોમાં ઝાઝા, રમણ થઈ રંગે કયમ રમો:
જશે એ સૌ ઉડી, વખત વિતતાં તો ક્રમણથી,
પછી અંતે એથી, જરૂર ભટકાશો ભ્રમણથી. ॥ ૨૯ ॥

દુખી સર્વે દીનો અધિક દુખ પામી દુખિ થતા;
તથાપી તેમાથી અનુભવ અતી એ નિરખતા;
ભલા ભુંડાઓને અજબ રિતથી એ પરખતા,
પ્રભુ સાથે પ્રોડી, પ્રબળ પ્રિત રાખી હરખતા. ॥ ૩૦ ॥

બુરા બીજાઓના, દુખદ બહુ દિનો નિરખિને
રહે જેઓ રાજી, હરદમ હૃદે જે હરખિને
પ્રભૂના પુરા એ, અધમ રિતના દોષિત દિસે,
દયા રાખ્યા વિના, પતિત પડશે દોજખ વિશે. ॥ ૩૧ ॥

પગણે પ્રીતી જે, અવર જનની ઇચ્છત ઉરે,
નિરાશા અંતે એ અધિક સહુ પામી ઉર ઝરે
મળેલા જો હોયે, પરસપર પ્રીને મન ઘણાં
ટકે છે પ્રીતી ત્યાં, રસિક થઇ પાત્રો દિલ તણાં. ॥૩૨॥

સુનીતીના રસ્તો, સકળજનને સૂધક કરે,
દુર્ગીને સૌ દાવો, મલિન મન ટાળી ઉર હરે;
સદા શાંતી આપી, સુખદફળ દે છે સકળને,
નિતી ધર્મે દોરી, અધિક બળ આપે અબળને. ॥ ૩૩ ॥

સુવિદ્યાના યોગે, સત્ધર્મ સૌ સ્થાપિત થઇ;
રૂડી રીતે ચાલે, સકળજનને એ શિખ દઇ;
અવિદ્યાના યોગે, જરૂર વળતી પંથજ સહે;
ગુરૂ શિષ્યો તેથી, સહુ ઠર કપાળે દઇ રડે. ॥ ૩૪ ॥

થવા મુકીો સારા, અધિક ચિતથી જો કદિ તમો,
થજો પોતે મોટા, અવરપર આશા નવ ખમો;
નહીં આશા પૂરે, અવરજન આશા નિજ હરી,
ઠગશો એ આશે, જરૂર કહું હું હિંમત ધરી. ॥ ૩૫ ॥

તમે જૂના વાંચો, જરૂર ઇતિહાસો કર ધરી,
કર્યાં કેવાં કાર્યો, પુરવજને હિંમત કરી;
નિહાળી તે સર્વે, મનન કરશો જો મન વિષે,
જણાતાં સૌ ખુબી, ઉલટ ઉર એવી ઉપજશે. ॥ ૩૬ ॥

સદા સૌની સાથે, સહુકપણાથી જે રહિ શકે,
રૂડી રીતે તેવો, વિકટ વ્યવહારે પણ ટકે;
નહીં શત્રુ કોઇ, મનુષ્ય સઘળાં મીત્રજ દિસે,
ઉપાધી સૌ ત્યાગી, અધિક સુખ પામે જગ વિષે. ॥૩૭॥

ભણીને શું કીધું ! અવર જનના નોકર થયા,
નહીં બીજું સુઝયું ? સકળ શુભ ધંધા તજિ ગયા;
કદી એથી તારી, અધિક ઉનતી તો નવ થશે,
ખરી રીતે અંતે, અધમગતિ માંહે ભટકશે ॥ ૩૮ ॥

હુશે સપાત્રો તે, અધિક ધન વિદ્યા યદિ કદી,
ચડી ગર્વે ચાકે, નક્ર થઇ જાએ નવ મદી;
પરંતુ તે પૂરા, સરળ થઇ ચાલે નમિ નમી,
ન લેતા એ શાપો, અધમ થઇ કોનું મન દમી. ॥૩૯॥

હશે મતોષી તે, સકળ શુખવંતા સમજવા;
નહીં અ શા મોટી, કરત કદિ લક્ષ્મી પનિ થવા;
મળે જે પોતાને, પરમ પ્રભુ કેરી નજરથી;
હશે થોડું તોએ, અધિક ગણિ લેના અવરથી ॥ ૪૦ ॥

રૂડું ઇચ્છે એનું, જગત પણ ઇચ્છે બહુ રૂડું;
કુડું ઇચ્છે એનું, જગત પણ ઇચ્છે બહુ કુડું;
જુએ બેઠા બેઠા, સકળજનની સૌ વૃતિ હરી.
પછી આપે જેશાગ ઘટિત ફળ સ્નેહજ કરી. ॥ ૪૧ ॥

દિસે ભુંડુ ભારે, જનમ ધઇ આંહીં જનમવું,
વળી એથી ભુંડું, દળદરપણાને વશ થવું;
ગણો એથી ભુંડું, અવર જનના સેવક થવું;
સદા એવી રીતે, દુખકર હરીનું સરજવું. ॥ ૪૨ ॥

ભરોસા ધારીને, શરણ થઇ આવે તુજ કને,
દગો તેને દેઇ, થઇશ નહ ઘાતીક તું મને;
પૂરો પાપી એથી, જરૂર જગમાં તું સમજજે,
કહું મારે કોડે, અધમ રિત એ તું વરજજે ॥ ૪૩ ॥

અભાગીને યોગે, સકળ સુખ એને દુખ થતાં,
વહે વાંકી ગતા નરિાગ નમળા તે નિરખતાં;
કરે ધંધા જેજે અફળ થઇ એને બહુ જતા,
વિધી વાંકો જ્યા છે, સઘળ પણ ત્યાં નિષ્ફળ થતા. ॥૪૪॥

સુભાગીને સેવે, સરસ મનમાને દિઠવતા,
અભાગીને એવી, ઉવટ અપમાને દુખવતા;
હશે વિધી સિદ્ધો, જગત પણ સિધું સમજવું,
હશે વિધી વાંકો, જગત પણ વાંકુ નિરખવું. ॥ ૪૫ ॥

સુવિધાનો હેતુ, જરૂર ધન પ્રાપ્તી નવ ગણ્યો
પરંતુ બુદ્ધીને, પ્રગટ કરવા કારણ ભણ્યો;
પછી બુદ્ધી યોગે, જગત ધન પદ પામવા
વળી રૂડી નીતી, મહદ કારણ તે સમજતા. ॥ ૪૬ ॥

સુવિદ્યાના યોગે, સકળ સુખને સાંપતિ મળે,
કુવિદ્યાના યોગે, સકળ સુખની સંપતિ ટળે;
સુવિદ્યાના યોગે, પરમ નિતિ માંહે મન વળે;
કુવિદ્યાના યોગે, અધિક અઘનાં તો ફળ ફળે. ॥ ૪૭ ॥

કરી નારી દેખો, કરમ કઠિની તું નિરખિને,
બને છે આનંદી, અધિક ઉરમાંહે હરખિને;
નઠારી એ નારી, રહત નવ આનંદ અતિશે,
ભણેલી દેખાશે, પણ ચિતનાં તો ખરિ જશે. ॥૪૮॥

અમી ઠરી જ્યારે, પરમ પ્રભુની ઉપર મતે;
બધાં કરશે નાશ, કઠણ પણ ત્યારે ટળિ જશે;
પછી સ્થિતી સારી, વગર ભયવાળી સુખ ભરી;
હમેશાં સુખોથી, જિવન ગુજરે છે મન ઠરી. ॥ ૪૯ ॥

ભણ્યાં કરશે વેઠી, અનુભવ થકી લાયક થશે,
સદા એનાં કહેવાં, જરૂર જન એવા સમજશે;
રૂડા જ્ઞાની લોકો, સરસ રસ એમાં સમજતા;
પ્રિયે પ્રીતે પોતે, રસિક રસને ઊર રિઝતા. ॥ ૫૦ ॥

ઘણા અતિ થયે, અધિક જશ પામે નિજ બળે,
અભીમાની આપે, અધિક અભિમાને પરજળે;
ગમારો પોતાની અતિ, ગફલતીથી દુઃખ ખમે,
અને જ્ઞાની લોકો રસિક રહીને રસ જમે. ॥ ૫૧ ॥

જણે મિથ્યા દેખે સમય સમજે આળસ થકી,
નહીં નાખું ખર્ચે, સમય મળશે એ કરિ નકી;
સદા સોના જેવો, સમય સઘળો તું સમજજે,
કદી મિથ્યા જશે, સમય ગણિને ના વરજજે. ॥ પર ॥

સદા શાણી સ્વામી, સહુન શિખવતી સમજથી;
ગણી પ્રેમી નારી, પુરણ પ્રિતથી એ પરણવી;
મળી બાંધાં સ્નેહ જીવન સઘળામાં રસ ભર્યાં;
પછી આ સંસારે, સકળ સુખિયાં દંપતિ ઠર્યાં. ॥૫૩॥

હશે જેની વાણી, મધુર મન હર્ણી
કરે સર્વેને એ, જરૂર નિજ તાબે વશ કરી;
ગમે તેવા શત્રુ, સબળ પણ તેને વશ થતા,
સદા આનંદે એ, અધિક સુખ આપે

કરો ધંધા જે જે, સકળ રિતથી તે મુધરવા,
કરો યત્નો ઝાઝા, અનુભવ થકી સ્વાર્થ સરવા;
છતાં બ્હાણીજોઈ, અધિક રિતથી આળસ કરો,
જશે વૃથા લાખો, અધિક ઉંધમી મૂરખ ઠરો. ॥ ૫૫

વડી વાતો કીધે, વડપણ કદી ના સમજવું,
વડાં કામો કીધે, વડપણ અતીશે સમજવું;
વડી રિદ્ધ સિદ્ધી, અધીક ધનથી ના સમજવી,
વડી રિદ્ધી સિદ્ધી, અધિક સુખ સંપે સમજવી. ॥૫૬

સદા સારી શિક્ષા, ગ્રહણ કરવાની ગતિ હશે,
બહૂ બુદ્ધીશાળી, સકળ સદગુણી જન થશે;
પડે એવી હેવા, નશિબ બહુ સારૂં નિરખશે,
પછી અંતે જાતાં, હૃદય અતિશે એ હરખશે. ॥ ૫૭ ॥

સુવિદ્વાનોથી તો, અધિક સદ્ગુણી વધિ જતા,
શરાણે નીતીની, જરૂર ચડિને નિર્મળ થતા;
સદા એવું ઊંચું, અતિ સરસ જો શિક્ષણ મળે,
નહીં કોઇ કાળે, મનુષ્ય પંક્તિથી એ ચિત ચળે. ॥ ૫૮ ॥

હમેશાં માબાપે, જરૂર નિજનાં બાળક થકી,
દયા રાખી દેવું, ધરમ નિતિનું શિક્ષણ નકી;
ગણી પોતાની એ, સુભ ફરજ સંતાનજ પ્રતી,
બનાવો સંતાનો, સદ્વર્તનવાળાં કરિ કૃતી ॥ ૫૯ ॥

કરી કંટાળીને, જગત વ્યવહારે નવ રહો,
રહો રૂડી રીતે, ધિરજ ધરિને સૌ દુ:ખ સહો;
સહો શાંતી સાધે, કરમ રતિની એ કૃતિ ગણી,
ગણીને આનંદે, પરમ દુ:ખ છાયા સુખ તણી. ॥ ૬૦ ॥

અહા મોંઘાં મળે, સરસ દંત સુખ્યા થકિ મળે,
મળે ના નાણાંથી, હુકમ અધિકારે જતુ બળે;
બધેલાં મિસ્તાને, સકળ રિતથી શાંતિજ કરે;
કરે છે એ સુખી, સકળ સદ્ગુણો ઉર કરે. ॥ ૬૧ ॥

અહા મોટો શાઠી, વ્યસન વશ જેઓ થઈ કરે,
ઘણાં કજ્યા વેરી, સમર વિતતાં સૌ સુખ હરે:
પછી કોઈ કાળે, ન સુધરત બાજી જિવનની,
ગણ વણી રહેશે, જરૂર થઇ દુઃખી ભુવનની. ॥ ૬૨ ॥

કરો સંસારી સર્વે પરમ સુધારા પ્રથમથી,
પછી રાજ્યદ્વારી, બનત સહુજે સૌ નિયમથી;
પરંતુ એ વીના, અવર રિતથી ના કદિ થશે,
સુધારાનો પાયો. પ્રથમ ગણ સંસારજ વિશે. ॥ ૬૩ ॥

ભલી ભુંડી કીર્તિ, અમર રહિ અંતે મનુષ્યને,
વખાણે નીંદવે. સમય સમ સૌના કૃતવ્યને:
પ્રજા પુંઠે એના, કથિત ગુણ સર્વે મન ધરી,
કરે એની એવી, જરૂર તુલના ન્યાયજ ભરી. ॥ ૬૪ ॥

હશે જ્યાં જ્યાં નારી, હૃદય બળતી જો કુળ મહીં,
પ્રજા વૃદ્ધી કેરી, નવ સમજશો વાતજ તહીં;
નિશાસા નારીના, કુળ ક્ષય કરી સર્વસ હરે,
વળી નર્કે નાંખી, કુળ અવગતીયું સહુ કરે. ॥ ૬૫ ॥

દિસે ઝાઝા દુઃખી. અધમ જીવ જોતાં જગતમાં,
નહીં કોઈ માને. જિવન સુખ એની સુરતમાં:
ઉપાધીનાં અંગો, અધિક ગઢિ આવી શિર ઠરે,
પછી ઠરે દુઃખી, અધમ જિવ એથી ચરથરે. ॥ ૬૬ ॥

રહો સૌની સાથે, વિપત ભય જે જે શિર પડે,
નકામો પસ્તાવો, મુરખ જન મિથ્યા કરિ રડે:
ગણો સૌની સાથે, સુખ દુઃખ બધાં તે સુખ સમાં,
પછી શાને માટે, થકિત થઇ હારો હિંમતમાં. ॥ ૬૭ ॥

હતા વેરશે ફેલાવા, પરધન નહીં ચિતજે,
દગાવાળા ધંધા, અધમ ગણિને એ પરહરે;
નથી આજે એવા, સમય કળિનો એ
અવિશ્વાસી એવા નજરચુક ધંધો નિરખને

મદદ જે પોતાની, ઉપર ધરીને અર્પણ કરે,
નહીં તેને જોઓ કબુલ કરિને કરમાં ધરે;
પછી અંતે જ્યારે, કૃપણ જન પાસે કર ધરે,
ઘટે કીર્તી ત્યારે, જરૂર ક્ષિણ થૈ આનંદ હરે. ॥

સતીઓની ખ્યાતી, વગર ભયની રૈયત ગણે,
છતા આજે એવા નિતિ તજિ પ્રમાણ બહુ હણે,
જનાનાના મોજ, વિષય વશથી અધિક થઈ,
રહ્યા ગોઝે ઝરે, અનર વશ સત્તા સહુ ગઇ ॥

હંસની માળામાં નિજ એગિત પંખી સહુ મળે,
રકૂ રૂડી રીતે, પરસપર સૌ પ્રેમજ બળે
છતા એકે એકે સમર ક્રમથી સૌ ઉડિ જતા,
રહ્યા બાકી પુંઠે, અધિક દુખિત સૌ દુખિ થતાં.

વખાણેલા નાનો, નિયમ ગુજરાતી થઇ પડે,
નહોતા બના જરૂર ઉન્ટી એ થ નડે
ઠગારો ના ગેન, પ્રથમરૂપ રૂડું નિરખિને,
બહુ રૂડા ગુણ, અતુલ કરજો તો હુનખન. ॥ ૯૨

કર ભાગ ધંધો, કપટ છતા કેરો મતામથા,
પછી ભાવ તો તે, ચપટ થ, અતે અધમવી
નહોતા ના રેખાતા નિષ્ઠ નિરખ્યો ઉડિ જતા
અરમર્દ કૃપોથી મમત સહુ થવી ક્ષિણ થતા. ॥૯૩॥

મહાગીની પેઠે મુરખ જનન જ નવરાત,
નચવ્યા નાચીઓ વધારે સનજ સા ખુશ થતા,
મગ બના ત્યારે, અધિક રૂગી દા મુરખન
બન બીમારીઓ અનુભ ની ખમ, નર ॥ ૯૪ ॥

તરે નૌકા પોતે, સદ્ગુરુ જળમાં એ શુભ રિતે,
અને સ્વાધીનોને, જરૂર પળિ તારે નિયમિતે;
ગુરુ તો એ દોતે, પરમ નિતિથી આ સવ તરી,
સદા તારે શિષ્યો, અધિક ઉપદેશે બધ હરી. ॥ ૭૫ ॥

ગુણારાવ:શાખો, વગર ગમનથાથી સુખ વરી,
સખી લેખો થાકે, અસર નવ પામે પણ કરી;
રહી ન્યારા પોતે, અધિક શિખ આપે ઉપરથી;
જમો મિરસા જાણ, મણિ નવ રહેનાં અવરથી. ॥૭૬॥

મિરાંબાઇ મોટી, હરિ ભજન દીપે ઘણ રહી,
ગણાણી જ્ઞાનીમાં, ભજન પરતાપે ગુણ ગ્રહી;
તજી મિથ્યા માયા, સતત શુભ સાધ્યું મન ધરી,
રહી ન્યારી પોતે, જગત સઘળાને પરહરી. ॥ ૭૭ ॥

દશા દેતા પ્હેલાં, સજડ મનમાંહી સમજજો,
નરે એ પ્હેલા તો, અવર જનને એ નિરખજો;
પહીથી પોતાને, સખન રિતથી ઘાયલ કરે,
ખરે ખોટે છે તે, જરૂર જન તેમાં પડિ મરે. ॥ ૭૮ ॥

પ્રભાતે જે વ્હેલા, નિવસસર ઉઠી નિજ તણાં,
કરે કાર્ય કૃત્યો, અલિન થઇ પામે ધન ઘણાં;
રહે ડરા રોજે, રસિક મન પ્રફુલિત પુરાં,
સદાયે આનંદે, અનુભવ કરીલે સુખ ખરાં. ॥ ૭૯ ॥

અનાવૃત્તી કરવી, ચપળ થઇ દોરે જન તણી,
કરે તેવાં કૃત્યો, ચતુર પણ ભલી લાગણી;
દુખે જે અજ્ઞાની, મનસ વગ તે ના કરિ શકે,
દુધ જનો જ્ઞાની, ચપળ ચિત સામે થઇ ટકે. ॥ ૮૦ ॥

ભણી આત્મબુદ્ધિઓ, મકળ નિરભાવે સુંદરતા,
સધારી બીજાને, નિર્મળ રૂપ અજ્ઞાન હરતા;
ધન્ય આવા વીરો, સજ્જન નિરખ દયા અંતરે,
સદા આ સંસારે, ભાગ્યના પણ ત્યાંજ ચમકતા ॥ ૮૧ ॥

અદેખા અજ્ઞાની, ચતુર જન સૌને ચુકવવા,
કરે ઇર્ષા ઝાઝી, સજન સહુની એ દુભવવા;
પરંતુ સૌ ડાહ્યા, સજન જનની કિંમત કરી,
કરે તેના કોડે, સરસ સતકારો હિત ધરી. ॥ ૮૨ ॥

શશી સ્હેજે જુઓ, કમળ કુળ સૌને ખિલવતો,
કદી વીના પોતે, અમિ રસ દઇને રિઝવતો;
સદા એવી રીતે, સજન પણ સૌને રિઝવતા,
ગમે તેવો હોયે, તદપિ નવ તેને દુભવતા. ॥ ૮૩ ॥

ઠગારા લોકો જે, અઘટિત કરે કૃત્ય હરખી,
બળે છે હૈયામાં, સુઘડ જન એ કૃત્ય નિરખી;
ઠગારા લોકોની, મતિ મલિન એવાં કૃત્ય કરે,
બુરી બુદ્ધિ એવી, સુઘડ જન દેખી દિલ ડરે. ॥ ૮૪ ॥

નમાલાં કામોમાં, વખત નવ મિથ્યા પરહરો,
ગણી મોંઘા મૂલે, સમય સઘળાનો વ્યય કરો;
ગયો તે ના આવે, અપસર ફરીથી અહિં જુઓ,
ધરી સિક્ષા ઉરે, અધિક સરવે આળસ ખુઓ. ॥૮૫॥

જુઆનીની જ્વાળે, અધિક જન એમાં પ્રજળતા,
પડીને ફૂછંદે, વિષય રસમાં એ સબડતા,
ગુમાવે છે મિથ્યા, જનમ સઘળો જોબન મદે,
પડે છે અંતે એ, અધમ થઇ નર્કે નિચ પદે. ॥ ૮૬ ॥

અલેખાનું જેઓ, ઘર ખરચ રાખી ખુશિ થતા,
ગુમાવીને નાણું, કરજ કદિ અંતે ડુલિ જતા;
બગાડે પોતાનો, અધિક ઘર વ્હાલો કસુરથી,
પડે ધંધો ભાગી, નિરબળ થતાં શૂર નુરથી ॥૮૭॥

બલા ભારી કાળે, વિપત ભય આવી શિર પડે,
તથાપી ના હારો, હિંમત મનથી તો નવ નડે.
ચડે છે આકાશે, વખતપર વા વાદળ જુઓ,
ટકે એ ના ઝાઝું, વખત વિતતાં એ નવ જુઓ. ॥૮૮॥

મુંઝાતા માયામાં, મલિન નિત્ય અજ્ઞાનજ વડે,
કરે કૈંઆ એવાં, વિપત ભવમાં એ જાય પડે;
ન માને જ્ઞાનીનાં, કથન કદિ માયા વશ રહી,
તજે આમાં સુખો, નરક દુખનાં સંકટ સહી. ॥ ૮૯ ॥

ઘણા ખત્તા ખાઇ, મરણ થઇ જેઓ સ્થિર બને,
નહીં તે સોપાના, વિપત ભવમાં અસ્થિર મને;
કહે ફૂરી ફીને, અનુભવ કરી એ કાળ કાળે,
સદા વર્તી જાણે, શમ વિષમ સાથે સમપણે. ॥ ૯૦ ॥

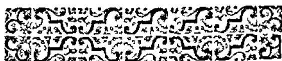
અલંકારી વાતો, મુરખ જન સાચી સમજતા,
નહીં મર્મો જાણે, અધિક અક્ષરોથી પકડતા;
ઘણા એથી અર્થો, અનરથ રૂપે સૌ ભય ભર્યાં,
નહો લેવા જતાં, મુરખ જન હાણે જાય કર્યાં. ॥ ૯૧ ॥

ઘણું કષ્ટો વેઠી, અખિલ ધનનો સંચય કરે,
ન ખાએ ના ખર્ચે, કઠણ ધન સૌ વૈભવ હરે;
વળી સ્વમામાંએ, ન પરઉપકારે પગ ધરે,
પછી અંતે એનું, અધમ ધન લુંટાતુંજ ફરે. ॥ ૯૨ ॥

સખી મહીં પોતે, ગુરુદ વૃદ્ધિ સર્વે વિપતમાં,
કરી કંગાળીને, હરત નહિં હારી હિમતમાં;
કહે પૂરા રેખી, મરણ સપને એ નવ ગણે,
મહા મહીં એવા, ગરિબ જનનાં સૌ દુઃખ હણે. ॥૯૩॥

ભમે છે જેઓનું, ચિત ચપળ ચોદીશ ભમતું,
હમેશાં એઓને, અહદ થઇ એ ચિત્ત દમતું;
નહીં કોઇ વાતે, ગુરુદ થઇ એ શાંતપણુંથી,
ફરી બેસે ઠામે, ચપળ ચિત કેરા ભ્રમણથી. ॥ ૯૪ ॥

લુચ્ચાઇ લોકોની, સુઘડ નવ બુદ્ધી સમજતા,
કરે કૂડાં કૃત્યો, મલિન મન રાખી ભટકતા;
પછી લોભી પાસે, અપર જનને એ ડુબાવવા,
બુરી બાજી બેસે, દુષિત થઇને નર્ક પડવા. ॥ ૯૫ ॥

માળા ૨૦ મી

ગીતિ વૃત્ત.

મૂરખ જનની સાથે, મૈત્રી કરતાં મલીન રંગ લાગે
દિન દિન વૃદ્ધી પામી, મલિન પણાનું પ્રબળપણું જાગે. ॥૧॥

સંગત કરતા પેહલાં, પાત્ર સંગીનું પરખી લેવો પૂરં
પરખ્યા વિણ કરશો તો, અંતે એ બહુ ફળ આપે બુરૂં. ॥૨॥

ગુણિઅલ જનની ગણના, ગુણિઅલ જનમાં વિશેષ વખણાતી.
પણ કદિ અગુણી જનમાં, ગણના એની જરાન ચર્ચાતી ॥૩॥

દુનિઆં બહુ રંગી છે, નિરખીને ચિત ચલીત નવ કરવું.
પણ ધીરજ ધરિ મનમાં, શાંત થઈને સરળપણે ઠરવું. ॥૪॥

મોટા જનની સાથે, નાના જન જો વિવાદથી હારે;
આજ વાઘની સાથે, સ્લેંજ ચડે તે જાનાં તરત મારે. ॥૫॥

જેનું મન જ્યાં જોડે, તેનું મન ત્યાં જવાજ હલચાલું
નિરખી મદિરા પીડું, વ્યશનીનું મન તરત જ હરખાતું. ॥૬॥

પ્રીત પરાણે કરતાં, પ્રેમ તણો રસ કદી ન પીવાનો;
ઇચ્છા વિણ ભોજનથી ભોજનનો રસ અરીક ક્યાં જાનો. ॥૭॥

દુનિઆંમાં દુખ દેખી, કાયર થઈ મન કદી ન કંટાળો;
કાળ તણી ગતિ એવી, સુખ દુખ નિત્યે ભમણ ધનું ભાળો. ॥૮॥

સ્વચ્છ મનુષ્ય કુમગે, કુસંગી મમ ગુણમાં નિરખાઉં
નિર્મળ જળ પણ આવી, સંગે મળતાં મલીન વરતાઈં. ॥૯॥

સુંદરતા બહુ સારી, પણ સદ્ગુણવિણ, ગણાય નહિં સારી;
ખારૂં જળ બહુ નિર્મળ, પણ તે પીતાં જણાય ખીહારી. ॥૧૦॥
કેળવણી કરવાથી, ઉત્તમ પદવી, સહાય સૌ પામે:
શિક્ષકે કેળવણીથી, પંડિત થઈને કરતાં શુભ કામે. ॥૧૧॥
દેહને જે દર્દ લાગી, તે દર્દ દૂરી કરવા તે ચાહે;
રોગ તણી ઔષધી, કરવા શીના ધરીજ ઘટ રાખે. ॥૧૨॥
પ્રકૃતી નીતિ રીતી, મનુષ્ય તણી સૌ સુધરે સત્સંગે;
એ વિણ તત્ક્ષણ બીજે, પર નર લાગે જન અંતને અંગે. ॥૧૩॥
વિનય ધરી વશ કરિએ, તો વશ થાએ જરૂર દુર્જન સેવે;
વશીકરણી એ વિદ્યા, મોટા મોટા મુનિવરને હરવે. ॥૧૪॥
કુટુંબની ગતિઓથી, દિન દિન વૃદ્ધી વિશેષ થઈ જામે;
પણ અંદર એનાએ, ઊગતા છેદે, વિનાશ એ પામે. ॥૧૫॥
સદૈવ ગુણગાન કરતાં, સત્ય વચન છે શાનક ગણું સારૂં;
જૂઠા જનની પાસે સત્ય વચન પણ, જુઠમાં ખપનારૂં. ॥૧૬॥
એક પળે પરમેશ્વર, પર્વતને પણ, કરે જમીન સરખો;
તો પછિ મનુષ્ય તમે તો, તેની શક્તી કઇ રીતે પરખો. ॥૧૭॥
બુદ્ધી ભ્રષ્ટ બને છે, ત્યારે ઉરમાં અતિ તર્કો ઉઠી,
સંસારિક સૌ બાજી, પ્રપંચે દેખાય છે જૂઠી. ॥૧૮॥
મૂરખ તણી મતિ એવી, સંગી જનના મનથી દોરાતા;
હાજી હા કરનારા, મિત્રો મૂરખ અતિશય સમજતા. ॥૧૯॥
નિર્દિન કર્મ કરીને, જગમાં જિવતર ગણ્યો નહિ સારૂં;
કુળક્ષય કરિને પાંડવ, હીમાળે ગળિ તજ્યું જિવન પ્યારૂં. ॥૨૦॥
સત્યપણું આચરતાં, સત્વાદી સંકટથી નવ ડરતા;
હરિશ્ચંદ્ર સત્ય માટે, નીચ ઘરે રહિ અનુચરપણું કરતા. ॥૨૧॥
આડંબર ઊપરનો, દેખી ભોળા જન બહુ ભરમાતા;
મિથ્યા મેઘાડંબર, નિરખી મયુરો મલાર મુખ ગાતા. ॥૨૨॥
કલંક કદિ નવ નડતું, નિંદ્ય મનુષ્યને લમણે લાગેલું;
મંદુ વધ્યા શું અગરે, કારણકે એ હતુજ બગડેલું. ॥૨૩॥
જે રીતે ચંદ્રોદય, દેખી ચિત્તમાં ચકોર બહુ રીઝે;
એ રીતે શુભ પત્નિ, પતિને પ્રેમે, નિરખી રસ પીજે. ॥૨૪॥

લવણ વગર અન્ન ફીકું, ખાતાં લાગે રસ હીણું જેવું;
પ્રેમ વિના દંપતિનું, આ સંસારે, સમજો સુખ એવું. ॥
સઘડ દંપતિ જેવાં, પ્રેમ વિનોદે વદતાં બહુ વ્હાલે;
એ રીતે સુકવિઓ, કાવ્ય વિનોદે રસિકપણે મ્હાલે. ॥
ઊત્તમ જન આ જગમાં, ઊત્તમ કુળ વિણ કદી ન ઉપજતાં;
મોંઘાં ફળ મુક્તાફળ, માંગાગર વિણ અવર ન નીપજતાં. ॥૨
પંડિત જનની પાસે, પાખંડીનું નવ પોકળ ચાલે;
જૂઠાં નગ ઝવેરી, પરખી પૂરણ કરમાં નવ ઝાલે. ॥૨
દારા દુર્ગુણી દેખી, કઠક પુરૂષને મળે ઘણો સારો;
પિંગળાને પીછાણી, ભર્તૃહરીએ વ્યવ્હાર ધિક્કાર્યો. ॥૨
શાકણ ડાકણ ને વળિ, ભૂતપલિત સૌ ભ્રમિત મને ભાસે;
વાયુની ભ્રમણાથી, નિંદ્રામાં જયમ, સ્વપનાં નિરખાશે. ॥૩
અભિમાનીને અરે, કુળ કુટુંબની શરમ નહીં આડતી·
દુર્યોધન દ્રોપદીને, ખેંચી લાવ્યો સભા મધે રડતી. ॥૩
હોય મરદ પણ કુસ્થળ, પડતાં એ કદિ, નવ નિકળે ચળકે
રત્ન અગોચર ઠામે, ઠરતાં એની જણાય શું ઝગડી. ॥૩
લોભી ધનને માટે, મનમાં જેવી લલોપતા રાખે;
નિમળ જન એ રીતે, જ્ઞાન મહુમાં નિજવૃતી દાખે. ॥૩
ચતુર પુરૂષ ચેતીને, 'મન માનેલો ઠગ આગળ દેખે
અધ મનુષ્ય સ્થળ શોધી. થાસે એવી રિત મમજી લેએ ॥૩
દુનિઆને શિર છો દે, અજ્ઞાની જનવણ સમજે દોષ:
દુનિઆ તો દેખે છે, તેનું દાખે પ્રગટપણે જેશો. ॥ ૩૫
કામ નિયમસર કરતાં, કામ મનું પૈ કરવા તક મળતી;
નિયમ વિનાનુ એકજ, કામ કરો પણ, તક નવ નિકળતી. ૩
નીતીની અરચીથી સંસારિક સુખ, વિનાશ સૌ થએ
અનીતિ અરચીવી, નિર્ભય ચડતે શરીર પડી જાએ. ॥
પા પજન પેન, કરતાં સર્જન ઉપર છે અર્થ વ:
અ અવી અ દુર્જન દરનિ સમજાત નહિ ાય. ।૩

ભ્રષ્ટકાયીને માટે, ત્યાં કિંચિત્ કુશળ થયો નથીનું
કાયકુંડ કેવી કે, ભાગવાળીથી કરી બહુ દાઝેલ ॥ ૩૯ ॥
નરકમાંહેથી માર્ગે, તો તેથી દુખ, નિરંતર નહિ પામે;
આશ પાપિજનની તેટ, નારકની હદે નહિ બેઠી વગેરે. ॥૪૦॥
જુગના દુઃખથી માટે, તેથીજ નિશ્ચય કરવા હાજરાયે;
પેચના હાથ કરીને, પીઠ પીઠ ભુજરને જાણે. ॥ ૪૧ ॥
અજ્ઞાન પુરુષના ભયમાં, સ્વાર્થીનરથી સંભાવ તે પામે;
વિના તો સાધનમાં, અંતર્યુ સાગર હરિ નવ કરશે. ॥૪૨॥
કાળ કલ્પ અજાણી, દુઃખ પરીશ્રમ કહુજનથી માના;
મોટા મોટા મુનિજન, તે દુઃખ તેના કહ્યા શુભ બહુ આનંદ ॥૪૩॥
શુદ્ધિ કહેવા નિશ્ચળી, ત્યાગ શુદ્ધિ કરિ મેં વિચારી;
એ વિચારવૃત્તિ ચિત્તમાં, નિરંતર બહુબહુ દુખકર દેખાતી. ॥૪૪॥
તેને દુઃખ ઉર દેશે, તેહ પાપની છબિથી વરતાયે;
આપણે ત્યાગ કરો, તે રવિ પાપીના દિલનું ભમતાયે. ॥૪૫॥
કાજ માહિ સતનાં, તીર પુરુષ સો વિવેક બહુ રાખે;
અજ્ઞાન વિશ્વાસીપણાની, સાધુ સતનાં અવગણના રાખે. ॥ ૪૬ ॥
જેનું મન બહુ નિર્મળ, અને દયાથી ભર્યું હતી ભારે;
ત્યાં વિવેક પામીને તે જનને આ ભવસાગરથી તારે. ॥૪૭॥
દયાળ સત્પુરુષ રૂપ, તે જન નિશદિન નિશ્ચયથું ધરતા;
આશ્રિત પ્રત્યેક દુઃખ થયો શા, ભાગ્યહીન નવ કરતા. ॥ ૪૮ ॥
અનુભવ તે દુઃખ તેથી માનવું, કરેલ બહુ કેડું.
તે ગયું પણ છે, પછી હરિએ થયો નહીં દેડું. ॥ ૪૯ ॥
સતની ઉત્તમ દાસતા, પ્રફુલ્લિત કરીને દયા કિસે ધરશો;
તો ભગવાનનું સુખ, નાથમાં અંતરમાં અનુભવીને કરશો. ॥૫૦
જેનું મન બહુ નિર્મળ સ્વચ્છંદ છે, નજીક મન એને;
એ વળ ઉત્તમ કરવા, ભાગ્યવાન પણ, નહીં ન ધ્યાન તેને. ॥ ૫૧ ॥
દાન કરવાનું વિશેષ, આ નીતિ હૃદય નહીં ઠરે,
પાણી પણ ભરેલાં તેને દુઃખ રવતર તો જુએ. ॥ ૫૨ ॥

[illegible] ની વાણી, અમૃત રસની ઝરતી છે ધારા;
[illegible] થઈને મ્હાલે [illegible] જન સૌરભ એ પીનારા. ॥૫૮॥

[illegible] ચિત બાળકનું [illegible] પિતાના ગુણમય બદલાતુ;
[illegible] જળ મીઠું પણ પૃથ્વિમાં પડીને પલટાતું ॥૫૯॥

[illegible] નહિ [illegible] સુખ [illegible] ની ગણના પ્રેમતણી,
[illegible] તજી [illegible] પતિની સાથે વિચર્યા રાનભણી. ॥૫॥

[illegible] મનમાં, [illegible] ચિત [illegible] ન ગમજાણી
[illegible] આશિ હરિચંદ્રે તાણી. ॥ ૫૬ ॥

[illegible] કરતા નર સુધરે;
[illegible] મધુ [illegible] ॥ ૫૭ ॥

[illegible] નિશદિન [illegible]
[illegible] તશય પસ્તાતા. ॥૫૮॥

[illegible] મન રીઝાવે
[illegible] ની [illegible] દેખાડે ॥૫૯॥

[illegible] મન [illegible] ગોહાના,
[illegible] ની મરમાતા ॥ ૬૦ ॥

[illegible] ના નનાર ગુણ રીતે,
[illegible] પ્રીતે ॥૬૧॥

[illegible] મારે,
[illegible] ભગિનાગે ॥૬૨॥

[illegible]
[illegible] ઝતાના ॥૬૩॥

[illegible]
[illegible] ॥ ૬૪ ॥

[illegible]
[illegible] ૬૫ ॥

[illegible]
[illegible] ॥ ૬૬ ॥

ડાહ્યા જનને ગંભિર, પ્રશ્નથી કે જવાબ ઊંડાણે;
તો તેની અનુવૃત્તી, વાત ખુપાવ્યા થઇ છે સમજાણી. ॥ ૬૭ ॥

ઢંગ વગરનાં માણસ, પગમાં ટીચે પળમાં ખિજવાએ;
મંકોડા રોળ્યામાં, ખેદ કરે ને તરતજ મરડાએ. ॥ ૬૮ ॥

અભિમાની જન આગળ, ધ્યાન ધરી પણ ઉરમાં નવ લેખે;
અંધજનની આગળ, દર્પણ ધરિએ છતાં નહીં દેખે. ॥ ૬૯ ॥

શત્રુથી-સૌ ખાએ, તે નરને નવ શૂરવિર પરમાણો;
અગ્નિધર મેડક નિરખી, ભડકે તો તે, અગ્નિધર નવ જાણો. ॥૭૦॥

શાસ્ત્ર સકળ શીખો પણ, અનુભવ વિણ નહિં અધિકારી એના;
રામ રટણથી ગુરુ લો, સમજ્યા વિણ હરિપદ પામે શાનો?॥૭૧॥

નાનાના મંડળમાં, મોટા જન જઇ જરાંથી ઝંખાતા;
રવિ શશિ વાદળ વચમાં, આવે અતિશય નુરંથી ઢંકાતા.॥૭૨॥

યત્નો એવા કરિએ, દેહ પડે પણ દિલથી નવ ડગીએ;
સગર તણું કુળ ગંગા, લાવ્યા તપ કરી ત્રણ પેઢી લગીએ.॥૭૩॥

જેણે દુઃખના દિવસો, દીઠા તે નવ સુખમાં છલકાતા;
પાંડવ વનમાં વસીને, રાજ મળ્યા પછિ થયા ન મદમાતા.॥૭૪॥

શત્રુ દુઃખ દે તોપણ, શાપ ન તેને શિર સજ્જન દેતા;
વિશ્વામિત્રે દીધું, દુઃખ તોપણ ગુણ, હરિશ્ચંદ્ર લેતા. ॥ ૭૫ ॥

સંગિન વિદ્યાભ્યાસે, વિદ્યાની બહુ ચડતી છે રથીતી;
પાયો ઇમારતનો, ઊંડો નાંખ્યે, પકડે મજબૂતી. ॥ ૭૬ ॥

હિતકર જનને હાથે, ગફલતથી કદિ નુકશાની નિપજે;
તોતે સઘળી સુખથી, એક વખત તું સમજીને ખમજે. ॥૭૭॥

પ્રેમતણો રસ તાજો, પ્યારો છે પણ જિરણ નહીં પ્યારો;
તાજો રસ કેરીનો, મીઠો છે પણ નહિં વાશી સારો. ॥ ૭૮ ॥

અનુચર એવી રીતે, વરતે જેથી ધણિનું મન રાચે;
કાષ્ટતણી પુતળિઓ, બાજીગર જ્યમ નચવે ત્યમ નાચે. ॥૭૯॥

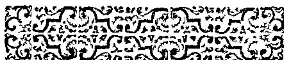
સંબંધી સાધે પણ, બહુ સહવાસે દુશમનતા જાગે;
અરસપરસ અથડાતાં, વાંસતણું વન ઝડપીને લાગે. ॥ ૮૦ ॥

[illegible] ફરતા;
[illegible] દુર્દમ એ કરતા. ॥૮૧॥
[illegible] નિજને ભોગવવાં,
[illegible] નિમતતણા ગણવાં. ૮૨
મનની [illegible] ગાડ આવે;
[illegible] મનને અકળાવે. ॥૮૩॥
[illegible] નહિ દાવો
[illegible] દુનો. ॥૮૪॥
[illegible] વિચારી નવ વળશો,
[illegible] ઓળખશો. ૮૫
[illegible] ગમના,
[illegible] ॥૮૬॥

જે જન અતિશય ખાશે, તેનું બોલ્યું જુઠાં થાશે;
શ્વાન, સજ્જને સમાનું, દેખી કોઈનું, દિલ નવ દરખાશે. ॥૯૫॥
નષ્ટ મનુષ્ય પણ થાશે, નાના જનના સહવાસે તાનું;
હીનજ્ઞ જન અરમીના, સાથે ગરમી સરખું સમજાનું. ॥૯૬॥
પદે શિદ્ધિ મરણથી, દુષ્ટપદની બહુ બેસે આજ;
પણ પદો ઉપરતાં, પેલ પ્રમાદ થઇ પછડાતો પાછ. ॥ ૯૭ ॥
મરણ સમયની ઘંટી, વસમી છે પણ સદ્બુદ્ધિને સારી;
પરલોકે સંચરવા, આનંદે ઉર, ઉંદરે ઉગારી. ॥ ૯૮ ॥
રાગદ્વેષમાં પ્રાણી, મરણ થતાં જે વખતે મન પ્રેરે;
તે વખતે તે નિષ્ઠુર, થઇને નમણું કરવામાં શૂરે. ॥ ૯૯ ॥
બુદ્ધીના અંકુશવિણ, મન ખૂંટું વૃદ્ધિ મુરખપણું મ્હાલે;
પણ પછિથી પછડાતાં, પંચવટા પાડીને ફરતું પોંહાલે. ॥૧૦૦॥
વણ હકનું ધન ઘરમાં, ધાલ્યે હકના ધનને વણસાડે;
પયમાં પાણી ભેળી, અન્ન દર્યાથી પયને બગાડે. ॥ ૧૦૧ ॥
સમય કરે જે કામો, તેવાં કામો જનથી નવ થાએ;
પતનો સમજી જનના, સમય વિરૂદ્ધે નિરથક નિરખાએ. ૧૦૨
પ્રમાણ પુરૂષનું ચિહ્ન, પ્રમાણ પુરૂષ વિણ, નિશ્ચય નવ કરનો;
હીરાના વિષયને, માટે વિવેક પણ હીરા ઠરતો. ॥ ૧૦૩ ॥
વખત ગયા પાછે જે જ, વિચારિએ તે ફળ કાંઇ નવ આપે;
જન્મ ગુમાવ્યા કેડે, જ્ઞાન મહુણથી ઇનામ શું કાપે? ॥૧૦૪॥
અનુભવની ઇચ્છાને, અનુસારે જે જન જગમાં ચાલે;
તે આશાદન નિર્વિઘ્ન, કામ કરીને મરજદાના મ્હાલે. ॥૧૦૫॥
મોટા જનની સેવા, કદીક સમ બહુ ફળદાયક દીઠી;
કૃષ્ણ તણી ચાકરીથી, સુદામાની દળદરજદર વિતી. ॥ ૧૦૬ ॥
દુશ્મનનું બળ દેખી, કાયર થઇને ડરવું શા માટે;
ખીલેલાં તો જીવે, વખત જતાં અદર આવનારે વાટે. ॥૧૦૭॥
નિતા ભકતા દુખી, ગીતા જુનની દગી સંસાર મારા,
ઉપાય વિચારીને નરકે ફરશે એના મારફત મારશા. ॥૧૦૮॥

માળા ૨૭ મી સંપૂર્ણ.

માળા ૨૧ મી.

ગીતિ વૃત.

એકાંતે વિચારો, સઘળા આવી ઉરમાં ઉભરાતા;
કુસ્મ તણા બહુ ગોટા, બંધ કરેલા ઘરમાં ગોટાતા. ॥ ૧ ॥
શાંતપણાનો મ્હેરો, અંતરની ઠંડકતા બતલાવે;
ઉભરા વિણનું પાણી, અંદરની શીતળતા સમજાવે. ॥ ૨ ॥
એક વિષયપર અતિશય, મતથી સાચી હકિકત શોધાતી;
કેશ તણા પૂરાવા, પૂરણ જોતાં રચના સમજાતી. ॥ ૩ ॥
જુબાનીમાં જૂઠા, જન જોડકણાં બહુ જૂઠાં જોડે
ગભરાએલા માણસ, આરંત વખતે ઉલટી ગમ દોડે. ॥ ૪ ॥
કાચા કાનોવાળાં, ભમેર્યાથી, હરદમ ભરમાતા,
કાચા ઘટ પાણીથી, ભરતાં તરતજ ગળતા દેખાત. ॥ ૫ ॥
હરેક યત્નો પૂરી, અજમાયશ વિણ પડતા નવ મુંકો;
અધવચ પડતા મુંકયે, એ યત્નોનાં ફળ લેતાં ચૂકો ॥ ૬ ॥
પ્રવાહ ભાષાનો તે, કૃત્રિમ બંધન થકિ નવ અટકશો;
પ્રવાહ મોટી નદિનો, રોકાતો નહિં પુલથી બાંધેલો. ॥ ૭ ॥
કૂદી બંધન પ્હેલા કઠક મનુષ્યને અણુગમતાં ભાસે;
પણ અંતે એ સારાં, વખત જતાં બહુ મનમાં સમજાશે ॥૮॥
હાલ કન્ક જે બાળક, ઝુલે છે તે વડા વિના મનગ
ઢાંકેલા કિસ્મતની બાજુ પ્રથમથી નહિં ક ભ્ય પગે. ॥૯॥
નર જંતુ માણસનું, તેની સાથે બની પશુ ભિન્ન વનુ
બની અરવસ્થામાનુ અજ્ઞાનને ગાર માણુહરતા રજતુ ॥૧૦॥

પરદેશી પરધર્મી, જનનું સૌ નવ, અનુકરણ કરવું;
પણ કુશળપણું તજીને, સાહિત્ય સઘળું, મરકટપણું ધરવું. ॥૧૧॥
સુદ્ધીશાળી જનનાં, નહીં સઘળાં સ્વતંત્ર સ્ફુરિત જાણો;
લલનાના વિલાસો, આપોઆપજ પ્રગટ્યા પીછાણો. ॥૧૨॥
પતિત જનની બુદ્ધી, પ્રૌઢ બન્યાથી મન ગોદક દીસે;
યુવતી પણ જરાની વયમાં મ્હાલે વિલાસને વિશે. ॥ ૧૩ ॥
વૈભવ વિલાસ સર્વે, યજ્ઞ પ્રમાણે જન મનને રૂચે;
યાચન મન બહુ રિઝવે, પણ ગાયન ગય વયનાં તે ખુંચે. ॥૧૪॥
બાળક કરતાં ગાદી, આમદ ઉપર બહુ પ્રીતી રહતી;
જિહ્વાનો કરતાં પણ, માતા અવસર નિશદિન આરાડતી. ॥૧૫॥
પ્રાસાદિક કવિઓનાં, કાવ્ય સદા જન મનને રીઝાવે;
કુદરતની રચનાનાં, ખુબી સૌનાં હૃદયજ હરખાવે. ॥ ૧૬ ॥
પ્રાસાદિક કવિઓનાં, કાવ્ય સુણ્યાથી મન નિર્મળ બનશે;
શરદ સમયના જળમાં, ન્હાતાં વપુનું મલિનપણું મટશે. ૧૭
સ્વચ્છ મનુષ્યના મનના, મહત્‌ગુણ સઘળા પ્રકાશ અતિ આપે;
નિર્મળ હાંડીમાંથી તેજ દિવાનું દશદિશ દીપાવે. ॥ ૧૮ ॥

શોક જેને આવે, તેને શારદે મનથી બહુ માને;
શારદની વિભુતીને, શિખો શરીરે ધરતા દિલજાને. ॥ ૧૯ ॥
ઉપરથી બહુ કડવાં, કેરૂ વદે તે જન મનથી મીઠાં;
આમ્ર કુળો છોડથી તુરંત પણ રસો મિઠાં દીઠાં. ॥ ૨૦ ॥
શાંતપણાની સાથે, સ્થિર ગંભિર જન બહુ જેનું ભાખે;
એ સરલહૃદયપણાનાં, લક્ષણ સઘળાં જનનાં લેખાશે ॥ ૨૧ ॥
જેની બુદ્ધી સાત્વિક, તે જન શું નવ કરી શકે કાંઇ;
વરાળને વિજળીના શોધકની અતિપ્રજ્ઞા છે ભાઇ. ॥૨૨॥
સગપણ સબંધ કરતાં, પ્રેમાકર્ષણ, કરે અધિક અસે;
માત પિતાથી છાનાં રૂકમણી જઇ પરણ્યાં કૃષ્ણ ગ્રસે. ॥ ૨૩॥
શ્યામા સદ્બુદ્ધિ સારી, પણ એ સ્ત્રી હઠ પકડે નવ સારી,
શરદ સમય સુખકારી, પણ પિત ઉછળે અતિશય ભયકારી; ॥૨૪॥
સમય તથા પરિબળથી, સારું નીં પણ, વિપતીમાં ઉતરે;
સુધ્ધ કેરાં સાકર, વાસરા થઇને વરસ્યા વિનુ ત્યાંરે. ॥૨૫॥

નિષ્ફળ પુરૂષના, કર્મને જે જન, વળુંદક કહેવાવે;
તો તેનું ફળ આપ્યું, તેના શાથે ક્ષિણતામાં આવે. ॥ ૪૧ ॥
સદ ઇચ્છામાં સંકટ આવે પણ એ અશ્વત્થ નવ ખરતી;
બંધન બારે આવે. તોપણ સરિતા સમુંદ્રમાં જાતી. ॥૪૨॥

વિનય વગરના ચિતથી, મોહનસે વંશ થઇ મોક્ષ બગડે;
વાત ખરી એ વખતે, બનાવિએ પણ ઊરમાં નવ પડે. ॥૪૩॥
પ્રમાદથી કીધેલાં, કુડાં કૃત્ય નવ પ્રમાદથી ટળતાં;
કાદવથી બગડેલાં જળ, કાદવથી નહિં નિર્મળ બનતાં. ॥૪૪॥
નિયમિત વખતે સઘળાં, કાર્ય કર્યાથી દિલ ખુશ દેખાતું:
મ્હાન પુરૂષ જન જાણી, જનનું એવું જિવતર જોવાતું. ॥૪૫॥
મ્હાન પુરૂષ સૌ સાથે, સમાનભાવે વરતે વ્યવહારે:
પણ દંભીજન વરતે, દંભ ધરીને ઉલટા ઉપચારે. ॥ ૪૬ ॥
બાંધી અવધી કેરી, ટેવ અનિયમિત થવે વિઘન કરતી:
અમુક વખત ભોજનનો, થતાં અનિયમિત દરદ થવા શકતી.૪૭
હદ કરતાં જે જાદે, કરિએ તેમાં અવગુણ બહુ આવે:
દીપક ઉપર અતિશય, દિવેલ રેડે પ્રકાશ બુઝાવે. ॥ ૪૮ ॥

સુખિઆ દુર્ગુણી દેખી, દુર્ગુણને નવ વખાણજો મનથી:
એ કરતાં સદગુણીઓ, ઘતક ગણાછે સુખિયા તનમનથી. ૪૯
નિંદા નિશદિન કરિને, નીચ પણાથી જિવતર જે ગાળે;
તે જન પરસુખ દેખી, દુખિયા થઇને નિજ તનમન બાળે. ૫૦
અરસપરસ બહુ વિગ્રહ, પક્ષ ઉભયમાં બનતો જે વારે:
તે વારે તેઓને, દુશ્મન આવી વચમાં પડકારે ॥ ૫૧ ॥
મોજ કરી મોજીલા, ઉદ્યમહિન થઇ, હરદમ જે ફરતા:
તેને લક્ષ્મી તજિને, જાએ તેથી કંગાલ થતા. ॥ ૫૨ ॥
કંજુસથી નિજ દોલત. વપરાની નહિં પરહથ વપરાતી;
મધમાખીના મધને, ખાય બિજા પણ, નવ પોતે ખાતી. ॥૫૩॥
રૂપ ગુણ કરતાં અતિશય, પ્યાર પમાડે પ્રથમ પણ જનને
કારેલી ફુળજાને, પરણાવી કરિ, કરિ વ્હાલી કન્ને. ॥ ૫૪ ॥

[illegible] ધારથી બડેકી, દેર તજની, બહુ ધીમે ધીમે;
[illegible]ની ચીજ તણું પણ, વ્યગન ઘટે છે ઘટાડતાં નિયમે. ॥૫૫॥

[illegible]ના કિમ્મતપર, ગજી રહિ ચિજ અહર્નિશ નવ હર્ષેછ,
આમાં શુભ સંતોષ જ, પુન્યપણાથી સમાયલો મીઠ. ॥૫૬॥

ભલુ બને કે ભુંડ, તેમાં તેપર મન રાખો રાજી;
[illegible] મને પ્રભુ ભજિને ભના નરિમની ભજજો ભક્તિ આજી. ॥૫૭॥

[illegible] પોતાનું, જિવન ખુશીમાં જવા જરૂર ઇચ્છેજ
[illegible] આમત [illegible]નાથી મીઠ ॥ ૫૮ ॥

નામ બનું [illegible] હૃદયમ અહિં વસવું;
[illegible]ની [illegible] ખસવું. ॥૫૯॥

[illegible] મનનડતાવાળો;
[illegible] મનવાળો. ॥૬૦॥

[illegible]
[illegible] ॥ ૬૧ ॥

[illegible]
[illegible] ॥૬૨॥

[illegible] ॥૬૩॥

[illegible] ॥૬૪॥

[illegible]

[illegible] ॥૬૫॥

[illegible]
[illegible] ૬૬ ॥

[illegible]
[illegible] ૬૭ ॥

[illegible]

જ્ઞાની જન વિણુ બીજા, ભવનિધિથી નહિ નર ઉતારે;
નાવિક વિણુ નહિ કોઇ, નાવ ઉતારે સમુદ્રને પારે. ॥ ૬૯ ॥

સ્નેહ થકી સૌ જનને, શોક તણી બહુ પરંપરા મળતી;
જેમ પતંગી પતિની, પાછળ શોકે, નિશદિન રળવળતી. ૭૦

રાજ કરમને ગુણના, આધિન જનથી અવર ન રહાતાં;
સર્પે તજ્યા કસીકા, જનથી બીજા જન નવ મુકાતા. ॥૭૧॥

ધર્મ તણો સંપ્રદાય, જોવામાં જ્યાં પ્રથક્પ્રથક આવે;
સંતોના સાધો કહિયે, એકપણા વિણુ બધી નવ દરસાવે. ॥૭૨॥

શાસ્ત્ર તણા સિદ્ધાંતો, શિખતાં સૌમાં મંદતા બહુ આવે;
મંત્ર તણા ઉપચારો, મૂર્તિમાં પણ, પ્રભુના પ્રગટાવે. ॥ ૭૩ ॥

સુધરેલી પરજાને, દુરાત્મપંત પણ સુધરેલી ગમતી;
ખાંડ ભરાયા સુધી, નાટક જોવા નવિન પ્રજા ભ્રમતી. ॥૭૪॥

માબાપો પુત્રીને, પરણાવે વર ઘેર સારૂં જોઇ;
તો તે માબાપાનું, શુભ ઇચ્છે છે બહુ આશિષ દેઇ. ॥૭૫॥

નિષ્કેવળ જનને જ્યાં, હરિ રાખે ત્યાં, નવ દુશ્મન ફાવ્યા;
વિષને બદલે વિખિયા, ચંદ્રહાસનૃપ પરણીને આવ્યા. ॥૭૬॥

જગત બધું આ જૂઠું, તેમ છતાંએ મન સાચું ભાળે;
જળ આકાશ ન જળમાં, છે કંઇ તોપણ નજરે નિરખાળે. ॥૭૭॥

જોબન વયમાં જનની, આજમક્તપર બહુ વૃત્તી ફરતી;
પણ વૃદ્ધાવસ્થામાં, શાંત થઇને, સદ્ધ વૃત્તી કરતી. ॥ ૭૮ ॥

નિજ નિરવાહ ચલાવી, યત્ન વડે જે તવંગરો બનતા;
તે હુશિઆર ગણાઇ, જનમંડળમાં નવ પામે ન્યૂનતા. ॥૭૯॥

નિજ ગુજરાન તણીને, ક્યામતની જે ફિકરથી જાણીતા;
તે જન દાનાવો થઇ, હરદમ માનો હરિના માનીતા. ॥૮૦॥

જે જન નાણાં માટે, અવર કને જઇ કરતો ભાટાઇ;
તે ઠગ ઠગવા માટે, અંતર ધરિ કરતો લુચ્ચાઇ. ॥ ૮૧ ॥

સ્ત્રીઓ પતને સંભાળી, સાચવતાં એ કુળ સારૂં આપે;
સાચાને અજાણી, અંધ કરે એ નિજગુણ પરતાપે. ॥ ૮૨ ॥

શાણા કુકૃત્ય સમજી, સજ્જુરપણાથી ડરિને દુર ખસતા;
પણ મૂરખ જન પોતે, મુરખાઇમાં મસ્ત રહી હુમતા. ॥ ૮૩ ॥

જગમાં તનદુરસ્તી, ચીજ ખરી દોલત જનની જાણો;
એ વિણ બીજી દોલત, હોય ભલે પણ સુખ નવ પીછાણો. ॥ ૮૪ ॥

પાપી પાપ કરમથી, માર ખમીને, મરતાં પસ્તાતા;
પણ ધર્મી સુખ માણી, શાંતપણાથી મરણ ચિતે સ્હાતા. ॥ ૮૫ ॥

રોગી કરિની ચિજથી, દુર રહેનો, વપુને નવ ખોતો;
પર સેવન કરવાથી, આમંત્રણ કરિ મરણ તરત જોતો. ॥ ૮૬ ॥

જિંદગી જેવી બીજી, ચીજ નથી અહિં દુનીઆંમાં કિમતી;
મરણ જનમનો ફેરો, ટાળી જિવની કરતી મોક્ષ ગતી. ॥ ૮૭ ॥

સુભ કાર્યો કરતાં પણ, વખને કર્મો જનને કનડે છે;
એ સાંજોગ તણું છે, કારણ તેથી સુભ કૃત્ય બગડે છે. ॥ ૮૮ ॥

જેહ ધરમ આચરતાં, ઈશ્વર ઊપર નવ પ્રીતી થાએ,
તો તે ધર્મ સદાએ, ભ્રમ રૂપ થઇને અફળ જરૂર જાએ. ॥ ૮૯ ॥

ઘણો સમય ગંગાજળ, સેવ્યાથી જન પવિત્રતા પામે;
પણ સંતોના સંગે, પવિત્ર બનશે તરતજ તે ઠામે. ॥ ૯૦ ॥

વૈભવ માટે ધનની, ઇચ્છા ઉરમાં કદિએ નવ કરવી;
પણ પરમારથ કામો કરવા માટે ઉર ઇચ્છા ધરવી. ॥ ૯૧ ॥

ઉર અજ્ઞાની જાળે, ગુંચાયું તે ગુધરે નહિં સ્હેજે.
પણ એ જ્ઞાન ખડગથી, છેદન કરતાં, સુધરેછે સ્હેજે. ॥ ૯૨ ॥

ઝાઝા જનને નડિએ, તો તે સઘળા શિરપર ચડિ મ્હાલે;
રાહ નદી રોકે તો, તેના પર સૌ પુલ બાંધી ચાલે. ॥ ૯૩ ॥

મરજાદા મુકીને, ચાલે તેનો ડર રાખે સરવે;
પૂર ચઢે નદિઅલો, નજિક તણા સૌ જનને એ હરવે. ॥ ૯૪ ॥

કુળકિર્ત્તિ સાચવવા, મ્હાન પુરૂષ પણ રણમાં રડવડિઆ;
પણ જાળવવા માટે, બાણ સજ્યાપર ભિષ્મ પિતા પડિઆ. ॥ ૯૫ ॥

વીર પુરૂષ સગપણના, સમ્બંધ કરતા મહત્વાસે રીઝે;
પાંડવનો બંધૂપણ, કૌરવ પક્ષે પડી રણ ઝૂઝે. ॥ ૯૬ ॥

સુંદરતા ઉપરની, જોઇ સજનનાં મન પણ મોહાણાં;
કુરંગ કનકનો રૂપી, નિરખી સીતા મનથી લલચાણાં. ॥ ૯૭ ॥
કુળ આચાર અને વળિ, વિદ્યા માલુમ નવ જેનાં જાણ્યાં;
ત્યાંલગિ તે જન સાથ સ્નેહ, કરવા લાયક કદિ નવ પરમાણ્યાં. ॥ ૯૮ ॥
નિજ અંગીત સૌ જનને, ત્યાગ કરી જે પરજનને રાખે;
તો તે નિજનું મુંડું, નિજહસ્તે કરિ કૃત શું રૂડું ભાખે. ॥ ૯૯ ॥
પરસ્વાધીન રહ્યાથી, પેર ભરીને મનમાં નવ ફિકરીઓ;
કારણકે એ પોતો, સ્વપ્નામાં પણ સુખ નહિં ભોગવશો. ॥ ૧૦૦ ॥
અંગિત મિત્ર થઇને, ગુપ્ત બિના ગુણિ પર પાસે ખોલે;
ઘાતિક આ દુનિઆમાં, બીજો કોણ, નહિં એની તોલે. ॥ ૧૦૧ ॥
દુર્જન સૌ ઉપરથી, સાધુ સરખા થઇને બહુ ભાવે;
પણ ભીતરમાં ભારે, દુર્ગુણ ભરિને પ્રપંચમાં ન્હાવે. ॥ ૧૦૨ ॥
હોય વડિલજે કુળમાં, તેના ક્ષયથી કુળક્ષય બહુ થાએ;
ચક્રતણી નાભીના, તુટતાં આરા વિખરી સૌ જાએ ॥ ૧૦૩ ॥
જન્મ તણા જે વેરી, તેતો કદિ નવ જિવ લીધે છૂટે;
પણ જે કારણ પ્રત્યે, વેર બને તે, સમય જતાં તૂટે. ॥ ૧૦૪ ॥
શત્રુનો સહવાસજ, સ્વાર્થ લગણનો સદા સમજ ભાઇ;
સ્વાર્થ સધાયા કેડે, ઘાતિક થઇને, કરશે દરિદ્રાઇ. ॥ ૧૦૫ ॥
ઘાતકજન નવ જૂએ, ગુણિ અવગુણિજન પણ હણતો સૌને;
મિમાંસા રચનારા, રૂષિજૈમિનિને ગજે હણ્યો જોને. ॥ ૧૦૬ ॥
શત્રુ સૂક્ષ્મ રૂપે, પ્રવેશ કરિને હણે થઇ મોટો;
જળનું પુર પ્રથમમાં, ભૂજ દિસે પણ પછિથી દે કોટો. ॥ ૧૦૭ ॥
ગુણ નિધિ નિતિવૃતમાળા, રચી બરાબર ગુણ મહત્વ ભારે;
ભારે જયરંગ ઉરમાં, અનુભવ કરિને રટવાર વારે. ॥ ૧૦૮ ॥

માળા ૨૧ મી સંપૂર્ણ. ફ

દુર્બિનથી દેખાય, દૂર તણી વસ્તુ ભલી;
તેમ અગમ્ય ભળાય, જ્ઞાન વડે એ જ્ઞાનીને. ॥ ૧૦ ॥

નથી થતો કદી નાશ, સૃષ્ટીમાંથી કોઇનો;
બદલે રૂપ અપાર, વખત તણા જોરા થકી. ॥ ૧૧ ॥

નિયમ પ્રમાણે નિત્ય, વર્તે તે સાચા સદા;
નિયમ વિણ ખચિત, શુદ્ધ સત્ય સમજાય છે. ॥ ૧૨ ॥

આખું ધરિકાયંત્ર, નિયમ પ્રમાણે ચાલતાં;
એવો આ જગતંત્ર, નિયમ વડે સાચો સદા. ॥ ૧૩ ॥

મલિનપણું મરી જાય, જળથી જેમ વસ્ત્રનું;
એ રીતે ધોવાય, મન મેલું પણ જ્ઞાનથી. ॥ ૧૪ ॥

અરૂણનો ઉદ્યોત, હરે તિમિરને તેજથી;
હરતો એમ હમેશ, સુબોધ ઉર અજ્ઞાનને. ॥ ૧૫ ॥

અંતર ઉદય સંગ, એવી રીતે રેલીએ;
રેણુ સુવર્ણ નંગ, સુવર્ણકાર જે રીતીએ. ॥ ૧૬ ॥

ગજા ઉપર જે ભાર, તે જનથી ઉંચકાય નહિં;
અમૃતરસનું પાન, દૈવ થકી પીવાય નહિં. ॥ ૧૭ ॥

આત્માનો ઉત્કર્ષ, નથી જ્ઞાન દ્રવ્ય અમલમાં;
પણ પૂરણ ઉત્કર્ષ, સમાય નેકી ભક્તિમાં. ॥ ૧૮ ॥

ધરીએ એવું ધ્યાન, ધરે ચકોર જ્યમ ચંદ્રનું;
ભુલી જઇ નિજ ભાન, ઇશ્વર પર એક તાર થઇ. ॥ ૧૯ ॥

જે લક્ષ્મી ઉભરાય, તો તે ટકે ન કોઈ દિન;
પણ ઉભરો સમી જાય, તો તે ટકતી સર્વદા. ॥ ૨૦ ॥

શુદ્ધ પ્રેમનું સુખ, સર્વોત્તમ છે સૃષ્ટીમાં;
દેખો નહિં કંઇ દુઃખ, અવનીમાં એથી કદી. ॥ ૨૧ ॥

જોબન વયમાં જંત, મન વશ નવ રાખી શકે;
વેઠે વડું વિઘ્ન, ભવ આખો એ ભૂલથી. ॥ ૨૨ ॥

હોય સ્વભાવિક વેર, ત્યાં જઇ પ્રીત કરાવવા;
કરીએ પૂરણ પેર, તો તે મિથ્યા જાય છે. ॥ ૨૩ ॥

પ્રેમ દીઠું જે પાત્ર તેને પ્રેમ બતાવીએ;
તો તે નહિ તલમાત્ર, પ્રેમી બને બતાવતાં. ॥ ૨૪ ॥

[illegible] નજરે ગો મૃગ, કહ્યું; કે [illegible];
[illegible] કપાયાં [illegible], [illegible] એ [illegible]. ॥ ૨૫ ॥

ઝુંડગીનો ઇતિહાસ, આ મગ વખતે ઉરમાં.
આપીને આબાદ અમલ કરજો રૂદને ॥ ૨૬ ॥

દુખનુ ઓસડ દીન દુનિઆમાં દેખાય છે
આશાને આધીન ચમન જેવા ગણાય છે. ॥ ૨૭ ॥

નિજ કરેલાં [illegible] ગુણના ઓછ ન આવતો
પન મુખ વાતો નાગ અનન્યમાં અતિશય થતો. ॥ ૨૮ ॥

[illegible] જનન [illegible] પ્રભુ [illegible] પ્રથમનો
[illegible] ॥ ૨૯ ॥

[illegible] ની [illegible] ની,

પડે પવિત્રપર દુઃખ, તો તે અંતે જાણવું;
આપે અતિશય સુખ, ઉદય કરીને એહને. ॥ ૩૮ ॥

સુખ દુઃખનો અનુભવ, સૃષ્ટીમાં જેને નથી;
તો તેનો ઉદભવ, થાય નહિં કોય કાળમાં. ॥ ૩૯ ॥

સદગુણનો પરકાશ, થાય ન સંકટ વિણ કદી;
રાખે સુખમાં આશ, એ અજ્ઞાની સમજવા. ॥ ૪૦ ॥

ધીરજ વિણનાં જંન, વિપતીમાં ડગાય છે;
રાખે ધીરજ મંન, તે વિપતી તરી જાય છે. ॥ ૪૧ ॥

શાંત સજજનનું પેટ, કળાય નહિં કદી કોઇથી;
સમુદ્ર તણીએ હેઠ, શું છે તે સમજાય ના. ॥ ૪૨ ॥

કષ્ટ સમે દુરાશ, વસવું તે વસવું સદા;
દાઝયા ઉપર ડામ, દુઃખદાયક સમ થઇ પડે. ॥ ૪૩ ॥

ઇચ્છે અન્યનું સુખ, તો તેનું શુભ થાય છે;
નહિંતો થાય અસુખ, શાસ્ત્ર વચન એ સિદ્ધ છે. ॥ ૪૪ ॥

અંતરમાં અજ્ઞાન, એજ મૃગ ઉપાધીનું;
ભૂલાવી દે ભાન, ઝાંઝવામાં ભટકાવીને. ॥ ૪૫ ॥

એમ વિપતીના રોગ, હોય મદે અજ્ઞાનીઓ;
પણ જ્ઞાની ગુણ હોય, સમજે એને સર્વદા. ॥ ૪૬ ॥

વિપતિ વિના કોઇવાર, માણસ કદી કસાય ના;
વિપત કસોટી સાર, સજજન દુર્જન પરખવા. ॥ ૪૭ ॥

અંતરનો ઉદ્વેગ, તનને તાવી નાંખતો;
જેવો રોગ પ્રવેગ, વળગી વપુને પીડતો. ॥ ૪૮ ॥

મધ્ખીચુસ મનુષ્ય, ધનનો બોજો નવ બને;
માળે નિજ આયુષ્ય, પરમાર્થે રહ્યા બની. ॥ ૪૯ ॥

મૂર્ખાંએ પોતે સાથ, દીસે નર્સોમને લાવની;
સાથે પકડી હાથ, અરસપરસ બેમાં બળી. ॥ ૫૦ ॥

રાખે માણસ રોષ, સુંદરપર સમજ્યા વિના;
પણ પોતાનો દોષ, દેખે નહિં એ દીલમાં. ॥ ૫૧ ॥

સંપત્તી જોઈ સ્નેહ, પતિ સાથે પત્ની કરે;
તે પણ ઓછો અતે એહ, વામા વેશ્યા સમ બને. ॥ ૬૬ ॥

અતિપતિને ચિત્ત ચ્હાય, પ્રાણ જાય પણ પ્રેમથી;
જેવી વૃક્ષ વિટાય, સૂકે પણ છૂટે નહીં. ॥ ૬૭ ॥

હેતની હરીફાઇ, કરતાં કંઇક આજવી;
પણ કૃપની સરસાઇ, કદાંથી નવ રાખવી. ॥ ૬૮ ॥

વિદ્યા સફળ ન થાય, અનુભવને ઉપયોગ વિણ;
કૃષ નવ પુરણ પમાય, પુરૂષારથ હિણ થઈ રહે. ॥ ૬૯ ॥

એજ વડો વિદ્વાન, પરને હિત ચહી બોધ દે;
સ્વજાર પશુ સમાન, તજીને શાંત સ્વરૂપ પદ. ॥ ૭૦ ॥

વિપતિ વખતના મિત્ર, શાસ્ત્ર શ્રવણ સતસંગતી;
થાકે ચિતપર ચિત્ર, શાંતિનું સમદાયક. ॥ ૭૧ ॥

મૂરખ મનુષ્ય ઉપર, કરે અસર વિપતિ ઘણી:
પણ નવ કરે અસર, સાચી એ વિદ્વાન પર. ॥ ૭૨ ॥

સરસ્વતીનો સંગ, લક્ષ્મીને રૂચે નહીં:
ભિન્ન ભિન્ન બેઉનો રંગ, એક શાંત એક ઉદ્ધત. ॥ ૭૩ ॥

જન્મ તણું સાફલ્ય, જ્ઞાન થકીજ ગણાય છે;
પામે પદ કૈવલ્ય, અતે જેથી છૂટ આ. ॥ ૭૪ ॥

ઉદય તણા અનુસર, અસ્ત થયે ઓળખાય ના;
પણ અહિં રહ્યા અમર, અસ્તાનુસર અસ્ત થઇ. ॥ ૭૫ ॥

અસ્ત થઈ હો સમસ્ત, ઉદય થાય તે શ્રેષ્ઠ છે;
પણ ઉદય થઈ અસ્ત, પ્રાસે થાય એ નેષ્ઠ છે. ॥ ૭૬ ॥

અતી ઘણો સહવાસ, કરે ઘટાડો મૈત્રીનો;
પ્રેમ તણો પરકાશ, સદવાસે ઝાંખો પડી. ॥ ૭૭ ॥

શંકાનો ઉપાય, એજ ખુલાસો સમજવો;
વણ ખુલાસે થાય, ભાડું ફળ શંકા તણું. ॥ ૭૮ ॥

રંક મનુષ્યની પીડ, સીપતિ શું સમજી શકે;
દેવી વેઠે ભીડ, તે અનુભવ વિણ, નવ લહે. ॥ ૭૯ ॥

કષ્ટ સમે સમજાય, સગાં સ્નેહીને મિત્ર સહુ;
કેવાં હિતકર થાય, સંકટમાં સાહાય્ય થઇ. ॥ ૮૦ ॥

રહે હમેશ નિશંક, નિખાલસ દિલમાં જનો;
પડે ન મનપર અંક, શંકાનો કોઇ કાળમાં. ॥ ૮૧ ॥

ભોળપણાની સાથ, સ્વભાવ શંકા શીલ રહે;
હરદમ એ પર હાથ, સંકટમાં સપડાય છે. ॥ ૮૨ ॥

પૈસાના પુજનીક, સદગુણને પ્રીછે નહી;
પ્રીછે અગુણ અધીક, મદમાયા થઇ લક્ષ્મીથી. ॥ ૮૩ ॥

ઉતાવળનું કામ, પસ્તાવામાં પાડતું;
આપી હિણ પરિણામ, મનને બહુ મુંઝાવતું. ॥ ૮૪ ॥

ઉપરનો દેખાવ, અજાવે છે મુર્ખને;
ભોળા ખાય ભુલાવ, ભેદ ભીતર સમજ્યા વિના. ॥ ૮૫ ॥

પવિત્ર દંપતી પ્રેમ પૈસા કરતાં પણ વધે;
રાખે કુશળ ક્ષેમ, આનંદ રસનું પાન દઇ. ॥ ૮૬ ॥

સત્ય પરખવા કાજ, સંકટ સરસ કસોટી છે;
કસોટી પર તાજ, હીરાની કીંમતી મળે. ॥ ૮૭ ॥

સત્ય સદા પરખાય, ચડતાં કસોટી સંકટે;
પુર્ણ પ્રકાશીત થાય, સત્યવાદી મો એ થકી ॥ ૮૭ ॥

મિત્રનું ખરૂં મહત્વ, નિશા સમે સમજાય છે.
સદ્ગુણી જનનું સત્વ, સમજાતું સંકટ સમે ॥ ૮૮ ॥

નીચ હલકા જન, સદ્ગુણીને નડતા સદા;
બની દુષ્ટ દુશ્મન, કમ તણા કાંઇ સંબંધી. ॥ ૮૯ ॥

ખળ જનની જેમ દુશ્મન તેના બહુ બને,
નીચ મનુષ્ય માહાત્મ, મિજાજના હરિફાઇ કરે. ॥ ૯૦ ॥

પોતાને સ્વાધીન, હોય તો ગુપ્ત કામ સૌ;
પણ હોય પરાધીન, તો બગડે બહુ રીતથી ॥ ૯૧ ॥

આવન પુરતા મહીન, દરેક કામ ઉપાડીએ
તો શ્રમ સફળ બચીત મનને રંગ સારૂં મળે. ॥ ૯૨ ॥

શાંતી સાથે સદાય, ગુણ આવી વાસો વસે;
પેહુંક એજ વદાય, આનંદ મદ. આ લોકમાં. ॥ ૯૩ ॥

પ્રવૃત્તિ સાથે પ્રીત, કરીને કષ્ટ વરો સદા;
ખસકે એજ ખચીત, નર્ક સ્થાન નીહાળજે. ॥ ૯૪ ॥

અશુદ્ધ પ્રેમનો રંગ, જુઠું મોતી સમ જુઓ;
થઈ જાશે ઝટ ભંગ, તેજ હીણું થઇ રંગ એ. ॥ ૯૫ ॥

પ્રેમ તણોજ પ્રવાહ, વ્હેતી સરિતા સમ ચલે;
પ્રેમીજન કરી થાહ, ભરે હૃદય રસ પ્રેમથી. ॥ ૯૬ ॥

હૃદય પ્રીતની લાત, કુસુમ ગુચ્છ સમ રૂચતી;
પણ ધણ પ્રીતની વાત, કંટક સમ ઉર ખુંચતી. ॥ ૯૭ ॥

મળે માન ત્યાં મંન, આનંદે ઊભરાય છે;
પણ અપમાને તંન, હૃમે થઇ ગોંધાય છે. ॥ ૯૮ ॥

દુનિઆં દરપણ જાણ, જોવાને નિજ દોષ ગુણ;
આપે છે ઓળખાણ, જનને નિજ પ્રતિમા તણું. ॥ ૯૯ ॥

હોય વ્યશન સમાન, તે સૌ સ્હેજે મિત્ર થઇ;
નિશદિન રહે ગુલતાન, સુખ દુઃખમાં સંગી થઇ. ॥ ૧૦૦ ॥

ધરીને શ્રેષ્ટ વિચાર, રંક કટુંબ કેળવાયલું;
ભોગવ તું સંસાર, સ્વર્ગ સમાં સુખ ભોગવી. ॥ ૧૦૧ ॥

ધરીને હીણ વિચાર, શ્રીમંત કુળ વણ કેળવ્યું;
ભોગવતું સંસાર, નર્ક સમાં દુઃખ ભોગવી. ॥ ૧૦૨ ॥

દંપતિ સુશિક્ષિત, આનંદ અતિશય ભોગવે.
સમજી હીતાહીત, નિતિ ધર્મ ધરી પ્રીતથી. ॥ ૧૦૩ ॥

દંપતિ અશિક્ષિત, કલેશ કરી કંટાળતાં;
નિતિ ધર્મને પ્રીત, તજીને નિજ વ્યવહારમાં. ॥ ૧૦૪ ॥

દોષ ગુણ પ્રતિકૂળ, અરસ પરસ દંપતિ તણા;
તો તે દુખનું મૂળ, થઇને નડતા બેઉને; ॥ ૧૦૫ ॥

ઇચ્છે ન નીચ મનુષ્ય, અવર તણું સારૂ કદી;
ગાળે નિજ આયુષ્ય, ઇર્ષાના અવતારમાં. ॥ ૧૦૬ ॥

તજે ન યોગ્ય મનુષ્ય, વિષમ વખતમાં ધર્મને;
અર્પીદે આયુષ્ય, સાચવવા નિજ ધર્મને. ॥ ૧૦૭ ॥

રચી એકસો આઠ, છંદ સોરઠાની સરસ;
માળા પઢવા પાઠ, જેશંગે જુક્તિ કરી. ॥ ૧૦૮ ॥

માળા ૨૨ મી સંપૂર્ણ.

માળા ૨૭ મી.

ઉપેંદ્રવજાછંદ.

હમેશ વૃતી જનની ઠરે જ્યાં, મનુષ્યનું મન તણાય છે ત્યાં;
પડે પછી દુઃખ તથાપિ શોધે, વિરૂદ્ધ સાવે કદિએ ન ક્રોધે. ॥૧॥
ધરો તમે ધીરજ ઉરમાંહી, સરે સદા કારજ એથી આંહી;
ઉતાવળે કાર્ય ન સિદ્ધ થાએ, વૃથા બધો યત્ન જરૂર જાએ. ॥૨॥
ઘણાં ઘણાં સંકટથી ઘવાયો, જરૂર એ જંન રહે મુઝાયો;
પડે નહીં ચેન લગાર એને, મળે નહીં સુખ સ્વપ્નેજ જેને. ॥૩॥
કરે ઘણા યત્ન ફરીફરીને, મળે કુપો કંમવડે કરીને;
લખ્યાહશે લેખ લલાટ જેવા, ફળે સદા એહ અહીંજ એવા. ॥૪॥
અધીર હો આફત શીર આવે, તથાપિ તું મંન નહીં ડગાવે;
જશે વહી વાદળ વા ધકીએ, નડે નહીં દુઃખ પછી નકીએ. ॥૫॥
નિહાળી લે આ ફરતો જમાનો, ભલાભલાનાં ઉતર્યાંજ માનો;
રહ્યા નહીં કોઈ હરીજ ઠામે, ચડે અને સર્વ વળી વિરામે. ॥૬॥
મનુષ્યને ઠોકર વાગતી તે, ગુરૂ થઇને ગુણ આપતી એ;
બતાવી દે મારગ શુદ્ધ સાગે, નડે નહીં રાહ પછી નઠારો. ॥૭॥
ઘણા પ્રયત્ને બહુ વેગવાળી, નદી પુલે બંધ થતી નિહાળી;
તથાપી કંઇ જન નીંદનારા, બને ન એ બંધજ બાંધનારા. ॥૮॥
મદે ભરેલાં જન તો સદાએ, પિડા બતી પામત આપદાએ;
નદી પૂરે ખુબ ભરાય જ્યારે, નદીતણા તીર તણાય ત્યાર. ॥૯॥
સદાય સાચું જનની પરોક્ષે, વશી જનો ઈદ નિહાળિ જોશે;

[illegible] લિજ્જેથી, મળે જુઓ લાભ અધીક એથી. ૧૦
[illegible] બ્યાસ [illegible] અનેક તેમા [illegible];
[illegible] પરોપકારી ગુણને ગણ્યો છે. ૧૧
[illegible] તેને [illegible] ન [illegible];
[illegible] તેતે થકિતો [illegible]. ૧૨
[illegible] હમેશા સિદ્ધ કાય [illegible];
[illegible] મુખ્ય મનુષ્યમા તે. ૧૩
[illegible] શરીર [illegible] નિજનુ ઠેઉ;
[illegible] મનુષ્ય [illegible] મનથી [illegible]. ૧૪
[illegible] મનુષ્યનુ મન [illegible] ત્યારે,
[illegible] અધીક [illegible] મને ન [illegible]. ૧૫
[illegible] હરિની [illegible]
[illegible] મનમાહી. ૧૬
[illegible] ન [illegible];
[illegible] ૧૭
[illegible] ન દીસે,
[illegible] ૧૮
[illegible]
[illegible] ૧૯
[illegible]
[illegible] ૨૦
[illegible];
[illegible] ૨૧
[illegible]
[illegible] ૨૨

ભવિષ્યનાં સુખ દુ:ખાદિ હેરો, ગણાય આધાર સ્વૃઓ મહેરો;
મનુષ્યની દાસતણી કૃતીનો, ભવિષ્યમાં ભાર ભરે રતીનો. ૨૬
મહાન ખુદી બાગના પ્રુદિપો, મનુષ્ય રૂપે ગુરનાજ આપો;
કરે બધાં કૃત્ય દેવનાય, સૂણી બધીને બહુ સુખદાય. ॥ ૨૭ ॥
જહાં મહતો અવતાર લે છે, તહાં ભલું ઉત્તમ બોધ દે છે;
મળે જનોને બહુ લાભ એથી, મહંતની પૂર્ણ કૃપા વડેથી. ।૨૮।
વદે સ્વૃઓ વાણિ મનુષ્ય જેવી, ગણાય તેની તુલનાજ તેવી;
૨૯ પછી આ પરલોકમાંહી, ભલાબુદ્ધંનીજ ભલી ભુંડાઇ.।૨૯।
સ્ફુરે નહીં જ્યાંલગિ પ્રેમશક્તી, ગણો નહીં ત્યાંલગિ શ્રેષ્ઠ શક્તી.
અન્યા બહુ નિર્બળ લોક એથી, ગુમાવિને રાજ દ્રવ્યાદિ હેથી.૩૦
થશે તમારી ઉન્નતીજ ક્યારે? સ્વદેશ પ્રેમી અનયોજ ત્યારે;
થશે નહીં સેવજ નીજસ્વાર્થે, વરયો સદા એવગણો પરાર્થે. ।૩૧।
કુળાભિમાની જનથી જણાતા, સદાય એ કુળ ગદે તણાતા;
ગણે નહીં કૈળાહ્વાનજનોને, દર્શી પિડે કુળાહ્વાસ દિનોને. ॥૩૨॥

મદે ભરેલો વનરાજ ધૂમે, મદે ભરેલો જન એમ રૂમે;
સમાંતરે બેઉતણી ગતી છે, સમાંતરે બેઉતણી કૃતી છે. ॥ ૩૩ ॥
ભલાભલા વીર નરો પડયા જ્યાં, શુરા થઇ વીરશ્રી લટી જયાં;
નિહાળિ પાણીપતની ભુમીએ. ક્ષમા કરો દેવિ નમી કહુંએ. ।૩૪।
નહીં કદી ભાવિ મિથ્યાજ થાએ, રામો મળયે એ પ્રગટી જણાએ;
ઉપાય પ્હેલાં કરો ન કાંઇ, કરો બન્યા કેડ ઉપાય ભાઇ. ॥૩૫॥
સ્વદેશ સૌ સુધરતાં સુધારો, થશે ખરો ના પૃથકેજ ધારો;
સ્વદેશબંધુ સુધરે સુખી સો, સ્વદેશબંધુ કુધરે દુખી સો. ૩૬
અતી નિરાશા વિપતી પછી જે, દિસે ગુખાશા કિરણો વળી જે,
દુર્ભાગ્યથી એ પણ નાશ પામે, પછી પિડા પ્રાણતણી ન વામે. ૩૭
સુજ્ઞેન વેશ્યા શિખ લો સતીની, કુમારજન લે શિખ ના પતીની;
ગુરૂ તણી દુઃશિષ્ય શિખસેના, મહંતનું જ્ઞાન મઠી લાડું ના. ॥૩૮॥
મરે નહીં મ્હાન જનો કદાપી, દિસે મુઆ અમ્મર છે તથાપી;
દુખી સદા એ રહિ ગુપ્ત રૂપે. અવાજ બેટી કરિ બોધ ગુપે. ।૩૯।
પ્રજા તણા ઉત્તમ લાભ સારૂ, બને બધું હાણ નહિં અકારૂં;
મળે પછી ચક્ર વૃધીજ વ્યાજે, બહુ પચીસ હાની લાભ સાથે.।૪૦।

[illegible] કરતા પછીથી મળેજ લક્ષ્મી કદિ જો ખુશીથી;
[illegible] નહીં મળે જો પછીથી, જરૂર પછી જનિએ ખુશીથી. ૮૦

[illegible] સરખોજ જાણો, અનેક રંગે ફરતો પિછાણો;
[illegible] પડતા પછાડી. મળે સદા સ્વાંગ પડે અગાડી. ૮૧

[illegible] રૂપાળી, અને વળી વીનયતાજ વાળી;
[illegible] સાચવના, ગુણો બધા જાણ સુધાજ એના. ૮૨

[illegible] દિસે છે, ગુણીજનો જોઇ સદૈ હસે છે.
[illegible] કુટાય તેમાં પણ પ્રેમ આણે. ૮૪

[illegible] ગણીજનો નિર્ગુણ આચરે છે,
[illegible] સુધા સદા નિર્ગુણમાં ભરેલું. ૮૫

[illegible] શકી જોઈ લખાય છે ના
[illegible] સમ સમે છે ત્રિવના જણાતા. ૮૬

[illegible] ખરી મળ થકી જરે એ;
[illegible] કાગળ કુંદ કાપે. ૮૭

[illegible] અને અરી ના સમ ગા જણાએ;
[illegible] સુખ અર્પને ન આણે. ૮૮

[illegible] ગુરુથી તરીને;
[illegible] ખુબીજ જેની. ૮૯

[illegible] સદાની
[illegible] નકામી. ॥ ૯૦ ॥

[illegible] અતિશે અજ્ઞાની.
[illegible] જણાતા છે. ૯૧

[illegible] તેવાંજ છે;
[illegible] ॥ ૯૨ ॥

[illegible] બાઈ;
[illegible] તારી ૯૩

[illegible] બધા દરશાએ;
[illegible] ૯૪

[illegible]
[illegible] ૯૫

દુદીક ખરો કરવાં ફરાવે. અને વળી નિબંગના કરાવે;
નમીતના ઓછિ કહ્યા હરીએ, એમ એવા દાખે મહા નહીંકે.૮૭
જ્યાંપ છે અગ્નિ બિન ભેદ, જ્યાંપ છે ઉગમ કામ બિનું;
દિવાપણું બિન વ્યાપ એનું, અને એનું કામ પ્રકાશ બિનું. ૮૮
દમેશ પાપી જનનેય દીધે, અમીક કોઇ અવધીજ રહ્યે;
હે દયો તે આપ અનુના હો, જુતી ભાઈ એકદમી બધે તો. ૮૯
કરાવ આ ઝીમ શુદ્ધિ અમારી, આપતર ને ફલ અમી વિચારી;
સુર અને આનંદિનાદ ગેવી, દમોધની આશિષ આપ સેવી. ૯૦
વનો ભુવા એકિક કૃપાકેરા, અથાત ભરે પધારી ઘણેરા;
તજ એવું કામ ઈચ્છા કરે છે; અમીક એ મે ભંજનો કરે છે. ૯૧
કરાવ તો એકંકેનીજ આપી, નમાવિને શીર દઈ વુઆસે;
પછી શુદ્ધ કેરો નમે એ, નવાય આપ્યા કહિના નમેએ; ૯૨
મનુષ્યની શાંત જુતી દુરિ કર્યા, કદી નહીં વેર મતી બધી ત્યાં;
જમાતની ખંભ જુતી ઘણી બધાં, બધે સદા વેર મતી ઘણી ત્યાં. ૯૩
કુમિ હૃદે નેત્ર જણે કરીને, પછી કરે નિર્મળો કરીને;
અપીક આનંદ હૃદય આપી, અધી ન આકાશથી કાપી. ૯૪
કદી શકે ના પન સંભાતી તો, મનુષ્યની કાંઈ ગુખી સ્થિતી તો,
જ્યાંપ સાચું સુખ ઉભમાંતો, કદી નહીં એમજ ટેકમાં તો. ૯૫
હૃદે કદી ના પદને બતાવે, બતાવતાં ખુબ વિચાર લાવે;
હદે પ્રમાનીતન એ નહીંતો, પડો પુરા એ તનુ મહીં તો. ૯૬
દિષ્કાળથી જે પનને ઉઠાવે, સુખે કદી નિર્ધનતાજ લાવે;
જરૂર લક્ષ્મી મરથી જાય તે, વળી ન પાછી નિજની ઘડ એ. ૯૭
સમો સદા એવાણમાં વિચારી, સમા બધી ના શરમાવ ધારી;
જાણો કરે એ કરી ન કોઇ, સમે સમાની મતિ ન્યારી જોઈ. ૯૮
અમીરના આજ મળે કદાપી, વળી મળે સંપત સૌ તથાપી;
ભની બહુ મસ્ત થયા ન હુતા, તજી જો એ અધનાજ પુરા. ૯૯
ઠરી રહ્યા જ્યાં હિંગણાળ ફેરી, અને રહ્યાં જ્યાં ગાજ મૂપ ભુલી,
વસ્યા વળી જે વનમાં ઝડપે પડવા જય એ નૂપ કાળ મુખે. ૧૦૦
આનંદ તેના ઉરમાં ઉતારી, રહે ન એ પાનુ કરી વિસારી,
ને જુતી ભ ન થઈ ગઈ જ્યાં. તદિ ન આનંદ તણો અમી ત્યાં.૧૦૦

માળા ૨૪ મી.

દોહરા.

તજે ન રૂપ જોતાં સખી, લાગી લગની જાન;
પતંગ દીવામાં પડે, પ્રજળે તોપણ તન. ॥ ૧ ॥
હલકા જન આગળ ફરે, સુગીન ફરે ન એમ;
જળ ઉપર કાષ્ટ તરે, ધાતુ તરે ન તેમ. ॥ ૨ ॥
જ્ઞાની ગુણ મહત્ત્વ કરે, તજી અવગુણ તમામ;
શોધે સુરજ શુદ્ધ જળ, લે નહિં અન્યનું નામ. ॥ ૩ ॥
કરે કષ્ટ બહુ સહન તે, પામે પદ ઉત્તમ;
ધનરૂપતીના અંક તો, માતા શીર હોરમ[1]. ॥ ૪ ॥
પળ પળ પરવે નહિં કદી, રાણીઓ રણધીર;
કોણ થયા વિક્રમ સમા, વીરા સહીમાં વીર. ॥ ૫ ॥
અનુક્રમે તો આવતાં, ચડતી પડતી માંહીં;
તુર્ક મરેઠા પેશવા, ખિલજી ખપી સૌ આંહીં. ॥ ૬ ॥
અવિદ્યાકાળે શું થશે, સમજાએ નહિં સ્હેજ;
આગગાડી કયાં જાણતાં, કૈસર હિંદ થશેજ. ॥ ૭ ॥
આગેથી કવિ આકશે, વણ દીઠેલી વાત;
દૂર તણી વસ્તુ લહુ, દુરબિનથી દેખાત. ॥ ૮ ॥
શરીર શોભે સત્યથી, સત્ય શરીરનું તેજ;
દીપે દેવળ દીપકે, દીપક વિણ નિસ્તેજ. ॥ ૯ ॥
પાળે નહિં પતિવ્રતપણું, તે નારી નિંદાય;

---

૧ જહાંહની બેગમ.

બૃહસ્પતીની નારીનુ, નક્કર નામ ગવાય. ॥ ૧૦ ॥
ટેક વડેલુ પાળવા, રાખો ટેક તમામ;
વચન પાળવા વન ગયા, પાંડવ નળને રામ. ॥ ૧૧ ॥
લખ્યા લેખ તે થાય છે, છે નહિં કોઈ વિરોધ.
કૈકેપર રામે કદી, ક્યા નહિ કંઈ ક્રોધ. ॥ ૧૨ ॥
શાંત મનુષ્ય પાસ વસો, વસો ન ક્રોધિત પાસ;
નદી તટપર વસનારનો. થાય પૂરથી નાશ. ॥ ૧૩ ॥
જંગલમા વસેલ [illegible] ની અડગમ હોય.
ઉદર મહીં આળસ કરી. પામે છે દુઃખ કોય. ॥ ૧૪ ॥
સજ્જનની સંગત થકી અવગુણ અળગા થાય;
શુદ્ધ જળના સ્નાનથી મલીનતા મટી જાય. ॥ ૧૫ ॥
[illegible] આત્મા [illegible] ઉત્તમ જ્ઞાન.
[illegible] નહિ [illegible] નું [illegible]. ॥ ૧૬ ॥
[illegible]
[illegible] ॥ ૧૭ ॥

પ્રભુના પ્રણ પ્યાર વિણ, સહુ વસ્તુ નહિં રહેશ;
હીરો કોહીનૂર તો, મેળવવો મુશ્કેલ. ॥ ૨૬ ॥
રોધ હૃદયમાં હોય તો, જોય ન ભવ્ય અકાંમ;
સ્વા [૨]શ્રી પતિ [૩]શ્રીસહિત, પ્રયાગ વાને પાન. ॥ ૨૭ ॥
અમર રહે આ અવનીમાં, જે જન કીર્તિવંત;
વીક્રમ ભોજ અને વળી, વ્યાસ વંદીબા સંત. ॥ ૨૮ ॥
આશાનો અંતજ નહીં, આશા આશ્રમ દૂર;
દેખાતો દૂર દ્રષ્ટિએ, પણ પાસે ન જરૂર. ॥ ૨૯ ॥
સુજનના સદ્ગુણમાં, અવગુણ સર્વ સમાય;
[૪]બોડાણે ચોરી કરી, તો પણ તે પૂજાય. ॥ ૩૦ ॥
જાતિ સ્વભાવ જોય નહીં, કરતાં કોડ ઉપાય;
પત્થર ભીંજવી રાખતાં, ઝરતો અગ્નિ જણાય. ॥ ૩૧ ॥
થશે અપન સપનના, એમ નહી નય જાણ;
નિપજે કાજળ દીપકે, એજ પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ. ॥ ૩૨ ॥
જ્યાં ખેતી નવ નીપજે, ત્યાં તે નિર્ધન દેશ;
પડે કાળ વિકરાળ તો, કણ વિણ મરે હમેશ. ॥ ૩૩ ॥
રહેલું પણ સમજાય નહિં, જ્ઞાન પગર ગુંચાય;
ઉરમાં કસ્તુરી છતાં, મૃગ બહુ ગોથાં ખાય. ॥ ૩૪ ॥
જન્મ ભૂમી જેવી નહિં, કીંમત ગુણની હુંદય;
ખારે જળ મોતી બને, પણ છે મોંઘે મુલ. ॥ ૩૫ ॥
નબળાની સંગે ચડી, સબળા નબળા થાય;
દુર્યોધન પક્ષે પડી, ભીષ્મપિતા રોવાય. ॥ ૩૬ ॥
શૂરા પણ સંકટ સમે, વદન ધરે છે વક્ર;
રણમાં પણ[૫] મુકયા છતાં, કૃષ્ણે ધર્યું ચક્ર. ॥ ૩૭ ॥
એક મનુષ્યમાં પણ દીસે, સદ્ગુણ દુર્ગુણ રંગ;

---

૨ ભગવાન. ૩. લક્ષ્મીજી. ૪ બોડાણો દ્વારકાંથી કૃષ્ણની મૂર્તિ ચોરી ડાકોર લાવ્યો. ૫. નિયમ, સોગન.

વીખ અને ગળિ બે મળે, મહા મણીધર અંગ. ॥ ૩૮ ॥
બગડે છુટી તે મળે, કાળા પણ ડંડાય;
ચંદ્ર ચળિત મનથી થયે, આપીત થઈ પીડાય*. ॥ ૩૯ ॥

અપરૂં ફળ ઊત્સાહથી, કો દિન કુળિશુન થાય.
ગંગા લાવ્યા સ્વર્ગથી, સગર ભગીરથ રાય. ॥ ૪૦ ॥
બે વચમાં ત્રીજો પડે, તો ઝટ સમજણ થાય;
કુડયું ધાતુ પાત્ર તે, રેણુવડે સધાય. ॥ ૪૧ ॥
કોમળ જન કરમાય છે, પડતાં વીઘ્ર લગાર:
સંકોચાતાં પુષ્પ સૌ, તાપ તપે તે વાર. ॥ ૪૨ ॥
ગુણીજનના ગુણ જાણતા, જગમાં સદા સજ્જન;
પારખતા પૂરી રીતે, ઝવેરી રૂડાં રત્ન. ॥ ૪૩ ॥
કુળી જન હોય કુપાત્ર તો, તજીએ ફળ તમામ.
પરહરે પીતા તણી, સમર્થા મીનારામ. ॥ ૪૪ ॥
રાજાએલા દીસમાં, દોષ નહિં દેખાય;
મલીન જળમાં જે પડી, તે વસ્તુ ન જણાય. ॥ ૪૫ ॥
ક્રોધી જનનો કોપ તે, નમ્ર પુરૂષ પી જાય;
વનાની નદીઓ બધી, જળમાં જરૂર સમાય. ॥ ૪૬ ॥

પરમારથમાં પ્રાણદે, તે સિદ્ધે વખણાય;
કીર્તી કેસવા તણી, આજે પણ ઉચરાય. ॥ ૪૭ ॥
સાધુ જન સમજે નહિ, નરખનો મન હોય
ગજને ધ્યાન ભસ્મ છતા, ઉ૦ નવ આવે રોય ॥ ૪૮ ॥
રૂપ પરે પણ નવ ડગ, પુરૂષ પ્રીતીવાન;
ભ્રમર કમળને નવ તજે, થાય છતા દિવાન. ॥ ૪૯ ॥
લિખવા અમૃત કેવા થકી. જરૂર ઔખધ થાય,
આનંદર સલિલ તણુ તરતા પ્રભુ તાવક. ॥ ૫૦ ॥

* [illegible]

કીર્તિવંત કને વસે, તેની ખલકે ખ્યાત;
સૂર્ય તણા પ્રતિબિંબમાં, આવ્યે છબી પડાત. ॥ ૫૧ ॥

મોટાની ચાકી રહી, મોટાં કૃત્ય ન થાય;
કૌંસુરસ શંકર પી ગયા, શિષ્યથી નવ પીવાય. ॥ ૫૨ ॥

કિમતી વસ્તુ કોઈક દિન, કરે આપણો કાળ;
કસ્તૂરીને કારણે, મારે મૃગ તત્કાળ. ॥ ૫૩ ॥

અંતર પ્રીતી હોય તો, નામે ગુણ ગવાય;
રામ ગયા વનવાસ પણ, પાદુકા પૂજાય. ॥ ૫૪ ॥

સત્ય હોય જો સ્નેહ તો, સ્નેહે ટૂટી ન જાય;
રંગ કસુંબલ બહુ રહે, પતંગનો ઝટ જાય. ॥ ૫૫ ॥

બાળપણામાં બુદ્ધિને, સંગ સમાણો રંગ;
ભીની ભીંમાં ચીતરે, સુકે થાય અભંગ. ॥ ૫૬ ॥

બીજાં યત્ન કરતાં બહુ, બુદ્ધિ યત્ન અધિકાય;
પંડિતને પૂજે સહુ, નૃપ પણ નમવા જાય. ॥ ૫૭ ॥

મધુર વચન સુણતાં સદા, વેરી વશ થઈ જાય;
ડસવા આવે નાગ પણ, મોરલીથી ઘેલાય. ॥ ૫૮ ॥

પાળે નહિં પતિવ્રતપણું, પવિત્ર એ ન ગણાય;
ચાટ શ્વાનની તો સદા, ભ્રષ્ટ પત્નીત્વ ભણાય. ॥ ૫૯ ॥

અજ્ઞાનીને આશરે, ભવ જળ કેમ તરાય;
બુડતા નાવે બેશીને, સમુદ્ર નવ ઉતરાય. ॥ ૬૦ ॥

સ્વાર્થીયા સ્નેહી સહુ, દુઃખ સમે દુર થાય;
પડતાં ચંદનવૃક્ષને, ભમરા દોડી જાય. ॥ ૬૧ ॥

રામજીને મમતે ચડે, મમત તજે નવ તેહ;
જાણી જોઈ કુવે પડે, ખાઈયો ખણે ન એહ. ॥ ૬૨ ॥

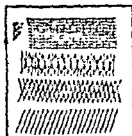
દુર્જનની સંગત ઘડી, સુખડાની શી આશ;
નેસા જળથી મલિનપર, તજે નહિં મેલાશ. ॥ ૬૩ ॥

કાળ અનુભવ શીખવે, એ દુનિઆંની રીત;
બાળક મોટાં થઈ બધાં, ડાહ્યાં બને ખચીત. ॥ ૭૮ ॥
જ્ઞાનીને અજ્ઞાનીનો, લાગે નહિં પર લેશ;
અગ્નિને મેલ ચડે નહિં; રહે સદા ઊજેશ. ॥ ૭૯ ॥
પતિવ્રત વાળી પતિને, કુલટા કરે ન ભ્રષ્ટ;
ચડે ન ઊધઇ અગ્નિને, ચડતાં થાએ નષ્ટ. ॥ ૮૧ ॥
શુદ્ધ પ્રેમ સંકટ સમે, દે સુંવા સમ સૂખ;
પાંડવને પંચાળીએ, માન્યુ ન વનમાં દુઃખ. ॥ ૮૨ ॥
શુદ્ધ પ્રેમ આગળ સહુ. વૈભવ મિથ્યા જાણ;
પતિ પાસે વનમાં વસી, સીતાસતી સુજાણ. ॥ ૮૩ ॥
ચોકખા ચિત્તમાં ચળકતું, જીવનું દીવ્ય સ્વરૂપ;
નિર્મળ જળમાં નીરખતું, નિહાળાતું રૂપ. ॥ ૮૪ ॥
સંકટમાંહી સૂખની, પ્રાપ્તીનો સંયોગ.
મોતી વિંધાયે બને, ઉરપર રહેવા યોગ. ॥ ૮૫ ॥
ગુણિયલ ગુણ ગ્રહી લહે, દુર્ગુણી દુર્ગુણ જાણ;
શોધે મોતીહંસ સૌ, કાગ નર્ક નિરવાણ. ॥ ૮૬ ॥
કાચી પ્રીતી તો ટકે જો જાળવીએ રીત;
ફૂટે વાસણ કાચનું, અથડાતાંજ ખચીત. ॥ ૮૭ ॥
અંત ન લઇએ અરિ તણો, અંતે અવળું થાય;
છંછેડેલા નાગથી, દંશ થએ ઝેર જાય. ॥ ૮૮ ॥
ચંચળ ચિત્ત ન્યારૂં રહી, હરે અવરનાં ચિત્ત;
વહે ગંધ સૌ વાયુ પણ, ગંધથી દૂર ખચીત. ॥ ૮૯ ॥
શાંત સજન ક્રોધીતણા, સંગે ક્રોધી જણાય:
લોઢું અગ્ની સંગથી, ઊષ્ણ અગ્નિ સમ થાય. ॥ ૯૦ ॥
નિતિવિણ સૌ નિંદાય છે, કાં રાજા કાં રંક:
ભરતૃહરિની ભારજા, પામી પૂર્ણ કલંક. ॥ ૯૧ ॥
જશવંતા જનનું બધું, કુટુંબ પણ જશવાન:

[illegible]માગીના અડો, છે સૌ મૂર્ખ ગમાન ॥ ૯૨ ॥
[illegible] જે કૃત્ય તે સઘળા મ[illegible] ન થાય;
[illegible] તે જીવ સૌ [illegible] નહિ જણાય. ॥ ૯૩ ॥
[illegible] ગીતા અભિમાનીને સમજાવે ન સ્વરૂપ;
[illegible]જનને આરશી શુ દેખાડે રૂપ. ॥ ૯૪ ॥
ચડતી [illegible] ચતુરવી અનુભવી વડે ખચીત;
જોગીથી [illegible] એ દુનિઆની રીત. ॥ ૯૫ ॥
[illegible], વળગી ડોકે ચિત્ત,
[illegible]વી દીવે દ્વાર ખચીત. ॥ ૯૬ ॥
[illegible] સર્વથી શ્રેષ્ઠ,
[illegible] એ થકી [illegible] ॥ ૯૭ ॥
[illegible]
[illegible] ॥ ૯૮ ॥
[illegible]
[illegible] ॥ ૯૯ ॥
[illegible]
[illegible] ॥ ૧૦૦ ॥
[illegible]
[illegible] ॥ ૧૦૧ ॥
[illegible]
[illegible] ॥ ૧૦૨ ॥
[illegible]
[illegible] ॥ ૧૦૩ ॥
[illegible]
[illegible] ॥
[illegible]
[illegible] ॥

શુરવીરનાં સંતાન સૌ, શુરવીર સમ સોહાય;
સિંહસુત સઘળે સ્થળે, સિંહ સમાં સમજાય. ॥ ૧૦૬ ॥
નીચ કર્મ છાનું કરે, તોપણ તેહ જણાય;
ઘરમાં પેસી ખાય પણ, લસણ ગંધ વરતાય. ॥ ૧૦૭ ॥
અતલબિયા કામાંધ જન, દોષ ન દેખે કાંય;
જન્મ અંધ જુએ નહીં, જેરંગ નિજની છાંય. ॥ ૧૦૮ ॥

માળા ૨૪ મી સંપૂર્ણ.

માળા ૨૫ મી.

દોહરા.

કિંચિત ગફલતથી થતી, વખતે મોટી હાણ;
અણજાણ્યે ઊંડાં જળે, પડતાં જાયે પ્રાણ. ॥ ૧ ॥

જાણવીએ પણ જીવને, અવધ થયે લે કાળ;
પરિક્ષિતને જાણ્યા છતાં કરડ્યો નાગ કરાળ. ॥ ૨ ॥

સારા સંયોગો સદા, વિનાશમાં વિપરીત;
ભીષ્મ હુઆ કૌરવ બદલ, પાંડવને થઈ જીત. ॥ ૩ ॥

જન્મેલાં બેઠાં બધાં, ચિતા સરોવર તીર.
મનુ ભખે સૌ પ્રજળતાં, શાને રહે ગુરુધીર. ॥ ૪ ॥

અલ્પ મનુષ્ય પણ ગુણનાં, ત્યાગે ઉદય ન થાય;
છોડાં વિણ ચોખા કદી, જરૂરે નહી વવાય. ॥ ૫ ॥

ચોખા ચિત્તમાં સ્વલ્પ પણ, બોધ બહુ પસરાય,
જેમ તેલમાં જળ તણું, બુંદ બહુ ફેલાય ॥ ૬ ॥

મલીન મનમાં બોધનો, ઠરે ન પાસ લગાર;
રાતા લોઢાપર જુઓ, જળ બુંદ નહિં ઠરનાર. ॥ ૭ ॥

નિર્મળ આત્મા હૃદયમાં, પડતી ચકતા છાપ;
આયનરૂપ ચશે જુઓ, દેખાડે શુદ્ધ આપ. ॥ ૮ ॥

આસ્તીક જો હોય નરાપણ, તો પ્રભુ કરશે કાજ.
ભરી સભામાં ભક્તને, રાખી દ્રૌપદી લાજ. ॥ ૯ ॥

દુરે કપટ તેનું ચપટ, જાહેર જોતાં થાય;
દુર્યોધન પાંડવ બદલ, બળ્યો લાખાગૃહ માંહ્ય. ॥ ૧૦ ॥
આશાનાં સુખ દુઃખ પણ, મોટાં જરૂર જણાય;
પાંડવ, નળ, હરિશ્ચંદ્રને, રામ થકી સમજાય. ॥ ૧૧ ॥
દુનિઆમાં દુખ પામતાં, મેળવશો મોટાઇ:
તાવે તેલ તળાઇને, થાએ વડાં વડાઈ; ॥ ૧૨ ॥
કાર્ય સિદ્ધિ શ્રમથી થતી, શ્રમ વિણ સિદ્ધ ન થાય;
દધિમાંહી માખણ છતાં, મથન વગર ન જણાય. ॥ ૧૩ ॥
થોડા થોડા સદ્ગુણો, થકી સદ્દર્તન થાય;
ટીપે ટીપે મહિને, સરોવર સહુ ભરાય. ॥ ૧૪ ॥
પ્રબળ રાય પણ બચપણું, ભોગવી મોટું થાય;
વડાગપત્રનાં કાર્ય સૌ, દિન દિન પ્રબળ જણાય. ॥ ૧૫ ॥
કૃપા હોય કુદરત તણી, તો સૌ સાધન સ્હેલ:
દુકાળમાં સાધન સહુ, થઇ પડે મુશ્કેલ. ॥ ૧૬ ॥
ઉદ્યોગે પ્રતિકૂળ સમય, સુધરી અનુકૂળ થાય;
પાંડવ ગુપ્ત વને વશી, પરણ્યા દ્રુપદ કન્યાય. ॥ ૧૭ ॥
પ્રસરે જેમ પવીત્રતા, થાય મલીનતા નાશ;
ફૂલ આવે ગુંદાં ફુલો, ખરી પડે આપાશ. ॥ ૧૮ ॥
ઇચ્છા ઇશ્વર ભક્તિની, તે તૃષ્ણા ન ગણાય;
હીંગ ખવાતી વ્યાધિમાં, નાહું મશાલો મણાય. ॥ ૧૯ ॥
મરતાં ભક્તિ માર્ગપર, ઠોકર ઘણી ખવાય;
છિકતાં શીખે વાછડું, પછી પછી ઉભું થાય. ॥ ૨૦ ॥
પકડે વાદી સર્પને, પણ વાદી ન ડસાય;
તેમજ જ્ઞાની કામને, લોભે નહિં ફસાય. ॥ ૨૧ ॥
સમર્થ થઇ ઇચ્છે સદા, અનઘી મિત્રની ચિંત:
સમુદ્ર ઉદય ચંદ્રનો, ઇચ્છે ચિત્ત ખચીત. ॥ ૨૨ ॥
પતિ સદવાસે સ્ત્રી તણું, ચિતપતિ સમ થઇ જાય;
મધુર લતા વિષ વૃક્ષપર, વળગી વિષરૂપ થાય. ॥ ૨૩ ॥

સજ્જન પણ દુર્જનતણા, સંગેથી લોપાય;
પુષ્પ ઉપરનો પવન પણ રજથી બગડી જાય. ॥ ૨૪ ॥

દુર્જનની મતિ મલિનતા, કરવામાં નીપુણ;
સુંદર પદારથ દેખતો, અસ્ત ધતાંજ અરૂણ. ॥ ૨૫ ॥

મધુર રસે દુર્જન રૂઠે, કડવે રસ મર્મી જાય;
રતું અળેખમ સરસ છે, મરતાં પીડા થાય. ॥ ૨૬ ॥

સદ્‌ગુણ ત્યાગી દોષને, દખે છે દુર્જન;
સુંદર શરીરે મક્ષિકા શોધે વ્રણ તદંન. ॥ ૨૭ ॥

દુર્જન સુંદર કાવ્યમાં, ખોળે દોષ ખચીત,
કીડી મણિમય મંદિરે, શોધે છીદ્રો નિત્ય. ॥ ૨૮ ॥

દુષ્ટ રાય સાથે બેઉ જન, પાસેનાને સ્હાય;
વેલો પર પામે તણા વૃક્ષે જઈ વીંટાય. ॥ ૨૯ ॥

પોતાના ગુણ અવગુણો, પરજનથી પરખાય;
મુખ પોતાનું પણ જુઓ, દર્પણથી દેખાય. ॥ ૩૦ ॥

યૌવન વયમાં જે રળે, તો વૃદ્ધપણમાં ખાય;
કામ કરે જે દિવસે, તો રાત્રે સુવાય ॥ ૩૧ ॥

અધટિત સ્થાનમા ધરે સજ્જન સહુ લજવાય
મસ્ત- મણિને ચરણમા, ધર્યાં નર શોભાય. ॥ ૩૨ ॥

વિદ્વાનોના શ્રમને શું સમજે અજ્ઞાન;
પ્રસુતાની પીડા તણું વંધ્યાને શું ભાન. ॥ ૩૩ ॥

[illegible] પણ નીકળમી, કદી ન પામે [illegible]
[illegible] નાગની, [illegible] ॥ ૩૪ ॥

[illegible] પણ, [illegible] નામ
[illegible] ॥ ૩૫ ॥

[illegible]
[illegible] ॥ ૩૬ ॥

[illegible]
[illegible] ॥ ૩૭ ॥

શત્રુ દાબ્યો હોય પણ, હળવે કામ કરેલ;
નાનકડીઓ અગ્નિ તણો, શોક જનાં ત્યજેલ. ॥ ૩૮ ॥

શૂર પુરૂષ જીત જાય પણ, શત્રુને નવ ગણાય;
ભૂખે મરે પણ કેશરી, કરી ન ખડને ખાય. ॥ ૩૯ ॥

ઉપજે કુળમાં કલેશ તો, કુળનો વિનાશ થાય;
બેતાનાં ઘુમ વૃક્ષમાં, વૃક્ષ બધું સળગાય. ॥ ૪૦ ॥

ભગવંતા શત્રુ પછી, નહિ ચાહવે સુખ થાય;
નૌવર નદિના પૂરમાં, નમતાં નહીં તણાય. ॥ ૪૧ ॥

પર નિંદા કરી ખુશી થઈ, જાણે છે નિજ દોષ;
ભીરૂ કથા કરી પુષ્ટ અંગ, જાણે પોથી સંતોષ. ॥ ૪૨ ॥

મોટાને અપવાદ દઈ, જાણે દુર્જન તોર;
નામ શીખ ઊંચી કરી, જાણે નિજનું જોર. ॥ ૪૩ ॥

ગમાર પક્ષથી સુખીમાં, છૂને સેવે જંત;
પક્ષીપણું નિજ પાંખથી, અરે હમેશ વસંત. ॥ ૪૪ ॥

સ્થાનક ભ્રષ્ટ થયા થકી, પામે છે અપમાન;
મૂંછ મુખથી દૂર થયે, અધરાની મેહાન. ॥ ૪૫ ॥

દીઠે ગુણ દેખાય છે, પરખ્યા વિણ વિપરીત;
ઘોર નિશામાં આગીયો, લાગે અગ્નિ પ્રતીત. ॥ ૪૬ ॥

ઢાંકેલાં અવગુણને, અધિક ઊઘાડા થાય;
સાબુ લઈને કોયલા, ધોતાં શ્યામ જણાય. ॥ ૪૭ ॥

કુટુંબમાં એક દુષ્ટથી, પામે સૌ પરિતાપ;
સરનાં જન કંપે સહુ, જો હોય ઘરમાં સાપ. ॥ ૪૮ ॥

નાના મોટા સર્વની, શોભા સમુદ્ધે થાય;
નાનાં મોટાં પિછપણ, મોર પિછે શોભાય. ॥ ૪૯ ॥

ક્ષમા અગ્નિ આરિતણો, મૃદુ વચને ઓલાય;
ધખ ધખતો અગ્નિ તણો, જળથી શાંત કરાય. ॥ ૫૦ ॥

શાંત પડેલું વેર પણ, અનુપાતે ઊભરાય;
ભારેલો અગ્નિ સદા, ખણતાં જ્વલિત થાય. ॥ ૫૧ ॥

[illegible]ની નિજ દોનથી દુખિયો જરૂર જણાય;
[illegible] આળસ ગખના મ[illegible]જી મુખ જાય. ॥ ૫૨ ॥

[illegible]નની મતિ પાનિઅ જોના જરૂર જણાય;
[illegible] મજ શન [illegible] પાની જોઇ રીઝાય ॥ ૫૩ ॥

મી[illegible] માનની [illegible] કડના હોય
[illegible] અન[illegible] કરતા જોન. ॥ ૫૪ ॥

[illegible]ગથી સરમ કનાય,
[illegible] દાય [illegible]ની અ[illegible] ॥ ૫૫ ॥

[illegible] ॥ ૫૬ ॥

[illegible] સમાજ
[illegible] ॥ ૫૭ ॥

[illegible] ॥ ૫૮ ॥

[illegible]

...ન તણી દૃષ્ટિ ઉપરે, લગની લાગી ન જોય;
દઢ રંગ શિર વસ્ત્રપર, તે નવ ઊતરી જાય. ॥ ૬૬ ॥
લક્ષ્મીનને ઊછરે, હોમગ જ્વાળ હમેશ;
તેઈ જાઈ સુવાસ તે, ઊછરે નહિં વિશેષ. ॥ ૬૭ ॥
સામપણે વપરાય તો, અમૃતમાં વિષ થાય;
સ્વલ્પ નિયમભરે નાખતાં, આપે અંગ મિઠાશ. ॥ ૬૮ ॥
એક પંડ નીચો પડે, તે કદી એમ ન થાય;
ગંગાજી પૃથ્વી પડયાં, વિષ્ણુપદે નવ જાય. ॥ ૬૯ ॥
દેહ ન બૂઝે રવિ તણી, તે શાળી નિર્દાય;
રત્ન પરિક્ષા નવ કર્યે, ઝવેરી મૂર્ખ જણાય. ॥ ૭૦ ॥
પડે ગયે તે કેદ પણ, ચતુરાઇ ચળિત ન થાય;
પડે પીંજરે હંસ પણ, જળ દૂધ જુદાં કરાય. ॥ ૭૧ ॥
સજ્જન દુર્જન સંગથી, બગડે પણ શુદ્ધ થાય;
મણિને મૈલ ચડયા છતાં, ઓપ્યે સાફ જણાય. ॥ ૭૨ ॥
અરસપરસના શત્રુને, સંપે દુઃખ દેખાય;
સાપે દાઢે અગ્નીને, તે અધવચ બળી જાય. ॥ ૭૩ ॥
કાળરૂપ પરનાર છે, હરે હરવાથી પ્રાણ;
સીતાને હરવા થકી, થઇ રાવણની હાણ. ॥ ૭૪ ॥
અપૂર્વ જ્ઞાનિ શ્રોતા વિના, શ્રોતાથી જણાય;
માહક શિર ફુલ્યો મરે, નહિં તો વન સડાય. ॥ ૭૫ ॥
પડે કષ્ટ પણ શ્રેષ્ઠજન, તજે ન શ્રેષ્ઠ ચરણ;
ભુખે મરે પણ માંસ વિણ, ખાય નહિં સિંહ તૃણ. ॥ ૭૬ ॥
કીર્ત્તિ વધતા કુટિલજન, દે મોટાને દુઃખ;
નક્તું મસ્તક રાહુનું, જઈ રવિ શશિ સન્મુખ. ॥ ૭૭ ॥
જ્ઞાન મળ્યે કાંઇ લાભ નહિ, કરે ન જો ઉપયોગ;
ઔષધ જાણ્યે નવ મટે, ખાવાવિણ કદી રોગ. ॥ ૭૮ ॥
બની શકે તે કાર્ય સૌ, કરવે કર્યું ગણાય;
વદી જાણે વચન છતાં, વદે વદ્યુંજ ભણાય. ॥ ૭૯ ॥

સુખના ચહે અનેક કરી, સકે ન અન્ય ઉપદેશ;
પાકી કેરી પર કુરી, રહે ન કોડે લેશ. ॥ ૯૫ ॥
મિત્ર મિત્રગુનથી રૂપકે, તેમ ગુને નહિં લેશ;
દૃષ્ટિ કુમતી કુમતિ, બહારી ગાલી દ્વેષ. ॥ ૯૬ ॥
કષ્ટ સહન ઉપરે પડી, અનુભવથી સુખ થાય;
આગનાં કષ્ટ પડે ખરે, પણ પછી સુખ કહેવાય. ॥ ૯૭ ॥
કષ્ટ સહનની ટેવથી, સંકટ નવ સંકોચાય;
અગ્નિની આ તન પડે, આમાં દુઃખ નવ થાય. ॥ ૯૮ ॥
સ્તરનાં ઉત્તમ સ્વાદને, ઉત્તમ પદ ન [illegible];
ઉત્તમ લાગીપદ ચહે, નૃપમાં નવ ઉત્થાન. ॥ ૯૯ ॥
ગુણ અવગુણ તો સંપત્તિથી, સ્નેહ દેવે [illegible];
નાણું પદ અખંડનું, જાઉ મેળવું પરમાર્થ. ॥ ૧૦૦ ॥
ચડતી દાસત હોય તો, દુઃખમાં કરૂંતો ધાય;
સારા પરમ અપમાનને, ધુંમવંતો આરો થાય. ॥ ૧૦૧ ॥
શાખ હોય તે સજ્જનના, [illegible] [illegible] [illegible];
શાકની ઘુંટી [illegible], કામણ [illegible]. ॥ ૧૦૨ ॥
જેવી શકતી આપની, તેવી ગુણ દુઃખરૂપ;
જુઓ રૂપાળે [illegible] કરે, [illegible] નલિનીના લેખ. ॥ ૧૦૩ ॥
બેદ ઉપરી વાતમાં, બદલ વસા ગુમાય;
મહત્પુરુષના મુખમાં, અભિમાનનું આધાર. ॥ ૧૦૪ ॥
ગુંજ મહા ઉરમાં રહે, નિરન્તર પ્રકટે નેહ;
આઠ [illegible] દીસે, તોય તો [illegible] તેહ. ॥ ૧૦૫ ॥
જુગલીને જુગલે હશે, તે [illegible] [illegible] [illegible];
અકરો પાંચ નવા બને, ભાડે સરાકે નિશાક. ॥ ૧૦૬ ॥
દુર્જનના મુખથી કદી, જીભ ન પાંખ સરસ;
કડવા લિંબડ મૂળથી, ક્યું ન મીઠા રસ. ॥ ૧૦૭ ॥
સજ્જનને સંતાપતાં, નહિં ન તે નરગાસ.
સાકરને ઉકાળતાં, દે બેવડ મીઠાશ. ॥ ૧૦૮ ॥

આશા રૂપ શ્રી સમાપ્ત.

———०———

[illegible] ॥ ૩૫ ॥
[illegible] ॥ ૩૬ ॥
[illegible] ॥ ૩૭ ॥
[illegible] ॥ ૩૮ ॥
[illegible] ॥ ૩૯ ॥
[illegible] ॥ ૪૦ ॥
[illegible] ॥ ૪૧ ॥
[illegible] ॥ ૪૨ ॥
[illegible] ॥ ૪૩ ॥
[illegible] ॥ ૪૪ ॥
[illegible] ॥ ૪૫ ॥
[illegible] ॥ ૪૬ ॥
[illegible] ॥ ૪૭ ॥
[illegible] ॥ ૪૮ ॥

લાભ લેવાવાથી લો, બાળક હોંશથી બહુ બહુ બગાડે છે;
બસ ચીનાની પ્રીતી, દેખીને એ હરદમ રમાડે છે. ॥ ૭૯ ॥

મોદકના કરતાં પણ, ગુણની ગણના અધિક ઘની જાણી:
બાધિઓથી કરતાં કુબ્જી કુબજ, થાય છે પરશાણી. ॥ ૮૦ ॥

એ સાવર કહીએ, નિયમિત જનનું, મન પણ આજે;
મારે વિષય તણી જો, વસ્તુઓનો સંબંધ બહુ નાહીં ॥ ૮૧ ॥

મન વચન કાયાથી, પ્રાણીઓને દુખ કદિ નવ દેવું;
સાધન એવું ઉત્તમ, ધર્મરત્ન નાંખ કદિ એના લેવું. ॥ ૮૨ ॥

જ્ઞાનરૂપી દીપક છે, આપે છે એ ગુરૂ ભગવત રૂપી;
તેને મનુષ્ય ગણે તે, શાસ્ત્ર શિખ્યા પણ શિખ્યો ન મતિરૂપી ૮૩

ધર્મતણું શાસ્ત્ર છે. સ્વભાવપરથી કદિ છે આજ્ઞાઓ:
તે સૌ જનના મનને, શાંતી આપી હરતી દુઃખાઓ. ॥ ૮૪ ॥

સંતોષી જનને શિર, ઉપાધી નવ કદિ આવી પડતી:
જેહ પહેરી ચાલે, તેને કાંકરી પગમાં નવ નડતી. ॥ ૮૫ ॥

વિપત્ત અને ઇચ્છાના, રમની સંશય બહુ નિર્ધન કરતી.
જ્ઞાનરૂપી પેરે એ, જનની કરતી ભાવટની વૃત્તી. ॥ ૮૬ ॥

મનનો નિગ્રહ કરતાં, કર્મરૂપી વજ્ર છે વિઘ્નરૂપી;
જાણી એમ સદા સૌ, સમજુ પુરૂષો કરમ બધાં લોપી. ॥૮૭॥

૨૬ વહાણીઓમાં, ધનપતિ કરતાં ચડતા નીવડતા;
મળતા જનને દુખમાં, દેખી સત્વરતજિ વ્હારે ચડતા. ॥૮૮॥

આળસની આદતથી, મોટા જન પણ હલકા થઈ પડતા.
મહાન મોંગલવંશી, સંતતિના જન થઈ દિન રખડતા. ॥૮૯॥

શ્રી કૃષ્ણની લીધે. ગુણ શિક્ષણથી મહાન સંસ્કારી;
નીપજ્યો નર ત્યારે, દેશોદય થઈ થઈ દશા સારી ॥ ૯૦ ॥

આળસને નવગણજ માણસમાં જડ ભરાય છે જ્યારે;
મન ને વપુની ઊપર, અસર કરે છે વિષ જેવી ત્યારે. ॥ ૯૧ ॥

મહાન પુરૂષ નિજ યશથી, આનંદિત કદિ થતા નહીં પોતે,
પણ નિજ ગુણથી સૌને પ્રસન્ન દેખી નિજ ખામી જોતે. ॥ ૬૬ ॥

રાજ્ય તણા માનેથી, રાજ્ય તણુ સુખ, મળતું આ લોકે;
તેમ પંડિતના માને સ્વર્ગ તણુ સુખ મળતુ પરલોકે ॥ ૬૭ ॥

અઘટિત જનને કો જો માન [illegible]વાથી નઠારૂં ફળ આવે;
[illegible] પુ[illegible]ને એ મા[illegible]ગતા બહુ અનર્થ દેખાવે. ॥ ૬૮ ॥

[illegible] ગુ[illegible]નના જ્ઞાની [illegible] મતિ મંખા મમજો;
[illegible] નમજો. ॥ ૬૯ ॥

[illegible] મતી,
[illegible] નખમતી ॥ ૭૦ ॥

[illegible]
[illegible] ॥ ૭૧ ॥

લાડ લડાવ્યાથી તો, બાળક ઊલટાં બહુ બહુ બગડે છે;
ભવ પીનાની પ્રીતી, ધર્મીને એ દરદમ રગડે છે. ॥ ૭૯ ॥

સૌંદર્યતા કરતાં પણ, ગુણની ગણના અધિક થતી જાણી;
સાધારણી કરતાં કુબડી કુબજા, થઇ છે પટરાણી. ॥ ૮૦ ॥

એરાવરૂ ઇંદ્રીઓ, નિયમિત જનનું, મન પણ આકર્ષે;
માટે વિષય તણી સૌ, વસ્તુઓનો સંબંધ બહુ નહિ ॥ ૮૧ ॥

મન વચન કાયાથી, પ્રાણીઓને દુખ કદિ નવ દેવું;
આથી બીજું ઉત્તમ, ધર્મતણું નાંહિ કદિ એના જેવું. ॥ ૮૨ ॥

જ્ઞાનરૂપી દીપક જે, આપે છે એ ગુરૂ ભગવત રૂપી;
તેને મનુષ્ય ગણે તે, શાસ્ત્રે શિખ્યો પણ શિખ્યો ન અતિકુપી ૮૩

ધર્મતણાં શાસ્ત્રો જે, સ્વભાવપરથી કહિ છે આજ્ઞાઓ;
તે સૌ જનના મનને, શાંતી આપી હરતી દુખો. ॥ ૮૪ ॥

સંતોષી જનને શિર, ઉપાધી નવ કદિ આવી પડતી;
જોડા પ્હેરી ચાલે, તેને કાંકરી પગમાં નવ નડતી. ॥ ૮૫ ॥

વિષય અને જીવ્હાના, રસની લાલચ બહુ નિર્ધન કરતી,
ધાનતણી પેરે એ, જનની કરતી બરબાદી પુરતી. ॥ ૮૬ ॥

મનનો નિગ્રહ કરતાં, કર્મરૂપી પણ જ છે વિઘ્નરૂપે;
જાણી એમ સદા સૌ, સમજુ પુરૂષો કરમ બધાં લોપે. ॥૮૭॥

રંક પણાદીમાં, ધનપતિ કરતાં ચડતા નીવડતા;
મળતા જનને દુખમાં, દેખી સરવરા નહિ વ્હારે ચડતા.॥૮૮॥

આળસની આદતથી, મોટા જન પણ હલકા થઇ પડતા.
મહાન મોંગલવંશી, સંતતિના જન ધણ દિન રખડતા.॥૮૯॥

શ્રી કેળવણી લીધે, શુભ શિક્ષણથી મહાન સન્નારી;
નીપજતી નર ત્યારે, દેશોદય થઈ થશે દશા સારી. ॥ ૯૦ ॥

આળસને નવરાશજ માણસમાં જઇ બેસાય છે જ્યારે;
મન ને વપુની ઊપર, અસર કરે છે વિષ જેવી ત્યારે. ॥ ૯૧ ॥

મનને કામ મળે નહિં, તો તે પોતે ઘસવે પોતાને;
દાણાવિણની ઘંટી, ચૂકે નહિં કદિ નિજને ઘસવાને.

ધર્મ તત્વને જ્યારે, યત્ન કરીને, ઉન્નતીમાં આણો;
ત્યારે સૌ તત્વોની, વિનાશ્રમે પણ થતિ ઉન્નતી

ગુણકર્મોથી વિશેષ, આગળ પડતા પુરૂષો છે
ગણાય મ્હાન પુરૂષની, ગણના માંહિ અખિલ જગે

દેશ સમય જે કાળે, મલિન મતીથી વિશુદ્ધિને
ત્યારે શુદ્ધી કરવા, મ્હાન પુરૂષ પણ જનમે એ ઠામે. ॥ ૯૫

કર્તવ્ય જે જન ચૂકે, તેની સત્તા સર્વોપરિ હોએ
તોપણ સરવે માન્યજ, સત્તાથી એ થતિ નહજ

ઉદ્યોગિક બળથી તો શરીર સંપતિ કળાજ સમૃદ્ધી,
ને વળિ વિદ્યામાંથી, પ્રાપ્ત થતું સુખ બહુ પામી

ઇચ્છા શક્તી કેરી, મહુતા અતિશય ચમત્કૃતી વાળી;
સંકલ્પની દ્રઢતા સમ, કાર્ય સિદ્ધી સૌ થતી

હમેશ અતિશય ચઢતી, પ્રકૃતિવાળા મનુષ્ય છે જેઓ,
બળ સત્તાની સાથે, પ્રતાપ પામે પુન્યપણે એઓ. ॥ ૯૬

ઊત્તમના પોતાના સરખી ઊત્તમ પ્રકૃતિને પરણે;
એ વિણ કોઇ અવરને, કોડ ઉપાયે થતા નહીં

જગતના લાલીત્યે, મોટા મોટા મુનિવર મોહાણા;
તો વળની બીચારા, વ્યવહારિકજન નિરર્થક નિ

તરૂણાવસ્થા માહે જેજે કામો કરશો તે ધારી
માટે તરૂણાવસ્થા માણસને બહુ ઉપયોગી ભાસે. ॥ ૧૦૧

તરૂણાવસ્થા માહે રાજ્યદ્વારી જન જેજે હોએ;
તેણે વૈરાગ્યવૃત્તા એવી નમને નનરાખી જોએ ॥ ૧૦૩ ॥

પુત્ર તણી પ્રાપ્તીનો, આનંદ અતિશય અવર્ણનિય જાણો.
પુત્ર તણા પીતાઓ, ખુબી એની સમજે પીછાણો. ॥ ૧૦૪ ॥

સમુદ્રને પર્વતના, પ્રદેશમાંહિ, રૂડાં રત્ન નિપજે;
ને દરનાં અજાણાંના, ઊદર રતનની, કિંમત ઘણી ઉપજે. ॥ ૧૦૫ ॥

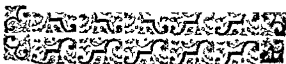
અધમ પુરૂષનું જિવતર, વૃથા ગયું છે, અધમી ઉપચારે;
અનદાતા ભૂમીને, જનની તેવું, ભલું, ભારી ભારે. ॥ ૧૦૬ ॥

પ્રબળ જિજ્ઞાસા જનની, કાર્ય અનુકૂળ, કરવાને થઈ;
કન્યા એ બુદ્ધીની, આત્મજ્ઞાનની, ગજાપ છે પૂરી. ॥ ૧૦૭ ॥

જ્ઞાન ગિતાના પાઠો, પઢવાથી જયમ ગાય સૌ પીવાએ;
તેમ ગિની સૂતમાળા, પઢતાં જયરંગ અપનારશીલઆ. ॥ ૧૦૮ ॥

માળા ૨૭ મી સંપૂર્ણ.

માળા ૨૮ મી

મનહર છંદ.

સત્યયુગ ત્રેતાયુગ, અને યુગ દ્વાપરમાં;
કલિયુગ જેવાં કામ, થએલાં કથાય છે;
રાવણે સિતાને હરી, નળ દયુત રમી હાર્યો,
કૌરવને પાંડવનાં, ચરિત્ર ચવાય છે;
અન્યો અન્ય યાદવો સૌ, મદીરાનુ પાન કરી,
લડીને કપાઇ મુઆ, ગાથામાં ગવાય છે;
કહે જયશંગ એમ, યુગ તણો દોષ નથી;
દોષ માત્ર મનુષ્યની, બુદ્ધિનો જણાય છે. ॥ ૧ ॥

નડાવડા વિષધર, વિષ ભર્યા હોયપણ
માથ તણા એક મોટા, ગુણે વખણાય છે;
સમુદ્રના જળ સદા, ખાર ભર્યા હોય પણ
મુક્તાફળ પાકે એથી, શ્રેષ્ટ એ ગણાય છે;
વનિતા વિશષ વિષ, ભરી હોય છતા તેહ,
પ્રજોતત્તિ ક્ષેત્રથકી, રત્નમાં ભણાય છે;
કહે જયશંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
નડાએક ગુણ ઘણા, દુર્ગુણ ઢંકાય છે. ॥ ૨ ॥

દુનિઆમાં કેક એવા, દુર્ભાગી મે દ્રષ્ટે દીઠા.
પયે નિગમવીનજી, ભલા પંથે ચાલતા

પછી ગમે તેવું તેને, દુઃખ પડે તોએ તેથી,
ગુમાં સમુ સુખ તેને, માની મૂર્ખ મ્હાલતા:
શિરભાર શિરપર, ઉચકવા શક્તિ નહીં;
તોએ અણભાર લેવા, તણું ટેળ ઘાલતા;
કહે જયશંગ એમ, જગતમાં જોઇ લુઓ,
એવા અંધ અજ્ઞાની શે, નર્કને નિહાળતા. ॥ ૩ ॥

કર્મને પ્રહીને કેક, ફ્રી ફ્રી થાકયા પણ,
યત્ન વિના કર્મ ફ્રુગ. સ્વપને ન સાંભળ્યું;
પુરૂષાર્થ કર્યા વિના, આળસુ બનીને બેઠા,
એથી કદી વ્યવ્હારનું, દુઃખ લેશના ટળ્યું;
ઘણાં ઘણાં શાસ્ત્ર અને, શ્રુતિઓનો સાર શોધ્યો,
પણ પુરૂષાર્થ વિના, મોક્ષ ફ્ળ ના મળ્યું;
કહે જયશંગ એમ, જગતમાં જોઇ લુઓ;
પુરૂષાર્થ વિના કર્મ, એકલું નથી ફ્ળ્યું. ॥ ૪ ॥

ભલે નરસિંહ તને, નાત તારી નિંદપણ,
નાગરમાં સાગર સમાન જાણું છું તને:
મોટા મોટા ક્રોડપતિ, હાકેમ નાગર હશે.
તોય પણ તેહ તારી, તુલ્ય કદી ના બને:
તારી કને નિરર્થક. નાણું હતું નહિં તેથી.
નાણાંવાળા નિંદપણ, ભક્તિ ધન તું કને;
કહે જયશંગ હતું, અવિચળ તેથી તને,
શ્રીપતિએ નિજ તુલ્ય, ગણ્યો છે સાથે મને. ॥ ૫ ॥

મિરાંને મેવાડ તણી. ગાદીથી મિરાંત મોટી,
મળી હતી ભક્તિ થકી. આ લોક અખંડની;
મેવાડની ગાદીપર, ઘણા રાણા રાણી થયાં.
પણ મીરાં જેવી કિર્તી, રહી કોના પિંડની;
ભલે જીવ્યાં હોય તહાં-સુધી મોજ માણી ગયાં,
પણ અંતે વશ થયાં, કાળ તણા દંડની;
કહે જયશંગ એમ, ભક્તિ વડે મીરાં મોટી,
મોક્ષપદ પામી માણે, મોજ એ આનંદની. ॥ ૬ ॥

અર્થ શાસ્ત્રતણા નિયમને અનુસર્યા વિના,
ધંધો રોજગાર કરે, તેનું ફળ ના મળે.
કારણ કે દ્રવ્યસંપાદન, અને હાની તણાં,
મૂળ તત્વ જાણ્યા વિના, ધંધો કીધે શું વળે;
ગમે તેવો શ્રમ કરી, ઊત્સાહથી યત્ન કરે,
પણ વસ્તુ જ્ઞાન વિના, અંતે એ ઊંધો ફળે;
કહે જયશંગ મારે, અર્થ શાસ્ત્ર તણાં બેહુ
મૂળ તત્વ પરમાણે ધંધો કરે તે રળે. ॥ ૭ ॥

સ્વદેશ કે પરદેશ સાથે ધંધો કરે પણ,
ધંધા તણા મૂળનો આધાર તો જાણે નહીં,
તેમ છતાં ગમે તેવી રીતે કર્માધીનપણે,
ધંધો કરે એથી અંતે હાલમાં પડે સહી.
કારણ કે સમય પ્રમાણે સર્વ ધંધા માંહે,
કાબેલતા રાખવાની, અર્થ શાસ્ત્રમાં કહી.
કહે જયશંગ મારે, દેશકાળ પ્રમાણે તો,
હરીફોની સાથે હરીફાઈમાં જીતો સહી. ॥ ૮ ॥

લાખ કે કરોડ તણી, થાપણની કંપનીઓ,
દેશકાળ જાણ્યા વિના દેવાળાં કાઢી ગઈ.
મુંબઈમાં ગમુકને, ધરી જમવાનું સ્થાન,
કરનારી બેંક મોટી, તેતો ન શોભી થઈ
રૂપૈઆનું શેર લીધે, ફરી ભાવ ઘટી ગયો,
ત્યારે કેટ વેપારી ને પેઢીઓ નાબુદ થઈ,
કહે જયશંગ એમ, ભવિષ્ય વિચાર્યા વિના
જેણે ધંધો કર્યો તેને, ધંધો ગયો ડાઢ દઈ. ॥ ૯ ॥

વણિક જો વણજમાં તન મન રાખી રહે
તો તે તેહ વણજથી, તરી રહે આપથી
કારણ કે વણજ તો, સાંકળો ગણાતો નથી-
ણ વણિકને વાંકે, પંડિત જણાવશે
વણિક જો વણજની અહોનિશ સેવા કરે,
તો તે વણજની દેવી, સુખી બનાવશે;

કહે જયશંગ માટે, જે જે ધંધો કરો તે તે,
તન મન રાખી કર્ય, અતે એમાં ફાવશો. ॥ ૧૦ ॥

મન તન રાખ્યા વિના, જે જે ધંધો કરો તે તે,
નફાદાર હશે તોએ, હાથમાં ઊનારશો;
કારણ કે ઊંઘતી ભેંસ ડી પાડે હોય તેહ,
પાસે આવ્યા શુભને, કહી રીતે મારશો;
આળસુને બેશિસ્તનાં અનુપ જે હોય તેહ,
મુખે આવ્યો કોળિઓ તે, ગળે ન ઊતારશો;
કહે જયશંગ માટે, તન મન રાખ્યા વિના,
ધંધો કરવાનું કઠિન ઊરે ન વિચારશો. ॥ ૧૧ ॥

અસલના ઇતિહાસો, વિચારીને વાંચી જુઓ,
આળસ બાપરવાથી, દાટ તો કેવો વળીયો;
મોટાં મોટાં હતાં અને, મોગલોનાં રાજ્ય તણો,
દેવા જતાં એ કાન્હો અંત આવીને મળીયો;
રોમ શહેરને હેર નથી હસ્તી આજ ક્યાં છે,
આળસ બે પવ્યાથી, મદ એમનો ગળીયો;
કહે જયશંગ એવા, દુર્ગુણોથી દૂર રહે,
ઉદ્યમનો વાલિદો, આળસ આંખીમાં મળીયો ॥ ૧૨ ॥

અસ્તોદય તણું ચક્ર આસન આણીને શીર,
આગળ પાછળ આવ્યા, વિના કદી ના રહે.
મારી સર્યાદિક ગ્રહ, અને ચંદ્રાદિક જેવા,
પણ એના ચક્રથકી, બહાર કદી ના ચહે;
સ્થાવર જંગમ અને, જીવ જંતુ માત્ર સહુ;
અસ્તોદય તણા ચક્ર, તણી શક્તિને સહે,
કહે જયસંગ માટે, એકવાર સુખ દુઃખ,
સૌને શિર આવે એમ, શાસ્ત્ર પોકારી કહે. ॥ ૧૩ ॥

રોગનાં નિદાન જાણનારો વૈદ હોય જેહ,
વાત પિત્તાદિક તણું, ન્યૂનાધિક જાણીને;
તેને અનુકૂળ આવે, એવી ચિકિત્સા કરીને,
રોગ હણવાનો યત્ન, કરે એમ આણીને;

તેની રીતે મન અને વચન કાયાથી કરી,
પાપ કર્યાં હોય તેહ પૂર્વ પ્રમાણીને;
કહે જયશંકર એને અનુકૂળ રીતે દુઃખે
પડતા પોતાના પ્રાયશ્ચિત, કરવું પિછાણીને
મોટા મોટા પુરુષો જે, કામ કરે તે પ્રમાણે,
બીજા પણ અનુસરી એવા કામ કરે છે
મોટા પુરુષો જે વાત, પ્રમાણ ગણે છે તેને
બીજા પણ પ્રમાણ, જાણીને એ આચરે છે,
એની રીતે નાના મોટા સૈ, મોટાના વિચારે રહે,
તેમ ઉત્તમ આચરણ કરે દેખાતી ડર છે;
[illegible] રગર માટે મોટાઓ જો ન્યાય પકે,
[illegible] ॥ ૬૫ ॥
[illegible]
॥ ૬૬ ॥
[illegible]
॥ ૬૭ ॥
[illegible]

દાખલું કે કવિતની, શક્તિ ગત અહીં આપ,
દુરબની નજરેથી, સ્ફુટી આવી દેખાતા;
એવી રીતે દૂરથી, કાચ ભેદ થાય તેમ,
ઉહ્ય મિત્ર કવિ ધર્મ, અસત ગદ્યમાનતા;
કહે જયશંકર પણ, ઊગી કેળવણી થકી,
દાખલ સતિમાંદ થકી, નજરે નિહાળતા. ॥ ૧૮ ॥

ઊગી કેળવણી સહુ, સત્યુંક્તિ સાચા સંપ,
રસનાશ શું કાર, જાહેરે જણાય છે;
દાખલું કે જન જેમ કેળવણી વધે તેમ,
વૃત્તિ માનુષ્યની, કેની વધતાં છે;
આનંદ અને કીર્તિ માળામાં ગુથાતા થાય,
પણ દાખલ કળ ઓળી, ઓળીજ કેવાય છે;
કહે જયશંકર દુઃખો ઊગી કેળવણી હતાં,
પહેલાં જેવા એક કંપ, દાસ હવાં એવાય છે. ॥ ૧૯ ॥

આચિરવનાં આગ્રમાણી, યથાર્થ છે વિદ્ય તેનાં,
ચાહિંને તો બાળાબાળ, વહી અંધ લેરાં છે;
ઉદયનાં ચિન્હ દેખ, દિન ત્રુટી પામી પૂર્ણ,
સાંચન સમજ આપીને ઉદય થાય એવાં છે;
આગમ પ્રમાદ તર્ભા, ચિન્હ જેને દિસે નહીં,
એવા ચિન્હ બ વખતે, ખીચાવી કે તેવાં છે;
કહે જયશંકર એમ, જગતનાં સહુ લુકો,
એવાં ભાગ્યશાળીજન, બીજ રોપ્યું જેવાં છે. ॥ ૨૦ ॥

નૈષ્ઠિક જે બ્રહ્મચારી, દુઃખ તેને જળાવસ્થા,
નરે નહિં એક, અનુભવ સિદ્ધ વાત છે,
એવી રીતે જ્યા લેવે, નરે નહિં એક જન,
એક સ્વપ્ને કહે નહિં, વાત આ વિખ્યાત છે;
પણ બ્રહ્મચારી વ્રત, પાળે નહીં કોઈ જન,
જીવનમાં જરાપણ, જરૂર દેખાત છે;
કહે જયશંકર એમ, નૈષ્ઠિક જે બ્રહ્મચારી,
તેજ સુખ સંપત્તિના, માલિક લેખાય છે. ॥ ૨૧ ॥

કહે જયશંકર પણ, શાણા સમજુ જે હોય,
તેતો શાંતપણે રહી, ચાલે છે સંસારમાં. ॥ ૨૫ ॥

ગમે તેવું આવે દુઃખ, આવે પણ ડગે નહિં,
એજ શુરાતન સંસારમાં ગણાય;
બાકી બીજા મરે ભલે, મર્દાઈ બતાવે પણ.
પુરણ પ્રકાશવાન, મર્દ ન પ્રમાણવા;
રણે જઈ યુદ્ધે એતો, રણધીર રણશૂર,
પણ વ્યવહારમાં કોઈ, શૂરા ન પિછાણવા;
કહે જયશંકર માટે, વ્યવહારના પગથી,
વ્યાકુળ ન થાય કોઈ, મર્દને વખાણવા. ॥ ૨૬ ॥

દુનિયાંનો રંગ જુઓ, દુનિયાનો ઢંગ જુઓ,
આજે આખું એકદી ફરે, કાલે ખૂબ હસે છે;
આજે શોક સાગરમાં, ડુબવાનું ટાણું ધરી,
મૂંગું રહી બોલે નહિં, કાલે ખૂબ ભસે છે;
આજે ધર્મ નિયમનો, ઢોંગ ધરી શાણા બને,
કાલે કાગરૂપી બની, સૌને એ ડસે છે;
કહે જયશંકર આવો, દુનિયાંનો ઢાળ જોઈ,
જ્ઞાનીજન એકાંતમાં, વાસ કરી વસે છે. ॥ ૨૭ ॥

વડા થઈ વડાઈની, રીત સાચવી ન જાણે,
તેને આપે જગતમાં ગ્રહ પિંજર છે.
આજકાલ વડાઓની, વડાઈના તેજ માંહી,
હાજી હાજી કરનારા, અનેક ગમાર છે.
પણ કરી હોય તેવું, વડ ડોળના વટે નહીં,
કુત્તું દેખાડે એવું, ઢોંગ કરનાર છે;
કહે જયશંકર એવા, જગત આ જૂઠું થયું,
સદ્દેશમાં એક ક્ષેમ 'સાચું' ચાનાર છે. ॥ ૨૮ ॥

ગુણના સાગરમાં છે. ધૈર્ય વિશ્રામ આદરે,
અતિ જ્ઞાનમાં એક થઈ પિતા કરનાર છે;
કારણ કે દુઃખના દિવસો જ્યારે આવી જાય,
ત્યારે તે સૌ વિશ્રામ વૈભવ હરનાર છે;

કહે જયશંગ ત્યારે, પોતાની કૃતીનાં ફળ;
ભોગવે છે પોતે બધાં, પાપના પ્રકારથી. ॥ ૪૦ ॥

શોકનો સમુદ્ર જ્યારે, અતિ ઉભરાય ત્યારે,
માણસનું મન જકડાએ થઈ જાય છે;
ખાવામાં ન ચેન પડે, સુવામાં ન ચેન પડે;
દયા ઉપજાવે એવા, દેદાર દેખાય છે.
આશાના તરંગ બધા, મનમાં સમાઈ જાય,
વૈરાગની વૃત્તી વધી, ઘણેરી જણાય છે;
કહે જયશંગ પણ, રંગ એક રહે નહીં.
વખતના વહેવા સાથે, વૃત્તી એ બદલાય છે. ॥ ૪૧ ॥

હર્ષનું પૂર જ્યારે, પૂરણ ચઢે છે ત્યારે,
મનુષ્યનું મન રંગ બેરંગી જણાય છે;
સંસાર વ્યવહાર બધો, સ્વર્ગની સમાન માને,
આનંદના પ્રવાહમાં, અધિક તણાય છે;
વૈભવને વિલાસના, તરંગો અનેક થાય,
હૃદયમાં રાત દિન, વાત એ ઉચરાય છે;
કહે જયશંગ પણ, રંગ એક રહે નહીં;
વખતના વહેવા સાથે, રંગ એ બદલાય છે. ॥ ૪૨ ॥

કુટુંબના કલેશ થકી, કંટાળેલા મનુષ્યને,
સુખ જોએ સ્વપ્નામાં, સુખ નથી ક્યારેનો.
હૃદયમાં આવે નિશ્ચ, ચિત્ત દેવા જાય પણ
કલેશના આવેશ થકી, એમાં નથ ધ્યારનો;
સંસાર વ્યવહાર તણા, વૈભવ વિલાસ અને,
વિનોદનો રસ એને, ઉરમાં ન આવનો.
કહે જયશંગ એમ, ઉદાસીમાં રહે જન,
વ્યવહારનો વેશ બધો, દુઃખમાં ગમાવનો. ॥ ૪૩ ॥

મનના તરંગ બધા, સમુદ્રની લહેરે જેવા,
નવા નવા નિરખીને, ત્યાંના ત્યાં સમાય છે;
પણ જેવી સમુદ્રના, જળથી જુદા ન થાય,
નિરંતર મળ્યા, એવી નિરખાય છે;

મનના તરંગ પણ, એવી રીતે નવાં નવાં
[illegible] પાળાળથી, ત્યાંના ત્યાં ખુંચાય છે;
કે જગત [illegible] મનના વિચારો અપાર,
અને [illegible], એ? કરનાર છે.
[illegible]
તેનો [illegible] પછી આવે છે;
[illegible]
[illegible] આ લાવે છે;
[illegible] થયું [illegible]
[illegible] છે;
[illegible]
[illegible] છે.

[illegible]

[illegible]

તો તો તદ્દ મનુષ્યના, મંડળમાં આગ્રગણ્ય,
ઉત્પન્ન કરીને અંતે. આગ્રગણ્ય એ કરે;
એથી કરી સુધારાનું, કરવા ધારેલું કામ,
વિશેષ વિદ્વત્તાના, રૂપમાં જો આવરે;
માટે જ્યશંગ એવે, સમે બન્ને પક્ષ સાથે,
એકમતાથી રહી કામ કરે કામ સુંદર. ॥ ૪૮ ॥

સુધારામાં બંન્નેથી, રૈસઉલ અને તોડો;
આપતા [illegible] કરી [illegible] નથી પામતો;
[illegible] જુએ,
[illegible] નથી [illegible];
[illegible]
[illegible] નથી [illegible] નહીં [illegible];
[illegible]
[illegible] ॥ ૪૯ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
ઉત્તમ [illegible] છે;
[illegible]
[illegible] છે;
[illegible]
[illegible] ॥ ૫૦ ॥

[illegible]
[illegible] છે.
[illegible]
[illegible] છે,
[illegible]
[illegible] છે;
[illegible]
[illegible] છે ॥ ૫૧ ॥

કાષ્ટમા મથન કરવાથી અગ્નિ પમાય છે,
ગાયોમા દોવાથી ઘૃત, પમાય છે પ્રીતથી;
પૃથ્વીમાં ખેડવાથી અન્નપૂર્ણ પમાય છે,
ઊદ્યમમા વેપારથી તર થાય વિતથી,
પૃથવીમા ખોદવાથી, પમાય છે જળ ઝાઝું.
વૃક્ષવેલીમાથી મળે, દવા રૂડી રીતથી;
કહે જયરાગ એમ, વિચાર શક્તિથી સદા,
મનુષ્ય પ્રભુને પામે નહે એ ચિતથી.

દાનાગ્નિથી પિડાએલા હાથીઓ ગજરાજ
દેખીને પોતાને ઊર, શાંતિ સદા પામે છે,
વ્યાધ્યથી નિશ્ચે જેહ, ઘેરાએલા રોગી તેહ,
હકીમને જોઇ બહુ, હૃદયે વિરામે છે
કુટુંબના નયોગથી, દેશી વિયોગી જન,
કુટુંબને દેખી દુઃખ વિયોગનું વામે છે
કહે જયરાગ એમ સંસારથી કંટાળેલા,
તેને ઊર મત દેખી આનંદ જામે છે.

સમયે ગાનુ ાગી ર ા ોની સાથે પણ,
સ ર ા નર ની ગુણ સારૂ થાય છે,
જ્યા સુધી ર ત િ ની ચડતી થઇ ન હોય,
ત્યા સુધી માત્ર ા મનની યે કામ થાય છે
મોટુ ન ર ક ા ની, જ્ા સુધી જરૂરી હોય,
ત્યા સુધી ગરજે મનકીયે કામ થાય છે;
કહે જય ા ા પ ન ા મિદ્ધ થાય ત્યારે
શાસ્ત્ર તપ ન ન જે મૂળથી છેદાય છે. ॥ ૫૪ ॥

પ તી દશા િ પ રપૂણ આવે ત્યારે,
ઊ ોના સ ુ ઝમકીન જાગે છે,
અને રાગ ા ા કહે તે કમુન મરી,
રોગવા થકી ા શાંત થવા લાગે છે
કારણ કે ઘા ેવી કાય રસદી થાય,
તેવી કાય ા જ આડી ભાગે છે,

માટે જયરાગ કહે, સમજને સહુમને,
સમજુઓ શત્રુ તણી, સામે સ્હાય માગે છે. ॥ ૫૫ ॥

દૈવતણી માયાથી જો, ક્રૂર મોહ પામ્યા છે તે,
વેરભાવ રાખી અન્યો અન્ય પ્રાણ હરે છે;
પણ તેમાં સાહસવૃત્તિવાળા પુરૂષો છે તેહ:
અન્યના રક્ષણ માટે; પ્રાણ ત્યાગ કરે છે;
કારણ કે સમર્થ પુરૂષતણું પ્રયોજન,
રંક તણા રક્ષણમાં, આવીને એ ઠરે છે;
કહે જયરાગ એમ, દિનપર દયા કરે,
તેનાપર પ્રભુ પણ, પોતે દયા ધરે છે. ॥ ૫૬ ॥

રાજ્ય કરતાઓ જ્યારે, વૈભવી બને છે ત્યારે,
રાજ્ય તણી અવદશા અધિક દેખાય છે;
એવે સમે ઉત્તમ નિતીજ્ઞ કરી નોકરો જો,
હોય તોય ચલણ વિના એ મુંગા થાય છે;
કારણ કે તેઓ તણી, બુદ્ધી અને કર્યા તણી,
કદર ન જાણે રાજ્ય, નિર્માલ્ય લેખાય છે; ।
કહે જયરાગ માટે, રાજ્ય કરતાએ સદા,
સાવધ રહ્યાથી રાજ્યસત્તા વધતી જાય છે. ॥ ૫૭ ॥

ઉન્નતીના ક્રમમાં જે, જનાર પુરૂષ છે તે,
વિરોધી બળને નિજ શક્તિથી નમાવના;
એથી કરી અનેક જે, વિઘ્નો આડાં આવ્યાં હોય,
તેને દૂર કરી ઉન્નતીમાં જતાં ફાવના:
પછી ઉત્તરોત્તર તે, દૈવપ્રસાદથી પોતે,
ઉત્કર્ષતાવાળી સારી, સ્થિતી માંહે આવના;
કહે જયરાગ એમ, પ્રથમના વીર જનો:
ઉન્નતીનો માર્ગ નિજ, ચરિત્રે બતાવના. ॥ ૫૮ ॥

દુર્વાસા તપસ્વી પણ, ક્રોધ જીતી શક્યા નહીં,
બૃહસ્પતી જ્ઞાની છતાં, તજ્યા નહીં સંગને;
બ્રહ્મા બ્રહ્મા મોટા પણ, કામદેવ જીત્યા નહીં,
વર્ણિઇ પ્રભુનામે ન. જાણે દયા અંગને;

[illegible] પણ મુક્તી માટે નહીં
[illegible] જાણ્યો [illegible];
[illegible] એમ [illegible] દોષહિણ,
[illegible] ન દીઠા કોઇ જનને. ॥ ૫૬ ॥
પાંગીઆ અમનદાન, લાચ લેઇ પોતાતણું,
[illegible] માટે પ્રજાને સતાવતા;
[illegible] તણી, દાઢ હાથપર ધરી,
[illegible] અધિક બતાવતા;
[illegible] સાધવાને સાઉ,
[illegible] થાય દરશાવતા
[illegible] અધિકારી ઘણા
[illegible] ॥ ૬૨ ॥
[illegible] નવી
[illegible]

આશ્રીતને નિભાવતા, મુદ્દતથી મુંઝાય છે,
પોતા તણા ઉપર પડી, તને અકળાય છે;
મુખે પ્રીતમ આવે રૈયતનું કષ્ટ થાય,
પોતાની બની શકે, પરમાં છેતરાય છે;
કહે દલપતરામ એમ, કુમતના કુમતા ભ્રમ,
સહુ ગણી સુધી ભુંડી, અનેક જણાય છે. ॥ ૬૩ ॥

મોહ મેરા મહુદીક, અને પ્રીત પાનકથી,
તેને તેને સદા દુઃખથી ઢેરા કરે છે;
મનુ કાંઈ પોતાથી જો, દોષ નિરમાણ થયું,
તેને સદા દીધે કહોને કરા કરી જ કરે છે;
સારે જ્યારે અનુકૂળ, સમે આવી અપ્રિયો;
અભણ દીવાનો પ્રધાનથી તે અપૂર્ણ છે;
કહે દલપતરામ, દરબારમાં કોઈ ભુંડા,
નિંદાને આપીને ભલો, નિમંત્રણ કરે છે. ॥ ૬૪ ॥

સત્ય અને નિયમ પાણી, મનુષ્યનાં મન હરી,
સદા હરખાવે વરીરાજ હયાત તે;
ઢંઢમાં રહિતવાન, દઈ કરી રૈત આદ;
પાપ તણું કરનાર એવી, પવિત્ર જણાય છે;
નિતી તણી કરીને, અધિક ઓપાવે આદ.
સારૂ મનુ નિમ સારા, થતા સમજાય છે,
કહે દલપતરામ એવી, સુખવસ્તુની જો માતા.
નીતિકાળે પણ કહેનારી તો મનાય છે. ॥ ૬૫ ॥

કામદેવ તણી નારી, અતિ સ્વરૂપી ગણી,
નારી વળી રૂપી સુણી, એથી દહી જાય છે;
ભૂમંડળમાં સારા છે. કોઈને દાસ કેવા,
પીડા નવા પણ તેની કને ગુમાવ થાય છે;
જેમના આયુષ ઓછું, આયુર્દ ન બીજું કાંઈ.
જગતમાં આદરણ એ જરૂર જણાય છે;
કહે દલપતરામ એવી, કામદેવ તણી નારી,
કામણ નસાડ મદ. સુધીમાં કથાય છે. ॥ ૬૬ ॥

[illegible] વરી [illegible] મુઝા [illegible] નહીં
[illegible] જાણ્યા [illegible]
[illegible] અમ [illegible]
[illegible] જનને ॥ ૫૯ ॥

[illegible] પાતાતણ
[illegible]
[illegible] વરી
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૬૦ ॥

[illegible] નવી

મોરલીને વિસ્તાર, મુરગોને સુગંધ એ,
પોતાં તણા સ્વર થકી, તર્ત વરતાય છે;
ઘુવડ પોપટ અને કોયલ કપોત કાગ,
પોતાની જાતી પ્રમાણે, વદતાં બોલાય છે;
કહે જયશંગ એમ, કુળનાં કુશના સમ,
સર્વ તણી શુદ્ધી બુદ્ધી, જાહેર જણાય છે. ॥ ૬૩ ॥

શત્રુ મોટા રણધીર, અને પુરો પરાક્રમી,
હોય તેને વશ કરવાથી સોદ્દ પડે છે;
પણ શત્રુ પોતાથી જે, હોય નિરમાલ્ય બહુ,
તેને વશ કીધે કહોને જશ કદી જડે છે કંઈ;
માટે જ્યારે અનુકુળ, સમો આવી મળે ત્યારે;
સબળ શત્રુને પછાડવાથી કીરતી ચડે છે;
કહે જયશંગ એમ, જગતમાં જોઈ લ્યુઓ,
સિંહને સપાટો માર્યે, શિયાળ્યા રડે છે. ॥ ૬૪ ॥

સત્ય અને પ્રિયવાણી, મનુષ્યનાં મન હરી,
વશ કરવાને વશીકરણ કથાય છે;
દેહમાં દરિદ્રતાને, દૂર કરી દેછે એહ;
પાપ તણું નાશ એથી, ઘતોજ, જણાય છે;
કિર્તી તણી કલગીને, આધિક ઓપાવે એહ,
શત્રુ પણ મિત્ર સમ, થતા સમજાય છે;
કહે જયશંગ એવી, શુભવસ્તુની એ માતા.
મનેચ્છાને પણ કરનારી તે મનાય છે. ॥ ૬૫ ॥

કામદેવ તણી રાતી, અતિ આટપટી ગણી,
મતી જતી રૂપી મુની, જોયાથી હરી જાય છે;
સંસારમાં સાકર કે શેલડીને ઠામ જેવા,
મીઠા રસ પણ તેની કને તુચ્છ થાય છે;
પ્રેમના માધુર્ય જેવું, માધુર્ય ન બીજું કાંઈ,
જગતમાં આજીન એ જરૂર જણાય છે;
કહે જયશંગ એવી, કામદેવ તણી રતી,
કાનજી સમાન ગણ્ય. સૃષ્ટીમાં કથાયછે. ॥ ૬૬ ॥

ગરીબ શ્રીમત કે અમીર ઉમરાવ રાજા
પ્રમના તરંગમાંહી, તરતા જણાય છે;
તન દોલતની સાથે, સપત્તી સૌ હોય પણ,
પ્રેમવિના પરણ એ, નિરસ ગણાય છે
કરતી ચીજો બધી, અમે તેવી સારી હોય,
પણ પ્રેમ વિના એહ, મિથ્યા સૌ ભણાય છ
કહે જયશંગ એમ, જગતમાં એ જુઓ
પ્રેમ તણી માધુર્યતા, સૌમા વખણાય છે. ॥

અનુભવ કરીને જે, ધંધો રોજગાર કર,
તેહ અંતે ધંધામાંહી, તરી ટોચે આવ છે
વેપારની ગતી તણી, મતી જેની હોય ખરા
તેજ મતી અંતે ઘણો, લાભ એવી લાવે છે,
ધંધો અને ધ્યાન બેઉ, એકત્ર બને છે ત્યાર,
ધંધો કરનાર ધણી, ઘણી રીતે ફાવે છે
કહે જયશંગ એમ જગતમાં જો જુઓ
અનુભવી ધંધાને બો લુક્ષીર્યા જનાવ ॥

અમે તેવો બુદ્ધિશાળી, કે વીર પુરુષ હોય
તે જો પ્રેમાન્ધ દશાને, પ્રાપ્ત કદી થાય છે,
તો તે પોતાતણુ સવ, સત્ય સદા હોય તેહ
અનેક હાનીને જાણી, જોઇ બ્હોરી જાય છે,
કારણ કે સુવાતો આધિન એને થાય તન
તેથી તન મને અવ્યવસ્થિત દેખાય છે
કહે જયશંગ એમ, પ્રેમાન્ધ દશાને પાત
થવાથી સૌ શૂરવીર, નિર્બળ લખાય છે. ॥

પરનારી તણો યોગ, થવાથી આયુષ ઘટ,
અને વળી વિકળતા, વિશેષ દેખાય છ,
મનુષ્યના મંડળમા, અતિ ઉપહાસ્ય થાય,
નિંદા પાત્ર બની દ્રવ્ય, હાની થઈ જાય છે
વળી એથી અતિશય, નિષ્પાપ પ્રાપ્ત થાય
આ લોકે ને પરલોકે, પતન થવાય છે,

કહે જયશાંગ એવા, અતિ ભયકારી રોગ,
પરનારી તણા યોગે, પૂરણ પેખાય છે. ॥ ૭૦ ॥

જનક રાજાની પુત્રી, સિતાનું હરણ કર્યે,
લંકાપતિ રાવણનું, કુળ નાશ પામ્યું છે;
સુગ્રીવની રાણી તારા તણી અભિલાષા થકી,
વાળી જેવા વીરતણું, મરણ બનાયું છે;
અંતરમાં દ્રૌપદીની, ઇચ્છા રાખવાથી હુઓ,
કિચકનું કુળ બંધુ સહિત હણાયું છે;
કહે જયશાંગ માટે, પરદારા તણી પ્રીત,
કરે તેની સાથે તેનું, મોત તો લખાયું છે. ॥ ૭૧ ॥

પોતાના કર્તવ્યમાંથી, ભ્રષ્ટ જેહ થાય તેનું,
સર્વ વાતે ભ્રષ્ટ થવું, જરૂર જોવાય છે;
પછી તેહ ગ્રહસ્થ કે, રાજા સંત હોય ભલે,
પણ જનમંડળનો, ક્રોધી એ દેખાય છે;
વળી એનું આ લોકને, પરલોકે પોતા તણું,
સર્વસ્વ જે સત્ય છે તે, જરૂર ખોવાય છે;
કહે જયશાંગ માટે, પોતાનું કર્તવ્ય પોતે,
પૂર્ણ પણે કરવાથી, ધર્મ સમવાય છે. ॥ ૭૨ ॥

રાજા સત્તાધારી અને, અમીર કે ઊમરાવ,
લૌકિક રીતે પ્રજામાં, પતિ એ મનાય છે;
પણ વાસ્તવિક રીતે, વિચાર કરીને જોતાં,
પ્રજાના સેવક સદા, એ તો સમજાય છે;
તેમ છતાં તેઓ તણા, ઊત્તમ ગુણોને લીધે;
પ્રજાની તરફ થકી, માન તો દેખાય છે:
કહે જયશાંગ માટે, રાજાઓના ગુણસમ,
રાજ તણી ચડતીને, પડતી દેખાય છે. ॥ ૭૩ ॥

તન મન ધન થકી, વિધાનું સેવન જેહ.
કરે તેને વિધાદેવી, પુરણ પ્રસન્ન છે;
પ્રથમ પ્રયાસ માંહે, મહા મુશ્કેલી પડે,
આદિક અધિક આવે, આવનાં વિઘન છે;

પણ જ્યારે વિદ્યા-દેવી, હૃદયમાં વાસ કરે,
ત્યારે તેને સર્વ સ્થળ, સુખનું સદન છે.
કહે જયશંગ એવો, વિદ્યાનો પ્રતાપ રૂડો.
વિદ્યા એજ મનુષ્યનું, તેજસ્વી જીવન છે. ॥ ૭૨

અસલનાં વખનથી, વતનકે જાગીર જે,
ખાતા હોય તેની ખુશી લીધે હાની થાય છે;
કારણ કે પ્રથમનાં, એવાં ઊંચ કુટુંબને,
અધમપણામાં દેખી, પ્રજા કચવાય છે
ત્યારે તેના હૃદયમાં, દયા ઉભરાઈ આવી,
બેદીલ બનેલી બહુ, દૃષ્ટીએ દેખાય છે;
કહે જયશંગ એવી બેદીલી અનિષ્ટતાનું,
કારણ છે માટે એથી હદ ની સમજાય છે. ॥ ૭૩

રરનારી તણી રેખા, અનિષ્ટ અધિક દીસે
કારણ અનેક એનાં, હેતના તો જણાય છે.
એક તો સ્વપત્ની તણા, નિરાશા [illegible]
બીજું પરપત્નીના [illegible]
ત્રીજું [illegible]
[illegible]
કહે જયશંગ એના અનેક [illegible]
[illegible]

[illegible]

પણ જ્યારે વિવેકની, દૃઢ અદાલ જાય એહ,
પ્રેમતણા પાટા બાંધી, આંધળા બનાવે છે;
ત્યારે નેહ ચિત્તને ચંચળ ખુબ બનાવીને,
ચકડોળે ચડાવી વિવેક વિસરાવે છે:
કહે જયશંગ વળી, જેથી એ અધિકપણે,
અંધ બનાવી પરાધિનતામાં લાવે છે. ॥ ૭૮ ॥

પરસ્ત્રીની પ્રીતમાં જે, આશક બને છે જેની,
ધર્મપત્નિ એક, ફરી ફરીને ઝંખાય છે;
કારણ કે જગતમાં, જેનો દૃઢ ઘુંટાય છે,
તેનો એક શાપરૂપે, પૂરણ પીવાય છે:
માટે પતિ તણો એક, પતિ દૃઢ ઘુંટાય છે:
બીજો દૃઢ પરસ્ત્રીના, પતિનો ભુંસાય છે;
કહે જયશંગ એમ, પરસ્ત્રી ગામીઓ બધા,
ઉભય પક્ષના દોષ, પાત્ર ઠરાય છે. ॥ ૭૯ ॥

લંપટ પુરૂષ સદા, કલંકિત દીસે વળી,
વડિલોની કીરતીને, કાજળમાં મુકે છે.
મનુષ્ય મંડળ બધું, અધિક ધિક્કારે એને,
નજ વિસવાસ એનો, મુંઠ સહુ જૂએ છે.
ગુરૂશીસ મનુષ્ય એને, આદર ન આપે કદી,
ચોર જેવી ચાલ થકી, પતિજ જો ખુએ છે;
કહે જયશંગ એમ, લંપટને જીવનમાં,
દાગ ઘણો થાય એથી, દાગ ઘણો મુએ છે. ॥ ૮૦ ॥

લંપટને સાત લાત, પ્રાત ભગાનીને ભાગ્યો,
વારે વારે ટોક દઈ, દઈ ખુબ લડે છે:
ઘણી વાર જ્યારે એહ, ગુપ્ત સ્થળે ગોંધાય છે,
ત્યારે તેને આધે ખુબ, ખાસડાંઓ જડે છે;
તેમાં વળી કેકવાર, મરણના ભય માંહે,
અધમએ નિચકૃત્ય, વડે આવી પડે છે;
કહે જયશંગ એવા, અધમી લપટી જન,
પાછળથી પસ્તાઈને, પોક મુકી રડે છે. ॥ ૮૧

[illegible] પુરૂષને પોતાની સંપત્તિ [illegible],
[illegible] રોજ રોજ [illegible] થાય છે;
એથી એને [illegible], [illegible] સુખ.
[illegible] એથી, [illegible] થઇ જાય છે;
[illegible]
[illegible] રોગ [illegible], [illegible] છે
[illegible], [illegible] એને,
[illegible], [illegible] દેખાય છે. ॥ ૯૬

[illegible] કરી, [illegible] નહીં
[illegible] તેના [illegible] છે,
[illegible] વહી [illegible]
[illegible], [illegible] છે
[illegible], [illegible];
[illegible] નહી [illegible], [illegible] છે;
[illegible] નહી
[illegible] છે. ॥ ૯૭

[illegible]
[illegible]
[illegible] નહીં
[illegible] એને,
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૯૮ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

કહે જયરામ એમ, લલનાના લાલિત્યે તો,
અધર્મ કરીને કરી, અજ્ઞાની વાતના. ॥ ૯૫ ॥

યૌવનપણાના જોર તણો, પાર ન પમાય કદી,
દમીએ તે દમશે એ, દેખિત દેખાય છે;
હાસ્ય અને વિનોદથી, આનંદ એ ઉપજાવે,
પણ એ આનંદ ભુંડા, અવિધે લેખાય છે;
પ્રેમરસ તણું પાન, કરીને કરાવે એ,
ક્ષણિક એ રસ થકી, પ્રમોદ પમાય છે;
કહે જયરામ એવા, દારામાં છે દોષ ઘણા,
અવિવેકપણાથી જ્ઞાન, દહિએ દેખાય છે. ॥ ૯૬ ॥

વૃદ્ધ પુરૂષ અને, બાળાઓની જોડ જુડી,
જીવ ભૂખાવવા પોતે, અસત્ય ઉચરે છે;
ધન મળે એવા કાંઈ, ધંધામાં ન ચિત્ત રાખે,
પ્રમોદ બનીને ચિત્ત ભ્રમ થઇ ફરે છે;
માત તાત ભ્રાત જાત, સગાંને સંબંધી એના,
સ્નેહ તજી સદા એહ, ઉલટાં આથડે છે;
કહે જયરામ એમ, વૃદ્ધ મનુષ્ય બધાં,
અધમપણાથી ધર્મ, નીતી ત્યાગ કરે છે. ॥ ૯૭ ॥

જેનું પુણ્ય પરવારી, પાતાળે પેઠું હોય,
તેનો દિન આ દિન તો, આવતો જણાય છે.
પ્રજા પણ તેની બધી, અધિક અધર્મી પાકે.
પછી ધીમે ધીમે સર્વ સંપતી હણાય છે;
કુળને કુટુંબ આખું, પરસ્પર પ્રસંગથી,
દુરાચારવાળાં એક, રંગી તો ગણાય છે;
કહે જયરામ એમ, પુણ્યનો પ્રવાહ તુટે,
ત્યારે તેહ પાપ તણા, પ્રવાહે તણાય છે. ॥ ૯૮ ॥

દેહ તણો અંતકાળ, જ્યારે આવી ઉભો રહે,
ત્યારે જીવ ઉપાધીમાં, અધિક ઉતરે છે;
સારાં કે નઠારાં જેણે કૃત્ય કર્યાં હોય તેને,
અંત સમે આગળ આવીને બધાં તરે છે.

માત તાત ભ્રાત ભાર્યા, સગાંને કુટુંબી તણું
સ્નેહ ખૂબ એને સને આશો આથી કરે છે,
ખરે જયરાગ એની સાથે વ્યાધી વપુમાંની
પ્રભુને ભુલી ગીને, પીકાકારી કરે છે ॥ ૯૦ ॥

અનંતગમો સંકટથી, ગુને પણ ભરેલો છે,
પેન પેન તાડી પિડા, પ્રભુને તો પડે છે
[illegible]
[illegible] છે;
[illegible] જવું પડે [illegible]
[illegible] બાર નડે છે;
[illegible]
[illegible] છે. ॥ ૯૧ ॥

[illegible]

[illegible] ॥ ૯૨ ॥

[illegible]

મનુષ્ય ભ્રમીતનેક, મનમાં તરંગ ફરે.
પણ પણ પછી શું થું, ફરી તેન અનુભવ;
ભ્રમ પછી ખ્યાલમાં, ખાજ ઉલટપણા ફિરે.
પણ પણ પછી ત્યાગ, છોડે જડ આનંદ;
ફરે ત્યારે જીવો, ફરી કુદરત નાખી,
પછી દેખી વાત, શાંતીથી સમાનતા. ॥ ૯૩ ॥
જેમ ખરેખર માટે, શુભાકૃતિ દરપાવી,
અનુભવ તણું છે, સંસાર અસાર છે.
મનુષ્યના સ્વભાવને, શીતળતા સ્વરૂપાવી,
ધર્મ નામ નિરૂપણ, નિશ્ચય ફરાય છે.
ઉંચાણી જુગાવણી આસ્વાદીનો ફળ નાખ;
અનુભવી ભાવનામાં, દેહ ઉન્નત છે;
તેથી જ્યારે જેમ, શુભાકૃતિ દેખાડી
ઉન્નતીના સાધનમાં, અચિન્ત્ય દેખાય છે ॥ ૯૪ ॥
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૯૫ ॥
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૯૬ ॥

અબળાની પાસે અને, મજાકની વાત માંહે,
વિવાહ મેળવવામાં, વરને વખાણતાં;
પોતાની આજિવિકાને, બચાવી લેવાને માટે,
અને પ્રાણ જાય એવું, સંકટજ જાણતાં;
વળી ગરીબને ગાય, તણું હિત કરવામાં,
રીસાએલા બાળકને, સમજાવી આણતાં.
કહે જયશંગ એવે, સમે સત્ય અસત્યને,
ભેગાં કરી વદવાથી, દોષ ન પ્રમાણતા. ॥ ૯૭ ॥

રસીક કવિની વાણી, અમ્રતના રસ જેવી.
રસીક મનુષ્યને, રસીક ઘણી લાગતી;
ભાષાના ભંડારમાં જે, ભલી ભલી વાનીઓનો.
ભંડાર ભરેલો તેના, પાને તૃષા ભાગતી;
વૈભવ વિલાસ તત્વ જ્ઞાન અને વૈરાગની,
શૃંગારને શાંતી તણી, વૃત્તી એથી જાગતી;
કહે જયશંગ એમ, રસિક કવિની વાણી.
વૃત્તીને રસીક કરી, વધારે વૃત્તી ગતી. ॥ ૯૮ ॥

મીઠી મીઠી વાણી વદી, મોહ ઉપજાવી જાણે
એજ વડી વિદ્યા શીખ્યો, મોહનીના મંત્રની;
વ્યવહારની વાતમાં જે, સર્વને સમાન પણે.
ચાલે છે તે જાણો, રીત શીખ્યો પંચ તંત્રની:
પોતાના વર્તન વડે, હેરત પમાડે જેહ,
તેહ સારી રીતે શીખ્યો, કળા જાણો જંત્રની
કહે જયશંગ એમ, હરેક હુંનર શીખી,
દ્રવ્ય મેળવે છે તેહ, શીખ્યો કળા યંત્રની. ॥ ૯૯ ॥

જેના પેટમાંહ્ય ભરપૂર પાપ ભર્યું હોય,
અને એહ પાપ એનું તરી હોઠે આવતું;
ઓરતને જે દગો દેવા, માટે ઘણા ઘાટ ઘડે:
તેહ દગા તણું પાપ, તેનેજ ફસાવતું;
મનના તરંગ જેના, મદા ઉનમત્ત રીતે
તેહ તેને ફિકરની, ત્યાંગે ઉપજાવતું;

કહે જયરાજ એમ, જેવું જેવું કારે કર્યો,
તેવું તેવું ફળ લેહ, કોઈ કરાવતું. ॥ ૧૨૦ ॥

વેપારની ફૂપ જેઓ, ખરાબ લખી લેઓ,
વેપારને ખુબી અહીં, ફીનથી સિખાવવા;
વેપારમાં ધ્રાસ્તાની, દેવી ટોપ વિના કરી,
ખામે નહીં ઓછી રીતે, વેપાર ચલાવવા,
વેપારમાં નહોં ખલે, એવો એનો ભગ તત્વ,
તપાશી તપાશી આવું, દાકામે હસાવવા;
કહે જયરાજ એમ, વેપારની ફૂમવાળા,
નહાવાળા વેપારને, ઠોકાથી ફુલાવવા. ॥ ૧૨૧ ॥

ભારિક સમય આવે, ત્યારે ત્યારે ભીનાં ભીનાં,
રગડાં રવાથી કરી, દાની નવ આવતી.
ખરાબના સારા સભા. નહીં ચાક મુશાફીને,
ખાજનાં સભાની ગાઢ, લાભ લેવા બનાવતી.
અનુભવની ભલી ફૂલી. કાળ દેરવાવે આપી.
કાળ ભલી ભલી સુખ, દુઃખ દરશાવતી;
કહે જયરાજ એમ, વખત વિચારી ભાજે.
તેની ભલી ફૂલી કરી, કાળ ન ગુમાવતી. ॥ ૧૨૨ ॥

પુરૂષમાં પવિત્રતે, પરાક્રમ હોય પણ.
પ્રભાતના પ્રેમમાં એ પરચાથી દશક છે.
મનુષ્યમાં બિરતી ભાને, ખંભ પરિશ્રમ હોય.
પણ સમાં હોમે કરી. ભાર એ આપાક છે,
સુરતી સિરપાગન, ભગવાને નહીં પણ.
ઝૂંઝવના કરે કરી, ફૂલની વાવાક છે.
કહે જયરાજ એમ સર્વ અદ્ભુત ભાર..
દેવપૃષ્ટાના રીતે કરી દેવાર્ધે ભાવક છે. ॥ ૧૨૩ ॥

દેવાનની ભારે હેત ફરનાર દારી ભાવ,
દેવાનને રસ હેત કરનારને ભરે
વિચાર ભાર જેવું વહાલ કરી કહે તેનુ
એક દિન ભાગ્ય તને વિચાર ના કર.

કુલટાના કુસંગમાં, હોડ કરી પડે તેહ,
કુસંગના રંગે કરી, નરકમાં જૈ પડે.
કહે જયશંગ એમ નબળાના નેહે કરી,
અંતે જતાં અહોનિશ. જુતિયાં શિરે જડે. ॥ ૯
મનુષ્યને મુસાફરી, કરવામાં ઘણું ઘણું,
મહેનતની સાથે દુઃખ, સદૈવ સમાયું છે;
તેમ છતાં પણ તેમાં, અંતે જતાં સુખ સુખદ
સારી રીતે સમાયેલું, કવીએ દેખાયું છે;
વળી એથી મનુષ્યને, ઘણો અનુભવ થાય,
અનુભવી જ્ઞાન નિજ, લલાટે લખાયુ છે.
કહે જયશંગ પણ, હેવાન મનુષ્યને તો,
મુસાફરી થકી પાપ પુન્ય પેખાયું છે. ॥ ૧૦
આનંદના સમયમાં, આનંદના ઉત્સાહથી,
અધિક અધિક થાય, ઉરમાં ઉદ્ધારતા;
અનેક પ્રકાર તણી, આધી વ્યાધી ઉપાધીઓ,
દૂર થાય આનંદના, [illegible] વિકારતા.
વળી વિપતીથી [illegible] [illegible] [illegible];
આનંદથી [illegible] [illegible];
કહે જયશ[illegible] [illegible];
નહી [illegible] [illegible] નિવારતા. ॥ ૧૧
તીર્થ [illegible] [illegible] [illegible] વળી [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible];
[illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible];
વળી [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] ॥ ૧૨
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] વિનતી

સોનો અને રૂપેરી ઝારી, આશા મનહર ઘણી;
આપિ આનંદે ધરી, બાંધી પૂર્ણ પ્રીતથી:
પછી એનું મસ્તક શિરેથી ઊરે ધ્યાન ધરી,
પવિત્રપણાથી બેઠો, મન પ્રફુલ્લિતથી;
કહે જયરામ એવી, કરી રત્નમાળા લે એ,
ચેતન કરે તે સુખી, થાય રૂડી રીતથી. ॥ ૬૨૮ ॥

આશા ૨૮ મી સંપૂર્ણ.

માળા ૨૯ મી.

ગીતિવૃત.

નિજનું નવ સધાયાથી, અને અવરનું બગાડવા આમે;
કૃપણપણામાં એથી, હાની થકને ઉપહાસ્યજ પામે. ૫
નિજમત અતિશય કાચું, અદ્યાપિ પણ અરિને છેડે;
તે જન આણી ઓઇ, સાથે પગલે જઇ જમને તેડે. ૬
પ્રજા તણી સંમતિથી, રાજ્યનું મંડળ વરતી માંહે;
એ તે ત્વરા થકી બહુ, મેઇ સ્થિતીમાં મહતપદે આવે.
ઉન્નતિ ક્રમમાં પડતાં, પ્રેમાં કરિ નવ અપાયપણે [illegible];
એ વીચાર પ્રથમમાં, હરિને વળતી અરિ સાથે [illegible]. ૭
સમય અનુકુળ સમજી, જો કંઇથી પણ અધિક હાની;
તે કાંઇ કેટલક વરે, નવ રહતાં, વખતી નાદાની. ૮
વીર પુરૂષ તો પોતે, તજિ ઉદ્યમને નિરૂપમી થાય;
ના તેનુ દુઃખ શું કે. દૈવાધીન અભાગિણમાં [illegible]. ૯
[illegible] કરતા રહે, [illegible] અતિ[illegible] [illegible];
તેને [illegible] [illegible]. [illegible] નવ [illegible] [illegible]. ૧૦
[illegible] [illegible], અને [illegible] [illegible];
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible].

માટીનાં સૌ માણસ, માટી માંહે મળિ અંતે જાતાં;
તો વગતી શા માટે, મિથ્યા વપુનો અભિમાનજ ધરતાં. ॥ ૯ ॥

દુર્જન સાથે મૈત્રી, તેમજ વૈર ન કરિએ પણ કરવું;
ઉત્તમ પ્રસંગીઓને, હાની કરતા ગણિ દિલમાં ધરવું. ॥ ૧૦ ॥

સરખે સરખા સાથે, વિગ્રહ કરતાં સદાય જન શોભે;
પણ નિજથી હલકાની, સાથે કરતાં લજવાતા લોભે. ॥ ૧૧ ॥

ધૂર્ત અને ધૂર્તાના, પ્રેમતણી જે, ખળનાં છે પૂરી;
વિષય અને લક્ષ્મીની, લાલચવાળી નહિં બીજી સ્ફુરી. ॥૧૨॥

બુદ્ધીમાન પુરૂષે. પરસ્ત્રી પ્રત્યે, જવું નહીં કદિએ;
કારણ કે એથી બહુ. દુઃખ ઉપજતું, સુખ કદિ નવ વહિએ. ૧૩

કાયરતાની સાથે, સ્વાર્થ પરાયણ પણ જનમાં હોએ;
તો તે કર્તવ્યમાંથી, નષ્ટ કરે છે, અધમપણું બહુ એ. ॥ ૧૪ ॥

શુભ હેતુને સારૂં, જુઠી જુબાની વદવી નવ સારી;
થાય તજા આધારે, શુભ હેતુને, ઉલટી નડનારી. ॥ ૧૫ ॥

સૌનું સારૂં ઇચ્છો. તોજ તમારૂં પણ સારૂં થાશે;
પણ ભુંડું ઇચ્છાથી, નિજનું ભુંડું નજરે નિરખાશે. ॥ ૧૬ ॥

મોટાનાં સંતાનો, કુળ જાતીથી સતેજ સમજાતાં;
મોતી મહાસાગરમાં, નિપજે તેથી જગમાં વખણાતાં. ॥ ૧૭ ॥

જેનું ઘર કરે છે, તેની સરવે હણાય સંપત્તી;
પરવશ બનિને હરદમ, ભોગવતો એ અકળ આપત્તી. ॥૧૮॥

જવા ઉન્નતી ક્રમમાં, ઉંચ ગુણો સૌ મદદ કરી લેવા;
કર્તવ્યમાં એ સઘળા, સ્પષ્ટપણાથી બતાવિ પણ દેવા. ॥ ૧૯ ॥

હાંડીહાંડા પેઠે, દુઃખ રડવાથી દુઃખ કદિ નવ ટળતું;
પણ નિજ કર્તવ્ય કર્યાથી, દુઃખ સઘળું ટળિ સુખ સ્હેજે મળતું. ૨૦

પરોપકાર દયાને, ન્યાયપરાક્રમ થકી જિવન જેનું;
દુનિઆંને ઉપયોગી થઇ પડ્યું છે, સાર્થકપણું એનું. ॥ ૨૧ ॥

પરને નુકશાનીમાં, ઉતારવાની મન ઇચ્છા કદિએ;
તો તે નુકશાનીના, માલિક અંતે નિજ જાતે કરિએ. ॥ ૨૨ ॥

કર્તવ્ય નિજનું ચુકે, તો તેને દુઃખ અણધાર્યું આવે;
પણ એને અનુસરિને, ચાલે તો તે સુખ સાધન લાવે. ॥ ૨૩
જેના સ્વામીમાં જો, પુરૂષારથ નવ નજરે નિરખાએ,
તો તેના સેવક સૌ, પરજનની બહુ પિડથી પીડાએ. ॥ ૨૪
શત્રૂના સ્થાનકમાં, નિજમત્તાનો પ્રથમ પ્રવેશ કરી;
ભવિષ્ય વખતમાં વળતી, વશ કરિ લેજે, પ્રબળપણે પ્રસરી.॥૨
વિરોધિ રાજ્ય પ્રકરણે, ચાલે ત્યારે બહુ બાતમિ મારે;
પૂર્ણ પ્રયત્નજ કરવો, એથી અરિ નિજ કૃત્યમાં નવ ફાવે. ॥ ૨૬
પ્રથમ થકીજ મટો જ્યાં, નિજ કૃત્યમાં ત્યાં, શુભ ફળ શું વરિયે
બુંદ થકી બગડેલી, બાજી વળતી, સુધરે નહિં કહિએ. ॥૨૭
ધર્માચરણ થકી જે, ખંત કરીને, નિજ મારગ ખેડે,
તેહ ખરો વિજયી થઇ, વિજયલક્ષ્મીને, નિજ ગ્રહમાં તેડે. ॥૨૮
અધર્મના આચરણે, મસ્ત બનીને, જગમાં જે ચાલે.
તે જન વિષમય ફળના, ભોક્તા થઇને, વિપતીમાં મ્હાલે ॥૨૯
પેચ પ્રપંચ કરી જે, કપટાચારી, કુટિલપણું ધરતો.
તે ચિરકાલી કીર્તી, સંપાદન કાંઇ, નવ પોતે કરતો. ॥ ૩૦ ॥
સ્વાર્થ પરાયણ માથે આથ થકી જે જન લોભી લાગે;
તે નિજ દુરાચરણથી અદૃશ્યરૂપે સત્ય શક્તી ત્યાગે. ॥ ૩૧ ॥
કર્તવ્ય સત્યપરાયણ, કરતા જે ચિર રેણુમાં રોકાણો,
તને દૈવિક શક્તી, અદૃશ્યરૂપે, મદદ કરે જાણો. ॥ ૩૨ ॥
જાગીર દ્રવ્ય અને વળી, રાજ્યપરાણું, હરવાનું ધારી;
ઊંચ આમ સ્થીતીએ, જવા કરે તે, પતન થતા હારી ॥૩૩॥
મનુષ્ય તણો કસ કસવા, કૃત્યો તેનાં, કસોટિ સમ સમજો;
જગત કસોટી તુલા માં તોળાતું, બહુ છે દુર્ઘટ જો. ॥ ૩૪ ॥
જે ધર્માચાર્યો થઇ, જુલમ કરી મત નિજનો ફેલાવે.
તે ધર્માચાર્યોનો, મત ખંડન થઇ, ઝટ અંતજ આવે. ॥ ૩૫ ॥
મહાપુરૂષની મહત્તા, તેનાં સદ્કૃત્ય સરખી અજાની
એ વિધ બીજી ઓછે. કસોટિ એની કદિ નવ સમજાતી.॥૩૬

સ્ત્રીજ નહિ મના યોગે, કે વગતી જે અધમતણા સંગે;
પાપ પુરૂષ કરવાને, કપટ કરે પણ અધર્મ થતા અંગે. ॥૩૭॥

જેથ પુરૂષ પોતાની ઊપર ના, સા અપકારી બને છે;
મન મોટું રાખીને, વાળે છે એ ઉપકારે સઘળો. ॥ ૩૮ ॥
વિચાર ને કલ્પનાનો, અંત કદી નવ મનદીએ આવે;
મહાન સમુદ્ર તરંગો, પેઠે તે અદ્ભુત ક્રમે આવે. ॥ ૩૯ ॥
નિજ હિતૈષુ જનનું, નીકંદન જે કરવા મન ધરતા;
તેનું નિકંદન નિજનું, કરવા સરખું, સમજો ઊચરતા. ॥ ૪૦ ॥
પુરૂષારથ કરવાથી, પ્રભુતા જનને પુરણપણે મળતી;
એ વિણ અન્ય ઉપાયે, પ્રભુતા જનને, કદિએ નવ ફળતી. ॥૪૧॥
અગ્નિના ભાગ્યોદયનો, સમય બધો જ્યાં, લગી બદલી જાઓ;
ત્યાં લગિ નિજસ્થાનકથી, દૂર રહ્યાથી, સુખ ફળ સમજાઓ. ૪૨
અન્તર તણા બળથી જે, ઉન્મત થઈને જનને દુખ કરશે;
તે અપમાન અવશ્ય, કરશે ત્યારે, નિજબળ પરહરશે. ॥૪૩॥
સમર્થ જન નિજ મનમાં, સજ્જન દુર્જન, સમાન સમજે છે;
તોપણ તે સજ્જનનું, કરિ કલ્યાણજ, દુર્જન વરજે છે. ॥૪૪॥
જે વ્રત આચરવાથી, પોતાનીપર, પ્રભુ પ્રસન્ન થાએ;
તે વ્રત દાન નિયમને, યમ તપ યજ્ઞજ, ખરાં સદા હોએ. ॥૪૫॥
સમય અનુકુળવાળા, ફેરવી ક્રમ, કરતા જેઓનું;
પૂર્ણ પરાક્રમ કરીને, લડતાં બળ નવ, ઘટતું તેઓનું. ॥૪૬॥
વાત રહસ્યની જ્યારે, ગુપ્ત રહીને, નવ જાણે કોઇ;
તો તે વાત સદાએ, સિદ્ધ થતી મેં, પુરણપણે જોઇ. ॥ ૪૭ ॥
પ્રાણીમાં દુખાતુર જનને નૌકા, શરણરૂપી જેવી;
ભ્રષ્ટ થએલા જનને, સતસંગત છે, શરણરૂપી તેવી. ॥ ૪૮ ॥
દેહ સંબંધી રોગો, પ્રાણીઓમાં, મરણ થયે આવે;
એ વિણ કદિ કો' કાળે, અંતજ એનો, અવશ્ય નવ આવે. ॥૪૯॥
મરે નહીં અજ્ઞાનેજ, તે પહેલાં જે, અભિમાનજ તજતા;
તે નિર્મોહથ ગણાઇ, જનમંડળમાં, મહિમપણું સજતા. ॥૫૦॥

છતમાં છત ઘણિ થાએ, અને અછતમાં અછત પડી જાને;
એવી ગતિ કુદરતની, જ્ઞાનવગર બહુ ઉલટી સમજાએ. ॥૫૫॥

ધન સુખ વશ આજિવિકા, ને જેથી નવ હરકત કદિ આવે;
એવો ધર્મ મહુરથે, કરવો એવું, નિતિમાં દરશાવે. ॥૫૬॥

ધન વશ મારે રણમાં, પ્રાણ સમરપી, બહુ શૂરા લડતા.
પણ શુભકર્મો અર્થે, દ્રવ્ય સમરપી, નવ એવા જડતા. ॥૫૭॥

વિપરિત વખત જણાએ, ત્યારે દુખ સૌ, સુખ સમજી માણો;
ઉલધન કરવા એ, પુરૂપારથ પણ, બિન સમરથ જાણો. ॥૫૮॥

મ્હાન પુરૂષના હાથે, દંડ મળે છે, જગમાં સહુ જનને;
લાભ અધિક એ ગણવો, હાની સમજી, નવ દુભવો મનને. ૫૫

જેના ઉપર ઈશ્વર, અનુગ્રહ કરવો, નિજ મનમાં ધારે;
તે ધણિમા ધન મદનો, દેખે તો પ્રભુ ધન હરતા ત્યારે. ॥૫૬॥

વીરપુરૂષ વીવેકે, ચાલીને જો સહુને સતોષે
તો તે ઊજનળ કીર્તિ સંપાદન કરી, નિજમનની પોષે. ॥૫૭॥

ગાઢ સબધી સાથે, ક્લેશ કરી મન, નવ ઊંચુ કરવુ;
પણ મન મોટુ રાખી શાન્તપણાથી સદર આચરવુ. ॥૫૮॥

જિવ માયા વશ થઇ દુખ પામે તો પણ, નવ માયા ત્યાગે
દિન દિન અતિશય અના, જુસ્સ થ ને. ઢાપણાનો લાગે. ॥૫૯॥

નાક વિનાના જગે, કામ કરે તે સઘળા સતાપે
એમ સાામર્થ્યા યત્ન અ પણ આપી, ઊંધરા રૂપ આપે. ॥૬૦॥

ડીમાજી ફરી નજર નારી નજર નિરખીને,
નાત નુઆ અર્પિત, નિરખ હરામ દ્રવ્ય હરખીને. ॥૬૧॥

અન્નીના સતનથી ધા નાતણી ભાનપણુ તજતી;
એ રીત મતાનાન નતનથી મત તનમતા ગજતી. ॥૬૨॥

દરખના ગુરે નખ તેથી શઇ નવ ફૂગ ભાઇ આવ,
અમમર અથાના અપા થાને ગર મા મર. ॥૬૩॥

હરિ હોય ત્યાર પામ, અમગા મા પડતા.
પ્રતિકૂળપડવાથી, પાણા અમગા અનગ ગણ ના. ॥૬૪॥

કલેશ કરે જન જેઓ, તેઓને તે, અંતરપ કરી નડતો;
ઊદ્યમની બરકતમાં, પાસો એનો, અવળો થઇ પડતો. ॥ ૬૫ ॥
લોભી જનને ધનની, ઇચ્છા અતિશય, વધતી દેખાએ;
અંત સમો આવે પણ, તૃષ્ણા તેની, નવ પૂરી થાએ. ॥ ૬૬ ॥
મન ઊદાર અતીશય, જેનું તેને, કસર નહી ગમતી;
એ વૃત્તીથી એને, ધન હાની થઇ, નિરધનતા દમતી. ॥ ૬૭ ॥
ધણિની ચિંતા વીના, નોકર કહિએ, નવ ચિંતા રાખે;
માલિકની વિત દેખી, સ્હાયક સઘળા, વિત એથી દાખે ॥ ૬૮ ॥
કુદરત કોપે ત્યારે, કુદરતની ગતિ, સરવે પીછાણે;
એ વિણ શાંત સમયમાં, કુદરતની ગતિ, નવ કોઇ જાણે. ॥ ૬૯ ॥
ઊદ્યમમાં બેપરવાઇ રાખ્યાથી નવ મળે નફો કહિએ;
પાલીને પૂર પહિલે, સાવધતા વિણ, તણાય સૌ નહિએ. ॥ ૭૦ ॥
ગુથેલી સૌ બાજી, પણ સંભાળે, વિખરાતી જાણો;
પાકે પાક જમીનપર, પણ રોપ્યા વિણ, રહે નહીં દાણો. ॥ ૭૧ ॥
કુદરત આગળ કોઇનું, બળ નવ ચાલે, બળ મિથ્યા જાણે;
તપે નસિબ તે વારે, અરિ જબરા પણ, બકરી સમ થાએ. ॥ ૭૨ ॥
પુરૂષાતન વિણ પ્રભુતા, મળે ન કહિએ, જનને આ જગમાં
શાહ થયો શીવાજી, સુરાતનનું, રૂધિર વહે રગમાં ॥ ૭૩ ॥
માયાની જંજાળે, ગુંથાણા તે, પ્રભુ પદ નવ પામે;
માયાના આમયનો, પડદો આડો, પડતો તે ઠામે. ॥ ૭૪ ॥
ઇશ્વર ઉપર આસ્થા, રાખી ઊદ્યમ, હરદમ જે કરતા;
તે જન આ પર લોકે, સુખ શાંતીમાં, સહજ પણે ઠરતા ॥ ૭૫ ॥
મુગ્ધાને દેખીને, મુગ્ધ બને તે, જીવતર જોખમતા;
સુધારસ સમજીને, પાન કરે પણ, વિષરસમાં રમતા. ॥ ૭૬ ॥
લક્ષ્મી બહુ ચંચળ છે, ગાફલને ઘર અચળ નહીં ઠરતી;
ઊદ્યોગી સંચળને, દેખી તેના ઘરમાં સંચરતી. ॥ ૭૭ ॥
ભલમનસાઇ ભલાની, સંકટમાં પણ, સહજ નહીં ઘટતી;
જ્યમ જ્યમ વિપત પડે છે, ત્યમ ત્યમ તે બહુ, ચઢાસ લઇ ચડતી. ૭
સુખમાં સૃષ્ટી સારી, લાગે સૌને, મન સ્વર્ગજ સરખી;
પણ દુઃખના દિનમાં તે, નર્ક સરીખી, નજરે લે નિરખી. ॥ ૭૯ ॥

માળા ૩૦ મી.

સોરઠા છંદ.

અભાગીનો અવતાર, ઓળિયાળો આ લોકમાં;
નાશ મિત્રમનો પ્યાર, તો તે સુખમાં રહિશકે. ॥ ૧ ॥

અકર કરી ન મુંઝાય, દુખ દેખીને દીલમાં;
કામ હારીજાય, હિમત નિજ હરદમ બડુ. ॥ ૨ ॥

જિનપર હોય કલંક, એ સમ દુખ એકે નહી
[illegible] નહીં એ અંક, કાજળ સમ કાળા કરી ॥ ૩ ॥

[illegible] મદુરસને બાત પરમારથને [illegible]
[illegible] પ્રાકમી પ્રભાવ, ગુરૂવાક્યથી [illegible] તહી. ॥ ૪ ॥

[illegible] કુમય કુમન તેજસ્વી ગુરૂ મનનુ;
[illegible] મુખરન. પનુસારી કે એ ખરિ ॥ ૫ ॥

[illegible] ધરી એ જાન, કાંઈ કરી આ જગતમાં;
[illegible] દુરે દિરન, સન્માનના તો સનમાં. ॥ ૬ ॥

[illegible] સ્થાપી બેજુ, મોજાદિક ગુણુથી [illegible];
[illegible] ન દેવ.વિનુ નેકુ. [illegible] પાવે જગતમાં ॥ ૭ ॥

[illegible] કમના બાપ, તેનાપર [illegible] રૂપી
[illegible] [illegible] કરનુ એકુ [illegible] ॥ ૮ ॥

ક. તેર [illegible], [illegible]
[illegible] ॥ ૯ ॥

દ્રવ્યનો દીપ લોભ, લોભે દ્રવ્યને કૃપણો;
ક્ષણે સહુ એ લોભ, કરતો દીસે દીનતીમાં ॥ ૧૦ ॥
અપકાતા જે જનને; કહેશે કેરજની વ્રતમાં:
અનતા તેહ તદને, તન મન ધનથી ભજાવશે ॥ ૧૧ ॥
આવે આપત કાળ, સુકાનુ મન તે એમે;
આમે ભવ વિકાળ, ભ્રમિત થઈ નિશદિન ભમે. ॥ ૧૨ ॥
આમે પરમ લોહ, વૈભવમાં પહિને મનુષ્ય;
કરતાં શીખે કોહ, મમતાને રાખી સદા. ॥ ૧૩ ॥
સેવા કરીને જેમ, સતી નિજ પતિને વશ કરે;
ભક્તજનો પણ તેમ, સેવાથી પ્રભુ વશ કરે. ॥ ૧૪ ॥
આહિ જનપર જેહ, ચલાવતાં શક્તી બહુ;
કરતી ભુંડુ એહ, શક્તી ચલાવનારનું. ॥ ૧૫ ॥
કરે સદા કલ્યાણ, તપવિદ્યા બે મનુષ્યનું;
પણ અવિનયથી જાણ, અકલ્યાણજ એ કરે. ॥ ૧૬ ॥
ગુણનાં હેતુ નાશ, ગુણનાશ નિર્મળ થતાં;
પુરૂષારથનાં કામ, કરવાં તેને શાં કઠણ. ॥ ૧૭ ॥
તૃપ્ત જેમ નવ થાય, અગ્નિ ઘૃતનાં બુંદથકી;
તેમજ સંતોષાય, વિષયભોગથી વિષયિઓ. ॥ ૧૮ ॥
મુમુક્ષ પુરૂષે સંગ, કરવો ન દંપત્ય ધર્મિનો;
સંગે લાગે રંગ; વિષય રંગ દંપત્યનો. ॥ ૧૯ ॥
શાંત અગ્નિથી જેમ, જવાળા શાંત તેની થતી;
પવિત્ર પતિથી તેમ, પત્નિ પણ પવિત્રજ થતી. ॥ ૨૦ ॥
કલ્પના જેવી હોય, સંકલ્પની મનમાં સદા;
તેવી તે જન જોય, કાર્ય સિદ્ધી આ જગતમાં. ॥ ૨૧ ॥
રાખીને અહંકાર, સ્વાર્થે બુદ્ધિથી મનુષ્યને;
દે જે દુઃખ અપાર, વિજેતાનો એ ધર્મ નહિ. ॥ ૨૨ ॥
મેળવવા પુરૂષાર્થ, મનુષ્યદેહ છે કામનો;
અવિધિ સરે ન સ્વાર્થ. માટે સાચવવો સદા. ॥ ૨૩ ॥

હોય નહી કદિ સ્થીર, મૈત્રી માનુની તણી;
જેવું વ્હેતું નીર, એક સ્થળે કદિ નવ રહે. ॥ ૨૪

જ્ઞાની દંપતિ હોય, તેપણ વિખુટાં પડી ઝુરે;
તો પછી પામર હોય, તો તે કયમ ઝુરી નવ મરે. ॥

અહોનીશ ઉત્તમતા, ઊત્તમ પ્રકૃતિને વરે;
કદિ નવ વીષમતા, સમજાતી એમાં જરા. ॥ ૨૬ ॥

વિષયતણાં સૌ સુખ, પરીપૂરણ, જાણ્યાવિના;
વિષયતણી કદિ ભૂખ, ભાગે નહિ.પુરૂષોતણી. ॥ ૨૭ ॥

મળે પિતાથી જેહ, મોક્ષ પુત્રને પ્રેમથી;
દેવા બદલો એહ, સમર્થ પુત્ર ન છે કદી. ॥ ૨૮ ॥

ધન દોલતને નાર, અકળક આવીને મળે,
તોપણ તૃષ્ણાદાર, સંતોષી કદી નવ બને. ॥ ૨૯ ॥

સમદ્રષ્ટિથી જેહ, કરે પ્રેમ સૌ પ્રાણીપર;
આ દુનિઆંમાં એહ, સુખમય દીસે સર્વથી. ॥ ૩૦ ॥

પક્ષિ પાખથી જેમ, કરે ઉપેક્ષા બાળની;
વિષયી વિષયથી તેમ, કરે ઉપેક્ષા જ્ઞાનથી. ॥ ૩૧ ॥

જોબનતાની છાંય, વૃદ્ધતાપર આવી પડે
વૃદ્ધતાનો રગ ત્યાય ભ્રષ્ટ બને મિશ્રણ થકી ॥ ૩૨ ॥

પડી પ્રકૃતી હોય, જન્મારાથી જનતણી;
તે તજવાને કોય, યત્ન કરે એ વ્યર્થ છે. ॥ ૩૩ ॥

મળે વખત વીશેષ, વધે અનુભવ મનુષ્યને;
એ અનુભવે હમેશ, મળે પ્રસગ તપાસવા. ॥ ૩૪ ॥

કચવાતુ બહુ મન, જ્યારે સત્ય કડવા રસે,
ત્યારે સઘળા જન, મોહક દુર્ગુણમા મચે. ॥ ૩૫ ॥

બનતા જાુલમચાર, અસત્યતા ભાસે ખરી;
ત્યારે આ સસાર દુખિઓ આનદમય દિસે. ॥ ૩૬ ॥

જુવાન કુગવત નાર અને વળી શોખિન જનો,
રાખે છે નિરધાર, આશ રકણમા સુખની. ॥ ૩૭ ॥

જૂઠ જગતના વીચાર, ઘણીજા મેળા દિસે;
ફોકટ તેનો સંચાર, કાળે અનુભવ બહુ કરે. ॥ ૩૮ ॥

જે જગતના વીચાર, એક જ બાબતપર દિસે;
તેને બહુ વરનાર, બને બુદ્ધિમાનો ભલે. ॥ ૩૯ ॥

નહીં વિજ્ઞાન જ્ઞાન, દિસે અપંગ એ પમી;
નહીં ભેદ સમાન, જ્ઞાન વિના નબળી દિસે. ॥ ૪૦ ॥

જુદી ઉપર જેમ, વધે શક્તિ તુરંગની;
ભોળા આંદપણ તેમ, એ પરમાણે મનુષ્યમાં. ॥ ૪૧ ॥

તુરંગ શક્તિને હાથ, રાખી ચાલે જ્યાં સુધી;
જગતમાં છે નાથ, મન શક્તિની ત્યાં સુધી. ॥ ૪૨ ॥

જોબન વયમાં જેહ, દેખો છો તે વૃદ્ધ વયે;
મળશે એનું એહ, ધારો એ મુરખાઈ છે. ॥ ૪૩ ॥

તરુણ પાછળ તને, આશા દીસે ઉગતું;
એ આશાની સંગે, રાખી રાડે મનુષ્ય સૌ. ॥ ૪૪ ॥

સંભવના સમજાય, જે પરમાણે કુદરતની;
ભય તે મુજબ બળાય, કસુરતણું નિશ્ચય કરી. ॥ ૪૫ ॥

નિજ ઉપયોગ પ્રમાણ, લાયક સંપત્તી મળે,
વળતી મન નિરવાણ, નવીન વાત શોધ્યાં કરે. ॥ ૪૬ ॥

પડતાં નિજને દુઃખ, નિજ મન સાક્ષીભૂત થતું;
એ દુઃખ જેવું દુઃખ, અસહ્ય બીજું છે નહીં. ॥ ૪૭ ॥

વિષય વહેમી લોક, વૈરાગી બનતા સદા;
એમજ વહેમ છયોક, જનને ભિક્ષુ બનાવતો. ॥ ૪૮ ॥

જેના મનપર છાપ, છે નહિં અપરાધી તણી;
તેના દિલ પરિતાપ, વિશ્રાંતી મળતી બહુ. ॥ ૪૯ ॥

આ લોકે જે સુખ, મળી મળ્યા નથ શાહગુણો;
ભાગે તેની ભૂખ, પરલોક જાતાં જરૂર. ॥ ૫૦ ॥

જેવાં રવિનાં કીણ, શાખા નભમાં ચળકતાં;
કવિતા કેરાં કીર્ણ, કવિને ઉર.એમ ઝળકતાં. ॥ ૫૧

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

પુષ્પહારિક જંજાળ, નડતી બહુ અજ્ઞાનીને;
જ્ઞાનીજન તતકાળ, તોડી નાંખે જાળ એ. ॥ ૬૭ ॥
દુનિયામાં ઊપર દ્વેષ, દુખ દેખીને જે કરે;
તે જન દુખે હમેશ, દ્વેષ આગમાં બળી મરે. ॥ ૬૮ ॥
સજ્જન કેરો સંગ, સમજો પારસમણિ સમો;
દુર્જન જનનો રંગ, સજ્જન જન સરખો કરે. ॥ ૬૯ ॥
અંતરમાં ઊચાટ, સુખ દુઃખ દેખીને થતો;
અતે એ ગભરાટ, મરતાં પણ મરતો નહીં. ॥ ૭૦ ॥
પાપ તણો પરકાશ, અતિ આવનીમાં થતો;
થાય નહીં કદિ નાશ, પણ બીજ એ પ્રકારનું. ॥ ૭૧ ॥
વ્યભિચારીનો વાસ, નહિ સ્થાન સમ સમજવો;
નિતી ધર્મનો નાશ, ખચીત એનાથી થતો. ॥ ૭૨ ॥
બહુ બકવાની ટેવ, પડી હોય જે જનને;
તે જન તો તતખેવ, સમજાવ્યાં સમજે નહીં. ॥ ૭૩ ॥
પડતી વયમાં પાંખ, પોતાની દૂરી જતી;
સગાં સ્નેહિની આંખ, શરમ ભરે નહિં એ સમે. ॥ ૭૪ ॥
જોબન વયનો તોર, છે સરિતાના પૂર સમો;
ચડતાં દીસે ઘોર, પડતાં દીસે નિરમળો. ॥ ૭૫ ॥
જેને આપે કાજ, અગાઉ કરી ભમનો હુકમ
તે જનને વિકરાળ, કાજ સારાં કરવાં ગુમે. ॥ ૭૬ ॥
ઊત્તમ આત્મજ લોગ, ને દેશાભીમાનથી;
ઊન્નતી કેરો યોગ, પૂરણ રીત પેખીએ. ॥ ૭૭ ॥
જેમ કસ્તુરી આપ, તજે અદ્દલ દૂનિયા દરે;
તેમ શૂરવીર આપ, તજે વાત પકડે નહીં. ॥ ૭૮ ॥
પાપી જન કરી પાપ, મનમાં બહુ મલકાય છે;
પણ અંતે પરિતાપ, ઇશ્વર એને આપતો. ॥ ૭૯ ॥
નમન કરે બહુ નીચ, તે નિજ સ્વારથ સાધવા;
બાણ ધનુષની બીચ, નમન કરીને પ્રાણ લે. ॥ ૮૦ ॥
હોય હમેશાં હદ, સહન શીલપણા તણી,
ઊછરંપાતાં હદ, ફરી ન માઝા રહે કદી. ॥ ૮૧ ॥

હોય ધર્મ ઊત્કૃષ્ટ, ઊત્તમ ગુણ ભંડારથી;
પણ અનુયાયી દુષ્ટ, તો તે ક્ષીણતા પામતો. ॥ ૮૨ ॥
વદવું મુખથી સ્હેલ, એ તો સ્હેલું સમજવું;
પણ વદવાસમ એજ, નિભવવું એ કઠણ છે. ॥ ૮૩ ॥
જગમાં મોટો સ્નેહ, જેને નાના જન ઘણા;
અરપે નિજ મન દેહ, સદા કાળ શુદ્ધ પ્રેમથી. ॥ ૮૪ ॥
ગુણ સત્તાએ જન, નિજ દુંખ કેરા સમયમાં;
શોભાવે જ તદ્દન, જન સમુહના હ્રદયને. ॥ ૮૫ ॥
જુઓ ધર્મની રીત, વચન પિતાનું પાળવા;
તજી રાજ્યને ચિત્ત, રામ જઇ વનમાં વસ્યા. ॥ ૮૬ ॥
સમદૃષ્ટી વાળા લોક, વખાણ અન્યનાં સાંભળી;
પામે મનમાં શોક, સહન કરી શકતા નહી. ॥ ૮૭ ॥
આત્મ જ્ઞાનથી, જેમ, દયા ત્યાગ થાયે નહીં;
શુભપતિથી સતિ તેમ, તજાય ના કોઇ રીતથી. ॥ ૮૮ ॥
નૃપ વિણનો જ્યાં દેશ, ત્યાં કોઇ કોઇનું છે નહીં;
દયા નહીં લવલેશ, જન જનને ભક્ષણ કરે. ॥ ૮૯ ॥
કલેશ વીષનાં બીજ, પડતાં જે ક્ષેત્રે જઇ;
ત્યાં ઉદ્ભવીએ ચીજ, ફળ ઝેરી આપે સહી. ॥ ૯૦ ॥
પ્રથમ અમતિ સૌ નાર, પતિથી સુખ અનુભવ કરી;
પછીથીપતિ દુખદાર દેખી વરતી વકએ. ॥ ૯૧ ॥
શશિ પ્રભા શિશિરથી જેમ, ચલાયમાન થતી નથી
સતિ નિજ પતિથી તેમ ચલિત થતી નથી પણ કદી ॥ ૯૨ ॥
ચક્ર વગર રથ જેમ, ગતિ કરવા સમરથ નથી.
પતિવિણ પતિ તેમ, સુખ મેળવી શકતી નથી. ॥ ૯૩ ॥
ગર્વિષ્ઠ તજ્યો એ રાજ, નમતી આયુમાં નથી;
પાણી તજ્યો મરાદ, કરીની આયુમાં કરે. ॥ ૯૪ ॥
હરિને નમી હુન્નર, ચાલે એ સંસારમાં;
તે જન જન ન ક્રૂર, નિજ જિંદગાનીમાં કદી. ॥ ૯૫ ॥

અતિશય અઘરાં કામ, સાહસ વિણ સરતાં નથી;
એસે હારી હામ, તે સાહસ વશ શું કરે ? ॥ ૯૬ ॥
કંપે કાયર લોક, તે સંગ્રામે શું ચડે;
એસે હિંમત ખોઇ, તે મચ્છ વેધન શું કરે. ॥ ૯૭ ॥
શોક થએલો પ્રેમ, પડતીમાં પલટાયના;
પાત્ર થએલો જેમ, ધોતાં રંગ ધોવાયના. ॥ ૯૮ ॥
સદાય સુખનો વાસ, સત્ય ધર્મના સમુહમાં;
પણ દુખ તણો નિવાસ, છે અધર્મના સ્થાનમાં. ॥ ૯૯ ॥
હવાન હાથે દીસ, મુંગા જિવ લોક દુઃખમાં;
એવા જન અખીલ, પશુ સરખા પરમાણવા. ॥ ૧૦૦ ॥
નિર્ધનિઓ વ્યવહાર, ચલવે જે જન જગતમાં;
તે અનુભવી અપાર, શિખ લેવા લાયક સદા. ॥ ૧૦૧ ॥
કપટી તણું કથન, મુખથી લાગે મધુરપણું;
છે વિખવત્ તદન, હૃદયામાં હંમેશ એ. ॥ ૧૦૨ ॥
ભયકારક જન સાથ, રહેવાને દુખ પામિએ;
અગ્નિમાં જ્યમ હાથ, ઘાલ્યે પુરણ પિડાએ. ॥ ૧૦૩ ॥
પ્રથમ અશક્યજ વાત, હાથ નહીં ધરવી કદી;
શક્ય વાતનો ઘાત, એથી થતો જણાય છે. ॥ ૧૦૪ ॥
સંસારિક રિત ભાત, સુધર્યા વિણ સુધરે નહીં;
કદી રાજકિય વાત, ઉલટી બગડી જાય છે. ॥ ૧૦૫ ॥
જન મંડળની સ્હાય, સુધારકને હોય તો;
સઘ સુધારો થાય, એ વિણ મેહનત વ્યર્થ છે. ॥ ૧૦૬ ॥
સ્વદેશહિતનાં કામ, કરવાં રહેવાં નહિ કદી.
મળે નહીં વીરામ, છે ખાંડાપર ખેલવું. ॥ ૧૦૭ ॥
મનની સૌ જંજાળ, મટવા માટે મેં રચી;
સુંદર સોરઠા માળ, જયરંગ જન હિત કારણે. ॥ ૧૦૮ ॥

માળા ૩૦ મી સંપૂર્ણ.

માળા ૩૧ મી.

કુંડળિયા છંદ.

ભાળી સંકટ ભર વિશે, મનમાં જે મુઝાય,
તે કાયર જન કોઈ દી, ભયથી મુક્ત ન થાય
ભયથી મુક્ત ન થાય જ્હાય તે કરે ઉપાયો,
હિંમત વિનાનો મરદ, ચતુર પણ મુરખ મનાયો;
ક છે જેશંગદાસ સુણો આ જગમાં ન્યાળી
મરદ હોય તે મર મુઝ્ઝ નહીં સંકટ ભાળી. ॥ ૧ ॥

પન સ્નેશ કુટુંબમાં અધી અતિશય હાણ,
અ યપશાનું મળ બધું નાશ થતું નિરવાણ
નાશ થત નિરવાણ અનેક છીના વિંધાડે,
અન્યપરસ ઊઠે અધિક એ ઊર પમાડે,
જનાદાસ અનિમતજ હનન દેશે
મનના હોવે હુવાવે કુટુંબમાં એશાજ પેસ ॥ ૨ ॥

ખ્યાતો જેની ખર મા તને શાની ચ્યન,
રનયાનનન સૂનતો અની આગળ શુન્ય,
અની આગળ નાય અ ઠ રન રે ઠે
મર ઝ અ સર જન્મ ન જ્ઝ મર છ
જનાદાસ ચંગિત વસ્તુ અ ગણાતી
અય નન્ત ના અ ખબરમાં જાતાં ખ્યાતી ॥ ૩ ॥

પુરૂષારથ કરનાર જે, વીર મનુષ્ય જણાય;
અર્થ કામ ને ધર્મનો, સાધ્ય થયો સમજાય;
સાધ્ય થયો સમજાય, પુરૂષારથ જગમાં આવું;
વિપતીને આધીન, કદી ન્યૂન તે નવ થાવે;
કહે છે હોશંગદાસ, સધાતા અર્થ સ્વારથ;
માટે કરિ ચાહના, કરો જગમાં પુરૂષારથ. ॥ ૪ ॥

દેખો એ નિર્માલ્યતા, નિજ શત્રુની માંહિ;
તો તેને પકડી લીને, કરજો નિર્બળ આંહિ;
કરજો નિર્બળ આંહિ, નહીં તો દુઃખમાં રહીશ;
સુદ્રીગત પામી એહ, તમોને નડશે ઊંડી;
કહે હોશંગદાસ, અરીબીજ વિષબીજ લેખે;
નિર્બળ અરિને જોઈ, કદી નિર્માલ્ય ન દેખો. ॥ ૫ ॥

પિએ કસુંબા કેફીઆ, બની બહુ ચકચૂર;
એવા ક્ષત્રી હિંદમાં, ભાળ્યા મેં ભરપૂર;
ભાળ્યા મેં ભરપૂર, નૃપ સો નિજનું ખોતા;
કુમાચાર ને ધર્મ, તજી બહુ બળને ખોતા;
કહે હોશંગદાસ, બિચારી દેખી બીએ;
એવા અહિં રજપૂત, કસુંબા કાઢી પીએ. ॥ ૬ ॥

રળવું કે ખાવું કદી, અદલની એ વાત;
પણ નીતી તજીને કદી, રળવાની ચિતભાત;
રળવાની ચિતભાત, નહીં કરવી નહિં કોઈએ;
સાચ પ્રમાણિક પણે, ખેડો ધંધો જોઈએ;
કહે હોશંગદાસ, નિતી તજીને નવ ચળવું;
શુદ્ધ હૃદયથી એક, કરી ધંધામાં રળવું. ॥ ૭ ॥

વેપારે લક્ષ્મી સદા, વધતી અપરંપાર,
ભાગ્યોદયનો છે બધો, એના પર આધાર,
એના પર આધાર, અતિશય ઉરમાં ધરજો,
તન મન ધનથી પ્રેમ. ખંત કરિ ધંધો કરજો;
કહે હોશંગદાસ, વણજ જો પૂર્ણ પ્રકારે,
એવી જાણો લોક, સદા લક્ષ્મી વેપારે. ॥ ૮ ॥

નિમકહરામી નોકરો, ખાય ધણીનું ધુંળ,
નોખળ તૂપ્ત મના નહીં, મદન કરી અવગુણ;
મદન કરી અવગુણ, ફળ પરભાવનું કરતા,
દાઇ રૂશવત દરદામ, પેટ પોતાનું ભરતા;
કેછે જેશંગદાસ, બને જગમાં બદનામી,
પણ હરામનું દાઇ મન, નોકરો નિમકહરામી. ॥ ૯ ॥

ચુણી સ્વારથમાં બધી, ગુમ થઇ નિરધાર;
સ્વારથ વિણની વાત કોઇ, જડે નહીંજ લગાર;
જડે નહીંજ લગાર, જગતમાં જોતાં આજે;
જ્યાં જોઇએ ત્યાં સ્વાર્થ, સ્વાર્થને સ્વાર્થજ ગાજે;
કેછે જેશંગદાસ, સ્વાર્થ વિણ ફિરે ન ફુટી;
સુબધ શએટી જાણ, બધી સ્વારથમાં સૂટી. ॥ ૧૦ ॥

વીર પુરૂષની વારતા, સુણતાં ઉપજે શૂર;
અદોમી મનમાં વધી, વધે વપુએ નૂર;
વધે વપુએ નૂર, પૂર પ્રફુલ્લિત મન થાએ;
દેશાટનનાં કૃત્ય, કર્યા પર મન ખેંચાએ;
કેછે જેશંગદાસ, મતી શુદ્ધ બને મનુષ્યની;
સાફળ કરે અવતાર, વારતા વીર પુરૂષની. ॥ ૧૧ ॥

દીઠી દુનિઆં બ્હાવરી, વદતી વરવાં વેણ;
કરે ના સાચી તૂલના, ધરે શરમ નવ નેણ;
ધરે શરમ નવ નેણ, બકેછે બહુ બહુ રીતે;
શોધે નહિં કાંઇ સત્ય અસતમાં મ્હાલે નિત્યે;
કેછે જેશંગદાસ, વિખભરી વાતો મીઠી,
વદે હમેશા જાણ, બ્હાવરી દુનિઆં દીઠી. ॥ ૧૨ ॥

અજ્ઞાનીને આશરે પડયુ હોય જે દ્રવ્ય;
તે સઘળુ વપરાય છે, રસ્તે સદા અસભ્ય,
રસ્તે સદા અસભ્ય સભ્ય રસ્તે નવ જાએ;
પરમારથમાં દામ, દોકડો નવ વપરાએ;
કછ જશગદાસ. અસતને સત માનીને,
ખરચ ખતે દ્રવ્ય જ્ઞાન નહી અજ્ઞાનીને. ॥ ૧૩ ॥

માની કેવું મન પિયુ, કેવે માવી થાય;
તે પરમાણે તે કરી, થતો બહુ હરિખાય;
થતો બહુ હરિખાય, અર્થ નવ એનો જાણે;
તો એવું શું થાય, તેહ નવ મન પિછાણે;
કહે જેસંગદાસ, થાય મર્ખો એવી હાની;
તોપણ રાખશે લાભ, વાત એ સાચી માની. ॥ ૧૪ ॥

મોટાપન નિજ ભવિષ્યની, ચિંતા ધરે ન ચિત;
નજરે દીઠી વાત તે, મહેનુ કરેજ અનીત;
મહેનુ કરેજ અનીત, રીત પણ એવી રાખે;
નાહાનેક સુખ ભોગ, રોકાથી પોતે ચાખે;
કહે જેસંગદાસ, ભાવિષ્ણુ થશે બહોળું;
રુવે એથી દુઃખ, ભવિષ્યમાં જન સૌ ભોળુ. ॥ ૧૫ ॥

વીતે આનંદનો બધો, અવસર એળીવાર;
અંતર ઉદાસી બને, અકાળ એળીવાર;
અકાળ એળીવાર, ગયે નહિં ધરનો ધીરો;
એવુ આનંદનો રંગ, બને છે બહુધા અધીરો;
કહે જેસંગદાસ, ચકિત બહુ થઇને ચિતે;
દરરોજ રોજ સમાન, સમો આનંદનો વીતે. ॥ ૧૬ ॥

વિશયી જન સૌ જગતમાં, ધરે ન દેહની લાજ;
મનથી મરજાદ તજી, કરતા સઘળાં કાજ;
કરતા સઘળાં કાજ, લાજ સાબેળી મુકી;
તજી વિનય વિવેક, વરતતા નીતી ચૂકી;
કહે જેસંગદાસ, જીંદગી ગાળે દુખમયી;
અંતે નરકે જાય, જગતના જન સૌ વિશયી. ॥ ૧૭ ॥

ભાળો ભૂપણ નિજતણું, સમરવાનું જે કામ;
તે કામે જઇ બેસતાં, ઉપજે ઉર વિરામ;
ઉપજે ઉર વિરામ, નામ નહિં કલેશ જણાયે;
શાંત થઇને સર્વ, કલેશનાં મૂળ હણાયે;
કહે જેસંગદાસ, ભુવન આનંદનું ન્યાળો;
કરશે જઇ એ કામ, ભૂપણ સમવાનું ભાળો. ॥ ૧૮ ॥

ઉમળકો અંતર તણો, હોય નહીં ઉરમાંહી;
પછી કરો કાંઇ કાર્ય તે, સરે નહીં એ કાંઇ;
સરે નહીં એ કાંઇ, પ્રેમ વિણ વૃથાજ થાએ;
રૂચી વિણ ભોજન, અહો નિશ અકુળ ગણાએ;
કેછે જેરૅાંગદાસ, તાસપર સુવર્ણ ઝળકો;
ટકે ન ઝાઝીવાર, પ્રેમ વિણ એમ ઊમળકો. ॥ ૧૯

મુરખા માણસ હોય તે, વગર વિચારે તર્ત;
મત પોતાનો આપતા, પોચાડે નહિં સર્ત;
પોચાડે નહિં સર્ત, વગર અનુભવને લીધે;
તર્ત બુદ્ધિથી તર્ક, બાંધી બોલે બહુ વીધે.
કેછે જેરૅાંગદાસ, મૂખપર ઓઢી બુરખા;
ચાલે અંધ સમાન, હોય તે માણસ મુરખા. ॥ ૨૦ ।

શૂરા સરદારો કદી, ડરે નહીં દિલમાંહીં;
દુસ્મન દળ વિંટાઇ વળે, છોડે નહિં શુરમાંહીં;
છોડે નહિં શુરમાંહીં, જોરાથી અતિશય ઝૂઝે,
રણે રાખવા રંગ, દેહની કદર ન બુઝે;
કેછે જેરૅાંગદાસ, ચઢે રણ રંગે પૂરા;
પ્રાણ જાય પણ પત્ત, જવા નવ દે કદિ શૂરા. ॥ ૨૧ ॥

શુરવીરની શમશેરને, ધન્ય ગણું હું આજ,
શુરવીરના કરમાં રહી, કરતી શુરવીર કાજ;
કરતી શુરવીર કાજ, અનેક દુસ્મનને દળિને;
થઇ રક્તથી તૃપ્ત બેસાતી કમરે વળિને;
કેછે જેરૅાંગદાસ, શરમ નવ ધરે અમીરની;
કર સર્વને વશ, ધન્ય સમસેર શુરવીરની ॥ ૨૨

ભલો ભલાઇ તજે નહીં, પડતાં પુષ્ય દુ ખ;
જાન માલ સૌ જાય પણ અંતે મનમા સુખ;
માને મનમાં સુખ, રૂખ બહુ ઉત્તમ એની;
સદગુણમાં આનંદ પછી અતૃપ્તી શાની
કેછે જેરૅાંગદાસ, સજ્જનતા, ધાર સુખદાઇ;
દુ ખમાં પણ ધરિ ધૈર્ય તજે નહિં ભલો ભલાઇ. ॥ ૨૩ ॥

ભાવી કાળે જે બને, તે ભોગવતા જન
અનેક કરે ઉપાય પણ, ટળે ન ભાવિ વિઘન;
ટળે ન ભાવિ વિઘન, સ્હાયકો સ્હાય કરે પણ,
જાય યત્ન સૌ વ્યર્થ, કોનું દિસે ન ડાંપણ
કેછે જેશંગદાસ, છતાં મૂરખ જન ફાગે;
ચઢીને ધરે કુપદ બને તો ભાવી કાળે ॥ ૨૯ ॥

કર્યાં અન્યો અન્યમાં, ભરી હોય ભરપૂર
દષ્ટીએ દેખાય નહીં, ઓળખાએ નહિં ઉર
ઓળખાએ નહિં ઉર, ફરતા ભરી હોય તે,
અરસપરસ અથડાય, ભભકતી કર્પા ત્યાં તે.
કેછે જેશંગદાસ, થાય જ્યાં એમ સ્પર્શા,
ત્યારે પકડે રૂપ, ભયકર ભારે વર્ષા. ॥ ૩૦ ॥

મીઠા બોલા મનુષ્યનો, કરનો નહિ વિશ્વાસ,
ઉપરનાથી ઉલટો, અંતરનો આભાસ,
અંતરનો આભાસ અતીશય નિચ વૃતીનો
ભોગીજન ભરમાય ભેદ નવ કળે કૃતીનો,
કેછે જેશંગદાસ ગુણ હિણ એવા ગોલા
છળીને કરતા છદ, મનુષ્ય એ મીઠાબોલા. ॥ ૩૧ ॥

દોરંગી દુનિઆ બધી, દરાઅ દેખાય,
નમને પલ્યે બેસતા, વાર જરા નવ થાય
વાર જરા નવ થાય, ન્યાય પક્ષે નવ ચાલે,
ચડતા વનિન એ, પક્ષ તની સા ઝ લે
છે જેશંગદાસ સહુને એક ઉમ ી
વી ધર મ ય પક્ષ બાકીના મા દો ગી ॥ ૩૨ ॥

વનમા ચિતા થાય છ, જનને જ્યા ભરે
વા ન દીવાના બની બનતા બહુ આતર
બનતા બ આતુર ચન નર પ ગ કા
ન ત વિત છવા ચિતા દા
છ જેશ ગદાસ ચત્ર ય ન નિ દનમા
મનન અધ ચુર ય ક જ્યા વન વિ મા ॥ ૩૩ ॥

જેને જેની ગરજ છે તે તેના સૌ દાસ
જાણે મનમાં જરૂર પણ, આણે નહિ અફસોસ
આણે નહિ અફસોસ, ગરજ છે એવી ભૂંડી;
પરવશ કરી દે પ્રાણ, બનાવી દે અધમ ભુંડી;
કહે જેશંગદાસ, વધારૂં અધિક શું એને;
કરે નિમાને એમ, ગરજ છે જેની જેને. ॥ ૩૯ ॥

લોભી જન શું ના કરે? કરે ગમે તે કાજ;
મન ચૂંથીને કારણે, ખાય ખાજ અખાજ;
ખાય ખાજ અખાજ, લાજ મરજાદા મૂકી;
કરતાં ભૂંડાં કાજ, ધરમ નીતીને ચૂકી;
કહે જેશંગદાસ, રહે નહિં કોઈ બેલી;
કરે ગમે તે કાજ કરે નવ શું જન લોભી. ॥ ૪૦ ॥

લપટાય લાલચ વડી, થાય મનુષ્ય ખુવાર;
અસાધ્ય વસ્તુની કરે, આશા મન અપાર;
આશા મન અપાર, પરંતુ અંતે કાંઈ
ફળે ન આશા લગાર અને અધમ વાળે ઘાંઈ;
કહે જેશંગદાસ, લોકમાં લાજ જાય
બને બહુ ખુવાર, લાલચે જન લપટાય. ॥ ૪૧ ॥

પામ મત્સર તણું, વશ થઈ જગમાં જન;
અધમ કૃત્ય કરતા કદી, અટકે નહિં નિજ મન;
અટકે નહિં નિજ મન, અધમથી આ ઘટને;
જીર વધનું કામ, કરે છે બુક્તે જનને,
કહે જેશંગદાસ, પારકા જીવના તરસ્યા;
કરે કરતાના કાજ કોપ એ મત્સર કરા. ॥ ૪૨ ॥

કરતાના કાર્યો સુણી બળતા દિલ,
ભાળ અતિ દુઃખથી ગુણીને કર્મ કઠીલ,
ગુણીને કર્મ કઠીલ તરત તે કંપી ઉઠે
બકતા કરતા કોપ, અધિક એ પર એ રૂઠે
કહે જેશંગદાસ નહી વળુ બહુ શુરતાના
કરે બાળુ કોપ સુણી કાર્યો કરતાના. ॥ ૪૩ ॥

આ સમજુ જન કરે, સ્વદેશ હિતની સાર;
ન મન ધન અરપી રોઝ, શ્રમ લઇ અપરંપાર;
મ લઇ અપરંપાર, કરે જન સુખનાં કૃત્યો;
કોઇ મુરખ જન, કરે નિંદાના નૃત્યો;
છે કેશવગદાસ, મુરખની એવી ટેવા;
પણ સમજુ જન, કરે નિજદેશની સેવા. ॥ ૪૪ ॥

નિષ્ફળતા આપઘરાં મળે, કરતાં કદિ કોઇ કામ;
કરતાં પણ નિજ મદી, નિત્ય મનુષ્ય બે હામ;
નિત્ય મનુષ્ય બે હામ, ધરીને ઊલટો ચાલે;
દુઃખ દિલમાં અધિક, ગુણ થઇ હરદમ સાલે;
છે કેશવગદાસ, થાય જો એમ નિષ્ફળતા;
એથી કદી ન થાય, મળે આપઘરા નિષ્ફળતા. ॥ ૪૫ ॥

હેરો જેનો ચળકતો, હોય સ્વભાવિક એહ;
સુંદર પણ તેપર પડે, ચિંતા છાયા તેહ;
ચિંતા છાયા તેહ, છતાં પ્રિય જનને પુરો;
આપે છે આનંદ, એહતો અધિક મધુરો;
કેઇ કેશવગદાસ, અધિક આનંદની લહેરો:
આપે ચિંતા માંહી, ચળકતો એવો ચહેરો. ॥ ૪૬ ॥

ધારેલી ચાતજ બધી, જનની ઇચ્છા સમ;
બની શકે એ કુદરતી, નિયમ નહીં હરદમ.
નિયમ નહીં હરદમ, થાય સમયાનુસારે:
ડાપણ કોદનું કાંઇ, ચાલતું નહીં લગારે.
કે છે કેશવગદાસ, વૃત્તી જનની હારેલી;
સફળ થતી કોઇવાર, વ્યર્થ થતી કદિ ધારેલી. ॥ ૪૭ ॥

જેવી જેની હોય છે, જિજ્ઞાસા મનમાંહિ;
તેવી તેની તે પળે, થતી મતી પણ ત્યાંહિ:
થતી મતી પણ ત્યાંહિ, મળે ઊલટજન એથી;
જિજ્ઞાસાનો રંગ, બરોબર જામે જેથી;
કેઇ કેશવગદાસ, વૃત્તિ ટકતા જો એવી;
નો જિજ્ઞાસા પુર્ણ, થાય છે જેની જેવી. ॥ ૪૮ ॥

પ્રેમી વશ થઇ પ્રેમને, પ્રેમરંગનો પામ;
પરનાં પ્રેમ સમો બને, કાંઇએ નહિં ક્યારા;
કાંઇએ નહિં ક્યારા, પોત પરકાનું એવું,
પાસ પ્રમાણે પોત, બને છે નકિનજ તેવું;
કેછે જેરંગદાશ, એમ વસ્તુનો બહુરંગી,
થઇને પ્રગટ એજ, પ્રેમને વશ થઇ પ્રેમી. ॥ ૪૯ ॥

વીર પુરૂષની વારતા, સુણતાં ઉપજે શૂર;
પણ તે શુદ્ધ ચારિત્ર અને, નિતીથી ભરપૂર;
નિતીથી ભરપૂર, હોય તો અસર થવાની;
પણ ઊલટા ગુણપુંજ, હોય તો ફિક રહવાની;
કેછે જેરંગદાશ, ગુણ સમ મતી મનુષ્યની;
બનતી ગુણતાં તને, વારતા વીર પુરૂની. ॥ ૫૦ ॥

ક્ષત્રાણી ધન્ય ધન્ય તને, જનમાવ્યા તેં જોદ્ધ
શાર્દુલ સરખા શૂર નર, ધર્મ ધુરંધર યોદ્ધ;
ધર્મ ધુરંધર યોદ્ધ, વળી પરમાર્થિક પૂરા;
સ્વદેશનું અભિમાન, સાચવે એવા શૂરા
કેછે જેરંગદાશ, કૂખનું મહત્વ પિછાણી;
રંગે રાખતા રંગ, તને ધન્ય ધન્ય ક્ષત્રાણી. ॥ ૫૧ ॥

માણસ જ્યારે અન્યના જોવા બેગે દોષ;
ઝાઝના હેતુ થકી, રાખી મનમાં રોષ;
રાખી મનમાં રોષ, પછીથી ડગલે ડગલે;
દેખે એના દોષ, જુએ એ જ્યાં ત્યાં સઘળે.
કેછે જેરંગદાશ, ગુણ નવ દેખે ત્યારે;
જોવા બેગે દોષ, અન્યના માણસ જ્યારે. ॥ ૫૨ ॥

સાચા શુરવીરે સદા, સ્વતંત્રતાને ચાહ્ય;
ખુસામતની વાતથી દિલમાં દિલગીર થાય
દિલમા દિલગીર થાય, જોઇ જુઠ પ્રપંચ એમાં,
સત્ય રેહ્નના અંશ, જરાએ છે નહિં તેમાં;
કેછે જેરંગદાશ, હોય જે સહજ કાચા;
તેજ ખુસામત ચાહ્ય, ચાહ્ય નહિં શુરવીર સાચા. ॥ ૫૩ ॥

સુખ્યા આરામસેં અને, ના લાંબું જે હોય;
ખુસામત એ ઈચ્છતા, આબરૂ ન ઈચ્છે કોઈ;
આબરૂ ન ઈચ્છે કોય, હોય તે મહેજ પરો;
ઉઠો બહુ ધુત્કાર, કરેછે નર સૌ ખરો.
કેહે જેશંગદાસ, હોય જે જાતે મિથ્યા;
તેજ ખુસામત ચાહી, ચાહી આરામસે સુખ્યા. ॥ ૫૪ ॥
સંસારી વૈભવ બધો, જોતે છેદ અનિત્ય;
જન મન તેને ચાહે છે, તન ધન થકી અધીન;
તન ધન થકી અધીન, પછી તેમાં લપટાતા;
જ્ઞાન ચક્ષુએ છેદ, મોહનાં બાંધી પાટા;
કેહે જેશંગદાસ, સત્ય વસ્તુની ધારી;
કરે એકઠા સંત, અસતની તો સંસારી. ॥ ૫૫ ॥
સીદા મનના માનવી, આનંદી દેખાય;
સંકટ શિર આવે છતાં, કદી ઉદાસ ન થાય;
કદી ઉદાસ ન થાય, રાખતા મીઠી દૃષ્ટી;
ઝેર નજરથી જરૂર, અધિક અમૃતની વૃષ્ટી;
કેહે જેશંગદાસ. મિત્ર થઈ રહે દુશમનના;
દુખવે ન કોઈનું મન, માનવી સીદા મનના ॥ ૫૬ ॥
કિર્તી મેળવવા ઘણા, કરે ચાહેના મંન;
પણ કિર્તી તેના થકી, વસતી અલગ તદંન.
વસતી અલગ તદંન. પરંતુ વિવેકી દાદા;
જનને લોકને તતે, કીરતી કરણી માથા;
કેહે જેશંગદાસ, એહ મહાત્માની મૂર્તિ;
વસતી તેને તતં, તજી લોભીને કિર્તી. ॥ ૫૭ ॥
સાધન કિર્તીનું સદા, કવિતા રૂડી જાણ;
અમર કરે એ અવનિમાં, આપીને ઓળખાણ;
આપીને ઓળખાણ; કવિતાકિર્તી બક્ષે;
મનવે દેવ સમાન, જગતમાં સર્વ સમક્ષ;
કેહે જેશંગદાસ, કવિના ધનિને નિર્ધન;
સૌને સાધ ગણાય, સદા કિર્તીનું સાધન. ॥ ૫૮ ॥

શાણા સજ્જન શાંત થઇ, સુણતા સઘળી વાત,
તાતા થઇને તરતએ, કરતા નવ ઉતપાત;
કરતા નવ ઉતપાત, વાતનો સારજ શોધી;
વદતા મુખથી વેણ, સર્વને એ સંબોધી;
કેહે જેશંગદાશ, નહીં ખટ દોષે દબાણું;
સુણે દક્ષતાથી સર્વ, શાંત થઇ સજ્જન શાણા. ॥ ૫૯ ॥

સોબત જેવી હોય છે, તેવી અસર જણાય.
સંગ રંગ આપ્યા વિના કદી ન ખાલી જાય;
કદી ન ખાલી જાય, સમજજો એવી સોબત,
માટે જોઇ સુપાત્ર, કરો સમજીને સંગત
માટે જેશંગદાશ, વદે વળિ વાતજ એવી;
મતી ગતી પણ થાય સદા સોબતના જેવી. ॥ ૬૦ ॥

શુરવિરને કાયર મહીં, ગણો તફાવત એહ;
શુરવિર સનમુખ લડી લડી, પાડે પોતે દેહ;
પાડે પોતે દેહ, પરંતુ કાયર નર તો
નાશી જઇને સુઠ, તણા મારાથી મરતો;
કેછે જેશંગદાશ, એમ મરવું બેઉ વિરને
સરખું પણ ક્રમ ફેર સદા કાયર શુરવિરને ॥ ૬૧ ॥

ચિંતારૂપી વાદળે, જેનુ હૃદય છવાય;
તેનાં બુદ્ધિ કીર્ણ સૌ, નષ્ટ થતાં નિરખાય
નષ્ટ થતા નિરખાય, પ્રકાશિત થાય ન કહિએ;
સમજુ જન એ થકી દિવાના સરખો વદિએ,
કેછે જેશંગદાશ, બળે ચિંતમાંયે છૂપી.
તન મનનો ક્ષય થાય, વાદળે ચિંતારૂપી. ॥ ૬૨ ॥

નદીએ સ્વતંત્ર જન તણા વતુણક મીજાજ
રહે ન સરખી રીતથી, કરે ગમે તે કાજ
કર ગમે તે કાજ, ધરે નહિ કોઇની પરવા;
પ્રાણ જાય તો ભલે! ડરે નહિ દિલમાં મરવા;
કેછે જેશંગદાશ, અધિક શું એથી વદિએ,
બુદ્ધિમાન નિતિજ્ઞ કરે નહિ એવું નદિએ. ॥ ૬૩ ॥

જ્ઞાની જન અજ્ઞાનીની, આજ્ઞામાં રહિ રોજ;
સેવા કરતાં શું થીએ. શિરપર ધરિને બોજ;
શિરપર ધરિને બોજ, પછી તે જ્ઞાની શાના ?
અજ્ઞાનીની સેવ, કરે તે શાના દાના ?
કહે નેરોંગદાસ, છતાં જ્યાં અજ્ઞ અજ્ઞાની;
ત્યાં પરમારથ કાજ, રહે આજ્ઞામાં જ્ઞાની. ॥ ૬૪ ॥

જ્યાં સુધી આવ્યું નથી, શિરપર સંકટ કાંઇ;
ત્યાં સુધી ફરતે તખેદ ધરે નહિં મનમાંહિ;
ધરે નહિં મનમાંહિ, પરંતુ પાસે જ્યારે;
આવી પકડે મુંડ, કરે પછી ધરતું ત્યારે;
કહે નેરોંગદાસ, પછી પોચાડી બુદ્ધી;
અથવા કરે ઉપાય, ટળે સંકટ જ્યાં સુધી. ॥ ૬૫ ॥

ઓછી બુદ્ધિનાં મનુષ્ય, અન્યને મીઠું માન;
મળતું જોઇ મનમાં બળે, સમજયા વિણ નાદાન;
સમજયા વિણ નાદાન, દ્વેષ કરી છિદ્રો શોધે;
પાડી તેની મુંડ, કષ્ટ શો કરે વિશેષે;
કહે નેરોંગદાસ, પરંતુ મન શુદ્ધીનાં;
કારણ શોધી ન લેતાં, માન ઓછી બુદ્ધિનાં. ॥ ૬૬ ॥

ઉદ્યોગીને સાહસિક, વિદ્યા નીતી વંત;
માણસ આ જગમાં સદા, બનતો બહુ જશવંત;
બનતો બહુ જશવંત, બને નવ અન્યથી એવો;
શોભે જગમાં શ્રેષ્ઠ, પૂનમના ચંદ્રજ જેવો;
કહે નેરોંગદાસ, માનના એ નવ ભોગી;
છતાં મળે બહુ માન, જોઇ સાહસિક ઉદ્યોગી. ॥ ૬૭ ॥

પરદેશી મુસાફરો, વ્યાળીને નિજ ઊર;
આનંદ અતિશય આણવો, ભાવ કરી ભરપૂર;
ભાવ કરી ભરપૂર, વિયોગી ભ્રાતૃ મળિયા;
ઘણા દિવસના આજ, મનોરથ મનના ફળિઆ;
કહે નેરોંગદાસ, એમ ગણી પાસે બેશી;
પૂછો વિગતે વાત, જોઇ બંધૂ પરદેશી. ॥ ૬૮ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

જાણિયે ઉત્તમ કુળના, પુરૂષ કેશરી રૂપ;
ગુણ ઉત્તર સૌ થાય પણ, અંતરે નહીં સ્વરૂપ;
અંતરે નહીં સ્વરૂપ, છતાં ભાસતા દેખું;
નીચ કર્મતીનાં, કર્તાના કુળની પેખું;
કહે જેરાગદાસ, બાર વેશ્યાએ જાણિયે;
કર્તા કેશરી તણો, થનો એભાપજ જાણિયે. ॥ ૯૪ ॥

સુખના દિન સમજાવના, ઝટપટ સૌ વહી જાય;
અમન ચમનમાં એ સદા, વ્યર્થપણે અટવાય;
વ્યર્થ પણે અટવાય, કિંમત તવ એની કળાતી;
સુખ વૈભવની માંહિ, કદર નવ કાંઇ અંકાતી;
કહે જેરાગદાસ, પછી અતિ દિન દુઃખનાં;
દેખી દિલ પસ્તાય, દિવસ સંભારી સુખના. ॥ ૯૫ ॥

શાંતીમાં સુખ કાર્ય સૌ, કરવા મન લલચાય;
મનવૃત્તી પણ શાંત થઇ, નિરંજનતા નિરખાય;
નિરંજનતા નિરખાય, ઉપાધી કિંચિત કાંઇ;
સહેજે સૌ સદ્ગુણ, ભરાતા ઉરની માંહી;
કહે જેરાગદાસ, રળી કુતરની શાંતી;
અતિ સુખ તકની થાય, હૃદયે દરદમ શાંતી. ॥ ૯૬ ॥

શાંતી વિનું સુખમાં, સુખ સ્વપ્ન ક્યાં સમજાય?
ખાનપાન વૈભવ છતાં, મનનો વિહ્વળ જણાય;
મનનો વિહ્વળ જણાય, ભીતરના ભેદ ભારે;
નાખે બહુ નિશ્વાસ, નિરાશાના ઉદ્ગારે;
કહે જેરાગદાસ, એમ જ્યાં અધિક અશાંતી;
બાળે ચરચર મન, પછી ત્યાં ક્યાં સુખ શાંતી? ॥ ૯૭ ॥

જનમીને તેં જગતમાં, વીસતણુ ધનખાઇ;
બેઠાં બેઠાં જીંદગી, વ્યર્થ ગુમાવીભાઇ;
વ્યર્થ ગુમાવીભાઇ, ઉદ્યમ કાંઇ કીધા વિના;
સુખા પછી તુજ હાલ, થશેયા ઉકેલ વિના;
કહે જેરાગદાસ, તને ધિક ધિક અક્રમી;
સંતતીનું સોરૂપ રાખીને, સુઓ તું જનમી ॥ ૯૮ ॥

અમર કપુંઆને વળી, કુંભાર અંગાર;
કરિને નિશદિન તેં બંધુ, વાળી દીધો દાર;
વાળી દીધો દાર, લખનને શુમરી માંધિ;
આગમમાં રહી રોજ, અબુવો તેં ક્યારથી સાધુ;
કહે જેરાંગદાસ, ભજો તારા મનસુખ;
કર્યો ન હિતનાં કાજ, કર્યો બંધુ અમર કપુંઓ.

થાશે જે તસ્કર રથી. ધડવા અન્યનો ઘાર;
પણ એ કુદરતની ગતી, ઉતારે એનો ભાર;
ઉતારે એનો ભાર, વળે તસ્કરથી બહેસા;
વગતી અંત વિચાર, કરી પસ્તાશે પછી.
કહે જેરાંગદાસ, નિજે કુળ નિજને સાલે;
ત્યારે ઉઘરે આંખ, રથી તસ્કર જે થાશે.

સુખના સો દીવસ અને દુઃખનો એક દિન હોય;
તો પણ સુખથી દુખ વધે, તુલના કરી તું
તુલના કરી તું જોય, જ્યાં સુખના દિન સોયે;
પણ દુખનો દિન એક, સુરજ પોચારે હોયે;
કહે જેરાંગદાસ, દિવસ રાતે સો દુઃખના;
અતી અકારા થાય, સહેજ સારા દિન સુખના. ॥ ૯૦ ॥

ખાવું પીવું પેરવું, એમાં અતિ આનંદ;
માની બેઠા મુરખ જન, સમજણ વિણ મતિમંદ.
સમજણ વિણ મતિમંદ, કુદરતની કળમાં ચાલી;
મધ્ય વેનની માંહિ, પ્રાણો ભુમિ ન ભાળી;
કહે જેરાંગદાસ, અખેને શું ઓળખાવું;
એ જાણે ન સત્ય સ્વરૂપ,એ જાણે પેરવું ખાવું. ॥ ૯૧ ॥

મહત્વ મળની માનથી, માને સુખ સૌ કોય;
માન વિના મહત્વ મળે, એ વિણ બીજુ હોય;
એ વિણ બીજુ હોય, માનથી મળે ન મહત્વ;
જ્યાં મળેલો છેક, શાની જન કદી ન મહત્વ;
કહે જેરાંગદાસ, માની અપમાન ન સહેતા;
અપમાને બીમાર, મળે કષ્ટ મને અમૃત. ॥ ૯૨ ॥

એકાંતે જઈ શાંત થઈ, રહેતા જ્ઞાની જન;
તેને મૂરખ નવ ગણે, ગણી ગરીબ તદંન;
ગણી ગરીબ તદંન, પછાડી હાસ્યજ કરતા;
આવા અરના શિષ્ય, ફક્કડ બહુ થઈને ફરતા;
કહે જેરાંગદાસ સંબંધ વિણ વસી નિરાંતે;
કરતા નિજનું કામ, જ્ઞાની જન રહી એકાંતે. ॥ ૯૪ ॥

જેના ઘરમાં હોય છે, ખટપટનું ખરૂ રાજ;
તેના ઘરમાં થાય છે, અઘટિત અગણિત કાજ;
અઘટિત અગણિત કાજ, એક બીજાને દમવા;
ચાલે જેનું જોર, કહે એ અન્યને નમવા;
કહે જેરાંગદાસ, રાય અતિ સરવેનાં;
કરે કુળની હાણ, હોય ખટપટ કુળ જેના. ॥ ૯૫ ॥

વિનયથી શુભ રસ્તે જતાં, નડે ન કદી કોઈ નીચ;
એ સમજણ સાથી છતાં, રૂસે નીચની બીચ;
રૂસે નીચની બીચ, વખત પર વિણ અપરાધે;
કરે નીચ હેરાન, અને નિજ સ્વારથ સાધે;
માટે જેરાંગદાસ, કહે એઓના ભયથી;
ચાલો સાવધ રહી, જતાં શુભમાર્ગ વિનયથી. ॥ ૯૬ ॥

વાડીકા આ વિશ્વની, ખીલેલી છે ખૂબ;
તેમાં રંગ બેરંગી બહુ, પુષ્પો આબેહૂબ;
પુષ્પો આબેહૂબ, પછી તેમાંથી જેને;
જેજે રૂચે તેહ, ઇચ્છતા મેળે એને;
કહે જેરાંગદાસ, બને શું ભલે ઘટીકા;
કાંઈ નવ કહેવાય, એવી આ જગ વાડીકા. ॥ ૯૭ ॥

ચાલે સજ્જન ચેતીને, દુર્જનને જોઈ દૂર;
તોપણ તે વણ કારણે, વચમાં આવે ક્રૂર;
વચમાં આવે ક્રૂર કહો ત્યાં ન્યાય શું કરવો;
દુનિયામાં એ દંડ, ધતો વણ વાંકે ભરવો;
કહે જેરાંગદાસ, દુષ્ટને કયાં કયાં ઝાલે;
જ્યાં જોઈએ ત્યાં એજ, સજ્જનની વચમાં ચાલે. ॥ ૯૮ ॥

લાગે ઠોકર અન્યને, એ જો જગમાં જેહ
એ જોતે કદિ જાય નહિં, દેવ સમાનજ એહ,
દેવ સમાનજ એહ, વળી નિજ ઠોકર જોને;
ચેતાવે મનમાંહિ, ગણો માણસ તો એને;
કહે જેસંગદાસ, પરંતુ ઠોકર ખાવે;
સમજે નહિ તે ઢોર, ફરીથી ઠોકર લાગે. ॥ ૯૯ ॥

કન્તા જે કરકસરની, ગાળામાં અભ્યાસ;
તે ધીરજ શ્રમ સમયના, બનતા બહુ બહુ દાસ;
બનતા બહુ બહુ દાસ પરંતુ ઉડાઉ પણાની
શાખાના નહિં જરૂર, કીધાની દાસપણાની;
કહે જેસંગદાસ ભલી એ શાહુ નિવરતા;
પ્રાત સ્પર્ધા બેઉ પક્ષ, કામ પોતાના કરતા! ॥ ૧૦૦ ॥

ધન સંપત જે હોય તે, જાળવી જાણે જેહ
વ્યય ગુમાવે નહિ કદી ગણો ચતુર નર એહ;
ગણો ચતુર નર એહ, વળી ના ગરવે જાણે;
પણ કારણ તો એજ વળી રાખે ઠેકાણે;
કહે જેસંગદાસ, પડે શિર આવી આફત;
તેહ સમયને કાજ ચતુર સંચે ધન સંપત ॥ ૧૦૧ ॥

દુખિઆના દુખ ટાળવા સરજ્યા છે નર;
સમયન દુખિઆ જનો કરવા નહિ કદી ગર
કરવા નહિ [illegible] ગર્વ અમન કે ચમનજ માટે;
પણ [illegible] જરૂર પરમારથ માટે
કહે જેસંગદાસ સમજ આ કૃત્ય સુખિઆના,
જન્મ્યા સૌ સમર્થ ટાળવા દુ ખ દુખિઆના ॥ ૧૦૨ ॥

[illegible] સમજો સજન સમાન
[illegible] લાગતા થકી [illegible] સાન
[illegible] સાન [illegible] પણ [illegible]
[illegible] લક્ષણ [illegible] પગોમાં નમે
[illegible] સાગીત [illegible]
અને [illegible] સદા સજ્જના સંગી ॥ ૧૦૩ ॥

[illegible]

માળા ૩૨ મી.

કુંડળિયા છંદ.

તીર્થ તણા જઈ કિનારહી નવ પાપ થકી કદિ મુક્ત થવાશું
શુદ્ધ મહીં રઘુવીર થયા જય હૈક નહીં રટણે નાજવાશું;
શાસ્ત્રતણો સતસંગ કરી મરની વખતે નવ મિત્ર જવાશું;
તો જયરાગ કહે સઘળા ભ્રમકોપન એ થકી છાજ છવાશું. ॥ ૧ ॥
પાણિ તણા પુરમાં પડિને પછિ પાણિ થકી નવ ગુપ્ત થવાશું;
આશ્રમ અન્નતણું પડિને પછ પેટ ભરી નવ અન્ન ખવાશું;
નાંહિ ગુરૂકોમળ ને સદ્‌બુદ્ધિ છતાં મન ના પ્રિતથી રિઝવાશું.
તો જયરાગ કહે ગણજો નિજ કર્મનું ફારસ એ બજવાશું. ॥ ૨ ॥
દુઃખરુપ થઈ કૃદય કરી કર્મનાં તુજને કુળ શું સુખદાઇ;
કામ દહીં જરાનામ દહીં વળિ હામ દહીં બનનો દુઃખ દાઈ
ઉદ્યમ એક નહીં સુજતો રિઝતો ભટકી ભટકી બહુ ભાઇ
જયરાગ થશે પળતી તુજના વ્યવહાર તણી જ બતાઇ. ॥ ૩ ॥
માનુષને ભય છે મરનાં લગિ, મગ તણો મનથીજ અકારો;
એ સમજુ નિજ કૃત્ય થકી રામજાય સદા ઉર એમ વિચારો
લાવ હમેશ કર્યાં શુભ કૃત્યજ તો પછિ થાયજ એ ભય ન્યારો;
ના જયરાગ કહે સમજાયજ મર્મ ભવીજન તણો મન સારો. ॥ ૪ ॥
વ્યાસ કથા હરિ નામ તણી કહિને સઘળા જનનેજ સુણાવે
ભેદ ભલા નિજ મન તણા જન ન્યારિક રૂપ કનેજ જણાવે;
પુરણ અને વળી શાસ્ત્ર સદા ગુરૂઓ શિષ્યનેજ
તેમ છતાં જયરાગ કહે જન પાત્ર વિ... ॥

રતનો સ્નુજગ મગ્યો કુળ એજ કુસંપતણ સમજાવું;
જ્યુધી યવન પકડ્યો જુથ ક્લેશ તણું સંપ એજ ગણાવું;
જ ગયું હિંદથી આવી નવકૃતિ તણું કલેશ નામ જણાવું;
કે જયરાગ કહે સઘળું દૃગ કલેશ તણું નજરે નિરખાવું. ॥ ૬ ॥
રંગ થતાં નિર્જવું સરવિત્ર અધિકપણું મન એથી મુંઝાવું;
નેહ વિયોગતણું વળતી દુઃખ સ્હેજપણું કદિએ ન રૂઝાવું;
ત્રીજ્ય પ્રકાશ કરો અતિશે પણ દીસ હમેશ રહેજ દઝાવું;
કે જયરાગ બધું દુઃખ એ પછી મોત થએ બિલકુલ બુઝાવું. ॥ ૭ ॥
માન્ય રહે મન શુદ્ધ નહીં પછી માન્ય રહે ક્રુગ શું મઝવાવું;
કામરણે પણ પાય રહે નહિં તો પછીએ થકી શું રઝળાવું;
વેર કરી દુશમન તણી પુઠ ઝાલી ન વેરજ શું વગવાનું;
કે જયરાગ સામર્થ્ય વિણ પાયું નહિં તો પછી શું પગવાનું. ॥ ૮ ॥
નાદરનું મન એવું કરી પછી ધ્રુપદ કરી અનતાં મકલાતાં;
દુઃખ દઈ પરને અતિશે પછી દાનદઈ ફરતા થઈ દાતા;
પેચ પ્રપંચ અધીક કરી પછી શાંતપણું જણવી હરિ ગાતા;
કે જયરાગ બધા ઠગએ વગતી હરિ એપર ક્યાંથી રિઝાતા. ॥ ૯ ॥
ગાન અને ગુલતાન કરી ખુબ મોહવડે મન લેહ રિઝાવે;
અંધ બની મદથી અતિશે પછી ચિત્ત ઘણું થઈ ડોળ ચડાવે;
કિંમત દામ તણી ન ગણે કદિ અંત ધરી ધરી ખુબ ઉડાવે
કે જયરાગ પછી જનએ ઝંદગી સઘળી દુખદઈ ગુમાવે. ॥ ૧૦ ॥
કાયરતા ધરી કામ કરો નહિં, કાયરતા જશ ક્યાંથી અપાવે?
હામ વિના કદી શસ્ત્રો ધરો નહિં, શસ્ત્ર સદા નિજશીર કપાવે
જ્ઞાન વિના ઉપદેશ કરો નહિં, એ ઉપદેશ ન ધર્મ દિપાવે;
કે જયરાગ ખરી સત્યતા વિણ જૂઠપણું ઝંદગીજ હરાવે. ॥ ૧૧ ॥
કેક ભણું પસ્ત કરિને પછી, ઉદર આણી ધરતા ઉરરાણ;
કેક કરી નબળું પરેણું પછી, શાણ થતા મનમાં ખુબ પાણ;
કેક વળી વનવાસ લિધી પછી, શાંત પણે નિરખે જગઆણ;
કે જયરાગ મનુષ્યની એમજ, કુતી સમાન રહે રિનઆણ. ॥ ૧૨ ॥
નારી તણાં નખરાં કરી બદકજ, વ્હાલ કરી મનથી ન નિહાળે;
પુત કપુત ન માત પિતા તણું હોશ કરી કદિ વેણ ન પાળે;

દેહ હમેશ મલીનપણા થકી ગજ્જીતના સદગુણ ન ભાળે;
કે જયરાંગ અફીણી તણી કરી વસ્તુ ભણી જન મંન ન વાળે. ॥૧૩॥

માણસ જે ખળ હોય હમેશજ તે નિજ પાપ થકીજ હણાતો;
કોટિ ઉપાય કરે કદિએ પણ ઉદર એ છળભેદિ છણાતો;
કૃત્ય બધાં નઠારાં કરવા થકિ પાપ તણા પુરમાંહિ તણાતો;
કે જયરાંગ પછી નરકે જન ઉદર એહ જતોજ જણાતો. ॥૧૪॥

માણસ જે સદગુણ વડે સમતા ધરિ શાંતપણે અહિં ચાલે
સાધુ સમાન સદા જન એ નિરદોષપણે નિરવિઘ્નથી મ્હાલે
સંકટ આવિ પડે શિરતો પણ, સંકટ ભોગવના બહુ વ્હાલે
કે જયરાગ પડે દુ:ખ તોપણ દુ:ખ થકી સુખને જઇ ઝાલે. ॥૧૫॥

કોઇ સમે જગમાં કદિ સંત ગૃહસ્થ તણે ઘર આવિ ચડે છે
લેશ નહીં નિજના હિતકારણ, કારણ તો પરહીત વડે છે;
ગર્વ ગૃહસ્થ તજી નિજદ્વાર ન, બ્હાર જતાં ઘરમાંજ રડે છે;
કે જયરાગ પછી જન સંત કૃપાકરિ પ્રેમથી આવિ ચડે છે. ॥૧૬॥

દેહ તણું અભિમાન ધરાવિ કરે તપજે તપશી જન આંહી;
દેહતણું અભિમાન ધર્યા વિણ જ્ઞાની રહે હરિના ગુણ ગ્રાહી:
તે જનને હરિ સહેજ મળે નહિં કૃત્ય કરે હરિને ચિત ચાહી
કે જયરાંગ છતા નિજ ભક્તનું કાય કરે હરિ તો કર ગ્રાહી. ॥૧૭॥

કોગરનું મગનું ધન તે ઘટતે સ્થળ એ કદિ કામ ન આવે;
કામ વિના વપરાય અકારજ, ખાન જમીન જડ ભિંજવાવે,
યત્ન કર્યા વિણનું ધન એમજ જાય વહી ન રહે અટકાવે:
કે જયરાગ સદા વરસાદનું પાણિ પખાળ ક્યાંમા પતાવે. ॥૧૮

આ અપરાધ કરે કંઇ કોઇક તો પણ તે પગ ગીસન કીજે,
શાંતપણે સઘળુ મહિને ઉલટી ઉરથી અતિ આશિશ દીજે;
કારણ કે જન નીજ સ્વભાવ સમાન કરે નર દાપજ લીજે;
કે જયરાંગ બધા અપરાધ છતા શુભ એકથી સજ્જન રીઝે. ॥૧૯॥

માહુવડે જન લુબ્ધ બની બહુ ભ્રાતૃજ ભાવ તજી દઇ ચાલે;
સ્વારથ નીજ તણો મરવા નિચતા વાર નિ ચવૃત્તી થકી મ્હાલે;
કદિ ચિતએ અફગોપ કયા વિણ કલેશ થયે સ્થળ એ જડ ઘાલે;
જયરાગ પછી સગા નિજના નિજને કૃત્ય ઉદર સાલે. ॥૨૦॥

શાસ્ત્ર બધાં સમજી મનથી સઘળી રીતથી બહુ શાંત બનેલા;
સંયમનાથી રહીત થઇ નિરાચિંતપણે નિશદીન રહેલા;
કાવ્ય અનેક તણાં કરિ, સેવન નીપુન કાવ્ય રસેજ થએલા;
કે જયશંગ ઉપાધિ બધી તજીને સુખમાંહિ સખ ફસુતેલા. ॥૨૧॥

ઉદ્વતતા ત્યાગી ક્ષમા વિણ મુખ કદી સ્વપને નહિ પામે;
ઉદ્ધતપણું કરીને ઉરથી મનથી નહિ શ્રુત કામે;
બુદ્ધિ પ્રવીન બને બહુધા કરિ શાંત થઇ મનથી ન વિરામે;
કે જયશંગ પછી વૃદ્ધ ઉમરમાં નડશે કૃત્ય એહ તમામે. ॥૨૨॥

મ્હાન જનો પણ ભાવિ બળે ભુલથાઇ, હમેશ અધીક ફસાતા;
તેહ સમે બહુ જ્ઞાનિજનો પણ મૂર્ખ સમાન બની પસતાતા;
ભાવે નચાવત તેસમ નાચત ગાન કરાવત તે સમ ગાતા;
કે જયશંગ વિવેક થકી વર્તે બહુ ભાવિન લેખ ભુલાતા. ॥૨૩॥

કોઇ પ્રવીણ અનેક વિધીકરિ રોકિ પ્રકૃતિ કેશ લડાવે;
મ્હાન પુરુષ અને બળવંત તણી પણ એહ સિપારસ લાવે;
રાજ અને ધરબાર તજી વનવાસ જઇ બહુ જોગ જમાવે;
કે જયશંગ છતાં પણ ભાવિતણું બળ લેશ ન કોઇ હટાવે. ॥૨૪॥

ભાવિ બળે બનાવ ગતી જગમાં જનની બહુધા કરિ જાણો;
એ સઘળી હરિની મરજી ગણિ શોક અને કદિ હર્ષ ન આણો;
જેહ સમે બનવાનુ હશે જ્યમ તેહ સમે ત્યમ થાય પ્રમાણો;
કે જયશંગ અનેકયને કરિ કાઇધિ લેખ ન ભાવ ટળાણો. ॥૨૫॥

દીનપણું દિનનું નિરખી કદિયે દિનને હતભાગ્ય ન લેખો;
સપત શો સદગુણતણી દિનના ઉરમાં બહિ પૂરણ પેખો;
દોષ ન સ્પર્શ કર દિનને કદિ એ થકિ એનવ દોષિત રેખો.
કે જયશંગ રહ્યો દિનતા સઘળી દિનની સદ્ભાગ્યનિ રેખો. ॥૨૬॥

મંત્ર પવિત્ર ભણ્યો મુખથી પણ મંન મલીનધિ ભ્રષ્ટ ભણાતું;
નીર મલીનથિ પાત્ર બની નિરસ્વચ્છ ભરપે નવ સ્વચ્છ ગણાતું.
મન આત્મનિ મીશ્રતા થકિ શુભ આસ્રમ સમાન ઠણાતું;
કે જયશંગ હશે મન સ્વચ્છજ તો કૃત્ય સ્વચ્છજ સ્વચ્છ જણાતું ૨૭

મ્હાન જનોપર દૈત સમધારણ માણસ કાંઇ ચલાવત માયા;
તોકદિ મ્હાન જનોપર તે નહિ કોઇ ઉપાય પરે નહિ છાયા

ઊલટિ એ નિજ પ્રેરકને બળ હીણુ કરી કરતીજ મવાયા;
કે જયરાગ કદી પણ રહાન જનોપર નીચ કરે ન 'સવાયા. ॥ ૨૮॥

રંક ઘણાં દુખથી રિબતાં પણ શ્રીપતિ ના સ્વપને શુધ લેતા;
દ્રવ્ય અધીક દિધું પ્રભુએ પણ લેશ નહીં પરમારથ દેતા;
ફુર્જંનુ કર્જ ચડાવી શિરે બહુ રંક તણા રૂખદાર રહેતા;
કે જયરાગ વળી સહુ રંક તણા ઉરના બહુ શાપ સહેતા. ॥ ૨૯॥

હિંદ બધો હતભાગ્ય બન્યો કુળમાં બહુ કલેશ કરી કરિ પોતે;
એક બિજા અણુન્યાય થકી રપુ જંગ મચાવિ મુઆ વળુ મિતે;
સંપ તજી બિતચાહિ કુસંપ અધીક અધીક અરીપણુ ઓતે.
કે જયરાગ પિડાય બધી નિજ સંતતિ હાલની કારણ તો તે. ॥૩૦॥

કયાં ગઈ રાજ સમૃદ્ધિ અને વળિ કયાં ગઇ હુકમી આજ તમારી
કયાં ગઇ ઇજત ? કયાં ગઇ મર્યાદ ? ક્યાં ગઇ હિંમતને હુશિઆરી.
કયાં ગઇ શુદ્ધ અને બુદ્ધ કયાં ગઇ ? કેમ રહ્યા પકડી દિનદારી,
કે જયરાગ બધું કુળએ નિજ કૃત્ય તણું ગણ હિંદ વિચારી.॥૩૧॥

પતિ પતીપર પ્રેમ કયાં વિણુ દોષિત ધર્મ નિતીથીં ગણાતી;
શાખણીંએ નિજધર્મ થકી કદિ સ્વારથ સાધક તો ન જણાતી;
દપતિનો સમજ્યા વિણુ ધર્મ અધર્મ તણા પુરમાંહિ તણાતી;
કે જયરાંગ પડી નરકે પછિ નફ્ફટ એ નિરભાગ હણાતી. ॥૩૨॥

મનુ પપારિ પડી વાગતી જિન સોચ કર્યે દિન શો વળવાનો.
સજ પડી નહિ કાંઇ પ્રથમ અહો નિત પ્રેમ ધર્યો રળવાનો;
ઉંદરની અખિ આવિ પડી પછિ ફુંકત રાહ હરી મળવાનો;
કે જયરાગ ન એમ બને કોઇ માટ અપોન્ય પ્રભુ છળવાનો. ॥૩૩॥

તુ અભિમાનિ થઇ ફરતો પણ એ અભિમાન રહે નહિં તારૈ;
આજ જુઆની દિવાનીં બની બહુ છો કરતી ઉમદા ઉપચારો;
કાલ જરી વહી કાળ અને પછિઆવિ ખરો વૃદ્ધ વેશ થનારો;
કે જયરાગ પછી અભિમાન પતી કુળથી તુજને નડનારો. ॥૩૪॥

ભાન ભુલી ભવસાગરમાં ભટકી ભટકી નિજ જન્મ વધો તેં;
અંધ બની મદમોહ વડે બહુ ત્રિવિધનો તનતાપ સહ્યો તેં;
ધર્મ નિતી પરમારથનો તજિ કર્મ તણો બહુ માર્ગ ગ્રહ્યો તેં;
કે જયરાંગ ખરાબિ કરી બહુ ભેદ ભણ્યો નવ કાંઇ કહ્યો તેં ॥૩૫॥

કાંઈ મળ્યો નહિં લાભ તને નરની અહિં જન્મતે વ્યર્થ ગુમાવ્યો;
ગરભ તે જનની ઉદરે રહિ ભાર વૃથા શિદ નિજ સહાવ્યો,
કેઈક આ ભવમાં ભારી બહુ પાપ તણો વળિપુંજ જમાવ્યો;
કે જયશંગ પડી નરકે પછિ પૂરણ તું મનમાં પસ્તાવો. ॥ ૩૬ ॥

ઉદર ભુખારૂ પેટ ભરી પરવૃતિ તણી ભવમાં ભટકાયો;
લાલચ લોભ અને મદ મત્સરરૂપિ ભર્યો ભુખમાં ખુબ ડાહ્યો;
માલ ખરીદ કર્યો મમતા અરિ લાભ થવા મનથી લલચાયો;
કે જયશંગ ખરી રિતથી ખુબ ખાદ ખર્ચ નવ કાંઈ કમાયો. ॥ ૩૭ ॥

ઊંઘ ના ચડતા પડતા ક્રમથી નવ આબરૂ કાંઈ ગણાતી;
આબરૂતો પરમાર્થિકતા સમ ઊદ્યમથી જનની જણાતી;
હોય પ્રધાન પુરો અપ્રમાણિક તો નવ તેની કૃતી વખણાતી;
કે જયશંગ છતાં પરમાણિક યોચિતણી કિરતી વખણાતી. ॥ ૩૮ ॥

ભૂત પલીત પિશાચ અને વળિ ડાકણ શાકણના ભણકારા;
વ્હેમ વડે નડતા જનને સપના સમયે જણવી ચમકારા;
ચિત્ત ભ્રમીત કરે ભ્રમણા થકિ ઊપજતાં ઉરમાં ઝબુકારા;
કે જયશંગ અનુભવ દૃઢ વિકાર કરે મનના સહુ ન્યારા. ॥ ૩૯ ॥

સજ્જનને ઘર જો કદિ મ્હાન પુરૂષ પ્રિતે પગલાં કરિ આવે;
તો પછિ સજ્જન નેહ તણી બહુ પ્રેમ કરી બરદાસ બજાવે,
હોય ખરી રિતથી નિઃસ્વાર્થ અન્નાદિક તે બહુ આગળ લાવે.
કે જયશંગ અહોનિશ એ સજ્જનનો સદ્ભાવ કહાવે. ॥૪૦॥

બીજાનું ઘા ભજન થયે પછિ ઊપજનો ઉપચાર નકામો;
ઉદરજીવન ભીંતનો બહુ હેત થકી દિલમાં દુખ પામો;
ચેન પડે ન સવાર કરી વળિ શાંતપણું મનને ન વિસામો;
કે જયશંગ મદ્યાદિ વ્યસનથી દુ ખ બહુ પ્રગટ કરી ન વિરામો ॥૪૧॥

સજ્જન જે સદવૃત્તિ થકી અપાર ભલી રિતથી ઉનકે છે;
વીર પુરૂષ તણું નિજ સ્વારથ જે પરમાર્થ કાજ કરે છે,
સંત સદા પ્રભુ ઊપર પ્રિત કરી જગથી દુર જેહ રહે છે;
કે જયશંગ અહોનિશ એ સહુ મીત તણા પ્રિય મિત્ર ઠરે છે. ॥૪૨॥

સત સમાગમ રોજ કરી નરનાં ઘટ જે જન જ્ઞાન ગ્રહે છે;
નમ પ્રેમ કરી પ્રભુ ઉપર જે પ્રભુને ચિતમાંહિ ચહે છે;

નીતિ અને નિજ ધર્મ અહી જાણે, વ્યવહાર નિભાવી વહેછે,
જયશંગ મહાજનએ સહુ મર્મ સમે સુખ માંહિ રહેછે. ॥૫૩॥

ભોગવવું સુખસહેલ ખરૂં પણ સ્હેલપણે સુખ પ્રાપ્ત ન થાએ
કષ્ટ ધૈર્યપણે સહિને નિજ ઊદ્યમમાં નિશદીન ગુંથાએ;
આળસને અળગી કરીને વિપ વૈભવને વશના થય જાએ;
જયશંગ સદા જગમાં જન એહ થકી સુખ પ્રાપ્ત કરાએ. ॥૫૪॥

દરખને બહુ માન મળે અભિમાનિ થઇ ચડતા ચકરાળે,
અંતરમાં ભિનભાવ નહીં પણ માન મળે ફુલતા મન ભોળે;
ચ પ્રપંચન કાંઇ કરે વળિ ન્યાય અન્યાય કદી નવ તોળે;
જયશંગ અહોનિશએ મુરખા નિજનો નવ સ્વારથ ખોળે. ॥૫૫॥

ઉદધિમાં ઉભરાણ ચડે પણ, એ મરજાદ કદી નવ મુકે.
જનો શિર ઘાવ પડે પણ, આગળએ ધસવા નવ ચુકે.
ધીર ગયે મતિના કદિ રીઝતિ, નાથ તણાં નબળાં કૃતકે;
જયશંગ મહાનજનો મરજાદ તજી નવ આગળ ઝુકે ॥૫૬॥

ફરતા સહુને લલચાવત, મીર અમીર ફકીર સુધાને;
ભાન ભુલાવિ કરી વિરને વશ, એ નચવે નર નામ બધાને,
ધ ફળે નર ઊપર એ તણું, વાસ વસે વદને મુગધાને
જયશંગ જપી તપિને પણ ભ્રષ્ટ કરે ભુલવી નિજ ધ્યાને. ॥૫૭॥

ધિં બહુપાજન દાપણના દુખદાઇ અધીક ધખેલ રહેશે
ડિનનું દિલ ડાળ ધરી ફરતા જગમાં જડ પંડિત વેશે;
ર અસાર નહી સમજે પણ, ઠોકર ડાપણ ટોળિ કહેશે:
જયશંગ ફજેત થઇ પછિ એ અપમાન અધીક સહેશે ॥૫૮॥

ધનનું બળ હોય ખરૂં પણ હિંમત હોય નહીં કદિ ઉરે,
ધમ એ સઘળા કરશે પણ, ઉદ્યમમાં ફળ કાંઇ ન સ્ફુરે
ફતને વળિ દામ બધા મુળથી ખરચ્યાં પણ જાય અપૂરે
જયશંગ ઘણા જનએ હિત દામ વિના કરિને મમ ઝૂરે ॥૫૯॥

કપુરી હનુમંત વિરે જઇ, જાનકિ કારણ કીધિ પ્રજાળી:
વજને ભય ત્રાસ પમાડિ અધીક પણું ગતિ લેઇ ઉચાળી:
પછિ અંગદ વીષ્ટિ કરી બહુ, શીખ દઇ વિનવ્યો મરમાળી.
જયશંગ છતાં સમજ્યો નવ, જાનકિ કારણ જીંદગિ હારી. ॥૬૦॥

મોતતણો અપહોય હમેશાં તો કદિ કૃત્ય ન થઇત કુડાં;
મોતની બીક રગે રગમાં પ્રસરી, બહુ કૃત્ય કરાવત રૂડાં;
મોત તણો ડર હોય નહીં દિલ, તો જન સર્વે બને બહુ ભુંડાં;
કે જયશાંગ પ્રભુ તુજને ધન્ય, મોત તણાં મુળ છે બહુ ઊંડાં. ॥૫૧॥

હોય નહીં અપરાધ છતાં પણ દુઃખદ પસ્તે દુખવે જે;
તેહ સુધી બહુ નિર્મળ તોપણ થાય મલીન મતી ધરિ સ્હેજે:
આફ્ત આવિ પડે શિર ઊપર, આફ્ત એ અન્યને શિર દેજે;
કે જયશાંગ વિશાય અધીક હમેશ દયાહિત થૈ વરતે જે ॥૫૨॥

ધર્મનું કામ દશે બહુ વીકટ, તેમ છતાં પણ સ્હેજ ધરી એ;
કારણ દૈવ અનુકૂળતા થકિ, સ્હેજપણે સઘળું સરીએ:
વિઘ્ન નહીં ઉલટાં નડનાર બધા ઉલટા જન હારિ જઈએ;
કે જયશાંગ ધુરંધિર ધર્મિ કિધે કૃત્ય ધર્મિ સદા તરીએ. ॥ ૫૩ ॥

જ્યાં લગિ દમે કપટી કુડબાજિ પછી કપટી જનનેજ ફસાવે;
પાપરિ જાળ પ્રપંચતણી ધરિ વેગ બધા જનનેજ હસાવે;
પાછળથી પછિ થાય દુખ નિજ કૂકૃત્ય એ સઘળાં દરશાવે;
કે જયશાંગ પછી દુખનો વરસાદ અધીકપણે વરસાવે. ॥ ૫૪ ॥

જે પરઊપર દ્વેષ કરી નબળું કહના મનથી બહુ લોભે:
તે નિજની પદવી વદિને તજિ નીચ પદે પડિને મન ક્ષોભે;
મન મલીન હમેશ થવા થકીં ઊંચ પદે પગના કદિ થોભે;
કે જયશાંગ સદા શુભ દ્રષ્ટિ કર્યે જન મંડળમાં જન શોભે. ॥૫૫॥

જે બળવાન તથા સિપતી થઇ દુર્બળને નજરે નિરખીને;
અંધપની મદથી અતિશે બહુ હાસ્ય કરે મનથી હરખીને;
એ પણ કોઇ સમે જન દુર્બળથીજ વિશાય શપે તલખીને;
કે જયશાંગ પછી સમજે મનદોષ બધા નિજના પરખીને. ॥૫૬॥

આફ્ત આવિ પડે શિર ઊપર તે પળતે મન શાંત કરીને;
યોગ્ય ઊપાય કરો વણપાપ તજા મનથી બહુ પ્રેમ ધરીને;
કોઇ સમે અકળાઇ અધર્મિ ઊપાય કરો નહિં ઢીલ કરીને;
કે જયસંગ અધર્મિ ઉપાય કર્યે ક્ષય થાય અધર્મ તરીને. ૫૭॥

કામનિ સર્વ મનોરથ સિદ્ધ કરી શકતી પતિને રિઝવ્યાથી;
અંગ ઉમંગ વિશે બનતી નિજનાથ વિના અરધે પળવ્યાથી;

અર્થ સરે નહિં મન અને ઉપવાશ કરી
કે જયશંગ સૌરે સહુ અર્થજ પતિતણો નિજ ધર્મ
માંત ઘણો અપરાધ ગણી મુનને પણ શાપ,
તો વળતી અન્યતો અપરાધ થકી કુળના મુળને પણ બાળ
માત નથી અઘટીત જરાપણ મ સમનો કરશો કદિ
કે જયશંગ પ્રભુ પણ તેપગ કોપ કરી દુભવે દુ અંગે
કોપ વડે અપમાન ખમી સુખથી બહુ સજ્જન શ્રેષ્ઠ થતા જ
ને સુર્ખ સજ્જનના સહવાસ થકી પછી સજ્જન
ારણ રોપ કરી વરતે સહુ સજ્જન સૌ જનથી સુખ
જયશંગ અનુકુળએ થકિ સજ્જનને સહુ થેજ
ાધ કરે પર ઊપર જે જન તે પરજો ઉર માંહિ
ા નવ ક્રોધ નરૂ પરને કદિ દે સુખ એ બહુ શાત
ાધ બધો ઉવરો વળતી જઈ જ્યાં ઊપજ્યો જઈ ત્યાંજ તપે
જયશંગ સદા સમજુ જન ક્રોધ કદી ઉરમાં નવ લાવે

ાન અને અપમાન સમાન ગણી સુખ દુઃખ સમાન
ષ બધા પરના તજિને નિજ દોષ બધા નિરખીજ છણજે;
ષ્ટિ સમાન પણે સહુ ઊપર રાખિ ભલુ સહુનુજ ભણજે,
જયશંગ તરે ભવ સાગર એ ગુણથી જિંદગીજ ગણજે.

ા જગમા જન જે જનમી નિજ હાલતનો કદિ તર્ક
લિને વળિ કેવિ રીતે ગઇ તે ઉરમાંહિ લગાર ધરેના
ન કરે નહિ એહ વિશે વળિ હિતનિ વાત કદી ઉચરેના
ુ તણો જયશંગ સદા સન નર્ક સમો નિવડેથિ ડરેના ॥૬૩॥

જનના મુખથી નિકળે બહુ નાલિરૂપી સર તીક્ષણ તાતાં
જનને અડતાજ અતીશય ઊર અહોનિશ એ અકળાતાં
ક કરે હદપાર તણો અફશોષ કરી કરિ દુખિ ભળાતાં
જયશંગ કરી સમજુ જનને સુખ એ નવ બાણ કઢાતાં, ॥૬૪॥

ખિ બધાપર પુર્ણ દયા કરી સ્નેહ અતીશય એ પર દાખો
હ તણુ ભલુ આપ થકી બનતા બનિ જાયજ એ રિત રાખો
ખિ સુકોમળ ને વળિ સુંદર માણિ બધા શુ ભલી રિત ભાખો
જયશંગ રિઝે પ્રભુએ થકિ એ વિણ અન્યથિ આશન રાખો॥૬૫॥

[illegible] તણી મરજાદ તજી જન, દેહ અધર્મ મહીં બહુ ચાલે;
[illegible] તણું બૂરું નર્ત અને પણ મૂળ સ્વરાજ્ય તણું પ્રભુ ડૂલે.
[illegible] વિને કદમ નાશ અને ત્યમ મન આધમ તણી-જડ ઘાલે;
કે વ્યસરાગ પછી [illegible] સમાન થઈ ખુબ મ્હાલે. ॥૬૬॥

[illegible] ને ઉર પાન ટકે નહિ તે યદિ મેઘનિ વાત છુપાવા;
હાસ્ય વિનોદ સમે હસતાં હસતાં વળિ એ જનનેજ હસાવા;
[illegible] ગણી વખને વળી [illegible] સર્વ જનોજ બચાવા;
કે વ્યસરાગ વડે જન [illegible] તે યદિ દોષિત તે ન ગણાવા. ॥૬૭॥

[illegible] જગમાં જનની કિરતી શુભ હોયજ તો જિવવું શુભ આપ્યું;
કારણ કે કિરતી શુભએ જનનું બળ આ જગમાંહિ પિછાણ્યું;
[illegible] નહીં કિરતી શુભતો પછિનાશ થનો જનનોજ પ્રમાણ્યું;
કે વ્યસરાગ કદી જગમાં જન એનુ તણું જિવવું ન વખાણ્યું. ॥૬૮॥

[illegible] અભગા પતિને તજિને નર અન્યતણી કરતી રતિ ભાવની;
તે પરલોક જવાનિ ગતી નિજની ફળને નવ પામત મુક્તીઃ
તેમજ [illegible] અભગા નિજ યૌવન તણી રૂપે વરતાં વિધનેકતીઃ
કે વ્યસરાગ મુખાવતએ નિજ અર્થ તણી સઘળી શુભ શક્તી. ॥૬૯॥

ખાય કદી વિષ અલ્પ છતાં વપુમાં વિષ એ અતિશે પ્રસરાતું;
[illegible] કદી વસતેજ જરા પણ જોર કરી બળએ વપરાતું;
[illegible] મુખ એક હશે પણ એ નિજ પાતક મન જણાતું;
એમ બધા વ્યસરાગ અધર્મજ [illegible] ને બહુ કરી ગણાતું. ॥૭૦॥

[illegible] બહુ દંડથી કરિને જનને પરને દુખ દેનાર
[illegible] ને જનની કરનાર સદા વધ દાનિ ઘણી ચિર સેના.
[illegible] મનમાં કદિ [illegible] ગુજરાન ન રહેના.
કે વ્યસરાગ [illegible] નરે સુખ એ નવ લેના. ॥૭૧॥

[illegible] તણી તજિ ભાષનમાં [illegible] રાજનિતીજ ચલાવે;
ને બળવાન થશે કદિ [illegible] તો પણ [illegible] ને શિર આવે;
[illegible] પિછ દેશનમાં [illegible] ન સહાવે;
તો વ્યસરાગ પછી પરદેશ [illegible] હસાવે. ॥૭૨॥

[illegible] બહુ પાવનો [illegible] તણી ચિજને પરસાવે
[illegible] કદિ તો [illegible] દહે [illegible]

કર્મ અધીક બને અતિ કૃપણ તો દુખ દે ધન દોલત,
કે જયરાગ કરે રૂપિ ક્રોધજ કૃણ સમેત હમેશાજ બાકી.

જે જન દુશ્મનતા અહિને અરિસાથ લડી લડિને
દોલત આપ તણી તજિને બહુ રંક બને અરિનેજ નિ
શત્રુતણી પછિ બાંહ્ય મહી વસતો થઇ આશ્રિત પુર્ણ પ્રીતે,
કે જયરાગ જિવે જનએ પણ એ પેકિ મહું ભલુંજ ખચીતે.

આશધરી મન ઈશ્વરની જન નીતિ સહીત કરે સહુ કામેં;
તો નિજ ઊદ્યમમાં મન તૃપ્ત થઇ મન ઇચ્છિત પામેત
વિઘ્ન નડે નય શુદ્ધ મને કદિ સૈ સુખશાંતિ મહીજ વિરામે,
કે જયરાગ સદા સહુ એમજ દૈવનિ આશ થકી સુખ પામે. ॥૭૫॥

દુ:પદ રાખી હમેશ રહે જન તે જન આપ વિનાશજ રોપે;
સહેજપણે સમતા ગુણનાં જન ઊપર એ બહુ કોપત કોપે;
સ્વાથ અધર્મ તણો ધરિ આગળ વર્તત સોજન સાથ વિરોપે;
કે જયરાગ કરી સુધરે નય એ જન સજ્જનના સુંસ ઓપે. ॥૭૬॥

જાય બધાં ધન માલ અને નિજ દેહ હણાય છતાં પણ જેઓ.
ધર્મ તજે ન તુલેશ કદીપણ વીર પુરૂષ ગણાયજ એઓ;
જીવન એહ તણું ધન્ય છે શુભ સ્વમ પદે જય શોભત તેઓ;
કે જયરાગ સદા જનએ પર રીઝત સ્વર્ગ તણા સહુ દેવો. ॥૭૭॥

પતિન પતી તજિ પાસ વસી સુખ દુખ સહે સહુ પુર્ણ પ્રીતે;
આફત આવિ પડે પતિને પરતાપ છતાં ન ડગે કોઇ ચિત્તે,
આસ્રણ એહ સહી સપનાં પતિ ભક્તિ વડે વરતે શુભ રીતે;
કે જયરાગ પવિત્રજ એ જગરેવી અહિ જનમી જગજીતે. ॥૭૮॥

કાળ મુખા જન આ જગમા જનમે જનને નડવા બહુ રીતે,
કપટ કુરૂપ કરે સઘળે પછી હાણ પતી જન એજ નિમીત્તે;
જીદગિ આહ તણી કરતા લગિ લોક રહે સઘળા ભયભીતે;
કે જયરાગ પડે પછિ નર્ક જઇ નિજના સહુ દોષ સહીતે. ॥૭૯॥

આ જનમા અપકાર કરે જન તેપર જે ઉપકાર કરે છે;
તેજન તેજ બહુ અપકારિ તણું નિજના ઉરમાહિ હરે છે;
શત્રુ પછી શિર આવિ નમાવત તે પર તે બહુ પ્રેમ ધરેછે.
કે જયરાગ સદા જનએ સહુ બીનારે જગમાંહિ ફરેછે ॥૮૦॥

શાંતપણે જગમાં વસતાં જન તેપણ આ દુનિઆંધિ ડરેછે;
હરકોઈ જન દુષ્ટ હમેશ વસી જગમાં બહુ વિઘ્ન કરે છે;
દુષ્ટ હમેશ અધર્મ પણે વરતી બહુ કેર કરીજ ફરેછે;
કે જયશંગ ગણી મન એભય સજ્જન શાંત અશાંત ઠરેછે. ॥ ૮૧ ॥

સીતળતા નિજ ચંદ્ર તજે કદિ સૂર તજે નિજનો ગુણતાતો;
ઊદધિ સૌ મરજાદ તજે કદિ વાયુ તજી નિજનું ધરવાતો;
મેરૂ ચળીત થઈ ખળશી કદિ. અગ્નિ અરૂચ થતો નિરખાતો;
કે જયશંગ ચળે કદિએ સાધુ, એકન ધર્મધિ ધર્મિ ચળાતો. ॥ ૮૨ ॥

રાજન રાજનિ રીદ્ધિ થકી સુખ વૈભવમાં પડિને સુખ લેતા;
ભોગ મઝા મળવા મનથી મગરૂર થઇ જનને દુઃખ દેતા;
દુષ્ણ રૂપિ બધે વિખનાં બિજ વાવિ સદા શિર સંકટ સહેતા;
કે જયશંગ મળે સુખસ્થાનક જન્મ આકારજ રાજન ખોતા. ॥ ૮૩ ॥

ભાગ્ય બરાબર જ્યાં ખિલતું જનનો જશ ત્યાં પછિ પૂર્ણ પ્રકાશે
ઊદ્યમ જે કરશે બહુધા કરિ તે સઘળા સવળા સમજાશે;
શત્રુ બધા વશ થૈ વરતે ઉલટા કંઇ આપમને અટવાશે.
કે જયશંગ ચઢે પુર ભાગ્યનું દૈવ અનુકુળ એ નિરખાશે ॥ ૮૪ ॥

પંડિત લોક પ્રેમ કરી બહુ શાસ્ત્ર તણાં શિખતા સુખ સંચો.
રાજજનો બહુ સ્નેહ કરી શિખિ શસ્ત્રવિદ્યા ધરતા કરશોખ;
વસ્ત્ર તણા વણનાર બધા શિખિ વસ્ત્ર વિદ્યા વણતા સુખ વસ્ત્રો
કે જયશંગ સદા નિજના મનની વસ્તુ શિખનાજ ચહિતો. ॥ ૮૫ ॥

નરખને જયમ માન મળે ત્યમ ઢોલ સમાન ફુલે ફુગરાઇ;
જે વડકારી વિકાર હણે બહુ માન મળે જનિ તે વકરાઇ;
નોકર નીચ મળે બહુ માન કરે બહુ લોક તણી ચુગલાઇ,
કે જયશંગ કુપાત્ર હમેશ મળે બહુ માન બને દુઃખદાઇ. ॥ ૮૬ ॥

સુજનને જયમ માન મળે ત્યમ સજ્જનતા જણુવે ચિતચાહી,
ભક્તજનો જયમ માન મળે ત્યમ ભક્તિ કરે હરિના ગુણગાન
મરદજનો જયમ માન મળે ત્યમ શસ્ત્ર ધરી લડતા રણુમાંઇ;
કે જયશંગ સુપાત્ર હમેશ મળે બહુ માન બને સુખદાઇ. ॥ ૮૭ ॥

ધન અને વ્યભિચાર તથા મધુપાન અને જુગાર રમવાની;
ટેવ હમેશ પડી જાય તે કદિ કોઇ ઉપાય નહી મમવાની.

ઉદધિએ બહુ જોર કરી વળિ હામ કુઠામ વધે,
કે જયશંગ હણી, સહુ સંપત દેવ
સ્વારથ કારણ નોકરના પણ નોકર આપ થઇજ
સ્વારથ કારણ નીચ તણાં પણ દાસ થઇ શિર ભાર,
સ્વારથ કારણ નારિ અટારિ તણાં પણ વેણ કુવેણ,
સ્વારથ કારણ કે જયશંગ સમે ખરને પણ બાપ કહીએ. ॥૯૨॥
કાળપડે પરજન્ય વિના બહુ દુઃખ પડે સઘળી
રંક શ્રિમંત અમીર ફકીર અને વળિ રાજન ચોવટિયાને,
હાણ ઘણી ખમવી પડતી બહુ પાત્ર અને દુખથીજ દયાને;
કે જયશંગ ન ચેન પડે કદિ કાળ સમે જનનાં હૃદિયાંને.

તાત તણા વચને વનવાસ વસ્યા જઇ રાઘવ પત્નિ સહીતે;
પાંડવ પાંચ વસ્યા વનમાં ધૃતરાષ્ટ્ર તણી મન વૃત્તિ નિભીતે;
ભીષ્મ રહ્યા બ્રહ્મચારિ સદા પ્રમદાવશ તાત થયે બહુ પ્રીતે.
કે જયશંગ અહોનિશ એ જન ધર્મ થકી ન ચળે કદિ ચિત્તે. ॥૯૩॥
ક્રોધ વિનાશનું મૂળ ગણે સહુ, કારણ ક્લેશનું એહુ ગણેછે
કાળનું એહુ કથે મુખ કોવિદ, ઉદધિએ દુખનો જ ભણે છે;
મોહિત મૂરતિ એહુ કથે સહુ દોષ બધા ચિતમાંહિ ચણેછે,
કે જયશંગ અહોનિશ ક્રોધજ, સંપતને સુખ ધર્મ હણેછે. ॥૯૪॥

બે પરવાહ થકી વરતે જન સ્વારથ નાશ થતો બહુ તેનો;
શ્રેય રહે નિજનો કદિયે પણ, થાય અશ્રેય અહોનિશ એનો.
સંપત મળવના નિરભાવ્ય બન્યે નિભતો વ્યવહાર ન જેનો.
કે જયશંગ સદા જન એ નિરભાગ્ય નાદા નિજ સ્વાર્થ વિશેનો. ॥૯૫॥
ભામિનિ જે મહ જુવણ રૂપ મગે નવ તે નરને કદિ યત્ને;
હોય મળેલ છતા પન થાય વિયેગ મટે નવ કોઇ પ્રયત્ને;
કે પછિ કાળ તણુ મુખમાં પડિ જાય નહીં કરતા પણ જતને.
એ જયશંગ અનર્થ બધો ગુજરે જન ઊપર ભ્રાંતિ પ્રયત્ને. ॥૯૬॥
સહુ ધના નિજ સ્વારથ ગતા અપરાધ ન સાહસ કમ કરીએ;
અક્કલવંત મનુષ્ય તણા મત નઇ બરાબર ધ્યાન ધરીએ;
સામ થકી કર દામ થકી કરિ ભેદ કરી અરિ ગન હરીએ
ઊ વ . ક દિધે જયશં . ન થાય અરીનશ ત્યાગિ દ એ. ॥૯૭॥

હરાંમ અતી કહિને જનજે, ચડતો પદ ઊત્તમ ઉપર પીતે;
અથવા ભરગુણ મહી લઇ સ્વાર્થ ભેદે નિજનો પાડુ પોતે;
હાંપે કર તતકાળ વિચાર કરી નવ મુરતિ ચરણ ભાતે;
જયરામ ગુમાવત જીંદગી કાર્ય પ્રવત્ત રહી ગુમધ્યાતે. ॥ ૯૬ ॥
થાય અતી અભિમાન મનુષ્ય પડે પછિ ફરવું એ પરકાજ;
હાથ બધો નજરે નિરખી પછિ મુર્ખ બને મનમાં શરમાઇ;
લોક ખંધે અથવી જાતી ગણિને નિજની પાડુ બે પરવાઇ,
કે જયરામ જુઓ જગમાં જનને અભિમાન વિષે દુખદાઇ. ॥ ૯૭ ॥
ગુણ કથીરિ કરીજન સંકટ તો પ્રભુ છે, ન તજે ભગવાને;
ન જનને શિર સંકટ હોય છતાં પણ તે ન તજે ભગવાને;
સત્યે પ્રભ નિકટ નિતિને કાઢિ ચિત્ત ધરે નિત્ય નિરંજનાને;
ભક્ત જતા જનમે જયરામ કહે તજિ તો નથી ભગવાને. ॥ ૯૮ ॥
બાત કરી ભજહે જન આવિક પ્રીતિથી હાથ ધાર ઉતારે;
અર્પન હોય મહી પણ તે હરિ આ ભવસાગરથી નવ તારે;
ઊલટિએ પાડુ સુગ કરી જનને મમતાદિક સાધી મારે;
કારણ એ સમજુ સમજુ જયરામ પ્રભાવિ જન્મ સુધારે. ॥ ૯૯ ॥
અાજુસ બાત નિજ મનથી કાઢુ, કાળ કર દિન છેર વિચારે;
કોયલ મોર અને પશુ પાપર. પછિ વિ બન સદા સંભારે;
ત્રિભુ પ્રભુજિ કહે જુ તે કરિ રીત રાખે કુંતણ ન બનાવે.
તો જયરામ કરિ વિચારનાં પ્રભુ કેમ દયા દિલમાં નવ લાવે. ॥ ૧૦૦ ॥
ક્રુર જનો કર કર્મ કરી અતિ દુઃખ દઇ દિન છેર દુખાવે;
તેહ તણું અપકાર થયા જન સંકટ ધરને કોઇ નવ લાવે;
પાપ તણું ઘર પ્રભુ ધનાં હણિ પાપિતણી પ્રભુ ધારે ઉતારે.
કે જયરામ ઘણાં ઘર પ્રભુ દુરમ વિનાશનું કેમ બનાવે. ॥ ૧૦૧ ॥
અલ્પ પદાર્થ હોય ઘણી પણ ત્યાં પરિણામનું કરિ લેવું;
કારણ મહત્વ પરિણામનું કરવા પછિ ધોરણ ઉદ્દીપનું દેવું;
અંતરની વજ્રવૃત્તિ થવા પછિ જાણ સ્વભાવ એ ધરિ લેવું;
કે જયરામ આપીને ભુલી ફેરથી નવ દેખી સમય દેવું કરી દેખા
બીક વિશેષ પદાર્થથી અભિમાનિ બનીને કરી ઉતપાત
નીચ મનુષ્યનિ રીત મહી નવ આપ વદન કરી મુખ ચાળાઃ

મહેર ગુણ પ્રકૃતિ જે, જનની મતિ આ જગમાં વીચરતી;
તે જન કાળ ધરમને, અનુસરે પણ ગતિ પ્રભુપદિ કરતી. ॥ ૯ ॥

દ્રવ્ય અધિકું હુ પેથી, પારેત કરી પ્રચ્છિન દાને દેવું;
એ દ્રવ્યની તૃષ્ણાને, તજિ દેવી એ બહુ દુષ્કર જેવું. ॥ ૧૦ ॥

શત્રુને સંકટમાં, સહાય કર્યાથી વશ શત્રુ થાએ;
પ્રતિકૂળના સૌ તજિને, અનુકૂળના ગ્રહિ અવગુણ નવ ગાએ. ॥ ૧૧ ॥

પત્નીને પતિ સેવા, સ્વધર્મમાં ગહિ કરવી એ ભકતી;
એ ભક્તીની આગળ, વૃથા કહી છે સઘળી તપ શક્તી. ॥ ૧૨ ॥

માત પિતાને ગુરૂની, સેવામાં સૌ રહ્યો ધરમ રૂડો;
એ વિણ અન્ય ધરમ સૌ, પાળે પણ તે નવ ગણવો રૂડો. ॥ ૧૩ ॥

નાખે નિરઅપરાધી, નિશાશા તે સહુ સંપત બાળે;
અથવા કોડ ઉપાયો, કરિએ તો પણ નિશદિન પરજાળે. ॥ ૧૪ ॥

અધર્મથી ધન ભેગું કીધું, તે ધન અધર્મમાં જાએ;
પરમારથમાં પાત્ર, તે ધનમાંથી કદિ નવ વપરાએ. ॥ ૧૫ ॥

અન્યાયે જેજે ધન મેળવિએ તે મનને ભરમાવે;
તર્ક વિતર્ક કરાવી, વિધ વિધ રિતની ઉર શંકા લાવે. ॥ ૧૬ ॥

ઉત્સવના દિન સઘળા, ઉજળા છે પણ વિના હરખ ઝાંખા;
હર્ષ તણા દિન સઘળા ઉત્સવના છે દિન બીજા લૂખા. ॥ ૧૭ ॥

સમય પ્રમાણે સર્વે, કાર્ય કરેતો ફળ ઇચ્છિત મળતું.
પણ જો સમય વિરોધેથી, કાર્ય કરેતો કદિ કાર્ય ન ફળતું. ॥ ૧૮ ॥

અધર્મને સુખ મળતાં, અધર્મ એનું, દિન દિન વધિ જાએ;
આ કારણથી અંતે, અધર્મિનું સુખ દુખરૂપ દેખાએ. ॥ ૧૯ ॥

ધર્મીને દુખપડતાં દિનદિન એનું ધરમ વધી જાએ;
આ કારણથી અંતે, ધર્મીનું દુખ સુખરૂપ સમજાએ. ॥ ૨૦ ॥

ઠાકુ જીવનગ જનને, અંતસમયમાં દુખ બહુ દરશાવે;
પતિન સગા સૌ પુત્રો, નાશ થવાથી, પરવશતા લાવે ॥ ૨૧ ॥

ગનૃન આશ્રય નહિ, ઉદર ભરે જે, જન થઇ ઝખવાણો.
સગા સુખથી સૌનો, તિરસ્કાર એહ, દુખ મોટું જાણો. ॥ ૨૨ ॥

તપશ્ચર્યા વિષે કહિએ, આ જગમાં જન સુખનંત અતિ પામે;
સુખદુખ કર્મે કરીને, પ્રાપ્ત થતાં પણ પરજન સુખપામે ॥૨૩॥
બ્રહ્મને જે જાણે તે, પ્રાપ્ત થએલાં સુખ દુખને સ્હેતાં,
હર્ષ અને શોકથી, વ્યથ થયા વિણ અનુભવે એ લેતા. ॥ ૨૪ ॥
જ્ઞાનવિના આ જગમાં, શ્રેષ્ઠ પદારથ, નવ બીજો કાંઇ;
શોધકિ બ્રહ્મ પમાયે, અસાધ્ય એવી, નવ બીજું કાંઇ ॥૨૫॥

સમય પ્રમાણે સમજી, અલ્પદાન શુદ્ધ મનથી જે દેનાર;
તે જન મર્યા પછીથી, સ્વર્ગે વિષે જઇ,અનંત ફળ લેનાર॥૨૬॥
ધર્મે થકી દ્રવ્ય રચી, દેશ સમયને સુપાત્રતા દેખી.
અરપે સાધુ જનને, તો તે દાનની ગતિ ઉત્તમ લેખી॥ ૨૭ ॥

માન સહિત મરવું એ, આણસને છે મહાન હિતકારી;
પણ અપમાને જિવવું એ જિંદગીએ હરદમ દુખકારી.॥ ૨૮ ॥
શુદ્ધ ચિત્તે કરિ જન જે, દ્રવ્ય સંપાદન સુખ લેવા કરતા;
તે દ્રવ્ય ત્યાગ કર્યાથી, મનમાં મોટું દુખહરદમ ધરતા.॥ ૨૯ ॥

અન્યનું દિલદુખવીને, ધનહરિ તેનું કરે ધરમ કોઇ;
તો તેનું ફળ તેને, મળે નહિં પણ, ધરમ વૃથા હોયે. ॥ ૩૦ ॥
ધર્મ તરફ જે ચાલે, તેને ધર્મજ હણિ બહુ દુખ દેતો;
પણ ધર્મજ રાખનો, તેનું ધર્મજ, કરિ રક્ષણ લેતો. ॥ ૩૧ ॥
જગ શિક્ષકની શિક્ષા, જીંદગીમાંજન લઇને જે ચાલે;
તો તે અનુભવિ થઇને, જગભૂમિમાં સુખેથી મ્હાલે. ॥ ૩૨ ॥
સ્વભાવ અજ્ઞાનીનો, અંતલગી નવ બદલાતો દેખો;
દિનદિન બહુ બહુ વૃદ્ધી. પામીને એ પ્રબળ થતો પેખો.॥ ૩૩ ॥
જ્ઞાનીજન જ્યાં સુધી, પ્રવૃત્તિમાં રહિ લપટનો લોભે;
ત્યાં સુધી મન તેનું. ધર્મવૃત્તીમાં કદિએ નવ થોભે ॥ ૩૪ ॥
મલિન થએલા મનને, સંત સમાગમ કરિને સ્વચ્છ કરજો;
જ્ઞાનરૂપી રંગ રેડી, મર્દન કરિને મલીનતા હરજો. ॥ ૩૫ ॥
સ્નેહી જ્ઞાની હોએ, તોપણ તેને, શુભ શિક્ષા દેવી;
જેથી ધર્મ અરથને કામ સિદ્ધી સૌ સફળ થયા જેવી. ॥ ૩૬ ॥

જ્ઞાતીને અજ્ઞાની, સદ્દવાદોથી સઘળા પરખાતા;
વળ સદ્દવાદે તર્કો, કરિએ તેસો નિષ્ફળ નિરખાતા. ॥ ૩૭ ॥

સમર્થતાની ઇચ્છા, કરતા હોનો, અરિસમરથ હિંમતની,
ઉપેક્ષા નવ કરશો, પણ તેની હ્યો ખબરક્ષણે ક્ષણની. ॥ ૩૮ ॥

નીતીવંત મનુષ્યના, ગુપ્ત ગુણો નવ નિતિહિણજન જાણે;
સમગુણવાળા સજ્જનો, ગુણના કરિને સહાય પીછાણે. ॥ ૩૯ ॥

એકજ શબ્દ થકીતો, જ્ઞાન ઉપજશે, કદિયે અનુભવતો;
મણ પછી સૌ સંપત, ધર્મવગરતુ કયમકરિ ભોગવતો. ॥ ૪૦ ॥

અનૃત વદવાથી ભય, ઉપજે તેનો ભય કદિ નવ જાણ્યો.
મૃત્યુથી પણ જનને દુષ્કર એવો ભય નવ પીછાણ્યો. ॥ ૪૧ ॥

જિવતા જનને જેવી, પુરૂષારથથી, શુભ કીર્તિ મળની
તેવી કીર્તિ કહિએ મર્ણ થએલા જનને નવ મળતી. ॥ ૪૨ ॥

ગામ સકળ ખારાં છે, ગુરૂ મુખવિંદુનાં સમુદ્ર જળ જેવં
પણ ગુરૂ મુખ સુણવાથી છૂટી જળ મમ ગણિ મીઠાં લેવાં ॥ ૪૩ ॥

નીચપણ નહિ કરિએ, ધનથી પણ વણ થયે નિરધના.
અભિગ થિમત અને સો, જન પણ ધંધા કરતા મન ઇચ્છના. ॥ ૪૪ ॥

જેના અધર્મથી જ ડુ કરોશ વધીને વિનાશ વરનાએ
તેનો દોષ બધોએ, અધમના ગુણ કરનાને થાએ. ॥ ૪૫ ॥

ઉત્તમ રૂપ મનુષ્યનુ, વૃદ્ધપન કદિએ હણવા નવ મુકે
અરમ પણ એ રીતે, દ્રવ્ય હરવા વિણ કહિએ નવ મુકે ॥ ૪૬ ॥

વાઘ અને વન એનુ, રક્ષણ હળિમળિ વસવાથી થાએ;
પન એ અળગા રહેનો નિશ્ચય બેનો વિનાશ થઇ જાએ. ॥ ૪૭ ॥

કાળ ધરમની મહિને, ક્ષેત્ર વિકરમા વિન્યા જન મહાપે
ઉત્તમ રમ બતાવી, દાન રૂપી અરિ, થકિ નવ હરિ થાશે ॥ ૪૮ ॥

અક કરે કૃત્ય તેના ગુણ બોલતા જન બિજા દેખા;
દોષ નહી કદિ તેને, દોષ બધોએ કરતાને લેખા. ॥ ૪૯ ॥

લક્ષ કરી મુકેલુ આભાવળીનુ કદિ બાણજ ચૂકે;
પણ બુદ્ધી મનોની, લક્ષ કરેલી નવ બુદ્ધિ ચૂકે ॥ ૫૦ ॥

અણુધારી; આફતમાં, આવી પડતાં, બચવાને માટે
કરીએ કોઇ ઉપાયો, તોપણ બચવું અનિશ્ચય તેને માટે. ॥ ૫૧ ॥
ઊનાળામાં અગ્ની, કોપ કરે, તો પરજળે પૃથવી;
એવી રીતે જ્ઞાની, ક્રોધ કરે તો હાનિઓ છે કેવી. ॥ ૫૨ ॥
મનુષ્ય તણી બુદ્ધીએ, કર્મોદયથી રહિત બને જ્યારે;
તો તેનો ક્ષય પામે, આવ્યો જાણું, વિનાશમાં ત્યારે. ॥ ૫૩ ॥
નિજપુત્રોનું જોઇને, હિત મુકીને, સ્વકર્મ હિત કરતાં
તાત ભલા જગમાંએ, પુત્ર તણું એમ હિતથી કરતા. ॥ ૫૪ ॥
શુભ કર્મો નહિ કરને નિશદિન કર્મો જગમાં જે કરતાં;
તે જન આ લોકને, પરલોકે પણ, સુખમાં નવ ઠરતા. ॥ ૫૫ ॥
તૃષાયુક્ત જન જેમને, જળાશયથી જળ ખપતું લેતું;
સાર સકળ શાસ્ત્રોથી, જ્ઞાની જન એ રિતથી ગ્રહી લેતો. ॥ ૫૬ ॥
અહર્નિશ અમની સેવે, હાલત જેની પરમાર્થ માટે;
તો પછિ તે સાચવતાં, ડરવું નહિ કદિ વિનાશની વાટે. ॥ ૫૭ ॥
પણ સમજ્યે આત્મને, જ્ઞાનગર્ભે રૂપ શત્રુ જાણ્યો;
અમરપણાનું રૂપજ, જ્ઞાન એજ છે સદાય પીછાણ્યો. ॥ ૫૮ ॥
આકાશે ઉડનારાં પક્ષીનું કદિ, નવ સ્થાનક જડતું;
એ રીતે જ્ઞાનીના, માર્ગ તણું પણ, સ્થળ નવ સાંપડતું. ॥ ૫૯ ॥
સબળ થઇ ધન માટે, અરસપરસ બહુ કલહ કરે જ્યારે;
ભેદ પડ્યાથી એનો વિનાશ નિપજે. અરિ વશ થાય ત્યારે. ॥ ૬૦ ॥
અતિશય ધન ઉપાર્જન, કરિને જે જન વરતે હિત સરખો;
તેનું ધન શત્રુને, હાથ ગયેલું, નજરે સૌ નિરખો. ॥ ૬૧ ॥
સ્વધર્મ તજિ હિનતાનો. આશ્રય કરતા જગમાં જંતુ જેઓ;
વિવેકના સાધનને, માટે સમરથ, થતાં નહી તેઓ! ॥ ૬૨ ॥
ઉન્મત્તને મૂઢતાથી, સેવન કરતાં નથ સ્વારથ સરશે;
સ્વારથ તો નિજ મળથી, ઉન્મત્તને વશ કરતાં સિદ્ધ સરશે. ॥ ૬૩ ॥
પપરાજ શિક્ષા આપનારી જનની આગળ, વિનય નહીં કરવો;
ન તેની સાથે તો, ઊમયપણે રહિ કદી ઠંડુ જ ધરવો. ॥ ૬૪ ॥
કામ અને ક્રોધાદી, વશ થઈ સાહસ કરે મનુષ્ય ત્યારે;
દેવ પ્રતીકુળ થઇને, દોડક પ્રાક્રમ મેટું ગયો ત્યારે. ॥ ૬૫ ॥

નાર સુકાની વિમુત્તું, પ્રબળ જળે જઇ અથડાઇ તુટેં જેવું;
અગ્રેસર વિણ મંડળ, પ્રબળ અરીથી થતું વીખરૂળ તેવું. ॥ ૬૬ ॥

સૌ પ્રાણીની સાથે, અરસપરસ ભય નવ હોયે જેને;
સદાય જનમંડળમાં, ઊત્તમજ્ઞાની, સમજો સૌ એને. ॥ ૬૭ ॥
લક્ષ કરી મુકેલું, બાણુ તણું કદિ બાણુજ ચૂકે;
પણ બુદ્ધી માનોની, લક્ષ કરેલી નવ બુદ્ધી ચૂકે. ॥ ૬૮ ॥

કુલિન મનુષ્ય નિંદાથી, જિવવા કરતાં મરણુ સરસ જાણે;
નિંદા જિવિત વગોવે. હાલત એવી મરણુ નહીં આણે. ॥ ૬૯ ॥
અપરાધી સજ્જનનું, અપમાનેથી વધ કરવા જેવું;
તેજ બધું એ રીતે, વધ કરવાસમ હરણુ કરી લેવું. ॥ ૭૦ ॥

સામ અને દાનેથી, શત્રૂ જો કદિ નવ પામે શાંતી;
તો નિજ જિવિતનું રક્ષણ, કરવા શિક્ષા કરવી તજિ ભ્રાંતી. ॥ ૭૧ ॥
નિમિત્ત જેવાં જેવાં, તેવા જનના મન જોરા થાએ
પણ તે સમે સમયને, અનુસરિ કરવું, ધીર સમજાએ. ॥ ૭૨ ॥
મનુષ્ય તણી બુદ્ધિનો, સર્વ સમયમાં સરખી નવ જાણો;
સુખ દુખ સમય પ્રમાણે. નિરખીનેતે અનુસરતી જાણો. ॥ ૭૩ ॥
પુરૂષારથ કરવાથી, અર્થ તણી કદિ નવ સિદ્ધી થાએ;
પણ તે સાથે દેવજ, અનુકુળ હોયે ફળિભુત નિરખાએ. ॥ ૭૪ ॥

ખાર જમીનમાં જેમ, બિજ ધરિએ તે. ઉગતું નવ સારૂં;
અ રીતે દુર્જનને, હિત વાયક નવ કદપે કરનારૂં. ॥ ૭૫ ॥
નિર્ધનનથી સતાવી, ચાહે નહિં જે પરધનને ચિતથી;
તે આ જગમાં જન્મી, સાર્થક કરતા સમજાનાં હિતથી. ॥ ૭૬ ॥
બગરતો નિજ મુખથી, નિજ બગનાં નવ વખાણ વર્ણવતા;
વખાણતા નિજબગાને. અગણપણુ એ સરૈવ અનુસરતા. ॥ ૭૭ ॥

અંજન અને અમૃતારથ, સત કર્મોનાં ફળ સઘળાં ત્યાગી;
રંજુ વોના એરા, જન ઊપમ વિણુ નવ કદિ સદભાગી. ॥ ૭૮ ॥
અનુત વાનારાને, અધિપત્ય સતની રૂપ કદિ નવ તોવાં;
સે પક્ષિ શ્રેષ્ઠ ગતીને, તેવાં જન કદિ નજરે નવ જોવાં. ॥ ૭૯ ॥
બ જણુ વધ્યે વાંધે, પરતાં કદિને ખરાબ નવ બનવું;
ત કરતાં પર્યાધી, ત્યાગ કરાવી ધન વધવી બનવું ॥ ૮૦ ॥

જેમ અધીક મરેહું, ઝુગ ખાધેથી, જનને દુખ આપે;
તેમ અધીક સમયનું પાપ મળેલું જનને સંતાપે. ॥ ૮૧ ॥
સ્નેહીનાં હિત રૂપજે, વચન ન માની ઉધ્ધત યદિ જાએ;
દિર્ઘ સુધી જનએ સૈદુ પુરૂષાર્થથી હિણ પણ પસ્તાએ. ॥ ૮૨ ॥

માન તજી સ્નેહીનાં, હિતરૂપ વચનો જનકો યદિ ચાસે;
તે હરદમ આ લોકે, શાંત પણે રહિ સુખમાં બહુ મ્હાલે. ॥ ૮૩ ॥
જે જન ઉધ્ધતાઇથી સ્નેહીનાં હિત રૂપ વચનો ત્યાગી,
નીચ મનુષ્યનાં વચનો, મહુણ કરે તે સમજો નિર્ભાગી. ॥ ૮૪ ॥

સજ્જનનો મત મુંકી દુર્જનનો મત યદિજે અનુસરતા;
તેનાં સર્વ સુખ્યાથી, અલ્પ સમયમાં આપદાથી મરતા. ॥ ૮૫ ॥
આવધ શસ્ત્ર સાધિ, ગાફેલતાથી રહિને જે હીડે;
તેને સાવધ શત્રુ, કરી પરાભવ હરિ સંપત પીડે. ॥ ૮૬ ॥

કોપ કરે પ્રભુ એજે, સ્થળપર તેને સ્થળ ઝટ દઈ ત્યાગી;
અપર સ્થળે જઇ વસવું પ્રભુની ઓથી વચન ઇંતરાજી. ॥ ૮૭ ॥
સકળ જગત જ્યાં દુખથી વ્યાપ્ત બને ત્યાં નવ કરિએ કરવું;
પુરૂષાર્થ એ વખતે, ધૂપા ગળીને હરિ સમરણ કરવું. ॥ ૮૮ ॥

દળિદ્રતા દુનિયાંમાં, મનુષ્ય મતીને હરદમ બહુ હરતી;
સંકટને સાથે લઇ, આળસને મહ નિવાસ એ કરતી. ॥ ૮૯ ॥
આળસને નિર્ધનતા, આગેવાને નિરખીને નાસે;
પણ બાગ્યરત જુએ ત્યાં, કોડ કરીએ વસતાં જઈ પાસે. ॥ ૯૦ ॥

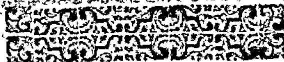
ઇશ્વરના ઉદ્દેશ, એએ કર્મો જગમાં જન કેરાં;
વિધ્નાદી રાખેલો, તેમાં કરિએ નવ આવી ફરતા. ॥ ૯૧ ॥
ભયથી જે જન ભાગે, તેનુ ભગ તે હરણ કરી લેઇ;
નિર્બળ કરિ એ દીને, દુખ દરિઆમાં, હડસેલી દેઇ. ॥ ૯૨ ॥

ભય રૂખી જે ભાગે, તેના શરૂઓ નપુંષક નવ કોઇ;
પણ ભય સાથે મરે, એજ મરદની બલિહારી જોયું. ॥ ૯૩ ॥
કળે ન દેખ કાળે, પુરૂષાર્થથી ધનાર છે આવી;
તો પણ જે બાજુએ, ધર્મ હશે ત્યાં જય મળશે આવી. ॥ ૯૪ ॥

રાજ અને ધન સંપત, મળવાનું મન ઉપજે દિલગીરી;
તે દિલગીરી ટાળવા ઉપાય એકે, નવ દીઠો મેં ફરી. ॥ ૯૫ ॥

નજિક મરણ આવેલાં, રોગીને નવ રૂચે;
એ રીતે હિતવાણી, વિનાશ વખતે જન જાણે ફૂચી.
વ્યવહારમાં વિવેક, વરતે તે જન ગણાય છે ડાહ્યા,
પણ વિવેક વરતે, એ જન સદાય વ્યવહારમાં
નાની પણ ચતુરાઈ, પ્રજ્ઞા હમેશાં પ્રબળ થઈ પૂરી;
મોટી પણ કલેશવાળી, પરજનને એ વશ કરતી ઠરી. ॥ ૯૮ ॥
મરણ સમે પરધર્મની, ઈચ્છા સેવે સમરણની હેત;
પરવશતા પામેલા, જિવને બીજું સમરણ નવ રેતું. ॥ ૯૯ ॥
અર્થ તણો સેવક છે, જિંદગી આખી પુરૂષ જરૂર જાણો;
પુરૂષ તેણાતો કહિયે, અર્થન સેવક અવશ્ય કરી જાણો. ॥ ૧૦૦ ॥
માત પિતા ગુરૂ જ્ઞાની, સાથે હરદમ શિશુ કર ભાવ ધરી;
ચાલે તે ભવસાગર, શાંતપણાથી, સહજે જાય તરી. ॥ ૧૦૧ ॥
દહિંને મથન કર્યાથી માખણ મીઠું જરૂર પણ જડતું;
એ રીતે શુભ ઉદ્યમ, મથન કર્યાથી શુભ ફળ સાંપડતું. ॥ ૧૦૨ ॥
જે જનનું જે સાથે, લગની લાગ્યે મન બહુ લપટાતું;
તે જનનું તે સાથે, સુખ દુખમાં મન સમાન સમજાતું. ॥ ૧૦૩ ॥
અનુકુળ સમય હશે તો, અનુકુળ સાધન અણધાર્યા જડશે;
પણ પ્રતિકુળ સમયમાં, સાધન સઘળાં પ્રતિકુળ થઈ પડશે. ॥ ૧૦૪ ॥
ઉત્તમના સંગે રહિ, ઊત્તમતા નવ અનુગ્રહ વિણ પામે;
ઉત્તમના અનુગ્રહથી, મનુષ્ય હમેશાં ચડતા સુખ ઠામે. ॥ ૧૦૫ ॥
શરૂઆતે સંકટ સહુ, દઢ જનનાં પણ ચિતને ચમકાવે,
પણ પછિ ધીમે ધીમે, સહવાસેએ ભય સૌ મુકાવે. ॥ ૧૦૬ ॥
પર્વતના પત્થર પણ, કાળે કરિને, રજ રૂપે થાએ;
કાળાંતરે સહુનું રૂપાંતર એ રિતથી થઈ જાએ. ॥ ૧૦૭ ॥
છકીગયા નર લાખો લક્ષ્મી હર્ષે, રહે જિર વશ ન સંહાર
આ બેસંગ ગીતિમાળા, ઉપર એકાંતર અક્ષરછે ઉન્નીસો ઓગણોતેર

માળા ૩૩ મી સંપૂર્ણ.

માળા ૩૪ મી.

મનહર છંદ.

પૃથ્વી આદી પદાર્થોનુ, કાળથી અપવિત્ર થાય,
દેહાદિક સ્નાન-થકી, પવિત્ર પેખાય છે;
મલીન પદારથનો, લેપ જેને થયો હોય,
તેહ શુદ્ધ જળે ધોતાં, શુદ્ધ સંભળાય છે;
ગર્ભાદિક સંસ્કારથી, દ્વિજો સૌ તપથકી,
મન દાન દેવા થકી, નિર્મળ લેખાય છે;
કહે જયદરામ એમ, સંતોષથી મન અને;
બ્રહ્મ વિદ્યા થકી આત્મા, શુદ્ધ થઈ જાય છે. ॥ ૧ ॥

મનુષ્યના ધર્મ અર્થ અને વળી કામ એએ
કુટુંબના ઉપયોગે, સદા વપરાય છે;
તો તો તેહ ધર્માદિક, કૃત્ય બધાં કરેલાંએ,
સફળ આ જગતમાં, થએલાં જણાય છે;
પણ એથી ઊલટું જો, એનાથી કુટુંબ માટે.
ઊપરે કહેલ તો તે, અફળ ગણાય છે.
માટે જયદરામ કહે, કુટુંબીઓનાં મન રાખી:
રાખી ધર્માદિક કાર્ય કર્યે શ્રેય થાય છે. ॥ ૨ ॥

પ્રિય વિષયોને સેવનાર જે મનુષ્ય હોય,
તેહ કુલિનતા વિદ્વતાએ છકી જાય છે
વળી એહ રત્નો ગુણી, ઘણાં ઘણાં કાર્ય કરી,
અધમપણાથી પોતે, ઘણા અંધ થાય છે
જુવાની દિવાની સમી, ઝુકી રહી હોય શીર,
એથી કરી એઓ ઘણા, માતેલા મનાય છે,
કહે જયશગ પણ, એહ સર્વ મદથકી,
લક્ષ્મી તણા મદે બુદ્ધી, ભ્રષ્ટ તો ભણાય છે ॥ ૩ ॥

જેની પાસે દ્રવ્યાદિક, સંપત્તી હોય છે ઘણી,
તેહ નિજ દેહને દિપાવી ક્રીડા કરે છે;
વળી નિજ દેહ તણા, સુખમાં હમેશ એહ
આશક્ત બનીને અંધ થઇ અનુસરે છે
તેને આ લોકમાં સદા, પ્રાપ્તી થાય સુખતણી;
પણ પરલોકે સુખ હીણ સદા ઠરે છે;
કહે જયશગ એમ, આત્મ જ્ઞાન વગરના,
જીવ અહી જન્મ લઇ, ફિરથી જન્મ હરે છે. ॥ ૪ ॥

અષ્ટાંગયોગનું જેઓ સેવન કરીને સદા
તપ કરવામાં સાચી શ્રદ્ધાતો બતાવેછે;
વળી વેદાધ્યયનમા, હોય છે પ્રવૃત પુરા,
અનેક વ્રતે કરીને, શરીર સુકાવે છે
ઇંદ્રિઓને નિયમમાં, રાખી જીવ હિંસાતજી,
અનેક વિધિએ દયા ભાવ વરતાવે છે,
કહે જયશગ એહ, આ લોકે ન સુખ પામે
પણપર લોકે પૂર્ણ, સુખ એને આવે છે. ॥ ૫ ॥

ધર્મ તણા કાર્યનું જે હમેશા સેવન કરી;
કાળે કરી મૃત્યુ તણી. ગતીને તે પામે છે
વળી જીદગીમા પોતે નારી પ્રાપ્ત થયા પછી
યશો કરી દેન પુણ્ય મનમા વિરામે છે
એને આ લોકમા અને, પરલોક માહે પણ
સુખ તણી પ્રાપ્તી થઇ દુખ બધા વામે છે

કહે જયરાગ એવા, આત્મ જ્ઞાન વગરના,
રૂપ સદ્‌કર્મ કરી, સુખ સદા પામે છે. ॥ ૬ ॥

મૂરખ પુરૂષ જેહ, વિદ્યા સંપાદન વિના;
પશુ તુલ્ય બની, પશુ વૃત્તીને ચલાવે છે;
વળી તપ,દાન કે ધરમ નિતી ધરે નહીં,
અધર્મ અધીક કરી, જીવોને સતાવે છે;
કામનિની ક્રિડામાંહે, અધિક આશક્ત બની,
પુર્વોતન પુણ્યોત્પતી, કરીને બતાવે છે;
કહે જયરાગ એહ, આ લોકે કે પરલોકે,
સુખ પામ્યા વિના, મિથ્યાં જીંદગી ગુમાવે છે. ॥ ૭ ॥

ગુણ્યા મેં શ્રીમંત એવા, ખાન પાન વડે ખુબ,
પીંડનું પોષણ કરી, મોજતો ઉડાવતા;
પણ એ પોતાના બધા, કુટુંબમાં કંગાળ છે;
અન્ન વિના અધું ભૂખ, વેઠી દિન કાઢતા;
તેની તો સંભાળ છોડ, કાળે કદી લેતા નહીં,
અને અન્યને તો મેવા, મીઠાઈ જમાડતા;
કહે જયરાગ એહ, અધર્મ ગણાય મહા,
છતે ધને કુટુંબીને, કલેશ એ પમાડતા. ॥ ૮ ॥

અરે મિથ્યા આબરૂને, માટે ધન ધુળ ધાણી,
કરી કેક બોકડાને, ખાણું ખવરાવતા;
એમાંની ન પાઈ એક, જાય પરમારથમાં,
ગાય ગળે કરી ફાંસ, ગદ્ધાને ચરાવતા,
મળે એવી માન બહુ, ગદ્ધાઓના મંડળમાં,
ત્યારે પોતે માને શીર્પી, મનથી ઉદારતા;
કહે જયરાગ પણ, આબરૂ એ એને તારી
સજ્જન સૌ પુછે તારૂં, પોકળ પોકારતા. ॥ ૯ ॥

જમાના વિકાસ માંહે. એવું શું તેં સુખ દીઠું
જેથી કરી થયો તેવો, તજ ધર્મ આચરેલ
માબાપ કે ભાઈ બાંધુ, કોઈનો કહ્યો ન થાય,

સગો એક માનીતી પ્રિયાનો થઇ મ્હાલતો.
જુવાની તો કાલ તારી, ઝપાટામાં જતી રેશે;
કાળ આવી એકદમ, કોટ તારી ઝાલતો;
મારે જયશંગ કહે, મિથ્યા મોજ, મારે મુર્ખ,
ધર્મ નિતી તજી ધૂળ, માથે કેમ ઘાલતો. ॥ ૧૦ ॥

દારા તો જે દ્રૌપદી કે, દમયંતી જેવી હોય,
દુખમાં દિલાસો દઇ, પતિને રીઝાવતી,
અનેક દુખોનાં બાણ, પતિ હ્રદે વાગ્યાં હોય
તીક્ષણ એ ઘાવ પતિ, દિલાસે રૂઝાવતી.
એથી કરી પતીને એ, દુખ ન જણાય કાંઇ,
સુખના સમય જેવી, સેવા સો બજાવતી;
કહે જયશંગ એવી, પતિ પુર્ણ પવિત્રતો;
પતિતણાં પુર્ણ પુણ્યે, પતિ થઇ આવતી. ॥ ૧૧ ॥

અઘોર નિદ્રામાં કઈ, આળસુ પડેલા એવા,
જેને રાત દિવસની, ખબર તો છે નહી;
જન્મ ધરી જીદગીમાં, આવવાનું કારણ શું ?
કરતાએ શાંશાં કાર્ય કરવા વિધી કહી.
તેનું તો ન ભાન કાંઇ, ભાન એક ખાનપાન
પડ્યા પડ્યાં કરવાનુ, રાખીને આસે સહી;
કહે જયશંગ એવા, આળસુને ધિક ધિક,
માત કુખે જન્મ ધરી, જીદગી મિથ્યા વહી. ॥ ૧૨ ॥

અરે ! દુષ્ટ અધમના, કાર્ય કરી રીઝે કેમ ?
આખર એ કાર્ય તને, કષ્ટથી રડાવશે;
પ્રથમતો હુલાવી ફુલાવી તને સારી રીતે
લાલચમાં લપટાવી, લાડતો લડાવશે;
વળી આંખે ઊંધા પાટા, બધાવીને બહુ રીતે,
જગતની બત્રીશીએ, ચાકતો ચડાવશે;
કહે જયશંગ પછી, અંતે જતાં એહ તને,
નર્કમાં નખાવી શિર, જુતિયાં જડાવશે. ॥ ૧૩ ॥

અરે દુષ્ટ તણી વળી, અતીતો વિચારી, જુઓ,
કુકર્મ કરીને સદા, ધામે પૂરે ચાલતો;
અનિતી અવિવેકને, અધર્મનાં કાર્ય બધાં,
અંત ધરી ખોળી ખોળી, ઝડપીને ઝાલતો;
પછી પૂર્ણ પણ એહ, ચિત્તને ધરેલી એમાં,
માતેલા સાંઢની પેઠે, મસ્ત થઇ મ્હાલતો;
કહે જયશંગ પછી, પાપ તણો ઘડો પૂરો,
બાળકને ફુટે ફણ, નબળાં નિહાળતો. ॥ ૧૪ ॥

ભલા ભલા ભાગ્યશાળી, પૃથવીમાં પાકી ગયા,
જેનાં નામ શુંણી આજ, હૈયું હરખાય છે;
ધન તન દોલત જે, નિજનાં ગણાતાં તેહ,
બધાં પરમારથમાં, વાપર્યાં લેખાય છે;
તેની સાથે નિતી અને, ધર્મ બધાં ચરિત્રો સૌ,
વાંચી જોતાં તવારીખે તેઓનાં દેખાય છે;
કહે જયશંગ એવા, પવિત્ર પુરૂષ બધા,
જ્ઞાન દ્રષ્ટે જોતાં સ્વર્ગે ગએલા દેખાય છે. ॥ ૧૫ ॥

કળિયુગે કેર પુરો, હાલ વરતાવ્યો જુઓ,
ધર્મને તો દેશપાર, જાણે કરી દીધો છે;
તેની સાથે અધર્મને, અધિક કરીને પ્યારો,
પુરી રીતે પડખામાં, હસ વસા લીધો છે;
જ્યાં જોઇએ ત્યાં અધમનાં, નિશાનો ચઢાવ્યાં દીસે,
માયારૂપી મદીરાનો, પ્યાલો સૌએ પીધો છે;
કહે જયશંગ એવો, કેર કલેશકારી ખુબ,
કળિયુગે પર ઘેરૂ આવી મચી દીધો છે. ॥ ૧૬ ॥

નપુંસક પુરૂષની પાસે કામિનીઓ તણી,
ચેષ્ટા અને ચતુરાઇ, વૃથા સમજાય છે;
આંધળા મનુષ્ય પાસે, સુંદર સ્વરૂપવાન,
પદારથ હોય પણ, અકાજ જાય છે;
અરસિક પુરૂષને, રસિક કવિતા કહો,

તોતે બધી વૃથા જાતી, દ્રષ્ટીએ દેખાય છે
કહે જયરામ એમ, અપરિત પુરૂષને,
મંડળમાં માન દેવું, વૃથા એ કથાય છે. ॥ ૧૭ ॥

દૃઢ મન વિના મોટાં, કાર્ય ન કદી થકાય,
દૃઢ મન એજ મોટાં, કાર્યની સફળતા;
ગમે તેવાં સબળ સાધન હોય તેહ છતાં,
દૃઢ મન વિના થાય, કાર્યની અફળતા,
હૃદયમાં હામ ધરી, કામ કર્યે જાય પણ,
તજાવે એ અધવચ, ચિત્તની ચપળતા,
કહે જયરામ એમ, દૃઢતા વીનાનું મંન,
ઉપદ્રવ આપી કરે, કાર્યની નિષ્ફળતા. ॥ ૧૮ ॥

ધર્મ ભ્રષ્ટ પુરૂષનું, આગમ ધરીને રહે,
તોયપણ અંતે એહ, મિથ્યા સૌ મનાય છે,
સ્વધર્મનો ત્યાગ કરી, સંસારમાં ચાલે તેહ,
નાસ્તિક પણાના નામે, સદા ઓળખાય છે.
જેવી રીતે સંસારમાં, પુત્ર વિના પુરૂષનું,
સુખી જીવતર પણ, વૃથા સૌ લેખાય છે;
કહે જયરામ માટે, ધર્મ ભ્રષ્ટ થયા વિના,
સ્વધર્મેથી ચાલ્યે જન્મ, સત્ય સમજાય છે ॥ ૧૯ ॥

પુણ્ય કર્મ કરનારા, જીવની પવિત્ર કીર્તી,
પૃથ્વીમાં રહે ત્યાં સુધી, સ્વર્ગે સુખ ભોગવે;
એવી રીતે પાપ કર્મ, કરે તેની અપકીર્તી
આ લોકે રહે ત્યાં સુધી, નર્ક ગતી સાંભવે;
પણ પછી પુણ્ય પાપ, ક્ષીણ બધાં થાય ત્યારે,
આ લોકે આવી એ જીવ, ફરી પાછ ઉપજે,
માટે જયરામ કહે, પાપાચર્ણ ત્યાગ કરી,
ધર્માચર્ણ ધરી ચાલે તેને સ્વર્ગ સાંપજે. ॥ ૨૦ ॥

કેટલાંનાં મનુષ્યનાં, મન દૃઢ કરી એહ
જપ તપ ધ્યાન ધરી, સંસારમાં આનંદ

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible]

જગતમાં જે પુરૂષ, સત્પુરૂષ તણો કરે,
સમાગમ તેને તેહ, મિત્ર સમ ગણે છે
તેથી સત્પુરૂષ તણો, સમાગમ કરેલો એ,
નિષ્ફળ ન થાય કદિ, શાસ્ત્ર એમ ભણે છે;
વળી સત્પુરૂષ સદા, મન કર્મ વાણિવડે,
સર્વના અદ્રોહી થઇ, અનુગ્રહ આણે છે
માટે જયરાંગ કહે, સત્પુરૂષ તણો સદા,
સમાગમ કરે એહ, દોષ સર્વ હણે છે ॥ ૨૫ ॥

અમિત્ર જે હોય તેને, મિત્ર સમ ગણી પોતે,
સત્પુરૂષ દયા દ્રષ્ટી, તેની પર કરે છે,
મનુષ્યને પોતાપર, વિશ્વાસ ન હોય પણ,
સત્પુરૂષ ઊપર વિશ્વાસ એનો ઠરેછે.

એ કારણ વડે એહ, પ્રાર્થના કરે છે એની
એથી સત્પુરૂષ દયા, કર્યે દોષ હરે છે;
માટે જયરાગ એવા, સત્પુરૂષ તણો સદા,
સમાગમ શ્રેષ્ટ એમ, જ્ઞાની સૌ ઊચરે છે. ॥ ૨૬ ॥

સત્પુરૂષ તણીસદા, અખંડિત ધર્મ ગુની,
માટે કોઇ કાળે એહ, સીદાનાતો છે નહી;
વળી એહ વ્યથપણુ, મદજ હઠીને કદી,
મન થકી વ્યથા પણ, પામતા નહીં સહી;
વળી એવા મનુષ્યથી મનુષ્યને કોઇ કાળે,
ઊપજતો નથી ભય સમાગમમા રહી;
કહે જયરાગ એવી, સતતણી સજ્જનાને,
તપે કરી પ્રશંસના, શાસ્ત્રમા સદા કહી. ॥ ૨૭ ॥

સત્પુરૂષ જેણે કૃત, ઉપકાર કર્યો હોય,
તેને ઉપકાર આપી સંતોષ ન રાખતા
પણ જેણે અપકાર, કર્યો હોય તેને પણ,
ઉપકાર કરી પોતે, હૃદ તો બનાવતા;
એવી ધર્મ યુક્ત રીતી, સતમાં સમાઇ રહી,
માટે તેની રક્ષા કરી, દયા દ્રષ્ટી રાખતા

[illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

પણ કૃષ્ણ પોતાનાએ, પિંડનું પોષણ કરી,
પેટ ભરવાની નીંચ, વૃત્તીને અનુસરે;
કહે જયરાગ એવા, શ્રીપતિને દ્રવ્ય અંજલી
તો તે ન અજયા સમાન, જીવીત મિથ્યા હરે. ॥ ૩૨

જેના ઊરમાં હમેશા, સંસય રહેલો હોય,
તેને નિજ હેતુ તણો, વિશ્વાસ તો હોયના;
કામ કાજ સોંપે છતાં, નચિંત ન રહે કદી,
કામ પુરૂ થતાં સુધી, શાંતિ સમજાયના;
પાછળથી પુંઠ તેની, તપાસી તપાસી જુએ:
પુઠ જોયા વિના તેને, જંપ જરા થાયના;
કહે જયરાગ એમ, સંશયી મનુષ્ય સદા,
કોઈ તણા વિશ્વાસમાં, લગારે લેવાયના. ॥ ૩૩

રાજ કાજ કરવાની, શકિતના સામર્થ વિણ,
રાજમાં જોડાવાની જે, ઇચ્છા ઊર રાખતા;
તેઓ પરિપૂર્ણ પણે, રાજ નિતિ જાણ્યા વિના,
અજ્ઞાતપણાથી એવું ભોળપણે ભાખતા:
શકિત વિના આશા એવી, નિરર્થક રાખે તેને,
નિપુણ મનુષ્ય સદા, દિવાનાઓ દાખતા;
કહે જયરાગ તેમ છતાં તેઓ રાજ્ય અંગે,
જોડાયતો નિષ્ફળતા, નિશંક બતાવતા. ॥ ૩૪ ॥

મનુષ્યને કાળ જ્યારે, ક્રમણથી લેવા આવે,
ત્યારે તેની બુદ્ધિ બહુ, ભ્રષ્ટ થઇ જાય છે;
કારણ કે કાળનું સ્વરૂપ ભયંકર ભાળી,
અનેક પ્રકારે તેની, મતી વ્યગ્ર થાયછે;
તેથી તે દિવાના જેવો, બીકથી બનીને પુરો,
કરેલાં કુકૃત્ય થકી, ચિતમાં મુંઝાય છે.
કહે જયરાંગ એમ, અસાધ્ય બનીને અંતે,
દેહ તજી કાળ વશ, થતો સમજાય છે. ॥ ૩૫ ॥

જેને કોઇ તણો જરા, વિશ્વાસ ન હોય કદી,
તેની સાથે કાંઇનો પ્રસંગ નવ રાખવો;

તેમ છતાં કંઈ કોડ,પ્રસંગ પાડીને રહે
તો તો તેને ભવિષ્યમાં, ભલો નવ ભાખવો;
કારણ કે મને તેનું સારૂં કાર્ય કરી પણ,
તેના થકી સંતોષનો, સ્વાદ નવ ચાખવો;
માટે જયશંગ કહે, એવા અવિશ્વાસી તણો,
સંગ કરી પોતાનેજ, હાની માંહે નાંખવો. ॥ ૩૬ ॥

પોતાના પરાક્રમથી, નિતી અને ધર્મ થકી,
દ્રવ્ય સંપાદન કરી, નિર્વાહ ચલાવતા;
કુટુંબમાં હળીમળી, આનંદની સાથે વળી,
ભોજન કરીને મન, તૃપ્તી દરશાવતા;
આંગણે અતીથી આવે, તેનું સનમાન કરી,
ભોજનાદિ આપી બહુ વિવેક બતાવતા;
કહે જયશંગ એજ, સમજવો સાચા સુખી,
આ લોકેને પરલોકે, માણે ભોગ ભાવતા. ॥ ૩૭ ॥

જ્યારે ધર્માચાર્યો ઘણા, કપટને છળ થકી,
અનુયાયીને છળવાનું, ધર્માચરણું રાખશે;
વિદ્વતાના ગર્વ વાળા, એવા ધર્માચાર્યો બધા,
જગતમાં સત્યતાનો, નાશ કરી નાંખશે;
એથી કરી અલ્પાયુષી, મનુષ્ય થઇને બધાં,
વિદ્યા સંપાદન તણો, શ્રમ નહીં દાખશે;
કહે જયશંગ એથી, જ્ઞાન હિણ થઇ ઘણા,
અનેક દુર્ગુણી થઇ, દુષ્ટતા બતાવશે. ॥ ૩૮ ॥

જગતની માયા ઘણી, વિચિત્ર પ્રકાર તણી,
અનેક પ્રકારે એહ, ફંદમાં ફસાવશે;
પ્રથમતો ફુલાવી ફુસાવીને એ ઘણી રીતે,
લાલચમાં લપટાવી. ક્ષાક તો ક્ષરાવશે;
પછી આંખે ઊંધા પાટા, બહુ રીતે બંધાવીને,
જગતની અટ્ટીશીએ ચાકરો ભડાવશે,
કહે જયશંગ પછી, અંતે જતાં એહ સૌને,
નર્કમાં નંખાવી શીર, સ્તુતીયાં જડાવશે. ॥ ૩૯

વ્યવહારિક મનુષ્યોએ, નિષ્કામ મનુષ્ય સાથે,
અતીશય અનુસરી, થાએ સાર છ નહીં,
તેમ જે બહીર મુખ, હોય તેની સાથે પણ,
અતીશય અનુસરી, ચાલવાની ના કહી,
કારણ કે તેથી તેની, રિત ભાત હોય તેહ,
રિત ભાત પોતાનામાં, આવી કરતી સહી;
કહે જયરામ એથી તેના રાગ આવે બધા,
માટે તેહ બન્ને સાથે, થાવનું સાર અહીં. ॥ ૪૩ ॥

મનુષ્યમાં જન્મ ધરી, પરધન લેવા તણી,
ઇચ્છા જેહ લોભે કરી, પ્રજ્ઞાતો હણાય છે,
હણાએલી પ્રજ્ઞાવડી, લજ્જા નાશ પામે બધી,
લજ્જાનાશ પામે જાય, ધર્મનો જણાય છે;
એવી રીતે ધર્મ જાય થયે લક્ષ્મી ટળી જાય,
લક્ષ્મી ટળે પુરૂષ હણાએલો ગણાય છે;
કહે જયરામ એમ, પરધન ઇચ્છા નાખું,
લોભ કરવો એ બધો, અજ્ઞાન જણાય છે. ॥ ૪૪ ॥

નિર્ધન મનુષ્ય હોય, તેહ ખત રાખી ખુબ,
ઉદ્યમથી દ્રવ્ય મેળવી, કૃતારથ થાય છે;
પણ તેની પછી તેની, સંતતી જે થાય તેહ,
વૈભવ વિલાસે પડી, મોજમાં મોહાય છે,
તેથી તેને અંતે પછી, આળસ પ્રવેશ કરી,
ધીરે ધીરે દ્રવ્ય તેનું ક્ષીણ થઇ જાય છે
કહે જયરામ એથી, નિર્ધન બનીને અંતે,
ત્રીજી પેઢી પેઢીએ, ધન જાય છે. ॥ ૪૫ ॥

પુરૂષને જેટલી પત્નીએ સારી હોય તેને
વશ કરીને દ્રવ્ય, મેળવી જણાય છે
પુરૂષ તો ઉદ્યમ કરીને ધન રળી લાવે
પણ તેની વ્યવસ્થાતો નારી વડી થાય છે
વિવેકથી ચાલ ચાલી, દ્રવ્ય મેળવી ના ખર્ચે,
તેહ ધનપતી થઇ, ધનથી હરખાય છે;

કહે જયશંગ માટે, ધરની મહીની સદા,
વિવેકી હોય તો રક્ષા, સંપતીની થાય છે. ॥ ૪૩ ॥

જેથી કામ કરો તેમાં સાધન સબંધ હોય,
વળી હોય મદદ મળેલી, ત્યારે પ્રયાસથી;
ઉત્સાહ અધીક આણી, આદરે કરેલો હોય,
વિઘ્ન નવ હોય તેમાં, કોઇ તણા ત્રાસથી;
કાર્ય શ્રેય થાય એવાં, કારણ જણાતાં હોય,
એમ જાણી કર્યે જાઓ, રાખી દ્રઢ આશાથી;
કહે જયશંગ પણ, હિંમત ચલાવ્યા વિણ,
કોઇ કાળે કામ કોઇ, સફળ થતું નથી. ॥ ૪૪ ॥

અરે દ્રવ્ય તારીકી હું, અજાયબી કહું આજ,
અનેક મનુષ્યને તું, દુઃખમાં ડુબાવતું;
દ્રવ્યપની ગમે તેવો, દુર્ગુણી ગણ્યલો હોય,
તોય તેની સાથે સહુ, વર તેને ભાવતું;
ગમે તેવી રૂપ ગુણવંતી કુળવંતી કન્યા;
તેને પરણાવા કોઇ, ધાંધો ન બતાવતું;
કહે જયશંગ એવી, દ્રવ્ય તારી ખૂબી દેખું,
તારા તેજમાં તું સર્વ, લોકને અંજાવતું. ॥ ૪૫ ॥

આજકાલ કે પરમ, દશ વિશ દિવસને,
માસને છ માસ એમ, વર્ષ તો વીતી ગયું;
દશ વીશકે પચીસ, ત્રીશને ચાલીશ એમ,
સાઠ વર્ષ થયે પણ, શાંત મન નાથયું;
ઉકરી ઊપાધી દિન દિન વૃદ્ધી પામી તેથી,
સંસારમાં સંકટ અનેક રીતનું સહ્યું;
કહે જયશંગ એમ, જીંદગી સૌ વહી જાય,
તેની સાથે તારૂં કાર્ય, જન્મ્યાનું વૃથા ગયું. ॥ ૪૬ ॥

કૃતાગ્ર પુરૂષને આ, જગતમાં જશ અને,
સુખ તણું સ્નાન કરી, કરીએ દેખાવના;
તેમ વળી તેના મોતે, કોઇને વિશ્રામ નહીં,
તેથી તેને શાંત મળે, સેજમાં સુવાવના;

એવા એ અધમજન, ઘણો કાળ જીવે નહીં;
તેથી તેહ કહું બનો, પોશક પખાયના:
કહે જયશાગ એમ, કરેલાં મેં કાર્ય તણો,
નાશ કરી નાશ પામી, જન્મેલો લેખાયના. ॥ ૪૭ ॥

બુદ્ધીમાન મનુષ્યો સૌ, ધર્મ અર્થ કામ સેવે,
પણ સંકટમાં ધર્મ, અર્થને આચરે છે;
પણ ધીર મનુષ્યો તો, કામ અર્થ બેઉ તજી,
ધર્મ તણું સારી રીતે, સેવન તો કરે છે;
પણ સામાન્ય મનુષ્યો, ધર્મ અને કામ તજી,
અર્થનું સેવન કરી, અર્થે અનુસરે છે;
કહે જયશાગ પણ, અજ્ઞાની મનુષ્યો સદા,
કામનું સેવન કરી, ધર્મ અર્થ હરે છે. ॥ ૪૮ ॥

પ્રાકૃત મનુષ્ય બધાં, વિષયના લોભ થકી,
મોહ મતી કરી સદા, ધર્મ ત્યાગ કરે છે,
પછી દુષ્ટ ઉપાયથી, કામ અર્થ મેળવવા;
ઇચ્છા રાખી વિનાશની, મતીમાં આચરે છે;
માટે અર્થ કામ તણી, ઇચ્છાવાળા મનુષ્યે તેહ
ધર્મનું સેવન કર્યે, અર્થ સાધુ સરે છે;
કહે જયશાગ પણ, ધર્મ વિણ અર્થ કામ,
પ્રાપ્ત થવા એનો જાણી, દુષ્કર ઉચરે છે. ॥ ૪૯ ॥

ઉદ્યમમાં ચિત્ત જેનું અહો નિશ ચોટ્યું હોય,
તેજ ઉદ્યમનો લાભરસ સારો લુએ છે
આળસમાં મન જેનુ અહો નિશ રહ્યું હોય,
એહ ઉદ્યમનો લાભ, અફળ સૌ ખુએ છે;
નિરાશા નાંખીને જેહ, કામ સદા કરે તેહ,
ઉદ્યમમાં અતિ નતાં, અહો નિશ રહ્યે છે;
કહે જયશાગ એમ, તેની જેવી કાળજી છે,
તેવી અનુકૂળ તેહ, ઉદ્યમમાં જુએ છે. ॥ ૫૦ ॥

કદી એક જનનો સૌ સાથે નહી કરે ક્ષણ,
કમાય છે કૈ અને કૈ દ્રવ્ય હારે છે;

આપેલ મુખ્ય જોઈને, આવી રીતે રોજ અજ;
કેક નાવ ડુબાવે છે, કેક નાવ તારે છે;
[illegible]
કેક મન આવે અને, કેક મન હારે છે;
કહે દલપતરામ એમ, [illegible]
એવી મનુષ્યને હાલ, [illegible] ઉતારે છે. ॥ ૫૧ ॥

કરવીર પુરૂષને; [illegible]
[illegible]
હાથ મનુષ્ય હોય, તેહ [illegible]
એકાંતમાં બેઠી રહી, [illegible] છે;
[illegible]
[illegible] છે;
કહે દલપતરામ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
[illegible] તેમાં, તેહ [illegible] છે. ॥ ૫૨ ॥

[illegible] હાથ પાણી, [illegible]
તેમ તેને [illegible] નહીં;
[illegible]
[illegible] રહી;
[illegible]
[illegible] નહીં;
કહે દલપતરામ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
[illegible] છે, [illegible] નહિ. ॥ ૫૩ ॥

[illegible]
[illegible] છે;
[illegible]
[illegible] છે;
[illegible]
[illegible] છે.
કહે દલપતરામ એમ, [illegible] નહિ [illegible]
[illegible] છે. ॥ ૫૪ ॥

વશ નાશ કરવાની, ગુહ્ય મસલત હોય,
એહ ગુહ્ય મંત્ર ગુપ્ત, રાખ્યે સિદ્ધ થાય છે
હસ્તક્રિયા અને નેત્રબધીના તંત્રના ખેલ,
તેહ પણ ગુપ્ત રાખ્યે, મોહક મનાય છે;
ભૂત પ્રેતાદિક મંત્ર, મેલા ઘેલા દેવ પણ,
ગુપ્ત રીતે રીઝવ્યાથી, વશ થઇ જાય છે;
કહે જયશંગ એમ, મંત્ર તંત્ર ભૂતાદિક,
શુદ્ધ મન હોય તો તે, સત્ય સમજાય છે. ॥ ૫૫ ॥

કદર ન પીછી શકે, એવા જન હોય તેનું,
કાર્ય કરવાથી કદી, લાભ તો ચખાયના,
લોભી અને સ્વારથીઓ, સરદાર હોય તેની,
નોકરી કર્યાથી કદી, જશ તો જીતાયના;
એક રંગી જો અપ્રીત મિત્ર નથ હોય તેનું,
શીર સાટે કામ કર્યું, અકારજ જાય છે.
કહે જયશંગ એમ, અણુજનાં કાર્ય કર્યે,
જશને ઠેકાણે શીર જુતિયાં જડાય છે. ॥ ૫૬ ॥

ઘણાકાળ તણો રોગ, જાય નહી એકદમ,
પણ ધીમે ધીમે એહ, દવા કર્યે જાય છે;
પૃથ્વીતણું જળ એકદમ ઝટ જાય નહીં,
પણ ધીમે ધીમે તાપ તપ્યાથી સોષાય છે;
શત્રુ તણી શત્રુતા તો સ્હેજમાં સમાય નહી,
પણ શામ દામોપાયે, શમે શાંત થાય છે
કહે જયશંગ એમ, મેલુ મન હોય તેહ,
લાંબા કાળે સત્સંગથી, શુદ્ધ સમજાય છે. ॥ ૫૭ ॥

ખાનપાન હોય ખૂબ, તેવે સમે શિરપર,
સંકટ આવે તો તે ન અધિક પ્રમાણવું;
પણ જ્યારે નિર્વાહને માટે હોય નિર્બળતા.
ત્યારે આવે સંકટ તે, પૂરણ પીછાણવું;
સંકટ તો એક પણ, સમય પ્રમાણે નડે,
સમય સમાન એનું પ્રાબલ્ય વખાણવું;

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

સતી તણા નમુનામાં, સિતાને દ્રૌપદી જેવી,
દેવી ગુણ વાળી કોણ, દુનીએ જણાય છે?
કહે જયરાગ એમ, દુર્યોધન અધર્મનો,
ગવણ અભિમાનનો, નમુનો ભણાય છે. ॥ ૬૨ ॥

ઇશ્વરની ઉપર જે, એક નિષ્ઠા રાખી રહી,
ઇશ્વરની ઉપર જે, એક નિષ્ઠા રાખી રહી,
શુદ્ધ વૃત્તી થકી સુખ, ઊદ્યમને આદરે;
આળસને દૂર કરી, સમયને અનુસરી,
ખત રાખી ખેડવામાં, અનિતી ન આચરે;
કસોટીને માટે દૈવ, અનેક વિઘન આણે,
તોય પણ ઊદ્યમને, અધવચ ના હરે;
કહે જયરાગ એવા, દ્રઢ વૃત્તીવાળા જન,
ઊદ્યમમા અહોનિશ, લાભ લેખતા કરે. ॥ ૬૩ ॥

કનકના રંગ જેવો, કુરંગનો રંગ જોઇ,
રાણી સિતા સતી તેના, લોભે લલચાણી છે,
હંસ તણાં રૂપ રંગ, અને ચતુરાઇ જોઇ,
દમયતી દિગ મુંઢ, બનેલી જણાણી છે;
સ્વપ્નામાં સ્વરૂપ અનીરૂધ્ધ તણુ નિહાળીને,
અંતરમા ઓખા જેવી, લગ્નના લોભાણી છે;
કહે જયરાગ એમ, ભવિષ્યનું ભાન ભૂલી,
દર્પ વસ્તુ દેખી ડાહી, દારાઓ મોહાણી છે. ॥ ૬૪ ॥

આળસને વશ થઇ, બેઠા જે બગાસાં ખાય,
તેની સન રિદ્ધી સિદ્ધી, હોય તો હણાય છે;
કારણ કે લક્ષ્મી અને, આળસને આદીથકી.
આજસુધી વેરપણું અધીક ગણાય છે;
વળી જેની પાસે રિદ્ધી સિદ્ધી નવ હોય તેને,
આળસથી વેર અન્ન, દાંતને જણાય છે;
કહે જયરાગ એમ, આળસના સંગવડે,
મનુષ્યો સૌ મંદભાગી, હમેશા ગણાય છે ॥ ૬૫ ॥

બચપનની વાડી બહુ પ્રથમ ખીલેલી દીસે,

અજ્ઞાનીનાં મન એવાં, અધિક મિથ્યાત્વ છે;
પણ એનાં ગુણ જાણ્યાં, જ્ઞાનિનાં પ્રીત થતી;
ઊંડું જેમાં તેથી તેનાં, જ્ઞાન [illegible] છે;
એવી રીતે પ્રથમ જે, પ્રકૃતિ થઈ હતી;
તેવી રીતે જાણવાથી, શુભ ઘણી થાય છે;
કહે દલપતરામ એમ, જગતમાં જોય જુઓ,
જ્ઞાનિનાં ગુણ જાણે, અતિ [illegible] છે. ॥ ૬૬ ॥

ગજા વગરનાંને અદેખાઈથી નાખ્યું બીજાં કહે,
ગમુકને મળી આવ્યાં, ગુણ જેવાં થાય છે.
સુંદર સ્વરૂપ અને, રસ રસ પાણી પીને,
ભક્તિ તણા સમાગમે, ભાવ થઈ જાય છે;
દૂધ ઘૃત ખાંડ જેવી, અમૃત સમાન મીઠી
પિય સાથે મળે [illegible] છે;
કહે દલપતરામ, સાંભળી તણા [illegible],
મનુષ્યના ગુણ [illegible], થાય [illegible] છે. ॥ ૬૭ ॥

[illegible] દિન [illegible], જેમ વધી જાય [illegible];
[illegible] તેથી પણ, [illegible]
[illegible] દૂર કરે,
[illegible]
[illegible]
[illegible]
કહે દલપતરામ [illegible] મળી
[illegible] ॥ ૬૮ ॥

[illegible]
[illegible] છે;
[illegible]
[illegible] છે;
[illegible]
[illegible] છે;
કહે દલપતરામ [illegible]
[illegible] છે.

માણસને માથે આસમાની સુલતાની થકી,
સંકટ આવે તે સર્વ, સહન કરી રહે;
હાથી ઘોડા પાલખીમાં, બેસી ફરનારા નર,
પરવશ પડે પેટ ભરી, દુખ સૌ સહે;
ખડ ધાન પુરૂં ખાવા, મળે કે ન મળે પણ,
સુખ મેરા વેઠી વેઠી, ઢોર ભાર વહે છે.
કહે જયરાગ એમ, દુખ સહ્યાં માણસને,
સુખ સહ્યાં ઢોર સદા, જગત સૌ કહે છે. ॥

ભૂતકાળે જેને ઘેર, હાથી ઘોડા ઝુલતા ત્યાં,
વર્તમાન સમે બાંડી, બકરી નપેખતા;
વળી ભૂતકાળે જેને, પેટ ભરવાના સાંસા,
તેને વર્તમાનકાળે, હાથી ઘોડા ઝુલતા
વળી વર્તમાને રંક, ભવિષ્યે ઓપતી ભલા
અને કેક ઓપતીઓ, રંક થયા દેખતાં.
કહે જયરાગ એમ, જગતમાં કોઈ જુઓ.
સરખા દિવસ સદા, કોઇના ન દેખતા. ॥

જેને ઘેર અહોનિશ, લક્ષ્મીવાસ વસી રહે.
તેને ઘેર રિદ્ધી સિદ્ધી, સર્વ સમસ્ત છે
નાત જાત કુટુંબને, મનુષ્યના મંડળમાં.
સારી રીતે સદા એવું, સનમાન થાય છે
વળી કુદરતી કેવ, એના ઘર આવે નહીં,
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥

[illegible]

કહે જયરાજ એમ, ચિત્ત શુદ્ધી કર્યા વિના,
એવો કામ કરે તે સૌ, જાણો વેઠ તાણતા. ॥ ૭૩ ॥

સુધિયમ મનુષ્યને, બેડા પાર ઉતારે છે,
સુધિયમ વિના જીંદગી સૌ ધુળધાણી છે;
સુધિયમ વ્યવહારના, વૈભવને શોભાવે છે,
સમૃદ્ધી સૌ એની જુઠ, આવીને વીંટાણી છે;
આમ મુરાતબ અને, શરમની સેઢ તણી,
જ્યાં હુઓ ત્યાં એને દીપે, છાયાનો છવાણી છે;
કહે જયરાજ એમ, સંસારમાં સુધિયમ,
સર્વ સુખ સમૃદ્ધીની, નિશ્ચય નિશાની છે. ॥ ૭૪ ॥

રૂદ્ર કોપ કરે ત્યારે, અતી વૃષ્ટી અનાવૃષ્ટી
કરીને આ જગતને ત્રાહે પોકરાવે છે;
અગ્નિ જ્યારે કોપ કરે ત્યારે ગમે તેવી ચીજ,
હોય પણ તેને ભસ્મ કરીને ઉડાવે છે;
વાયુ જ્યારે કોપ કરે, ત્યારે તે સમુદ્રમાંને,
પૃથ્વી પર ફેર ફેરી, હેકને રડાવે છે;
કહે જયરાજ એમ, કોપ રૂપી અગ્ની જ્યારે,
ચડે ત્યારે જગતને, ચીંસલા પડાવે છે. ॥ ૭૫ ॥

અફીણને હયું બાળ્યા. ક્ષત્રીઓને ખરી રીતે,
નિર્બીજ કરીને બહુ, બાપલા બનાવ્યા છે;
તેમ તાડી દારૂ જેવા, માદક પદારથોએ,
મજુરોના કામ ધુળધાણી એ કરાવ્યા છે;
વળી તમાકુને માફ. તણી ફુંકે તો બહુ,
સામાન્ય જનોને પણ, આળસુ કરાવ્યાં છે;
કહે જયરાજ એવી, ખુરી ફુંકે તો બહુ,
હિંદમાંહે હામ-ઠામ, ત્રાસ વરતાવ્યા છે. ॥ ૭૬ ॥

મોટા મોટા રાવરાણા, અમીરને ઉમરાવ,
વીરધીર જેની હાક દેશમાં વાગી રહી;
જ્ઞાની ગુણવંત, કવિ કોવિદને કથાકાર,
જપી તપી સતી અન્યાસીને ભજ ધ્રુવ સદી,

એવા એવા નરપણા કાળાપણાં
કોઈ ઉપાયથી પ્રભુ રહી શકે ન અહીં;
કહે જયરાગ એમ, કાળથી બચે ન કોય,
દુરી તેની બુદ્ધિ કરી, જગતમાં છે નહીં.

મનુષ્યને ભરપુર મંદવાડ થાય ત્યારે
તેની જીંદગીની ગતી, કેવી રીતની ઠરે;
રાજદ્રોહી ભેગા થઈ રાજમાં મચાવે
તેનું ફળ તેઓને શું ? તરી આવે આખરે;
કુંવારી કન્યાનાં માગાં ઘણાં ઘણાં આવે તેમાં
છેવટે એ કન્યા કોણ, વરને જઈ વરે;
કહે જયરાગ એની, ખબર ન પડે પહેલાં;
તોફાની સમુદ્રે વ્હાણ, કોણે કાંઠે ઊતરે. ॥ ૭૮

સટ્ટાખોર સટ્ટા કરી, લાભ લેવા ધુમે પણ,
વાયદાની રૂખ અંતે, કેવી રીતે ઊતરે;
કોલેરાને પ્લેગ જેવા દુષ્ટ રોગ ફાટે ત્યારે
કોણ જીવશે ને અંતે, કોણ એ થકી મરે;
સરખી શક્તીના નૃપ, સામા સામી લડે તેમાં,
અંતે કોણ જીતે અને, કોણ હારમાં ઠરે;
કહે જયરાગ એની, ખબર ન પડે પહેલાં,
તોફાની સમુદ્રે વ્હાણ, કોણે કાંઠે ઊતરે ! ॥ ૭૯

સ્મશાનની ભુમી બારે ચિતાઓ સ્વરૂપવાળી,
અગ્નીથી પ્રીખેલી લાગે, નજરે નિહાળતાં,
બળ બળ ચિતા જેમાં સબ સાથે સળગતી,
અનેક રંગની બ્હીતી, રૂપો કષ્ટ આળનાં;
એ થકી મનુષ્ય તણા, ઊરમાંહે ભય ભેદ,
ઊપજે છે ભય તેહ, રહે નહીં કાળનાં;
કહે જયરામ એવો, દુષ્ટ અધિકારી તણો,
ભય સર્વ પ્રમાતણાં, અંતર પ્રમાણનાં. ॥ ૮૦ ॥

મગર પ્રવૃતિવાળી, ભમતી રાખીને જેહ,
ઊદ્યમમાં અહોનિશ, ઊમંગે મુગ્ધ છે.

દેશોદય થવા માટે, તન મન ધન સર્વે;
અર્પણ કરીને જેહ, સંપ સદા ચ્હાય છે;
હિમ્મત ધરીને જેહ, દેશથી વિલાયત સુધી,
રાખીને રહેલ પ્રેમ, કરીએ દર્શાવ છે;
કહે જયશંગ એહ, સાર સદ્‌ગુણવાળી,
પ્રજા દેશોદ્ધાર માટે, સદ્‌ગુણી ગણાય છે. ॥ ૯૧ ॥

મનુષ્યનું પારખું તો, પ્રસંગે પડે છે ત્યારે
ગુણ અવગુણની કસોટીથી કરાય છે;
કંચનને વસ્તેવમાં, તપાવી તપાવી જોતાં,
તેનું ખરૂં સ્વરૂપતો, સ્હેજે સમજાય છે;
ખારાં મીઠાં જળ સર્વે, સમાન દેખાય પણ,
પીવા થકી પારખું તો, તેનું તુર્ત થાય છે;
કહે જયશંગ પ્રભુ, દૂર રહી લીલા થકી,
પારખું કરે તે પોતે, સર્વજ્ઞ ગણાય છે. ॥ ૯૨ ॥

અરે ! આ ધી ઇન્ડિઅન, કોંગ્રેસ સભા માંહિ,
હિંદની પુત્રીઓમાં આ, બિરાજી જણાય છે;
શારિરિક વિભુતીથી, વિશેષ પ્રકાશ માન,
પ્રકૃતીએ બક્ષેલા સૌંદર્યથી શોભાય છે;
વળી રંગ બેરંગી વસ્ત્રોથી આચ્છાદન થઇ,
દેશ સેવા માટે કદ, આસક્ત દેખાય છે;
કહે જયશંગ એવી, હિંદ લલનાઓ આદિ,
મુંબાઇની ક્રોનીકલે, છબીમાં લેખાય છે. ॥ ૯૩ ॥

પ્રજાનો પોકાર દુષ્ટ, રાજ્યાધિકારિઓ સહુ,
પ્રથમ તો પોતે મુંગા મુંગા રહી પેખશે;
પણ પછી ધીમે ધીમે, પોકાર એ વૃદ્ધી પામે,
ત્યારે તેની શાંતિ માટે, લક્ષમાં એ લેખશે;
પછી ભોળી પ્રજાને એ, ખોટી ખોટી લાલચમાં,
લપટાવી ઇચ્છાઓએ, દૈવામાં હરખશે;
કહે જયશંગ એવા, દુષ્ટ અધિકારી સદા,
સુપેથી કંસાર, કરછીથી ઘેંસ પીરસે. ॥ ૯૪ ॥

આપત્તોમાં આવેલાને, છોડાવે આપત્તી થકી,
એજ અનો સાચો સબંધીને સાચો મિત્ર છે,
નરનન દુખી નિજ પતિની જે સેવા કરે,
એજ પતિ સંસારમાં પુન્ય પવિત્ર છે.
[illegible] ચમ સાચવીને, લોક અપવાદ થકી,
[illegible] સાથે તનુ, નિમળ ચરિત્ર છે
[illegible] જયગા [illegible], અરા તો જવલ્લે કોઇ,
[illegible] આજ, જમાનો વિચિત્ર છે. ॥ ૯૧ ॥

[illegible], પ્રેમગંગા નાઙી ગી કહું;
[illegible] તે [illegible] કીતા છે;
[illegible] ફકીર અમીર [illegible]
[illegible] મુક્ત કરી દીધા છે;
[illegible] એવા નીતી—
[illegible] પીવા છે;
[illegible]
[illegible] દુરી દીધા છે. ॥ ૯૬ ॥

[illegible] થીની [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥ ૯૭ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

કહે જયશંગ એમ, મેવન વસ્તુના સદા
ગુણદોષ પરમાણે, રૂગ સો પમાય છે. ॥ ૮૮ ॥
પૂર્વજન્મ પ્રારબ્ધથી, સુખીમાંથી છુટવતો,
ચાતીને પરતીતેનુ એજ સમજાય છે;
પણ હાથ જોડી બેઠી, કહે તેની તરફેણ,
કરનારૂ પ્રારબ્ધ તેનુ કદી ક્યાં જણાય છે;
પણ જે મનુષ્ય તેના, સાધન રૂપેજ થઇ,
કરવુ ઘટે તે કરે, પ્રારબ્ધ રોચવ છે;
કહે જયશંગ રૂડે રસ્તે ફેરફારે માટે,
સાથે કરી કર્મ કર્યે, પ્રારબ્ધ પમાય છે. ॥ ૮૯ ॥
ન્યાયી રીતે ચાલવાની, મુખે વાત વદી જવી,
અને એ પ્રમાણે વર્તવુ એ જુદી વાત છે;
એવી એ ઉત્તમ નીતિ, અમલમાં આણવીએ,
સ્હેલી વાત નથી પણ, કઠીન અઘાત છે;
કારણ કે ન્યાયી અને, ફસાદથી એ બળ વચ્ચે,
ઝઘડો જામ્યા વિનાની, નિતી ક્યાં નિઃભ્રાંત છે,
કહે જયશંગ એમ, ન્યાયપણે વર્તવુ એ,
ખાંડાધારે ખેલવાના જેવુ તો સાક્ષાત છે. ॥ ૯૦ ॥
સંસારીને રાજદીવ, બાબતમાં સડો હોય,
તેને દૂર કરવાને, શ્રમ કરવો સહી;
પણ એહ શ્રમ સદા, ઉતાવળે કરવાથી,
સુધારો થવાની સ્વપ્ને, આશા રાખવી નહીં;
પણ ધીમે ધીમે બેઉ, બાબતને અનુસરી,
ગુણ દોષ તેના સર્વ, જનોને કહી કહી.
કહે જયશંગ પછી, સર્વાનુ મતેથી શ્રમ,
કીધેથી સુધારો સદા, થાય છે ધીમે રહી. ॥ ૯૧ ॥
શત્રુ થકી રોહ પામી, નાઠેલો મનુષ્ય સદા,
મદમાતી નારી પેઠે, આમ તેમ ફરે છે;
અંતરમાં અરી તણી, પ્રબળતા ગણી પોતે,
ડગલે ને પગલે એ, હિમ્મત હારે છે;
તેથી તેનાં થરથર, અને પેટ ઉંડી જાય,

જ્યારે બનીને પછી, શુભપણું ધરે છે;
માટે જયશંગ કહે, પ્રભુની શાસ્ત્રથી સદા.
સલાહ કરીને આપે, તેજ, શાંતી કરે છે. ॥ ૬૨ ॥

મનુષ્યને જેવી જેવી, સત પડી હોય તેવી,
કાર્ય કરવાને માટે, મતી તો પ્રેરાય છે;
યુધીષ્ઠીર જેવા મોટા, નિતી માન રાજા પણ
દ્યુત તણી લતે દુખી, થએલા દેખાય છે;
તેમ નિતી ધર્મ ગ્રહી, ચાલવાની ટેવ પડી,
એજ યુધીષ્ઠીર સુખી, થએલા લેખાય છે;
કહે જયશંગ એમ, સારી કે નઠારી જેવી,
સત પડી હોય તેવી, મતી તેની થાય છે. ॥ ૬૩ ॥

પ્રેમ તણી પરિમીમા, કોઈ આંકનાર નથી,
એના પરિભ્રમ સામે, કોઈ ટકતું નથી;
ધન દોલતને રાજ પાટ પણ એની પાસે.
લેખામાં ગણાતાં નથી કહું શું મુખે કરી
પ્રભુનો રંગ જેને, પરિપૂર્ણ લાગ્યો હોય
તેહ પ્રેમ વિના બીજું ઇચ્છે નહીં દિલથી.
કહે જયશંગ એમ જગતમાં જોઈ જુઓ,
પ્રેમ જેને થાય તેને, ફરી ગયે રઢ્યથી ॥ ૬૪ ॥

પ્રેમને આધીન થઈ, જ્યાંહીં શાહ પણ,
રાજની લગામ નુરજહાંને સોંપી હતી;
એવી રીતે પ્રેમને આધીન થઈ, એમાં તણી
પતી અનીરુધ્ધ ચોરી લાવતા થઈ. બની
પણી પૃથીરાજ તણો અભિમાન સાથે જુઓ,
પ્રેમને આધીન થતાં, દેરી થઈ નહીં;
કહે જયશંગ એમ જગતમાં જોઈ જુઓ,
એમ ઘણી બધી પડી, તે નથી ગણી ગણી. ॥ ૬૫ ॥

અવ ... શ્રીમતને મનને અભ્યાસ કરી
મે ... માનવી દેઈ દુખમાં દેખાયા છે,

તન મન ધન સર્વો મનુષ્યનાં હરી લઈ,
પ્રેમે નિજ વશ કરી આવશ બનાવ્યા છે;
વિવેક નિતીને ધર્મ, સર્વને તજાવી તેમ,
નંફ્ટ કરીને પ્રેમે પ્રેમીને નચાવ્યા છે;
કહે જયશંગ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
પ્રેમે વીર ધીરને ફકીરને ફસાવ્યા છે. ॥ ૯૬ ॥

પણ એજ પ્રેમ જેનો પ્રભુપર હોય પૂરો,
તેને જન્મ ધરી પોતે ન્યાલ થઈ જાય છે;
કારણ કે પ્રભુ તણી, પ્રીત વડે કરી એનાં,
બંધન તો ભવોભવનાં સૌ છૂટી જાય છે;
તેથી કરી જન્મ અને મરણના ફેરામાંએ;
આવવા જવાને મુક્ત થએલો દેખાય છે;
કહે જયશંગ એમ, પ્રભુ ઉપરનો પ્રેમ,
બીજા સર્વ પ્રેમ થકી, અધિક લેખાય છે. ॥ ૯૭ ॥

ઉદ્યમી મનુષ્ય હોય, તેહ હાથ જોડી કરી,
બેશી નવ રહે પણ, કામમાં ગુંથાય છે:
એક બે કલાક ફક્ત, ખાવા પીવામાં ગુમાવે,
નિંદ્રામાં ફક્ત ચાર કલાકજ જાય છે:
એ વિના વખત બધો, ઉદ્યોગમાં વાપરેએ,
તેથી તેની આવકમાં, દર વૃધ્ધી થાય છે:
કહે જયશંગ એથી, ઉદ્યમી મનુષ્ય અતે,
લક્ષ્મી તણા માલીક થએલા સમજાય છે. ॥ ૯૮ ॥

જ્યાં લગી મનુષ્ય દુષ્ટ મતિનાં મનુષ્ય તણો,
સંગી રહે ત્યાં સુધી તો, થાય ન સારી ગતી;
વ્યવહારમાં ઠામ ઠામ, વિપરીત કામ થાય,
એથી કરી આઠો નિશ ક્લેશની વૃધ્ધી થતી;
સજ્જનના મંડળમાં, આઠો નિશ નિંદા થાય,
જગત બધીએ એને, ઠ્ઠેવાઓ આપતી;
કહે જયશંગ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
સંગ તણા રંગની અસર સૌને આપતી. ॥ ૯૯ ॥

રાજાએ પ્રજાના સુખ દુખના ભાગી ગણાય,
તેમ પ્રજા રાજા તણા સુખ દુખની હીસે;
એવી રીતે પરસ્પર, બેઉને સંબંધ છતાં,
દુષ્ટ મંત્ર તણા બોધે, રાજા પ્રજાને પીસે.
તેથી પ્રજા તણાં હીય, અધિક ઉદાસ થઇ,
અરાજ્ય ભક્તને રૂપે, રહે રાજાને વિરો;
કહે જયરાય એજ, વિનાશનું મુળ જાણો,
ઘણું રાજ પાયમાલ થએલાં એથી દીસે. ॥ ૧૦૦ ॥

ઇશ્વર તણો ઘુટો મહા અમર મનુષ્ય પોતે,
પ્રેમ થકી પ્રસન્ન કરીને, ખુશી થાય છે;
હરી ભક્ત ઉપર અધિક હરી કોપે પણ
હરિ ભક્ત જ્યાં નિશ હરિ ગુણ ગાય છે
પતિ શિર પતિ થકી, ખમ મકરો પડછે,
તોય તેહ પતિ તણી પ્રિતા ઘણી ચ્હાય છે,
કહે જયરામ એમ, સજ્જન મનુષ્ય પણ,
માન અપમાન મળે તે સૌ ગણી જાય છે ॥ ૧૦૧ ॥

કર્તવ્ય અકર્તવ્ય, યોગ્ય પાત્ર તણું સત
ભાન રાખ્યા વિના ક[illegible] ન થાય ક[illegible] નહીં,
કારણ કે હાથ મોટા આદુન્થી સારા ન[illegible],
પણ ભીતરથી ઘણા બદ કરતા સહી,
તેથી ઠરી હાથ એહ, અતિ વિરીન થાય
અને ધારેલા વિચાર, હવામા ઉડે નહી
કહે જયરામ એમા કોઇનો ન દોષ કાં
ભાવી બળે મનુષ્ય ભુલાવો ખાય છે અહીં ॥ ૧૦૨ ॥

પાંચ દસ મનુષ્યો જ્યાં, ભેળા થઇ [illegible]
કરે ત્યાંથી ઉઠી જને, દૂર જઇ [illegible]
વળી રાજદ્રોહ તણી, વાત કોઇ કરે [illegible]
નથી તેવું કામ તજી દૂરનો ખસી [illegible]
એવી રીતે સ્વજનના, અવગુણ [illegible]
માટે પણ તેવે સ્થળ, કદી નવ [illegible]

કહે જયશંગ એવાં સંત તણાં લક્ષણ છે;
માટે એ પ્રમાણે સૌએ, સમજીને ચાલવું. ॥ ૧૦૩ ॥

જગતનો નાથ એક, ધારે તેવું કરી શકે,
મનુષ્યના સામર્થ્યથી, કાંઈએ નથી થતું;
તેમ છતાં મનુષ્ય હોય તેહ મિથ્યા
સામર્થ્ય પોતાનું માની, ગર્વ એવું ચાલતું;
એજ એનો ભ્રમ જાને, અજ્ઞાન ગણાય સદા,
હરિથી વિમુખ થવાનું એ જ મારગ;
કહે જયશંગ એમ જગતમાં જોઈ જુઓ,
હરિ વિના વૃક્ષ તણું, પાન નવ હાલતું. ॥ ૧૦૪ ॥

ચડતી હાલતમાં જ્યાં, મનુષ્ય આવે છે ત્યારે,
પ્રથમની પડતી હાલત ક્યાં વિચારે છે?
તેથી કરી સુખી દુખી, સ્થિતીમાં સમાનપણે,
ચાલવાની રીતને એ, તદ્દન વિસારે છે;
પછી એને અતિ ઘણો, નાણાં તણો મદ ચડે,
એથી કરી પડતીમાં પડીને એ હારે છે.
માટે જયશંગ કહે, એહ લાહો જગતમાં;
ચડતીને પડતી બે, સમાન ઉતારે છે. ॥ ૧૦૫ ॥

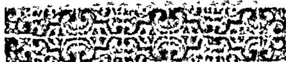
પડતી હાલત જ્યારે, આવવાની થાય ત્યારે,
મનુષ્યની બુદ્ધિ બધી, ભ્રષ્ટ થતી જાય છે;
કુટુંબમાં કલેશ થાય, લોકથી વિરોધ થાય,
ઊંધાં ઊંધાં કામ કરવાની મતિ થાય છે;
વ્યવહારિક ધર્મ નીતિ, તણો પોતે ત્યાગ કરી,
અખાદ્ય વસ્તુને પણ ખંત કરી ખાય છે;
કહે જયશંગ એવાં, અનેક અનિષ્ટ કર્મ,
પડતીમાં કરવાને, મની તો પ્રેરાય છે. ॥ ૧૦૬ ॥

જેને માથે ઘણા ઘણા, શત્રુ ગાજી રહ્યા હોય,
એને કદી નિરાંતથી, નિદ્રા નવ આવતી;
ઉરમાં અનેક તર્ક, વિતર્ક ઉઠે ને શમે,

વૃત્તી ચકડોળે ચડી, ચિત્તને ભમાવતી;
એથી કરી અહોનિશ, ઉદાસ વૃત્તીથી રહે.
દિવાના સમાન તેની, સ્થિતી કરશાવતી;
કહે ન્યગંગ એમ, જગતમાં જોઇ જુઓ,
જેને ગ્રાહ્ય શત્રુ તેની, થાય છે.બુરી ગતી: ॥ ૧

છળને કપટ તજી, કામ ક્રોધ મોહ તજી,
ગમત રમત તજી, તજી નિંદા પરની:
નવરાશ લાવી લેશ, મેળવવા ઉપદેશ,
હમેશ વાંચો આ બેશ, માળા મનહરની:
રટણ મનન કર્યે, જ્ઞાન ધર્મ નીતિ મળે;
છુટની અવિદ્યા રહે, નારી અને નરની.
વડે ન જેશાગ વાંચો, તોપણ વિનતી કરૂં
નહી ૯૦ લીટીએથી, અક્કેક અક્ષરની. ॥ ૨

માળા ૩૬ મી સંપૂર્ણ.

માળા ૩૫મી

કુંડળિયા છંદ.

સીધી વાત કરે નહીં, એ સજ્જનની રીત;
અણસમજે શીખ દઈ, તો પણ ધરે ન ચિત્ત;
તો પણ ધરે ન ચિત્ત, રીત હિતની નવ જાણે.
ઉલટા ઉપર ક્રોધ, અધિક મન ગર્વ આણે.
કેહે [illegible], [illegible] સીધી;
[illegible] વાત નવ કરે સીધી. ॥ ૧ ॥
[illegible]
[illegible] ॥ ૨ ॥
[illegible]
[illegible] ॥ ૩ ॥

[illegible]

આશાને આ જગતમાં, આપી સૌ ધન્યવાદ;
પણ એનામાં એક બહુ, દીસે છે અપવાદ;
દીસે છે અપવાદ, અહોનિશ એની માંહી:
ધર્મ કર્મ કે પાપ, પુણ્ય નવ ભાસે કાંઈ;
કહે ગેરધરદાસ, કાવ્યમાં નીરાશાને:
દેખાડે તે છતાં, ગણે સૌ ધન્ય આશાને. ॥ ૯ ॥

આશાની એ અતિલીલા, કહે કવી સૌ જન;
અધિક શોક સંતાપનું વિસરી જાય તદન;
વિસરી જાય તદન, સુખ આશામાં ધારે:
અંતે એથી કરી, વિપતમાં ભાન ભૂલાએ;
કહે ગેરધરદાસ, ઉદર અતિ નીરાશાની,
નિરખાવે છે એહ, ધન્ય કૃતિ કહું આશાની. ॥ ૧૦ ॥

નોવેલોને નાટકો, બુધિજન બંધ બનાવ:
બુધિજન મહિમા દેય એ, દિનકર દરરોજ થાય:
દિનકર દરરોજ થાય, પરંતુ કલ્પિત હોએ;
તો તેની ગુણ અસર, સ્થાયી નવ ગણવી જોએ;
કહે ગેરધરદાસ, સત્ય કવિતાએ સ્નેહો:
કરતો સ્થાયિ અસર, નાટકોને નોવેલો. ॥ ૧૧ ॥

પાનો ઐતિહાસિક ઘણા, ગાઈ પ્રેમને અંત.
નિજની પ્રાચિન વિરતિનું, લાવતો રંગ;
કરાવતી રંગ, ભગવાનપુર કાવ્ય બનાવી:
ઉજનોતો એ ભાવે, હીમતે વિજય રસગાવી;
કહે ગેરધરદાસ, કરે નિજ ગુણનાં પાતો
આપે ઉત્તમ બોધ, સદા ઐતિહાસિક પાનો. ॥ ૧૨ ॥

વિચારે રમ બે નારી, રોય દરિદ્રો નેજ;
તે જન લાભ ન લે કદી, પણ પુરૂષાર્થ અહેજ;
પણ પુરૂષાર્થ ભોજ પુરતા ભાવે કરિએ;
એક જ નોખસ, જતો એને તો વરિએ.
કહે ગેરધરદાસ, આનમાં એ બહુ હાલે;
રામે રૂપ બહુ તેજ, પછી જન એ વિચારે. ॥ ૧૩ ॥

કેવી ગતી વિચીત્ર છે, સમય તણી સૌ કરે;
સુખપાલે બેશી ફરે, તે રખડે
તે રખડે કઈવાર, ઉધાડા થરણે પોતે;
શરણું પરજન તણું, વિપત વશ થઈને ગોતે,
કેછે જેરંગદાસ, હીણું હાલત બહુ એવી;
ગુજારે કંઈ નૃપ, સમયની ગતિ છે કેવી.

બલિહારી છે સમયને, સમય બહુ બળવાન;
એની આગળ જોર જે, કરશી તે નાદાન,
કરશે તે નાદાન, સમય સમજીને ઉલટો;
સુધરે નહિં કોઇ કામ, પડે પાસો નવ
કેછે જેરંગદાસ, કામ બહુ કરે વિચારી,
છતાં અવસ્થા જાય, સમયને છે બલિહારી. ॥ ૧૫

જ્ઞાની નિર્વિરોધીને વળી સુજ્ઞ જન હોય,
તોપણ તે નિજ ભાગ્યના, દોષો દુ:ખ બહુ જોય;
દોષો દુ:ખ બહુ જોય, દરિદ્રાવસ્થા પામી;
સદ્‌ગુણ ફળ શુન્ય થાય, ભાગ્યમાં પડતાં ખામી.
કેછે જેરંગદાસ મૂરખ પુરૂષારથ માની,
નિંદે ભાગ્ય હમેશ, નહીં નિંદે કદિ જ્ઞાની. ॥ ૧૬ ॥

કીધો હોય કઠીણ બહુ, પરિશ્રમ વેઠી દુ:ખ
તો તેને વિશ્રામથી, ઉપજે ઉરમાં સુખ;
ઉપજે ઉરમાં સુખ, પરંતુ ઊંઘ ન આવે,
તો દુખથી હદપાર, દાહ દિલમાં ઉપજાવે;
કેછે જેરંગદાસ, છતાં શ્રમ સાધી લીધો,
તો તે દુ:ખ ન જણાય, હોય પરિશ્રમ બહુ કીધો. ॥ ૧૭

જોતાં દુનિઆમા દીસે, વસ્તૂ સર્વ અનિત્ય
કાળ બળે અટવાય સૌ, છાયા માત્ર ખચીત:
છાયા માત્ર ખચીત, રહે નહિ કદિએ સ્થાયી,
ભાવી માત્ર છે એક, ધર્મ વસ્તુ સુખદાઇ,
કેછે જેરંગદાસ, છતાં જન જગપર મ્હોતાં,
પણ એ વસ્તુ અનિત્ય, દિસે દુનિઆમાં જોતાં. ॥ ૧૮ ॥

જાણે મખ્ખીચુસ સૌ, વિતને કદમ વપરાય;
યોગ્ય કામમાં વાપરે, તો પણ જીવ દુભાય;
તોપણ જીવ દુભાય, વસ્તુ લઇ દામજ દેતાં,
ગનતા સુધી કાંઈ, જરૂર વિણ વસ્તુ ન લેતાં;
કહે જેશંગદાસ, અન્યપર પ્રિત ન આણે,
પૈસાને પરમેશ, સહુ મખ્ખીચુસ જાણે. ॥ ૧૯ ॥

રાખી દરિદ્રી દરિદ્રથી, નિજ ધંધામાં નેહ,
કામ કરે ઉત્સાહથી, કદી ન હારે તેહ.
કદી ન હારે તેહ, દરિદ્રને ઝટ હટાવી,
સફળ કરે નિજ કર્મ, ઉદ્યમને ખૂબ ખિલાવી;
કહે જેશંગદાસ. સદા સાવધતા રાખી;
નિપુણ મેળવે છુન, દરિદ્રથી દરિદ્રી રાખી. ॥ ૨૦ ॥

આબાદી હોય રાજની, કદી પ્રજામત વીણ,
થઇ શકે નહિં જગતમાં, ઉલટી થાયે ક્ષીણ;
ઉલટી થાએ ક્ષીણ, પ્રજાબળ વિણ એ ઝાઝી,
ટૂટે રાજ્યનો દોર, પ્રજા જ્યાં દિલથી દાઝી;
કહે જેશંગદાસ, વાત એ નિર્વિવાદી;
કદી પ્રજા મત વીણ, રાજ્યની નહિં આબાદી ॥ ૨૧ ॥

જેની ન્હોડલે બેશીએ, તેનાં ગીત ગવાય,
એ વિણ બીજા કોઇનાં, ગીત નહીં ઉચરાય;
ગીત નહીં ઉચરાય, છતાં ઉચ્ચારે કોઈ,
માન ભ્રષ્ટ થઇ એહ, પ્રાણ પણ બેસે ખોઇ,
કહે જેશંગદાસ, શીખ આ સમજી લેની,
ગાણાં સર્વ ગવાય, બેશીએ ન્હોડલે જેની. ॥ ૨૨ ॥

નીતીને વળિ ધર્મના, વણ મંડાણે જેહ,
નાંખે પાયો રાજ્યનો, ટકે ન સ્થાયી તેહ;
ટકે ન સ્થાયી તેહ. પરંતુ અધવચ તૂટે,
લોભ તણે વંશ થઇ, જુલમ કરિ પરધન લુંટે,
કહે જેશંગદાસ, એજ પટતીની રીતી,
અન્યાયે જે રાજ્ય, કરે તજિ ધર્મજ નીતી. ॥ ૨૩ ॥

જે પાસે મિત્ર મનુષ્યને, ભાઈ દુર્ગુણ જણાય,
તે પોતે મિત્ર વખતમાં, ભાઈ મિત્ર જનાર
ભાઈ મિત્ર જનાર, કરીને ફરજમાં ઢીલ,
ગરજમાં નિત મશગૂલ, ફરે નહિ મિત્રની ગલી
કહે કવિ ગુણવંત, જેહ ભલેને આવ્યોથી
ભાગે છે નિરધાર, એવો મિત્ર મિત્રમાં કહે. ॥ ૨૪ ॥

કામ કુસંગે કેમ થાય, એવો જમાનો આવ્યો
એ ઠીક કુસંગ કિયો, કળજુગ નિરખ્યો.
કળજુગ નિરખ્યો, ઓળખે નિત્ય પર ભરે,
ભલે ઘણી નિરખ્યો આપે ધન કરજમાં
કહે ગિરધર દાસ, જનોમાં ફરતો ફેરો,
પસ્તી ધરમાવીને, જમાનો કુસંગ કેરો. ॥ ૨૫ ॥

નિશદિન પરજનની કરે નવ નહિ એ માહાન,
જ્યાં ભ્રમ દીલમાં, વળી રહી દિવાન
વળી રહી રીતમાં આતમને ભાન ભૂલાવી
ધન મળીથી ભ્રમ, પાપ પંથમાં ફેરવાવી
કહે ગિરધરદાસ, કુસંગમાં ફસવિ ભાન,
ભય સાધન ભય, જન પરજનની નિંદા. ॥ ૨૬ ॥

નિરખી નજર કાર ને, સઘળી ભ્રમ ને દોષ
ભર ભરથી કર્યું નેહ, નજર કર્યું હેત,
નજર કર્યું હેત, ઊંધરથી સાખી સાખી,
દર્શન અજ્ઞાન મહિં અંતરમાં રાખી.
કહે ગિરધરદાસ જ્ઞાનીજન પરખ પરખી
મધ્ય સ્થાનમાં, જ્ઞાન નજરે નિરખી. ॥ ૨૭ ॥

દીપક રૂપી આપ મેરા આપ્યાને અધિકાર,
મળી પરમાત્મથી આદર ત્યારે બહુ ઉપકાર,
ત્યારે બહુ ઉપકાર સુખી નિજની મુગ્ધ હાલત
કર આપતાં હાથ મુખે પડ માથી મહાલત,
કહે ગિરધરદાસ, ગુણે નાશ કાજ્ય ચુપકું,
આપનાર અધિકાર, સારા રૂપી આપી ઉંધકું. ॥ ૨૮ ॥

અજ્ઞાનીને આંધળા, સરખા બેઉ ગણાય;
અંધે વસ્તુની ભિન્નતા, એનાં ઉપર જણાય,
તેનાં ઉપર જણાય, પરંતુ એ અંધાંથી,
[illegible] જ્ઞાન [illegible],
[illegible] શુભ્ર [illegible] જ્ઞાની,
સરખા તેમ ગણાય, આંધળાને અજ્ઞાની.   ॥ ૧૯ ॥

[illegible] અધિક [illegible],
[illegible] કરતાં [illegible],
[illegible] નિર્મળતાનાં;
[illegible] તત્ત્વનાં,
[illegible],
[illegible] ॥ ૨૦ ॥

[illegible] નથ થાય,
[illegible] જણાય,
[illegible] ન પાસે;
[illegible] નહિં [illegible],
[illegible]
[illegible] નથ થાય, [illegible]   ॥ ૨૧ ॥

[illegible] વસ્તુની [illegible],
[illegible],
[illegible] મેળી.
[illegible],
[illegible],
[illegible] ॥ ૨૨ ॥

[illegible],
[illegible],
[illegible],
[illegible],
[illegible].
[illegible] ॥ ૨૩ ॥

એનું મન નિષ્કંપ હરી, તેને શિર સંકટ,
આવે તોપણ તે ગણે, તેને તો તુણવત્.
તેને તો તુણવત્, ગણિને સાહસ સઘળું,
જુવો પામ્યું જાય, અને નહીં સાહસ
કેહે શોંગદાસ, કાયે સો સુધરે એનું,
સંકટ આવ્યા છતાં, હરી મન નિષ્કંપ એનું. ॥ [illegible] ॥

કાયાને ભય છે નહીં, ભય માયાને જાણ,
માયાના ભયથી કહી તજવા પડતા પ્રાણ,
તજવા પડતા પ્રાણ, હાણ એ માયા માટે,
નિપજે છે નિરવાણ આઠોનિશ વાટે ઘાટે,
કેહે શોંગદાસ, મોહનીરૂપ માયાને,
ભય છે સઘળો જાણ નહીં, ભય છે કાયાને. ॥ [illegible] ॥

વનિતાઓની વશમાં, હોય ન કુશળ જાણ,
તો વનિતાઓ જગતમાં પણ પણ પ્રમાણ,
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] જનુનીના રૂપ
દેવી સમ દેખાય, જરૂર એના તદ્રૂપે.
કે છે એવા લોગ, પરંતુ કુલટાઓની
[illegible] ન [illegible] [illegible] વનિતાઓની ॥ [illegible] ॥

[illegible]

॥ [illegible] ॥

[illegible]

॥ [illegible] ॥

સગા બે જણ હોય ત્યાં, કાઢ઼ે વિરોધ,
અંત આવવા કોઈનો, સમજાવે નિરધાર;
સમજાવે નિરધાર, છતાં તેનું અપમાને;
ફુલાવીને ફીફ, કહ્યું એ કાંઈ ન માને,
કહે દલપતરામ, ફેરવે એ એવી કરતા,
નિરખે નિજ વિનાશ, હોય જો બે જણ સગા. ॥ ૩૯ ॥

માતા ઉભય પ્રીતની, બનતું મોટું ફેર;
કુત્તુ ફીનું સાચવ્યું, અન્ય કુત્સ્ય ન ફેર,
અન્ય કુત્સ્ય ન ફેર, પુત્રની પેઠે પીવું;
ખોટા આટોપ નાનું આવે વળી કાંઈ પરબારનું;
કહે દલપતરામ, ફરત પુત્રને હાલાઃ
ફેરવા એ છ કામ, બનીને ઉભય માતા. ॥ ૪૦ ॥

આવ્યા આંટે મુસાફરી, કરવાને ઉપગાર,
પણ ઉતરે ઘરને ઘટી. દીધાં ઉતરાં કાજ;
દીધાં ઉતરાં કાજ, ફરજ નિજની નથ ભૂલી;
લઈ લીધો અધિકાર, ધણીઆણીને ફરજી:
કહે દલપતરામ, ફરી પણ આંખ ન ફાવ્યા:
એમ અદલ્યા ખોટે, મુસાફરી કરવા આવ્યા. ॥ ૪૧ ॥

ચિત્રવું ચિતરી રૂપમાં, એ ઘટે મરવું ઠીક.
કારણ કે એથી બચી, મટે અપકીર્તિક બીક
મટે અપકીર્તિક બીક, ધરા પરની રાંધ ભ્રષ્ટાચારી
નિજ વિભૂતિને કાજ, વિજ્ઞાની વાંધ ન વહાલી;
કહે દલપતરામ, મુખ્યને મર્દ ન મરવું;
મનુ મરવું નથ મહાર, રહે ચિતરીઓમાં ચિત્રવું; ॥ ૪૨ ॥

મુખોમાં ફરનાર ભર, નટ મુખર ફરો:
બાકે એ બાંધે બંધે, કામી કીડા. ભર
કામી કીડા બધે, ને જ તે કાળ મુખરકે
અંત વિના બોલે ઘણું ઉદ્ધત કરે વિખવાદે
કહે દલપતરામ, ઘણ આ ઊડે વિરાગે.
નટ મુખર ફરે. એમ તે કાળ મુખોમાં ॥ ૪૩ ॥

જે રીતે કાર્યો તણો, થાય સુધારો સહેજ;
અહણ થાય એ રીત તો, કાર્યની સિદ્ધી છેજ;
કાર્યની સિદ્ધી છેજ. દક્ષતા વાપરવાથી,
પણ સિદ્ધી નવ છેજ, રાખતાં બેપરવાથી;
કે છે જેશંગદાસ, નકામાં મુસત નિમિત્તે.
બગાડવાં નહિં કામ, કરો સુધરે જે રીતે. ॥ ૪૪

કુદરતનો કોઇ કાર્યમાં, કથયો નહિં અન્યાય;
કુદરત તો જે જે કરે, તેજ ખરો છે ન્યાય;
તેજ ખરો છે ન્યાય છતાં અજ્ઞાની લોકો;
કુદરતને દઇ દોષ, દિલમાં ધરતા ધોખો;
કે છે જેશંગદાસ સમો સૌતી આકૃતનો
નિજ કર્મે નિરખાય, દોષ એ નહિં કુદરતનો. ॥ ૪૫

મરકી રૂપી કાળને, લગભગ આવ્યો જોઇ;
દૂર ખસે નહીં તે જને, અકલ સઘળી ખોઇ;
અકલ સઘળી ખોઇ, વાર નવ કાંઇ વાપરતાં,
વળતી ઉઘડે આંખ, કાળની છક્ક ખાતાં;
કે છે જેશંગદાસ, જવું નહીં પાસે ફરકી,
જાણી જોઇને કાળ રૂપ નિહાળી મરકી. ॥ ૪૬ ॥

શમશાને વ બળતી, નિરખીને વૈરાગ્ય,
સમજી લે છે સુજ્ઞ જન નવ સમજે હતભાગ્ય,
નવ સમજે હતભાગ્ય, પાઠ એ પઢવા જેવો
અનુભવ કરી એ બાત બરાબર સમજી લેવો;
કે છે જેશંગદાસ, મન સૌ સમજી શાને,
પામે છે વૈરાગ્ય, નીરખી વ મમશાને. ॥ ૪૭ ॥

આવરદા ઓછી નથી જોતા વરસ પચાશ,
શકે ભગાવી ફરજ તો, ન રહે અધુરી આશ;
ન રહે અધુરી આશ, જરૂર આ લૌકીક કેરી,
પછી પરલૌકીક તણી સાધના પાય પહેરી;
કે છે જેશંગદાસ આળસમાં નહિ નામરદા;
બાપ ગુમાવી દીન, ગણુ ઓછી આવરદા. ॥ ૪૮ ॥

કહ્યા પ્રાકૃતી સર્વ સિંધુ, નિજ પતિ અનુ અજ્ઞાન;
કારને પામી કહ્યા, અનન્ત ઐશ્વર્ય સમાન;
અનન્ત ઐશ્વર્ય સમાન, એમ નિજ સંગાતે કે
આગળ દક્ષિણ પાય, [illegible]
હે છે [illegible], દીનતા પામે પાર;
[illegible] પાર, [illegible] પ્રાકૃતી [illegible]. ॥ ૪૯ ॥

સિદ્ધિસંતી પ્રાકૃત પરે, [illegible] ઉપર એ પાર;
ને વખાને [illegible] જનો, પણ [illegible] અપાર;
પણ [illegible] અપાર અતિશય [illegible] ભારી;
[illegible] અતિ જાય, કહે નહિ' [illegible] ભારી,
હે છે [illegible], [illegible] નિજની નિજ [illegible];
[illegible] જાય, [illegible] પ્રાકૃત [illegible]. ॥ ૫૦ ॥

સન્મુખે [illegible], એ જન [illegible];
તો તેનાપર તે [illegible], આવ્યું નહિ ઉર [illegible]:
આવ્યું નહિ ઉર [illegible] પોતાના [illegible];
[illegible] પાર, [illegible]:
હે છે [illegible], મુરખને મન [illegible]:
પણ [illegible] માને [illegible], [illegible] સન્મુખે. ॥ ૫૧ ॥

મુખને [illegible] ન [illegible], મુખને [illegible] માર;
મુખને [illegible], [illegible] સાર;
[illegible] સાર [illegible] તપાવી
[illegible], [illegible];
હે છે [illegible], [illegible];
[illegible] ના મુખને. ॥ ૫૨ ॥

[illegible] નહિં [illegible];
[illegible], [illegible]
[illegible], [illegible] ને [illegible]:
[illegible];
હે છે [illegible];
[illegible]. ॥ ૫૩ ॥

નીરાશા નિપજાવતી, વપુમાં વ્યાધિ અનેક;
ટેક રાખવા જાય પણ, રહે નહિં કદિ ટેક;
રહે નહિં કદિ ટેક, શરિર શીથિલ થઇ જાએ;
હિંમત હારી જાઇ, મરણ નામરદા થાએ;
કે છે ભેરોંગદાશ, જિવનનું રૂપક આશા;
પણ રૂપક હિણ કરે, જિવનને જરૂર નિરાશા. ॥ ૫૪

જે રાજા રૈયત તણા, હક રક્ષિત નવ થાય;
તેમ વળી રૈયત તણી, દાદ ચિતે નવ લ્હાય;
દાદ ચિતે નવ લ્હાય, થાય ના ન્યાય જુરીથી;
પ્રજા સંમતી વીણ, કરે નિકળે હજુરીથી;
કે છે ભેરોંગદાશ, રાજ્યના પાયા તાજા;
ત્યાં સુધી નવ થાય, હોય જ્યાં એવા રાજા. ॥ ૫૫

જેના ઓરજો બહુ, કરતા સુમને કામ;
તેને તેના સુમતનું, ફળ મળતુંજ તમામ;
ફળ મળતુંજ તમામ, મગજ હિણના ઓરજે;
જ્યાં ત્યાં બહુ તકરાર, વિના કારણની ઉઠરે;
કે છે ભેરોંગદાશ, શાંતિમાં એ કદિ રહે ના;
પામે ફળ બહુ નેક, ઓરજો સુમતી જેના. ॥ ૫૬

કરિએ ધંધો કોડથી, રાખી મન વિશ્વાશ;
નવરાપણે આવશે રહી, તો પ્રભુ પૂરે આશ;
તો પ્રભુ પૂરે આશ, બતાવી ફળ બહુ રૂડું;
મરવાણે કોઇવાર, નીપજે નહીં ફળ ભૂંડું;
કેછે ભેરોંગદાશ, અસત્ય આળસથી ડરિએ;
ખત ધરીને ખુબ, કોડથી ધંધો કરિએ. ॥ ૫૭ ॥

મીઠી વાણી મનુષ્યની ઉપજાવે બહુ મોદ;
તાજી રેછ દીલનેજ ઉપજેશે સૌ કોદ;
ઉપજેશે સૌ કોદ, શાંત કરિ શાંતિ પમાડે;
આનંદના રંગ માંહિ, નકિ કરિ ખુબ રમાડે;
કેછ ભેરોંગદાશ, મોહદની એવી ન દીઠી;
નવ મોંદની એજ, મનુષ્યની વાણી મીઠી. ॥ ૫૮ ॥

આપે ઇશ્વર મનુષ્યને, મનથી થઇ ઉદાર;
મન ગમ આપતિ મુખં તો. લેશ ન આવે પાર;
લેશ ન આવે પાર, પશુને આપતિ કરતાં;
દિન હજાર કરિ દુઃખ, મરે ઉપવાસી થઇ મરતાં;
કહે હેરોગદાસ, પ્રેમ કરી લોકમાં સ્થાપે;
ઇશ્વર થઇ ઉદાર, મનુષ્યને મન જે આપે. ॥ ૫૯ ॥

રાખે ઇશ્વર લાજ તો, લાજ રેહ્યુ રેનાર;
બળિના પાધો પિણ તો, કાંઇ નહીં બનનાર;
કાંઇ નહીં બનનાર, સુખ છે ચિંતા કરતાં
અંત શરૂ એ ચાર, દાખિને પાછા પરતાં;
કહે હેરોગદાસ, કાંઇ બારિ કોઇ ન ચાખે;
મનુષ્યનબુદ્ધિના બાર, લાજ જે ઇશ્વર રાખે. ॥ ૬૦ ॥

સ્વારથ આગળ સર્વેરા, પરમારથ ન જણાય;
પોતાના પણ સ્વારથ તણુ, પુરમાં પુરણ તણાય;
પુરમાં પુરણ તણાય, સ્વારથથી બનિને રેલો.
શુદ્ધ સ્વરૂપ ન જણાય હમેશાં મનનો મેલો;
કહે હેરોગદાસ, માણી પાણા પરમારથ
સ્વારથીયા જન થકે, સઘળા આગળ સ્વારથ. ॥ ૬૧ ॥

કહે જન ભુગામતી, તેને ભુંડી આફ
આપણું મન ચિંતવયા, ચિંતા કરે વધાફ
ચિંતા કરે વધાફ, શુભચિંતને કહી ગુણી;
વળિ તેના પરિપાકી બુદ્ધિને કહે અનુગુણી
કહે હેરોગદાસ, સ્નેહનું દુઃખ કહેદે;
આપણું કહું એજ મનુષ્ય ભુગામતિ કહે. ॥ ૬૨ ॥

એને આપે રકમ અનુ. તેને અતિરસ દુઃખ
બધાં પણ કાંઇ તણુ કરવે નહિ દ.ક સુખ;
સ્વપ્ને નહિ કરિ સુખ, આપે અતિશય ચાહે,
એકસરખુ નાખ. બુદ્ધિના અંત ઝુંઝાવે.
કહે હેરોગદાસ, વખ તો બુદ્ધિ અધ અને
આશિષ દુઃખિયો આપ, રકમ અનુ આપે એને. ॥ ૬૩ ॥

આપી મત કોઇ પારપર, રાખી સ્વતંત્ર,
પણ પરના આધારપર, આપિ નહિ અચીન્ત્ય
આપિ નહિ અચીન્ત, અકલ શુભ એવી;
મગજ કેળવ્યા કીધું, મગજનું જ્ઞાન ઉમેરી;
કે છે જોરાગારા, ગણી બિ મોટા, વાપી;
પોતાને આધાર, હમેશાં મત સહુ આપી.

કેની ગતિ કુદરત તણી, કોઇથી નહીં કળાય,
તર્કશાસ્ત્રી પણ તર્કમાં, ચિતભ્રમ થઇ જાય;
ચિતભ્રમ થઇ જાય, તર્કની વાત ન નિભે;
પણ તર્કોની વાત અચાનક આવી ઉપજે;
કે છે જોરાગારા વાત નહિ કહેવા જેવી,
કોઇથી નહીં કળાય, ગતી કુદરતની કેવી ॥ ૬૫ ॥

સુખ હરામી જે જનો કરિને સુખ હરામ;
રોજ કરે નિજ નાથને કરી ન બેસે કામ;
કરી ન બેસે કામ, નામ બદનામ કરીને
નહિ ચોરની પેઠ પ્રપંચ પેટ ભરીને;
કે છે જોરાગારા, અતમા એ બદનામી
જાણે બહુ નફાક જગતમાં સુખ હરામી. ॥ ૬૬ ॥

પાપીનું ધન પાપના પુરમાં તણાઇ જાય;
રંગ પતંગના પેઠ એ ક્ષણભંગુર સમજાય
ક્ષણભંગુર સમજાય, વહી પળમાં જાએ;
[illegible] ના વાર, [illegible] કુમાર્ગે
કે છે જોરાગારા પાપીના જાય પાપીનું
સમજાય એમ સમજ, પાપમાં ધન પાપીનું. ॥ ૬૭ ॥

વિશ્વાસુનો વિશ્વાસ, [illegible] કરતા હામ,
[illegible] તે [illegible], તે પ્રભુ બેસે ઠામ,
તે પ્રભુ [illegible], પ્રભુ નિજ [illegible]
[illegible]
કે છે જોરાગારા, [illegible]
[illegible] ॥ ૬૮ ॥

અંદર ભાળે કીકિયર, ભાંગે તેને ભાખ:
ત્યારે તેની આંખ્ય ખોલ; જાણે નહિં સિદ્ધાંત:
જાણે નહિં સિદ્ધાંત, દયા તજ હિંસામાં રાચે
એ વખતે અવિનાશી, એકની અહાં રાચે;
દેઉ ડેરોંગરાય, ભિનારે ચાંદી ચીકટ;
જગતમાં એક ભાજ, પડે શિર અધારે અંદર. ॥ ૬૯ ॥

ધીરે ધીરે જ્ઞાનને, અંતર કર્મોની રીત;
જ્ઞાની હોય તો તે કરી, સમજ્યું જ્ઞાન અધીન;
સમજ્યું જ્ઞાન અધીન, ચિત્તને શુદ્ધ કરીને;
નિજભાવે નિજરૂપ, હૃદય દયાળી ધરીને;
દેઉ ડેરોંગરાય, તરી ભવસાગર તીરે;
કહીએ સ્વયં સ્વભાવ, જ્ઞાનમતિ ધીરે ધીરે. ॥ ૭૦ ॥

દેખી અર્પિત સાર, સાધુજનથી એક;
આવી કલ્યાણી બની, પ્રાપ્ત કરે છે એક;
પ્રાપ્ત કરે છે એક, પ્રાણને દેવા આવી;
આયુધિ ન પતિ ભણે, તોય છે નજરે ત્યાગી;
દેઉ ડેરોંગરાય, શરણ સજ્જનને સેવી
સદ્ગુણ કરે છે એક, સાર અર્પણી દેખી. ॥ ૭૧ ॥

આવકી અર્પિત સાર, ફૂંકતરૂપી એક;
આવી અરજીઓ ધન, પ્રાપ્ત કરે છે એક;
પ્રાપ્ત કરે છે એક, મંદિર દેખાવાળી;
દેખી અર્પિત મન નહિ છે નજરે ન્યારી
દેઉ ડેરોંગરાય સ્થિર ચિત્ત પૂરી કરી
સદ્ગુણ કરે છે એક, અર્પણી આ આવકી. ॥ ૭૨ ॥

આવકી ફૂલોંગના ધન આ ભાવની ખાંડી
એક પ્રકૃતિમાં કરી, રાખે નહિં ચિત્ત કાંઈ;
રાખે નહિં ચિત્ત કાંઈ ભજન આપે પ્રકૃતિ;
તેથી અધ્યાત્મ, મુકે નહિં પવિત્ર ફૂલી
દેઉ ડેરોંગરાય કાંઈ ભાવિકતામાં રહી
વ્યવહારે નથી કેક, એમ સ્વરૂપ આવકી. ॥ ૭૩ ॥

અજ્ઞાની મનુષ્યે અર્થો, [illegible]
[illegible] છે [illegible] આ [illegible] [illegible]
આ [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] પાસે નાશ, ભક્તિ નહિ છે
[illegible] [illegible], [illegible] અનુ [illegible] [illegible]
[illegible] પાને [illegible] એમાં મનુષ્ય [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], પછી [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], પછી [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

અનુભવ કરમાં કરી, મન નવ ખુશી થાય;
ખાધીને પીધે નહીં, ઓચિંતો જ્યાં ઝપાય.
ઓચિંતો જ્યાં ઝપાય, રહ્યું ધનધાન્ય એનું;
મનમાંહેનું મન રહ્યું, ફિને ફિન જાનને દેખું;
કહે દલપતરામ, આવી આશા એ દેખાડે;
આવી અવળ થાય, કરે પ્રીતિ પરમારથ. ॥ ૯૫ ॥

દેખો કેટલા જન્મ ગયા, તેનું જ્યાં આયુષ,
નહિ મળતાં ફરી વાર કે, માગ્યે નહિ મનુષ;
માગ્યે નહિ મનુષ, અધિક આશાને પોતે;
જ્ઞાની જન એ જોય, દુખિયાં થાય પોતે;
કહે દલપતરામ, બોધ આ લહી લેજો;
આયુષ જો વહી જાય, પછી જ્યાં કેટલા જોયા. ॥ ૯૬ ॥

અંદર પરનાં જે જનો, ઓછડિ બાંધે બાથ;
અથવા જે એને કરે, જેનાથી અનુ અનુ થાય;
જેનાથી અનુ અનુ થાય, તેટલી દુખ નવ પામે;
છતાં આપના દુખ, પડે તો ફરે તે ઠામે;
કહે દલપતરામ, ફરી આવા નવ નરનાં,
પામે એ કરતાં, કારજથી અંદર પરનાં. ॥ ૯૭ ॥

દુઃખને હરિ દુઃખમાં, લે આશરે તો સુખ
આવે કે એને સારુ, ત્યાંથી સહુ દુખ;
ત્યાંથી સહુ દુખ દયા પામે રચાવે;
સુખ હરિમાંથી માંહિ, દુખનો ત્યાંથી લાવે;
કહે દલપતરામ, તે પ્રભુ રક્ષક જનમનને
કોઈ કહાય ન કાંઈ? કહાય જે દુઃખને. ॥ ૯૮ ॥

દુઃખમાંહ્યાના ક્ષેત્રથી ઠામ ઠામ છે જ્યાં;
ત્યાંય ફરી આશાય તો, જ્યાં કેટલા પડ્યા;
આવા કેટલા નેક, દુખીને કેમ જોવે
ત્યાં શાંતિ સુખ, પામતા ફિને ફિને
કહે દલપતરામ, પ્રભુ જે આશાતુર—
છોડ તજ તો ટોક, કરેલી દુઃખાતુર. ॥ ૯૯ ॥

દુખ સુખની જેણે નથી, દીઠી તડકી છાંય:
તે જન અનુભવ હિણ રહી, વણ વીવેકી થાય,
વણ વીવેકી થાય, વખત વરતી નવ જાણે;
એક ઈંદ્રિનું જ્ઞાન, રાખી નિજ મમત વખાણે;
કેછ જેરંગદાસ, મધુર વાણી નહિં મુખની:
બેપરવાનો થઈ, ન સમજે ગતિ દુખ સુખની. ॥ ૯૪ ॥

દુનિઆમાં હરકોઇ પણ, મનુષ્યનું કર્તવ્ય;
છે તેના હ્રદયા તણા, વિચારરૂપી દ્રવ્ય;
વિચારરૂપી દ્રવ્ય, તણું પરણ પ્રતિબિંબજ;
સમજી લેજો સર્વ, વાત એ આબેહૂબજ;
કેછ જેરંગદાસ, વાંક નહિં જનનો આમાં;
હ્રદય નચાવે તેમ, નાચતાં સહુ દુનિઆમાં. ॥ ૯૫ ॥

ચીઠ્ઠી હરિના નામપર, કુળની સમજી કામ;
કરતા જે જનખંતથી, હ્રદયે રાખી હામ;
હ્રદયે રાખી હામ, ધર્મ નીતીની રીતે;
તો મન ઇચ્છા સર્વ, પ્રભુ પૂરે છે પ્રીતે
કેછ જેરંગદાસ, વાત ઉલટી નવ દીઠી;
કાર્ય સિદ્ધ સા થાય, હરી કર રાખે ચીઠ્ઠી. ॥ ૯૬ ॥

ગ્રહણ વિજુની લક્ષ્મિને, નજરે નિરખી જોય;
ઉત્તમજન પણ અવનિમાં, પાક રહે નહિ કોઇ,
પાક રહે નહિં કોઇ, રહે કોઇ વિરલો પૂરો,
બને બિજા નાપાક લક્ષ્મિ રસ જોઇ મધુરો;
કેછ જેરંગદાસ, કરે પતિ મતિ ગ્રહણની;
લાલચમાં લપટાઇ, લક્ષ્મિ જોઈ ગ્રહણ વિજુની. ॥ ૯૭ ॥

જોના કુદરતની લીલા, ઠાકે ઉપઆનંદ,
વિવિધ રંગના વેલવૃક્ષ, વિવિધ પુષ્પ મકરંદ.
વિવિધ પુષ્પ મકરંદ, મમજને શાન્ત કરે છે;
એમ પણ વિનાશ લીલા એ ગુપ્ત હરે છે;
કેછ જેરંગદાસ, જોઇને જન મન મોહતાં,
રત્ન મટી પણ પ્રાણ. લીલા કુદરતની જોતાં. ॥ ૯૮ ॥

પ્યારા પ્યારા અંતરજન, નક્ષત્રીયાળાં સ્થાન;
સેવે નહિ એ કોઈદી, સેવે નિર્જન સ્થાન;
સેવે નિર્જન સ્થાન, સુખ કરણ ત્યાં બહુ દીઠું;
પામે ઉર આનંદ, દીઠા કુદરતની રીઠું;
કહે દલપતરામ, હજાના રહ્યાં નહિ તોટા;
ભાવિનો શુભ ધામ, ભોગવે પ્યારા પોટા. ॥ ૮૯ ॥

પળપળનું રક્ષણ કરે, પ્રાણીનું જગદીશ,
રક્ષણ વિણ પણ પ્રાણીને, કાપે નહિ નિર્જીવ,
કાપે નહિ નિર્જીવ, છતાં હાનિ પણ આવે;
ચાહ માત્ર ઘડ છવ, પોતાને તોળા ત્યાગે;
કહે દલપતરામ, હરિનીષ્ટમાં ભરાણું;
ભજે ન કોઈને પ્રાણ, [illegible] કરિ પળપળનું. ॥ ૯૦ ॥

જુદી જાત ઘર ગોઠ્યું, જગતે જાણ્યું અધર્મ;
એક ઘણ વિપરીત ગાણી, કરતા ઉલટાં કર્મ;
કરતા ઉલટાં કર્મ, સ્વાધ નય આદિ કરીએ;
જગથી બંધન થાય, અજ્ઞાની [illegible] મન ધરીએ;
કહે દલપતરામ, મનમાંથી પણ છૂટી;
પછી રહિત અજ્ઞાન થાય છે [illegible] જુદી. ॥ ૯૧ ॥

છુટવા ધાંદી સાંભળ્યું, કે જગની બહુ ભાવ;
તે જગથી બંધી રહી, ભરિ નહિ પ્રિયાય
ભરિ નહિ પ્રિયાય, [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible];
કહે દલપતરામ, [illegible] કો [illegible] [illegible];
[illegible] [illegible] ધાંદી છુટવા. ॥ ૯૨ ॥

શીતળીત્વ ઠીક કે ઠીક ગમ કે લીન,
[illegible] કે શીતળતા, રહી ઘર, તાલીન,
રહી ઘર તાલીન, [illegible] [illegible] ન [illegible].
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible].
કહે દલપતરામ, [illegible] [illegible] મે [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. ॥ ૯૩ ॥

વિપતીનું વર્ણન થતી, આવ્યું કોય નિજશેહેર
[illegible] શાહૂન [illegible]
શાહૂન [illegible], તેનુ [illegible]
[illegible] પછી પોતે [illegible]
[illegible] વિપતીનું
[illegible] વિપતીન. [illegible]

આતમ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

કિસ્મત આગળ કોઈનું, ચાલે નહિં કાંઈ જોર.
ભલા ભલા ભુપતી તણા, તોડીને એ તોર,
તોડીને એ તોર, ભમ્કતા કરે ભિખારી;
કરે રંકને રાય, એહુ એની બલિહારી.
કેછ જેશંગદાસ, ગમે તે કરશો હિકમત;
પણ ફાવો નહિં કદી, કરે મન ધાર્યું કિસ્મત. ॥ ૧૦૪ ॥
બહુમુખી ગંગા સમી, દુનિયાં આ દેખાય,
સૌના મત કોઈ વાતમાં, સરખા નહિં પેખાય,
સરખા નહિં પેખાય, વદે સૌ ભિન્ન ભિન્ન વાણી;
એક રંગની નહીં, સત્યાસત્ય વાણી જણાણી,
કેછ જેશંગદાસ, અંતરને બહિર મુખી;
વરતી દુનિયાં વાણ, ગંગાસમ એ બહુમુખી. ॥૧૦૫॥
ઝળકી ઊઠે જગતમાં, સૌ સદ્‌ગુણિજન રત્ન;
એને માટે કોઈને, કરવો પડે ન યત્ન:
કરવો પડે ન યત્ન, પ્રકાશે નિજના તેજે;
કદરદાન જન સર્વ, કદર પણ બુજે સ્હેજે,
કેછ જેશંગદાસ, કીર્તિની કલગી ચળકી.
રહેતી સદ્‌ગુણ થકી. સદ્‌ગુણિ ઉઠે ઝળકી. ॥ ૧૦૬ ॥
અવધી પૂરણ થઇ ગઇ, ઘડિકા રહી ભરાઇ;
દેહ તજી જાવા તણી, ચીઠી પણ સકરાઈ;
ચીઠી પણ સકરાઇ. છતાં આ જગની માયા.
તજી શકે નહિં લેશ, સુતી અટકીને કાયા;
કેછ જેશંગદાસ, સર્વ સંપત્ત સબંધી;
તજિને ચાલ્યો જીવ, થઇ ગઇ પૂરણ અવધી. ॥ ૧૦૭ ॥
છત લક્ષ્મીની હોય તો, ગરીબને દો દાન;
નહિ તો તે લક્ષ્મી તણો, લાભજ નથી નિદાન,
લાભજ નથી નિદાન, હવેથી દાન કરીને,
રટો પ્રભુનું નામ જીવથી પ્રેમ ધરીને,
વદશે જેસંગ માળ, નભય કુંડળીઆ છૂતની;
દાખી પદ પ્રત્યેક, સરસ અક્ષરના છતની. ॥ ૧૦૮ ॥

માળા ૩૫ મી સંપૂર્ણ.

માળા ૩૬ મી.

ગીતિવૃત.

જે જન સાહાય ગુનનો, ત્યાગ કરીને કુશળ મટે જાએ:
તે પર દૈવ હમેશાં, કોપ કરીને પ્રતિકુળ બહુ થાએ. ॥ ૧ ॥

વિપરિત વખત જનોનાં, ડાહ્યા જન પણ મુરખ થતા દેખો:
બુદ્ધી ભ્રષ્ટ થઇને, દુર્મતિઆ થઇ દુષ્કર્મી પેખો. ॥ ૨ ॥

જગત નહીં જાનું, અપણું સપણું, મન સમજુ બોલે:
એ પર રીસ કરીને, શાપે તે જન, અને તરણું તોલે. ॥ ૩ ॥

કરવો નહિં કદિએ પણ, વિવાદ સ્ત્રી કે નૃપતીની સાથ;
કરવાથી આવે છે, કલંક ને વળિ ભય નૃપનો હાથ. ॥ ૪ ॥

કદિ અપમાન ન કરવું, પંડિત શાસ્ત્રી કે પ્રતિષ્ઠિત જનનું;
કરવાથી વિપરિત થઈ, જરૂર સમજજો ક્ષય નિજનાં તનનું. ॥ ૫ ॥

અપવર્જિત કાર્યો આ, પણ પીયાકે, નવ તત્પર કરિએ;
કાર્યો કુળ ધરમનાં, તત્કાળે સૌ કરવાં નવ ડરિએ. ॥ ૬ ॥

અજ્ઞાની જન ની રે. એ ભયથી નવ સડકો તજવાં;
કદિ ડિરાનો ભય હોએ, તોપણ અવશ્ય સડકો સજવાં ॥ ૭ ॥

પરઘર પેઠક કરતાં, સંતોષાત, નિરધાર પર આવે;
એ જન પાપથકી સૌ હાથે કરિને નિજને નિરાવે. ॥ ૮ ॥

જે કારજ કરવાને, કઠિન હોએ મનુષ્ય જે તેને:
તે કારજમાં જોડી. કદી ભજવામાં નવ જોડો એને. ॥

સમયતણા અનુસારે ગુરુ પરમાણે ઘટિત રીતે જનને
બોલાવો વદિ વાણી, જેથી એને, પ્રિય લાગે મનને. ॥ ૧૦ ॥
ધર્મ સકળ પુરૂષારથ, ફળ દેનારો સહુને છે જાણી
તત્કાળિક ફળ લોભે ધર્મ તજીને, નવ પામો હાણી. ॥ ૧૧ ॥
અધિકારી મોટામાં ન્યાય અને વળિ સંયમપણા સાથે
સ્વતંત્રતા ધીરજ એ ગુણથી ન બને નઠારાં કૃત્ય હાથે ॥૧૨॥
પરમ મનુષ્યની સહાયક સમજી લજ્જા જગમાં બહુ સારી;
અતિ અઘરાં કામો પણ, બનતાં એથી ગતિ એની ન્યારી.॥૧૩॥
મરતાં લગી પણ માણસ ટેક તજે નહિ શુરવિર એ સાચ,
આધનવ ટેક તજી દે સમજો એ તો નહિ શુરવિર સાવધાન॥૧૪॥
[illegible] મારાને [illegible] એ [illegible] જે સ્વરૂપ સમજાવું.
જ્ઞાન [illegible] જ્ઞાન [illegible] સમજાવું આવું ॥૧૫॥
[illegible] પણ તે ભલી [illegible] હોએ;
[illegible] પાન, [illegible] ખુએ॥૧૬॥
[illegible] ગાજનનો
[illegible] મનનો.॥૧૭॥
[illegible] શબ્દ [illegible];
[illegible] ॥૧૮॥
[illegible]
[illegible] ॥ ૧૯ ॥
[illegible] ની
[illegible] ની. ॥ ૨૦ ॥
[illegible]
[illegible] પીએ ॥૨૧॥
[illegible] વીશ
[illegible] દીન.॥૨૨॥
[illegible]
[illegible] ॥૨૩॥

ભરજૂવાની બેઉ, ઊઘાડી થઈ, રઝળવામાં કાઢી;
વૃધપણુંમાં એ જનને, વિપત્તી કદિએ નવ આવે આડી. ॥૨૪॥
વિપરિત વખત જગતનો, નિરખી પાસે હરિ નિજ સેવકને;
દ્રઢીએ તે દીઠા, પેતાં તેને લઇ લે નીજ કને. ॥ ૨૫ ॥
સુખ દુખના અનુભવની, હકીકત કેદિ નવ સમજે વણ ચાખે;
મિશ્રિતતા પામેલી, હકીકત અનુભવિ ચામરતસમ ભાખે. ॥૨૬॥
માણસમાં બળ છે નહિં, બળ તો સઘળું અધિકારે આવે;
મિણનો પણ હાકમતો, તે લોકાનાં ચણાજ ચવરાવે. ॥ ૨૭ ॥
માણસની મિત્રાઇ, કરવા માટે, નવ કોઇ ચાહે;
પણ તેના પરિબળથી, અંતકને કર તેનો રાહે. ॥ ૨૮ ॥
જશ જામેલા જનની, મૈત્રી માટે, સહુ રાખે મમતા;
ઊગતાને આ જગમાં, કોડ કરીને સરવે જન નમતા. ॥ ૨૯ ॥
મન વચન કાર્યોનું, ઐકય પણું એ રાહય છે સત્યનાં;
એના ઐકયપણા વિણ, અસત્યતા છે, નવ કદિએ સત્યના. ॥૩૦॥
વિચાર બળની છે જ્યાં, જાગૃતી ત્યાં જય દેવી વગતી;
ઉદય કરિ નિતીનો, કરતી અની, ઉદય તણી હસતી. ॥ ૩૧ ॥
કાળ ન કહિને આવે, વણ ચેતાવ્યે વગર કદી આવે;
આવે છે ત્યાર એ, અજ્ઞાનીને, ભયથી ભડકાવે. ॥ ૩૨ ॥
હરિની ભક્તી રૂપી, પાન રસાયન કરવાથી જનને;
ભવસાગર બંધનનો, ભય નથી રે'તો કદિએ નિજજનને. ॥૩૩॥
દુખિઆરી દુનિઆમાં, શાંતીનું સુખ સદૈવ છે સારૂં;
રેતી કેરા રણમાં, સરોવર સરખું સુખ બહુ કરનારૂં. ॥૩૪॥
નિષ્કેવળ જનને જે, ક્રોધ અતીશય, ઉપજાવે જાણી;
તે તેનાં અંતરની, જવાળે બળિને, ખમતો બહુ હાણી. ॥૩૫॥
અનૃત વાણી જે બહુ, બોલે છે તે જન અનૃત કહે;
સત્ય સદા નવ ગમતું, સત્ય તણી નવ કદર કદી પ્રીછે. ॥૩૬॥
વૃધઅવસ્થામાં જે, વિપત પડે તો મરણ ઘણું સારૂં;
પુરૂષારથ હિણ થઇને, દુખમાં જીવવું, હિત શું કરનારૂં. ॥૩૭॥

રતિને અતિ ઇચ્છનારી, અબળાઓ છે, ઉનમત નદિ;
નદિ નિજ સેખડ ભેદે, એ સમ અબળા કુળસેરક એવી.
કામ અને ક્રોધાદિક, દોષાધિન છે નર સ્વેચ્છાચારી:
પણ ધીરજ ધરિ ચાલે, તે નર તેથી બને ન વીકારી. ॥૩૯॥
તત્વજ્ઞાની જન જેવે, તેવે સઘળા, અવિત્ર ગણિ લેખો;
દમન કરી ઇંદ્રીઓ, અધાળુ જન, પવિત્ર રૂપ પેખો. ॥ ૪૦
પ્રવાસહિણ પંડિતને, મંતહિણ નૃપને, ગણિ પૃથ્વી જાએ;
વિદ્યાને પ્રાક્રમ બે, ગુમ રહ્યાથી, કદિ નવ પોષાએ. ॥ ૪૧ ॥
અભિમાને હિણલક્ષ્મી, ગર્ભથી હિણ, કુમારીકા થાએ;
એ રીતે પંડિત પણ, પ્રવાસહિણથી, હિણ બહુ થઇ જાએ. ॥૪૨॥
લોક વ્યવહાર અને વળિ, ધર્મ તથા નિજ, હિત સમજી ચાલે;
તે જન દીર્ઘ મુદત લગિ, જરા લક્ષ્મીને સુખમાં બહુ મ્હાલે.॥૪૩॥
મૂળ બધા દોષોનું, અવશ્ય કરીને અબળાઓ જાણો;
કારણ કે તેઓનાં, વાયુ પેઠે ચળ ચિત પરમાણો. ॥ ૪૪ ॥
પુરૂષ સદા નિજ બળથી, રક્ષણ કરતો અબળાના તનનું;
પણ બ્રહ્માદિકથી પણ, રક્ષણ થાય ન કદિ તેના મનનું. ॥૪૫॥
વપુની વ્યાધી વપુમાં, ઢંકાએલી સદાય બહુ સારી;
બ્હાર પ્રગટ થઇ નિકળે, છે તે વ્યાધી બહુ પીડાકારી. ॥૪૬॥
સ્રી રાજી રાખ્યા વિણ, પતિને પણ તે નવ રાજી રાખે;
પતિના કુળની વૃધ્ધી એમ થવાથી કદિએ નવ દાખે ॥૪૭॥
પુરૂષે બહુ અબળાપર, દ્વેષ ન કરવો નવ સ્નેહ ભજવી;
એક ધરમ એ એના, આસય સાથે અબળા રીઝવવી. ॥૪૮॥
સ્રીનું પાલણ કરતાં, અને વળી બહુ સાચવતાં ભાવે;
સ્રી હરદમ શુભ રીતે, શ્રીરૂપ થઇને નિજગૃહ શોભાવે. ॥૪૯॥
જ્યાં સુધી જન સગે, થયો સમાગમ નવ પૂરણ જાણો;
ત્યાં સુધી કદી તેના, ગુણને પૂરણ તમે ન પીછાણો. ॥ ૫૦ ॥
સ્વારથમાં તત્પર રહી, વિઘન પડે પણ ગણે નહી પોતે;
પર પ્રીતી, રાખે તે તે મરતા વણ મોતે. ॥ ૫૧ ॥

અજ્ઞાની પુરૂષોને, અવળે વરતે અળખામણો દેખે છે;
તેમજ કામી ક્રોધી, જ્ઞાનીના મન ચિત્તને ગોદે છે. ॥ ૫૨ ॥

આવું મુરખની રીતથી, ઉકરડા જેવો, જગમાં આચરતા;
તેને જ્ઞાની જન સૌ, શંકર પરસ મૂળથી ઉચ્ચરતા. ॥ ૫૩ ॥

રૂપાવરૂ આદિક ચીજો, ભોજનના ગુણને કદી ન સ્વાદ કરે;
તે પ્રમાણ ગણવો પણ, જ્ઞાત અજાણે જગમાં અહિં વિચરે. ॥ ૫૪ ॥

નીચ કુળમાં જન્મ્યો, તેહ છતાં પણ નિતી ધરમ ધારે;
તો તેનો સત્કાર, શ્રેષ્ઠ પુરૂષે કરવો તે હોશે. ॥ ૫૫ ॥

નજર કૃપણ પુરૂષની, જેના ઉપર ઘણી બહુ કરતી;
તેને તે અગ્નિની, પેઠે બાળી ભસ્મ સદા કરતી. ॥ ૫૬ ॥

પોતાના સુખવાસ્તે, પરને પીડા કદિ જો થઇ આવે;
તો તેને સજ્જન સૌ, તન મન અરૂચી દુખથી ગભરાવે. ॥ ૫૭ ॥

સારી કે નરસી હોય, બાબતનો કદિ નવ અંતર લેવો;
અંતર બહુ લેવાથી, તન મન ધનનો હોમ પડે દેવો. ॥ ૫૮ ॥

સગાં સાખરી ગરવે. આફત સમયે પરખાતાં પૂરાં;
સુખનાં સાથે સંગી, દુખનાં સંગી નવ દીસે પૂરાં. ॥ ૫૯ ॥

ચંદનથી શશી શીતળ, માણસને બહુ કરતો શીતળતા;
પણ વિરોધીના તાપો ટળે ન તે સંત વચનથી ટળતા. ॥ ૬૦ ॥

દૈવ તરફથી દેહે, વ્યાધી જે જે તનને થઇ આવે;
આસમાની તેની નવ, ખબર પડે કદિ પણ પછી અચકાવે. ॥ ૬૧ ॥

અનેક વિચારો છે, તે સઘળાનો અમલ કરે જેઓ;
કામ ન સુધરે કાંઇ, પણ ઉલટા બહુ ગુંચવાતા એઓ. ॥ ૬૨ ॥

જ્ઞાની દુખ દેખીને, પ્રેમ કરીને વધાવી લે હોંશે.
કારણ નિજ કર્મોનાં, ફળો ભોગવી થવા મુક્ત હોંશે. ॥ ૬૩ ॥

બચપણથી સુખ વૈભવ, ભોગવિને વૃદ્ધ વયમાં જે આવે;
વૃદ્ધ વયમાં દુખ દેખી, હાલે તે જન દિલમાં પસ્તાવે. ॥ ૬૪ ॥

ચંદ્રકળા પક્ષે જયમ, દિનદિન પોતે વધતો દેખાયે;
એ રીતે દાતાને, જમીન દાનનું ફળ વધતું જાણે. ॥ ૬૫ ॥

ધર્મ કુશળતાથી બ્રે, વ્યવહારમાં જન બહુ મરતી
એજ પ્રથમ તો સ્મૃતી, કેરૂં લક્ષણ સમજવું
સત્યે સૂર્ય તપે છે, અગ્ની દીપે પવન વળી વાએ;
સત્યે ધર્મ ટકેલો છે, માટે સત્યને તજતાં દુખ થાએ
દુખનું ઔષધ કાંડા, મન જાણે જે વખતે સુખ મળશે;
એ આશાએ દુખના, કાંડા સઘળા દુખિયાં નિર્ગમશે. ॥ ૬૯ ॥
સમુદ્ર વાયુ અગ્ની, દુષિત કદિએ થતા નથી જાણો;
જ્ઞાની જન એ રીતે, દોષ વગરના સદાય પરમાણો. ॥ ૭૦ ॥
હરિ નિજ ભક્તોને બહુ, દુખ આપીને કસોટીએ કસતા;
દુખમાં હરીપર શ્રદ્ધા, અચળ રહે તો હરી રીઝે હસતા.
પોતાની મેળે જઈ, વણ બોલાવ્યે પરને આપ્ત થતાં;
પામે પૂર્ણ પરાભવ, પોતે પૂરણ કિર્તીવંત છતાં. ॥ ૭૧ ॥
તેજસ્વિ જનના આશ્રિ, તેજસ્વિ જનમાં નવ સમરથ
જેમ અધિક ઉજાસતા, બળિને પામી દુર્બળ થઈ જાએ. ॥ ૭૨ ॥
જનના મનની ઈચ્છા, દિન દિન અતિશય વધતી દેખાએ;
રાજ તણા સુખની એ, આશા કદિ નવ જગમાં લેખાએ. ॥ ૭૩ ॥
જગમાં દ્રવ્ય નથી એવું, જેથી ઈચ્છા જનની પુરાએ;
પુરૂષ સમુદ્ર સરખો કેઈ ઉપાયે કદિ નવ પુરાએ. ॥ ૭૪ ॥
[illegible]ત જનને ઈચ્છા, દિન દિન અતિશય વૃદ્ધિને લીધે;
[illegible] રૂપી બીજી, ઈચ્છા એને શર પેઠે વીંધે ॥ ૭૫ ॥
[illegible]ાન સદા મેળવતા માણસને જે પરથમ દુખ લાગે;
[illegible] દુખ અંતે એને, જ્ઞાન થવાથી સુખરૂપ થઈ પડશે. ॥ ૭૬ ॥
[illegible] અનુભવ કરી બેઠા તો, શાસ્ત્ર તણું વશ સઘળું સમજાશે;
[illegible] તણા ચકરમાં સ્થાવર જંગમ સરવે આવાશે. ॥ ૭૭ ॥
[illegible] પણ પુરૂષને દ્રવ્યમાં, લગની એવી બહુ લાગી હોએ,
[illegible]વી લગની તેને, સમાં કદી પર પણ નવ હોએ. ॥ ૭૮ ॥
રાજ્ય અને નિર્ધનતા, બેની તુલના સુખની કરી એવું;
[illegible] નિર્ધનતા કેરૂં, પલ્લું નમતું નજરે દેખાતું. ॥ ૭૯ ॥

ધનનો નાશ થવાથી, જ્ઞાતી જનને વળી મીત્રો સઘળાઃ
એ અપમાન અતિશય, માન ન દે વળિ ઘરની પણ અબળા.॥૮૦

દેહ તણી છાંયાની, સાથે સઘળાં પુરવ તણાં કર્મો;
અંત લગી સાથે રહી, માણસને દે એ ફળ અવ ધર્મો. ॥ ૮૧ ॥

દ્રવ્ય મુકીને મરવું, અજ્ઞાનીને અતી કઠણ લાગે;
દેહ તજી દુનિયાંથી, ધાયં જવું પણ નવ તૃષ્ણા ભાગે.॥ ૮૨ ॥

પળનો પણ ભરૂંસો તો, રાખીને નવ દુનીઆમાં ચાલો;
પળમાં દેહ તજીને, રાહ સદા પર લોક તણો ઝાલો. ॥ ૮૩ ॥

સંકટ વેઠવા વીના, માણસનો કદિ ઉદય નહી થાએ;
સંકટથી કંટાળે, તેની હાલત દુર્બળ દેખાએ. ॥ ૮૪ ॥

કાળ તણી બલીહારી, જનને દુંખદ હરદમ વિસરાવે;
ગુમરાનું ઉલટું ને, ઉલટાનું એ ગુલટું દરશાવે. ॥ ૮૫ ॥

ધર્મ તણા દ્વારેથી, તુચ્છ જગતની નીરખીને જાળ;
ઉપજતાં વૈરાગ્યજ, અંતર ગુધી થઇ જાયજ તતકાળ. ॥ ૮૬ ॥

તૃષ્ણારૂપ પીડાથી, દુખરૂપ પીડા અતિ ઉત્પન્ન થાએ;
એ દુખરૂપ પીડાથી, સુખ ઉત્પન થઇ દુખ ઉત્પન્ન થાએ. ॥૮૭॥

દુનીઆમાં સૌ વસ્તુ, માણસને કદિ અનુકૂળ બહુ હોએ;
પણ તૃષ્ણા નવ ત્યાગે, તો તેને નવ સુખ સ્વપ્ને હોએ. ॥ ૮૮ ॥

દુનિઆમાં અનુકૂળતા, માણસને કદિ નવ કાંઇ હોએ;
પણ તૃષ્ણાને ત્યાગે, તો તો તેને સુખ બહુ સમજાએ. ॥ ૮૯ ॥

ચંચળતા તજી દઇને, માણસનું મન સ્થીર બહુ બની જાએ;
ત્યારે તેને કોઇના, મનમાં કિંચિત ભય નવ સમજાએ. ॥ ૯૦ ॥

મત્યુ અને અમૃત બે, વસી રહેલાં, વપુમાંહિ જાણો;
મોહ થકી મૃત્યુને, બ્રહ્મજ્ઞાનથી અમૃત પીછાણો. ॥ ૯૧ ॥

વીદ્યા સમ નથી નેત્રજ, સત્ય સમ બીજું તપ કદિ નવ દેખો;
પ્રીતી સમ દુખ છે નહિ, ત્યાગ સમુ સુખ અપર નહી લેખો. ॥૯૨॥

સમજણના પડદાની, ઓઠે હરદમ ભવિષ્ય રહ્યું લટકી;
દેખાતું નહિ કદિ એ, મનુષ્ય થકી એ રહે મતી અટકી. ॥૯૩॥

પ્રીય વસ્તુ મળવાથી, તૃષ્ણાની કદિ નવ તૃપ્તી થાએ;
અગ્નીની પેઠે એ, તૃષ્ણા કદિ નવ જળથી ઓલાએ. ॥ ૯૪ ॥
ઘૃત અગ્નીમાં નાંખે, અગ્નિ પ્રજ્વળિત હરદમ બહુ થાએ;
એ રીતે તૃષ્ણા પણ, ઇચ્છિત વસ્તુ મળતાં ઉભરાએ. ॥ ૯૫ ॥
હરિ ધારે તો પળમાં, ઇચ્છા સઘળી મનની સંપાડે;
અને વળિ ધારે તો, ઇચ્છા સઘળી પળમાં વણસાડે. ॥ ૯૬ ॥
કામ બધાં કજીઆનાં, શત્રુરૂપ થઇ દુખ જનને દેછે;
માટે ઉગતુ એને, છેદી સમજુ જન લાભજ લેછે. ॥ ૯૭ ॥
તનદુરસ્તી સારી, હોએ ત્યારે નવ કીમત સુઝે;
પણ વ્યાધી થઇ બગડે, ત્યારે તેની શુભ કીંમત સૂઝે. ॥ ૯૮ ॥
આગળથી અટકળ નવ, કરસો કદિ એ સમજો તો મનમાં;
ધારેલી વાતો સૌ, ધુળ મળે છે પડિને વીધનમાં. ॥ ૯૯ ॥
ભવિષ્યે જે બનવાનું, તે પરમાણે મતી પરથમ સુજે;
ડાહ્યા જન બહુ હોએ, તોપણ તેની મતી સઘળી મુંજે. ॥૧૦૦॥
ડોળ ધરી ચાલ્યાથી, દુનીઆં સઘળી ભરમાતી દેખો;
પણ પાછળથી નબળાં, લક્ષણ જોઇને દુર થતી પેખો. ॥૧૦૧॥
જ્યાં સુધી માણસમાં શકતી હોએ સુખરૂપ ત્યાં સુધી;
શકિત હીણુ થએથી, અનેક દુખનો ઉભગતો ઉદધી ॥૧૦૨॥
ગરીબ તણી ગતી જોઇને, મનમાં મોટી શિખ સમજી લેવી;
આપણને ધન પ્રભુએ, આપ્યું છે એ કૃપા કહો કેવી. ॥૧૦૩॥
દાતા થઇ દિન ઉપર, દયા કરે તે ધન ભોગવ્યું જાણો;
એ વિણ ધનપતી સઘળા, ધન રક્ષક થઇ જીવતા પરમાણો. ॥૧૦૪
અંતલગી આશાનો, પાર ન આવે મનુષ્યનો કદીએ;
એ આશાને લીધે, સુખ દુખ સઘળાં સહન થતાં વદીએ. ૧૦૫
ઓપતી જો મૂરખ તો, તેની સાથે સબંધ નહીં સારો;
અનેક આળો શિરપર, આવે એથી સબંધ દુખદારો. ॥૧૦૬॥
દુખીઆરી દુનિયાં આ, સુખ સમજીને મનગમતી મ્હાલે
પણ જીવન તજી અંતે, જાય નર્ક ત્યાં કર્મ કર્યાં સાલે. ॥૧૦૭॥
છત્રીશમી ગીતીની, બોધક માળા વાંચો નિર્વીઘને;
જેસંગ સુખને જાણો, પ્રભુ કૃપાએ પુર્ણ કરી છગને. ॥ ૧૦૮ ॥

માળા છત્રીશમી સંપુરણ.

પ્રશ્નોત્તર અને પાદપૂર્તિઓ.

મુંબાઈથી નિકળતા " રસિક મસ્તદ " ચોપાનિઆના અધિપતિ, મહેરવાન—દાદીભાઈ મેહરજી તારાપોરવાળા તરફથી, કવિ જેસંગભાઈને, પુછાએલા પ્રશ્નો અને તેમના આપેલા ઉત્તર તે નીચે પ્રમાણે.

(આ પ્રશ્નોત્તર રસિક મસ્તદના પુસ્તક ૮ માના અંક ૯—૧૦ શિઆમાં છપાયા છે. સન ૧૮૯૭.)

પ્રશ્ન ૧ લો.—દોહરો.

કહો કોણ રાજા વિશે ? ના પત કોની જાય ?
કોણ કરે નુકશાન નિજ ? કોણ દયા નહિં ખાય ? ॥ ૧ ॥

ઉત્તર ૧ લો.—ઇંદ્રવજ્રાછંદ.

શોભે સભામાં કવિરાજ સારા. શોભે પ્રજાને નૃપ પાળનારા;
શોભે સભામાં ગુણદેવ સારા, શોભે સભામાં ગુણથી ગણાયા.૧
શોભે સભામાં ન અજ્ઞાનવાદી. શોભે સભાના નર નામધારી;
શોભે સભાના ગુણદેવ દરામી, શોભે સભાના નૃપ બેદ નાસી. ૨
હાથે કરી જે અદેવ પાડે, હાથે કરી જે પતરાજ ખાટે;
હાથે કરી જે વિપદઃ આણે, હાથે મરે એ બહુ ભાગ્ય હાલે. ૩
જાણ્યા ન જેણે જગતાતને રે, જાણ્યા ન જેણે ધરમો નમેરે;
એવા જનો જે જગમાં ગણાતા, તેતો કદી દીલ દયા ન ખાતા.૪

પ્રશ્ન ૨ જો—દોહરો.

કોણ વચન પાળે ખરૂં ? કરે કોણ તે ભંગ ?
કોના ઘરમાં સંપત્તી ? કોનો ધરી એ ૨ ... ॥

ઊત્તર ૨ જો.—મનહર છંદ.

શરવીર સરદાર, પણ લઈ રણ ચઢે,
તો તે પણ પાળવાને, પુંઠ ન દેખાડશે:
ભક્ત જન ભગવંત, ભાળવાને ભાવ ધેરી,
ભક્તિ કરી ભીતરનું, પણ પુરૂ પાડશે.
શાહુ અને દાતા બેઊ, મુખથી વદેલાં વેણ,
જીવ જાય તોય પણ, તેહ નહીં તોડશે;
સુણો દાદી મિત્ર મારા, સતવાદી જન સદા,
વધુ વેણ પાળવા ન, પાછી પાની કાઢશે. ॥ ૧ ॥

ફેફી વ્યભિચારી અને, અન્યાયી અધરમીએ,
કરેલાં કુકૃત્ય છુપાં, ગખવાને કારણે
નિંદાખોર નિંદા કરી, દ્વેપ દગ્શાવવાને,
ઠઠ્ઠાખોર ઠઠ્ઠા કરી, બકે બહુ બારણે;
સ્વારથીયા સ્વાર્થ માટે, દૈવનો ન ડર રાખી,
બદેલી જે વાત તે તો, ભગ કરવા ભણે,
સુણો દાદી મિત્ર મારા, ઊપર કહ્યા એ સહુ,
સ્વારથને કાજ વેણ, હારવાનું ન ગણે. ॥ ૨ ॥

ધનના કોઠાર જેના, ઘર માંહી ધર્યાં હોય,
અને વળી પુત્ર પુત્રાદીકથી દીપાવરો
મનુષ્યમાં માન હોય, કુળમાં વરીષ્ટ જોય,
કર્મ તણી રેખા થકી, ગણાય બધે વડો;
એવી રીતે રિધ્ધ સિધ્ધ, સપ વિનાની જો હોય;
તો તે સંપત્તિ વિનાનો, નર ગણો બાપડો;
સુણો દાદી મિત્ર મારા સગુણી સુંદરી સાથ,
સપ જેના કુટુંબમાં, સંપત્તિમા એ વડો. ॥ ૩ ॥

સજ્જન જે જગતમા, સુભ ઈચ્છક છે સદા,
એવા સજ્જનનો સંગ, કોડ કરી કીજીએ;
સાના સત શોધી કાઢી, મોક્ષ મેળવવા કાજ,
સતની સમજ કરી, બોધ માની લીજીએ.

[illegible] ગુણવંત, પ્રતિકૂળ પ્રમાણીએ,
નારી સારી હોય તો તો, એથી બહુ ટીકીએ;
સુખી કરી મિત્ર ભાવે, અનૂપ સુધારક થાય,
વિદ્યા મેળે કેળવીએ, શોભ કરી પુષ્કળ ॥ ૪ ॥

પ્રશ્ન ૩ જો,—દોહરો.

[illegible] ?
[illegible] ॥ ૧ ॥

ઉત્તર ૩ જો,—સોરઠા.

[illegible]
[illegible] ॥ ૧ ॥
પ્રતિકૂળ [illegible]
[illegible] ॥ ૨ ॥
[illegible]
[illegible] ॥ ૩ ॥
[illegible]
[illegible] ॥ ૪ ॥

પ્રશ્ન ૪ થો—દોહરો.

કાશી ઉત્તમ કુળ બને? શાથી કાયર થાય?
કોણ પુરૂષ જગમાં ગણે? કોણ એમથી રહે? ॥ ૧ ॥

ઉત્તર ૪ થો— હરિગીત છંદ

પરિપૂર્ણ ટેક જો રહે પુરૂષાર્થ તો તેથી ઘટે;
અવની મહીં ઉત્તમ અધિક કુળ એ ઉદ્યમે સાંપડે;
કુળવંત ઉદ્યમ આદરે તો, દુઃખ કાયર નાશે.
કર ધીરું અન્ય ઉપાયથી, કાયર ઘર ભય ચાલતી. ॥ ૧ ॥
નાતો નહીં જન જે ઉદાસીન પ્રતિકમથી હોય;
પ્રતિકૂળ ગુણના પુરૂષ જન તે વેરી ગણાય [illegible];

સદગુણથી ભરપૂર મિત્ર નિષ્કપટવાળો નોકર,
એ પ્રેમથી પૂરા ભરેલા મૈત્રી બહુ ગો છ ખરે. ॥ ૨ ॥

પ્રશ્ન ૫ મો.—દોહરા.

દીપ શું સંસારમાં ?—કોનો કરિએ કોડ ?
કોનું ઘર તજિયે તુરત ?—જડે ન કોની જોડ ? ॥ ૧ ॥

ઊત્તર ૫ મો.—દોહરો.

દીપ છ ઘર નારિમાં, સદ્ગુણ યૌવન રૂપ;
વળી વડું પતિવ્રતપણું, એની ઊંડે આગ. ॥ ૧ ॥
સદ્ગુણી સ્વામી અને, સજ્જન સગુણી મિત્ર,
મૂર્ખ જ્ઞાનને ભક્તિનો, કરિએ કોડ પવીત્ર. ॥ ૨ ॥

હરિગીત છંદ.

કેફી અને પાગનાજ કુગાદા કૃત્ય ફુડાં આચરે,
વળિ કુટીલ મિત્ર દુઃખ દેનારી જે પરની નિંદા કરે
આધર્મી આ । અને દુષ્કૃત્ય કરી જે રીઝતા,
તજી એ તર ત નનના ઘરજ્ય ચુકે નવ જતા. ॥ ૧ ॥
જોતા જગતમા નંડ મળતી સજ્જનને સુપાત્રની,
વળિ જોડ મ રતો એ રિતે અહી દુર્જનને દુષ્પાત્રની;
એવી રિતે મ ળતી દિસે આ જગત માંહી જોડ બહુ
પણ જોડ જગ. ન્ના તણી જડતી ન જરૂર જાણું કહું. ॥ ૨ ॥

પ્રશ્ન ૬ ઠો—દોહરા

શુ આપી ફરિએ નહીં ?—ધરિએ કોની દાઝ ?
કોણ સુખી સ સારમા ?—કોના ઘરમા રાજ ? ॥ ૧ ॥

ઊત્તર ૬ ઠો—હરિગીત છંદ.

કદી વચન આપી કોને નવ ફરીએ એ પર આપણી,
દિન જનના દુ   ખી દિનની દાઝ દિલ ધરવી ઘણી;

[illegible]
[illegible]

પ્રશ્ન ૭ મો—શિક્ષક.

[illegible] ? [illegible] ?
[illegible] ? [illegible] ॥ ૭ ॥

ઉત્તર ૭ મો—વિદ્યાર્થિ.

[illegible]

પ્રશ્ન ૮ મો—શિક્ષક.

[illegible] !
[illegible] ? [illegible] ! ॥ ૮ ॥

ઉત્તર ૮ મો—[illegible].

[illegible]

પ્રશ્ન ૧૧ મો—દોહરો.

કાયર કોની કામની ?—ભવમાં કોના ભોગ ?
શું પાળે નહિ પરવડે ?—દુષ્ટ કયો અહા રોગ ? ॥ ૧ ॥

ઊત્તર ૧૧ મો.—શાર્દુલવિક્રિડિત છંદ.

દેહી, કાયર, જ્ઞાનહીણ, મુરખો, હળીદ જેને વર્યું,
ચાલે ચાલ કુચાલથી જગમહીં, નિંદીત કાણું કર્યું;
એવા એ નર સૌ અહીં જશહિણા; નારીજ તેની નકી,
બેઠી કાયરતા કરી બહુ વળી, હારી ગઇ એ થકી. ॥ ૧ ॥

મનહર છંદ.

મુરખ ફનારી પતી, હોય રોગી દેણદાર.
સ્વારથ વિના જે અપજશ શીર આણતા;
પાપ થકી પેટ ભરી, પાપનો જે પુંજ કરે,
પરવશ વશી વળી, મોજ મિથ્યા માણતા;
આવ્યું જેને શીર અહોનિશનું કલંક કુડું,
માન ભંગ થઇ નવ, પ્રભુને પિછાણતા;
કહે જયસંગદાસ, સુણો હાદી મિત્ર મારા,
ભવ માંહી ભોગ એવા, નરના સૌ જાણતા. ॥ ૧ ॥

દૂધ પાઇ ઊછરીએ, સાપને સ્નેહ કરી,
તો તે ઊછરેલો સાપ, ડંશ દેઇ જાય છે;
શત્રુના કુટુંબને જો, પાળી પોષી ઊછરીએ,
તો તે ઊછર્યા પછીથી, વડાં વેરી થાય છે;
પરખ્યા વિના કુપાત્ર, જનને જો પાળીએ તો,
પાળ્યા પછી તેહ પણ કૃતઘ્ની જણાય છે;
કહે જયસંગદાસ, એવાઓને પાળવાનું,
પરવડે નહીં કદી, પાળ્યે દુઃખ થાય છે. ॥ ૨ ॥

દોહરો.

ચિંતા આળસને અધિક, કરવા ભુંડા ભોગ;
જાણો જનમાં એ જરૂર, કાદી દુષ્ટ રોગ. ॥ ૧ ॥

પ્રશ્ન ૧૨ મો.—દોહરો.

આંખ છતે અંધો કયો ? ઊત્તમ શું ઊતકર્ષ ?
કવિ જયરાગ કહો મને ?—હરદમ કોને હર્ષ ?

ઊત્તર ૧૨ મો.—દોહરા.

આંખ છતે અભિમાની જન, અંધો મહા મગરૂર;
સદકીર્તિના સર્વથી, ઊત્તમ ઊતકર્ષ થાય.
માયા મિથ્યા જાણીને કીધો પ્રભુનો સ્પર્શ,
એવા એ મહા સતને, હૈયે હરદમ હર્ષ. ૧

પાદપૂર્તિઓ.

મુબાઈથી નિકળતા માસિક ગંજાહ ચોપાની અધિપતી, મેહેરબાન, દાદી એદલજી તારાપોરવાળા થી, પુછાએલી પાદપૂર્તિઓ, અને તે પુરી કરી તે માસિક મજાહમાં છપાએલી છે તથા નહી પણ છે તે નીચે મુજબ

"જુવતી જશ નહિ જોય."

જ્યા હુઓ ત્યા જગતમા, ઝઘડો એનો હોય;
કલેશરૂપ છે કામિની, જુવતી જશ નહિ જોય ॥ ૧
મોટા મોટા મદ પણ, ખેડા મર્દ ખોય;
પખ પાડ્યા કંઇ પુરૂષના, જુવતી જશ નહિ જોય ॥
સતિયા સત્ય ચુકી ગયા, તપસ્વી રઝળ્યા હોય;
[illegible] જુવતી જશ નહિ જોય ॥

" બુદ્ધિ તેવી શુદ્ધિ છે, વિચાર રાખ આરસો. "

મનહર છંદ.

રતિ સદા ઇચ્છે પ્રેમ, પ્રીતમનો મેળાવવા,
ફુસલા ઇચ્છે છે પ્રેમ, અન્યનો ઉપરદસોઃ
શુરવીર ઇચ્છે રણ-ક્ષેત્ર માંહી લડવાનું,
કાયર તો ઇચ્છે સદા, જાવા કાજે ભાગસોઃ
પરમજ્ઞ ઇચ્છે અતિ, કરવા પરોપકાર,
પાપી ઇચ્છે પાપ થકી કરવાનો કારસો;
કહે જયશંગ એમ, ઇચ્છા વશ સહુ રહ્યું,
બુદ્ધિ તેવી શુદ્ધિ છે, વિચાર રાખ આરસો. ॥ ૧ ॥

" ગોરી ફુલગુલાબતણું છે. "

ચંદ્રાવળાછંદ.

ગોરી ફુલગુલાબ તણું છે, ચોળીનું ભરપૂર;
સુવાસ લેવા સદૈવ ઇચ્છે, નર ભ્રમર આતુર.
નર ભ્રમર આતુર રહે ન્યારા, દેખી દુર્ગુણથી ભરી દારાઃ
ચરિત્ર ચપળા માંહિ ઘણું છે. ગોરી ફુલ ગુલાબ તણું છે. ॥૧॥

" લાખ લેખ લખાયા કે, ખરાબીનો ખુણો તું. "

મનહર છંદ.

રામા તને રત્ન જેવી, ગણી છે સૌ ગુણિયલે,
ગુણ તારા દેખી ઘણા. ગુણકોષ ઘણો તું;
જગતને જન્મ આપી, ઊછેરે તું અતિ પ્રેમે,
પ્રીતમને પ્રીત આપી, કરે ઘણા ગુણો તું:
તેમ છતાં તારા કેટલાક ચાળા એવા છે કે,
ડંશ દેવા નાગણી જરૂર ફુંકે ફેણો તું:
કહે જયશંગ તારા, ગુણ ઢાંક્યા અવગુણે,
લાખ લેખ લખાયા કે, ખરાબીનો ખુણો તું. ॥૧॥

એવી રીતે આપ ઘણી ખુશી મિળતા છે, ખરા મિત્રને ઓળખજે

કવી છંદ.

ખરા ફૂલ મિત્ર આવા જેમ જાણી, ફુટે છે એવા મિત્રો જો જગતે
આ સંસારમાં આવું મળવા એ હવે છે, પણ ફૂલ મિત્રતાની ખરી
ફુલ ફુલનો ભ્રમર જેમ ભમી એ, પછી પાણી નહિ ફુલો આપતાએ.
રીતે આપ ઘણી ખુશી મિળતા છે. ખરા મિત્ર તો છે હવાડી ફૂલની

" રે મોહ તરૂણી ! તારો જરૂર નાશ થશે "

મનહર છંદ.

ધારી જુવાનીના જોર, ઘરે ભરી જુવે ચારે,
તોફાનીના તરંગમાં, મગ્ન માની મનમાંહ્ય;
યૌવનના મદમાંહી, છકી ચાલે છોરી તું,
માનિનીનું જોબન તું, સદાના રહેવશે;
માની બેઠી મનમાંહી, રહે સદા આવો સમો,
પણ ધાર ધ્યાનમાં કે, જરાપણું આવશે
કહે જયગંગદાસ ત્યારે તારો તોર હશે.
રે મોહ તરૂણી તારો, જરૂર નાશ થશે. ॥ ૧ ॥

" તે ભામા નહિ શાપિણિ, પાપિણિ પતિકુળ નિકંદ કરનારી."

ગીતિવૃત.

જે નિજ પતિવ્રત ત્યાગી, વ્યભિચારી થઇ પતિને નહિ પ્યારી,
તે ભામા નહિ શાપિણિ પાપિણિ પતિકુળ નિકંદ કરનારી ॥૧॥

લખી હૃદયમાં રાખ, સાર નથી સંસારમાં. ".

કુંડળિઓ.

સાર નથી સંસારમાં, જુઠો જગનો ખેલ;
અજ્ઞાની જન જાણ છે માયા બહુ મુશ્કેલ.

આવો બંધુ મૂરખેશ, આમ કોને ખપાવે,
અરે સમજી અંત, નિતિથી કુશળ બતાવે;
તો તે જન વ્યવસાય ઊંચો જગ વહેવારમાં,
રાખી હૃદયમાં શાખ, સારે નથી સંસારમાં. ॥ ૧ ॥

" પ્રેમ પલકમાં જાય. "

દોહરા.

પ્રેમી દંપતી પ્રેમથી, અરસપરસ અતિ ન્હાય;
ગાંઠ પડે કોઈ શુધ તો, પ્રેમ પલકમાં જાય. ॥ ૧ ॥
નળ દમયંતી પ્રેમથી, અરણ્યમાં અથડાય;
તે દંપતિ જુદાં પડ્યાં, પ્રેમ પલકમાં જાય. ॥ ૨ ॥
પૂરણ પ્યારી પિંગળા, તજી ભરતૃહરિ રાય;
વૈરાગે વનમાં વસ્યો, પ્રેમ પલકમાં જાય. ॥ ૩ ॥

" ડીનો છે દાદી બહુહારી. "

ચંદ્રાવળા છંદ.

ડીનો છે દાદી બહુહારી, મરદો પણ મુંઝાયે;
સુખ સંપતિ આપે સઘળી, લાજ વળી લુંટાય.
લાજ વળી લુંટાય જગતમાં, આવિ પડે અતિશય આફતમાં;
કેશવ કે જન જાયે હારી, ડીનો છે દાદી બહુહારી. ॥૧॥

" પ્રેમ પૃથ્વિનું રાજ, પ્રેમ સ્વર્ગ સંસારનું. "

કુંડળિઓ.

પ્રેમ સ્વર્ગ સંસારનું, પ્રેમ પૃથ્વિનું રાજ;
નરજન્મમાં ઉત્તમ બની, પામી પ્રેમે તાજ.
પામી પ્રેમે તાજ, જનાને જગતણી જાણી;
જ્યાં જુઓ ત્યાં પ્રેમ, પ્રેમથી રીઝે ભાણી;
કહે કેશવ ગરાસ, પ્રેમ નર નાર નારનું;
પ્રેમ પૃથ્વિનું રાજ, પ્રેમ સ્વર્ગ સંસારનું. ॥ ૧ ॥

" દિલ આપે દિલજાન ને અબળા સાચી સતી.

કુંડળિઓ.

સતિ સાચી એ સૃષ્ટિમાં, દે સ્વામીને સુખ
ક્રોધ કરે કદી કંથ પણ, ધરે ન દિલમાં દુ:ખ.
ધરે ન દિલમાં દુ:ખ સ્વામીની સેવા કરતી,
પાળી નિજ પતિવ્રત, કુડાં કર્મોથી ડરતી;
કેછે જેશ ગહાસ, વિપતમાં વ્હારે ચડતી.
દિલ આપે દિલજાન, તે અબળા સાચી સતી. ॥ ૧

" વડા વડા વીર લડ્યા, વિશ્વ વિષે વેરથી. "

મનહર છંદ.

રામ સાથે રાડ કરી, લંકાપતિ લડી મુઓ,
કૂળ તણું મૂળ કાઢ્યું, જુઓ ઝાઝા ઝેરથી;
કૌરવને પાંડવ બે, પિતરાઇ લડી મુઆ,
કોટી દળ કપાયાથી ભુજી ધરા કેરથી,
ઘોરી સાથે પૃથિરાજ કરણ અલાઉદીન
મોગલોને મરેઠા સૌ, લડ્યા એવી પેરથી;
કહે જયશંગ એમ, આદીથી તે આજ સુધી,
વડા વડા વીર લડ્યા, વિશ્વ વિશે વેરથી. ॥ ૧

બુદ બુદ બ્રહ્માંડ વસાવી. "

ચંદ્રાવળા છંદ.

બુદ બ્રહ્માંડ વસાવી, તેઓ જગકિરતાર
ભર્યા સૌ ખેલ રમ્યા પણ, કોઇ ન પામ્યા પાર;
ન પામ્યા પાર કદાપી કોણ શકે તુજ ગતિને આપે
ભરી રચનાજ રચાવી, બુદ બુદ બ્રહ્માંડ વસાવી. ॥

" ભામિનિ રૂપણ હોય ભલે પણ, રૂપગુણાદિ થકી મતિ આપે."

ઇંદ્રવિજય છંદ.

હોય ભલી કુરૂપ ભરી, કદિ કામિનિ ચાલતી અપૂર પ્રતાપે;
મંદ પ્રપંચ કરી મમતા, પતિને વશ રાખિ ખરે નિજ પાપે;
પ્રેમ તણી સુરતી ધમ કંપતી, હેત ધરી હમણા દુઃખ કાપે;
ભામિનિ રૂપણ હોય ભલે પણ, ગુણાદિ થકી મતિ આપે. ૧

" આપ જેની છવે તેજ મોટાં. "

ઝુલણા છંદ.

સંતના સંગનું, હેત શરીર આપણું, એમ સમજી સદા ગર્વ ત્યાગેદ
આપવા દેવ એ, કામ કરવું, સદા, આતભક્તી કરી મંન સ્થાપો;
દેવ એ પામવા, આત્મ જીવેન તો, આન મોટો દેતાં ઠીક ઠાલાં;
કર્મની રેખથી, રૂપ એ પામવા, આપ જેની છવે તેજ મોટાં. ॥૨॥

" સતિ શરણ નહિ થાય. "

દોહરા.

સિદ્ધરાજે ગતિ કારણે, હણ્યો રાખેંગાર રાય.
પણ સતિ પતિ પાછળ બળી, સતિ શરણ નહિ થાય. ૧
પંચાળીને પામવા, કૌરવે કર્યા ઉપાય;
લાજ લેવા સુધી મથ્યા, સતિ શરણ નહિ થાય. ૨
જીવ જાય પણ સતિ કદી, ફંદામાં ન ફસાય
પતિવ્રત પાળે પ્રેમથી, સતિ શરણ નહિ થાય. ૩

" આદમીનું તેલ એક બોલમાંથી પીછાનીએ. "

મનહર છંદ.

આદ્ય તણી જાત જાણવાને માટે આંખ રૂપ,
વાણી જેહ તંત તેની જાત પરમાણીએ,

સારા કે નઠારા અંગે, આવ્યાની આડે ગયે,
ચામડા ઢીંચાથી તેની ખાલ ગઇ ખાલીઆ;
મોટેથી વગાડ્યું રૂડી રીતથી બજેથી ઢોલ,
તેને ગાળી ભાળી પછી, વિવેક બતાવીએ;
કહે [illegible] ન એમ, [illegible] કે દુર્જન,
આદમીનું તેમ એક, ઉરમાં વિચારીએ. ॥ ૧ ॥

"કનક ન થાય કથીર."

દોહરા.

[illegible] કથીર
[illegible] કનક ન થાય કથીર. ॥ ૧ ॥
[illegible]
[illegible] નહીં કનક ન થાય કથીર ॥ ૨ ॥
[illegible]
[illegible] નહીં કનક ન થાય કથીર. ॥ ૩ ॥

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

જન હિત કારણ જે મનુષ્ય, મથશે આઠે જામ;
સો તેનાં અંતિ સારાં, કુદરત કરશે કામ. ॥ ૩ ॥

॥ દુનિયાંમાં દિલજાન; છબ લ્હુકાની છુટી. ॥

કુંડળિઓ.

છુટી છબ લ્હુકા તણી; મરતાં નહિ વિચાર;
ઓલખાણ કાંઇ રાખ નહિં, બોલે બહુ ગમાર;
બોલે બહુ ગમાર, ભાર પોતાનો ખોઇ;
જનમંડળની માંહિ, ગણે નહિ તેને કોઇ;
કેહે લેહેરીદાસ, આમ છુવતરમાં ઊઠી;
દુનિઆમાં દિલજાન; છબ લ્હુકાની છુટી. ॥ ૧ ॥

॥ પ્રેમ પરસ્પર વ્યર્થ. ॥

દોહરા.

મનથી માને મિત્ર પણ, સરે ન એકે અર્થ;
તો તે મૈત્રી નવ ગણો, પ્રેમ પરસ્પર વ્યર્થ. ॥ ૧ ॥
પુરુષ પ્યારી પ્રેમદા, ગાંઠે હોય ન ગર્થ;
સંતોષે નવ તે રહે, પ્રેમ પરસ્પર વ્યર્થ. ॥ ૨ ॥
પ્રેમ પુતળી દંપતી, અન્યો અન્ય અનર્થ;
કરીને મન અળગાં કરે, પ્રેમ પરસ્પર વ્યર્થ. ॥ ૩ ॥

કોઇ ઉપાય કરે નર પાવન, પાપ તજે મરતાં નહિં પાપી.

ઇંદ્રવિજય છંદ.

ભાત પડી ભરતી પટ તણી નહિં, જાય ઉડે પટ તેહ તપાપી,
ભ્રષ્ટ થયું ભક્ષ ભોજન તે પણ, પાક ન થાય પટીથી કદાપી;
તક છાણી પયમાંહિ પડી થીન, કોઇ ઉપાય કદાય ન કાપી;
કોઇ ઉપાય કરે નર પાવન, પાપ તજે મરતાં નહિં પાપી. ૧

" જૂઠા જરનો જોર. "

દોહરા.

કોડપતી થઇને ફરે, કર્યાં જો કર્મ અઘોર
જરથી કર્મ ન છુટતાં, જૂઠો જરનો જોર ॥ ૧ ॥
જરને જાતાં વાર નહિં જેમ જાય અગિ મોર;
મૂરખ સાચો માનતા, જૂઠો જરનો જોર. ॥ ૨ ॥
ભવ જળ તરવામાં કદી, ચાલે નહિં જર જોર
જ્ઞાન વિના ગુચાઇ મરે, જૂઠો જરનો જોર. ॥ ૩ ॥
દેખી ધ્રુ'રે ચંદ્રને, ચમકે જેમ ચકોર.
જન ચમકે ત્યમ જર થકી, જૂઠો જરનો જોર. ॥ ૪ ॥
અનાથ જન અતિ અન્ન વિણ, કરતાં શોર બકોર
તે ધન પતિ મન નવ ધરે જૂઠો જરનો જોર ॥ ૫ ॥
જર વશ થઇને જગતમાં, કીધાં કર્મ અઘોર;
મહમદગીજની એ ઘણાં, જૂઠો જરનો જોર. ॥ ૬ ॥

" રહે પ્રભુ પ્યારમાને, ચિત્ત ભમે નારમાં. "

મનહર ૭૬.

ઢાગ ધરી ધર્માચાર્ય, ભેખ લઇ ભમે પણ
વિષયમા વાસ કરી વળે વ્યવહારમાં,
ઠગ ઘણા ઠાકોરની, સેવા માટે બાના બને
બાવા બની પડે પઠી પ્રેમદાના પ્યારમાં;
ડાળ ધરી સુધારાના ભાષણ ભર્યાં ભણેને
કુધારે તો વાસ કર્યાં નિજ ઘરબારમાં
કહે જયસંગ એમ ઢાંગીઓ સો ઢાંગ ધરી,
રહે પ્રભુ પ્યારમાને, ચિત્ત ભમે નારમા. ॥ ૧ ॥

" સોય સદા સાથે અને કાતર મૂકે કાપ "

દોહરા.

ધર્મી ધર્મ કર્યા કરે પાપી કરતા પાપ
સોય સદા સાંધે અને, કાતર મૂકે કાપ. ॥ ૧ ॥

પાળે સતિ પતિવ્રત પણું, કુલટા વંછે આપ;
લોપ સદા સાંધે અને, કાતર મૂકે કાપ, ॥ ૨ ॥
સજ્જન સુખ દે સર્વને, દુર્જન દે પરિતાપ;
લોપ સદા સાંધે અને, કાતર મૂકે કાપ. ॥ ૩ ॥
દાતા હરદમ દાન દે, લોભી મારે થાપ;
લોપ સદા સાંધે અને, કાતર મૂકે કાપ. ॥ ૪ ॥

કાવ્યમાંતા નૃપ રાજ્ય સભા પુરમેર પ્રભા કવિઓજ ગજાવે.

ઈંદ્રવિજય છંદ.

વીર ચઢી રણક્ષેત્ર મહીં રણક્ષેત્ર મહા યુદ્ધથીજ ધ્રુજાવે;
ગાન અને નૃત્યથીજ નટી રંગ ભૂમિ ભલી હિતથીજ ભજાવે;
ચાર વદી જન મંડળમાં જનનાં મન ખૂબ રસીક રિઝાવે.
કાવ્ય માંતા નૃપ રાજ્ય સભાપુર મેર પ્રભા કવિઓજ ગજાવે ॥૧॥

" નામ તે નારિનું નિત્ય નીચું. "

ઝુલણાછંદ.

સ્વામિની સાથ જે, સુંદરી રોષથી,
રૂસણું રાખીને નિત્ય રહેતી;
પાળતી નહિં વળી, ધર્મ પતિવ્રત કદી
આળને ઓઠ સારો ન દેતી;
સત્ય સદ્ગુણ તજી, દુષ્ટ દુર્ગુણ ભજી,
અંત નવ રાખતી એક ઊંચું;
જાણ જયવાસ આ, સ્વપ્નમાં જરૂર તું.
નામ તે નારિનું નિત્ય નિચું. ॥ ૧ ॥

" એ કલયુગ તુજ કૌતક કેવાં ! "

મંદાક્રાન્તા છંદ

એ કલયુગ તુજ કૌતક કેવાં ? જ્યાં જોઈએ ત્યાં જુઠ,
પ્રપંચનો તો પાર નહિં, દિનપર શઠ આદિ;

પુંછ વતી પાડી તે ઈંદ્ર ઉડાવી ભલેખે લીધી.
ખારી જોખું થયા ત્યારે, ખોળ લીધી રામની;
કહે જયરાગ એવા, જેમો મેં અનુ લેયા,
સુણી આખી રામાયણ; સોમા પૂંછ રામની. ॥ ૧ ॥

“ અર્પણ આપે અંગ ”

દોહરા.

સાચા સ્નેહી સુહિમાં, સુખ દુઃખમાં રહી સંગ;
આફત આવે એ સમે, અર્પણ આપે અંગ. ॥ ૧ ॥
દેશ હિતેચ્છુ જન સદા, ઉરમાં ધરી ઉમંગ;
દેશહિતને કારણે, અર્પણ આપે અંગ. ॥ ૨ ॥
રાજ્ય ભક્ત યોદ્ધા અધિક, રાખી રણમાં રંગ;
રૂડું કરવા રાજનું, અર્પણ આપે અંગ. ॥ ૩ ॥
સદ્ગુણી રમણી સદા, સુખ દુઃખમાં રહી સંગ;
કષ્ટ પડે નિજ કંથને, અર્પણ આપે અંગ. ॥ ૪ ॥
ધુરંધર ધર્મી ધણી, દેખી દીન અપંગ;
જયરંગ એ દુઃખ ટાળવા, અર્પણ આપે અંગ. ॥ ૫ ॥

“ તાડ નીચે પીધું પાણી, પાણી તે ગણાશે કે ? ”

મનહર છંદ.

દુર્જનની સોબતમાં, સજ્જન સુરીતે રહે,
તો તે જન સજ્જનમાં, કદી વખણાશે કે ?
વેશ્યાનો સંબંધ કરી, સતી સદ્ગુણી રાણી,
પતિવ્રત પાળે પણ, સતી સમજાશે કે !
કાયરના જુથ માંહી, શૂરવીર જઇ વસે,
તેને પછી શૂરવીર વીરમાં ભગાશે કે ?
કહે જયરાગ એમ, સંગ રંગ લાગે સદા.
તાડ નીચે પીધું પાણી, પાણી તે ગણાશે કે ? ॥ ૧ ॥

"સારાંની સોબતમાં ફરિયે."

ચંદ્રાવળા છંદ.

સારાંની સોબતમાં ફરિયે, મન મેલું મટી જાય;
સદ્વર્તનનું સ્ફૂરણ થયને, સત્ય વસ્તુ સમજાય:
સત્ય વસ્તુ સમજાય સદાયે, સ્વારથ આ પરલોક
દુર્જનથી જયશંગ નિત્ય ડરિયે, સારાંની સોબતમાં ફરિયે.

"રેવાતી શું હશે રાંડી, પરોણી ને નાતરે?"

મનહર છંદ.

માસી જાણી મળવાને, ભાવથી ભાણેજ આવી.
મળવા આવી તો તેને, ફળવા રેવાવરે?
ઘેર આવ્યું ટાણું ત્યારે, દાગીના માગીને લાવ્યા,
દાગીના એ રેજામાં શું, ગીરવી મુંકાતરે?
ઘરનારી માંદી જાણી. પરોણાજ પાસે આવે,
નારી મુઆ પછી પરોણાને રખાતરે?
કહે જયશંગ એમ, પોતાના સ્વારથ સારૂ,
રેવાતી શું હશે રાંડી, પરોણીને નાતરે?

'તે ભરથાર તણા ભવ ભોગ, સુજોગતણો કદિ જોગ ન આવે'

છંદવિજય છેદ.

કલેસ કરી કરી લેશ ન લાજત કામનિ કંથ શું નિત્યે...
ભામનિએ ભવમાં નકિ નામની, સ્વામનિ લાજ પ્રજાક હુકાં...
પ્રેમ કરી જયશંગ વિનોદ થકી, પતિનું મન જે ન રિઝાવે:
તે ભરથારતણા ભવભોગ, સુજોગતણો કદિ જોગ ન આવે. ૧

'સખિ જુએ નામનેને, સમ જુએ દામને?'

મનહર છંદ.

કેક ધનપતી ધન, ખરચીને ધામ કરે,
કેક ધનપતી સમ, નિંદાવે છે નામને!

કેક નર નામ માટે; નાણાં ખરચે છે ઘણાં,
કેક કૃપ નાણાં માટે, હારી બેસે હામને;
કેક રાજ માન તણું, પાસજીવીપણું કરે,
કેક રાંક ધન માટે, પીડે છે તમામને;
કહે જયસંગ એમ, જગતમાં જોઈ જુઓ,
સખી જુએ નામનેને, કૃપ જુએ દામને. ॥ ૧ ॥

“ છે પળનોજ પ્રવાસી; કાશીથી શું થશે અમર કાયા. ”

ગીતિવૃત્ત.

જન્મ ધર્યા પછી જગમાં, સુકૃત્ય કરિને હરિગુણ નવ ગાયા;
છે પળનોજ પ્રવાસી; કાશીથી શું થશે અમર કાયા. ॥ ૧ ॥

“ કાકા કેરૂં કામ તે શું, કાકીથી થવાનું છે ? ”

મનહર છંદ.

મોટા મોટા રાવ રાણા, રણે જઇ રાડ કરે,
પણ પરરાણી થકી, એવું બનવાનું છે ?
ઘણા ઘણા કાયદા શિખીને બને બારિસ્ટર,
પણ તેનું કામ તેની, સ્ત્રીથી સરવાનું છે ?
હોય ઘણી અક્કલી ને, ચતુર ચતુરા પણ,
મરદના કામે કદી, તેને ઠરવાનું છે ?
કહે જયસંગ જેનું, જેનું કામ તે તે કરે,
કાકા કેરૂં કામ તે શું, કાકીથી થવાનું છે ? ॥ ૧ ॥

“ ઊંદરે શિકાર કીધો, આપણી બિલાડીનો. ”

પ્રથમનાં નાનાં રાજ્યે, પ્રાક્રમથી કૂદી પાપી,
મોટાં રાજ્યો તણો તોર તોડ્યો છે અગાડીનો;

ક્રોધના કૈવાર મિનાની, હતી તેનુ આવજ।
આજી ગાજી ગર્વે હરખે, મિત્રમિત્રની સાથીએ;
નર્વ નર્વા અંતરીની, જાણીતા બની છે સૌખ્ય;
મોટો લાભ સુખને, અંતરની આશીષ
કહે જગમાં મિત્ર, કાળ મહ ફુલાયો,
ઊંડે વિચાર દીધે, આપની વિશ્વાસીએ.

" પુણ્ય ગયું પરલોકમાં ! "

સોરઠા છંદ.

સુણે ન વિનતી કાન, આંખે દેખત મોહ અંધ;
ત્યાં કરવી ફરિયાદ, પુણ્ય ગયું પરલોકમાં. ॥ ૧ ॥
પરમારથમાં પાઈ, ખરચે નવ કદિ અંતથી;
એવી ક્રૂર અકરાઈ, પુણ્ય ગયું પરલોકમાં. ॥ ૨ ॥
નિજ સ્વારથને કાજ, વેર કરે બહુ કુટિલ થઈ;
દિલમાં દયા ન લાજ, પુણ્ય ગયું પરલોકમાં. ॥ ૩ ॥
જ્યાં જોઈએ ત્યાં લોક, નીચ કુતિના નિરખીએ;
પોતાના બહુ શોક, પુણ્ય ગયું પરલોકમાં. ॥ ૪ ॥
સત્પાત્રોને દાન દેવામાં નવ સમજતા;
દે મળવરા માન, પુણ્ય ગયું પરલોકમાં. ॥ ૫ ॥
ભાગી ભૂખ્યાં હોય, દયા ન ઉપજે દિલમાં;
આપે નહિં અન્ન કોય, પુણ્ય ગયું પરલોકમાં. ॥ ૬ ॥
પશુ પ દેખી દિલ દયા ધરી ધ્યાવ ના;
એવું વિઘ અખીલ, પુણ્ય ગયું પરલોકમાં. ॥ ૭ ॥

કોઈ દમા સમો નથી મોટો સગો આપનો.

મનહર છંદ.

શિવાજીને બળ કરી, મોંગલોએ કેદ કર્યો.
પણ અંતે નાશી છુટ્યો, ફુટ્યો ઘડો પાપનો;
જલાલુદીનને જુઓ મળતાં અલાઉદીને,
મારવાથી થયો કાળ, મશીદથી આપનો;

દગાથી દૃષ્ટાંત દઉં, દીધો નંદકુમારને,
તેથી દુરિતંમને શીર, દાઘ લાગી છાપનો;
કહે જયશંગ એમ, જગનમાં જોઇ જુઓ,
દાદી કશો સગો નથી, થતો સગો બાપનો. ॥ ૧ ॥

" લલાટના એ લેખ. "

દોહરા.

જયશિખંરનો પાટવી, જન્મી જંગલ દેખ;
પરાક્રમે રાજા બન્યો, લલાટના એ લેખ. ॥ ૧ ॥
હતો ચતુદરી ભૂપતી, ભાગ્નિ કારણ ભેખ,
ધારણ કરી ફરતો ફર્યો, લલાટના એ લેખ. ॥ ૨ ॥
દમયંતીને દ્રોપદી, ફર્યું કર્મની રેખ;
પરઘર દાસી થઇ રહ્યાં, લલાટના એ લેખ. ॥ ૩ ॥
નેપોલિઅન સિપાઇથી, બન્યો બાદશા, પેખ;
પડ્યો પછીથી કેદમાં, લલાટના એ લેખ. ॥ ૪ ॥
દ્રોપદી ઉરમાં ઇચ્છતી, સ્વયંવરે પતિ એક;
પણ તે પંચાળી બની, લલાટના એ લેખ. ॥ ૫ ॥

" રામ રામ લાખ કહે, તુંહી એક રામ હે. "

મનહર છંદ.

કાશી કે કેદારનાથ, દ્વારિકાં કે ધામ જાય,
પણ મન નિર્મળ તો, અંતરમાં ધામ હે;
વિરામ લેવાને સારૂ, વનમાંહિ વાસ વસે,
પણ ચિત્ત નિવૃત્ત તો, વસ્તીમાં વિરામ હે;
પોતાનો સબળ પક્ષ, કરવાને સ્નેહી શોધે,
પણ પોતે સારા તો તો, સ્નેહીઓ તમામ હે;
કહે જયશંગ એમ, જ્ઞાન મહી જુએ તું તેપ
રામ રામ લાખ કહે, તુંહી એક રામ હે. ॥ ૧ ॥

" ખરાં અથડિયાં ખાય "

દોહરા.

પોતાને પુંજી મળે, તે જો નવ સચવાય,
તો તે નિર્ધન થઇ જઇ, ખરાં અથડિયાં ખાય. ॥ १ ॥
મળે શરીરની સંપતી, કુદરતથી સુખદાય;
પણ પછીથી વ્યસની બને, ખરાં અથડિયાં ખાય. ॥२॥
અધિકાર ઊત્તમ મળે, નિમકહરામી થાય
તો તે ભ્રષ્ટ થઇ સદા, ખરાં અથડિયાં ખાય. ॥ ३ ॥
ઊપજથી અધિકું ખરચ, જેને ઘેર જણાય;
અંતે એ ડુલી જઈ, ખરાં અથડિયાં ખાય. ॥ ४ ॥
સદ્‌ગુણ ત્યાગી સર્વદા, દુર્ગુણથી લલચાય;
જેરંગ એ આ જગતમાં, ખરા અથડિઆં ખાય॥ ५ ॥

" પાપીને ડંખે નિજ પાપ "

ચોપાઇ.

કરણે માધવ નારી હરી, કરણ તણી દિલ્હી જઇ વરી;
ખોયાં તાજ ત્રિયાને આપ, પાપીને ડંખે નિજ પાપ ॥१॥
કીધો અવળો કરિને કેર, નાને હણિ અગ્રોએ ઝેર;
મુઓ રખડતો એથી આપ, પાપીને ડંખે નિજ પાપ.॥२॥
જુલમ કર્યો નાદિર જુઓ, શિર છેદન થઇ પોતે મુઓ
જેવી કરણી તેવી થાપ, પાપીને ડંખે નિજ પાપ. ॥३॥
લાખામહેલમાં પાંડવ પાય, પુરોને રેતા અગ્ની આંચ,
ગયો પુરોચન પ્રજળી આપ, પાપીને ડંખે નિજ પાપ.॥४॥
સિધ્ધરાજે બહુ કેરજ કરી જુનાગઢથી રાણક હરી;
સતિએ દીધો બળતા શાપ પાપીને ડંખે નિજ પાપ.॥५॥

પ્રશ્નોત્તર.

મેહેરબાન મોહિકમબાદના એડીટર-શેઠ, હરીભાઇ મેરજી તરફથી તા૦ ૨૫—૯—૯૮ ના રોજ કવિ કે. વંગભાઇ તરફ પ્રશ્નો પુછવાની માગણી કરેલી તે ઉપરથી તેમણે તેમની તરફ નીચેના પચીસ પ્રશ્નો લખી મોકલેલા-પણ તેનો ઉત્તર તેમની તરફથી મળેલો નહિ હતો, પણ તે ઉપરથી પાછળથી મેં જ તેમના પ્રશ્નોના ઉત્તર પુરો કરીને આ પુસ્તકના અંતમાં દાખલ કર્યા છે તે નીચે મુજબ છે.

દોહરો.

દાખવ્યા પ્રશ્ન પચીસ, આપ નકી ઇચ્છા થકી,
જાણનાં અર્થે કરીશ ચિત્તમાં હું ચિંતન અહુ ॥ ૧ ॥

પ્રશ્ન - અનુક્રમ ૫૮

ઇમે નેહ ધર્યો કદિ, આંધળા છે અહીં કાળ
આંખમાં છે નેહ ધર્યો જ્યારે કેને દીઠએ
અતી અદભુત દીસે, મેળી કોઇ નેહ ધર્યો
અનુભવમાં પુરો દેખે કદિ આવી રીતના
અહલ્યુ અનિમેષ તણું મન ઠરીને ખોલે
મિત્ર તણા લીલા રૂપ થઇ આન દીઠીને
સૌ અવતારલાલ કૃષ્ણ મન ચિંતવન
દીઠા મુખે શિખામણે મિત્ર આવી ઝુકાવ ॥ ૧ ॥

કુળહીણ અને નીચ, ચંડાળ એ ત્રણ થકી,
ગ્રહીત પુરૂષે શુ શું ગ્રહણ કરી જવું;
સજજની સારી મતી, કહો ? કયારે ક્ષીણ થાય,
દુનિઆંમાં દાન કીયું ? કુણ દાતા માનવું;
જગતમાં મનુષ્યને, વ્હાલામાં વ્હાલું શું છે ને ?
અવ્હાલાંમાં અવ્હાલું તે ? બતાવો શું છે ધવું;
શરીરમાં શત્રુ અને, મિત્ર મોટા કોણ કોણ ?
દોસ્ત મારા દાદીશાહ, તે તમોથી જાણવું. ॥ ૨ ॥

કહો કોને દુનિઆંમાં, બાળકનું નામ ધરે,
મનુષ્યને કીયો ગુણ ? ઊત્તમ મનાવે છે;
સંસારના તાપ થકી, દગ્ધ થયા પુરૂષને,
વિશ્રાંતીના હેતુ કોણ, કોણ દષ્ટે આવે છે ?
કોની સાથે સ્હેજ પણ, પ્રિતી મૈત્રી કરવી ન,
શુ શિખ્યા વિનાનું શાસ્ત્ર, વ્યર્થતા જણાવે છે,
કહે કવિ જયરાગ દોસ્ત મારા દિલજાન,
ખરા કવિ કોણ કહો ? ખચક ખીજાવે છે. ॥ ૨ ॥

સેવન કર્યાથી કહો કોણ સપ્ત પામે સુધી ?
કીયા ખર ગુણ થકી ? દેવ સ્હાય થાય છે
વસ્ત્રેન વિના વપુને, કીયાં ભાર ભાળે નિત્ય ?
કોનુ ઝુલ્યુ જગતમાં, ડોગર ગણાય છે ?
દવ્ય તણા ડેરા વિણ, રાજાને ન ચાલે તેમ
રવિ તણો કેરા કીયો ? ભાષામાં ભણાય છે
કહે કવિ જયરામ સુણો દોસ્ત દિલજાન,
દુનિઆમા શત્રુ મિત્ર શાથી સમજાય છે ? ॥ ૪ ॥

ઉત્તર—મનહર છંદ.

જે અયોગ્ય કાર્યમાં અધિક પ્રીતી રાખે તેહ,
છતી આંખે આંધળો, આ લોકમાં જણાય છે;
પોતાનાં જે હિત વાક્ય, સુણે નહીં કદી કાને,
તેહ સાંભળે છે છતાં, બધીર ગણાય છે;
વદવાને યોગ્ય જેહ, પ્રિય વદી જાણે નહીં,
તેહ બોલે છે તે છતાં, મુંગોજ મનાય છે;
કહે છે છગનલાલ, દીલમાં [illegible] દેહી,
અકૃત્યમાં તજે ન તે, સન્નિપાત ગણાય છે. ॥ ૧ ॥

સુખ દુઃખમાં સમાનપણું પ્રિતી પવિત્રતા;
ઉદારતા, ધૈર્ય, સત્ય, મિત્ર ગુણ માનવા;
વળી વિદ્યા, શૌર્ય, બળ, દાંપત્યને [illegible] ગુણ,
હોય નિજમાં તો નિજ, મિત્ર સમ જાણવા;
કર્મહીન પુરૂષ નીચ, ધન પામેથી સુખિયા;
સંતાન પામેથી જેમ ધર્મ [illegible] જાણવા;
કહે છે છગનલાલ, નીચ [illegible] વાણી વળી,
ઉત્તમ કલ્યાણ માટે, યત્ન કરો આપણા. ॥ ૨ ॥

અજ્ઞાનની સાથી મતી, વિનાશ કરે છે [illegible],
દરીદ્રીને દાન દેવું, એજ [illegible] છે;
[illegible] મનુષ્યને, [illegible] છે [illegible],
અને [illegible] તો [illegible] દુઃખદાઈ છે.
મનુષ્યના શરીરમાં, [illegible] આલસ છે,
અને [illegible] ઉદ્યમ છે, [illegible] સુખકારક છે;
કહે છે છગનલાલ, [illegible] કરીને [illegible].
[illegible] ઉપમા [illegible] છે. ॥ ૩ ॥

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

ગ્રંથ સમાપ્તી.

મનહર—છંદ

આ સુબોધ રત્નમાળા, છત્રીશી સરસ તેને,
પ્રભુની કૃપાથી પુર્ણ, કરીને છપાવી છે;
છંદમા રચેલી રૂડી, નીતી ધર્મ જ્ઞાન તણી,
છત્રીશ માળાઓ એની, અંદર તો આવી છે
દરેક માળામાં વળી, મણુકા એકસોને આઠ,
સારા સારા છંદ તણા, નાખીને બનાવી છે
કહેછે છગનલાલ, ખચીત કરીને ખ્યાલ,
માળા કિયા છંદમાં તે, વિગત જણાવી છે. ॥ ૧ ॥

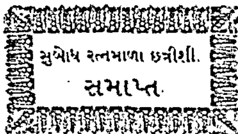
એકંદર મનહર, છંદની છે માળા નવ
છપ્પા તણા છંદે એક માળા તો કરેલી છે,
કુંડળીઆ છંદની તો, ચાર માળા કરી છેને,
એકત્રીશા સવૈયામા, બે માળા બનેલી છે,
ચક્રાવળા છંદની તો, છ માળાઓ ત્રણ અને,
છંદ ઇંદ્રવિજયમા, માળા બે મુકેલી છે,
કહેછે છગનલાલ, ખચીત કરીને ખ્યાલ
છંદ કુંમિયાની એક, માળા તો રચેલી છે ॥ ૨ ॥

વળી એક માળા આવી, વસંતતિલકા છંદે,
શીખરણી છંદે વળી, માળા એક ધારી છે;
નીતી તણા છંદે વળી સાત માળા રચી છેને,
મોતીદામ છંદે વળી, બે માળા વિસ્તારી છે;
ઉપેંદ્રવજ્રાના છંદે ઉતારી છે એક માળા,
દોહરાના છંદમાતો માળા બે ઉતારી છે,
કહેછે છગનલાલ, ખચીત કરીને ખ્યાલ
—ગીત આગી છે ॥ ૩ ॥

વળી આ પુસ્તક વિષે, જેસંગભાઈ કવિનું,
જીવન વૃત્તાંત સુજ, પ્રથમ મુકેલું છે;
દાખલ કર્યા છે વળી, પાછળથી પ્રશ્નોત્તર,
પ્રવાદના રૂપમાંતે, કાવ્ય તો કરેલું છે;
વળી ઉપયોગી ધારી, પાદપૂર્તિઓને પણ,
દાખલ કરી છે તેમાં, પુરતો વધેલું છે;
કહે છે છગનલાલ, ખચીત કરીને ખ્યાલ,
એવી રીતે આ પુસ્તક, આખું છપાવેલું છે. ॥ ૪ ॥

નર નારી આળી પ્યાર, વાંચીને કરો વિચાર;
સાર તેમાંથી અપાર, મેળવશો લોકને,
કાવ્ય તણા દોષે હશે, પુસ્તક અપ્રિય પણ,
ગુણને ગ્રહણ કરો, ખામી બધી ખોઈને;
પ્રત્યેક ઠેકાણે જુઓ, રૂપ ગુણ બેઉ સાથે,
અવનીમાં આપ્યાં નથી, કિરતારે કોઈને,
કહે છે છગનલાલ, ખચીત કરીને ખ્યાલ;
એટલી અરજ કરું, વાંચો ચિત્ત પ્રોઈને. ॥ ૫ ॥

પટેલ. છગનલાલ હરજીવનદાસ—બાવળા.

વાંચો **પુસ્તકો.** મંગાવો.

સુબોધ રત્નમાળા છત્રીશી. કી. રૂા. બે

આ પુસ્તકની અંદર એક માળામા એકસોને આઠ છદ એવી છત્રીશ માળાઓ છે તે ઘણીજ સુબોધકારક છે.

જેસંગકાવ્ય. કીમત રૂપીઆ ચાર.

આ પુસ્તકની અંદર સંસાર સબંધી, પ્રીતી સબંધી નીતી સબંધી, ભકતી સબંધી અને વૈરાગ્ય સબંધી કાવ્યો છે તથા જેસંગ સતશાઈ, કમળા સ્વયંવર, મા ચેકશાહ ચરીત્ર વીગેરેના કાવ્યો પુસ્તકના આકારનં છે, આ પુસ્તક હાલમા અડધી કીમતે આપીશુ.

છગનકૃત કાવ્ય કીમત ચાર આના

આ પુસ્તકની અંદર હાલના ગાવાના શોખ પ્રમાણે નાટકના રાગના તથા દેશી ઢાળમા બનાવેલા પદો છે, તે ઘણા બોધકારક તથા રશીક છે

ચંદ્રશેન વેણીપદમણી નાટક કીં બે આ.

સુદામા ચરીત્ર નાટક. કીંમત બે આના

ઉપરના પુસ્તકો સામટા લે તેને ઓછી કીમતે આપીશુ.

પુસ્તકો મળવાનું ઠેકાણું :

પટેલ છગનલાલ હરજીવનદાસ
તથા
પટેલ. સોમનાથ જેસંગદાસ
મુકામ —આવળા, તાબે—ધોળકા, જીલ્લે—અમદાવાદ.